216.

UVA.BHSC

A 216
M. 247

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

R. 212

Historia Ecclesiastica Bartholomei de Luca

vel Ptholomei de Luca; et liber alius de instructione morali Regum et Principum.

Super hoc Auctore legendus P. Jacobus Echard. in opere suo de Scriptoribus Ordinis Praedicatorum tom. 1. pag. 541.

floruebat initio seculi XIV.

BIBLIOTECA DE SANTA CRUZ VALLADOLID

UVA.BHSC

UVA.BHSC

163 for.s utiles

Incipit prologus in ecclesiastica historia dni fris ptholomei de luca ordinis fratrum predicatorum. siue in libro de illustribus viris.

Reuerendo

pri in xpo dno Guillermo de bajona tituli sce Cecilie psbro Cardinali. frat ptholomeus de luca ordis fratrum pdicatoru eius deuotus subditus et fidelis Cum sui recomedacione obsequiosum i oibus uoluntate. ¶ Quia ut tradit btus augustinus. de uera religione. historialis sermo esse multu facit. ad paruulum cultum qui p temporum. quilibet dirigit magendis roboratur et solidam intellegendis. tamquam p quodda practicu opis ac ymagine bonitatis. ¶ Unde et ille magist oim vitiose operacionis. cuius actus et gesta. qui speculu nobis sunt prima. ad ipa sepius considerandu. nos docet eu dicit. exemplu ei dedi uob ut quemadmodu ego feci ita et vos faciatis ¶ Cuiusque precepto mandatur diuino uide inquit ut facias iuxta exemplar quod tibi in monte mostratu e. hec et aliud vite virtuose remediu qr p tales scripturas. subleuat aius a segnicijs. ac ab accidiis stomachosis ¶ Ut quod in hester de illo magno principe assuero refferetur. qui cu quada nocte. sollicitudine sui regiminis. forte pressus. nocturnas vigilias et importunas vigilias protraxisset. ad huius desidie seu molestie subleuamen historias et annalia priorum principu iussit afferri ¶ Hijs ergo motus. huic pnti opi. pro modulo me paruitatis conatu adhibui ad scribendu pfata. vtique paternitati uestre transmittere ea me correctioni ut mi dno et patris committo. et tanquam doctori et professori sacre pagine in scola parisiensi. et eius de ordis pdicatoru ac sic lectori sacri palacij. quonda in romana curia ostituto. Uerum qr int historiaru scriptores magne sepius controuersie. reperiuntur quantu potui illis adhesi quos credidi amplius ad ueritate accedere et quos magis comuniter tradiderunt auctores ¶ Huic aut libro titulu conuenientem iudicaui dici ecclesiastica videlicet ystoria noua quia fm forma eusebii cesarien epi e tradita. ut de illustribus viris dicit. Sz primu magis conueniens qr materia tradita omnes vos qui ecclesias tenens comprehendit. a dno nro ihu xpo usque ad tempora ista ¶ Ceteru qr materia ista cu de historia agit. magis e theologica qm iuridica. ut supius e probatu. et ipa etia libri nostri intitulat. inde magis congruu vidi. scriptori allegare intra grosso modo. Sz nota ut pateat p nomine. quod dr theologis ad quos magis historie ptinet. qui ut in multis sunt iuris ignari. ut de fide pbeatur auctori. quicquid quasi in hoc libro traditur pret declaraciones scriptore. totu p auctenticos vos probatur. quos inferius hic introducimus. videlicet Eusebiu cesarien epm Damasu papa. Ieronimu doctore pclaru. btm augustinum de ciuitate dei Josephum in libro de antiquitatibus iudeoru ysidorum insuis historijs de illustribus viris. Gennadiu de eisde. psc capla doctore. more theologice allegata. ut intelligat qui legit. quia ipa introducimus solu ad historias verificandas. et declarandas. no ad causas. siue qones diffiniendas. q maiore in allando. subtilitatem requirunt ¶ Sunt etia et alij auctores historiaru hic introducti. ut est orosius in libro contra paganos. Paulus diaconus cardinalis ac supplector historiaru eutropij. alius paulus. in historijs longobardoru. et ipe origine longobardus. admonius monachus in gestis francoru. Eginardus phus. in gestis karoli magni. et filij sui ludouici primi. frat vincencius beluacen. frat martinus polonus ordinis fratrum pdicatoru. archiepi gnezn. Sicardus epus cremonen. Ricardus monacus Cluniacen. Gesta tuscoru longobardoru ac germanoru ac gottfredus. viterbien cancellarius fredia primi. ¶ Porro. quia opus est satis diffusu. ad promptiore ergo habenda notitiam. oportet ipm p libros distinguere. qui sunt. 24. et p capla. libros fm tempore diuersas materias. et mutacione status ecclesie Sz et nomina pontificu. ad confusione vitandam. pp multitudine opportunu e assignare ¶ Quia vero incipimus a summo pontifice xpo. inter historias hic tradite. ut memoratus eusebius fecit. necessarium est ergo eius excellenciam ostendere fmone diuinitus inspirato. siue prophico quod in primo capitulo declaratur. valeat vra dnacio simulque paternitas p tempora longiora. cap. pmu libri.

Omo pmittitur hic prohemiu inquo ostenditur excellencia pontificatus xpi ihu dni. ex prophia iacob. cap.

¶ De primo pontifice dno nro / primu ihu xpo et eius excellencia. quantu ad sui ortum. capitulum 2m

¶ Qualiter ortus eius fuit miraculosus cap. 3m.

¶ De processu dni nri ihu xpi. in medium quo sanctissimus et perfectissimus fuit capitulum 4.

¶ De fuga dni in egiptu et quo tempore

UVA.BHSC

cognato tempore. fuit ibide et de mirabilibus,
que ibi acciderunt ex ostio adventu. cap. 6.

¶ Qualiter in duodecimo anno. inventus in templo inter doctores. audiens et interrogans ad admiratione. de ipso fiat. cap. 7.

¶ De baptismo et quo tempore recepit. et licet semper sibi ostenderit potentiam domini tamen ab inde post ea magis. capitulum 8.

¶ Testimonium ioseph de christo domino nostro. cap. 9.

¶ De tempore quo passus est dominus. et sub quibus principibus. capitulum 10.

¶ De 2° pontifice qui fuit petrus. ubi ostenditur preminentia eius. ex pontificis concessa qua doctores multum amplificant cap. 11.

¶ Qualiter post passionem comissionem apparet ammissio ex sententia.

¶ Qualiter post quartum annum a passione domini petrus venit antiochiam contra simonem ibique sedit. annis 7. capitulum 12. cap. 13

¶ Qualiter beatus petrus venit romam contra symonem magum ubi primus verbum domini predicavit et ad petitionem populi sua [illegible] redigebatur inscriptis per marcum et de discipulis quos beatus petrus misit in gallia et in ytalia.

¶ Qualiter beatus marchus missus est in egyptum. ab apostolo petro. ibique martirio coronatur. de beato barnaba quomodo coronatur in cypro. cap. 14. capitulum 15.

¶ Quomodo beatus paulus venit romam et quo tempore et quod fuit ibidem ad beato petro de senectute quo tempore floruit. cap. 16.

¶ Qualiter beatus petrus instituit quadragesimam et adventum et quomodo assumpsit linum et clementem in suos coadiutores. et de morte symonis magi. capitulum 17.

¶ De martirio apostolorum quo anno a passione domini passi sunt. et quo anno neronis. capitulum 18.

¶ Quomodo petrus et paulus fuerunt ultimi in passione quantum ad discipulos domini. preter iohannem et philippum.

Explicit prohemium. Incipit tractatus in quo ostenditur excellentia pontificatus christi et sui domini ex prophetia jacob Capitulum primum.

Non auferetur sceptrum de iuda. et dux de femore eius donec veniat qui mittendus est. et ipse erit expectatio gentium gen. penultimo. Prophetia demonstrat auctoritatem in iacob patriarcha quod domini [illegible] israelitico populo. viguit in quo dignitas principatus sequentis hoc est domini [illegible] nobis ostenditur quantum ad duo in propositis ubi. Primo quantum ad tempus sancti spiritus adventum christi domini. quod nobis tradit dominus prophetia iacob ostendit. Non auferetur sceptrum de iuda. nec dux de femore eius donec veniat qui mittendus est. ¶ 2° quantum ad principatum et processum et imperium. videlicet domino mundo subiungit quod ipse erit expectatio gentium. In primo autem domino dignitate. accipimus pro continuatione temporis usque ad christum. quando de iuda natus est dominus. ut dicit apostolus ad hebr. in quo apparet singularis prerogativa. nulli unquam domino competens. quod tanto tempore continuata est stirps. sive per tribum regale sive per sacerdotale. que adiuncta fuit cum tribu iuda. ut patet de quibus manifeste de quo descendit aristobolus. et ytchanus in quibus firmatum est regnum et sacerdotium ut iam apparebit. Unde in duas partes dividi totum spatium temporis. a rege david qui fuit de tribu iuda et cui facta est repromissio de eo qui mitteretur. hoc est de christo prima pars continet reges. qui fuerunt 22. sicut patet ex libro reg. et 2° primo et 2° par. quod fuit spatium .CCCC. lxxiii. annorum. circa si velis computare. supra regum in dictis libris prout in tempore appetet cathologus. et quantum ad hoc dicitur Non auferetur sceptrum de iuda in sceptro enim intelligimus regale dominium ut patet in hester. ¶ 2ª pars continet duces videlicet a salathiele usque ad christum qui filius fuit iechonie regis hoc est ioachim. sub quo factum est transmigratio in babilonia. ut beatus ieronimus dicit. super mt. Isti quoque principes. qui descenderunt de regio. sive de stirpe david. ut salathiel zorobabel. et sic de singulis prout continetur in genealogia christi. et beatus matheus tradit non vocabantur reges sed duces. in prophetia iacob unde hic. mauriter subditur et dux de femore eius. quod incepit a salathiele. qui fuit primus dux in iudaico populo. iam in babilonia captivato. usque ad tempus fluxerunt fere .dc. anni in quibus temporibus semper fuerunt duces. et non reges exceptis tribus. qui fuerunt circa tempora domini. Quorum primus fuit aristobolus qui filius iohannis hyrcani. et iste fuit rex et sacerdos. 2° autem filius. similiter fuit rex et sacerdos. dictus alexander et tenuit hec. ex iosepho in libro antiquitatum hebreorum quem beatus augustinus [illegible] de civitate dei. hoc idem de aristobolo dicit. primo qui totum refertur usque ad christum. Iste habuit duos filios hyrcanum videlicet et aristobolum. et quia hyrcanus primogenitus erat. inde factus est rex et sacerdos. Sed ex dissensione istorum ad instantiam ex mandato principum romanorum hyrcanus privatus est regno. et traditum est hodi alienigene. manente hyrcano in dignitate sacerdotii

UVA.BHSC

Daniel. Sed processu temporis. mortuo hir-
cano sub inmanerunt alienigene ut anna
et cayphas et sic in aduentu christi in mundum u-
traque dignitas expirauit. regalis et sacer-
dotalis in iudaico populo. ¶ Patet ergo dignitas
christi principatus. referendo ipsum ad suos
antecessores. a dauid rege usque ad christum.
et hoc multum facit ad nobilitatem principis. scilicet su-
orum progenitorum antiquitas. ut philosophus tra-
dit in rethorica. ¶ Non solum autem dignitas
dominii domini nostri attenditur respectu sui prin-
cipii. hoc est regum iudaicum diuinum et se-
quentium dictum sed ex effectu futuro. et magi-
sterio quod ostenditur et in ultima clausula auctoris
premisse. ad subiungitur et ipse erit expec-
tatio gentium. In qua quidem clausula consi-
deratur dignitas. seu principatus quantum
ad duo. in quibus omnem principatum uidetur trans-
cendere. primo quantum ad generalitatem et hoc dicit et ipse
erit expectatio gentium. hoc est multitudinis
gentilium. quos ad se conuertet per fidem. et in
hoc transcendit dominium christi omne dominium quia
non est aliquis angulus mundi. ubi christus non
adoretur. quod non contingit de aliquo princi-
patu. siue Rome qui non fuerunt in indiam.
nisi forte confirma eius ut patet in postilla mathei
Et hoc etiam tradit orosius. et tamen ibi predicauit
beatus thomas apostolus et conuertit ad fidem et beatus
bartholomeus in partibus diuersis. Item beati a-
postoli Simon et iudas. Item non fuerunt in e-
thiopia que maxima est prouincia. nisi partes
libie que sunt principium ethiopie. propter diffi-
cultatem accessus. ut legitur in 2o libro ecclesiastice tri-
partite historie. et tamen ibi predicauit beatus ma-
theus. et adduxit ad christum ¶ Si autem a-
gamus de alexandro qui fuit ante aduentum
christi. per ccc. xxxvi. annos. ut tradit oro-
sius habuit principatum solum orientalem sed non
occidentalem ¶ De hac autem generalitate dominii christi.
pronunciatum fuit per malachiam prophetam
ab ortu inquit solis usque ad occasum magnum
est nomen meum in gentibus. et in omni
loco sacrificatur et offertur oblatio munda no-
mini meo. ¶ Item dominium christi transcendit
omne dominium quantum ad diuturnitatem.
quod accipitur in eadem clausula. cum dicitur quod
ipse dicitur erit expectatio gentium hoc est quam-
diu mundus durabit et gentes erunt quod semper.
quod angelus gabriel uirgini marie. de
conceptu christi enarrauit. hoc est de ipso dicto quod et
filius eius denunciat quod regnum eius non erit finis
Quantum etiam ad diuinitatem et perpetuitatem pro-
pheta daniel. predixit in visione 2a na-
buchodonosor quia post 4or monarchias.

Assiriorum. uidelicet medorum persarum. ac macedo-
num et Roma sub iungitur x. Ibidem. quantum
ad dominum ihesum christum. referimus ut beatus ieroni-
mus ibidem exponit. De qua inter a-
lia mistica que de ipsa narrat prophetica
historia. sic ait. in diebus regnorum illorum hoc
est post illas quatuor monarchias iam dictas
suscitabit deus celi regnum quod in eternum non
dissipabitur et regnum eius alteri non tradetur.
Et attendendum hic quod nullum dominium permansit a
quo ad decursum temporis. Iam facti quasi-
sit. de futuro ut iam dicetur. et est dictum in
diuinisse. quod dominium uim x. Duo enim regna.
dicit beatus augustinus. de ciuitate dei. xviii. in
principio libri. Regnis autem ceteris. ante fuerunt
cetera uero. uelud appendices. hoc est depen-
dencia. ex predictis ostendit ¶ Unum fuit
assiriorum. aliud Roma. Nullum tamen horum
tamen durauit. quia regnum assiriorum. si exten-
dit per mille ccxl ii. annos. ut tradit idem
doctor. 4o. libro. de ciuitate dei. Regnum autem
Romanum. si ab urbe Roma condita uel hinc
accipe. usque ad ortum domini. durauit dccl ii.
annis. ut tradit orosius. quod si uelis exten-
dere usque. ad constantinum qui cessit imperio
quod fuit. ccc xxx. annorum adhuc non per-
tinget. ad tempora domini nostri ¶ Patet ergo quod reg-
num christi. et pontificium transcendit in dignitate
et nobilitate omne dominium quodcumque fuerit
ab initio seculi. usque modo tribus iam dictis
causis. et scilicet tum ex sui principii diuini-
tate. tum ex sui regni perpetuitate. tum ex
sui dominii uniuersalitate. et ideo congruum uidetur.
de isto domino aliquid tradere. secundum res ges-
tas. ab ortu nostri saluatoris. usque ad tem-
pora ista ¶ Cum igitur per angelum dictum est
annuncio uobis gaudium magnum quia na-
tus est uobis hodie saluator mundi. primo
ei denunciatum erat sue sanctissime matri
per angelum gabrielem quod daret ei dominus sedem
dauid patris eius. et regnabit in domo
iacob in eternum ¶ Tunc etiam sexta etas
incepit. que tempus plenitudinis dicitur
ab apostolo propter quod. et inde etate sexta
accipimus appellatur ¶ Sed quia duplex
est dominium christi. uidelicet temporale et spirituale
sic duplex gladius inuenitur. de quibus domine
inquiunt apostoli. ecce gladii duo hic. secundum
alios prope crucem conuicit. sic ca. doctores
dicunt. ut patet xxvi. di. ca. Cum ad vere-
rum argumentum dominus prohibuit petro
gladium gladio materiali percutere. sed tem-
poralis seu materialis principibus est concessum
sum. ut patet per eundem doctorem. in 4o. et
5o. xviii. de ciuitate dei. per confirmationem
sue promisse sic etiam apostolus. ad Rom. quod prin-
ceps non sine causa gladium portat dei enim minister.

UVA.BHSC

est vindex in ira. ei qui male facit. Iste iste gla
dius sive temporale dominium eis est datum pro
deffensione iniuriarum ecclesie. ut c. decretorum
dist. xxiii. q. v. c. principes. et c. ad
ministratores. Istud temporale dominium ex
spirituali dependet. sic corpus ex anima et sicut
luna lumine ex luce solis. ut patet ex. de ma.
obe. c. solite. ¶ Ista de dependencia istius
dominii a spirituali patet. di. xcvi. c. duo sunt.
Item ex. de iudi. c. novit. Hoc autem vocatur
ecclesia similiter. que dicitur. m. xxvi. Converte
te gladium in locum suum. Ubi primo notandum. not
in suo apologetico contra fredericum quod non dixit
hoc. sed converte ad designandum quod eciam qui
voluit dicto gladio posset uti. quod est sen
tencia aug. contra faustum. ubi dicta verba
pertractat. ¶ Quia igitur spirituale dominium pri
cepto prius vide agendum secundum ordinem su
morum pontificum. describendo precipua acta
et gesta. usque ad tempora ista simul quod de dicto
ribus sacris et principibus. qui concurrerunt
temporis eorum quia non ipsis concurrentes subsi
bendo auctores. qui gesta ipsorum pontifi
cum tradiderunt. et post hoc de gestis imperato
rum. Committe vita ac domino condescendente. in
cipientes a primo durante. per quem omnia facta
sunt. qui prius est verbum ut dicit verbum fruc
tuose. et gratiose scribendi. qui est benedictus
in secula amen. De primo pontifice domino nostro ihesu
xpo eius excellencia quantum ad suum ortum. capitulum
secundum.

Primus igitur

sumus pontifex in fide xpiana
xpus dominus est qui apostolus ad
hebreos. frequenter sic appellat. Quod quidem
de nomine sibi proprie convenit. ueste per
fectissime sanctus. Unde et sanctus sanctorum propheta
propheta daniel. eum denominat. secundum translacio
nem lxx. Cum venerit inquit sanctus sanctorum
cessabit unctio vestra. Huius gesta. tota series
evangelica. gloriose describit prophetarum figu
ratis prefigurata. pronunciata et tota scrip
tura. sive canone veteris testamenti cuius acta
et gesta si omnia scriberentur ut dicit beatus
Johes evangelista. ibidem non arbitror ipsum
mundum capere eos qui scribendi sunt libros.
quod exponit beatus augustinus. non quantum ad locum
sed quantum ad capacitatem legencium. In quo quidem
omnia dicta. et facta videntur fuisse supra
virtutem nature. exceptis hiis que sponte
assumpsit ut nature conformis esset nostre. Primo
quidem sua concepcio. ex duplici parte mi
raculosa. est ex parte agentis. ad concem

qui non ex virili semine. sed mistico spiramine verbum
verbum dei fecundavit. Quod enim in virgine na
tum est. de spiritu sancto fuit. sic ab agente principio
sed ex parte virginis totum fuit miraculosum quia
corporis claustris pudoris integris permanentibus
et intacta nesciens virum verbo concepit filium
Nec corrupto sanguine disposuit materiam
ad concepcionem sed ex purissimis sanguinibus
ut tradit damascenus. Mediatoribus concepcionis
medius est angelus gabriel qui virginem in
struit et confortat. Intimam cardinis et mirificis
actibus. quorum est in virginibus precipue ge
nerandum stupore. Instructa igitur ab angelo
parat se ad obediendum et simul dedit. ecce ancilla
domini. fiat michi secundum verbum tuum. deum concepit
et hominem pariter instantanee. quod in aliis
mulieribus contingit. per tempora successiva
et motum. Quod quidem accidit viii. kalendas
aprilis. ¶ Miraculosa igitur excepcio. miraculo
sa gestacio in utero. ix mensibus in nullo gra
vata. passionem perpessa. Anno igitur ab ur
be condita. dccln. ut scribit orosius libro
primo contra paganos. et anno. xlii. imperii no .q. nô
e vero nobis cesaris aug. dominus noster ihesus xpus
nascitur. et idem scribit eusebius in ecclesiastica
historia. li. i. Supputavit autem anni. a crea
cione mundi. usque ad dominum nostrum ihesum xpm nativita
tem. ut idem orosius tradit. sex milia cxcix
vel. Et hoc idem scribit paulus diaconus car
dinalis suppletor historiarum eutropii.
Hoc idem sicardus refert in suis cronicis.
qui fuit episcopus cremonensis. Adiluvio vero
famulia. anni ii m. xliii. ab abraam autem
ii. milia xv. Qualiter ortus eius fuit
miraculosus. capitulum 3m.

Mirabilis

autem eius. gloriosus et miraculo
sus. apparet ex parte matris.
que sine dolore parit quia nec in partu nec pa
ssa ut scribit beatus ieronimus. ad claudium sta
tim surgit a partu. pannisque involuit pu
erum ut dicit beatus lucas. Miraculosus ex
parte celestis ministerii. quia angeli pasto
ribus eius ortum denunciat in ethere de pre
nancie gloriam in altissimis cantant. Na
tura terrestris. quedam agit singularia ultra
sue virtutis cursum. Primum quod refert
historia scolastica. quod ea die qua natus est dominus
templum pacis in urbe corruit edificatum
per romulum quod sic dicebatur ut historie
refferunt quia in ipso romulus iam primus
rex in dicta civitate in presato templo e... te
male fecerit dedit et quia locus erat munitis

UVA.BHSC

sing̃ ꝛ fortis q̃ritantibꝫ de firmitate. eiꝫ
Respondit ꝯfestatus rex. tunc rima pati cum
virgo pariet. quod ꝛ factum fuit in ortu
dñi. Hoc a semet ipso non dixit ꝙ illatus
sꝫ sicut cayphas commemorata ꝓdixit. ipa
etiam die taberna emeritoria olei erupit. que
rima q̃ usqꝫ ad tiberim sic dicta ꝙ milites
antiquati. ibidem quiescerent. Quibꝫ iam
tanquam labore mito. prouidebatur de sipo.
ꝛ qua tanto ostenderunt romani circa milites
legionis antique. mitos pietate condu-
dens. in ortu dñi virtute sui effectꝫ in ip-
sa taberna ut sic nascebatur ipse qui vnc-
tꝫ erat oleo mie. ꝛ fluens gre. hec sig-
ficaret ꝓdicta domꝫ. ¶ Reffert etiam ea-
dem historia. ꝛ hoc idem orosiꝫ in vi.° libro
contra paganos. ꝙ eadem die qua natꝫ ē
dñs. precepit cesar augustꝫ ne quis ipm
dñm vocaret ꝛ in ipa die. ut tradit btꝫ
lucas mandauit mundum describi. in argu-
mentum subdicionis ꝛ fruitutis fiende dño
nro ihu xpo. cuius vices cesar augustꝫ
gerebat. in tribus Eodem autem anno. totꝫ mun-
dꝫ in magna parte florebat. ut tradit orosiꝫ
Deuicto enim antonio tunc solꝫ assumpsit
imperium. tanteqꝫ fuit circumspectionis. ꝛ
sapie ut totꝫ orbis. eidem defferret quod no
sine magna dei prouidencia videtur fuisse
factum. quia ille tunc natus erat qui pace
missimꝫ erat. int deum et mundum quod ante
ꝑ multa tempora fuat prophatum Orietur
inquit propha dauid. in diebꝫ eiꝫ justi-
cia. ꝛ habundancia pacis. De hac pace di-
fussiꝫ dicetur. nam de cathalago imperatorum
tradetur. sꝫ hec circa ortum dñi. mirabilia
relata sufficiant. De processu dñi nri ihu
xpi. in mundum ꝙ sciss̃imꝫ ꝛ perfectis-
simꝫ fuit cap.ᵐ iiiᵐ.

Nunc igitur

ad gesta processꝫ eiꝫ. in mundum
procedendum est. Primo quidem
quod domini. die legi circumcisionis se subicit ad
nostrum imitandum exemplum qui legem non ve-
nerat soluere sꝫ adimplere. in hoc ondens
ꝑ primam legem fuisse bonam ꝛ a vero deo nobis fuis-
se exibitum. ꝙ manychei negant ꝛ ut nobꝫ
dominium daret. ut nullꝫ contempnat quod
nunquam scius. legibꝫ subiri. que bonarum meriti
ē. ibi culpam agnoscere ubi culpa non ē. Secundo
vero die sui ortꝫ adoratur a magis. qui de
oriente venerunt iherusalem dicentes ubi ē qui
natꝫ est rex iudeorum. Quod quidem attestatur

eiꝫ dño iam inchoato. ꝛ quod sui dominium ex-
tendi debebat. non solum apud iudeos sꝫ etiam
ad ceteras naciones Secundo qui fuerunt isti magi.
ꝛ vnde venerunt in xiij. sermone ē parte est
requirendum. ¶ Secundo ꝛ xl. die a sua natiuitate ꝛ sua
matris purificata. sm legem moysi. licet non
indigeret dñs nr in templo est ꝓsentatꝫ a sco
simeone in vlnis receptꝫ. qui ipse tanquam
iustꝫ ꝛ timoratꝫ. diuina influencia illustratꝫ
ꝑmo ipm quasi suum auctorem confitetur
ꝛ saluatorem ꝛ de futuris eiꝫ euentibus. multa
predicat ut scribit btꝫ lucas. Secundo etiam anna
prophissa. eodem spu plena. similiter agit.
De fuga dñi in egiptum. ꝛ quo tempore ꝛ quan-
to tempore fuit ꝛ de mirabilibꝫ que ibi acci-
derunt ex suo aduentu cap.ᵐ iiijᵐ.

Hiis hitis scq̃

post. xl. dies historia de fuga
dñi in egiptum. ut refferet btꝫ mᵗ.
Celebrantibus enim sollempnitatibꝫ. purificatio-
nis bte marie. filij que sui sciss̃imi ꝓsentacione
iure ꝑmogeniture. sm legem dictam scribit
btꝫ lucas quia reuersi sunt in galileam. ciuitate
sua nazareth. Secundo post hoc ut ex historia
bti mᵗ. est liquidum angelꝫ dñi apparuit
in sompnis ioseph dicens Surge ꝛ accipe
puerum et matrem eiꝫ. ꝛ fuge in egiptum vsque
tibi. usqꝫ dum dicam ꝛ ffuturum ē enim ut hero-
des querat puerum. ad ꝑdendum eum tunc enim va-
care non potuit ut historia scolastica. tradit
ex iosepho quia grauiter accusatꝫ a filiis co-
actus est proficisci romam sꝫ post annum
rediens necem pueroꝝ concepit Consurgens
ergo ioseph accepit puerum ꝛ matrem eiꝫ ꝛ in
egiptum proffectus est. Vbi. vij. annis mo-
ram contraxit. quia scribit btꝫ mᵗ. quod erat
ibi hoc ē in egipto. usqꝫ ad obitum herodis
Et que historie tradunt. ut in una tripar-
tita liquet. quod anno xxx.° regni
herodis xpus natꝫ est. ꝛ anno xxxvij.°
regni eiꝫ mortuꝫ ē. anno Nec primo
regni archelai dñs nr nr ihc et ioseph
de egipto redijt. Inde concluditur nro
sua infantili etate in egipto fuisse hoc
est annis .vij. quod ꝛ glosa sup mᵗ. apte
dicit. Quid autem in egipto fecit audiamꝫ
Reffert enim btꝫ ieronimꝫ sup ysaiam in suo
comento ꝙ in ingressu dñi in egipto. omnia
ydola ceciderunt de loco suo. iuxta illud va-
ticinium prophe commemorati Ecce dñs as-
cendet sup nubem leuem quam ad btam vir-
ginem aptat. idem doctor ibidem. ꝛ mouebuntur a
simulacra egipti. a facie eiꝫ ꝛ cor egipti
tabescet. in medio eiꝫ describitur in his

UVA.BHSC

toria scolastica quod sic in egipto non fuit domus
que suum mortuum non ploraret. propter quod egres
sis ex israhelitis populus ab ydolis ita ingredi
ente domino in egiptum non fuit templum in
quo ydolum non corruerit. Mortuo autem
herode ante vndecim ... cesaris augusti
et anno domini viii. licet non completo re
dijt dominus de egipto. sed secessit in partes gali
lee que non pertinebat ad regnum.
Qualiter
in xii° anno inuentus in templo inter doctores
audiens et interrogans ad admirationem de se
ipso fecit. Capitulum vi.

Post hec autem

in xii° etatis eius anno. hoc est
anno imperij cesaris augusti
lvii. refert beatus lucas actus virtuosos domini
nostri ihesu christi. quia cum factus esset annorum xii.
ascendentibus parentibus eius ihrlm secundum con
suetudinem diei festi et ipse dominus cum eis as
cendit. Cum autem redirent remansit puer
ihesus in ihrlm et non cognouerunt parentes
eius. Redeuntes autem inuenerunt eum in templo
inter doctores audientem simul et interrogan
tem qui fuit actus iuuenis virtuosi. Postquam
uero quasi querula voce et pena a parentibus obiur
gatur. filiali responsione data. redijt cum eis
in nazareth et erat subditus illis. Ipse uero
ut scribit idem euangelista proficiebat sapientia
et etate et gratia deo erat in illo. per quod ap
paruit quod in illa infantili etate ipsum
fuisse ac virtutibus plenum. et ideo non fuit neces
sarium quod de ipso euangeliste amplius traderent
solum illa referentes de ipso que ad nostram
adaptantur salutem.
De baptismo christi
quo tempore recepit et licet semper suam oste
derit potentiam diuinitatis ab inde postea
magis. Capitulum vii.

Anno igitur

xxx°. vite eius. ut dicit hec opinio
fundata super textum omelia v. super matheum dominus
noster baptismum recepit ab beato iohanne baptista. mor
tuo iam cesare augusto qui imperauit annis lvi°.
et vi. annis cui successit tiberius cesar. et xv. an
no imperij eius christus est baptizatus. anno
a creatione mundi v. milibus ccxxix. et ab
vrbe condita dcclxxxii. In cuius baptismo
tota trinitas manifestata est. ut beda et glosa dicit
super matheum. quia pater in uoce spiritus sanctus in columba
sed filius in humanitate. Unde rabanus ait
quod dominus post suam ... mandauit baptismum

consecrari in nomine trinitatis. Ab hoc quidem tempore
tanquam in etate perfecta. suam incepit mani
festare virtutem. suamque diuulgare doctrinam.
sicque perficiebat in vita virtutibus plena
in tota iudea et apud finitimas nationes
ut tota series euangelica tradit. ut quasi deus
putaretur. Unde omnis turba querebat eum
tangere. quia virtus de illo exibat et sana
bat omnes. Et iam iosepho qui tempore titi
et vespesiani captiuatus est cum populo iudeorum
et ipse iudeus quod fuit post lxvi. annum
a passione domini domino nostro testimonium dat in
xviii. antiquitatum libro hebreorum. Et eusebius
cesariensis in ecclesiastica historia libro i. re
fert.
Testimonium iosephi de christo do
mino nostro. Capitulum 8m.

Fuit inquit

tempore tiberij cesaris ihesus sapiens
vir si tamen eum virum nominare fas
est. erat enim mirabilium operum effector
doctorque hominum eorum qui libenter ea que
vera sunt audiunt. et multos iudeorum et mul
tos ex gentibus sibi adiunxit. christus hic
erat. Hunc accusatione primorum nostre gentis
virorum Cum pilatus in crucem agendum esse
decreuisset. non deseruerunt hij qui ab ini
tio eum dilexerant. apparuit autem eis. tertio
die iterum viuus secundum quod diuinitus inspirati
prophete hec et alia de eo innumera miracula
predixerunt. Sed et in hodiernum diem christianorum
qui ab ipso nuncupati sunt. et nomen perseuerat
et genus. Singula quidem verbis sub compen
dio nobis progressus domini in mundum ductus histo
riarum scriptor describit que series euangeli
ca copiose declarat. Sed hoc in cathala
go summorum pontificum sufficiat fore tra
ditum. quod in aliis operibus sufficientissime
declaratur unde tamen non est hic in hoc opere
omittendum. quod primus cathalogi est ma
gister sicut scribit beatus augustinus xvii. de ciuitate dei
christus dominus noster fuit rex et sacerdos. quia
in ipso floruit vtrumque diuinum tam spirituale
quam corporale. Unde ipse dicit matthei vltimo. Data
est mihi omnis potestas in celo et in terra. quod
ad humanitatem eius refertur. ut exponit beatus
ieronimus super hunc locum. Et quia in consue
tudine humanitatis inter nos vnum decuit istius de
status et regni instituere leges et sacramenta
tradere quia nulli alteri ab ipso magna li
cet vel licuit immutare. Qui autem tra
dit apostolus in prima epistola ad corinthios. Fundamen
tum aliud nemo potest ponere preter id

UVA.BHSC

v°

quod positum est quod christus ihesus ut sit sa
cerdos .2. articulo fidei. quem christo ihesu fundat.
ad quam nullus puri hominis se extendit auctoritas,
Qua potestatem sibi dominus reservavit. que
a theologis potestas excellentie nuncupatur
propter quod ipse apostolus. in eadem epistola de
predictis sic dicit. Ego inquit accepi
a domino quod et tradidi vobis. quasi non presu
mens de ipsis aliquid innovare. De tempore
quo passus est dominus. et scribis quibusdam principibus
Capitulum .ix.

Passus est igitur

dominus anno tiberii .xviii°. ut tra
ditur scedis. temporibus procurante
poncio pilato iudeam. et anno domini .xxxiiii.
et tanto amplius quantus est ab .viii. kalendas aprilis
qua die dominus passus est. et eadem dominus in de
virgine conceptus. et eadem per angelum ga
brielem annunciatus. ut historia scolastica
tradit Et hec de domino nostro ut de primo su
mo pontifice. non tamen sed in medio dictum sufficiat.
nat. qui exemplar est et fuit. ac ymago
bonitatis divine bonitatis. ut in libro sapientie
scribitur. De 2° pontifice qui fuit
petrus unde ostenditur eminentia eius per
christum gesta quam doctores multum am
plificant Capitulum .x.

2° pe°

Post passio

nem autem domini. beatus petrus a
bethsaida civitate galilee na
tus speciali prerogativa
domini primatum optinet. Nul
li enim apostolorum tanta auctoritas invenitur gesta
super gregem domini. quam a bis primum. et primo
et precipue in confessione quam fecit de domino
per paternam revelatione ubi dixit ei dominus
beatus es symon barjona. quia caro et san
guis non revelavit tibi. sed pater meus qui in
celis. et ego dico tibi quia tu es petrus
et super hanc petram etc. Ubi etiam ponitur
preeminentia ad dignitatem sue preeminentie et
regiminis super gregem domini quod aliis apostolis non
concessit unum est nominis impositi magni
tudo ubi dicit. Ego dico tibi quia tu es pe
trus. et super hanc petram etc. Petrus enim aper
que ipse est. origine trahit ut sancti doc
tores exponunt. videlicet hilarius et augustinus. in
quo et per insinuatur eminentia ex ipsa
nominis participatione. ad ipso et hoc idem
plane traditur di. 21. §. decretis in fine
2m autem est dominum fortitudo. quod significatur

clausula que sequitur. Et porte inferi non prevalebunt
adversus eam. Porte enim inferi dicuntur. omnes
tyranni omnes scismatici. omnes rebelles ecclesie
quibus male cessit. non obediendo. nec deffe
rendo. eidem. Tales enim misticè porte infe
rni appellantur quia ad ipsos scelerati us
currunt. sed ultimo non prevalent. sed sua fini
mita sua reportant mercedes. Ut manifeste
apparet in proicienc aliquorum principum. etiam
tempora nostra. quia omnes defecerunt vel
mala morte interierunt ut liquido cer
nimus de catalago imperatorum agitur ¶ 3m
autem patet ex domini amplitudine quia certi
apostoli determinatas invenerunt regiones. ut
liquet ex ipsorum gestis. quia beatus matheus
in ethiopia. beatus andreas in achaia. beatus jo
hannes evangelista in minori asia. in una
parte indie thomas in alia bartholomeus et sic
de singulis unde ecclesia. qui vices gerunt
apostolorum. ut patet di. 21. capitulo in novo. su
as habent distinctas dioceses. Sed beatus petrus
in oriente. ut in antiochia sedem suam constituit.
in septentrione ut in ponto. galacia. et bithi
nia quibus tanquam filiis. per ipsum conversis
suam direxit epistolam. Item in medie ut in
egipto. quos per marcum discipulum suum
suo evangelio illustravit Item in occidente
ut rome sicut infra dicetur. et quod ibidem
sedem elegit mistico non caruit. sicut augustinus
dicit. ut velut domina orbis totum gubernabat
bat orbem. sic et beatus petrus generali pontificio
respectu fidelium potiretur. Item in illo loco
sedem elegit. Ubi antiquorum imperatorum mo
re sacerdotium imperio sive temporali dominio
preminebat. sicut valerius maximus refert
in primo libro ubi agit de cultu divino et
religione. Omnia inquit post se religione
et sacerdotale venerationem ponenda semper
semper civitas nostra duxit etiam in quibus
summe maiestatis conspici decus voluit quod
non dubitaverunt sacris imperia deservire.
ita se existimantia profuturum. rerum humana
rum si divine potentie bene atque constanter famulata
fuisset Hanc autem amplitudinem. potestatis
et hanc rationem. tangit decretum allatum.
21. di. c. decretis in fine. ¶ 4m autem
clarius dominus subiungit de petro. in qua su
am preeminentiam tradit et ostendit. ubi dicit
et quodcumque ligaveris super terram erit liga
tum et in celis. et quodcumque solveris super
terram erit solutum et in celis. in qua ostenditur
eminentie plenitudo. Quamvis enim dominus
ceteris apostolis ut petro. suam tradidit potestatem
ligandi et absolvendi. eidem tamen bis sin
gulariter. dedit per quod hemus ipsius pre

in pectore plenitudine promotionis sic nunc 2o
cum in primatum edictum. Qualiter post primatum commi

Secundo vero singulariter eidem missione appa-
ret cum fuit gratis commissio ex 21 capitulo
Johannis. cum sibi 3o dixit XI.
Simon Johannis diligis me plus his. et sic habi-
to consensu. Domine inquit tu scis quia amo
te. Postea subiungit dominus pasce oves meas.
Unde apud magnos iuristas et theologie
doctores est opinio quod in loco isto principue
facta est promissio beato petro commisso pur-
gis. Post ascensionem autem domini. cum ipse iam
se subtraxit a conspectu apostolorum tunc beatus
petrus in pontificatum successit. sed moderate vir-
tutis principio propter novitatem unde dicere vi-
deretur. inter apostolos nomine actu ipsorum
sollempniter sic patet ante adventum spiritus sancti. in electio-
ne mathie. Post adventum autem spiritus sancti. quando
Judeos fuit. est sepius prolocutor. ut ibidem liquet
et maior miraculorum factor in argumento ex-
cellentioris potestatis inter apostolos. Unde et prin-
ceps apostolorum appellatur. Qualiter post quartum
annum a passione domini petrus venit antiochi-
am. contra symonem ibique sedit annis [illegible].

Hic post quartum annum Capitulum 12.
ut martinus polonus ait in sua cro-
nica refert. quod ex Jeronimo habe-
tur. de illustribus viris secundum opinionem autem
bede dicitur post 7um. ut infra patebit ex-
certa causa. hoc est propter maleficia symonis ma-
gi qui suis maleficiis arabes propter subvertebat
veniens antiochiam erroribus dicti symonis
maculatam ad viam veritatis reduxit. Ibique ad
maiorem firmitatem signis et virtutibus conte-
stando. in pontificali sede extitit annis
7. ut damasus tradit et alii similiter croni-
carum scriptores. Scribit autem martinus in
suis cronicis. quod antequam veniret antiochi-
am. primam missam celebravit dicendo so-
lummodo pater noster. ut intelligas de forma
consecrationis. Tradunt autem alie historie
quod celebravit in calice ligneo. sunt etenim articuli
in ea. decretum de consecratione. di. 1. c. vasa ubi
dicitur quod quondam sacerdotes hoc est antiqui
patres non aureis sed ligneis calicibus ute-
bantur. Qualiter beatus petrus venit Ro-
mam contra symonem magum ubi post verbum
dei predicat. et ad petitionem populi sua pre-
dicatio redigebatur in scriptis per
marcum et de discipulis quos beatus
petrus misit in galliam et in ytaliam
Capitulum 13m.

Post hec beatus petrus audiens symone
magum suis prestigiis. romanos delu-
dere ut quasi deus coleretur. sicut in
ecclesiastica historia traditur. ab eusebio libro
2o. romam se transfert. In illis tamen 7 annis.
quibus antiochie sedit ut scribit Jeronimus. de
illustribus viris predicavit. dispersis ex circum-
cisione fidelibus. qui erant in ponto galatia
capadocia asia et bithinia quibus postea et de
Roma primam eisdem direxit epistolam.
Anno igitur a nativitate domini 45. et ab urbe con-
dita. 800. 7. 2o anno claudii. romam
veniens. contra symonem magum. primus in
urbe verbum dei predicavit. sic quoque evangelii claru-
bus comite suo marco. Jam diu regnum celestis
apperuit. sic dicta ecclesiastica historia nar-
rat Cuiusque sua predicatio iam Romanis placet
beatum petrum ad unum eorum instantiam verbum dei
fregimit. Exorantes beatum marcum discipu-
lum eius ut quod apostolus predicabat ad sue doctri-
ne commemorationem. in scripturam rediget.
et hac dicit presentem historia. ecclesiastica evange-
lium beati marci. quod inter dominum beato petro as-
cribitur ex eo Jam dicto sed propter scripturam.
beato marco. Multa autem discipulis. de 72.
secum fuerunt de quibus aliquos misit in galliam
videlicet marcialem. qui lemovicis floruit.
frontonium qui petragore claret. Item satur-
ninum qui in partibus tholosanis. sua virtu-
te ostendit. Alios vero misit beatus petrus. in
ytaliam quia appollinarem Ravennam que tunc
temporis. inter urbem in civitates ytalie.
maior erat. Alium autem videlicet sirum misit
papiam. qui ut dicitur in sua civitate claruit.
ut ex gestis eorum habetur. 3m autem mi-
sit in tusciam. qui apud urbem luchensis.
ad fidem conversis. ipsorum episcopus factus est.
tamen nomine paulinus. Qualiter beatus mar-
cus missus est in egiptum ab apostolo petro
ibique martirio coronatur. et de beato bar-
naba quomodo coronatur in cypro.
Capitulum 14m.

Post hoc scripto evangelio et appro-
bato. per beatum petrum mittitur
marcus in egiptum. in alexandri-
am. Ibique predicans. verbum evangelii.
Ibidem est episcopus constitutus. ut ecclesiastica histo-
ria eusebii. libro 2. dicit tandem martirio corona-
tur 8. anno Neronis. ut Jeronimus scri-
bit in prefato libro. Tradunt etiam alie histo-
rie quod ante suam reversionem in egiptum
beatus marchus missus fuit aquileam. a beato pe-
tro. Ibidemque evangelium scripsit quod ipse
ante scripsit. in urbem roma ut iam di-
ctum est. sed et de beato barnaba patet quod fuit
martirio coronatus ante mortem petri et pauli
ad loca ipsa. Hoc enim manifeste patet ex actibus

UVA.BHSC

bus. aplorum. propter eorum dissensionem inter
paulum et barnabam. rome hic iohis ut patet act.
xv. et eius limites. quod sic inter principes
anglorum est resistentia quia ignorat dei
voluntatem. Tunc barnabas vadit in ci-
prum unde originem trahebat. et apud sala-
minam supra suscepit martirium et sic tan-
quam duces suum collegerunt exitum ad de-
um et ipso ultimo sunt secuti. Sedit
autem in cathedra rome xxv. annis. ut
Jeronimus et damasus in predictis locis scribunt.
Sic quod a passione domini usque ad mortem apli
supercrevit anni xxxvii. xiiii. Neronis
anno. anno videlicet a nativitate domini lxix.

Quomodo beatus paulus venit Romam. et quo tempore
et quantum fuit cum beato petro. ibidem de se-
neca quo tempore floruit capitulum xv.

Ibi attende quia beatus petrus
precessit beatum paulum adventu
suo rome per xiiii. annos et ut
scribit eius Jeronimus de illustribus viris. quod
xxv. anno a passione domini paulus ve-
nit romam. appellatione interposita pro
se ipso contra judeos. et anno imperii
neronis. ubi biennium fuit ei in urbe
predicare xpm contra judeos. sic quod ex
textu actuum aplorum liquet ubi etiam glo-
sa que videtur esse bede quod tradit quod in pri-
mis temporibus hoc idem ipsum precepit impe-
trante nerone ipso nondum firmato in
suo imperio. sicut dimissus per decem annos
ultimo vero a Nerone detentus cum petro
hoc est xiiii. imperii sui anno licet non
completo sed ambo eadem die ut Jeronimus
dicit ubi supra martirio coronantur. et
sic patet quod dicti apli parum fuerunt simul
in urbe. Sed iterum considerando quod
seneca pro illo tempore floruerit originem
cordubensis. senioris stoica discipulus et
patruus lucani poete. ut scribit Jeronimus
de illustribus viris. hunc autem dicit idem
doctor in cathalogo sanctorum non poneret
nisi ille epistole ipsum provocassent que sunt
senece ad paulum. et pauli ad senecam.
Hunc tradit idem doctor ante biennium
cum ab aplorum martirio. a nerone interfec-
tum fuisse. Qualiter beatus petrus insti-
tuit quadragesimam et adventum et
quomodo assumpsit linum et cletum in
suos coadjutores et de morte simonis
magi. capitulum xvi.

Traduntur autem historie ut marti-
nus et augustinus in suis cronicis
referunt quod beatus petrus primus
instituit ante pascha quadragesimale

jejunium et ante natale tres ebdomadas et quas
imperfecta. Que duo tempora mandavit solle-
mniter observari. in commemoratione primi et secundi adve-
ntus eius. Referunt etiam damasus et Jeronimus ubi
supra. quod eo tempore rome scripsit duas e-
pistolas. Primam quam transmisit gentibus
supra memoratis aliam quam sublimiorem videtur
esse fuisse compositam et ideo aliqui dubitaverunt.
ut Jeronimus dicit ubi supra. fuisse si-
am attribuit etiam Jeronimus et damasus referunt
et alii cronicarum scriptores. ordinavit duos
episcopos videlicet linum et cletum sibi coadju-
tores ad ministerium sacerdotale populo exhi-
bendum. beatus autem petrus orationi et predicationi
vacabat. hic in urbe cum simone mago lon-
gam certationem habuit. ultio vero mala morte
interemptus deffecit. Modum autem mortis eius
linus papa describit. Scribit etiam ipse dama-
sus Jeronimus quod ante mortem suam. beatus cleme-
ntem sibi successore reliquit. Quomodo autem hoc
fuit infra dicetur. De martirio aplorum et quo
anno a passione domini passi sunt et quo
anno neronis. capitulum xvii.

Hic post disputationem et mortem simo-
nis magi quam beatus petrus multis ac-
cumulavit romani principes jussu ne-
ronis ultimo imperii eius anno. cum beato pau-
lo martirio coronantur. post passionem domini anno
xxxviii. ut dictum est supra. Beda tamen dicit super
actus aplorum c. 39. fundans se super ver-
bis apli ad gal. Sed teneamus nos cum Je-
ronimo hic. Qui et sepultus via aurelia. in
templum appollinis juxta palatium Neroni-
anum. in Vaticano. Hic fecit ut idem dama-
sus dicit. in tribus ordinationibus episcopos x.
presbiteros x. diaconos vii. Quomodo
petrus et paulus fuerunt ultimi in passio-
ne quantum ad discipulos domini. preter
Johannem et philippum. capitulum
xviii.

Ceterum de gestis istorum duorum
aplorum in actibus eorundem satis
copiose traditur. quos intendimus
xiiii. libro. in sua parte copiose de-
clarare. et quod preter duos aplos omnes sunt
martirio coronati infra tempus vite petri
et pauli. quod fuit spatium xxxvii. annorum a pa-
ssione domini. Et primo quidem. de Jacobo maiori
patet actuum xii. quia sub claudio imperatore
passus legitur in xii. libro ecclesiastice historie me-
morate. precessit autem stephanus omnes in
martirio quod in eodem anno ascensionis
domini videlicet iii. nonas augusti lapidatus est.

UVA.BHSC

b thystorie tradunt vnū ex in martirio pma
tū tenet. τ eodē anno paulꝰ commissꝰ est.
De Jacobo minori etiā pꝫ. quia passꝰ est
sub nerone vt scribit Jeronimꝰ de illustribꝰ
viris. Ceā uō aplo dispsis p̃ue. ad naciones
post q̃ btūs petrꝰ cathedrā ascendit in antio
chiam. vnū scripto euangelio. p btm
matheū btūs andreas ipm assumens.
vadit in acaiam ibiqꝫ tunc predicans τ d
ce subijt. vt sua acta dnt. quod fuit post
.xl. annū a natiuitate dnj. ut martinꝰ
scribit. Inde btūs matheus. vadit. in ethio
piam ibiqꝫ post pauca tempora. marti
riū suscepit lancea pforatꝰ. ex madato
regis ut sua refferunt gesta. ¶ Post hunc
thomas ex madato dnj in india supio
re in fidorem vidꝫ vbi fide pdicād cu
simulacrū solis destruxisset sacerdotes
ydolorū lanceis pfossum occidunt vt sua
historia narrat. ¶ Post istos bartholꝰ i
alia pte indie τ similꝫ symo τ Judas. τ
isti similꝫ martirio coronātur τ infra
tempꝰ dictorū aplorū. Vnde de bto bar
tholo° scribitur ꝙ hēbat. veste τ sandalia
p xx ānj. aūs forte ab eo tempe quo Jom
stm recepit. quo et offm p̃dicacionis as
sumpsit. τ sic fuit infra. ¶ Restat de
mathia. qui vt inferius continetur gesta.
madato pontificis a Judeis est lapidatꝰ
post morte Jacobi minoris. soli duo
morte migraverūt propa. τ terminos
trascenderūt. s. philippus τ Johes. sic
suis locis infra dicetur.

Capitula p̃i libri

¶ Delino p̃mo et 2° pontifice. qui dsc
nt. tcl ꝙ monetur dones. τ solutum. c 1.m
¶ Capitulū p̃mū de hys qꝫ cepit dictꝰ po
tifex τ de imperatoribꝰ qui fuerūt tempe
suo ꝙ fuerūt bom. capm. 3m
¶ De philemone pho ex Judeis ut hebre
is qui huiꝰ pontificis tempre floruit. c 3m
¶ Cap. 3m. De Josepho magno histonio
grapho τ pho qui huiꝰ tempre fuit
quis fuit τ qualia fecit. capitm xm
¶ De cleto p̃mo et quarto pontifice a xpo
cuiꝰ tempore. btūs lucas migrauit ad
dnm. de quo hic aliqua notabilia dicūt. c 4
¶ Cap. 4m. Agitur hic de duobꝰ aplis.
qui supuixerūt petro τ paulo. vidꝫ et
Johes τ philippus. Capit
¶ De martirio cleti pape. τ sub quo p̃n
pe passꝰ est vbi probatur ipm fuisse
summū pontificem. capm 6.

Quo tempore migrauit ad dnm btūs Jo
hannes τ sub quo principe mortꝰ. et quan
temporis erat quo obijt. capm. 7m
¶ De clemēte p̃mo τ 5° pontifice a xpo qs
fuit τ qualꝫ beatꝰ petrꝰ ipo viuente.
sibi instituit successore. ipe decessit cm
¶ De eplis quas clemēs scripsit / 8m
ad diuersas psonas τ regiones. τ alijs
opibus. capitulū. nonū
¶ De exilio btī clemens. τ mrio
eius τ sub quo principe passꝰ τ de mi
raculis ipius. capitulū. xm.
¶ De cleophia pto epo ihrlimitano.
sub quo p̃ncipe mortꝰ. τ tempre istiꝰ
pontificis. τ de tria psecucione in xpianos
facta. Capitulū. xjm
¶ Replicatur hic qo. τ ondit̃ omo h
mo cletū. vo c fuisse pontifices. capm. 12
¶ De anacleto p̃mo τ sexto pontifice.
τ sub quo p̃ncipe patitur. ꝯmonetur et
qo τ ipm ꝯsoluitur. τ de consecracioi
bus quas fecit. capm. 13m.
¶ Qualr statuit ut pacta consecracione
omēs cāterent. Jte indicatū e p eum.
p̃matum petri omibꝫ pferendū. ca. 14
¶ De ignacio epo anthioceno. qualia pas
sus est τ sub quo p̃ncipe. passꝰ e τ fuit
tempore istiꝰ pontificis. capit. 15
¶ De euaristo p̃mo et. vij°. a xpo ponti
fice. qualia fecit τ sub quo p̃ncipe passꝰ
est capm. 16m.
¶ De doctoribus qui istiꝰ pontificis tpre
floruerūt. τ passi sunt vidꝫ quadrato
τ papia. capit. 17
¶ De alexandro p̃mo τ viij° pontifice.
qualꝫ passꝰ est τ sub quo p̃ncipe. τ que
fecit qua magna. capit. 18.
¶ Quod tempore illiꝰ pontificis. translatū
e pontificiū ihrlimitanū a Judeis in
grecos. capit. 19.
¶ De sixto p̃mo τ ix°. pontifice. quid
circa missam fecit. τ inciden agitur de
omibꝫ alijs pontificibꝫ. quid circa mis
sam fecerūt. capit. 20.
¶ De quibꝫdā doctoribꝫ quos sixtꝰ misit
in galliā qui postea redeuntes romam
martiriū susceperūt τ de quibꝫdam
statutis eiꝰ. capit. 21.
¶ Qualr duo phi τ bti catholici. vidꝫ
quadratꝰ τ aristides. mitigauerūt seuicia
adriani. contra xpianos. τ de aglia pto i
tempore. capit. 22.
¶ De thellesforo p̃mo τ x°. pontifice. τ
suis constitucionibꝫ. circa Jeiuniū τ mis
sam. de nocte in natalꝫ. capm. 23

Nō

Quod thelesforus instituit .3. missas cantari in natali dni et etiam ibidem assignatur de martirio eius et sub quo dno. capitulum 22

De iustino pho. et vero catholico quem Jeronimus et orosius multum commendant de libro quem scripsit ad antonium pium et de martirio eius. et sub quo principe. cap. 23

De ygino primo et xi. pontifice qui multas constitutiones fecit. qualiter martirium passus est et sub quo principe. cap. 24

De policarpo discipulo beati Johis euangeliste qui floruit tempore huius pontificis. et sub marco antonio martirium passus. capitulum. 25.

De melitone assiano epo sardensi et theophilo antioceno pho. quomodo floruit tempore istius pontificis. cap. 26

De lino pp. et 3° pontifice. et de imperatoribus qui fuerunt tempore suo quot fuerunt. Capitulum primum.

m° lini

ANNO A NATI uitate dni. lxvi. et ab urbe condita. dcccxxiii. linus primus in cathedra petri sedit. annis xi. mensibus. 3. et diebus. xii. hic natione ytalicus est natione tuscus. ex patre herculano. Cretalinum autem et cletum quos nonnulli abalienant. qui non fuerunt summi pontifices propter ea que de clemente dicta sunt supra. Tradunt ecclesiastici scriptores omnes quasi et precipue damasus ad Jeronimum quod beatus petrus eo viuente ipsum instituit successorem ut ipse met refert in epla quam Jacobo Jherosolimorum direxit epo. Sed post mortem beati petri. clemens considerans posterius per meliorem exemplum. renuntiauit et ordinauit eligi. primo linum postea cletum hec scribunt a... in cronicis summorum pontificum Martinus polonus et ruffinus hoc etiam affirmat. huguicio et Jo. super d. xi. dis. decreti. vii. q. i. c. si petrus. hoc idem videtur dicere beatus Jeronimus de illustribus viris. ubi dicit quod 4 a beato petro. ponitur in cathalogo summorum pontificum et hoc idem omnes historie ponunt. hic ex mandato beati petri constituit ut nulla mulier nisi uelato capite intraret ecclesiam. De philemone pho ex hebreis. cuius pontificis tempore floruit capitulum. 2m de ubi qui dicti pontifex et de imperatoribus qui fuerunt tempore suo qui fuerunt boni cap. 2m.

totum

Hic fecit ordinationes duas epos xv. presbiteros. xviii. hic gesta et certamina beati petri. contra simonem magum per ordinem scripsit. et qualiter simon magus volans per aera orationibus beati petri. de aere proiectus est et mortuus. Et aduertendum hic quod tres imperatores concurrerunt. cum lino qui nulla inueniuntur. contra xpianos exercuisse seuitiam videlicet galba. vespesianus et titus. Et quia res publica istud nomen detestabatur. inferiores officiales insequebantur xpianos. sicut iste saturninus consul. Unde refert historia. quod hic beatus pontifex. cum demones effugaret. mortuos suscitaret. et innumerabilia miracula faceret saturninus consul cuius filiam a demone liberauit. ipsum captiuauit et constrictum. hec actibus magicis fieri. ipsum penes afflictum. decollari mandauit Sepultus est in vaticano iuxta sanctum petrum. sub die. x. kalendas octobris. et licet corpus eius fuerit sollempniter tumulatum. tamen cum epus hostiensis corpus suum transferri fecit ex deuotione apud hostiam. tiberina ibique quiescit in ecclesia sancti laurentii in reuerentia et honore. De josepho magno historiographo et pho cuius huius tempore fuit. quis fuit et qualia fecit. Capitulum tertium. de philemone pho ex iudeis cuius huius pontificis tempore floruit. cap. 3m

de philone

Floruit autem tempore huius pontificis quidam phus ex hebreis. trahens originem. nomine philo. Non illud qui scripsit librum sapientie. sed alius maior eloquio et sapientia clarior qui tempore claudii. romam vadens frequens alloquium habuit cum beato petro. ut ecclesiastica historia tradit. captus quoque eius sermonibus adhesit eidem et post hec. librum scripsit de vita xpiana. in quo fidem nostram multum commendat. plenam virtutibus et actibus bonis. de quo longius est sermo. ut patet ex 2° libro ecclesiastice historie eusebii. et per Jeronimum de illustribus viris. quia multa scripsit. De josepho magno historiographo et pho cuius huius tempore fuit. et qualia fecit capitulum quartum

totum

Eodem tempore floruit Josephus matathie filius. ex Jherusalem sacerdos a vespesiano captus cum tito filio eius relictus est. hic romam veniens libros iudaice captiuitatis. vii. imperatoribus obtulit qui in bibliotece publice traditi sunt. et ob ingenii gloriam statuam Rome meruit. Tempore etiam huius Jherusalem capta est et destructa. a vespesiano et tito. de qua diffusius tractabitur cum de dictis Imperatoribus agetur. hec Jeronimus ubi supra. Scribit autem de dno Jhesu xpo. in hunc modum referens tempora octouiani et tiberii cesaris fuit inquit in di

UVA.BHSC

ebus, illis hiis vero sapiens sicut verum oportet enim dicere hec est ratio Johannis in dicto loco. Erat ei mirabilium patrator operum et doctor eorum qui libenter verba suscipiunt plurimos quoque tam de Judeis quam de gentibus sui hiuc sectatores. Et credebatur esse Christus. Cumque invidia Judeorum principum eum Pilatus crucifigi decrevisset nichilominus qui eum imprimis dilexerant, ipsum apud eum perseveraverunt. Apparuit autem eis vivus tertia die. Multa hec et alia mirabilia prophetarum carminibus de eo prophetantibus et usque hodie Christianorum nomen perseverat. Et gens idem refertur in secundo libro ecclesiastice historie Eusebii ut dictum est supra.

De Cleto primo et secundo pontifice a Christo cuius tempore beatus Lucas migravit ad dominum de quo hic aliqua notabilia dicuntur Capitulum quintum

2us cletus

Anno a nativitate domini lxxxvii et mensibus aliquibus et ab urbe condita dcccxxxv. Cletus primus super cathedram Petri sedet natione Romanus de vico patricio. Hunc Clemens ordinavit similiter eligi in primum pontificem quem fideles tunc sequebantur tum ex magna sua probitate et exemplo vite quia paganus remanserat tamen quia scientia et nobilitate prepollebat in urbe. Huius etiam tempore videlicet Cleti beatus Lucas in Christo suum complevit lxxxiiii annis. Et ut ex verbis Johannis hic possumus de illustribus viris ubi refert etiam quod evangelium scripsit. Vir erat apostolis magis auditu scribens quam visu. Fuit autem natione Antiochenus arte medicus apostolorum discipulus et totius peregrinationis Pauli comes individuus usque ad urbem Romam unde ut idem auctor dicit in commemorato libro actuum apostolorum ibidem scripsit. Tandem post mortem apostolorum rediens in Asia minore in Bithinia moritur plenus spiritu sancto. Et attende hic quia sicut fuit apostolo Paulo coniunctus quamvis licet apostolus ab aliis apostolis multa didicisset multa tamen per se evangelium docuit. Ut Johannes ibidem dicit quo circa in hoc refferens opinionem tradit etiam idem doctor de ipso quod fuit tertius in scribendo. Primo enim scripsit beatus Matheus et hebraice, secundo Marcus, tertio Lucas.

Agitur hic de duobus apostolis qui supervixerunt Petro et Paulo Johannes et Philippus Capitulum Sextum.

Huius etiam pape tempore adhuc supervivebant duo apostoli qui sua morte migraverunt ut patet in quarto libro ecclesiastice historie memorate et ex ipsorum gestis. Et primo quidem de Philippo referunt historie quod xx annis predicavit in maiori Scithia vel superiori Scithia populosque ad fidem conversos ordinavit in diminutum (?) constituens ibidem episcopos prout dicte expediebat regioni. Inde veniens in Asia in civitatem Ierapolitanam et inde multo tempore cum filiabus quievit et tandem tempore istius pontificis migravit ad dominum. Secundo et de beato Johanne patet quia sub Domitiano principe in Pathmos insula relegatur. Sed ipso interfecto redit Ephesum quod totum tempore istius pontificis accidit. Scripsit suum evangelium ut Johannes dicit in dicto iam libro adversus Cherintum Ebionitam quidem secta hiuc vel asserit Christum non fuisse ante beatam Mariam pro qua causa compulsus est de eius divinitate plura scribere ut dicit Johannes in eodem. Alii autem evangeliste plus scripserunt de humanitate de hiis Ebionitis. Hec xix q. ultima. — no(ta) q(ua)re causa b(ea)t(u)s Jo(hann)es s(cri)psit eu(angelium)

De marcelino cleti tertio et successore quo primo pape professus est. ubi probatur ipsum fuisse verum pontificem capitulum septimum

Hic Cletus ut Damasus scripsit xxv presbiteros ordinavit in urbe Roma. Eusebius dicit xx titulos. Sedit autem annis xii et vacavit etiam diebus xx. Passus est autem tempore Domitiani principis fratris Titi et beati Johannis evangeliste in ferventis olei dolio. Missus est anno beatus Cletus martirio coronatur. Sepultus est iuxta sepulcrum beati Petri in Vaticano vi kalendas maii. Per quod manifeste apparet istos fuisse veros summos pontifices secundum ordinationem Clementis qui eos sua probitate fideles fovebat in fide et attendendo etiam ad amorem civium suum respectu imperatorum qui continuerunt eis apparet etiam istos duos Linum et Cletum fuisse summos pontifices secundum modum superius traditum de eorum electione ex sua promissione ac timore Clementis quasi ad cathalogum imperatorum romanorum sub quibus isti duo pontifices martirium passi sunt et verum attendimus ad minorum. In quibus reperimus etiam nomine ponere contra ipsos fuisse veros et summos summos pontifices et non tamen coadiutores Petri. Utrique fuit quidem et coadiutores Petri in vita sed post mortem Petri remanente Clemente prefuerunt istos eligi successive in summos pontifices propter maiorem experientiam ex officiis eiusdem.

UVA.BHSC

in vita bti petri collatis per ipm.
Quo tempore migrauit ad dnm btus Jo-
hannes. et sub quo principe mortuus et quan-
ti temporis erat quando obiit. capitulum
octauum.

Est attende hic quia ut dicit Je-
ronimus de viris illustribus btus Johes
imperii in principio imperii traiani
migrauit ad dnm. ut ipse dicit ibidem.
lxviij. ano a passione dni. Quo aut
dnus nr passus est. btus Johes. xxi. erat ano
rum. et sic secundum hoc quando obiit. lxxxix.
uel saluatur uerbum Jeronimi ibidem quod uita
protraxit euangeliste. usque ad tempora se ex
tendit traiani. Sed si volumus saluare
minimum annorum pontificatus a passione dni
oportet nos dicere. quod btus Johes migrauit ad dnm.
ano pontificatus clementis. et sic primo an
no traiani imperii migrauit btus Johes. ut
patet aspicienti annos apostolorum quibus su-
per uixerunt dno. et annos lini et cleti. qui-
bus secundum damasum sedisse dicuntur. De cle-
mente primo et quarto pontifice. a quo quod
fuit equalis btus petrus ipso uiuente sibi in-
stituit successorem. ipse tamen cessit Capitulum
nonum.

Anno dni xcviij. et ab urbe con
dita. dccclvij. clemens primus
in cathedra petri sedit. Sedit
autem annis. 9. mens. 3. di. x. et inuio
coronatus. 3o traiani imperatoris anno. ut
damasus ad Jeronimum scribit. in libro supius
allegato. qui describit natione rom.
de celio monte ex nobili prosapia. ex patre
faustino. De hoc aut pontifice magna
scribuntur que partim sunt tacta supius parum
sunt modo dicenda. Primo quidem de sua
prouenie. libro qui itinerarium appellatur
clementis per ordinem tradit. 2o quantum ad officium
sic ipse in epistola quam Jacobo ihrlmorum
epo transmisit de se ipso refert. Symon
inquit petrus. tempore quo finem uite sue
sibi imminere presensit in conuentu frat-
rum positus apprehensa manu mea. sic dixit
fratres hunc clementem epm urbis ordino
qui mi ab initio usque in finem in omnibus co-
mes fuit. Cumque ego prouidens ad pe-
des eius. honorem cathedre declinare ui-
dit sermo tu perm periculum timens. su-
per cathedram certus esto. quia amplius
periclitatur populus dei. velut in fluctibus
ambulantem non potes subuenire sub
terfugiis tuis modo tui considerationem
habens. et non quod sibi et aliis expedit
prouidens et tradit aut. ca. decreti quod

ex gestis bti petri unum decime tum. di. xcvij.
ca. i. in institutione clementis. quod subditi non
obtrarent ei. cum papa non oncaret. sed tamen hos
tem vitaret. et auerte se adeo debent ab eo
cum ipm aduersum senserint. Et attende quod
istud fuit verba bti petri. alloquutus populum romanum
pro bto clemente iam ordinato. in summum pon
tificem. in quo casu intendebat. btus petrus ut sine
sine populus sibi haberet Recommendatum pastorem. in
perturbationibus pro illo tempore laboratem Et
quamuis tunc. clemens ordinationi simonis
contradixit ausus non fuit. propter reuerentiam tanti
pastoris inuiolatum tamen. ex dicta iam causa
post mortem eius remansit Et quia magne
erat auctoritatis. inter fideles ordinauit fieri
clemente de lino. et cleto ut supra est tactum
De epistolis quas clemens scripsit. ad diuer-
sas personas et regiones. et aliis operibus.
Capitulum x.

Hic clemens aliam scripsit epistolam eidem
Jacobo ubi ipm instruit de mini-
sterio pastore. de qua speciale capitulum
ponitur in decreto. de consecratione. di. ij. ca. tribus
et ca. sacrificio. Sed attende hic quod hoc esse non
potuit. in 2o pontificatu. quia non tunc viuebat
btus Jacobus. ut supra patet sed uel hoc fuit in ipso
uel in alio statu a papatu. sic quod ipse in eciam
epistolis. semper magne auctoritatis hic etiam ut
scribit apostolus paulus ad philippenses coadiutor
fuit eius in euangelio Rogo inquit te ger-
mane compar adiuua illas quae mecum la-
borauerunt in euangelio. cum clemente et ce-
teris coadiutoribus meis. quorum nomina scripta
sunt in libro uite. per quod habemus quod clemens
fuit de antiquis discipulis apostolorum de quibus
supra est tactum. Similiter etiam ut petrus romam
venit. 2o anno imperii claudii. hoc est xv.
anno a passione dni et xxvij a passione
apostolorum clemens eidem adhesit. factusque est co-
adiutor eius precipuus propter quod tradunt Jeronimus
de illustribus viris et eusebius cesariensis in. iij.
libro ecclesiastice historie quod clemens multas scri-
psit epistolas ad diuersos de informatione fi-
dei pane. ut pane religione sed precipue u-
nam corinthiis transmissam valde mirabi-
lem quam ex persona romane ecclesie dictauit Cum
dissensio apud corinthios fuisset exorta.
quam epistolam etiam sepius multum commendat
multa etiam alia opuscula fertur scripsisse
non in ipsa ut idem eusebius scribit. in
eodem loco. De exilio bti clementis et mar-
tirio eius. et sub quo principe passus et de mi
raculis eiusdem. Capitulum xi.

UVA.BHSC

xxiiij In cathedra igitur in urbe sedens, sua doctrina et elegancia morum, ut religiose et mirabiliori operacione, populum trahebat ad fidem Christi. Concitati igitur per sacerdotes pontifices, inter quos comites publius et tarquinius contra beatum clementem sedicionem provocant. Statimque relacione traiano per mamertinum prefectum, ad insulam quandam cersone deportatur. Ubi duo milia christianorum ad secanda marmora dampnatorum invenit. Quos in domino confortans eisdem subvenit de aqua quas de sexto miliario asportabant. Unde beatus clemens facta oracione circumspiciens supra monticulum quendam vidit agnum stantem, de sub cuius pede dextro fons vivus emanavit diffusque aque. Surgimus de singulo fonte, qua divina virtute visa multi conversi sunt ad fidem christi qua causa. Ibidem nomine christi publice predicatur. Ac eciam fabricatur ecclesia quo facto cum traiano hec intimata fuissent quendam ducem ad illam transmisit insulam. Qui solum clementem ligata anchora ad collum eius precipit in mare submergi. Cum autem christiani orarent deum ut corpus sui martiris demonstraret, statim mare per tria miliaria recessit aliorsum. Ingressi christiani locum inveniunt in modum templi marmorei. Vita cuiusdam ibi in archa saxea corpus beati clementis et anchora iuxta ipsum. Traduntur autem historie et gesta eius quod istud miraculum longo perseveravit tempore. Iuxta ipsum pontius in ciuitatem que appellatur cersona ut in die natalis eius mare recedit et recedet et per omnes octavas eius. Sed propter maliciam habitancium cessavit miraculum. Unde tempore adriani pape translatum est corpus eius et in honore ipsius edificata est ecclesia eodem titulo annotata. Martinus autem polonus in gestis summorum pontificum scribit quod hoc accidit tempore nicholai primi quod sit spacium plusquam de annorum de quo infra dicetur. Hec de clemente primo dicta sufficiant.

De cleopha iiij° episcopo iherusalem tanto sub quo principe moritur et tempore istius pontificis et de tercia persecucione in christianos facta. Capitulum xj.

Unum tamen attendendum quod eiusdem pontificis tempore Symeon cleophe episcopus iherosolimitanus passione domini martirio coronatur. De consanguineis domini. Quamvis civitas iherusalem esset destructa sub vespasiano et tito, in ierusalem tamen fideles eius de loco pontifice habuerunt istum cleopham qui centum xx annorum ut ecclesiastica historia eusebii narrat sub traiano moritur. Hic tercia christianos intulit persecucionem. Duo autem precesserant scilicet nero et domicianus crudelissimi tiranni qui alia intencione movebantur ad persequendum christianos, de quibus in cathalogo imperatorum agitur. Sed iste aliter movebatur quia sicut vir zelans rem publicam movebatur contra dampnum civilem existimans statum rei publice nocere in domino ad quod erat eorum totus conatus. Sed postquam informatus fuit per plinium oratorem ut eusebius refert iiij libro ecclesiastice historie asserens dictos viros esse homines virtuosos, a persecucione destitit quantum ipsum decuit secundum politicum statum sicut iam apparebit infra.

Replicatur hic quod contenditur omnino linum et cletum vere fuisse pontifices. Capitulum xij.

Veritatem non obmittendum contra illos qui dicunt linum et cletum non fuisse pontifices nec clementem terminasse papatum, quia maiorum historiarum scriptores ut eusebius ecclesiastice iiij° libro iohannes de viris illustribus ac damasus de gestis summorum pontificum ad iohannem aperte dicunt ipsum fuisse martirizatum tempore traiani imperatoris et iij° anno sui imperii fuisse martirio coronatum. Si igitur attendas ad tempora imperatorum qui concurrerunt cum lino et cleto et clemente invenies tempus esse unum, quia post mortem neronis cuius ultimo tempore beatus petrus martirio coronatus successit galba qui imperavit mensibus vij. Post ipsum titus annis 3. Post ipsum domicianus qui imperavit annis xv et mensibus v. Post ipsum nerva anno uno et mensibus quatuor. Si iunxeris simul has iij annos de imperio traiani licet 3 non fuit completus reperies cum istius temporis summorum pontificum concordare. Ideo verum est dicere linum et cletum veros fuisse pontifices sicut dictum est supra. Nunc igitur de clemente dicta sufficiant et ad alia procedendum.

De anacleto primo et vj pontifice et sub quo principe patitur. Movetur eciam questio circa ipsum et solvitur et de constitucionibus quas fecit. Capitulum xiij. vj

Anno domini cxiij et anno 3 imperii traiani imperatoris et ab urbe condita dccclv anacletus primus nacione grecus patria athenensis sed precedenti anno sedit annis ix mensibus duobus diebus x et cessavit episcopatus diebus xiij. Hic ut damasus scribit memoriam beati petri construxit et composuit et alia loca ubi episcopi traderentur sepulture. Passus est autem tempore traiani principis ac sepultus iuxta corpus beati petri iij idus iulii. Hic constituit ut clericus neque comam nutriret neque barbam sicut habetur di. 23 c° prohibete. De hoc eciam pontifice quidam dicunt ut eusebius in iij° libro ecclesiastice historie quod fuit cletus. Sed damasus in suis cronicis quas

UVA.BHSC

duxerit beato Iohanni commo contradicit quia ponit omnino aliud. Iste etiam alie contra historie que de gestis summorum pontificum aliquid scribit Cuius Vitalis. duo sunt argumenta. Unum est quia de diversis provinciis traxerunt originem eorum unus fuit grecus et atheniensis alius autem fuit Romanus ut supra est manifestatum. Secundum autem argumentum est quia iste passus est sub traiano Cletus autem sub domiciano. Et quod damasus dicit de domiciano consule. sub quo passus est anacletus non fuit imperator. sed consul. Hoc etiam probatur per computationem annorum quibus in sede fuit quia xii. anno traiani imperatoris martirio coronatur. Et prefatus in ca. provincie di. xcix. ubi primas dividit clementem suum predecessorem. vel antecessorem vocat. Hic constituit. ut non minus quam tribus episcopis. ordinetur episcopus quod habetur di. lxvi. ca. ordinationes. Item di. lxvi. ca. porro. ubi anacletus ponit exemplum qualiter Iacobus minor frater Ierosolimitanus episcopus a petro Iacobo et Iohanne. Item ordinationes clericorum semper in palam fieri debet.

Qualiter statuit ut facta consecratione omnes communicent. Item iudicavit esse petrum primatum preter omnibus preferendum capitulum xv.

Hic precepit omnibus fidelibus. ut peracta consecratione omnes communicent qui nollent divinis carere liminibus sicut habetur de conse. di. ii. c. peracta. Hic etiam asserit beatum petrum. beatum petrum super apostolos primatum habuisse sicut habetur di. xxi. c. In novo. Credidit autem quidam cronica summorum pontificum ipsum constituisse in urbe. vii. diaconos cardinales. ut Gotfredus Viterbiensis scribit. qui fuit cancellarius Frederici primi dicti barbarosse. sed istud non est quod beato Silvestro hec quo refutatur. ut infra videbitur. multas etiam alias constitutiones fecit que de facto ponit. Sed ista ad presens sufficiant.

De ignatio episcopo antiocheno. qualiter passus est et sub quo principe. passus et fuit tempore istius pontificis. capitulum xvi.

Huius anacleti tempore vii°. videlicet anno sui pontificatus. ut iam videbitur fuit ignatius iii°. a beato petro antiochenus episcopus. ut patet per ecclesiasticam historiam. lib. iii. iam dictam et per Ieronimum de illustribus viris. Hic iam dampnatus per traianum imperatorem. eo quod contra istud imperatoris ardentissimus esset suspiciones ipsum in derogatione rei publice fore. Et quia ignatius ferventissimus fuit in fide Christi. sectis traiano opposuit ... eidem.

ieiunia de oriente cum triumpho. non modico dampnatus per eum. Roma vinctus transmittitur a bestiis devorandus. Sed ipse in illo itinere dum de antiochia Romam veniret omnes ecclesias confortabat. et multas epistolas destinabat. ad diversas regiones. et civitates confortans ipsos in fide sua. Dum duceret Rome. ut dicte historie tradunt in qua ipsos rogat ut non frangantur de sua dampnatione quia ad bestias exponendus fuit quod erat supremum ludibrium. Diffundit autem sermone ecclesiastica historia eusebii. et idem doctor Ieronimus de ipso tanto ardore martirii pronomine ... ubi inter alia scribens dicit. Veniant super me ignes cruces bestie dispersiones ossium. discerptiones membrorum ac totius corporis supplicia. in me unum confluant. dummodo ibidem Christum merear adipisci. et multa similia scribuntur de ipso. Et inde forte aliqui historie referunt de ipso quod cum cor eius in ... divisum fuisset nomen Christi in singulis particulis litteris aureis inventum est. Hic igitur ut scribit Ieronimus ubi supra. xi. anno imperii traiani martirio coronatur et xii. anacleti ut iam est dictum.

De euaristo papa v° vii. a Christo pontifice. et qualia fecit et sub quo principe passus est. capitulum decimum septimum.

Anno domini. cxii. et ab urbe condita dccclxiii. et imperii traiani. xiii. euaristus primus super cathedram petri sedet. natione grecus et ex patre iudeo. et ex nomine iuda ut damasus scribit. Sedit autem annis x. mensibus vii. diebus xi. et cessavit diebus xviii. Hic primo ut damasus dicit. et omnes quasi cronicorum scriptores. qui de summis pontificibus aliquid tradunt. titulos in urbe divisit presbiteris. et vii. diaconos constituit. qui custodirent Romanum episcopum predicantem. propter stilum veritatis. hec damasus. Alie autem historie dicunt propter stilum ... qui episcopo Romano posset imponi a talibus imperatoribus et sic infamaretur. et verbo detraheretur. Dicimus propter que habes hic quod antiquissimum fuit et consuetudo. quod papa quando celebrabat aut predicabat. semper maiorem habebat comitivam sed quod tunc isti vocarentur cardinales. adhuc ex cronicis non habemus. Hanc autem consuetudinem cum decreti. ad omnes extendit episcopos quia ordinatione habuit euaristo c. di. xciii. c. diaconi. De hoc etiam euaristo etiam ecclesiastica historia eusebii mentionem facit libro iii. Hic constituit. ut a plebe is non accipiatur episcopus qui gestum habes ii. q. vii. c. non est et ca. sunt non nulli hic

UVA.BHSC

iiij. fecit ordinac. bis ordinauit p̄s
bitr̄os. xviij. diaconos. ix. et epos xv. h̄
martino coronatur vltimo anno traiani
imperatoris. alij dicunt q̄ sub adriano et
medio. qui quasi sedit. x. annis. h' oz dic
ut assequenti p3. Sepultus est aut rome
in vaticano. iuxta corpus beati petri. Et atte
de hic deuocionem pontificatu. qua omnes
pro reuerencia tanti pastoris desiderabant
iuxta ipsum sua corpora tumulari.

De doctoribus qui isto tempore fuerunt po
tificatus floruerunt et passi sunt videlicet q̄
drato et papia. capitulum xviij.

Huius pontificis tempore florue
runt doctores aliqui preci. quibus
adriano principe martino coro
natur. Unus fuit quadratus apostolorum dis
cipulus. et athemensis epus. de quo m̄l'o
ecclesiastice historie. [illegible] dicitur et ieronimus de illus.
viris mencionem faciunt Eusebius uero q̄ in
prophetica gratia cum filiabus philippi celebri
ius fuisse perhibetur q̄ multo tempore vixe
runt ut dicta narrat historia. Ieronimus uero
scribit. q̄ ad mandatum principis. vexa
rentur credentes ab hostibus fidei iste qua
dratus librum porrexit pro rel religione a
se compositum plenum racionis et fidei et apostolice
doctrine ut hec ... iiij. libri ecclesiastice
historie. eusebius unde eis in fine resistes
niuum subiit. Alius aut fuit qui predicto
tempore floruit. vocatus papias auditor
Johis euangeliste et policarpi et condiscipuli
qui ut ipse dicit doctores. ubi supra epis
ierosolitanus. magna fuit. et scripsit v.
volumina. de explanacione sermonum dn̄i.
quando tradiderunt euangeliste. que expla
natio multum commendatur. ab ipsis eo q̄ ut
ibidem habetur a verbis euangelistarum non dis
cessit. Multi alij fuerunt ut aristides.
athenienses phus eloquentissimus. et sub ipso
principe xpi discipulus. ac quadrato contempo
raneus. de quo infra dicitur. quid aut
ieronimus de ipso sentit. in libro de Illustri
bus viris scribit. q̄ tante fuit sapie q̄ a
pologeticum fecit. pro fide xpiana tradidit
que imperatori adriano. qui usque ad tempora
ieronimi liber erat famosus ad presens sup
nat. q̄ nunc sunt dicta pro tempore istius pon
tificis.

De alexandro primo et viij. pontifice
qualiter passus est et sub quo principe. et que fec
qua magna sunt capitulum xix.

Anno dn̄i. cxxiij. sub adriano
imperatore. anno ab urbe condi
ta. dccclxxv. alexander
primus sedem petri obtinet hic nacione
romanus. ex patre alexandro. de regione
capitanii. sedit annis xij. ut damasus
scribit. mensibus v. di. ij. Hic constituit ut
idem damasus dicit. aquam aspersionis cum
sale benedici. et in habitaculis hominum aspergi
de quo hec complens et perffetius. et diffi
sius de dicto pontifice. de consecratione di. iij. ca.
aquam. Hic sub adriano imperatore. missus
est in carcerem cum duobus presbiteris. euenno et
theodoro. ob memoriam passionis dn̄i.
nostri ihesu xpi. addidit ad canonem misse
Qui pridie q̄ pateretur. usque ad hoc est
corpus meum. et h. scribunt ipsius cronica
martinus et cassinensis. et quedam alia cro
nica. q̄ multum damasus imitatur.
Tradunt etiam hij duo predicti. q̄ dictus ale
xander constituit aquam poni in vino
consecrando in sanguinem et hoc etiam inde
cto ponitur de conse. di. ij. ca. ... et i
multis alijs capitulis. hoc ibidem habetur.
De hoc etiam pontifice alexandro sic scri
bitur dixisse. de hoc sacrificio eucharistie.
ut dicit q̄ nichil in sacrificijs. maius esse potest.
q̄ corpus et sanguis xpi. nec ulla oblacio
hac potior est. sed hec omnes precellit. Et
io puram consciencia dn̄o offerenda est et pura
mente sumenda atque ab hominibus uenerem
da. Tradunt etiam aliqui historie. de ipso q̄d
cum in prima etiam conficitur. de fer
mentato prohibenda heresi hebionitarum
qui volebant observancias legales sic
in lege noua continere. ipse alexander
primo ressumpsit de azimo de azimo co
fici. Et attendendum q̄ paulatim per
summos pontifices missa deducta est ad
complementum usque ad tempora beati gregorij
qui totaliter consumauit. Post hec aut mi
nis alexander cum supradictis. presbiteris
peris affectus. sub adriano principe.
martino coronatur. sepultus via nu
menta ubi et decollatus est ut damasus
refert. v. nonas maij. Tradit aute
memorata historia ecclesiastica libro iiij. ipsum
assumpsisse pontificatum iij. anno adri
ani imperatoris.

Quod tempore istius pon
tificatus translatus est pontificatus hierosolimi
tanus a iudeis in grecos Capitulum
vicesimum.

totu 8

de aq. benedicta

de canone

de aq. in calice

de azimo hostie

UVA.BHSC

totum

Tempore huius istius pontificatus etiam
in fine innouata sunt. Primo quidem
circa pontifices iherosolimitanos. ut
ex dicta ecclesiastica historia patet quia post secundum
excidium de iudeis factum per elium adrianum
imperatorem reedificata ciuitate iherusalem per
ipsum. mandauit inde omnes iudeos excludi. et ideo cessauit ex eis ultimus pontificatus.
qui fuerunt .15. successiue. ut in dicta historia liquet. a tempore uidelicet apostolorum
ut a iacobo primo. et ab inde ex gentibus assumuntur quorum primus fuit marcus et
ab inde more grecorum primum in oriente etiam
christianorum missa celebrata fuit. que prius
solum hebraice celebrabantur. Crescente
autem etiam ex gentilibus. suscitauit diabolus in ecclesia
eidem tribulationes per hereses
varias ipsam vexando. sed precipue secta
torum menandri. ut in dicta historia traditur.
Contra quos se opponit egregius doctor
agrippa. cognomento castorius ut scribit
Jeronimus. De illustribus viris. ac etiam
volumina in euangelium basilidis nug
da. in dicta heresim consentientes. au
dacter eliminat sacra scriptura. ondit
dicta volumina esse fallacia. integraliter.
ut in quarto libro scribitur historie memo
rate. Isto etiam tempore traditur historie.
sanctam seraphiam antiochenam genere fuis
se que recepta a beata sabina. sub adriano
principe decollata quia christiana erat martirio
coronatur. cuius ossa colligens beata sabina
que ad sua predicatione conuersa fuerat ac
cepta sibi martirio patitur.

De sixto primo et .20. pontifice. quod
circa missam fecit et incidenter agitur
de omnibus aliis pontificibus quod circa
missam fecerunt. capitulum xxi

.100. sixtus

totum

Anno domini cxxxii. Sixtus primus
in cathedra petri sedit natione
romanus ex patre habuit ... annos ab ur
be condita dccclxxxiiii. et anno xvi. adri
ani imperatoris. Hic constituit ut scribit
damasus. quod quando episcopus vel aliquis clericus vo
catur a sede apostolica in suo reditu. debet se
cum litteras testimoniales deferre. Hic etiam
constituit ut sanctus sanctus sanctus cantetur in
missa. In sacra videlicet actione. ut idem
damasus refert et omnes quasi cronice
scriptores. Et quia de missa hic agitur
congruum videtur hic ipsam explanare quomodo
diuersi pontifices aliqua addiderunt prout
historie referunt. ¶ Prima quidem missa
celebrauit beatus petrus. cum solo pater noster et forma
consecrationis. ut dictum est supra. ¶ Ab inde
beatus iacobus iherosolimitanus episcopus et frater domini mul
ta tradidit. et basilius qui fuit post ipsum ut patet
de con. di. i. c. Jacobus. Hic etiam habetur siue de hac
materia. di. ii. c. etiam sticarum. Nunc quidem per ordi
nem ponamus. ut hystorie referunt. quia introitum
misse instituit celestinus. antea a lectione in
choabatur sicut in uigiliis modo fit. gregorius ac
papa dictus dialogus. instituit kyrieleyson.
que .ix. ce voluit. gloria autem in excelsis insti
tuit telesphorus. collationes autem instituit gela
sius primus. sed epistolam et euangelium ordinauit
Jeronimus. in quodam libro quem comes appellatur
sic uocabatur ille cum intitulabatur. ut ipse idem
Jeronimus scribit. ad constantium episcopum. alleluia autem
ab ecclesia iherosolimitana traxit originem. Credo
autem a concilio niceno. quod et marcus papa
prescripsit. ut infra patet. Quantum autem ad
locum in quo sacrificium fieri debet. ordinauit sil
uester quia in sindone. ut dictum est supra.
Quantum autem ad prefationem ordinauit ge
lasius papa. 29 qui constituit .ix. prefationes.
In missa quamuis hodie sint .xi. De memoria
autem in missa facienda. siue pro mortuis siue
pro viuis. pelagius statuit. Te igitur cle
mentissime concurrentes sinerius papa. leo autem
primus hanc quidem addidit. et sanctum sacrificium
immaculatam hostiam. ut infra patet. Alexander
autem primus. qui pridie addidit ut supra patet
Jre offertorium et incensum leo 3us. Agnus dei
papa sergius instituit. sed sanctus sanctus sanctus. sixtus
ut hic. Hic etiam constituit ut traditur mar
tinus. et cisserenius ut corporale non fieret de
serico. sed de lino purissimo et non tincto. sed
decretum de conse. di. ii. contradicit quia
tribuit beato siluestro. sicut infra patebit et hoc
capitulo consulto. De quibusdam doctoribus quos six
tus misit in gallia qui postea redeuntes
romam martirium susceperunt. et de quibusdam
statutis eius. capitulum vicesimum secundum.

Huius etiam temporibus dum clemente u
bique persecutione christianorum vacuissi
mus inueniretur qui se audieret christia
num in gallia potentibus. ut ipsis aliquem virum
dirigeret. qui pene iam extinctam reaccen
deret fidem. misit peregrinum episcopum natione
romanum. cum pluribus aliis associando. qui
peregrinus multis ad fidem conuersis. ultimo
martirio coronatur. sepultus in vaticano iuxta
sepulcrum beati petri. decollatus autem fuit via
appia. foris portam in loco ubi dominus apparuit
petro et dixit domine quo vadis. vi miliario
ab urbe roma. vii. nonas maii. ut dama
sus scribit. Hic etiam constituit ut dicit martinus
et cisserenius. ut vestes sacre et quecumque alia.

de vestibus sacr

UVA.BHSC

ministeria sacrorum non nisi a ministris deo dicatis pertractarentur et hoc habes de conse. di. i. in sancta. Sedit autem annis x. mens. iii. di. xxi. Hic fecit ordinac. in presbiteros xi. diaconos iiii. episcopos per diversa loca. Quarto de hoc pontifice eciam historia eusebii libro iiii. mencionem facit. Cuius tempore hoc est circa finem imperii traiani adriani. anno videlicet xiiii. eiusdem qui imperavit annis xxi. ac professionis iudicis imponere confusione christianos libertati tradit sicut patet per orosium. li. vii. contra paganos. et hoc idem eciam historia predicta narrat. Qualiter duo philosophi et veri catholici. videlicet quadratus et aristides. mitigaverunt sentencia adriani contra christianos. et de aquila secundo interprete. capitulum xxiii.

Plus tamen dicit orosius. de isto principe quia instructus per quadratum apostolorum discipulum. et aristidem atheniensem omni sapiencia plenum. de quibus dicendum est supra ac per eorum libros de christiana religione compositis precepit per epistolam adaminum fundanum proconsulem in asia. ut nemini liceret christianos sine obiectu criminis aut probacione dampnare. nichilominus tamen in urbe roma tanta erat superstitio paganorum discipulum insenatum. qui istud nomen sustinere non potuit et ideo pusillos predicantes ipsum occidebant. Sed attende hic quomodo eciam quarto. amaginis vero is fuit simdata. sic apparet ex verbis ieronimi ubi supra. Item ecclesiastica historia prefata refert. li. iiii. quod more honestas et sapiencia que vigebat in antiquis. de fidelibus orientis tradebant. vel trahebant naciones ad fidem christi. Floruit et isto tempore aquila ozanter. que ponitur 2us interpres legis mosayce. post. lxx. ut in sua cronica scribit ysidorus. De tellesforo papa et ix pontifice. et suis constitucionibus circa ieiunium et missam. de nocte in natali. capitulum xxiiii.

Anno domini. cxliii. tellesforus papa in sede ponitur. anno ab urbe condita. dccclxxxv. et sub antonio pio imperatore hic ut damasus scribit. nacione grecus et anachorita. sedit annis xi. mens. iii. di. xxii. De hoc eciam ystoria eusebii libro. iiii. mencionem facit quod sub antonio pio pontificatum assumpsit anno primo imperii eius hic constituit ut vii. ebdomadas ante pascha ieiunium celebraretur

quod habes di. iiii. c. statuimus. quod sicut obtinuit de xl instituta a beato petro ut supra est scriptum. hoc declarat sequens capitulum non esse eo ideo quia xl. continet solum vi. quinquagesima autem. vii. quos dies dictus papa diversis diebus in dicto capitulo ad clericos restrinxit in sorte domini vocatos. Quia sic distrectam debet esse vita clericorum a laycorum conversacione. ita et in ieiunio debet fieri distrecio. Item hic constituit quod tamen in natali domini. nocte celebrarentur misse. ut dictus damasus ad ieronimum scribit. Quod vero alio tempore ante horam 3e. tercium. nulla presumat celebrare missam qua hora dominus in ascendit crucem. quod intelligas quantum ad linguas iudeorum. quod habes de consecra. di. i. c. Nocte. Hic eciam instituit. ut ante sacrificium sic idem damasus dicit. hymnus angelicus cantaretur videlicet gloria in excelsis deo. quod intelligas solum quantum processitur est angelorum. Reliquum vero attribuitur hylario et ambrosio ut infra eodem patet. capitulo. de ymnis. ubi multa dicuntur quod tamen hec pertinencia.
Quod tellesforus instituit tres missas cantari in nocte natalis domini et causa ibidem assignatur de martirio eius et sub quo domino capitulum xxv.

Tradunt autem duo cronicorum summorum pontificum scriptores quod idem tellesforus in natali domini tres missas statuit celebrari una in media nocte quia tunc christus natus est in eadem hora. Alia missa. celebratur in aurora. quia tunc ipsum pannis involuit. vel quia tunc pastores viderunt eum Tercia missa celebratur luce illucescente. quia sanctitas nobis illuxit. et plenitudo temporis advenit hec lucas et vitinas Alii autem ut theo. et glo. io. super dictum capitulum aliam causam ponunt. quia iste. 3. misse significant triplicem statum mundi. secundum tria tempora videlicet ante legem. in lege et post legem. Que quidem distinguuntur secundum gradum lucis. et claritatis que maiori indigent declaracione. sed ista ad presens sufficiant. Hic tempore antonini imperatoris martirio coronatur et sepultus est in vaticano. iuxta corpus beati petri. iiii. non. ianuarii. Hic ut damasus ait fecit ordinacione. iiii. per mense decembris. presbiteros. xii. diaconos. 9. cessavit episcopatus diebus vii. De iustino philosopho et vero catholico. quem ieronimus et orosius multum commendant de libro que scripsit ad antonium

toti

UVA.BHSC

2

pii et de martirio eius et sub quo prin
cipe. capitulum xxvi ~

Huius pontificis tempore floruit
et sub antonio pio Iustinus philosophus
et omnes quasi historie commit
tunt ut scribit Ieronimus de viris illustribus.
sub habitu philosophorum incedens. oriundus de nea
poli urbe palestine. pro religione xpi
ana scribendo plurimum laborauit Scripsit
siquidem librum contra gentes in quo nomen ig
nominiam christianorum exponit (?) que antonio pio
pio tradidit ac filiis eius. Item scripsit a
lium librum de natura demonum contra gentes.
fortissime disputat. Item fecit librum de
anima. Item dialogum contra iudeos. Sed contra
marchionem hereticum et eius heresis tunc pul
lulabat. Ultimo ab ipsis hereticis accusatus
coram senatu quod xpianus esset martirio coronatur
Et quamuis a senatu fuit occisus scribit
tamen orosius. ubi supra. quod ex libro quem de
xpiana religione antonio pio dedit ipsum
fecit xpianis benignum. Tradunt autem his
torie quod hic iustinus fuit discipulus tro
iius quia abrematoris in historia ... rom
Floruit etiam isto tempore ut ysidorus scri
bit. in sua cronica fotinus lugdunensis
episcopus qui prope iam nonagenarius
martirio coronatur uir maxime gesta
ne et doctrine cuius successit hyreneus ut
Ieronimus dicit. ubi supra et de quo in
fra dicetur. De yginio primo et XI
~~principe~~ pontifice. qui multas con
stitutiones fecit qualiter martirium passus
est et sub quo principe. capitulo xxvii

Anno domini. clvii. et ab urbe con
dita. dcccc vi. yginus primo
natione grecus. ex patre philo
sophe de athenis. ut damasus scribit sedit annis
x. mens. 3. di. viii. De hoc summo pon
tifice meminit liber ecclesiastice histor. eusebii. faciens
mentionem. cuius tempore scribit. valentinum
valentiniane heresis auctorem fuisse. et in
urbe. multis impietatibus ferbuisse eius.
cuius erroris heres (?) ... q. ultima hu
ius clerum composuit. et gradum distribuit. hic
constituit. ut ecclesia consecrari sine missa
sa non debeat. Item de augmento ecclesie uel
diminutione. eius in prouidentia episcopi dicit
esse. ut patet de consecratione. di. i. c. omnes. Item
constituit quod ligna uel quecumque materia ecclesie
consecrate. ad usum alicuius laycorum.
conuerti non posse sed ad aliam ecclesiam uel
alia ad profectum. monasterii. sicut patet eo. c. ligna
hic etiam constituit. ut unus esset patrinus et mat
rina in babtismo. et confirmatione et cathecis
mo. ut scribunt martinus et cassianus (?).
Item scribit martinus quod unam scripsit epistolam
de uno deo et trino. et de filii incarnatione.
plenam fidem catholicam continentem. Item
statuit secundum martinum. quod nullus metropoli
tanus audiat causam episcopi sue prouincie. uel
eum condempnet. nisi ea in conspectu episcoporum
comprouincialium suorum fuit ventilata. Sed
hanc constitutionem videtur ... pelagio
pape attribuere. ut infra videbitur. Passus est
autem. tempore marci antonini veri. ut damasus
scribit et sepultus in vaticano. iuxta corpus
beati petri. iii. nonas aprilis. Hic autem ut scri
bit damasus fecit. iii. ordinationes. per mens. de
cembris. presbiteros xv. diaconos quinque. episcopos per
diuersa loca. vi. De policarpo discipulo
beati iohannis euangeliste qui floruit tem
pore istius pontificis. et sub marco anto
nio martirium patitur. capitulum xxviii

Huius pontificis tempore floruerunt
in grecia. iii. doctores sollempnes.
Unus fuit policarpus iohannis apostoli
discipulus. et ab eo smirne episcopus ordinatus.
et post apostolum totius asie princeps fuit
ut scribit Ieronimus ubi supra. Hic veniens
romam eos plurimos (?) credentium de heresi mar
chionis et valentini inuenisset infectos
ipsos ad viam ueritatis reduxit. Narratque
idem doctor de eo ubi supra quod cum esset rome
obuium habuit marchionem qui dixit ei. co
gnosce nos. Cui respondit ei. Cognosco primo
genitum diaboli. Tandem smirnam rediens
ciuitatis (?) eius. potius ex suggestione
pontificum populorum in amphiteatro. igni tra
ditus moritur sub marco antonino et lucio com
modo. per ipsum xpianis illata. De hoc autem
doctore et martirio. meminit ecclesiastice historie libro
memorate. longum faciens sermonem. et quod lon
go tempore vixit. quia ... annis.
De melitone assiano. episcopo sarden et theo
philo. antiocheno episcopo quomodo flore
bat tempore istius pontificis capitulum
xxix.

Fuit autem et aliud doctor tempore is
tius pontificis melito asianus
sarden episcopus frontonis orato
ris discipulus. qui librum imperatori marco
antonino tradidit. de dogmate xpiano Scrip
sit autem plura. volumina de pascate. li. 2.
de uita prophetarum. li. i. de fide. li. i. de anima
et corpore li. unum et multa alia. que Ieronimus recitat.

xi.

plurimos

j

1

de illustribus viris. Cuius etiam opera tullianus meminit. Cuius autem doctor fuit theophilus antiochene ecclesie .vi.us episcopus. qui similiter libros composuit contra marchionistas. ut Ieronimus dicit ubi supra. et contra heresim hermogenis. li. i. scripsit et alios tractatus. ad edificationem ecclesie scripsit et comentarios super euangelia et super libros salomonis. per quod apparuit quomodo viguit. apud grecos doctrina per ancessionem

Incipiunt capitula .viii. libri

De pio primo et xii. pontifice qualiter per reuelationem angeli instituit .2.m pascha in die dominico celebrari. Capitulum primum.

De temporibus istius pontificis. fuerunt ille due virgines. potenciana et praxedis. et de constitutione quam fecit. contra negligenter tractantes corpus domini. capitulum 2.m

De martirio huius pontificis. et sub quo principe passus. de yreneo archiepiscopo lugdunensi qui eiusdem tempore floruit. cap. 3.

De Iuliano episcopo alexandrino et pantheno philosopho qui istius pontificis tempore floruerunt. ac de scolis alexandrinis. capitulum iiii.

De aniceto primo et xiii. pontifice. et constitutionibus quas fecit. capitulum v.

De egesippo. sacro doctore. qualiter sub isto pontifice claruit. capitulum vi.

De sothero primo. et xiiii. pontifice. et constitutionibus eius. Capitulum vii.

De martirio huius. et sub quo principe. de dionisio episcopo corinthiensi. qui sub isto pontifice floruit et de theodotione 3.o interprete. capitulum viii.

De eleuterio primo et xv. pontifice. et conuersione regis britanie. per ipsum ac de dione 4.to interprete. Capitulum ix.

Monetur hic quoddam de tribus archiepiscopatibus. et soluitur. et iterum resumitur. capitulum decimum.

De yreneo archiepiscopo lugdunensi. qui apud grecos. magne fuit opinionis. capitulum xi.

De constitutionibus eius quas fecit. et martirio quod suscepit. et sub quo principe. c. 12.m

Quomodo tempore aurelii comodi. profitebatur et post ea est perturbata. et de martirio appollonii philosophi. et alio appollonio eruditissimo. c. 13

De victore primo et xvi. pontifice. qualiter instituit onem fecit. de paschate celebrando in die dominico. capitulum 14.

Qualiter congregato concilio. in palestina ubi interfuit victor ibidem hoc est firmatum ad tollendam controuersiam. inter fideles. c. 15.

Qualiter autem controuersia quartadeciman. heretes nescit quid sui magistri. hoc est beati Iohannis qui ut ipsi asserebant. hoc obseruauit ideo apostolus

quod de hoc reprehenditur. capitulum 16.

De zepherino primo et xvii. pontifice. et de constitutionibus eius. quod precipue circa vasa consecrationis. Capitulum 17.

De constitutione quam fecit circa. comonem in pascate. quasdam etiam alias fecit. que patent hic. Capitulum 18.

Huius pontificis tempore multi floruerunt. doctores quos Ieronimus. ubi supra meminit commendat. capitulum 19.

De leonide patre origenis. quomodo martirium passus est. et de origene et fratribus eius. qualiter sustentabantur per quandam diuitem matronam. et de simacho 4.o interprete. capitulum xx.

De calixto primo et xviii.o pontifice. et constitutionibus eius. quas fecit quod precipue circa ieiunium. capitulum xxi.

Qualiter cimiterium fecit ad sepeliendum martires et multas constitutiones fecit. et de passione eius. et sub quo principe.

De philosophis et doctoribus capitulum xxii.

qui huius pontificis tempore floruerunt videlicet clemente et origene. capitulum xxiii.

De perfectissima vita origenis. et studiosa et in quibus. a doctoribus reprehenditur. et de tertulliano qui sibi fuit. capitulum xxiiii.

De urbano primo et xix. pontifice. de quo monetur et soluitur. eius tempore fuit beata cecilia. de martirio eius et sub quo principe. capitulum xxv.

Quomodo constitutionem fecit de vasis ad consecrandum et statuit etiam habere possessiones et redditus. capitulum xxvi.

Qui isto tempore multi floruerunt. et fuerunt discipuli origenis. cum quo tempore origenes magna fecit. c. 27.

De ponciano primo et xx.o pontifice. et martirio eius et sub quo principe passus est et de quibusdam notabilibus. capitulum 28

De quibusdam doctoribus qui isto tempore floruerunt. inter quos origenes. dimissa alexandria. venit cesaream et de reuerencia ad ipsum. capitulum 29.

De matre alexandri imperatoris. que fuerit discipula origenis. et de ulpiano legista. et de multis etiam doctoribus. qui fuerunt auditores origenis. capitulum 30.

De anthero primo et xxi. pontifice. et constitutionibus quas fecit. et martirio eius et sub quo principe. monetur etiam quoddam et soluitur. capitulum 31.

Agitur hic de historia .xi. milium virginum et earum quod probatur quantum quia magis infra. capitulum 32.

UVA.BHSC

De doctoribus qui floruerunt in istius tempore
huius pontificis. et commendatione origenis
Circa quandam opinionem et de mirando doctore.
capitulum xxiii.

De pio primo xxii. pontifice. qualiter
per revelationem angeli. instituit festum pas
cha. in die dominico. celebrari Capitu
lum primum

Anno domini c
xlviii. et inde etiam ab urbe con
dita dccc xvi. pius primus.
in sede petri constituitur. natione ytalicus
ex patre Ruffino. ut damasus scribit. Et
attende hic. quod alique historie videntur.
imponere aniceto. papa Sed contra pius
preponitur in ecclesiastica historia. iam dicta
traditur libro 4°. Damasus in primis sit anicetum
quod videtur magis cum Iohanne concordare.
in libro de illustribus viris. et hoc etiam ordine in
numerus summorum pontificum supposito quod
policarpus ad tempora ut Iohannes videtur
dicere ubi supra pervenit. Hic autem fuit
de civitate aquilea. Cuius etiam tempore fuit
hermes. qui librum scripsit ut refert
damasus. in quo mandatum continet
angelum in forma pastoris quod festum pas
cha. semper celebraretur die dominico. Hoc autem
dictus papa in quadam sua epistola auc
toritate roboravit quam per orbem direxit
titulus cum gratia dicit. quod primo suo decre
talium ut patet de conse. di. 3. c. nosse
Hic etiam constituit ut hereticum iudeum.
de heresi iudeorum venientem ut scribit da
masus suscipi. et baptizari debere. Huius
tempore fuit. policarpus ut scribit mar
tinus polonus. qui episcopum ephesinum as
serit institutum qui in romam veniens. mul
tos ab heretica pravitate revocavit. Sed
alie historie contradicunt. quod non fuit
tempore pii pape. sed aut yginii aut
aniceti. et tunc oportebit dicere quod anice
tus. pium precedat quod autem dicit ipsum
fuisse episcopum ephesinum Iohannes et ecclesiastica
historia. eusebii contradicunt. primo
per apostolum institutus. sive igitur sub pon
tificatu yginii. sive aniceti. sive pii sua
historia digna est narratione.

Quod tempore istius pontificis fuerunt
ille due virgines. potentiana et pra
xedis. et de quadam constitucione quam
fecit contra negligentes tractantes
corpus domini. capitulum 2m.

Huius etiam tempore fuerunt ille due sanctis
sime virgines. potenciana et praxe
dis. Hic ut damasus scribit fecit ordi
nes. v. Et fecit. presbiteros xix. diaconos 21. et
episcopos per diversa. diversa loca. 12. Sedit
autem annis. xi. mensibus. 4. di. 21. et cessavit
episcopatus. di. xiii. Hic autem certam penam sta
tuit contra committentes. contra commite
tes negligentiam. circa sanguinem domini. quod ha
betur de conse. di. 2. c. si per negligentiam aliquid
traditur modus penitendi. quia si stillaverit
in terram. debet penitere xl. diebus. si super al
tare tribus diebus. si super linteum. 4or diebus
si ad aliud linteum. 9. diebus Semper tamen ubi
cumque stillet. si lambi potest lambatur.
quod si fieri non potest aut lavetur aut radatur
Et istud tale. aut comburatur aut in sa
crario reponatur. De martirio huius
pontificis. et sub quo principe passus. de yre
neo philosopho. archiepiscopo lugdunensi. qui
eidem tempore floruit. capitulum 3m

Hic martirio coronatur sub mar
co antonino imperatore. sepultus
quod est iuxta corpus beati petri. in
vaticano. 5°. idus iulii. Huius etiam tempore
floruit hireneus archiepiscopus lugdunensis
qui et fotino successit. hic ut scribit Iohannes
de illustribus viris. discipulus fuit policar
pi. de quo dictum est supra. Hic ut idem
dicit. ubi supra scripsit 5. libros. contra
hereses temporibus suis fervientes. Item contra
gentes volumen breve. Item librum de disci
plina sana. et multa alia volumina que
dictus doctor notat. in dicto libro Istum eun
dem doctorem historia ecclesiastica dicta. li. 5°.
multum de doctrina commendat et diffusum
sermonem. protrahit Claruit autem tempore
aurelii comodi. ut dicit Iohannes ubi supra
et sub eodem subiit martirium. apud lugdunum
Sed hic attende quia si anicetus. precedit a
pium in ordine summorum pontificum. tunc
erit quod tunc hic scribimus verum Sin autem
aut reducemus. ad anicetum quod alterius
tertium. quod martirio coronatum fuisse sub
aurelio comodo. eo quod minus in numerum
istorum pontificum excedit. videlicet yginii
pii et aniceti. et in memoria amore marci
antonini. qui imperavit De Iuliano epi
scopo alexandrino. et pantheno philosopho. qui is
tius pontificis tempore. floruerunt et de scho
lis alexandrinis. capitulum 4m.

Eodem tempore hoc est primo anno
aurelii comodi. apud alexan
driam Iulianus sacerdotium suscepit. cuius regimine tunc scole ecclesiastice et doctore

tertii & primo
ni [illegible]

1

ecclesiastico optinet. panthenus ut ecclesiastica historia
eusebii refert li. v. inclita scola vir eru
ditissimus ac sapiencia probati florebat. Sed li
primatum tenens stoycorum sectam sapiens
ad xpianismo adaptabat cultum. De hoc sic
scribit jo. ubi supra. quod tante fuit in doctri
na. quod de india venerunt legati ad demetri
um alexandrinum episcopum. petentes ipsum
pro sua instrucione. Professus quoque pro
fectum fidei non modicum fecit. Sed invenit
eius ibi evangelium secundum matheum. quod ibidem
predicavit beatus bartholomeus. in suo reditu se
cum tulit. Et attende hic primo quod jo
hannes dicit ubi supra quod dicte scole in
ceperunt a beato marco et usque ad tempora be
atus pheodorus durauerunt et ultra secundum quod at
tendendum hic est de tempore quo alii ponunt
predicta sub aurelio comodo. alii vero sub
severo cartalla. Sed melius primum.

De aniceto primo et xij pontifice et constitutionibus quas fecit. Capitulum quintum.

xij^9 totū

Anno domini clxvi et ab urbe condita dccc xxviij. anicetus primus natione syrus ex patre
joh(ann)e de vico myria. sub annisa. ut dama
sus scribit. sedit annis 9 mensibus iij d. iij.
Et attende hic quod gracianus istum papam
in titulis vocat amicum. historia autem vocat
ipsum anicetum. hic constituit ut clerus co
mam non nutriret. secundum preceptum apostolorum.

de tonsura et de mul[...] calvis

nec etiam barbam et ut haberent coronam in mo
dum sperule. et hoc habes xxiij di. c. prohi
bete. hic constituit ut episcopus consecrari
non debet nisi ad minus tribus episcopis presentibus
quod etiam in niena sinodus statuit ut ex
ecclesiastica historia eusebii patet. unde et sequenti
tempore summi pontifices hoc confirmaue
runt in suis decretis. sicut infra patebit. Sed
autem metropolitanus esset consecrandus. omnes
provinciales interesse debent. hoc habes di.
lxvi. c. archiepiscopus et c. porro. Item sta
tuit si aliquis episcopus habet aliquid contra
suum archiepiscopum non esse differendum sed ad pri
matem esse recurrendum aut ad apostolicam
sedem. quod et dicta sinodus et sequencia
prima sive alicuius consilio sive simore
pontificum postea confirmaverunt. hic etiam
constituitur ut nulli archiepiscopi nisi ex spec
iali titulo primates vocentur. et hii possent
patriarche vocari. Ceteri non archiepiscopi nomen
tur. hoc habes di. xcix. c. nulli. hic sub
marco antonio martirio coronatus. ubi sub
aurelio aurelio comodo sic eius ut supra.

patris sepultus via appia in cimiterio calixti. xij.
kalendas maij. Hic ut damasus scribit. fecit ordi
nationes quinque presbiteros xvij. diaconos iiij. et episcopos per di
versa loca ix. De egesippo sacro doctore qualiter sub isto pontifice floruit vel claruit. Capitulum sextum.

Hujus tempore floruit egisippus. toti
qui historiam ecclesiasticam in se facta multo co
mendat. quoniam hoc tempore eius conme
morat. libro v. vero eo tempore dicit fuisse
dionisium corinthiensem episcopum. De primo sic
scribit jeronimus de illustribus viris. Egisippus
vicinus apostolorum. ipsum et omnes a passione
domini usque ad suam etatem ecclesiasticorum actuum
texens historiam. multum ad utilitatem legen
cium. hinc inde congregans. quinque libros com
posuit. sermone simplici. quorum vitam secta
batur dicendi. quoque exprimeret scribere
scripturam. Scribit autem de se ipso. venisse ro
mam ad anicetum. qui xij post petrum episcopus ur
bis fuit. Ibidemque perseverasse usque post mortem
eius multum. qui scripsit contra ydola grecorum
dignitatis quo primum errore crevissent. Sed
de dionisio corinthiensi episcopo multa traduntur
digna memoria. sed ipsa relinquamus ad se
quentem pontificem circa ista tempora ecclesiastica
historia eusebii multas hereses que pul
lulaverunt per xpianos falsos. que configurate
in unum per ysidorum in xx. ponuntur decreti
q. ultima. De sothere primo et xiij pontifice et constitutionibus eius. Capitulum septimum. xiij

Anno domini clxxvi. et ab urbe condita dccc xxxvij. sother primus
in cathedra petri sedet. natione totū
campanus ex patre conardio. ut damasus
scribit. sedit annis ix. mensibus iij. d. xxi.
Hic constituit ut nulla monacha. sacras
pallas tangeret. nec incensum poneret in ecclesia.
ut damasus scribit. qua ordinatione habes
xxiij. di. c. sacratas et c. vasa. Ex eodem po
tifice et ex epistola qua direxit. universis episcopis
ytalie. de hoc etiam pontifice ecclesiastica historia
predicta mentionem facit. et quod hoc tempore fuit.
hic etiam instituit ut legitima non habeatur uxor
nisi maritus consentiens scribunt nisi per
sacerdotem fuit benedicta. et a parentibus sol
lempniter tradita. ac a paranymphis custodi
ta. cavens multis periculis que solent con
tingere in matrimoniis. Istud autem statutum
habes 30. q. 5. c. 1. vel ex c. quod dictum capitulum
gracianus videtur ascribere evaristo pape de
quo dictum est supra. sed potest esse quod titulus est

UVA.BHSC

corrupti sunt et multa alia scriptorum vitio. Hic fecit ordinationes iiii. per mensem decembris presbiteros .viii. diaconos .ix. episcopos per diversa loca .vi.

De martino cuius tempore et sub quo principe. De dyonisio episcopo corinthiensi qui sub isto tempore floruit et theodosione tertio interprete. Capitulum viii.

Hic martinus coronatur sub commodo imperatore. Sepultusque est via appia in cimiterio calixti .x. kalendas marcii. Et cessavit episcopatus diebus xi. ut damasus scribit. Huius tempore floruit dionisius corinthiensis, de quo ecclesiastica historia iam dicta libro iiii. longum facit sermonem, et quod multos edidit libros contra hereses. Et ad instructionem fidelium scripsit epistolas ad diversas nationes, unam ad lacedemonios de fide catholica, in qua et de pace et unitate florentissime docet. Aliam scripsit ad athenienses de evangelii credulitate. Aliam scripsit ad nichomedienses, quam contra hereticum marcionem instruit. Quartam scripsit cretensibus in qua admonet episcopum pinytum ne gravia onera suis imponat discipulis. Scripsit etiam ad romanos ad sotherem, videlicet papam de quo nunc agitur, in qua instituta romanorum confitetur se libenter amplecti. Vel illa quam epistolam dicit dicta historia quod soter gratulanter suscepit et advenientes fratres in epistola caritative pertractat. Multa alia graciose scripsit, ut dicta historia refert, etiam ieronimus de illustribus viris. Hoc etiam tempore theodosion tertius interpres, ut scribit ysidorus, clarus habetur. ¶ Et eo tempore cathafrigarum heresis per montanum exoritur. Multi etiam doctores greci tunc floruerunt, episcopi in diversis partibus eisdem gentibus, de quibus eusebius cesariensis et ieronimus mentionem faciunt et quos multum commendant.

De eleutherio primo et xv pontifice. Et de conversione eius britannie primum ad divisionem terre per episcopatus. Capitulum Nonum.

xv. Anno domini .clxxiiii. anno vi. et ab urbe condita .dccccxlvi. eleutherius grecus natione, ut damasus scribit, ex patre habundio de regione nichopoli in cathedra petri sedit. Hic accepit epistolam a rege britannie ut fidem christi susciperet ipse et populus suus, ut damasus refert. Et tunc ut scribit martinus polonus duos religiosos viros misit in britanniam, videlicet fuganum et damianum, qui regem predictum

baptizaverunt et populum. Erant autem tunc in britannia xxviii. pontifices ydolorum quos flamines appellabant, inter quos tres archiflamines erant. Sed dicti sancti de mandato pape predicti ubi erant flamines constituerunt episcopos, ubi archiflamines instituerunt archiepiscopos, sine ordinatione beati petri, ut clemens refert et habetur di. 80. c. In illis ubi olim gentium primates distinguuntur et ubi primos flamines invenerunt, quos protoflamines appellabant, ipsos patriarchas vocabant, et ubi archiflamines, archiepiscopos nominarunt, ubi autem simplices flamines ipsos episcopos vocabant vel inter principales. ¶ Et attende hic quod ab eo tempore, ut patet ex historia britonum sive britannie, multum est immutatum per adventum saxonum, qui dictam insulam expulsis britonibus populavere. Unde tunc temporis tres erant archiepiscopatus, quia episcopatus inveniuntur qui est in confinio gallie. Tunc erat archiepiscopatus ubi sanctus david fertur fuisse archiepiscopus, modo autem est episcopatus. Post eorum conversionem ad fidem quorum apostolus fuit augustinus, quem beatus gregorius illuc transmiserat. ¶ Item attende quia tunc temporis erant in britannia xxviii. episcopatus, modo sunt xxx. quia xx. in anglia, in scotia vero x. quia tria partes est britannie.

Movetur hic questio de tribus archiepiscopatibus et solvitur. Item refertur mentio de yreneo archiepiscopo lugdunensi qui apud grecos magne fuit opinionis. Capitulum x.

Et attende hic quod ecclesiastica historia predicta libro v. gesta yrenei archiepiscopi lugdunensis extendit usque ad tempora eleutherii, quod esse potuit, quia multo tempore vixit, sed vix est quod sub aurelio comodo martirium adeptus est ut omnes historie tradunt. Quicquid autem sit de tempore, de doctrina tamen dicta historia l. v. ipsum sine comendat. Multum autem doctrine gloriam adhuc sit, quia tunc temporis maxime florebit, ut patet ex predicta historia eusebii et prologus et ex ieronimo in libro de illustribus viris. De latinis pauci adhuc florebant doctores, excepto clemente primo qui fuit rome usque ad constantinum imperatorem. Post quem floruit hilarius, ieronimus et ambrosius atque epiphanius et multi alii, sicut infra patebit.

De constitutionibus eius quas fecit et de martirio quod suscepit et sub quo principe. Capitulum undecimum.

Hic etiam quod apostoli firmaverunt et ipse constituit ut nulla esca usualis re

UVA.BHSC

cusaretur a paganis quas deo gaudet ad pripiendum fidelibus. Hic etiam statuit sicut martinus refert ut nullus alio gradu delectur nisi prius accusatus conuinceretur. exemplo domini qui etiam judam nondum conuictum sustinuit. Et quia quod primum inter apostolos egit. pro dignitate ministerii ritum mansit. Prohibuit etiam ut ab inte eo cuius causa ventilatur sententia nullatenus proferatur. quam sententiam postea sequentia canonica jura confirmat et damasus papa ratificat ex eodem statuto. quod habes. vi. q. iii. ca. coro. Sedit autem ut idem damasus ait anni. xv. mensibus vi. diebus. q. et cessauit episcopatus diebus vi. Hic martirio coronatus sepultus est iuxta sepulcrum beati petri in vaticano. vi. kalendas junii. Hic autem ut scribit damasus. fecit ordinationes .3. per mensem decembrem presbiteros. xii. diaconos. xii. episcopos per diuersa loca. xv. Vbi considera cum quanta difficultate ordinabatur ministri ecclesie potuit tunc esse propter raritatem fidelium.

Quomodo tempore aurelii comodi proficiebat et quomodo postea est turbata. et de martirio appollonii philosophi et alio appollonio eruditissimo. capitulum duodecimum.

Huius pontificis tempore. comodo aurelio. rome imperium apud gubernante ut scribit meritum historia eusebii li. v. pax ecclesie propagabatur per omnem terram. et sermo domini ex omni gente hominum ad agnitionem et pietatem dei summi animas congregabat. Sed et in urbe rome multi ex illustribus viris et diuitibus cum coniugibus ac liberis et propinquis atque omni familia sua certatim ad fidem. sed malignus spiritus fidelibus statim scandalum suscitat. dicta historia narrat de quodam appollonio. qui in fide modo et philosophie eruditionibus illustris erat per senatum martirium subiit. Quis autem fuit iste appollonius. declarat jeronimus in libro de illus. viris quia rome urbis senator sub comodo principe. a suo proditus quod esset xianus. Hic gratia impetrato. quod fidei sue rationem redderet. insigne volumen composuit. quod in senatu legit. sed zelo rei publice inflamatus senatus. de domino xiano. et pro nomine eius sustinere non potuit. et eo capite detruncatur. Fuit autem et alius appollonius. vir doctissimus qui eodem tempore fuit. ut ieronimus tradit ubi supra. qui multa scripsit contra montanum et cathafrigas. et multa de ipso ad laude digna. refferunt historie. quae ad presens mittenda sunt ad presens et hec dicta sufficiant.

De victore primo. xv. pontifice. qualiter institutionem fecit de pascate celebrando in die dominico. capitulum. xiii.

textus Anno domini. cc.x. et ab urbe condita. decce lxii. victor primus natione affer. ex patre felice. sedit annis .x. mensibus ii. di. x. et cessauit episcopatus di. xii. Hic statuit ut sanctum pasca in die dominico celebraretur. ut damasus scribit. Quam ordinationem fecerat per suos antecessores. ut patet supra. de pio papa. hanc autem constitutionem habes. de conse. di. iii. c. celebritatem hic ut damasus scribit statuit. necessitate vrgente fide pambula. posse quilibet baptizari siue in aqua maris. siue fluminis. siue fontis. siue in qualicumque aqua. et aduerte de qua ista constitutio potius est declaratio quam constitutio. quia solus xpus instituit. hic etiam instituit ut a xiiii. luna. usque ad .21. posset assumi pasca maxime in die dominica. quia tantus ut incidit est saltus lune. et postea reditus. hoc autem statutum pro tanto factum est quia aliqui fiebat. pasca in judeis. hoc est sub eadem lunatione. ut inferius dicitur. scribit. xvi.

Qualiter congregato concilio in palestina ubi interfuit victor. Ibidem hic est firmatum ad tollendam controuersiam inter fideles. capitulum. xiiii.

Martinus tunc dicit. quod propter istam tam congregatum fuit concilium in palestina. ubi etiam victor interfuit. et narcissus patriarcha. et theophilus cesariensis episcopus et hoc etiam habetur in ecclesiastica historia. eusebii. li. v. et hoc idem ysidorus in sua cronica sed etiam ibidem mentio de yreneo. lugdunensi episcopo. qui multum debatum fuit asianis episcopis quantum ad pasca. quem tamquam doctorem multum autem tunc. sepius historia prefata commemorat. Scribit autem dictus jeronimus. de isto pontifice in libro de illus. viris. quod librum fecit ad pasca pertinendum. in quo instruit fideles de inuentione pasce. et quorundam hoc elidit errores. Et attende hic quod Jeronimus dicit. xiii. pontificem. et hoc idem titulus gratiani. sed hoc est verum sim relationem ecclesiastice historie. eusebii quae incipit a petro et anacleto. dicit esse eundem cum cleto. Qualiter autem controuersia. quia asiani hentes vestigium sui magistri hoc est beati johannis quod utique ipsi preferebant. hoc obs

UVA.BHSC

vauit idem apostolus sed de hoc reprehendit.
capitulum. xv.

Attende etiam quod ut scribit idem doctor
ibidem. quidam episcopus ephesinus dictus
policrates litteras mordaces ei direxit
super festo paschatis. allegans hoc obseruasse
beatum Johannem. et philippum apostolum qui am
bo in asia. moriuntur ut dicta historia nar
rat. ¶ Et attende etiam quod omnes istos episcopos
de quibus agitur in isto capitulo. dicit ecclesiastica
historia. iam dicta fuisse illustres docto
res; sed hoc non obstante constitutione
fecit et in concilio supra dicto est diffinitum
quod sequenti dominica. post xiiii. lunam pascha cele
brueretur ne iudaysare. videtur hoc
autem postea firmatum est. in concilio niceno.
antiocheno ut in dictis liquet conciliis.
quod postea compositis prosecutum fuit. ut
Jeronimus beda et dionisius abbas de urbe ro
ma. hic sub seuero principe. coronatur
sepultusque est apud sanctum petrum. in vatica
no cuius festum agitur. quinto. kldas augusti.
hic ut damasus dicit fecit ordinationes. ii.
circa mensem decembris. presbiteros. quattuor. dia
conos. iii. et per diuersa loca. episcopos. xiii. hanc
signanter damasus scribit. quia pro raritate
populo. non tamen intendebat ad promo
tione cleri. ¶ Hoc autem tempore floruerunt
preter iam dictos episcopos. serapion antio
chenus episcopus. Bacillus corinthiensis. episcopus.
quos Jeronimus. ubi supra multum de
doctrina commendat. De zepherino primo
et xvii pontifice. et de constitutionibus eius
sed precipue circa vasa consecrationis
Capitulum. xvi.

IA. Anno domini. ccxxi. et ab urbe con
dita. dcccclxxiiii. zepherinus pri
mus natione romanus. ex pa
tre habundio sedit annis. ix. mensibus. vii.
diebus. x. hic constituit ut damasus scribit
quod in presentia omnium clericorum et fidelium la
ycorum siue clericus siue leuita. ordinetur
seu sacerdos. habes di. lo. c. Nemo
quod quidem firmatum fuit. per concilium
calcedonensem. ut in dicto patet capitulo hic
constituit. vel statuit ut in vase vitreo
fiet consecratio sanguinis domini. et non in ligu
neo sicut antiquitus. ut damasus scribit
[illegible] et martinus et cassentinus. Et hoc
habes de consecratione. di. i. ca. vasa. Sed processu
sui temporis. postea est prohibitum ut
nec in ligneo propter sui porositate. nec in
vitreo propter fragilitatem. nec de cupro aut
auricalco. quia fetore et rubigine generat
sed aut ex auro aut argento. aut me

tallo stagneo ut patet ex concilio triburiensis. et
remensis. et habetur de con. di. i. ca. vasa. et c.
ut calix. Toleratum tamen fuit. antiquitus de lig
neo vel vitreo. siue propter impotentia siue pro
exemplum. Amodo. uero multiplicato christiano
cultu. ad maiorem diuinam pro reuerentiam. et
de magis preciosis metallis est institutum.
De constitutione qua fecit circa communi
one. quasdam etiam alias fecit que patet
hic. Capitulum. xvii.

Hic etiam instituit ut in publico. in
die sancto pasche omnes fideles a xii.
anno et supra communicaret. quod
postea innocentius. iii. non solum ad communionem
sed etiam ad penitentiam siue confessionem prius
extendit. ut extra de pe. et re. c. Omnis hic etiam
statuit ut patriarcha siue primas. sunt metro
politanus contra accusatum episcopum. sententiam
non proferat. nisi prius fulti apostolica auctoritate
ut martinus scribit Circa quam constitutio
ne. processu temporis iura magis decla
rant. predecessores eius summos pontifices
in quibus metropolitani ponit et alii superiores
contra suffraganeos et in quibus non ¶ Hic etiam
instituit ut damasus dicit. quod cum episcopus ce
lebrat semper habeat astantes sacerdotes
et hoc idem. euaristus instituit sed magis
in uolo ut supra patet. Hunc zepherinum
dicit ecclesiastica historia. eusebii li. quinto. ipsum pon
tificem assumptum. quinto. principatus seueri anno
huius pontificis tempore multi floruerunt
doctores greci quos Jeronimus
ubi supra multum commendat Capitulum
xviii.

Huius tempore isti floruerunt doctores
greci. quos ecclesiastica historia prefata
denominat li. v. videlicet eraclitus quem
Jeronimus. ubi supra dicit sub seuero imperio
commentarios in epistolam ad apostolum exposuisse.
Iste maximus de quo idem doctor. et in eodem
tradit quod sub eodem. principe insignem
uolumen scripsit ac quem ventilauit. unde
malum et quod materia a deo sit facta ¶ Iste hoc
eodem tempore. et sub eodem principe floruit
candidus de quo idem doctor. et ubi supra
reffert. quod in exameron pulcherrimos trac
tatus edidit ¶ Iste floruit appion qui sic
opera sex dierum similiter multos tractatus fecit
ut idem doctor dicit ¶ Iste sextus. qui de resurrectio
ne domini mathium composuit librum hos
omnes ecclesiastica historia. iam dicta vocat viros
ecclesiasticos. et stilo illustres. De leonide
patre origenis quomodo martirium pa
ssus est. et de origene et scriptis eius.

UVA.BHSC

qualiter sustentabatur per unam divitem matronam. et de simacho quarto interprete. capitulum decimumnonum

Huius etiam tempore pater origenis leonides martirio coronatur sub severo principe. Cum origenes xvii annorum relictus est cum sex fratribus et matre. et omnia bona patris confiscata fuerunt. pauper cum matre et fratribus relictus est. Sed una matrona nobilis ditissima totam familiam sustentabat ob gratiam origenis. cuius vita et doctrina iam multum clarebat. De hoc in vi libro ecclesiastice historie eusebii multum diffuse traditur. sicut in sequenti dicetur capitulo. Hoc etiam tempore simachus quartus interpres. Huius secundum capitulum sextus altarium dicit xvi pontificis. nos autem xvii quia incepimus a christo. Hic fecit iii ordinationes per mensem decembris ut damasus scribit presbiteros xi xiii dyaconos v. et episcopos per diversa loca xiii. Hic passus est tempore antonini et alexandri. Sepultus est autem in cimiterio calixti. vii kalendas septembris. et cessavit episcopatus diebus vi.

De calixto primo et xviii pontifice. et constitutionibus eius quas fecit. precipue circa ieiunium capitulum xx

.18°. totum

Anno domini .ccxxi. et ab urbe condita .dcccclxxiii. calixtus primus natione romanus. ex patre domicio ut tradit damasus. de regione urbis ravenne sedit annis v. mensibus ii. diebus x. Hic ut damasus scribit constituit .iiii. tempora ieiunii die sabbati. frumenti. vini et olei. hoc est quarto mense. vii. x. assumendo principium anni ut mos est hebreorum. Sed postea scribens dictus calixtus hunc dicto episcopo istud ieiunium magis extendit ieiunium inquit quod ter in anno apud nos celebrare didicistis. convenientius nunc per tempora iiii fieri decernimus. ut sicut annus per quatuor volvitur tempora sic et nos quaternum sollempne agamus ieiunium. et habetur hec xii di. c. ieiunium. Quis autem fuit qui tempus determinavit infra dicetur. Hic ut scribit martinus edificavit sanctam mariam transtiberim. Sed non est credendum de ista quod modo est quia adhuc christianitas erat occulta. Qualiter cimiterium fecit ad sepeliendum mortuos martires et multas constitutiones fecit. et de passione ipsius et sub quo principe capitulum vicesimum primum

totum

Hic fecit cimiterium sollempne pro martiribus sepeliendis. quod adhuc hodie cimiterium calixti vocatur ubi infinita multitudo martirum est sepulta. Utrum autem ante pontificatum vel post historie non referunt. Nec est ubi facienda in quo tempore est ipse post mortem sua. ibidem est sepultus. Hic autem constituit. ut cassianus scribit. ut in accusatione presbiterorum infames et inimici et illo titulo repellantur. hanc autem dictus calixtus ad illos infames restringit. qui consanguinitate polluerit contrahendo sicut habetur iii q. iiii c. consanguineorum. Item statuit ut in eadem agitur causa. ii q. quod suspecti in accusatione vel testificatione repellantur testificari non possunt. c. accusatores. iii non debet. Item quod tam canonici accusatoris quam extraneos testificari non possunt. c. accusatores. Item quia hoc capitulum heresim novatianam de qua infra dicetur et eos hereticos esse diffinit. qui asserunt sacerdotem post lapsum penitentem ad pristinos ordines honores redire non posse. Hic ut damasus scribit fecit ordinationes per mensem decembris presbiteros vii dyaconos iiii et episcopos per diversa loca viii. Passus est autem sub alexandro imperatore pridie idus octobris. De philosophis et doctoribus qui huius pontificis tempore floruerunt videlicet clemente et origene capitulum xxii

Huius tempore scilicet calixti duo floruerunt doctores insignes orientales. Unus vocatus est clemens alexandrine ecclesie presbiter ut ieronimus de illustribus viris tradit et pantenum philosophum de quo dictum est supra. Item audivit post istius obitum. alexandrie ecclesiasticam scolam tenuit. feruntur autem eius volumina insignia plenaque eruditionis et eloquentie tam de scripturis divinis quam secularis litterature fulgore. ut patet ubi supra per doctore prefatum. historia eusebii libro 6. Secundus doctor fuit origenes quem ecclesiastica historia prefata multum commendat. de vita et doctrina quam continuit cum multis pontificibus. videlicet zepherino calixto et urbano eo quod multo tempore vixit. que ascendit usque ad volusianum ut tradit ieronimus ubi supra. hoc est 69 annis. Incepit autem florere a xvii quia tunc mortuus est pater eius et in xviii ad libros componendos aggreditur ut ecclesiastica historia tradit et ieronimus.

UVA.BHSC

ubi supra. disputaciones contra hereticos assiduas
fiunt autem in alexandria in scola panteni. de
quo dictum est supra. cuius auditor clemens
fuit. Et iste origenes clementis. Que et quot
tam equalia scripsit. Iheronimus dicit quod ad vi milia
librorum se extendit. Refert etiam de ipso
ubi supra quod de immortali eius inge-
nio. non est tacendum quia dialeticam geome-
triam arismeticam gramaticam rethoricam om-
nium quoque philosophorum scripturas. ita didiscit ut
studiosos quoque secularium litterarum sectatores ha-
beret. Conveniebantque ad eum. ut imbueret quos
ille gratia. reciperetur et sub occasione secu-
laris litterature in fide christi instrueret.

De perfectissima vita origenis et studio
sua et in quibus a doctoribus reprehenditur et
de tertulliano quis fuit Capitulum
vicesimum tercium.

In abstinencia autem cibi potus et
austeritate vestium qualis fuit.
vi. libro ecclesiastice historie. dicitur refert
quod vinum raro bibebat nisi ubi necessitas ipsum
cogeret propter debilitatem. Quid plura tota
vita sua de doctrina vite deo consecrata fu-
isse. Tradit autem historia memorata. quod
se ipsum castrauit. Que autem fuit causa ibi queras.
Tradunt autem historie quod ad componendum
libros dedit preter alios scriptores. vii. pu-
eros et vii. puellas. qui ex ore ipsius dicta-
ta librorum materias conscribebant. quod ipso
autem sit de ipsius doctrina profundissima.
quedam tamen libri fecit qui periarchon vo-
catur. In quo a multis doctoribus. videlicet Iheroni-
mo et augustino ut patet in xvi. de civitate dei. reprehe-
ditur quos etiam imitatur. ut patet. d. xv.
ex decreto gelasii. Nichilominus tamen pam-
philus martir doctor ecclesie et eusebius ce-
sariensis. in dicto libro multum eum extollunt
et commendant. [illegible] Nec non et ruffinus
periarcha aquileyensis. Eodem tempore fuit ter-
tullianus [illegible]. et cartagini [illegible]
in partibus orientis. sed cartaginensis natione
[illegible] romane ecclesie adhesit. monta-
no [illegible]. multaque scripsit contra
romanam ecclesiam [illegible] hunc
autem Iheronimus dicit de illustribus viris et de
[illegible] cuius beatus ciprianus in in-
tellia multum deferebat.

De urbano papa et decimo nono ponti-
fice. de quo questio movetur et specialiter
cuius tempore fuit sancta beata cecilia de mar-
tirio eius et sub quo principe. capitulum xxiv.

Anno domini. ccxxxvi. et ab urbe
condita decc lxxxviii. ur-
banus primus in cathedra petri

sedet. hic natione romanus ex patre poncia-
no. sedit annis. viii. mensibus xi. diebus xii. Cir-
ca istud volumen error videtur esse in cronicis ali-
quorum scriptorum. qui tradunt ipsum fuisse tempore dio-
cleciani quod est omnino falsum. quia dioclecianus
fuit postea a l. annis. unde videtur diocle-
cianus loco [illegible] maximianus. qui fuit circa tem-
pora alexandri imperatoris sub quo et calixtus
martirio coronatus est. et post ipsum quasi im-
mediate maximianus. fuit sub quo almachius
prefectus. rem publicam gubernabat. Nec fuit ille
maximianus collega diocleciani sed prius. quia ut
dicit ricardus clunyacensis. sexto ancrone roma-
nos persequitur. Hic autem urbanus qualia fecit.
circa beatam ceciliam et maritum tiburcium. videlicet
et valerianum conjugatum gesta beate cecilie recitant.
Hic ut damasus scribit genere nobilis ab infan-
cia urbanus virtute abstinencie et castitatis ornatus
est et persecucione adhuc seviente successit ca-
lixto pape. qui dignitatis officium. virtutum stu-
diis adornavit. multos etiam de [illegible] de urbe. sed
a fidelibus clam revocatus. cum predicacionem et baptismum
fidelium intenderet capitur. ab almachio et post car-
ceris squalore decollatur. Sepultus in cimiterio ca-
lixti. pretextatus via appia. viii. kalendas. Julii.
et cessavit episcopatus diebus xxx.

Quomodo constitucionem fecit de vasis.
ad construendum et statuit ecclesiam que hic pos-
sessione et redditus capitulum xxv.

Hic etiam urbanus precepit vasa altaris
aurea argentea vel saltem stagnea.
[illegible] memoriam ut cassiodorus scribit de hoc
habes de con. di. i. c. i. capitulo. vasa et medium. Item
statuit ecclesiam recipere predia. et redditus ac bi-
lie. Inventum cassiodorus dicit. et hoc quidem
habes. xii. q. i. c. videntes hic etiam distinxit
tempora sermonum quorumdam temporum. que primo
per consilium magnum tamen magis confuse fue-
runt tradita. ut patet di. lxxvi. ca. statuimus
et ca. constituimus fierent autem ordinaciones. v. per menses
decembris. presbiteros. ix. diaconos. v. episcopos
per diversa loca. xviii. Attendendum autem hic
quod historia ecclesiastica eusebii. libro. vi. quantum ad
annos calixti. et urbani non discordat a co-
munibus historiis sed quantum ad zepherinum
multum quia dicit ipsum sedisse annis xviii.
et damasus cum ipso concordat. Omnes autem alie
historie ponunt quod. xi. Sed huius vitatis tes-
tificatio huius potest ex uno annorum principum quod
concurrerunt cum eis et ille unus qui continuit
cum eis. vel qui viderit imperatoribus cuius veri alio
vero scriptore attribuetur Tradit autem ecclesiastica his-
toria. libro. c. quod zepherinus moritur primo
antonini ultimi qui fuit ab augusto. xxv.
et sic oportet ad minus annum. pontificum hos annos
adaptare. Origenes autem floruit sub. vi. po-
tificibus. zepherino calixto. urbano. pon-

ciano. anchero et fabiano. quia doctor fuit .lii. annis vel plus Ieronimus patet et manifestum. sed quia ipse multos fecit doctores. oportet nos hic sub urbano. aliquos ponere.

De isto tempore multi floruerunt et fuerunt discipuli origenis. circa quem tempora origenes magna fecit. Capitulum xxvi.

vo ta

Hoc enim tempore unus fuit ypolitus. qui infinitos libros scripsit. ut patet per Ieronimum de illustribus viris Et fuit berillus arabs episcopus hostensis qui cum aliquanto tempore gloriose rexisset ecclesiam ad extremum lapsus in heresim. ut Ieronimus scribit de ipso. ubi supra qui xpm ante incarnationem negat quod est heresis hebionitarum hic ab origene correctus est. unde postea multa opuscula scripsit de fide catholica. sed precipue quasdam epistolas scripsit in quibus gratias reddit origeni. quod per ipsum est ad viam veritatis reductus. ut tradit idem doctor ubi supra Et attende de ipso origene. quod ecclesiastica historia iam dicta tradit libro vi. quod magnum conatum ad hereticos confutandum adhibuit propter quod etiam multa passus est ab eis. ymo et porphirius depravator scripturarum sacrarum multas falsitates imponit eidem. et in vita et in doctrina. ut in dicto heretico libro. sic et de aliis hereticis esse potuit. Refert etiam dictus doctor. in historia. quod quendam nobilem nomine ambrosium. genere et virtutis multum clarum. ab heresi ab heresi valentini retraxit. et ad lucem veritatis reduxit. ipsum dirigens validissimis argumentis.

no constitucionem origenis

De pontiano primo xx pontifice. et martirio ipsius et sub quo principe passus est. et de quibusdam notabilibus capitulum xxvii.

xx.

Anno domini. ccxlv. ab urbe condita. dcccxcvii. pontianus primus natione romanus ex patre calpurnio sedit annis. vi. mensibus ii. ut in ecclesiastica historia eusebii. Fuit autem temporibus alexandri ut ait damasus sed non videtur quod urbanus in eum suscepit tempore gordiani principis. qui tunc fuit in fine ab alexandro. Sed de gordiano videtur possibile aut de maximiano et hoc etiam patet per ecclesiasticam historiam libro vi. dicta quod tempore gordiani principis. dicit pontianum in sede post constitutum fuisse. Scribit autem damasus papa de ipso. quod ad instantiam pontificum ydolorum de roma ad insulam sardiniam cum ypolito presbitero deportatus est ubi multa passus est tormenta et passiones innumeras et ibidem mandato principis incorati martirio coronatur. Tempore vero fabiani ipse corpus eius transportatur romam per mare et cum sollempnitate tongelen ac in cimiterio calixti via appia sepelitur. Et attende hic. quia damasus in suis cronicis. at gestis pontificum. pretermittit antherum sed secundum eusebium in vi. libro ecclesiastice historie pontiano succedit antherus. Hic fecit ordinationes ii. presbiteros. v. diaconos. v. episcopos per diversa loca. xi. Et attende hic quod damasus istud in suis cronicis continue replicat quod sic importabat in primitiva ecclesia magna sollempnitate Item hic considera. quod ab ipso petro usque ad tempora ista. ymo usque ad tempora beati silvestri. omnes fuerunt martires. unde verificabatur sententia. apostoli primo ad thimotheum. exponentem beatum gregorium. Si quis episcopatum desiderat bonum opus desiderat. quia primi erant in subeundo martirium.

yno

De aliquibus doctoribus qui isto tempore floruerunt in ecclesia Qualiter origenes dimissa alexandria venit cesaream et de residencia ibi ipsius Capitulum xxviii.

Tempore huius pontificis. hoc est x. anno imperii alexandri. ut tradit ecclesiastica historia libro vi. origenes de alexandria profugus factus cesaream venit. ac eraclio uni ex discipulis suis probatissimo scolam reliquit. Qui mortuo demetrio alexandrino episcopo .xliii. annis episcopatu illo ministrato. eidem succedit in dicto episcopatu. Hoc etiam tempore fuit in cesarea. firmilianus inter episcopos magis clarus. hic tantum venerationis erga origenem sue doctrine. studebat. ut in defineret eum constringeret. secum enim esse hoc idem fauebat. et alexander qui Narcisso in episcopatu iam. cxvi. annis successit. quia totus ardebat. in doctrina origenis.

De anthero primo et xxi pontifice. et constitutionibus quas fecit. et martirio ipsius et sub quo principe monetur etiam quod post solutum. capitulum xxix. .4.

Anno domini. ccl. ab urbe condita. m. .iii. antherus sive antheros annis super Cathedram petri sedit hic scribens omnibus episcopis et assentiens. et graciarum scribit constitutionem fecit quod episcopus considerata utilitate et necessitate posset ad episcopatum aliud se transferre. sed non papa voluntate sua aucte. quam quidem constitutionem habes et satis diffuse. vii. q. i. c. mutationes et multi alii. summi pontifices. hoc idem roboraverunt successores eius. ut in eadem causa q. et c. prout ibi. Hic etiam statuit ut damasus scribit. gesta martirum per notarios scribi et in ecclesia recondi. ad maiorem fidei firmitatem.

totu

UVA.BHSC

Notum aut eius fuit. ut idem auctor dic
pro quendam magnum presbiterum. qui martirio
coronatus est exemplo dignum. Sedit aut
annis .xi. ut damasus dicit mense .i. d.
xij. Attende hic quod histo eccl. li. vi. dic
quod solum per mensem sedit. quem martinus sequitur
omnes aut historie alie cum damaso concor
dat. Hic fecit unam ordinationem. epm
unum. tandem martirio coronatus sub gor
diano. et in cimiterio calixti via appie sepe
litur. Agitur hic de historia .xi. mi
lium virginum et ciriaco et probatur contrarium
quia magis infra capitulum .31.

toti Hoc aut tempore traduntur aliqui
cronice. ut martinus polonus
et alii alie fuisse ciriacum papam
qui pro devotione .xi. milium virginum fecit ces
sit papatum. et secutus eas usque ad co
loniam ibi quia passus est martirium in eis
Quem secuti sunt. aliqui cardinales et
episcopi inter quos fuit follanus epus lucanus
ut scribit Jacobus de voragine archiepus
de jacobo de voragine Januensis. et omnes cum dictis virginibus
martirium susceperunt. a rege hunorum Et
quia dictus papa tantam dignitatem
dimisit ut sequeretur puellas. imponen
tes eidem quod non ex devotione sed magis
virginum oblectatione. inde noluerunt car
dinales ipsum in cathalogo summorum pon
tificum ponere. Cui successit. antherus Sed
hec historia non videtur vera. quia multa
que traduntur in legenda .xi. milium vir
ginum ut dictus Jacobus dicit. quia ad hunc
cardinales non erant nec constantinopolis.
Unde oportet dicere quod fuit post tempora beati sil
vestri. et hoc verum est. Et preterea historia
ecclesiastica. iam dicta li. vi. facit mentionem de
anthero quod pontiano successit. nulla
de ciriaco mentione facta. De doctoribus
qui floruerunt in ecclesia tempore huius pon
tificis et commendatione origenis contra quedam
opera et de …niano doctore capitulum 32.

Huius tempore floret affricanus
quem eccl. historia. memorata
multum commendat. qui epistolam
transmisit origeni. super historia susanne
quod ficta videatur. et aliena a scriptura
prophetica. Cui origenes egregie reddit
asserens. non esse adquiescendum mendaciis
et fraudibus iudeorum. sed hoc solum retinere
deum quod lxx interpretes transtulissent. multa
etiam opuscula eidem attribuit dicta historie
que scribere non est necesse. Huius etiam tempore

heraclas. de quo dictum est supra. scolas regens
in alexandria. insuper et … cultum assumpto
in episcopum alexandrie. et succedens demetrio scolas
tradidit dionisio qui eius discipulus erat ori
genes. Origenes aut apud cesaream mane
bat. qui tanto concursu habebat … a
probatorum in vita et in doctrina. quod vix erat
ei locus in diversorio ad docendum. Eodem tempore
floruit Minutius felix rome insignis. ut
scribit Jeronimus ubi supra. scripsit dialogum
xpiani et ethnici disputantis aliqua aut. et liber
de facto. et contra mathematicos. Pro eodem tempore
traditur dicta istoria. de origene ca. xxx. co
mentariorum li. … in partem aliquam … edidit
et … in ezechiele. … super cantica. alios
… q. ultimo confirmavit no

Incipiunt capitula. quarti libri.

De fabiano primo. et xxi. pontifice
et quibusdam constitutionibus eius. et initio ipsius
et sub quo principe. capitulum primum
De modo ipsius miraculoso et de heresi sub ipso
orta dicta Novaciana. et concilio. in quo exposita
dampnata. capitulum 2m
De conversione philippi imperatoris ad fidem
et de his que egit dicto pontifice. et ipso et de
quibusdam actibus virtuosis origenis. ca. 3.
Qualiter origenes se opposuit cuidam pho heresi
ex epicuro. et de concilio celebrato … ca. 4
Qualiter origenes se opposuit cuidam heresi
de novo exorte … quod. et multa passus
est ab alexandro … epo. et magno
doctore. capitulum. 5m
De cornelio primo. et xxii. pontifice. de
constitutionibus eius quas fecit de initio eius
et sub quo principe. capitulum 6.
Qualiter cornelio. scribit dionisius alexan
drinus contra errorem novati de hiis que fecit
circa corpora apostolorum. capitulum. 7.
Ponitur hic causa quare hic pontifex sit passus
quia ex epistolis quas recepit a beato cipriano
delatas movetur etiam questio de quibusdam
et solvitur. capitulum. 8m.
De fine origenis. circa que sunt opiniones
diverse. capitulum 9m.
De lucio primo et xxiii. circa que mo
vetur questio et solvitur de martirio ipsius
et sub quo principe. capitulum. x.
Movetur hic questio de origine huius pon
tificatus et solvitur de thesauro ecclesie quem
huius stephano. archidiacono roman.
dimisit capitulum. xi.
De cipriano magno doctore. qui floruit huius
pontificis tempore floruit etiam et hoc tem
pore. dionisius epus alexandrinus et quidam alii

UVA.BHSC

De stephano primo z. xx. pontifice. z con
stitucionibus suis. de thesauro q in sixto dimi
sit. de martirio eius z sub quo principe. cam. 12
De sinodo qua tulit contra rebaptizantes
hereticos conuictos. z de multis aliis doctori
bus. gentibus qui floruerunt suo tempore. cam. 13
De sixto. ii. z xxvi pontifice. de martirio
eius z sub quo principe. z quod multi fuerunt
decii. de magna huius temporis persecutione cam. 13
De methodio martire. qui huius pontificis
tempore floruit. de bis sixto. quomodo fuit
in yspania duces secum. laurencius z vicencius 12
De causa passionis beati sixti. z beati laure
ncii. z de thesauro distributo per eos. z quis fuit 14
De quadam constitucione. quam dictus ponti
fex fecit. de heresi sabellij que huius ponti
ficis tempore. est orta contra quam dionisius
scripsit alexandrinus. capitulum xvi.
De dionisio primo. z xxvii. pontifice z
quibusdam ordinacionibus suis eius z aliter dio
nisius episcopus. alexandrinus scripsit de errore
nouati. capitulum xvii.
Quod huius tempore exorta est heresis samori
tani. propter quam cum conspergatur e conaludan
tiochenum. capitulum xviii.
De migracione ad dominum dionisij alexandri
ni. z de concilio celebrato pro. contra paulum
samositanum. capitulum xix.
De felice primo z xxviii. pontifice z const
itucionibus suis z aliis que fecit. de martirio
eius z sub quo principe. capitulum xx.
Qualiter tempore huius. exorta est heresis
manicheorum z a quo z qualis z de quibusdam
doctoribus. grecis qui isto tempore floruerunt 21
De eutiziano primo z xxix. pontifice z
constitucionibus eius. de quibusdam notabi
libus historiis de martirio eius z sub quo
principe. capitulum 22.
Qui doctores floruerunt tempore istius po
ntificis. z fuerunt martires viri sed precipue
dorotheus. capitulum 23.
De gayo primo z xxx. pontifice de quo
mouetur questio. z respondetur de con
stitucione quam fecit. capitulum 24.
De persecucione eius tempore huius pontifice
de martirio ipsius z sub quo principe. cam. 25
De doctoribus qui floruerunt istius pontificis
tempore. sed specialiter de pamphilo marti
re. capitulum. 26.
De marcellino primo z xxxi. pontifice. z
de persecucione eius pro illo tempore z qua
liter marcellinus ydolatrauit. z qualiter penituit
in concilio. capitulum 27.
Qualiter preditauit scriptum de ponendum.
z de martirio eius z sub quo principe. z qualiter
mansit insepultus. capitulum 28.

Mouetur hic questio de abdicacione quam magis
ponitur. z videtur z quia non fuit tanta
ostenditur racione. capitulum xxix.
De quodam doctore singulari fuit virtutis
z floruit tempore istius pontificis. cam. xxx.
De marcello primo z xxxii. pontifice.
qualia passus est. z sub quo principe moritur 31
De doctoribus doctoribus qui floruerunt tempore is
tius pontificis. luciano videlicet arnobio. asso
et lactancio. capitulum. 32.
De eusebio primo. z xxxiii. pontifice. de
constitucionibus quas fecit z quibusdam aliis.
que suo tempore acciderunt. capitulum. 33.
De martirio ipsius z sub quo z quo tempore
ipsius. multi fuerunt imperatores. de euse
bio episcopo cesariensi. qui circa ista tempora
floruit. capitulum. 34.
De melchiade primo z xxxiiii. pontifice. z
de constitucionibus eius. z de martirio eius
z sub quo principe. capitulum. xxxv.
De quibusdam doctoribus. qui istius pontifi
cis tempore. claruerunt. quorum unus fuit galli
cus z alter yspanus. z de paulo primo here
mita. capitulum. xxxvi.
De fabiano primo z xxi. pontifice. z q
busdam constitucionibus eius. z martirio
ipsius z sub quo principe. Capitulum
primum

totum

229

Anno domini. cc
lxii. ab urbe condita. mill. xiii.
fabianus primus in summum ponti
ficem assumitur. ex patre fabio z nacione
Romanus. Sedit annis. xiii. mense. i. di.
vi. ffuit autem pro diam z philippi tempore
usque ad decium. ut ide damasus dicit. Vnde ut
idem auctor refert. augmentauit scripto
res gestorum martirum quia diuidit regio
nes per vii. diaconos. qui. vii. notariis
imminerent qui gesta martirum in integrum
scriberent z multa fabulam per inuitia fieri pre
cepit. ad mees tumulacionem. Vnde statuit
ut martinus scribit. z nissentinus quoniam
anno in cena domini. crisma conficitur. z vetus
in ecclesia crematur. Et grauiter reprehendit
qui contrarium facerent scribens omnibus.
orientalibus episcopis z prelatis. z aliis z hoc habes
de conse. di. iii. c. litteras. Vnde martirio coro
natur tempore decii. imperatoris viii. perse
cucione. contra romanos. z sepelitur in
cimiterio calixti. via appia. xiiii. kalendas fe
bruarij ut damasus scribit. de modo
De modo ipsius miraculoso z de heresi sub
ipso exorta. dicta Nouatiana et conci
lio sexaginta episcoporum contra

natam. Capitulum Secundum

Hic ut martinus scribit. cum si-
dum cum amicis suis de quodam lo-
co reuerteretur. et de futuri pape ele-
ctione populus loqueretur. affuit et iste cum eis
expectans exitum rei. et subito candida co-
lumba visa est. que super caput eius descendit
dicens. tu rome episcopus ordinaberis. Qui
demum electus post laudabilem vitam deduxit
usque ad passionem. Hec autem ratio magis
diffuse habetur. ab eusebio cesariensi episcopo. in
ecclesiastica historia. libro vi°. Hic fecit ordinatio-
nes. presbiteros. 22. diaconos. vii. et per diuersa
loca episcopos. xi. Et damasus scribit huius tem-
pore. exorta est heresis nouaciana. a quo-
dam presbitero. urbis rome. qui de
et discipulo cipriani ut in ecclesiastica habetur historia.
eusebii libro vi. Et hoc audisse martinus scri-
bit tempore fabiani. historia in ecclesiastica iam
dicta dicit sentiendo quod tempore cornelii. Contra quem
clemens se opposuit et sismaticam in ecclesia
generauit. qui dicebat post penitentiam veniam
denegari. propter quam causam celebratum est
concilium rome. lx. episcoporum et totaliter extir-
pata est. Ibidemque statutum est ut lapsis
in dictis venia promittatur. dummodo ad
veram penitentiam reuertantur. De conuersione
imperatoris philippi ad fidem. et de hiis
que egit dictus pontifex contra eum. et de
quibusdam actibus virtuosis. origenis. capitulum 3m.

Huius autem tempore philippus im-
perator ad fidem conuertitur. Refert
autem aymo de ipso. et hoc etiam ecclesiastica
historia. eadem tradit quod imperatorum philip-
po. primo inter principes romanos. volen-
ti interesse. vigiliis eidem prohibuit donec
sua peccata confessus esset. temporibus ego istius
pontificis. fabiani. historia ecclesiastica prefata.
refert origenis quosdam laudabiles actus
primo agitur decimo etatis sue anno. libro vi. in
magna parte suis consumatis libris. Iam
ad communicationem suorum commentariorum in-
tendit et eo tempore epistolas transmittit
ad imperatorem philippum qui primus fuit in-
ter imperatores romanos. et ad seueram uxo-
rem eius. absque ullo fuco adulationis. sed que
ad morem pertinet ornatum. Item eodem tem-
pore scribit fabiano. episcopo urbis rome. et
ad alios quam plurimos ecclesiarum principes
de catholica fide sua. de quo euidentius in
uolumine apologetice sue. pro ipso volumine com-
prehendit. eusebius. quam. contra quosdam. comp-
rehendit. pamphilus martir. cum ipso ad sanctitatem
fidei origenis. Qualiter origenes se opposuit
cuidam heretico philosopho epicuro. et de concilio ce-
lebrato. ratione sui. Capitulum quartum.

Eodem tempore. ut ex eadem patet historia.
aduersus celsum epicurum. philosophum qui contra
origenem notauerat. viii. voluminibus indu-
xit. et etiam contra quosdam hereticos se opposuit. qui
asserebant animam simul cum corpore resurgere. propter quam
causam. magnum congregatum concilium ex ore
meo rogatur origenes inter eos sermonem facere.
Cumque coram omni sacerdotum concilio disputaret
tam magnifica fuit eius sermocinatio ut omnes
eos quos noui dogmatis error inuoluerat.
ad fidem rectam et sensum catholicum. reuocauit ut
dicta historia refert. Qualiter origenes se
opposuit cuidam heresi de nouo exorte. propter
quod et multa passus est. de alexandro ierusolimitano
mortuo episcopo. et magno doctore capitulum
quintum.

Opposuit etiam se eodem tempore cuidam
alii heresi. de nouo exorte propter quem. ut
eadem historia scribit multa passus est
tempore decii. et fabiani pape. Nouacianus quidem pe-
nare gratiam. fuit inflicta pro eo. quod in doctrina fi-
dei et veritatis. firmissimus habebatur. Eodem
tempore. alexander. ierosolimorum episcopus sub
eodem principe. cum fabiano patitur. Quis
autem fuit. iste alexander. ieronimus scribit de
illustribus viris. quod primo fuit episcopus capa-
docie. et cum desiderio locorum sanctorum. ierusalem
pergeret. et narcissus iam senex eiusdem ecclesiam
gubernaret. ex reuelatione habita. istum di-
gnum tali episcopatu renuncians. prefatus alexan-
der episcopatum suscepit. hic in fine cuidam epistole
scribens ad antinoitas. super pace ecclesie
sic ait Salutat vos narcissus qui ante me
tenuit episcopalem locum. et nunc mecum eundem
orationibus regit. annos natus. centum. xvi.
et vos mecum precatur. ut vnum idemque sapiatis
Scripsit etiam ad antiocenos. Item pro ori-
gene contra demetrium. et multa alia scrip-
sit sicut magnus doctor. et grandis auctus.
De cornelio primo et 23. pontifice. de consti-
tutionibus eius quas fecit. de martirio eius 23.
et sub quo principe capitulum 6

Anno domini. ccxxvi. et ab urbe condi-
ta. anno. [illegible]. Cornelius primus in
cathedra sedet natione romanus. ex
patre constantino sedit. annis duobus mensibus. ii.
diebus. x. ut damasus scribit. Hic constituit
ut sacerdotes si vellent pro certa causa iurare
possent. ut scribit martinus et consentiunt
de hoc hostiensis. 2. q. 5. capitulo. sacra. ubi multe.

UVA.BHSC

constitutiones restituuntur eisdem pontificibus quia ad praedicta. Hic cornelius praecepto imperatoris centum cellis exilio relegatur. Huic pontifici scribit ciprianus cartaginensis episcopus contra discipulum suum novatum. qui episcopus adeo sue suis ministris pro fide christi postea erit in carcere. et tandem martirio coronatur. ¶ Ieronimus tamen de illustribus viris dicit se fuisse epistolas quas cornelio ciprianus direxit. ortodoxa fide plenas. et contra discipulum novatum

Qualiter huic cornelio scribit dionisius alexandrinus contra errorem novati. contra de his quod fecit contra corpora apostolorum. capitulum vij.

Huic etiam cornelio dionisius alexandrinus episcopus gloriosissimus doctor et martir contra errorem novati scribit. eludens fortissimus rationibus dictum errorem ut ecclesiastica hystoria eusebii tradit. Quis autem fuit iste novatus supra est tactum in gestis fabiani. Hic pontifex ut damasus scribit. ad petitionem lucine virginis nobilissime romane capita apostolorum noctu levari fecit. de catacumbis. et corpus beati apostoli pauli. dicta matrona reponi mandavit in predio suo via hostiensi iuxta locum ubi decollatus est. Caput autem petri in vaticano reponi iussit dictus pontifex. intra corpora sanctorum in templo appollinis. in monte aureo et prope neronianum palatium. ubi crucifixus fuit et nunc quiescit. at ibi constantinus postea ecclesiam honorificentissimam fabricavit.

Ponitur hic causa quare hic pontifex sit passus. quia ex epistolis quas recepit a beato cipriano delatus movetur etiam questio super quibusdam et solvitur capitulum viij.

Hic pontifex a beato cipriano recepit epistolam sicut librum dicit ecclesiastica hystoria. eadem tradit libro vj. in quo errorem suum depositi reprobat et de fide sana multa docet. quia ex eadem causa incarceratus erit. Tunc decius provocatus cornelium revocat ab exilio. centum cellen. ut cronica damasi tradit. eiusque sibi presentari iubet ante templum palladis quem sic aggreditur. Sic inquit diffinisti ut nec deos consideres. nec precepta principum nec minas timeas ut contra rem publicam litteras accipias. talis dicitur Cui respondit cornelius. Ego de gratia dei in litteras accepi. et direxi non contra rem publicam sed ad penitentiam animas redimendas. Tunc iracundia commotus decius iussit os eius plumbatis cedi. iussitque eum deduci ad templum martis. quem si adorare nollet capite truncari mandavit. Tunc sanctus cornelius videns sibi mortem imminere ut damasus scribit omnia que ecclesie erant stephano archidiacono suo tradidit. que quidem forte recepit a philippo imperatore primo inter principes christianos. et in ad coronam martirii letus vadens decollatus est. Tamen lucina matrona mundi corpus ipsius noctu asportari fecit. et in suo predio sepelivit. Et attende quia aliquis de eis fuit iste a primo. de quo michi inmeritum editum. ut scribit iustinus allegans helinandum qui hoc asserit Quod apparet ex hoc quia decius primus imperavit solum duobus annis. nec completis similiter magnos. et sub isto fabianus suscepit martirium. Cornelius autem sedit duobus annis. et mensibus et ideo dicit helinandus quod gallus qui decio successit fuit in biennio. et vocatus est decius sub quo cornelius passus est. ¶ Hic fecit ordinationes ij. per mensem decembris presbiteros iiij. diaconos iiij. et per diversa loca episcopos .vij. ut damasus dicit.

De fine origenis et que sunt opiniones diverse Capitulum nonum.

to tu

Huius tempore sub gallo dicto decio. origenes. lxx. anno non completo moritur apud tirum ut tradit ecclesiastica historia eusebii libro vj. et ieronimus de illustribus viris. Sed de fine tanti doctoris dubitatur. licet ei supra sit tactum quod augustinus eum reprehendit. Ieronimus tamen magister in epistola ad desiderium in epistola ad pammachium et occeanum et gelasius papa ubi supra illa opuscula. origenis non recipit que ieronimus reprehendit sed ista. Duo doctores excusant pamphilus martir. et eusebius cesariensis episcopus. ut patet in ecclesiastica historia libro vj. Item ruffinus aquileiensis presbiter. ¶ Primo autem sicut scribit de eo. origenes leonidis martiris filius. voluntate quidem martir sed impeditus per matrem magna adolescentia consequi potens in gramatica. et ceteris omnibus liberalibus. et omni philosophia eruditus sed maxime in doctrina divinarum voluminum potentissimus illius temporis. et famosissimus indagator. Unde plenum ad imparem non sufficio. quod vir tam illustris tam aperte rebellans et obvians. devolutus sit in novissima heresim. et errore quod vidit sanctum stephanum dixit exponendo ysaiam prophetam. et in alio loco de ioanna diaboli scripsit. et de absolone reprobatum post mille annos. et de multis aliis quod ortodoxe fidei adversantur. et tamen castissime et abstinentissime vite fuit. Propterea tamen opus preclare doctrine et tam puri sermonis et lucidi. ego sane dico salva fide patrum dico quod vel hoc omnino non scripsit. sed ab hereticis ob preclaram invidiam eius obfuscandum maligne ea scripta sunt. et conscripta et post nomine suo titulata. vel si scripsit non statuit ex firma. sed dicebat ex opinione huiusmodi autem duos ma-

UVA.BHSC

ximos. detractores et impostores ut ex ec
clesiastica historia li. eusebii patet videlicet por
phirium et demetrium episcopum. Eodem tempore
floruit cyprianus episcopus carthaginensis et dio
nisius episcopus alexandrinus. Sed quia precessit
ad alios pontifices respiciemus.

*De lucio primo et xxiiii pontifice et que
movetur questio et solvitur de mar
tirio ipsius et sub quo principe capitulum 10*

28 Anno domini cc.lxxviii et ab urbe
condita mille xxv lucius primus
natione romanus ex patre porphirio
in cathedra petri succedit cornelio. sedit
autem annis 3 mensibus 3 diebus [illegible] ut damasus
scribit. ystoria autem ecclesiastica in dicto libro 7º
dicit. [illegible] mensibus 8 et tunc magis est cla
rum de principibus sub quibus passi sunt.
Sed damasus et alia ystoria ponunt annis
3 et mensibus et sic sub volusiano solo passus est
exilium et sub valeriano martirium. Hic consti
tuit ut in omni loco episcopum non desererent duo
presbiteri et iii diaconos ut scribit damasus
et martinus et cisterciensis et in omni loco ip
sum sequantur in testimonium ipsius et
ista constitutio habetur de con. di. 1. c. [illegible]
que multum clara est et laudabilis. Ob pro
bo vero [illegible] autem tempore galli imperatoris
et filii eius volusiani. quorum tempore primum
passus est exilium. Postea divina gratia et virtute
rediit ad propriam ecclesiam. Abinde ut da
masus scribit per valerianum imperatorem capite
truncatur sepultus in cimiterio calixti. Sed
attende quod maligniter cronica dicitur [illegible]
fuisse [illegible] de luca. ex patre lucano. Sed
maiores cronicarum scriptorum summorum
pontificum asserunt ipsum fuisse romanum.
De hoc quoque lucio primo ecclesiastica historia iam
dicta in dicto libro mencionem facit. qua
liter successit cornelio. *Ponitur hic ques
tio de origine huius pontificis et solvitur et
de thesauro ecclesie quem iste stephano archi
diacono romano dimisit capitulum xi.*

[totum] Hic ut damasus tradit potestatem
dedit omnium bonorum ecclesie vadens
ad martirium stephano archidiacono
[de thesauro] suo ei denique commisit et attende. quia ista
[ecclesie] bona fuerunt thesaurus philippi imperatoris
sicut dictum est supra de quo fit mencio in
gestis beati laurentii qui commoratur sixto
pape quem statim sequimur. Ubi etiam non
[illegible] cronicas damasi habemus quod alius archi
diaconus fuit in roma etiam quam beatus laurentius

quem et ipsum precessit videlicet stephanus qui postea
in papatu successit. Hic lucius duas ordinationes
fecit ut damasus scribit per mensem decembrem
presbiteros iiii diaconos iiii episcopos per diversa
loca vii. Et quia tunc omnes summi pontifices
sacros ordines conferebant. inde habebant ar
chidiaconos quorum officium est precipue ordinandos
episcopo presentare et alia ministeria agere coram episcopo
suo in ecclesia super omnes officiales eiusdem.
Multa autem faciebant alia. ut apparet in gestis
beati laurentii. quia gerebant officium cancellarii
et camerarii in dispensando thesauros ecclesie
et similia que ad presens sunt postponenda.

*De cypriano martire doctore qui floruit
huius pontificis tempore floruit etiam et hoc
tempore dionisius episcopus alexandrinus et qui
dam alii. capitulum 12.*

Huius tempore floruit et passus est
cyprianus afer. De hoc sic scribit
Ieronimus de illustribus viris. Cyprianus
primum gloriose rethoricam docuit. exinde ad
persuasionem cecilii presbiteri a quo et cognomen sortitus est omnem
substantiam suam pauperibus erogavit. ac non po
st multum temporis electus in presbiterum. deinde
episcopus carthaginensis constitutus. huius inge
nii superfluum est indicem texere cum sole clariora
sint opera eius. Passus est autem sub valeriano prin
cipe persecutione octava. Refert etiam quod quidam
discipulus eius cum nomine poncius diaconus
usque ad diem passionis eius cum ipso exilium
sustinens egregium volumen doctrine vite et pa
ssionis fidelibus dereliquit. Etiam autem historia
li. 7º eusebii tradit cornelium papam cum eo de
clarasse epistolam [illegible] opinione ecclesie afri
cane et hereticis rebaptizandis. sed ad fidem
rectam ipsos redeuntes [illegible] quod et papa
[illegible] assensisse videtur et quod pravitate ab
iecta et confessione recti dogmatis per so
lam manus impositionem [illegible] Et hoc
idem et orientales etiam confirmaverunt ut per
epistolas. dionisii patet qui etiam isto tempore
floruit. qui alexandrinus episcopus fuit. de
quo magnalia et gloriosa feruntur in vita
et in doctrina. ut ex dicta historia liquet
et infra patebit cum agetur de stephano
papa. ipsius successore. *De stephano primo* 29
*et xxv pontifice et de constitutionibus suis
de thesauro quem in sixto dimisit de mar
tirio eius et sub quo principe capitulum 13.*

Anno domini cc.lxxxii et ab urbe con
dita mille xxxiii stephanus primus
natione romanus ex patre iobio
et archidiaconus romane ecclesie in cathedra petri
sedit annis iiii mensibus 3 diebus xv. ut da
masus dicit. Hic constitutionem fecit de
vestibus sacris ut damasus tradit et mart

UVA.BHSC

nus et Cissentinus cum illis de sedibus suis venit de
trat. ad aliquid aliud usum preter quam ad cultum
divinum ne adeo presumatur sicut baltasar rex
babilonie. de vasis domini quia ipsa tractavit
irreverenter ut patet danielis v°. qua quidem
constitutione. habes de con. di. i. pa. c. vesti-
menta. ubi sanctus pontifex. graciose persuadet
et cautame precipit hoc observandum Sicut
gesta sua refferunt. tunc multos gentilium ad
fidem convertit sed verbo et exemplo exortans
ac multa corpora sanctorum martirum sepelivisse
refert. a valeriano et galieno filio eius. sum-
mo studio perquirebatur simul sequaces in-
ventis cum aliquibus de clericis. usque mercurii pro stato
decollari fecit. Sequenti die stephanus papa
comprehenditur et ad templum martis duci-
tur. sed eius oratione templum corruit. stupe-
facti populus. ad diversas partes auffugerunt.
ipse vero ad cimiterium sancte lucine pervenit. quod
audiens valerianus milites plures ad ipsum
capiendum transmittit. ut transcripsit ut
sua refferunt gesta. qui invenientes ipsum
missam celebrantem. invenerunt ibique eum mul-
tis clericis interimi fecerunt. sed ante passionem sua
bona ecclesie sive thesaurum sibi commissum. pre
suos ante cessores successori reliquit. per sui suc-
cessoris disponenda et gubernanda. hic fecit
ordinaciones duas per mensem decembris presbiteros
quinque diaconos. quinque episcopos per diversa loca vii. ut
damasus scribit Ubi attende. quanta erat
antiquitus humilitas summorum pontificum ut
non dedignaretur ordines minores quocumque
modo digno conferre. Et truncatus est capite
cum suis in cimiterio calixti. via appia sepe-
litur. tunc eiusdem iiii. non augusti. Scribit
autem Cissentinus quod passus est. inter missarum sol-
lempnia cum ii. presbiteris diaconibus vii. et clericis 16.
alie historie dicunt quod celebrata missa. in cathedra
sua decollatus est. De sinodo quam tenuit contra
rebabtizantes. hereticos quosdam et de multis
aliis doctoribus grecis. qui floruerunt suo tem-
pore Capitulum 19um.

Hic pontiffex ut ecclesiastica historia
eusebii tradit li. vii. plenius sen-
tenciam tulit cum cornelio de non
rebabtizando super aquas. ad quem pontifi-
cem dionisius alexandrinus episcopus de quo habes
supra dictum. multa et sepius scripta direx-
xit. de multis enim differens causis. in quibus
inter cetera eciam hoc indicat scriptum transcribit
quod omnes orientales excepta novatum opinione
vel presumptione pariter inter se fuerat et inter a-
liquos dicit loquens stephano pape. Scito fratri
omnes ecclesias orientis que prius conturbaban-
tur. iam ad concordiam redisse plenam. et
omnes sibi unanimiter coherere. gaudentes.
et nominat episcopos singulum eorum videlicet

demetrianum. apud antiochiam teoctestum
apud Cesaream Barzabanem. in iherusalem
post alexandrum apud tirum marinum apud
laodiciam teodorum in capadocia non firmilia-
num. quos famosos ostendit dicta Cesariensis
historia ubi supra quod intelligitur quantum ad
confirmacione. vel ordinacione romane ecclesie.
de non rebabtizando. et de aliis que ad fidem perti-
nent sicut predictus ostendit. scribens ad successorem
eius sixtum. ad quem scribit de babtismate. et
memorat quidem quod stephanus predecessor suus
scribens ad firmilianum et helenum. certo super illarum
provinciarum episcopos. statuerat et non comunicandum. hiis
qui rebabtizant propter revenienciam patrum
Iste eciam tempore floruit melchio. disertissi-
mus antiochene ecclesie presbiter. quippe qui
ut Ieronimus scribit. de illustribus viris retorica
fervetissime docuerat. adversus paulum sa-
mositanum. hic sub aureliano principe
passus est et florere dicitur. De sixto 2° et xxvii
pontifice. de martirio eius et sub quo prin-
cipe. et quod multi fuerunt decii de magna hu-
ius temporis persecucione. Capitulum xx

Anno domini cclxxvii. ab urbe con-
dita. mille. xxx. viii. sixtus ste-
phano primo in pontificatu succe-
dit hic natione grecus. de athenis oriundus
et ex philosopho ut damasus scribit scribitur factus est
discipulus christi. Inde propter morum elegan-
ciam in summum pontificem assumitur. Sedit
autem anno. i. mensibus. xi. diebus vi. et martirio
coronatur sub valeriano et decio imperatoribus.
Ubi attendendum quod tres fuerunt decii. et de
duobus dictum est supra. Tercius vocatus est
galienus. unde fuit binominus ut scribit
cassinensis. et sub hoc passi sunt sixtus et beatus lau-
rencius. Martinus autem dicit quod iste decius non
fuit imperator sed a valeriano et galieno factus est
qui ipsorum latralis Cui omnia ardua et prin-
cipalia committebat unde et cesar vocabatur.
Hoc autem tempore magna fuit persecucio martirum
ut damasus scribit et fuit viii persecucione persecucio
Et attende hic quod interdum summi pon-
tifices. assumebantur ex laicis sicut acci-
dit in sixto qui philosophus erat atheniensis.
ut damasus scribit Considerandum eciam
hic. quia ecclesiastica historia eusebii. li°. 7° mul-
tum ab aliis histor. discordare videtur. quantum
ad numerum annorum quibus sixtus sedit. qui
dicit quod xi. alii autem omnes. ut damasus
Cissentinus martinus et multi alii non exce-
dit ad annos iii. sed forte vicium est scriptoris.
De methodio martire qui huius ponti-
ficis tempore. floruit De beato sixto quo
modo fuit in hispania ducens secum
laurencium et vincencium capitulum xxi.

no de lumi ab summo vii pontif.

viii

UVA.BHSC

Huius tempore floruit methodius
olimpi licie et postea tirepus.
ut scribit Jeronimus de illustribus viris
hic nitidi compositique sermonis. adversus por-
phirium confecit libros. de resurrectione opus
egregium contra origenem et adversus eundem
de phitonissa. in genesi quoque et in can-
tica canticorum commentarios. ad extremum
sub decio et valeriano in calcide grecie corona-
tus est. hoc Johannes minus De hoc martinus tradit
petrus comestor et in histor. scolastica quod
exinde in carcere. multas habuit revelationes
quantum ad mundi creationem. et diluvium et
generationem ade. Tradunt autem histor. ut Johannes
beleth. quod beatus sixtus vadens in hispaniam
duos iuvenes consobrinos apud os-
cam recipiens in fide christi inter eos. videlicet
laurencium et vincencium. Et romam rediens
secum duxit. Sed processu temporis vin-
cencius in hispaniam rediit laurencio cum beato
sixto remanente. ut sua refferunt gesta.
quem considerans optimum moribus suum
archidiaconum fecit. cui thesaurum sibi
traditum per beatum stephanum eidem commisit
et omnia alia que ad dictum officium pertinebant
de quo dictum est supra. De causa pa-
ssionis beati sixti. et beati laurencii et de the-
sauro distributo per ipsos et quis fu-
it Capitulum xviii.

Hunc huius accusatus sixtus. quod
christum predicaret contra impera-
torum statuta coram decio presen-
tatur. Cumque ex suo mandato. duce-
retur ad templum martis. aut ut ydolis ado-
raret. aut capite plecteretur ut gesta eius
refferunt. cumque sacrificare nollet. in custo-
dia mamertini traditur. Eo autem eunte.
beatus laurencius. post eum clamans dicit
Quo progrederis sine filio pater quo sacerdos sancte
sine ministro properas. Cui sixtus Non ergo
ego te desero neque derelinquo sed maiora
tibi debentur pro fide christi certamina post
triduum me sequeris sacerdotem levita. Inte-
rim autem thesauros ecclesie accipe et quibus tibi
videtur divide. Hunc enim thesaurum sixtus re-
cepit de bonis philippi et senioris et iu-
nioris. hoc est patris et filii imperatorum quos
decius proditorie interfici mandaverat qui ambo
fuerunt fidelissimi christiani. Et attendendum
quod sixtus non habuerat a philippo sive patre sive
filio cum iam erant mortui. an quia sixtus pro-
fitetur. sed a suo antecessore stephano ut
iam dictum est Iste enim summi pontifices

reservabant pro necessitatibus fidelium. et pau-
perum quod et beatus laurencius fecit. Cumque
sacrato beatus sixtus duceretur ad templum martis
ut sacrificaret eidem. beatus laurencius post ipsum
clamat dicens. Nolite me derelinquere pater sancte
quia thesauros tuos iam expendi. quos
tradidisti mihi. Audiens autem prefectus noia-
ri thesaurum. laurencium tenuit sixtum vero
cum sacrificare nollet. decollari mandavit. De-
collati sunt autem cum ipso. vii. diaconi ut damasus
scribit. videlicet. felicissimus agapitus januarius
magnus vincencius stephanus. et claudius Septimus
est autem. in cimiterio calixti. ut damasus dicit
Post 3m vero diem. passus est beatus laurencius ut idem
auctor scribit. videlicet. iiii. Idus augusti. Fecit
autem ordinationes. ii. presbiteros. iiii. diaconos. septem
et episcopos per diversa loca. ii. De quadam constitu-
tione quam dictus pontifex fecit. De heresi
sabelli que huius pontificis tempore est orta
et qua dionisius scripsit alexandrinus
capitulum xix.

Scribit autem martinus quod iste consti-
tuit ut consecratio corporis christi
semper fieret super altare. quod ante ca-
no fiebat Huius tempore. orta est heresis sa-
bellii. ut tradit ecclesiastica historia. eusebii li. vii.
Super qua heresi dionisius. alexandrinus episcopus.
scribit eidem pontifici. et condicionem eius.
Unde in dicta historia. sic scribitur ipsum dixi-
sse. Quid inquit dicam de ea doctrina que
apud ptholomaidam nuper exorta est. ple-
na blasfemie in deum patrem. et in dominum nostrum
ihesum christum. nescientes vero eum esse filium patris
nec primogenitum omnis creature. Sed et spiritum sanctum
in persona distinctum asserere. et de hoc heresi
etc. quod ultra Quam etiam dionisius forti-
ssime reprobat. ac rationibus efficacibus elu-
dit Primum scribens ad philemonem et dio-
nisium presbiteros urbis rome. De dionisio
primo et xxv pontifice. et quibusdam ordi-
nationibus suis. Et quod alter dionisius episcopus
alexandrinus scripsit. contra errorem no-
vati. capitulum xx.

Anno domini. cclxix. et ab urbe con-
dita. mxli. Dionisius primus
in cathedra petri sedet ex mona-
cho. cuius tamen generationem. ut damasus scribit
reperire non potuit. Sedit autem annis
vi. mensibus. 3. diebus. 8. Hic ut damasus dicit
ecclesias dedit et cimiteria in urbe roma. presbiteris pe-
rmittentes et dominium. Parrochias autem et di-
ocesses constituit. ut unusquisque suis terminis
sit contentus. et alios non invadat. Sicut
heres. xxiiii. q. i. c. ecclesias. Hic ut scribit idem
auctor. fecit ordinationes. ii. presbiteros. v. diaconos
. v. episcopos per diversa loca domini. Huic dionisio.

UVA.BHSC

Vult dyonisius alexandrine urbis episcopus ut
Jeronimus scribit de illustribus viris. duas direxit
epistolas contra errorem novati afri. et romane
urbis presbiteri. et hoc idem refert eusebius in
ecclesiastica historia. libro vj. Ad huius tempore
orta est heresis samositana. pro qua tamen
congregatum est concilium antiochenum capitulum
xxj.

Huius etiam tempore exorta est heresis
pauli samosatenus urbis antio
chene episcopi. qui xpm purum ho
minem dogmatizabat. propter quam causam con
gregatum est concilium antiochie contra ipsum
ubi convenerunt episcopi grecie. inter quos dic
ta historia excellentiores nominat. videlicet fir
milianus episcopus cesaree capadocie. hele
nus episcopus sardensis. ymeneus iherosolimorum
episcopus. et multi alii viri excellentes. tam
presbiteri quam diacones. ad predictam urbem.
profecti causa compescendi. ymo delendi.
huius dogmatis. inter ipsos errore interfuit
etiam dicto concilio. quidam neocesarien episcopus
et eiusdem martir pro fide. cuius vitam et doct
rinam dicta historia multum comendat. quod po
tens fuit in opere et sermone. ut ibidem scribitur.
Convenientes quam non statim prorumpunt.
in sinodum propter subterfugia pauli. ut infra pa
tebit in fine historie huius pontificis. sed
tandem heresim dampnaverunt. ubi etiam
interfuit maximus qui fuit episcopus hostien
vir magne prudentie et eloquentie. et ma
gnus zelator fidei ortodoxe. quod quidem
totum refferunt ecclesiastica ystoria. In dicta
libro vij. ubi circa ista longus protrahitur
sermo. et fructuosus. Rogatus est autem dionisius
prefatus. venire ad concilium sed propter senectu
tem impeditus. per epistolam se presentem reddit
in qua sue fidei. ac venerationis. erga dominum
nostrum ihesum xpm dogma transmisit. In
terea dionisius apud alexandriam in pa
ce quievit. anno xij. imperii galieni.
xvij. anno. sacerdotio functus.

De migratione ad dominum dionisii alexan
drini. et de concilio 2o. celebrato. contra
paulum samositanum capitulum xxij

Sicut tradit Jeronimus de viris il
lustribus. sub eraclea episcopo ale
xandrino. ibidem scolam presbiter
tenuit. et origenis insignissimus fuit au
ditor. multa et fructuosa. ad diversos scri
psit. sed precipue ad stephanum papam et dionisium
successorem eius. Hic passus est tempore galie
ni filii valeriani. ut damasus scribit sepultusque

est in cimiterio calixti. via appia. vj. kalendas
ianuarii. et cessavit episcopatus di. vj. Huic
succedit felix ut in ecclesiastica historia. Verum
eusebius. ubi supra. et damasus scribit huius
etiam tempore circa finem celebratum fuit.
secundum guilelmum apud antiochiam quod dictum pau
lum samositanum post mortem dionisii.
quia in primo sub quadam simulatione
transivit. ut patet ex dicta historia. et tunc aperte
dampnatur et episcopatu privatur. violencia prin
cipis. Hanc autem sinodum. latam contra pau
lum. universis de sinodo per totum orbem trans
mittunt sed precipue dionisio urbis rome
episcopo et maximo alexandrino. qualiter ipsi
tamquam hereticum. suamque positionem im
piam esse. ac plenam blasfemiis diffiniunt
Attendendum autem hic de annis quibus dionisius
sedit quia historie. non bene concordant
eo quod historia ecclesiastica iam dicta scribit. quod 8o
annis. alie quod sex alie quod vc. Damasus
vero quod xj. et ebus mensibus. et hoc idem dicit
martinus Et ideo tenendum est. medium
ut supra est scriptum. que ceteris precipue quia
tempora principum magis concordant

De felice papa xxvij. pontifice. et cons
titutionibus suis et aliis que fecit de mar
tirio ipsius et sub quo principe capi
tulum xxiij.

toti Anno domini cc lxxj. ab urbe con
dita. m. xlviij. ffelix primus .28.
dionisio succedit in cathedra
petri. ut damasus scribit. hic natione
romanus ex patre constantino de regione
capitanii. sedit annis ij. mensibus x. et ces
savit episcopatus diebus v. hic constituit su
pra memorias. id est supra sepulcra mar
tirum. missas celebrari ut damasus scri
bit. et alii cronicorum scriptores. Sed at
tendendum hic. quod quia ad annos istius
pontificis. et sequentium. multum damasus
ab ecclesiastica discordat historia eusebii. Sed
teneamus nos. cum damaso. quia sic fe
cerunt alii scriptores gestorum summorum
pontificum. hic autem felix statuit. quod sicut
aliis quam sacerdotibus. deo sacratis. non li
cet alii missas celebrare. Ita non licet in
loco non deo dicato. preter quam [illegible] missa
cantari nisi magna necessitate. quod habes
de con. di. j. sic non. Hic etiam constituit
sollempnitates dedicationum ecclesiarum sin
gulis annis celebrari. Item si nescitur
de ecclesia consecrata. neque per scripturam neque
per testes. mandat felix ipsam conse
crandam. quia non monstratur esse id
quod nescitur esse secundum hoc habes de con. di.
j. sollempnitates hic fecit basilicam in via

UVA.BHSC

aurelia ubi et sepultus est in milario. ii. m. kls iunii. Ut damasus scribit. Hic fecit duas ordinationes per mensem decembris. presbiteros viii. diaconos vi. et per diversa loca episcopos v. Ut damasus scribit. martirio vero coronatur tempore claudii et aureliani imperatorum.

Quali tempore hec exorta est heresis manicheorum. et a quo et qualis fuit et de quibusdam doctoribus grecis. qui isto tempore floruerunt capitulum xxiiii.

Hoc autem tempore exorta est heresis manicheorum a quodam manes persa dicta. que vita et moribus prefata historia ecclesiastica barbare asserit fuisse. hic autem se christum quendam presumpsit facere ut historia predicta refert. quia elegit sibi xii. quos ad similitudinem misit ad predicandum. multaque nova ac plena impietatibus faciebat. Quedam etiam incredibilia refert augustinus de ipsis. propter que in isto tempore secta est reprobanda. huius scripta multum mundum corrupit. et adhuc hodie perseverat quia heresis xxiiii. quasi ultima. huius tempore floruit malchio disertissimus antiochene ecclesie presbiter. hic ut scribit ieronimus de illustribus viris. in eadem urbe rethoricam florentissime et adversus paulum samosatanum. de quo dictum est supra excipientibus notariis efficacissime disputavit. qui dialogus usque hodie extat. sed et alia grandis epistola ex persona synodi ab eo scripta. ad dionisium et maximum Romane et alexandrine urbis episcopos dirigitur. Floruit autem sub claudio et aureliano. hoc eodem tempore claruit archelaus episcopus mesopotamie. qui ut scribit ieronimus ubi supra. librum composuit disputationis sue. adversus manicheum exeuntem de persida. Claruit autem sub imperatore probo. qui aureliano successit.

De eutichiano primo xxvii pontifice. et constitutionibus eius et de quibusdam notabilibus historiis de martirio eius et sub quo principe. capitulum xxv.

29 Anno domini cc.lxxv. et ab urbe condita mill. ii. eutichianus primus in cathedra petri sedet. natione tuscus ex patre marino. de civitate lunensi sedit anno viii. mes. x. di. iii. ut damasus scribit et alie cronice historie. Sed ecclesiastica historia eusebii. li. vii. multum discordat. quia dicit solum x. mensibus sedisse. Iste felice dicit v. annis sedisse. Sed forte accidisse potest scriptoris vicio. quod facile in numeris contingit. ¶ Hic constituit fruges de vineis et fabis super altare tantum benedici per sacerdotem. hic etiam pontifex. ut scribit damasus. per diversa loca ccc.xlii. martires manu propria sepelivit. hic etiam constitutionem fecit ut quicumque fidelium martirem aliquem sepelire vellet. sine dalmatica aut colobio purpurato non attemptaret aliqua ratione. voluit etiam quod ista sibi notificari deberet. ¶ Et attende quia antiquitus in fervore fidei. primo de martiribus fuit provisum. ad reverentiam exhibendam. et divinum cultum. unde etiam in canone misse. de nullo agitur nisi de martire. Hic fecit ut damasus scribit. duas ordinationes per mensem decembris. presbiteros. ii. diaconos. ii. episcopos per diversa loca. ix. martirio coronatur sub aureliano principe. Et attende hic quia hic aurelianus. ut ecclesiastica eusebii refert historia. aliquo tempore favorabilis fuit christiane religioni. sed quorundam depravatus proposito litteras direxit contra christianorum cultum. pro qua causa permisit eundem divina morte perventus occidit. ut ostenderet quod racio ad quos voluit iniuriam. sed non probavit ipse corripimur. ut eadem ecclesiastica historia tradit. Passus est martirium. in cimiterio calixti via appia. sepelitur ut damasus scribit. viii. kls augusti et cessavit episcopatus diebus viii. nō

Qui doctores floruerunt tempore istius pontificis. et fuerunt magni viri sed precipue dorotheus. Capitulum vicesimum sextum.

Huius tempore floruit dorotheus ut ecclesiastica historia tradit. li. vii. hic vir eruditissimus in scripturis divinis multum intentus. qui pro multa diligentia linguam hebraicam didicisset. Ingenia vero nutritus hic eunuchus a nativitate fuit. ex quo imperator aurelianus in admiratione ipsum habuit unde et honorem contulit purpure prepositure. huius etiam eusebius quod hic scribit de ipso in ecclesia scripturis exponentem in plurima auditor fuit. Hoc etiam tempore floruit anatholius. ut eadem historia tradit. hic ubi scribit ieronimus ubi supra. laodicie sirie episcopus sub probo et caro imperatoribus claruit. mire doctrine vir. in arismetica geometria. astronomia. gramatica rethorica. dialetica. huius ingenii magni

UVA.BHSC

de voluminibus que scripsit possimus intelligere. Multi etiam episcopi in partibus orientis refferuntur in sanctitate claruisse scripturis vita quoque moribus approbati tempore istius pontificis ut dicta tradit historia et Iohannes scribit.

.3o. De gayo primo et xxviij. pontifice. de quo movetur questio et respondetur de constitutione quam fecit. Capitulum vicesimum septimum.

Anno domini ~~34~~ 301. et ab urbe condita mlix. Eutitiano succedit gayus primus natione dalmatus. ex patre gayo. hic fertur de genere imperatoris diocleciani fuisse et eius tempore ut damasus scribit. Sedit autem annis xi. mensibus iiii. diebus ix. et cessavit diebus xi. Et attende hic quia de isto pontifice discordat ecclesiastica historia eusebii libro vii. a damaso quantum ad numerum annorum et ab aliis cronicis historiis. quia omnes dicunt de xi annis. Sed ecclesiastica historia scribit xv. et ultra. Ad quod respondeas ut supra. Et quia isti duo pontifices eutitianus et gayus diu fuerunt in sede. Inde est quod tot multis imperatoribus gaudent a galieno usque ad diocletianum qui modicum vixerunt in imperio. ut in catalogo imperatorum est manifestum. Hic pontifex gradus ordinum tradidit ut scribit damasus. ad quos clerici ascenderent secundum dignitatem ut primo sit hostiarius postea lector deinde exorcista postea acolitus abinde subdiaconus. ulterius diaconus et demum presbiter. et sic ultimo ad episcopatum ascendat. quam quidem constitutionem habes di. lxxvii. ca. Illud. Hic etiam regiones divisit vii. diaconis ad gesta martirum scribenda ut fabianus fecit.

de ordinibus

De persecutione ecclesie tempore huius pontificis. et sub quo principe capitulum vicesimum octavum.

Huius tempore ut martinus scribit et damasus et ecclesiastica historia memorata persecutio magna fuit in ecclesia qualis non fuit a tempore principis ecclesie propter quam etiam coactus est gayus se separare a communi consortio et abscondit se in antris. criptis et in cavernis. Ultimo propter hoc etiam detentus a diocleciano martirio coronatur et in cimiterio calixti via appia sepelitur. Quo tempore licet non eodem anno domini passe sunt beata lucia beata agatha beata agnes sed ista ultimo. Hic pontifex constituit ut nemo episcopum vel alios clericos ut martinus scribit apud iudices seculares audeat accusare et quod paganus nec paganus nec hereticus clericum possit accusare. vel in eum infamationis inferre. et hoc habes. 2. q. 7. ca. paganus. Scribit autem damasus quod post annos xi. cum gavinio fratre et cum filia eius de gavinii nomine susanna speciosissima valde. martirio coronatur. Hic similiter ut damasus dicit fecit ordinationes per menses decembris. presbiteros xxv. diaconos viii. et episcopos per diversa loca v.

De doctoribus qui floruerunt istius pontificis ~~temporibus~~ tempore. sed specialiter de pamphilo martire. capitulum vicesimum nonum.

Tempore huius pontificis floruerunt multi episcopi insignes patribus et orientis inter quos pamphilus martir de quo sic scribit eusebius in ecclesiastica historia libro viii. quod fuit vir per omnia prudentissimus. vita eruditione moribus adornatus. hic autem ecclesie cesaree palestine presbiter subrogatus sit nec quis aut quantus et unde oriundus. quem non est dignum transire. Oportet eius vitam institutionemque atque quanta in persecutionibus per diversas confessiones pertulit quoque agones depedavit. ac qualiter corona martirii adeptus sit proprio hic comprehendemus opusculo. De hoc quam plurimum mirabilis fuit illa lectio doceat. De hoc etiam pamphilo in vi. libro dicit eusebius. loquens de expurgatione origenis. contra emulos eius. Multa loquitur eusebius. ad nos pervenerunt gesta dictaque origenis quam clara sunt et magnifica. Interius ipsius vel maiore relatione comperta quam tuo cognoscit pontifex ex hiis que scripta sunt a sancto pamphilo martire apologia pro eo. una mecum. contra quoslibet conscribentes. De hoc etiam sic ieronimus scribit de illustribus viris. pamphilus presbiter eusebii cesariensis necessarius. tanto bibliotece amore flagravit. ut maximam partem origenis voluminum sua manu descripsit que usque in cesariensi ecclesia habentur. // hodie Sed et in xii. prophetis xxv. volumina origenis repperi que tanto amplector et servo gaudio ut cresi divitias habere me credam. Scripsit autem antequam eusebius scriberet. apologeticum pro origene. et passus est cesaree palestine.

De marcellino primo et xxix. pontifice et de persecutione ecclesie pro illo tempore et qualiter marcellinus ydolatravit. et qualiter penituit in concilio. capitulum tricesimum.

UVA.BHSC

319 vio Anno domini cclxxxviij. abbreviate cronica m.lxx. marcellinus primus in sede petri sedet. vel constituitur

toti natione Romanus. ex patre proiecto sedit annos viij. menses ij. dies xxv. ut damasus dicit Fuit autem tempore diocleciani et maximiani quo tempore ut damasus scribit. tanta fuit persecutio in ecclesia ut infra xxx. dies. xvij. milia hominum promiscui sexus coronarentur propter quam rem et ipse marcellinus ad sacrificandum ducitur. et ydolis Jovis incensum posuit. post paucos vero dies prima dicta. congregato concilio in loco [illegible] episcoporum ut di. xxi. c. nunc autem hic. coram eis de suo recognovit delicto. et propterea se iudicio exposuit. sed concilium renuntiavit [illegible] in eodem capitulo in. clausule ponit. Et ista renuntiatione et est relatio in decretum nicholaj pape. ad michaelem imperatorem. ore inquiunt tuo judica causam tuam. non ab iudicio nostro. Et iterum Nolo audiri in nostro judicio. sed collige in sinum tuum causam tuam. Et in sinu. quia ex ore tuo inquit justificabis. aut ex ore tuo condempnabis. Refert autem martinus istud concilium celebratum fuisse in campania. ubi interfuerunt clxxx episcopi. quod intelligendum videtur quia illi episcopi vivebant in humilitate et paupertate. et ecclesia tunc incipiebat proficere. ut enim historia eusebij refert. li. viij. ita ecclesia temporibus multum fuit multiplicata circa partes Romanas. [illegible] ut non prevaleret [illegible] hereses que iam incipiebant pullulare et adhuc hodie [illegible] persecutionem in eodem statu humilitatis et paupertatis. Dicit vero in concilio martinus scribit [illegible] confessione sui delicti. suorum se exponet iudicio deponendum. Videtur absit inquit. ut summus pontifex ab alio iudicetur. Negasti tu. negavit et petrus et quis apostolorum ausus fuit ipsum iudicare. Sed egressus foras flevit amare.

Qualiter iudicavit se ipsum deponendum. et de martirio eius. et qualiter mansit insepultus. capitulum. xxxj.

Tunc marcellinus profusis lacrimis. Dixit obsecro [illegible] iudico me deponendum anathematizo autem quicumque corpus meum tradiderit sepulture. [illegible] pergens ad dioclecianum et profitens se Christianum cum claudio et cirino capitalem accepit sententiam. et cum corpus eius per xxxv. dies jacuisset inhumatum noctu apparuit in visione beatus petrus marcello qui in papatu successerat. marcelle inquit domine toti

Cum ille dixisset quis es inquit domine. Respondit ego sum princeps apostolorum et quia corpus meum inhumatum non sepelis dans ei intelligere hoc dictum de corpore marcellini. Et addidit sed quid inquit non legisti quia omnis qui se humiliat exaltabitur. demum multum se humiliavit. qui se indignum sepultura iudicavit. Vade ergo et sepeli eum. iuxta me ut quos justificavit non dividat sepultura.

Movetur hic questio. de vacatione que magna ponitur. et respondetur. et quod non fuerit tanta ostendit ratione. capitulum. xxxij.

Sed advertendum hic. quia damasus videtur dicere et omnes cronicorum scriptores. quia post mortem marcellini vacavit ecclesia vij. annis. et dimidio quod quidem non videtur verum. Ipse quidem damasus scribit. dum marcellinus iret ad martirium occurrit ei marcellus successor eius. quem marcellinus coniuravit ut observaret. diocleciani sententiam de non sepeliendo corpus eius. usque ad xxx. dies sepelire autem corpora martirum pertinebat cura ad summum pontificem et ideo non videtur quod fuit tanta vacatio quia marcellus autem iam erat successor quia marcellinus se ipsum deposuerat. renuntiando papatum autem erat improprie. ut fieret vacatio que movet et considerando tempora quibus diocletianus imperavit. que fuerunt xx. annorum. Historie autem tradunt quod isti. 3. pontifices. videlicet gaius. marcellinus et marcellus. martirium passi sunt sub principe memorato. et sederunt pontifices quod fuit spatium. xx. annorum. sed si addas vacationem tunc erunt. 31. quod fuit esse non potest. Et ideo oportet salvando ut dicatur ecclesia vacasse. vij. annis. propter sevissimam persecutionem tunc temporis. quia refert etiam historia eusebij. li. viij. et viiij. quod per totum orbem descevit quia [illegible] libros [illegible] ut comburerentur. Et quia [illegible] conveniri non poterat. inde dicitur ecclesia vacavisse quantum ad effectum quamvis actum pontificale agebant circa ista tempora quantis modis temporibus mundi magna fuit persecutio. in eadem nos quales non fuit a tempore apostolorum ut dicta historia narrat de qua quia omne genus hominum tangit. qui tunc susceperunt martirium. [illegible] ad imperatorem Cathalogum. sed nunc solum agendum de doctoribus et martiribus qui cum [illegible] pontificatibus [illegible]. De quodam doctore qui singularis fuit virtutis et fuit tempore istius pontificis. capitulum. xxxiij. 33.

Fuit ergo hoc tempore quidam episcopus in egipto [illegible] nomine

UVA.BHSC

pileas. hic nobilitate primo gn̄is. s(ecundu)m ad
virtute. de celestib(us) curam hebat. de terrenis
u(er)o q(uo)d ad s(ta)tum p(er)tinet p(ri)mo in romana
re publica honoribus fulcrat p(er)fusus. erudi
cione quoq(ue) liberaliu(m) artium (et) o(mn)ibus
q(ue) ad aliam virtute p(er)tinet. ex(i)mie p(re)ditus.
a sue etatis p(r)incipio novissime hanc q(ue) p(ri)
or est o(mn)ium s(ecundu)m d(eu)m ph(ilosoph)iam ita suscepit
ut omnes qui p(ro)fitebant. an(te)i(re)t. hic eciam
plurimos h(abe)ret consanguineos. viros no
biles in eadem urbe. frequenter ad p(re)sidem
ducebatur. ac suadebatur ei(us) monitis
adquiescere. tot (et) tantis propinquis
exortantibus. respiciend(um) h(ab)ere uxoris ac
liberorum consideracione. Ille u(er)o sic (con)stans
erat. tamq(uam) si sa(x)o immobili. unda
illideretur. garriencium q(ue) dicta. pare
ntum (et) propinquorum contempnit oculos
in celum tendens. animumq(ue) figens. Cumq(ue)
flecti non posset a fide (christi). cum quodam m(od)o no
mine philonomus quem videt pileam.
tunc datum lacrimis propinquorum (et) p(re)
sidis calliditate fatigari. ipsum incepit
confortare. de agone (christi)ano. capite tam
bo plectuntur. Ponit eciam dicta histo(ria)
multos alios ep(iscop)os diu(er)sarum provincia
rum. fuisse passos de quib(us) longus e(ss)et
s(er)mo. De marcello primo (et) xxxij. pon
tifice. qualit(er) passus est (et) sub quo prin
cipe moritur. Capitulum xxxiij.

32º Anno domini. ccc.xxxiiij. (et) ab urbe
romana condita. mill(esim)o. lxxij.
marcellus p(r)imus in cathedra
petri sedit. nacione romanus. ex p(at)re benedic
to. de Regione violata. sedit aut(em) ut da
masus dicit annis. v. mens(ibus). vij. diebus
xxi. (et) de hoc scribit damasus. q(uod) fuit te
pore maximiani. (et) maxencii. diocle
ciano adhuc exsistente in sua virtute. q(ue)s diocle
cianus istos promovit. ut histo(ria) dicit
unde isto tempore multiplicati sunt impera
tores ut infra magis apparebit. tempore
constancii (et) constantini. Hic g(ui)dem marce
llus ut damasus. rogavit quandam ma
tronam. nomine prestalam. (et) fecit cimiteriu(m)
via salaria. hoc enim proprium fuit matro
nis romanis. scilicet ad pietatem exercere. h(ic)
ut idem damasus dicit. 25. titulos constitu
it. in urbe roma qui diocesis. tamq(uam) p(ro)p(ter) baptisma
tum p(ro)p(ter) cimiteria. ad martires sepeliendos.
tum p(ro)p(ter) penitentes tum eciam p(ro)p(ter) conversos ex

paganis. Martinus aut(em) polonus hos
titulos cardinalatus vocat. Sed de hoc
infra eciam de beato silvestro agetur. plenius de
clarabitur. hic accusatus. ad diocleciano
q(ui) eciam xanorum fecisse de domo lucine
mandavit de dicta domo fieri stabulum
animalium (et) b(ea)tum marcellum deputavit ca
thenis vinctum. (et) animalium alicio ad cus
todiam animalium. dictamq(ue) lucinam deporta
ri. mandavit sive proscribi. in qua anga
ria b(ea)tus fine quievit. Attende quia aliq(ui)
histor(ie) tradunt. de maximiano alie de
maxencio. q(ui) fuerunt auctores persecucio
nis. prefati marcelli. s(ed) hoc totum e(ss)e po
tuit. quia isti cum diocleciano convenerunt
Refferunt aut(em) histor(ie) q(uod) marcellus. magna
hunt cum maxencio altercacione. unde di. xc
vi. de constantino dixit. q(uod) locum principis est
eccl(es)ias conti(n)uas restaurare (et) edificare. ac
sacerdotes dei honorare. Ordinavit ac
p(er) mensem decembris p(res)biteros xxvj. diaco
nos. ep(iscop)os aut(em) p(er) diu(er)sa loca. xxi.
Mortuus aut(em) b(ea)tus marcellus. sepelitur a
b(ea)ta lucina in cimiterio priscille quod ip(s)e
fabricaverat. in eius de predio Scribit aut(em)
vincentius q(uod) processu temporis de dicto
stabulo. facta est eccl(es)ia b(ea)to marcello inti
tulata. Hic eciam marcellus statuit. ut con
cilium celebrari generale non posset. sine
auctoritate pape quod hec di. xvij. ca. sino
dum. De tribus doctoribus qui flore
erunt tempore istius pontificis. luciano vi
delicet arnobio. afro ac lactancio ca
pitulum xxxv.

Huius tempore pontificis floruit
lucianus. vir disertissimus. ut
ieronimus de illus(tribus). viris. scribit
antiochene eccl(es)ie presbiter hic in scrip
turis scripturarum studiis laboravit. ut
eius volumina luciana exemplaria nuncu
pentur. fferuntur (et) eius de fide li(bri). ij. (et) ep(isto)le
ad non nullos Passus est in comedie. ob
confessionem nominis (christi) sub persecucione ma
ximiani. sepultus q(ue) est helinopoli bithi
nie. ut scribit idem doctor ubi supra. Eo
de tempore floruit arnobius affer. qui
apud africam florentissime rethoricam
docuit. scripsit adversus gentes volumi
na. que ad huc exstant ut idem doctor
tradit. in eode libro Eodem aut(em) tem
pore floruit. firmianus. sive lactan
cius. arnobii discipulus. tunc de medi
cinalibus operibus. composita exstant lib(ri)
in comedie. rethoricam docuit. hic multa
scripsit librum unum de ira dei. institucion(um)

c

diac. ad uniuersas gentes li. vij. ad scolopiade li. ij. de persecucione li. vno ad probum epistolarum li. iiij. ad seuerum li. ij. et plura de formacione hominis et opificis dei li. j. ut scribit idem doctor ubi supra. Hic in extrema senectute magister cesaris crispi filij constantini fuit. cum ipso in gallia qui postea a patre interfectus est. Et attende hic quia post diocletianum et maximianum qui simul fuerunt contemporanei. successit constancius qui ut orosius scribit libro vij. contra paganos. fuit princeps quietus et sub ipso cessauit persecucio christianorum. sed sub diocleciano et maximiano. fuit seuissima. De eusebio primo et xxxij. pontifice de constitucionibus quas fecit et quibusdam alijs que suo tempore acciderunt. capit. xxxvj

33 Anno domini ccc.xxxij. et ab urbe condita .m. lxxxvj. eusebius primus nacione grecus ex medico ut scribit damasus in summum pontifice. assumitur. Ubi attende. quod sepius inuenitur assumptus papa ex laico. sic hic et supra patet de sixto. ij. quia de stephano de athenis assumptus est. et infra eciam videbis de alijs. Nec hoc contra consuetudinem ecclesie quia eciam ambrosius assumptus est in archiepiscopum mediolanensem cum tamen cathecuminus esset. Sedet autem annis. ij. vna cum nouaciano diac. vj. annis. Sed damasus ij. et martinus et uissentinus. et gotfriedus putbien. qui fuit cancellarius frederici primi. Sedit autem annis. ij. mensibus vj. diebus xvj. et cessauit dies. vij. Hic instituit ut nullus laycus suum episcopum accusare possit nisi a fide exorbitaret. Quod habes. ij. q. vij. c. laicos et c. oues. Huius tempore ut damasus scribit. et omnes conter historie que de gestis summorum pontificum agunt. sancta crux inuenta est domini nostri ihesu christi. non. mas may. babtizatus est iudas qui ipsam inuenit ac quiriacus vocatus. Sed contra hoc videtur quia historie tradunt ipsam inuentam tempore helene matris constantini. Sed ad hoc potest esse responsio. quod isto tempore sit inuenta sed tunc sollempnizata. Hic ut damasus scribit hereticos quosdam in urbe romana inuenit. per manus imposicionem reconciliauit secundum ordinacionem cornelij supra positam in qua prohibet rebabtizari contra morem ecclesie africane. Hic ut idem auctor dicit fecit ordinacionem vnam per mensem decembris presbiteros xiij. diac. iij. et episcopos per diuersa

loca. xiiij. De martirio ipsius et sub quo principe. et quod tempore ipsius multi fuerunt imperatores. de eusebio episcopo cesariensi qui circa ista tempora floruit capitulum xxxvij.

Hic martirio coronatur sub maxencio. Ubi nota quod non dixit sub constancio vel constantino quamuis maxencius cum eis gubernaret. quia christo fuerunt amatores. religionis et omnis artis. virtutis ut iam dictum. Sepultus est autem in cimiterio calixti. via appia. vj. non. octobris. Et attende hic quod maxencius concurrit cum maximiano sed supervixit eidem usque ad tempora constantini. ut infra patebit. tradit autem historia ecclesiastica eusebij li. viij. quod fuit filius maximiani. et hoc idem dicit orosius li. vij. contra paganos et patre suo diocleciano renunciante imperio ipse imperator est constitutus. qui postea a constantino interfectus est. Hoc tempore floruit eusebius cesariensis episcopus sub constancio videlicet et constantino. ut scribit iohannes de illustribus viris quorum tempore vexacio ecclesie. non tamen scribunt quod homines xpi in suo principatu quantum se extendit eorum dominium tunc eciam multi fuerunt imperatores. inter quos maxencius qui contra christianos multum deseuit in regionibus ubi imperium gubernabat. sicut in oriente et apulia et sicilia. ut historia tradit. Constantinus et constancius. in occidente. cuius tempore passa est in egipto beata katherina. De hoc eusebio scribit iohannes ubi supra. quod fuit vir in diuinis scripturis studiosissimus inuestigator. edidit infinita librorum volumina. de quibus mencionem facit idem doctor. inter que ponit ecclesiastice historie li. ix. li. cronicorum. canonum omnimoda historia ipsius contra porphirium qui eodem tempore scribebat in sicilia. li. xxv. pro origene. vj. de vita pamphili. li. iij. de martiribus et alia opuscula. multum hic ob amiciciam pamphili. ab eo cognomen sortitus est. ut idem doctor scribit ubi supra. scripsit eciam supra .cl. psalmos eruditissimum commentarium. De melchiade primo et xxxiij pontifice. et de constitucionibus eius de martirio eius et sub quo principe Capitulum xxxviij

34 Anno domini ccc.xxxiiij. et ab urbe condita .m. lxxxvj. eusebio successit melchiades. 1° nacione affer sedit annis .iiij. mensibus. vij. di. viij. Hic constituit ut nullus temeritate sua ad aliam ecclesiam ordine sepultum se transferat. Mos antiquus in primum more nisi vtilitas aliqua mouet

(Marginal notes:) no · lo · de eusebio · de beata katherina

UVA.BHSC

toti

sine vtilitas q̄ r̄ Jura canonica Instituta per
subsequentes ptes magis declarat. z hoc iij.
q. ij. quia Ibi satis clare traditur q̄ p̄ totum
hic pontifex constituit. in die dn̄ica no
Jeiunandum nec in v. feria p̄p reuerentiam dn̄j
aliam aut causam damasus tradit et etiam alie
histor. quia videlz p̄ hos dies paganj. q̄
sacrum Jeiunium celebrabant. ¶ De hoc hēs de
con. di. iij. c. venit ē Quod etiam manichei
tale Jeiunium. faciebant ut. xxx. di. ca.
si quis p̄sbr̄. Et quia damasus dicat q̄ huius
tempore. dicta pullulauit. heresis. in vrbe
Romana. Inde etiam contra manicheos. dic
tam constitutionem ordinauit ¶ Vnde refert
Jde auctor. q̄ eadem die sue consecrationis
magnam fecit oblationem. Ecclesiasque consecrauit
ad ostendendam. diei dn̄ice sollempnitatem.
hic beatus pontifex tempore persecutionis ma
ximjanj adhuc beato siluestro in sua Juuentute
existente cum quidam xanus. de oriente veni
ens nomine timoteus. martirio coronatus
rt beato siluestro. in cimiterio calixti sepeliuit
ut ex eius gestis habetur. tandem z ipse. melchi
ades sub maximjano passus. z in eodem
cimiterio via appia sepelitur. hic fecit ut
damasus scribit ordinac̄. vnam p̄ mensem de
cebris. presbiteros vij. diac̄. v. epos per
diuersa loca. xij. Vocat̄ iiij. idus decembris
z cessauit epatus di. xvij. de quibusdam doc
toribus qui istius pontificis tempore floruerunt
quorum vnus fuit gallicus alter his
panus. z de paulo primo heremita capit.
xxxix.

Huius tempore claruit Rethiciius e
duorum augustudunensis. epus.
de quo scribit Jeronimus de viris
Jllustribus. q̄ celeberrime fame tunc fuit. In
gallia Legimus aut commentaria sua. de
Incantationis canticorum. z magnum aliud vo
lumine. contra nouacianum Eodem aut tempore
claruit Juuencus nobilissimus hispanus p̄sbr̄
de quo scribit idem doctor vbi sup̄. q. iiij. eu
uangelia exametris versibus. pone aduer
bum transferens iiij. li. composuit z non eo nulla
eodem metro ad sacramenta ordinem. pertinentia.
hiis temporibus multi erant Imperatores. qui
imperabant cum constantino. vt tradit orosius
libro vij. videlicet maxencius maximinus
licinius galeus. qui omnes preter constan
tinum persecutores xanorum fuerunt hos vero
omnes constantinus vel mandauit occidi ul
occidit. sic maxencium vt in cathalogo ap
parebit Imperatorum. sed pro tanto sic hoc quam
quadiu dicti Imperatores. vixerunt vexa
ta fuit ecclesia quod fuit tempore melchia

"gnde

dis z thimotei. de quo hic agitur. sed
predictis Imperatoribus omnibus. z solo consta
ntino Imperante. pax ecclesie ē constituta. p
multa tempora cum sua questione ut orosius
scribit huiusmodi tempore. paulus primus
heremita floruit. z sub constantino Jam de
ano. cxx. annorum moritur.

Capitula q̄ libri huius historie con
tinet.

De siluestro primo c. 39. ponti
fice. z de ipsius persecutionibus. de
visione quam constantinus habuit. z
curatio eius a lepra. capit. p.m

¶ De mirabilibus que fecit constantinus
post curam eius a lepra. z de mirabilibus beati
siluestri. capitulum 2m

¶ De aliis ecclesiis a iiij.or Jam dictis. quas con
stantinus edificauit in vrbe z dotauit bonis
z de constantina filia constantini. cam 3

¶ Qualiter constantinus relicto Imperio. occide
tali in oriente se transtulit z de modo insti
tuendi. cardinales. capit. 4.

¶ Quo tempore instituti ad titulos uocati
sunt cardinales. z quot sunt numero.

¶ De niceno sinodo. capitulum 5m

Ad quid dictum concilium. fuit congregatum et
quid ibi factum z de honore exhibito beato sil
uestro. per dictum concilium capitulum vj

¶ Qualiter siluester confirmat que acta
sunt. in concilio niceno z de constitutionibus
quas fecit. z primo de sedis rom̄ cap. 7

¶ De multis constitutionibus quas fecit hic
pontifex q̄ sunt in corpore iuris. de con
uersione rom̄ ad fidem ex miraculo dra
conis. capitulum viij.

¶ De multis auctoribus viris qui floruerunt
tempore isto sed specialiter de pannio. ca. 9m

¶ Quo tempore etiam occidentalis. obligauit
se ad castitatem z orientalis non. de beato ni
cholao. z quodam alio doctore qui hoc tem
pore floruerunt capitulum. 10.

¶ Resumitur hic de constantino quam multo
tempore imperauit quibus temporibus q̄ bona
sunt fecit. z de beato antonio qui hoc tempore
floruit Capitulum. 11.

¶ De marco primo et. 36. pontifice. de
constitutionibus eius quas fecit z ipsius
tempore simbolum nicenum cantatur In
ecclesia. capitulum. 12m

¶ Qualiter carthaginensis concilium uoluit ha
bere istud simbolum antequam aliquid diffi
niret ē pontifex hic. capit. 13.

¶ De hiis q̄ fecit In vrbe beatus marcus z de duo

UVA.BHSC

b9 doctoribus. qui suo tempore inceperunt florere. capitulum · 14

De hilario 2° doctore et de eius operibus. virtuosis et debilibus quos fecit. ac de obitu gloriosi principis constantini. capitulum 15

De iulio papa et 35. pontifice. et de constitutionibus et de heresi arriana. quomodo prevaluit post mortem constantini. magis

De persecutione constantii in [illegible]. ca. 16

veros catholicos et quibusdam dubiis. ca. 17

De athanasio alexandrino episcopo quid fecit et qualia passus est et quales libros composuit. capitulum 18.

De heresi donatistarum. et de quibusdam aliis doctoribus. qui floruerunt tempore huius pontificis. capitulum 19.

De liberio primo et 36. pontifice. qualiter immunitatis ecclesie a catholicis factus est consentaneus erroribus constantii. ca. 20

Qualiter veniens roma de exilio felix papa privatur pontificatu. et liberius restituitur quod prius cessabat. et de exilio quorundam doctorum. capitulum 21.

De morte arrii. adveniente ad concilium constantinopolim celebrando. per arrianos de miraculo quod accidit. et de beato hilario [illegible] romano. capitulum 22

Declaratur dictum de historia hilarii. de liberio quanto tempore rexit. romanam ecclesiam arrianis favens. capitulum 23

De doctoribus qui floruerunt tempore istius pontificis. et specialiter de victorino et hilario. et donato capitulum 24.

De felice 2°. et 37. pontifice. qualiter fecit papa que martirio coronatur. quia condempnavit constantium et de aliis operibus 25

Movet auctor questionem de dicto felice. et solvit de concilio celebrato per romanum. de quibusdam doctoribus qui hoc tempore floruerunt. capitulum xxvi

De acluio qui fuit et quales libros composuit de didimo alexandrino quis fuit et de laude ipsius [illegible] vita et doctrina

De effren quomodo isto capitulum xxvii tempore floruit de sanctis patribus qui isto tempore [illegible]. Floruerunt 28.

De silvestro papa et 39 pontifice. et de preceptis [illegible] et de visione qua constantinus fuit et de cura a lepra. capitulum i

Anno domini

ccc. xxxix et ab urbe condita m xci. silvester primus in sede petri successit melchiadi. natione romanus ex patre ruffino. de quo grandis est sermo per magna et mirabilia que suo tempore acciderunt. Et quia sub eo totus ecclesie status innovatus est [illegible] sua gesta sint nota. fructuosiora tamen [illegible] ad pontificatum pertinet. cetera vero in suis gestis fuit requirenda que maxime fuerunt excellentie et virtutis. assumptus igitur in summum pontificem. acclamante populo et clero romano. qui erat in urbe roma quia virtutum erat exemplar sua gesta. [illegible] dunt quod adhuc persecutio et constantino filio eius fervebat. in romanos ex causis supradictis. quamdiu vidilicet alii imperatores vixerunt sed non pecos ut omnis historia tradit. propter quam causam beatus silvester de suo sede clero fugiens de urbe. in monte latius prope romam dicto se rapti. sed constantino apparentibus beato petro et paulo. propter [illegible] pietatis que in primis extunt. ostendendo pro cura sue lepre. et quia [illegible] romanos infestavit. in suo imperio monitus est. ut pro silvestro mitteret. qui in prefato residebat loco. et hic ipsum a lepra curaret. quod et factum fuit de quo diffusius agetur. in imperatorum catalogo. in vite vita. de mirabilibus que fecit constantinus post curam eius a lepra. et de mirabilibus beati silvestri capitulum secundum.

Post curam igitur egritudinis iam dicte cum miraculo fuisset. quanta fecit dictus imperator omnis historie sunt plene. [illegible] post suum babtismum ut capitulo. dic. di. xcvi. constantinus [illegible] gestis eiusdem imperatoris et in eodem capitulo. corona ubi omnia iura imperialia tradidit. beato silvestro sue sedi. Verum autem potuerunt vel debuerunt. gestis imperatorum relinquamus. cum agetur de constantino. hoc etiam [illegible] ex [illegible] que diffusius sunt [illegible] Primo de mundatione alexandri imperatoris predicti. 2° de confusione iudeorum cum elena matre constantini ex suscitatione tauri 3° vero ex confusione draconis. cum silo [illegible] propter quam causam infinita multitudo romanorum populi. ad fidem est conversa est. Procedamus ergo ad ea que erunt pontificalia beati silvestri sub que acta sunt tempore suo. vel sui pontificatus. primo siquidem fides est publice predicatur. tunc ecclesie per tempus fabricatur per constantinum ad petitionem beati silvestri. que et patriarchales vocantur prima fuit lateranensis et constantiana nominatur quia ibi sedes constantini. quam voluit esse primam in toto orbe terrarum ut in capitulo

totu

constantini heretici. 2a beati laurentii ~~et~~ petri.
3a fuit etiam beati pauli. Quarta fuit etiam beati laurentii.
quas ornavit vestibus sacris. et vasis quo
rum nomina hodie. in maiori parte non sunt
in usu. sed maximi fuerunt precii. Dotavit
predijs et campis. villis et castris ac regio
nibus. tam de ytalia quam de grecia. quam etiam
de egipto. et palestina. sicut patet in gestis
beati silvestri. et in cronicis constantini. De alijs
ecclesijs a predictis iam dictis. quas constantinus
edificavit in urbe et dotavit largis. et de con
stantia filia constantini. capitulum tercium.

Edifficavit in urbe ecclesiam etiam beate
agnetis ad instantiam ~~beate agnetis~~.
filie sue constantie que ad sepulcrum
beate virginis prefate curata fuerat ibique monas
terium est constructum. et dicta constantia ibidem
deo dicatur. quod monasterium per constantinum
similiter ornatur vestibus sacris. et vasis et
magnis possessionibus dotatur. Edificavit
etiam predictus imperator ecclesiam sanctorum marti
rum. marcellini et petri. in qua sepulta hono
rabiliter helena mater sua. ut in dictis gestis
heretici. Cui ecclesie similiter villas et castra. et i
sulas multas indulsit. auro et argento. or
navit vestibus sacris et vasis. edifficavit
etiam infra suum palatium. ecclesiam sancti salvatoris
quam similiter dotavit magnifice. villis castris
et possessionibus. magnis vasis sacris. et vesti
bus sacris. et alijs instrumentalibus. ad cultum or
dinatis divinum que communi nomine iherusalem appel
latur. et sancta sanctorum. ubi est de ligno crucis
domini una pars quam deposuit auro et argento
decoratam. ac lapidibus preciosis ornatam
ubi considerandi tanta principis devotio. et
tam perfecta confessio. Qualiter constantinus
relicto imperio occidentali moriente se trans
fert. et de modo instituendi cardinales
capitulum quartum.

Sed post hec relicto imperio occiden
tali beato silvestro. morientem se trans
fert. ad quandam civitatemque bi
santium vocabatur. Refferunt etiam gesta eiusdem
et in templo constantini heretici. quod dictus im
perator pro reverentia sedis apostolice quibus
dam viris diversi ordinis. reverendissimis
clericis. sancte romane ecclesie serviencibus illud. culmine
singularis potentie potestatis et precellentie sanccivit.
scilicet Cuius amplissimus senatus. eius gloria ador
nari videlicet. et multa alia verba. ibidem
multiplicat. ad idem propositum ostendendum.
Quod quidem constantinus fecit ad peticionem
beati silvestri. sicut et eciam fabricavit et in dote no
bilitavit. Hos autem clericos cardinales dicimus
per titulos distinctos primo per cletum ex

precepto beati petri. apostoli ut supra patet. Item tem
pore anacleti. Item tempore dionisii. Item
tempore marcelli. Sed quia tunc facta est
distinctio. in titulis quantum ad officium vide
licet penitentiandi. martires sepeliendi. babtiza
di et crismas dandi. nunc non constituitur ad
decorem ecclesie. ut in eis sufficiant. in quibus
fulgor. refulgebat imperialis dignitatis.
Quo tempore instituti ad titulos. vocati sunt
cardinales et quod sint. et de nicena si
nodo capitulum quintum.

Et attende hic quia martinus polo
nus. ponit numerum cardinalium qui
sunt. li. videlicet. vij. episcopi qui modo non
sunt. nisi vj. xxviij. presbiteri. et xvj. dia
cones. Secundum vero assignationes titulorum fa
ctas primo. per cletum postea per anacletum
et ab inde per marcellum plures inveniuntur
sed non est facienda vis. quia hec et sunt.
propter indecentiam summi pontificis. quod at
tinet silvestri. primo instituit hec potest
2. q. iiij. c. presul primo ei vocabatur pres
biter. urbis rome ut patet ex ecclesiastica historia
eusebii. et supra. patet de novato qui conatus
est. in precedente pontificatum et papatum cor
nelii et hoc de cardinalibus sit dictum sufficiat
Nunc ad alia. procedendum que tempore beati
silvestri. facta sunt primo quidem sub tempore
beati damasi scribit de suo mandato sine con
sensu prima sinodus. in bitinia civitate ni
cena. celebrata est ipse autem ~~celebrare~~ in
esse non potuit. propter negotia fidei in
urbe Romana. et sollicitudine regiminis im
perialis. et pontificalis. interfuerunt. ccc. xviij.
episcopi. presente constantino et toto concilio
providente. Ad quid dictum concilium
fuit congregatum et quid ibi factum et de ho
nore exhibito beato silvestro. per dictum
concilium capitulum 6m.

In hac autem sinodo sancti patres dampna
verunt arrium fotinum et sabellium et eorum
sequaces. ut dicit damasus. Sed propter ar
rium qui presbiter fuit alexandrie principa
liter fuit concilium congregatum qui asserebat
christum creaturam et minorem patre. et ideo tunc per
predictos patres simbolum fuit conflatum.
et alta voce ibidem cantatum quod magnum voca
tur ut habetur in historia tripartita. Et hoc hodie
nos instanter in dominicis diebus et principalibus
festivitatibus. sicut infra dicetur quia in ipso
declaratur. christus fuisse verus deus et verbum
quod arrius negabat unde inter alia verba
ad maiorem expressionem et brevitatem. ut insi
nuat dicit tradit christum acclamabat sine

UVA.BHSC

appellabat homousyon hoc est eiusdem substantie cum patre. De hoc autem concilio habes di. xvi. § porro ubi verba ponuntur que declarant quod in dicto [?] in hoc vero concilio canones scripti sunt. qui inveniuntur in .x. libro hystorie ecclesiastice Ruffini. Ponuntur autem quedam verba in principio istius concilii. quia sicut illi .cccxviii. episcopi dixerunt. omnia que per eos actitata fuerant. pertinentia ad corroborationem catholice fidei. destinare beato silvestro. suo iudicio relinquenda. Cum tamen in illo concilio non fuerit nisi unus episcopus latinus. scilicet videlicet Osius episcopus Corduben. de yspania et duo presbyteri urbis rome. videlicet victor et vincentius. qui adhuc cardinales non nominabantur. sed postea in concilio quod celebravit beatus silvester. in urbe Rom. .ccxxiiij. [?] episcoporum. eodem concilio augusti videlicet constantini sunt nominati. Qualiter silvester confirmat in concilio que acta sunt in niceno. et de constitutionibus quas fecit ipse in ecclesia sancte dei Rom. capitulum .vii.

totum In quo concilio confirmat papa. quod totum per nicenum concilium est factum et eosdem dampnat hereticos. sicut habetur in gestis eiusdem pape. et damasus etiam scribit ubi etiam per beatum silvestrum traditur forma accusationis. cardinalis quia cardinalis episcopus. ut ipse diffinit in prefato concilio. Non nisi cum .72. testibus dampnatur. presbiter autem cardinalis cum .63. diaconus urbis cum .27. et istud habes in magistro supra allegato. ii. q. iiii. c. presul. Hec autem omnia fecit concilio augusti. qui presule Romano cunctis officialibus voluit anteferri. sicut patet in ca. constantinus. ubi sedem Rom. prefert. et aliis sedibus patriarchalibus. videlicet alexandrine. antiochene. constantinopolitane. et iherosolimitane. cunctisque aliis mundi presulibus. seu sacerdotibus. De multis constitutionibus quas fecit hic pontifex que sunt in corpore iuris. de conversione Rom. ex miraculo draconis capitulum .viii.

totum Nunc igitur redeundum est ad constitutiones quas fecit prout damasus refert. Hic enim constituit ut nullus laycus. crimen clerico auderet inferre. quod habes .ii. q. vii. c. nullus. Item constituit quod nullus clericus. ante iudicem accusandum causam diceret nisi in ecclesia.
xi. quod habes .xi. q. i. ca. Testimonium. Item statuit quod diaconus dalmatica uteretur et quod palmo. qui non est in usu. ¶ Item statuit. ut sacrificium laudis. non in serico sed in sindone. fieret quia in ea sepultus est. sicut habes. de con. di. i. c. consulto. Quedam etiam alia ordinavit que hodie non tenentur. ¶ Hic fecit ordinationes .vii. per mensem decembris presbiteros .xlii. diaconos .36. episcopos autem per diversa loca .lxv. Sedit autem annis .xxiii. mensibus .x. diebus .xi. et cessavit diebus .xv. Hoc etiam tempore. multe gentes converse sunt. ad fidem christi. preter conversionem infinitam Rom. ex miraculo draconis cuius flatu. ut historia refert. homines subito infecti cadebant mortui. ad quem descendit. ut sua gesta referunt. cum suo clero beatus silvester. per .cl. gradus. ipsumque cum naptia [?] et pice suffocavit et sic ab urbe pestilentia cessat. De multis autem etiam viris qui fuerunt vel floruerunt tempore isto specialiter de pannutio capitulum nonum

totum Huius pontificis tempore multi fuerunt autentici viri. et precipue in partibus orientis. sicut ex niceno concilio. est manifestum. quia in eodem dicuntur fuisse .cccxviii. episcopi qui omnes fuerunt de parte orientali. preter Rom. Inter plures autem latinos fuit Osius episcopus Corduben. et duo apocrisiarii pape silvestri. videlicet victor et vincentius. ut patet in dicto concilio. et supra est dictum. Presumendum est igitur quod inter episcopos multi fuerunt viri virtutis. sed inter alios decretum duos nominat. di. 16. machariam videlicet episcopum Iherosolimitanum et alexandrum alexandrinum episcopum. qui vices gesserunt beati silvestri. Fuit autem tempore in historia de quodam famosissimo viro qui vocatus est abbas pannutius. qui ut habetur ex historia tripartita et est capitulum di. xxxi. c. nicena. cum haberet concilium super collatione [?] indicta sinodo. de voto castitatis emittendo. diaconum et presbyterum. aliisque prelatis superioris eminentie surgens in medio contradixit. de castitate cl… Castissimus [?] nuptiarum ignarus pannutius [?] dicebat. ex hoc clero provenire laudandus est sinodus ipsius sententiam. utriusque voluntate sua adhoc non necessitate commissum dimissum. Cuius autem fuit iste pannutius habes .x. li. ecclesiastice historie. ruffini quia maxime opinionis coram constantino. Quo tempore etiam occidentales obligaverunt se ad castitatem et orientales non. De beato nycholao et quodam alio doctore qui hoc tempore floruerunt capitulum .x.

Quamvis igitur per pannutium ordinis clericalis tunc fuit impedita in .xxi. cum sinodo in constantinopoli celebrata fuit diffinitum per ecclesiam orientalis -

UVA.BHSC

non obligaretur. occidentalis autem ad hoc se sub
misit ut habes in eadem di. c. quod et capitulo se inl
fuit etiam dicto gallo ut historie referunt beatus
Nicholaus episcopus myrrensis. ubi modo sunt turchi.
Floruit etiam isto tempore ut tradit gennadius
de illustribus viris quidam iacobus cognomento
sapiens nobilis persarum episcopus qui ex numero
eorum fuit. qui in nicena sinodo arrianam
pervsitate. homousii opinionem dampnavit
Que etiam beatus Johannes in li. cronicorum multum
commendat. Eius epistola. usque in xxxv. li. ex
tendit. de quo multa gennadius scribit. Fuit
etiam de numero istius concilii. spiridon episcopus
cipriorum. qui primo pastor ovium scribitur.
Se expressit probitatis et sanctitatis. in dicto libro
ecclesiastice historie. magna admodum de ipso. Item atha
nasius licet tunc iuvenis et sub obedientia ale
xandri iam dicti. cui postmodum in episcopatu
successit. et sub constantino floruit ut infra
dicetur. Resumit hic de constantino qui
multo tempore imperavit. quibus temporibus ea
que dicta sunt fecit. et de beato antonio qui hoc
tempore floruit. capitulum xi.

Sed quia constantinus multo tempore
imperavit. quia xxxii. annis
ut tradit orosius. Item silvester
multo tempore sedit. ut supra patet inde vi
detur dicendum. quo tempore ista acciderunt
Scribit eusebius quod constantinus vii. sui
xi anno. occisis maxentio et maximiano
galero et licinio ac maximino mortuis
Romam veniens imperium tam orientale quam oc
cidentale. liberet pacifice possidet. anno
ii. x. imperii sui baptizatur a beato silvestro.
Fidem ipsam suscepit. Anno vero xx imperii
eius. et ipso in constantinopoli translato cuius
sedem nicena sinodus celebratur. Et post si
nodum sub eodem floruit antonius monachus
ut scribit Jeronimus. de illustribus viris. cuius
vitam ut idem doctor tradit ubi supra atha
nasius luculentissime et diffusius scripsit.
De marco primo xxxvi. pontifice. de constitutio
nibus eius quas fecit. et quod suo tempore simbolum in
concilio cantatum in ecclesia capitulum xii.

367. Anno domini ccclxvii. et ab urbe con
dita m.cxv. ut scribit damasus
marcus primus in cathedra petri
sedet. ex patre prisco et natione romanus se
dit autem annis duobus. mensibus viii. di. xx.
Hic constituit ut damasus scribit ut episcopus
hostiensis. qui consecrat episcopos urbis pallio u
teretur. et ab eodem episcopus urbis consecraretur.
Huic marco successit athanasius episcopus ale
xandrinus. super canonibus niceni concilii mo
nens decis generalem ut habes di. xvi. c. septu
aginta hic statuit ut historie referunt
videlicet gotifredus. viterbiensis cancellarius im
peratoris frederici primi et cusentinus quod sim
bolum niceni solum declaravit ea que pertinent
ad proprietates domini nostri Jhesu christi de proprietatibus
autem spiritus sancti. nichil immutatum est nisi quantum
dicit simbolum apostolorum. quod simbolum fuit in
magna veneratione apud veteres patres. Et est etiam
apud nos. unde in magnis sollempnitatibus cantari sta
tutum fuit. tempore martyrii beati pauli.
Qualiter cantatur in missa concilium voluit. hic istud
simbolum ante quam aliquid diffiniret. et ponitur
hic capitulum xiii.

cotu Dictum etiam simbolum constat cantari
in eo ubi in te fuit beatus augustinus. ante
quam aliquid acciperet cum multa de
votione suscepit et confessus fuit. illius fidem
sequere quod quidem concilium nullum ulte
rius fuit post illa quod magna cum sint. hec verba
Credimus in deum patrem omnipotentem visibilium
et invisibilium factorem. et in unum dominum nostrum Jhesum
christum filium dei. natum de patre unigenitum hoc
est de substantia patris. deum de deo lumen de lumine
deum verum de deo vero. Natum non factum unius sub
stantie cum patre quod greci dicunt homousion. per quem omnia
facta sunt. sive que in celo sive que in terra Et
propter nos homines et propter nostram salutem descendit
hoc et incarnatus homo factus est. passus est re
surrexit tertia die ascendit ad celos. Inde
venturus est iudicare vivos et mortuos.
et in spiritum sanctum Eos autem qui dicunt erat aliquando
quando non erat et priusquam nasceretur non erat
et quod ex nullis subsistentibus factus est
aut ex alia substantia aut subsistentia di
cunt esse aut convertibilem vel commutabilem filium
dei hos anathematizat catholica et apostolica
ecclesia. Sed in prima sinodo que in constan
tinopoli fuit celebrata facta est declaratio
de spiritu sancto. tempore damasi ut infra
dicetur. De hiis que fecit in urbe beatus mar
cus. et de duobus doctoribus qui suo tempore
inceperunt florere. capitulum xiiii.

Recedendum quia ad beatum marcum cuius
festum agitur. ii. Nonas octobris
hic fecit duas basilicas ut da
masus scribit. unam via ardeatina in qua
quiescit aliam iuxta urbem quas ad petitio
nem beati marci. constantinus dotavit. qui
adhuc vivebat ut idem auctor refert. Hic
fecit duas ordinationes per mensem decembris
presbiteros xxv. diaconos vi. episcopos per diversa
loca. xxvii. et cum mortuus cessavit die
bus xx. Huius pontificis tempore iam

UVA.BHSC

Incipiunt florere duo doctores eminentes videlicet Athanasius et Hilarius. Quorum primus Alexandro supradicto nominato in episcopatu succedit. De quo sic scribit Ieronimus de illustribus viris quod post mortem Constantini multas Arrianorum persecutiones et insidias ad Constantem Galliarum principem fugit. Inde reversus et rursus post mortem fugatus usque ad Iovinianum imperium latuit, a quo recepta ecclesia sub Valente moritur. Et attende hic quod Ieronimus breviter pertractat historiam suo loco. Nam de Constancio ... imperatore diffusius dicetur et de operibus eius multimodis que gessit quantum ad scripturam sacram.

De Hilario 2o doctore et de ipsius operibus virtuosis et de libris quos fecit, ac de obitu gloriosi principis Constantini capitulum xvum.

Secundus autem qui isto tempore incepit florere fuit Hilarius episcopus Pictaviensis de provincia Aquitanie. Hic in synodo Bussitena in Frigia relegatus, ut scribit Ieronimus ubi supra, xii adversus Arrianos conscribit libros et alium de synodis, que ad Gallicanos transmisit episcopos. Et in psalmos commentaria virtute plena, primum videlicet et secundum et al. usque ad xiii et a centesimo 18o usque ad extremum, in quo opere imitatus est Origenem, nonnulla etiam de suo addidit. Multa etiam alia scripsit que narrabuntur cum agetur de persecutione in viros catholicos imperatoris Constantii. Sed hic ad presens de ipso sufficiat quemadmodum de ceteris doctoribus qui processerunt in vita prout ipsorum requiret materia, eo quod eorum acta sunt digna memoria. Igitur Constantinus sub quo ista scribuntur lxvi vite anno apud Nicomediam gloriose orientalibus et borealibus subactis regionibus imperii et ... fide quievit, sic omnes autentice historie tradunt et summi pontifices in decretis pro certo aliorum primatum. Tale ipsorum affirmat quamvis filii sui post mortem suam corrupti fuerint heresi arriana, ut iam dicetur et in cathalogo imperatorum tradetur complenius. Scribit autem Orosius quod ante mortem Constantini stella cometa apparuit excedentis magnitudinis que diu duravit et fulsit.

De Iulio primo et 31o pontifice et de constitutionibus eius et de heresi arriana quomodo prevaluit post mortem Constantini magni. capitulum xvi.

31. Anno domini cccxlv mensis 8o et ab urbe condita mcxcviii Iulius primus in cathedra Petri sedit, natione Romanus ex patre Rustico. Sedit annis xi mensibus ii diebus 8o et cessavit diebus xv. Alii dicunt quod xv annis sedit, sed plures concordant xi et precipue Damasus. Hic fecit duas constitutiones: unam ut nullus clericus causam qualibet in publico ageret nisi in ecclesia. Alia constitutio ut liceat unicuique oppresso ad sedem apostolicam provocare. Quas duas constitutiones habes ii q. vi c. Ideo ... placuit. Huius tempore post mortem Constantini incepit prevalere heresis arriana quam Constantius heresim fovebat. Propter quam etiam ut Damasus scribit Iulius papa passus est exilium mensibus x. Sed Martinus dicit post mortem autem Constantini magni qui in Constantinopoli imperabat et heresi arriana erat infectus, ut Vincentius tradit, redit Iulius ad sedem suam. Constantius autem qui in Antiochia imperabat audita morte Constantini fratris sui statim iter arripuit versus Constantinopolim et utrumque dominium occupavit. Ad cuius declarationem dicti est attendendum quod isti 3 filii Constantini magni totum imperium diviserunt et ipse pater eis dimisit, ut historia continet dicta, quia Constantius habuit ab Antiochia usque orientem, Constantinus Constantinopolim et super polum, Constans vero partem occidentalem et Africam. Sed Constantius omnibus supervixit et multipliciter vexavit catholicos.

De persecutione Constantii in viros catholicos et quibusdam aliis. Capitulum decimum septimum.

Nunc enim sic plus corrupta heresis arriana incepit desevire contra veros catholicos, de qua sevitia agetur infra. Sed in isto medio Iulius papa migravit ad dominum, sepultus in cimiterio Calepodii. Sed advertendum quod Martinus Polonus scribit concilium celebratum in Nicena sub Iulio, et hoc idem videtur dicere decretum xvi di., ubi introducitur Beda de temporibus, sed statim subiungitur ex eodem contra quod tempore Silvestri. Et hoc idem supra est ostensum per Damasum. Item per constitutionem inter ceteras que premittitur canonibus eiusdem, quod sic dicit: statuit sancta synodus mittere ad sanctissimum episcopum urbis Rome Silvestrum que apud nos acticata sunt, sic supra dictum est. Simpliciter hoc dicere esset falsum, quia inter Silvestrum et Iulium est Marcus. Posset tamen salvari dictum, ut dictum concilium fuit coram Iulio examinatum et approbatum, quia post mortem Constantini magni error Arrii innotescere cepit generale et maxime faventibus principibus ut filiis eiusdem imperatoris, propter quam causam et Iulius exilium passus est. Iulius autem, ut scribit Damasus, fecit 3 ordinationes per mensem decembris: presbyteros xviii, diaconos iv, episcopos per diversa loca 9. Hic Iulius statuit ut nullum concilium vigorem habeat sine auctoritate pape. Quod habes xvii di. c. Regula.

De Athanasio Alexandrino episcopo quid fecit et qualia passus est et quales h

UVA.BHSC

libros composuit. Capitulum decimum septimum.

Huius pontificis tempore post mortem magni constantini filiis eius regnantibus multi fuerunt doctores. (totum)
primo quidem in gratia athanasius qui iam famosissimus erat. et usque post mortem constantis .3. filii constantini. qui imperabat in parte occidentali. qui athanasium diligebat in sua viguit sede. Ex tunc eo de mortuo constantius de eo gravibus criminibus informatus ab arrianis ut sic ad imperatorem accede. pro fide catholice deffensione. non post in proscriptum exilium patitur ut patet per ruffinum in .x. li. ecclesiastice (de athanasio) ystorie. qui potius ipso dampnato toto orbe tradere per suos veredarios constantius ipsum persequitur. Unde ystorie tradunt. quod post concilium nicenum .xlviii. anno quibus ista contingerunt. confugiens ad maximum archiepiscopum treverensem ibidem in quadam cripta quam latam vocant. x. latuit annis. ubi et simbolum composuit quicumque vult. cum sanctis patribus sive doctoribus sui temporis primo collatum per quod ... quantum ad hoc simbolum potest dici. scripsit autem eius adversus gentes. li. 2. contra valentem et ursatium presbiteros arrianos. li. 3. de virginitate et persecutione arrianorum plurima de psalmorum titulis. et historiam antonii monachi vitam continens et multa alia volumina que enumerare longum esset. ut idem doctor dicit ubi supra.

De heresi donatistarum et de quibusdam aliis doctoribus qui floruerunt tempore huius pontificis Capitulum decimum octavum.

Eodem tempore pullulat heresis donatistarum in africa per quemdam donatum. qui episcopus erat in numidie provincia. qui moribus circa certabat cum arrio. ut patet per c. xxiiii. q. ultima per iheronimum de illustribus viris. contra quem beatus augustinus multa scripsit. et multa ab eis de donatistis est passus. Fuit autem singularis error donati. quia asserebat ecclesiam africanam solam. hic primatum quod provenit ex una electione. de ceciliano facta. que fuit reprobata per papam qui tunc erat sive per marcum sive per iulium. sive per silvestrum. unde in africana ecclesia exorta est magna turbatio. et inde donatus scisma concitavit et ad heresim conversus arrii qui tunc favorem habebant ab imperatore constantio. Hoc eodem tempore floruit sanctus hilarius. floruit et

sapius de quo scribit iheronimus. ubi supra quod fuit tunicen episcopus. cuius et antonii monachi. edidit librum contra manicheos egregium et de psalmorum titulis aliud ad diversos utiles epistolas et sub constantio etiam in confessione inclitus reperitur. De libio primo et 38. pontifice. qualiter immutatus quia de vero catholico. factus est consentaneus erroribus constantii capitulum .xix.

Anno domini .ccclxxvi. et ab urbe condita .m.cxxviii. libius primus in summum in summi assumptus pontifice. hic natione romanus ex patre aug. sedit annis .xvii. ut aliqui historici dicunt. et .38.
alie .vi. sed ista diversitas potest esse quia quidam ponunt .xvii. computat totum tempus sui pontificatus in quo fuit vere catholicus de quibus et in quo errori constantii favit .x. et annis fuit vere catholicus. de quibus .iii. fuit in exilio quo tempore ad consensum eius ... romanus factus est felix .ii. ... autem .x. annis multas bonas constitutiones fecit. inter quas una habetur ... q. i. ubi dicit quod qui contra patrem sunt ... si dignitatem vel cingulum militare habent mittant debent. Si privati nobiles spoliari debent bonis temporalibus. et ipsorum persone proscribi. Si autem sunt ignobiles debent. primo verberari et postea exilio relegari. Et attende quod videlicet loquitur de ... heresi. et ad desserit in zelo quod ab inde ... exilio. per subornatione ursatii et valentis. qui erat presbiteri arriani. qui expulsi fuerat de concilio per felicem venit usque roma ad cimiterium beate agnetis rogavitque constantia filia constantini magni et sororem constantii. ut pro eo patrem interponeret. si illa revocavit quia sic fidelissima domina et deo dicata voluit ... que sciebat in fide et corruptum Constantinus tamen ad suggestionem dictorum presbiterorum liberium revocat. qui et eidem consentit ut damasus scribit non tamen rebaptizatur.

Qualiter veniens de exilio felix papa privatur pontificatu. et libius restituitur qui postea resedit. et de exilio quatuor doctorum capitulum .xx.

Cum venisset libius roma congregato concilio arrianorum felix de sede eiicitur. et liberius restituitur. vixitque in hoc errore annis .x. vixit autem usque ad tempora iuliani. in quo tempore magna fuit persecutio in ecclesia per arrianos dissimulante liberio. multi catholici temporis doctores errore exilio relegantur per constantium et favente liberio passi sunt ut athanasius episcopus alexandrinus de quo dictum est supra. hilarius episcopus

UVA.BHSC

pictavien. dionisius archiepiscopus medi
olanen. Et eusebius episcopus vercellen. et
multi alii sicut in .x.i. ecclesiastice histor. per rufinum
patet. ubi et mentio fit. de libio et de suo
pontificatu. Scribit autem damasus quod
restituto libio in papatu concilium con
gregavit apud ariminum cum arrianis
cum simul et cum ursatio et valente. ibique trac
tantes de sententia fidei vos catholicos sic
quod roma venerunt verosque catholicos.
insequitur et inde multi in vio coronantur
ut damasus scribit. Tradunt autem historie
aliqui quod doctoribus jam memoratis sic abse
ntantibus sive proscriptis procurantibus
ursatio et valente. qui magni erant in
conspectu constantii. duo concilia celebra
verunt arriani. unum in seleucia ubi me
fuit arrius. procurante eusebio nicomedi
en episcopo. arriano et magno diaboli la
queo. Aliud fuit apud ariminum de quo
agitur hic, historia tripartita rufini. ecclesiastica
h. v. post exilium dictorum doctorum. sed
de ariminen. mentionem facit. De mor
te arii advocato ad concilium constanti
nopoli celebrandum per arrianos. De mi
raculo quod accidit contra beatum hilarium. in
concilio Rome. capitulum .xxi.

Est attendendum hic quod arrius
mortuus fuit. vivente alexan
dro et non dum assumpto. in episcopum
athanasio. ut dicta histor. tradit. Et per
merita dicti alexandri. alexandro reni
tente. ne concilio congregando in consta
ntinopoli. per constantium arrius interesset.
dicto eusebio prevalente per favorem constantii
supervenit arrius. sed antequam intraret seces
sit ad secretaria. ubi effudit intestina
et ibidem inventus est mortuus. Mox audito
dissipatum est concilium impiorum. et sic eu
sebius magnus et sui sequaces. non prudentes
discedunt. Scribitur etiam ab aliquibus.
ut ego inveni in archivis beati hilarii
apud pictaviam quod concilium arrianorum fu
it celebratum in urbe roma favente constantio
imperatore. qui a quibusdam suis familiaribus
corruptus erat. Cum audisset igitur istud
concilium sanctus hilarius. supervenit ad locum.
Tradit autem historia predicta. quod tunc erat
unus papa hereticus qui vocabatur leo. Qui
audiens sanctum hylarium advenisse man
davit ut nullus de concilio. ei assurgeret.
Intrans igitur locum concilii. beatus hilarius nullo
sibi assurgente. super humum terram se locavit
dicens. domini est terra et plenitudo eius. Et
divino miraculo intumuit terra statim

totū
nō

beatus hilarius eminet omnibus. Invehitur igitur
dictus papa leo. et aggreditur beatum hilarium.
Tu es inquit gallus sed non de gallina natus. Et
beatus hilarius. Non sum inquit gallus sed de ga
llia natus. tu vero es leo. sed non de tribu iuda.
Surgens inquit leo et ad secretam necessitatis vadens
dixit beato ylario. expecta inquit quia ego
te pactabo. Respondit beatus hilarius. tu
inquit ibis sed non redibis. quod et fuit de
quia vadens ad secessum. ibidem effudit
intestina. sicut magister suus arrius. ut prefata
ecclesiastica tradit ystoria. sicque dissipatum
est concilium impiorum. De claritate dictum de his
toria ylarii. De liberio quanto tempore rexit
Romanam ecclesiam arrianis faventibus capitulum
.xxii.

Sed attende hic quia nulla gesta
sanctissimorum pontificum de isto leo
ne quod tempore constantii fuerit
faciunt mentionem. Et ideo potuit celebius. qui
vii. annis fuit arrianus. arrianus ut
damasus scribit. et sic fuit unio minus
vel forte non fuit verus papa. sed antipa
pa creatus ab arrianis. Vivente vero papa
Liberius igitur cum favore constantii et juliani
apostate. tenuit apostolorum ecclesiam annis .x.
arrianis faventibus quamvis baptizatus non
fuit iuxta morem arrianorum propter quod tamen postea
quamvis retroactis temporibus fuit bonus
homo. et multa bona fecit memoria digna propter fa
vorem tamen quam in extremis vite sue arrianis
dedit. in cimiterio urbis rome. ubi depin
guntur catalogus sanctorum pontificum non
depingitur cum corona. Scribit enim dama
sus quod in urbe rome fecit .ii. ordinationes per
mensem decembris. presbiteros .xix. diaconos .v.
episcopos per diversa loca .xix. De doctoribus qui
floruerunt tempore istius pontificis sed
specialiter de victorino et hilario. et donato
Capitulum .xxiii.

Huius pontificis tempore floruit
victorinus affer natione. qui sub
constantio imperatore rethoricam
docuit. et in extrema senectute Christi se tradens
fidei. scripsit adversus arrium libros more
dialectico. valde obscuros qui nisi ab eru
ditis non intelliguntur. Scripsit et commentarios
in apostolum quemcumque tradit Jeronimus de ipso
in libro de illustribus viris. Huius enim tempore
adhuc vivebant illi duo doctores. athanasius
et hilarius sed ambo in exilio. post constantium
tamen super vixerunt ad multos annos quod ultra

totū
r
totū & h

UVA.BHSC

tempora Iuliani et Ioviniani. ut tradit idem doc-
tor ubi supra. Sed de hilario quidam accidit tem-
pore eius dicende supra. unum tamen advertendum de
eo. quia propter deceptiones in urbis. que a fre-
quentabant arriani in ecclesia ut ecclesiastica historia
Ruffini reffert. li. x. quia arriani quando
congregabantur advocabant simplices ca-
tholicos secum et aliqua verba proponebant
communia catholicis eis. sicut quod natus de virgine
quod pro nobis passus et cetera. que videbantur mage
intelligibilia populo. tacito quod quod vocatur
homousyon. sicut in nicena sinodo diffinivit.
Et inde hilarius motus fuit ad scribendum
librum ubi propria verba ponit ergo hereticorum. catholi- tom
corum et sic docet vitare deceptionem hereticorum.
Scripsit autem librum ad constancium imperatorem.
quem adhuc in constantinopoli. viventi por-
rexerat. ut Jeronimus scribit ubi supra. aliud ce-
tat. quem post mortem eius scripsit etiam librum
adversus valentem et ursatium. historiam etiam ari-
minensis. et anthiocheni concilii arrianorum
concilium continens. et alia multa scripsit. que
prefatus doctor reffert. ubi supra. Tradit etiam
quod isto tempore floruit donatus artis grama-
tice doctor vel scriptor. Cuius auditor fuit
beatus Jeronimus. ut ipse idem Jeronimus scribit et
romam clarus habetur. De felice 2°. et xxxix
pontifice. qualia fecit et que martirio co-
ronatur. quia condempnavit constantium et
de alia opinione capitulum xxiiii.

39.° Anno domini. ccclxxxvii. et ab urbe
condita. m. cxl. felix 2us in ca-
thedra petri locatur. post liberium et
clerum romanum. ut damasus scribit hic na-
tom cione Romanus. ex patre anastasio sedit annum
i. menses 3. di. ii. hic declaravit constan-
tium filium constantini magni esse hereticum.
et 2° rebaptizatum ab eusebio nicomediensi
iuxta nicomediam. in villa aqilone ut dama-
sus scribit. ob cuius declarationem martirio coro-
natur ut damasus tradit. Hic dicit historie
domini rpm. postquam reversus est redisse ad natale
solum. ibidem quod in pace quievisse. cum tamen fu-
erit diaconus cardinalis. ut historia reffert
quomodo assumptus fuit in papam sed verius est
quod passus sit martirium tamen quia se opposuit
constancio Imperatori. ipsum tanquam hereticum
dampnans tamen in uno concilio catholi-
corum. duos presbiteros arrianos de dicto co-
cilio fecit expelli ursatium et valentem qui
magni laqui diaboli erant in conspectu princi-
pis ubi un isti convenerunt. sed inde
contra felicem. qua de causa et depositus est
de papatu. violenta manu. et cum multis

clericis catholicis. martirium passus ac se-
pultus in via aurelia. in basilica quam ip-
se edifficaverat 3 kalendas. xvii. kalendas decembris.
et cessavit episcopatus diebus. 38. Hic fecit
una ordinationem per mensem decembris. presbiteros
21. diaconos. v. episcopos per diversa loca. 19.
Movet autem actor questionem de dicto feli-
ce et solvit de concilio celebrato per ipsum
de quibusdam doctoribus qui hoc tempore
floruerunt. capitulum xxv.

Et attendendum quod aliqui quoniam mo-
vent de isto felice quod non debu-
erit poni in Cathalogo summorum
pontificum. quia suum tempus computatur
libero. unde ecclesiastica historia. rufini. li. xi.
damasum post liberium. immediate po-
nit. sed tenendum est pontificem et propter constantiam
sue fidei. propter quam et mortuus est. et propter merita
vite. Hic unum concilium celebravit. 48.
episcoporum in quo statuit. ut episcopi ad gene-
rale concilium vocarent aut plures se consti-
tuerent quod statutum postea renovatum in concilio
Cartaginensi. ut di. xviii. c. placuit.
Hoc tempore floruerunt quidam de orie-
talis ecclesia unus fuit basilius anchiranus
episcopus. qui multa scripsit contra mar-
cellum. antecessorem suum qui videbatur sa-
ne sabellio. et multa alia volumina
scripsit ut Jeronimus ubi supra scribit vel tra-
dit. Item scribit quod eodem tempore theodorus e-
rucleensis. et tracie episcopus floruit elegan-
tis apertique sermonis. et magis historie intel-
ligentie libros edidit. et commentarios in
matheum. et in iohannem. et in apostolum. et psalte-
rium. Item circa eadem tempora floruit euse-
bius emissenus. ut predictus doctor reffert qui
eleganti et rethorico ingenio innumerabiles
et qui ad plausum populi pertinent. confecit
libros et magis historiam. secuti ab hiis qui
declamare volunt studiosissime leguntur
in quibus vel precipui sunt adversus iu-
deos et gentiles. ac novacianos. et ad
galatas. li. x. et in evangelia omelie bre-
ves sed plurime et hec omnia sub constancio
hic est imperavit annis. 24. ut ecclesiastica his-
toria iam dicta tradit ubi supra. quia
aliis duobus fratribus supervixit et imperavit
cum hiis tribus videlicet iulio. libio et felice.
De achatio quis fuit et quales libros
fecit. de didimo alexandrino et quis fuit
de laude ipsius et vita et doctrinam capitulum 26

tobi Iste etiam tempore fuit achatius de quo
memoratus doctor scribit ubi sup
quod qui a lusco fuit quodam nomine
tom greco. ipsum nuncupabat qui hoc sona-
bat fuit autem cesariensis ecclesie palestine

UVA.BHSC

epus q in ecaston. xviii. volumi
bus elaboravit. ¶ Item aut sub ysta
no claruit ut in libro loco Rom felice
epm constituit quamvis damaso ad
ditar. ut supra p3 ¶ Circa ista etiã te
pora. fuit didimus alexandrinus qui a pa
rua etate. et oculis orbatus ut scribit
Jeronimus. ubi supra. et ob hoc literarum ignarus
tantum miraculum fuit omnibus prebuit. ut dialeti
cam quoque et gramaticam. que ut maxime
visu indigent. usque ad perfectum didi
cit. Hic plurima nobiliaque construx
it. videlicet comentarios in ps. omnes.
ut scribit idem doctor comentarios in evan
gelium mathei et iohis. et de dogmatibus et
contra arrianos. li. ii. et de spiritu sancto. li.
i. quem idem doctor dicit transtulisse de
greco in latinum in ys. thomos xviii.
moyse scribens ad Jeronimum libros 3.
longo eo tempore vixit. et extendit
se vita eius usque ad tempora memorati
doctoris. propter quod ipse Jeronimus roga
uit eum de comento faciendo super zacha
riam et fecit. li. v. fecit et comentarios
in Job. et alia multa nostre magna ad
miracione digne Illustracionis in ipso
huius histor. ruffini. xi. dicte histor.
multo diffusius tradit. De effren quomodo
isto tempore floruit. de sanctis patribus
qui isto tempore in egipto floruerunt
capitulum xxvi.

Hoc etiam tempore floruit effre
m edyssene ecclesie diaconus qui ut
idem doctor refert. ubi supra
multa suo sermone composuit. et ad tan
tam venit claritudinem ut post lectionem
scripturarum publice in quibusdam ecclesiis
eius dicta recitentur. legit autem eius vo
lume de spiritu sancto. quod quidam frater siriaca
lingua transtulerat et acumen ingenii
sui Jeronimus dicit cognovisse. dicit
autem ipsum decessisse sub valente principe
ipsidem tempus ut tradit ecclesiastica histor. parte
tali li. xi. ¶ Floruerunt in heremo egipti
illi sanctissimi patres quorum vitam et gesta
Jeronimus de greco transtulit in latinum que et
vite patrum sortiuntur nomen. extat et
alius eorum liber qui collaciones patrum cum
collectione et translacione attribuit cas
siano. sed de hiis longus esset sermo. et ideo post
ponendus quod opis nã non patitur.

histo^e

Capitula 6. libri huius ystorie

De damaso primo et xl. pontifice qualiter ho
minum multum comendat. qualiter clerus fuit in
discordia. sed prevaluit. capitulum primum.
Qualiter accusatus fuit de adulterio et purgatus
et accusatores graviter fuerunt puniti. de hiis que
fecit et ordinavit. capitulum 2m.
De translacione Jeronimi sub ipso auctenticata
que prius non erat in usu. sub quo principe
fuit assumptus. et sub quibus principibus genit
et de quibus doctoribus latinis capitulum 3m.
De doctoribus grecis qui floruerunt sub ipso basi
lio gregorio nisseno et gregorio nazanzeno. c. 4m.
Declarantur hic principes sub quibus damasus
rexit ecclesiam. de concilio congregato constantino
poli contra errorem macedonii. cap. 5.
De simbolo ysidori ... in quo declarantur pro
prietates spiritus sancti. et assumptum est per dama
sum. ut cantaretur in diebus dominicis et de quibusdam aliis. capitulum 6m.
Qualiter dampnavit omnia gesta libri de
beato ambrosio qui suo tempore floruit. et de li
bris quos fecit et singulari vita eius et singulari
assumptione. capitulum 7m.
Qualiter Jeronimus sub ipso floruit et de libris
quos fecit et de epiphanio qui etiam suo tem
pore floruit. et libris eius. capitulum 8m.
De siricio primo et xli. pontifice et de consti
tucionibus quas fecit. de lege quam fecit
dedit de maricheis si convertantur ad fidem 9m.
De aliis constitucionibus quas fecit utiles
ecclesie. de quodam concilio celebrato per ipsum.
in constantinopoli. et de alio concilio. c. 10.
De tribus doctoribus latinis qui floruerunt
tempore istius pontificis. sed specialiter de aug
de quo specialiter cap. loquitur. cap. 11.
Qualiter in isto cap. describit vita et doctrina
beati aug. per gennadium. capitulum 12.
De Johe crisostomo. qualiter floruit tempore
huius pontifice. et quam passus est propter sua predi
cacione quam fecit. capitulum 13.
De eruditissimo aghono patriarcha. qualiter floru
it tempore huius pontificis. et que scripsit. 14.
De anastasio primo et xlii. pontifice.
et constitucionibus quas fecit. sed specialiter
de transmarinis. capitulum 15.
Resumit autor doctores iam notatos
ex certa causa et quibus imperatoribus. ca. 16.
Huius pape tempore floruit orosius. hispa
nus et qualis fuit ipse auctor describit 17.
De maximo epo taurinen. qui floruit
isto tempore et de libris quos fecit. ca. 18.
De Innocentio primo et xliii. pontifice
et de constitucionibus quas fecit. et de hiis
que fecit contra diversas hereses. capit. 19.

UVA.BHSC

Quis fuit pelagius et quos complices habuit et quis fuit errorsius eius et de aliis constitucionibus quas fecit. capitulum xx.

Qualiter ex divinitus archadium et cum quam qualiter edificavit ecclesiam gervasii et protasii ex devotione vestine. capitulum xxi.

Qualiter ad peticionem dicte domine vestine ecclesiam dedit beate agnetis. et huius pontificis floruit tempore paulinus episcopus qui et multos libros fecit. et de vita eius aliquid. capitulum xxii.

Huius pontificis tempore floruit cassianus de libris quos fecit et collacionibus patrum quas digessit et de greco in latinum transtulit.

De epafasio (?) siculo et de vincencio gallico doctoribus qui floruerunt tempore isto. capitulum 23.

De zozimo primo et xliiii pontifice de constitucionibus quas fecit. qualiter scribit ad concilium cartaginense fecit. capitulum 24.

Huius tempore floruit beatus alexius et quis fuit floruit et severianus gabulensis episcopus qui in diversis scripturis eruditissimus fuit. 25

De petrio bononiensi episcopo qui circa tempora ista floruit et de possidonio africane provincie episcopo qualia fecit. capitulum xxvi.

De primario africano episcopo quanta scripsit et circa hec tempora floruit de prolio et eudoxia. que ex versibus virgilii et omerii videtur evangelicam historiam texere. capitulum xxvii.

De bonifacio primo et xlv pontifice et de eulalio qui cum ipso fuit electus sed bonifacius prevaluit capitulum xxviii.

De constitucionibus quas fecit et qualiter concilium cartaginense idem scripsit et modus ponitur. capitulum xxix.

De multis doctoribus et sanctis viris qui floruerunt tempore istius pontificis et libros quos scripserunt. capitulum xxx.

De cirillo episcopo alexandrino qualia scripsit sed specialiter contra nestorium et quis fuit iste nestorius. capitulum xxxi.

de damaso i° xxxi pontifice quem ieronimus multum commendat. qualiter electus fuit in discordia sed prevaluit capitulum i°

20°

Anno CCC

quo supra de felice est dictum quamvis in anno eius non computatur eo quod infra annos libri continetur Damasus primus in sede petri constituitur natione quidem yspanus et ex patre anthonio. sedit annis xviii mensibus iii diebus x. et cessavit episcopatus diebus xxxi. ubi attende quia usque ad damasum historiam summorum pontificum ieronimus recipit damaso scribente ab ipso aliorum scriptorum qui fuerunt multi ut sicardus episcopus cremonensis. archiepiscopus turonensis cuius nomen est ignotum. Bonus episcopus sutrinus. frater martinus polonus. frater vincencius beluacensis. cassinensis et gotifredus viterbiensis et multi alii. post eusebium et ieronimum. Sunt qui prosequuntur gesta damasi quia pulcra sunt primo ieronimus de ipso in libro illustrium virorum Damasus natione urbis rome episcopus elegans in versibus componendis ingenium habuit. multa et brevia opuscula heroico metro edidit. et prope octogenarius sub theodosio principe moritur. tradit autem ruffinus in xi libro ecclesiastice historie quod cum damasus electus fuit quidam diaconus eiusdem ecclesie quem nos cardinalem accipimus cui nomen ursinus qui seditione damaso excitat magnamque turbationem. sed quia maior pars elegit et melior damasum. qui presbiter cardinalis erat. maiore favore hunc sua... contra ursinum ut dicta historia refert. modum autem alie historie tradunt. quia ursinus electus est de urbe factusque est episcopus neapolis urbis. Qualiter accusatus fuit de adulterio et purgatus est et accusatores eius inter sunt puniti de hiis que fecit et ordinavit Capitulum secundum.

tobi (?)

Refert autem gratianus de ipso 2. q. 5. ca. nosti. § ite 589 quod damasus accusatus fuit a duobus diaconibus subditis suis de adulterio ipse vero congregato concilio xliiii episcoporum. Cronica tamen dicit xii. purgavit se coram eis et dictum gradum dampnavit eos. et de ecclesia eiecit. hii autem vocabantur concordius et calixtus. utrum autem erant cardinales non specificatur sed vocantur in cronicis diacones urbis rome ministri et subditi ipsius. qui eidem assistebant. Constat autem quod modo tales sunt cardinales. Sanctificata ergo ecclesia et ipso purgato de crimine quid fecit est videndum. Scripsit gesta summorum pontificum. que bis direxit ieronimo. qui eo fuit contemporaneus et familiaris amicus ad cuius instanciam et preces idem presbiter filio et spiritui sancto instituit in fine psalmorum tam et per nos psalmos die noctuque in ecclesia frequentari et ut chori in duas partes divisi psalmos alternatim cantarent Quo etiam tempore beatus ambrosius post hilarium hymnos composuit. ut martinus et turonensis scribunt hic post sua purgationem constitutiones fecit. quod si aliquis alium accuset de cri

UVA.BHSC

ingente et in probatione defficiat lege catholica expugnatur. quia habes ii. q. iii. c. calumpniator. De translatione Ieronimi sub ipso autenticata. quod ipso non erat in ursi sub quo principe fuit assumptus et in quibus principibus occurrunt. et de quibusdam doctoribus latinis. capitulum 3m

Hic translationem Ieronimi autenticat. nec usque ad tempora illa doctores. translatione veteris testamenti. lxx. interpretum. Et psalterium de hebraico in latinum. bis transtulit. pro corrupto. quo quidem vitio etiam gallicana. et ex rogatu Ieronimi. Damasus sic disposuit psalterium lxx. romanum etiam remanere. Et attendendum hic de isto pontifice. quod aliqui cronice asserunt ipsum assumptum sub Iuliano principe. quia Iulianus concurrit cum Constancio. et postea. imperavit sine eo. ipso mortuo. Quo tempore hilarius ad propriam sedem rediit. et athanasius ad suam. et sub Valente et Valentiniano migraverunt ad dominum ut Ieronimus scribit ubi supra. Infra istud tempus beatus martinus floruit. qui de milite factus est monachus. et instructus doctrina beati hilarii. sic in ea profecit quod ad apicem turonensis ecclesie divina illustratione. ascendere meruit. De doctoribus grecis qui floruerunt sub ipso et basilio Gregorio niceno. et Gregorio nazanzeno capitulum quartum

Isto eodem tempore sub Damaso floruit basilius cuius vitam sanctissimam fuisse Ruffinus in ystoria ecclesiastica li. vi°. prolixe describit. quem Ieronimus ubi supra dicit fuisse episcopum cesaree capadocie. que prius mazaca vocabatur. hic egregios contra Eunomium composuit libros. Qui autem fuit Eunomius. habes. x. li. ecclesiastice historie supradicte. Hic etiam basilius fecit li. de spiritu sancto contra macedonium. fecit et in exameron omelias. ix. ut Ieronimus dicit et

8. multos alios tractatus. huius frater iunior fuit Gregorius emissenus. alii autem vocant ipsum nyssenum. De ipso autem Ieronimus sic scribit de illustribus viris. quod frater basilii respuens ante paucos annos mihi et Gregorio nazanzeno contra Eunomium legit libros. et alia multa scripsisse et scribere dicitur. et inter alia scripsit librum de cantica in quo totus videtur fuisse plomitus. Floruit etiam isto tempore Gregorius nazanzenus qui ut Ruffinus scribit.

xi. libro. ecclesiastice historie. de eadem patria natus. et amito prosapia nobiles. Eodem tempore ad scolas missi. athenas ambo ad rethoricam edocendam assumpti. inde ulterius ad episcopales. dignitates. et una basilius in sua diocesi. Gregorius autem in nazanzo. Scripsit autem multa. que Ieronimus refert. ubi supra sic. Gregorius inquit nazanzenus. vir eloquentissimus preceptor. a quo scripturas explanare didici. ad xxx. autem milia versuum omnia sua composuit. Ex quibus ista sunt. de morte fratris cesarii. laudes machabeorum. laudes cipriani. laudes athanasii. laudes maximi philosophi. liber exametris versibus virginitatis. et nuptiarum contra se disserentium. Et contra Eunomium li. ii. de spiritu sancto. li. i. contra Iulianum imperatorem. li. i. hic autem ut idem doctor dicit. se vivo episcopum in loco suo. ordinans. rursum vitam monachi. exercuit decessitque ante hoc ferme tempus. sub theodosio seniore. De clarruit hic principes. in quibus Damasus rexit ecclesiam. de gratia concessa Constantinopolim contra errorem macedonii capitulum quintum

Hic etiam pontifex. Damasus sub tribus imperatoribus viris catholicis. rexit etiam videlicet valentiniano. et theodosio de quorum quolibet magna et virtuosa dicuntur. sicut in suis locis apparebit. et ideo libere. tunc potuit. pontificatus officio. et inde post expulsionem priorem emulorum. de quibus dictum est supra. de quibus dictum est. supra magna fecit et sanctissime vixit. In fine autem turbatio exorta est in ecclesia. quia nova heresis. exorta de spiritu sancto. tempore Damasi. et theodosii. senioris et gratiani imperatoris. ut [illegible] vi. Hanc autem heresim adinvenit macedonius constantinopolitane urbis episcopus trahens originem ab arrio sic dicitur. libro. x. ecclesiastice historie Ruffini. asserens spiritum sanctum non deum. non dominum sed creaturam. sed differens ab arrio. quia dicebat filium similem patri. ut in dicta historia continetur. propter quam causam in Constantinopolim. fuit 2a sinodus. celebrata. cl. episcoporum. ubi de spiritu sancto facta est mencio et maior expressio. quam in simbolo. niceno vel in simbolo apostolorum sic apparet in simbolo quod in ecclesia cantatur quod in sollempnitatibus et in diebus dominicis quod instituit dictus Damasus. nam prius a tempore marchi. usque ad tempora Damasi. solum simbolum nicenum consuetum cantari. De simbolo isto quod alii pro niceno declarant proprietates spiritus sancti assumptum et per Damasum ut cantaretur in diebus dominicis et de quibusdam aliis. capitulum sextum

UVA.BHSC

Notā

Et attendendum hic etiam quod simbolum istud constantinopolis. in concilio niceno. addidit in simbolo fine articulorum. pertinentium ad humanam naturam xpi cuius regni non erit finis. ab inde totum quod in simbolo niceno continebatur renouatum fuit per dictum concilium ut in ipsorum patet. Et subiungitur etiam pro

prietates eiusdem Et in spiritum sanctum dominum et viuificantem et ex patre procedentem cum patre et filio coadorandum et conglorificandum qui locutus est per prophetas. Et in vnam catholicam et apostolicam ecclesiam confitemur. vnum babtisma in remissione peccatorum et expectamus resurrectionem mortuorum et vitam futuri seculi amen. Ista quod posita per concilium postmodum per damasum fuit immutata. quia pluralem numerum in singularem. ut in dicto simbolo. quod nunc cantamus. apparet

De confessione misse

Hic instituit. ut scribit cassiodorus in principio misse. confessionem fieri. hic fabricauit duas basilicas. vnam iuxta theatrum sancti laurentij. aliam via ardeatina. vbi et requiescit cum matre et germana eius. Dedicauit et catacumbas. vbi corpora apostolorum iacuerunt. quod similiter fecit de quibusdam martirum tumbis. Qualiter dampnauit omnia gesta liberij. de beato ambrosio qui suo tempore floruit et de libris quos fecit. et de excellenti vita eius et singulari assumpcione cap. xv.

Notā

Hic etiam dampnauit omnia gesta liberij ut cassiodorus etiam refert de ipso. etiam historie tradunt quod fecerit in ecclesia. quam fabricauit titulum cardinalatus quem predijs dotauit et aliis ornamentis. et vasis sacris Hic fecit ordinationes per tres decembris in vrbe romana. presbiteros xxxij. diaconos xj. episcopos per diuersa loca. lxij. Cessauit autem episcopatus. dies. 31. et ipse septus in pace et gloria qui cultum diuinum et officio ecclesiastico multum ampliauit Cum beato Jeronimo ut historie referunt multa conuersationis circa hoc et super ecclesie rationis transmisit

Tempore istius pontificis damasi. qui tam longo tempore sedit et vixit eo quod prope octogenarius moritur. Floruerunt etiam multi doctores. preter iam dictos vnus fuit ambrosius. sub valentiniano primo clarus in archiepiscopum mediolanensem cum esset consularis prouincie ligurie. faustino regente et adhuc cathecuminus. pro communi mensionatione. a toto eligitur populo. turbatam eiusdem in ipso sedata ut ex ecclesiastica historia libro. xj. traditur. hic natione

de ambrosio

Ambros

Romanus. et ex nobili prosapia progenitus floruit autem sub valentiniano iam dicto. qui ipsius electione multum acceptauit. quam in eius presencia fuit facta. cuius historia diffusius habetur in historia tripartita. et in alia historia memorata ubi habes dicit. lxij. c. valentinianus vbi imperator eius assumptione audiens. sic ait gratias tibi ago domine. quod huic viro. ego quidem commisi corpus. tu autem animas. et nam (?) sinam ondisti. queris tue iustie Cumque sanctus ambrosius contristaretur de hoc quod acciderat. confortauit eum imperator. noli timere quia deus qui te elegit tecum erit. et ego tuus adiutor et deffensor. ut meum ordine decet semper existam. assumptus quod quante sanctitatis. qualis doctrine fuit reffertur gesta. Libri autem opera et volumina scripsit. Inter que est liber vnus de paradiso. de vinea pena li. ij. de fuga seculi. li. j. de tem. ad graciam li. v. de spiritu sancto li. iij. de incarnacione xpi. li. j. de cura pastorali li. j. de sacris li. vj. de officijs li. iij. de excessu fratris sui li. ij. de eligendo pontifice. li. j. de sancto abraam li. ij. in exameron li. vj. de archa noe li. j. de ysaac li. j. de bono mortis li. j. de iacob et vita beata li. ij. de sancto joseph. li. j. de benedictionibus patriarcharum li. j. de elena et iejunio. de li. j. de sancto tobia li. j. de sancta virgine li. iij. de naboth li. j. Super xij. epistolas pauli. li. xij. de tradicione basilice. tractatus de obitu theodosij. tractatus vnus de simbolo ad neophitos tractatus j. de viduis li. j. de misterijs pretaciombus libros iij. epistolas breues ad diuersas personas xl. sermones declamatorios. lxj. de inuentione corporum geruasij et protasij et passione beate agnetis et emerenciane. Fecit autem etiam sub temporibus clarissimis principibus. valentiniano et theodosio. Qualiter Jeronimus sub ipso floruit. et de libris quos fecit et de epiphanio qui eciam suo tempore floruit et de libris eius cap. xvj.

Notā

de Jo

Eo etiam tempore floruit Jeronimus natus ex patre eusebio ex oppido stridonis. quod a gothis fuit euersum hic de illustribus viris ondit se contemporaneum fuisse beato ambrosio. vnde sic ipse scribit de eo vbi supra. Ambrosius mediolanensis ecclesie episcopus vsque in presentem diem superstes est de quo quia superstes est iudicium meum subtraham. ne in alterutram partem. aut adulacio in me reprehendatur. aut veritas simulatio habeat dicit autem in libro vbi supra. et xvij

UVA.BHSC

anno. theodosij principis. ista scrip
sisse vidi: vitam. bti pauli primi heremite.
epistolare ad diversos li. ij. ad heliodorum
exortatoriam. altercationem luciferiam.
et orthodoxi. In ieremiam et ezechielem
omelias 38. origenis. quas ieronimus
de greco in latinum transtulit de saphiro
de susanna. de frugi et luxurioso. filijs
de tribus generibus de lectis. Omelias
in canticis canticorum duas ad [illegible]
dum. de virginitate marie. perpetua. ad
eustochium. de virginitate servanda ad
Marcellam. de virginitate li. j. Epistolam
consolatoriam de morte filie ad paulam
In epistolam ad galatas. commentariorum
li. iiij. In epistolas ad ephesios. comenta
li. j. In epistolam ad titum comment. li. j. In
ecclesiasten commentarios hebraicorum quo
rum in genesi li. j. de locis sanctis li. j. de
spiritu sancto didimi. quem in latinum trans
tulit li. j. In lucam xxxviij. omelias.
In psalmos a x° usque in xvj. tractatus vij.
vitam bti ylarionis novum testamentum
grece fidei reddidit vetus iuxta hebrai
cam veritatem transtulit. epistolare aut epi
stolarum aut ad paulam et eustochium. quas
cotidie scribuntur in certis enim …
scripsit preterea in micheam explanationum
libros ij. In naum li. j. In abacuc li. ij.
In sophoniam li. j. In aggeum li. ij. multa
que alia de opere prophetarum que nunc …
ta retulit premanibus habebat. nec dum
completa erat. sed ego vidi completa super
prophetas maiores et minores. ¶ Eodem
etiam tempore floruit epiphanius. hic
ut Ieronimus scribit ubi supra. grecis typus
et salamine episcopus. scribit contra omnes here
ses libros. et multa alia que eruditis pro
fectum faciunt. simplicioribus vero ex sive
que tatione intellectum prebent. super
est usque hodie et in extrema iam sene
tute. varia cudit opera scripturarum

De siricio xxxv et xlij pontifice. de con
stitutionibus quas fecit de lege quam dedit
de manicheis. sub constantino ad fidem capitulum
Nonum

N. Anno domini ccclxxxviij. et ab urbe
condita. mclxj. siricius primus
natione romanus. ex patre tibur
tino In cathedra petri sedet. sedit anno
xv. mens. xj. diebus xxv. de hoc mentio
ne facit ecclesiastica historia rufi
ni li. xj. quo temporis spatio. fuit
quia tempore theodosij senioris et vale
tiniani fratris eius. hic instituit ut mona
chi quos mox gravitas et vite ac fidei in
stitutio sancta comendat. possint ad sacros or
dines promoveri ubi et gradum ponit sue
promotionis. ut primo minores ordines
recipiat inde et maiores. et sic ad episcopatum per
veniat. ut habes xvj. q. j. c. monachos Iste
instituit. de ordinibus conferendis per spatia tem
poris. et intervalla que hodie non tenentur. quod
habes di. lxxvij. c. quicumque Et attende quantum
temporis. monachi ordinati laici ut patet de rus
tico. narbonensi discipulo bti Ieronimi. de quo
sunt duo. ca. ibidem. ca. diversa et ca. dicitur.
hic manicheos invenit in urbe romana. quos
exilio dampnavit. ut martinus scribit et
constituit ut non perpetuo. cum fidelibus comunionem
sed si quis de eadem secta conversus rediret ad ecclesiam.
nullatenus communicaret nisi religionem intraret
in qua omnibus diebus suis ob noxijs teneretur
Ieiunijs et orationibus macietur et sic disposita
viaticum accipiat. ubi considera quam alia pe
nitentia iniungebatur redeuntibus hereticorum
sue heresis quam modo in novo.

De alijs constitutionibus quas fecit utiles … de
quodam concilio celebrato per ipsum in constan
tinopoli. et de alio concilio capitulum. x.

Hic etiam constituit ut nullus presbi
ter missam possit nisi per episcopum con
secratam. Iste constituit quod quis
quis viduam aut … uxorem. duxit ab
officio clericali repellatur laycali comunione
contenta. quod habes di. 34. c. quicumque
Hic etiam constituit hereticum per manum impo
sitionem reconciliari coram tota ecclesia. huius
tempore scribit martinus fuisse celebratam secundam
sinodum constantinopolitanam. quam et ipse cele
bravit. cl. ut dicit ex opere sed istud alie
historie non ponunt nec aliqua scriptura
autentica. nec etiam decretum. ubi aut de
alijs concilijs. di. xvj. Hic fecit ordinationes
.v. in urbe romana per mensem decembris. presbiteros
xxxij. diaconos xvj. episcopos per diversa loca. xxvj.
qui et sepultus est in cimiterio priscille via
salaria. et cessavit episcopatus dies. xx. addidit
autem primus siricius ut tradunt historie co
mmunitates ut supra est dictum. hic pon
tifex de concilio romano celebrato … epo
rum scribit epistolam contra … ex
ortatoriam orthodoxe fidei plenam tempo
re honorij imperatoris ut patet in …

De tribus doctoribus latinis qui floruerunt tempore
istius pontificis. sed specialiter de augustino de quo
specialiter capitulum loquitur capitulum xj.

Huius tempore pontificis siricij
multi floruerunt doctores tam
greci quam latini. Ieronimo quidem adhuc

toti

de adriano …

UVA.BHSC

superviuebat. Iheronimus qui longo tempore
vixit. quia traditur historie. quod sub honorio.
et archadio anno xxviii. abbas in monas
terio bethleemitico moritur. sanctus ambrosius eodem
tempore florens. in de[s]pto sermone ad recipien
dam predicacionem beati augustini in mediolanensem re
gens. Et rethoricae ex mandato principis.
ad fidem conuertitur. et ab ipso baptismum sus
cepit. tunc existens annis ferme 30. Iste
admodicum tempus fuit episcopus. consilio misit
cum consilio siriaco scripsit et floruit. qui sub ar
cadio et honorio imperatoribus et filiis theo
dosii. senioris. secundo iam in senio existente. sed
augustinus in flore iuuentutis. ¶ Hic doctor quan
ta et qualia scripserit satis est clarum quia
mille. xxx. libros scripsisse fertur. sed qui vult scire
libros suos. magis autenticos legat libros retracta
cionum. primum et secundum. ubi librorum suorum in
tencionem declarat. Multos eciam alios li
bros fecit. qui non continentur ibidem. sed epistolas
et sermones. maxima continent multitudi
ne. Hec autem solum de ipso dicere sufficiat.
quod contra hereticos feruentissimus fuit. scrip
sit siquidem multa. contra donatistas contra
manicheum. uel manicheos. Item contra pela
gianos. propter quod multa passus est ab eis.

Qualiter in isto capitulo describitur vita et doctri
na beati augustini. per genadium. Capitulum
duodecimum.

Inter ipsum eciam et beatum Iheronimum. aliqua
fuit controuersia. In ipso tamen illius. sed
tamen infra limites fidei. et caritatis sicut
apparet in epistolis. quas sibi ad inuicem
dirigunt. cuius sentenciam magis hodie sequitur
scola theologie et iuris canonici. sed de hoc
diffusius est sermo. et ideo pertermittendum et ideo sic
scribit. genadius marsiliensis episcopus. in libro
de illustribus viris. augustinus nacione affer. ypo
ponensis oppidi episcopus. in erudicione
diuina et humana orbi clarus. fide integer
vita purus. scripsit quanta nec inueniri
possunt. Erudiuit autem sua gesta. quod per x.
annos errore manicheorum detentus sit sed
precibus matris et ad predicacionem beati ambrosii
ab illa heresi purgatus. et ab ipso baptizatus est
anno. vite sue. xxxi. ut supra est dictum
post tempus Iheronimi et ordinibus vacans
presbiteratum. hoc est episcopatum assumit.
licet inuitus. in quo. xl. iii. annos fruc
tuose tempus deduxit. lxxvii autem anno
moritur. xviii. autem anno theodosii iunio
ris. ut scribit cassiodorus hic eciam. cccc xl.
anno domini. anno vero. xxi. honorii patris theo
dosii. memorati et anno. cccc xxi. domini. sed

die clausit extremum. Et attendendum quod tempore
istorum doctorum fuerunt omnes imperatores
fautores fidei et ecclesie defensores. et ideo
prosperabantur in ipsorum imperio. sicut in
ipsorum cathalogo. liquidum erit quia si
errabat aliquis ad mandatum ecclesie. corri
gebantur. ut patet de theodosio et archa
dio. ut habes di. xcvi. capitulo. duo.

De Iohanne crisostomo. qualiter floruit tempore
huius pontificis. et quod passus est propter veram
predicacionem quam fecerat capitulum. 13.

Eodem tempore floruit Iohannes cri
sostomus. qui primus fuit episcopus an
thiochenus. postea ad constantinono
polim ascendit. de hoc scribit ysidorus de
illustribus viris. quod multa greco eloquio pre
clara opuscula scripsit. ex quibus latini v
tuntur. Primo quidem libellis duobus de
lapsis. quos ad quemdam theodorum dire
xit. exortans eum de venia non desperare.
aliud libellum scripsit cuius est titulus neminem posse
se ledi nisi a seipso. quendam eciam alium libe
scripsit. ad quandam nobilem matronam. de
compunctione vite. ac institucione morum.
et compugnacione virtutum. et vincorum est
et alius liber apud latinos qui de compunc
tione cordis vocatur. Scripsit preterea super
matheum. commentum ipsum distinguendo
per omelias. Scripsit eciam et alias omel
ad populum que communiter reperiuntur in
latinis. cuius tandem. xxiii. sui episcopatus anno
fauentibus aliquibus episcopis grecie. a suo exsilio
repellitur. et exilio partarum retruditur.
Causa autem narratur et alie historie traduntur
quia predicauit contra eudoxiam uxorem archadii
eo quia suam ymaginem posuerat in ciuita
te que species ydolatrie videbatur. propter quod
innocencius primus archadium ut in dicto capitulo
duo. Et nota excommunicacionem archadius pa
nitentiam sustinuit. in delictum correxit sic
sentit theodosius necabatur ambrosium ut
narrat historia tripartita. De Ruffino
aquilegiensi patriarcha qualiter floruit tempore
huius pontificis. et quid scripserit capitulum.
quartum decimum.

Per idem tempus floruit ruffinus
aquilegiensis ecclesie presbiter qui in me
de patriarcha. de hoc sic. scribit
gennadius de illustribus viris. quod in transfe
rendo de greco in latinum. elegans ingenium
habuit. unde multa grecorum libro
rum latinis tradidit. ut basilii cesariensis
capadocie. gregorii nazanzeni atque eusebii.
cesariensis palestine. proprio labore simbolum
exposuit. historie ecclesiastice quam ab ipso trans
latam cognominis addidit. x. et xi. libri

UVA.BHSC

libri contra obtrectatorem suis commentariis stilo respondet. unde cassiodorus refert. quod Jeronimus et ruffinus presbiteri. orta inter se tumultuositate. pro eo quod in ibus scripturarum libros invectivarum satis quidem luculentos sed nimis mordaci sermone. sibi invicem scribunt.

De anastasio primo romano pontifice et constitucionibus quas fecit. sed specialiter de transmarinis. cap. xv.

92. no tu tu

Anno domini ccc xcvi. et ab urbe condita m. c lxxxxiii. anastasius primus natione romanus. ex patre maximo sedit annis iii. 2. diebus xx. hic constituit quod dum evangelium sanctum legitur sacerdotes non sedeant nec alii. sed curvi magis stent. sed stent aliqui historiographi. hic. quod curvi starent. et ita habetur in capitulo de con. di. ii. apostolica. ubi dictus papa omnibus mandat quod sit intentio reverentia. ad sanctum evangelium audiendum. de curvitate autem hodie non servatur. sed loco huius discooperiunt capita et hoc faciunt tam clerici quam laici. apud latinos. Iste constituit. quod nullus transmarinus recipiatur ad clericatus honorem. que cumque mordacibus suscripcionibus sive in exequendo sive in celebrando inscriptis nisi in nomine graphico. s. episcopi. sive provincie. et hoc habes. de. 98. di. c. transmarinos causam autem. decreti ponere non potuit nisi propter malos eventus. ex ignorancia persone. sed historie magis specificat. videlicet propter manicheos qui tunc erant maxime corrupti. et propterea predicte in mundum pullulaverant. hic fecit unam basilicam. in urbe roma que crescentiam vocatur et attende hic quod antiqui presbiteri multum studuerunt ad sublevacionem ecclesiarum. quod patet precipue in urbe. unde plus ecclesie sunt ibi. quam in aliqua civitate mundi. traditur enim in urbe sint ecclesie plusquam m. ubi divinum celebratur officium quod multum erat pro una provincia. Hic constituit quod quicumque aliquo membro debili fieri non posset quod qualiter sit intelligendum prosequentes pontifices et concilia. magis est declaratum ut habes di. lv. quod ordinatio. Hic fecit ii. ordinaciones per mensem decembris. presbiteros. x. diaconos. v. et episcopos per diversa loca xi. unde attende quod sepius replicatur iste mensis. de ecclesia quod ex certa causa istud tempus antiquitus fuit specialiter deputatum ad ordines recipiendum post modum provisum de iiii temporibus anni ut inferius apparebit. hic sepultus est in cimiterio suo ad ursum pileatum. v. kls maii. et cessavit episcopatus di. 21.

de evangelio

Resumit auctor doctores iam notatos. ex certa causa cum quibusdam imperatoribus. xvi.

Et attende hic quod tempore damasi usque ad anastasium concurrerunt optimi imperatores et etiam solle[m]nes doctores sicut alias dicitur in cathalogo imperatorum ut Jovinianus. Valentinianus theodosius senior gratianus. Doctores fuerunt beatus ambrosius. Jeronimus augustinus. et inter doctores grecos. gregorius nazanzenus. basilius et iohannes crisostomus. Quantum autem ad excellenciam vite beatus antonius. et martinus et alii presbiteri. qui insignes floruerunt. pro eodem quoque tempore. de quibus est sermo diffusus. et de quibus ruffinus in xi. libro. ecclesiastice historie mencionem facit et de quibus deus providit ecclesie sue. circa errorem arrii. et circa errorem manicheorum. plurimum vacillabat de quibus omnibus doctoribus suo loco est dictum et prout gesta. sub compendio sunt relata. hii enim doctores quia multo tempore vixerunt. tam similibus imperatoribus et summis pontificibus concurrerunt quia Jovinianus cum quatuor principibus. sibi invicem succedentibus et similiter ambrosius. valentiniano. gratiano theodosio. augustinus etiam etiam cum theodosio seniore et archadio et honorio. simul theodosio iuniore. Pontifices autem similiter fuerunt plures ut aspicienti patet. Huius pape tempore floruit orosius hispanus. et qualis fuit ipse auctor describit. capitulum xvii.

Sed procedendum ad alios qui isto tempore. qui isto tempore gravierunt. Primus quidem fuit orosius. natione hispanus de quo sic scribit gennadius. de illustribus viris c. quod contra querulos christianorum nomini libros scripsit qui dicuntur de summa romane reipublice. christiana doctrina premisse ad necessitatem que errore romanorum. et aliorum principum describit in libro vii. a principio seculi et mundi ipse. plurima mala mundi que post adventum christi. hic discipulus augustini. ut idem gennadius refert. pro discendis audiciore. ad ihelima missus reliquias beati stephani. scribi tulit. martiris nuper inventas. de quo de virtutibus beati augustini xxii. de civitate dei longum sermonem protrahit. Claruit autem tempore pre extremo honorii imperatoris. — de orosio ist[e]

De maximo episcopo taurinensi qui floruit isto tempore et de libris quos fecit. Capitulum decimum octavum.

UVA.BHSC

Isto eodem tempore floruit maximus tau
rinensis episcopus de quo multa idem genna
dius scribit ubi supra qui in divinis scrip
turis multum intentus et ad docendum plebem
totus ardens composuit in laudem apostolorum
tractatus et Johannis baptiste. ac generalem in
omnium laudem martyrum omelias et de apo
stolicis capitulis euangeliorum et actibus apostolo
rum multa sapienter exposuit. fecit et du
os de actibus sancti eusebii vercellensis episcopi et con
fessoris tractatus et de cipriano specialem. de bap
tismi gratia librum edidit. de passione domini librum .i.
de cruce domini et sepultura eius. de ieiunio servorum
dei in generali de ieiunio in quadragesima.
li. i. de cruce domini et sepultura eius li. i. sub
sermone. de resurrectione domini sermone .i.
de epiphania domini libri .i. sive omel. de pasca
et penitentia multa reperiuntur et multe alie
de diversis causis. Moritur autem honorio et the
odosio iuniore regnantibus. ut gennadius
nō scribit. Et attende quia his temporibus inci
~~piunt~~. pere multiplicari doctores apud
latinos et apud grecos de fide.

De innocentio primo et plurimis pontifice. et de
constitutionibus quas fecit et de hiis que fecit
contra diversos hereticos. capitulum xix.

93 totū Anno domini. cccc.viii. et ab urbe con
dita m.c.lxxvi. Innocentius pri
mus in sede petri locatur natione
albanensis et ex patre innocentio sedit annis
xv. mensibus duobus diebus xx. hic constituit
sabbato ieiunium celebrari quia tali die
dominus in sepulcro iacuit et discipuli domini ie
iunaverunt quod habetur de con. di. iii. c. sabbato.
Item historie dicunt. quod instituit de regulis mo
nasterio aliqua de quo habetur xvi. q. i. c.
monachos. Item regulas tradidit de iudeis
et paganis quas habetur xxviii. q. i. ca. iu
dei. Hic constituit episcopus in urbe mul
tos cataphrigas invenit in urbe. ut alii
historie dicunt. quos aut exilio relega
vit aut monasterio inclusit. Item damp
navit pelagium et celestinum ad peticio
nem concilii africani. in quo interfuit
beatus augustinus. qui non fuerunt ausi ipse firma
re nisi prius sedem apostolicam ad quam per
tinet requirendo. ut patet ex epistolis doctoris
eiusdem. et ex ipsius innocentii diffinitione quam
habetur xxiiii. q. i. ubi respondendo dicto
concilio scribit. quod quotiens de fide ven
tilatur semper est sedes apostolica requirenda.
unde quod rogam requisierunt episcopi qui dicto
interfuerunt concilio quos suos fratres appel
lat multum commendat. Quis fuit pela
gius et quos complices habuit. et quis fuit
error suus et de aliis constitutionibus quas
fecit capitulum xx.

Hic autem pelagius fuit tempore au totū
gustini contra quem dictus doctor
multa scripsit et fugiens de afri
ca. unde originem traxit. vadit in brita
niam maiorem hoc est in angliam. totamque
insulam suo corrupit errore. Martinus
autem dicit ipsum de britannia natum Error
autem suus fuit. quia asserebat sola bona
voluntate sine gratia posse consequi salutem
ut habetur 2e. q. ultima. Hic habuit duos com
plices. celestinum et iulianum quos dictus
innocentius dampnavit cum pelagio.
et contra hos etiam scripsit beatus augustinus. hic
innocentius osculum pacis in missa in
stituit. ut patet de con. di. ii. c. pacem hic
natus de ypriana instituit baptizari
quod dampnaverat pelagius. Qualiter ex
communicavit archadium et eius coniugem et qualiter
edificavit ecclesiam gervasii et prothasii.
ob devotionem vestine capitulum xxi

Hic ut refert martinus excommu
nicavit archadium imperatorem. quod
consensisset quod sanctus Johannes crisostomus a sua
sede pelleretur ecclesia videlicet constantino
politana. et eudoxiam uxorem suam. pro predi
cationem. quam fecerat contra eam. cooperta
ymagine sue speciei quam de rexerat. mulie
res et puellas ludere compellebat. quod
episcopus contradicebat. ydolatriam de quo
dictum est supra. hic edifficavit. ut histo
rie dicunt basilicam gervasii et prothasii ex de
votione. illustrissime mulieris vestine.
nomine ad eiusque instantiam eidem ecclesie titulum
dedit. Non tamen est hodie cardinalatus se
cundum descriptionem. martini nichilominus
ad instantiam et preces dicte domine. prefatam
magnifice dotavit vasis argenteis.
quorum nomina sunt nobis incognita. Item orna
mentis et prediis et villis. quas domina pre
fata ecclesie contulit. ut historie dicunt. Hic
fecit ordinationes. iiii. per mensem decembrem
presbiteros xxx. diaconos xii. et episcopos
per diversa loca liiii. qui et in pace quies
cit sepultus ad ursum pileatum. v. kalendas
augusti. et cessavit episcopatus. di. 22

Qualiter ad peticionem domine vestine. titulum
dedit beate agneti. et quod huius pontificis tempore
floruit paulinus episcopus qui et multos libros fecit et de
vita ipsius aliquid capitulum xxii.

Hic etiam constituit ut histo
rie dicunt titulum beate agnetis ad
instantiam predicte domine vestine.

UVA.BHSC

utrum aut fuit titulus tredmalatus hi
storie non specificant. scribitur quod dicta basi
licam gloriose adornavit. tunc ista tem
poris spacia fuit paulinus nole cam
panie episcopus ut gennadius scribit. ubi
supra. Quante aut fuit sanctitatis et
humilitatis. refert beatus augustinus de civitate
dei. et beatus gregorius in dia
logo. nichilominus tamen multa scripsit
ad edificationem fidelium quedam versibus
metris. quedam aut sermone prosaico. in
ter quos libellos. quos direxit ad impera
torem theodosium. super victoria tirannorum
scripsit epistolas ad severum. et ad sororem
suam. epistolas ad severum. et ad sororem su
am epistolas de contemptu mundi. ut
refert gennadius ubi supra. et de diversis
sacramentis. diversos tractatus fecit precipu
um est liber quem de pena edidit. et de
laude generali omnium martirum quam orna
tissime traditur tradidit. Claruit aut
temporibus honorii et valentiniani princi
pibus non solum eruditione et sanctitate
vite set et virtute adversus demones

Et huius pontificis tempore floruit Cassianus de libris quos fecit et de collationibus patrum quos digessit et de greco in latinum transtulit capitulum 23.

Eodem aut tempore floruit cas
sianus ut scribit idem gennadius
sic de ipso tradens. quod fuit na
tione scita et constantinopoli a iohanne ma
gno episcopo diaconus ordinatus. apud
massiliam presbiter condidit duo mo
nasteria. i. virorum et mulierum que us
que hodie constant. scripsit experientia
magistrante librato sermone res omni
monachorum et professionum omnias. i.
de habitu et de canonico orationum atque psal
morum modo qui in monasteriis egipti
die noctuque tenetur. li. iii. institutionum
li. i. de origine et de qualitate ac reme
diis viii. principalium viciorum li. 8.
singulos de singulis viciis libros ex
pediens. digessit etiam collationes cum
patribus egipti habitas que per titulos dis
tinguntur. sicut ibidem liquet et ipse genna
dius per ordinem tradit ad extremum. ac
rogatus a leone archidiacono Romano et
postea urbis rome episcopus scripsit adversus
nestorium de incarnatione verbi li. vii.
et hic scribendi ac legendi. apud mas
siliam finem fecit theodosio iuniore et valen
tiniano regnantibus. *de prospero sino siculo et de vincentio gallico doctoribus qui floruerunt tempore isto Capitulum*

vicesimum quartum.

Eodem tempore floruit prosper si
culus episcopus qui edidit unam pascha
lem epistolam ad leonem tunc archi
diaconum et postea papam ubi declarat incar
nationis misterium. vir magne opinionis.
ut historia refertur. Claruit aut ut gennadius
dicit sub theodosio imperatore iuniore. archa
dii filio. Eodem tempore claruit vincentius
gallus natione apud monasterium lirinen
ense presbiter ut idem gennadius scribit supra
hic vir in scripturis sacris doctus et notitia ec
clesiasticorum dogmatum sufficientissime instruc
tus. composuit ad vitanda hereticorum colle
gia. li. duos. nitido et apto sermone. mortuus
theodosio et valentiniano in orientibus reg
nantibus. *de zozimo primo et xl. pontifice. de constitutionibus quas fecit. qualiter scripsit ad concilium cartaginense secundum Capitulum xxv.*

Anno domini ccccxviii. et ab urbe con
dita. mclxxi. zozimus. primus
in cathedra petri sedet. natione
grecus. a patre abrazmo. sedit annos i. menses
viii. dies xxv. cessavit dies xi. hic constituit
tecum. sabbato sancto benedici. ut martinus scribit
et vincentius et omnes cronicorum scriptores. Ipse
constituit. ut clerici non intrent tabernas. nec
per se conducat ad vinum vendendum quod
postea renovatum fuit et confirmatum in sino
do v. ut patet di. xx. c. Nulli. hic etiam con
stituit quod servus non posset fieri clericus qui in sola
sorte domini clericus esse videtur a servitute de
penas solutus. Hoc postea innovatum est in con
cilio toletano quod habetur di. xlvi. c. qui
cumque et c. de penis non ordinandis c. i. et
ii. ubi eadem ponuntur ca. toletana. Hic etiam
misit ad concilium cartaginense unum episcopum
cum nomine faustinus et duos presbiteros urbis
rome. ad ostendendum auctoritatem ecclesie rom. et
auctoritatem per concilium confirmari sicut patet in libro
conciliorum de concilio cartaginense. Hic multi
tas ecclesias fabricavit. et fecit statutum de quibus
dam. que ad diaconos pertinebant. que hodie
pro non sunt in usum. Hic fecit ordinationes i.
per mensem decembris presbiteros x. diaconos iii.
et episcopos per diversa loca viii. Hic aut sepultus
est in via tiburtina viii.
kalendas Januarii. *Huius tempore floruit beatus alexius et quis fuit. Floruit et severianus gabulensis episcopus qui in divinis scripturis eruditissimus fuit capitulum xxvi.*

Huius tempore floruit beatus alexius
nobilissimus Romanus eufemiani filius qui
primus in palatio imperatoris fuit
videlicet honorii vel archadii qui fuerunt filii theo

UVA.BHSC

dosii sermonis. hic instituit quidam ordi-
nem circa tempus. ad recipiendum distinxit quod
hodie per tria noua non obseruatur quia ma-
gis tempora ad recipiendum abreuiat. de l.
di. lxx. c. in singulis. Habet etiam in quadam
epistola quam direxit episcopo salonitano. re
prehendit quosdam ex monachis. cuius
tempore laicus erat quod minus aspirabat ad
ordines sacros. et propterea ad primum gra-
dum. quod notat epistola. ad quem est
eo multo examine ascendit. per gradus
Circa ista tempora floruit seuerianus
gabulensis ecclesie episcopus in patriarchatu an-
thiocheno de quo doctore sic gennadius de
illustribus viris scribit quod in diuinis scripturis
eruditus. in omelijs declamator admirabi-
lis fuit vnde et frequenter ab episcopo Johanne et
imperatore archadio ad faciendum sermonem
constantinopolim vocabatur. Dicit autem
idem gennadius se legisse expositionem in
epistola ad galatas. et de baptismo et de epiphanie
sollempnitate. libellum gratissimum. moritur
sub theodosio iuniore archadii filio.

De petrino bononiensi episcopo. qui circa tempora ista floruit et de possidonio. africane prouincie episcopo qualia fecit Capitulum xlvii

Eodem tempore floruit petrinus
bononiensis. tunc episcopus vir sanctissime
vite. qui monachorum studijs
ab adolescentia exercitatus scripsisse puta-
tur vitas patrum egypti monachorum vt
scribit gennadius. vbi supra quas velut
speculum aut normam vite sue monachi
amplectuntur. moritur teodosio iuniore.
et valentiniano regnantibus. Eodem tem-
pore floruit possidonius africane prouincie
episcopus. ut scribit ysidorus de illustribus viris.
hic stilo rethorico prosecutus est vitam beati
augustini. cuius etiam operis subiecit in
scriptorum eius. enumerans quanta sit doctor
beatissimus scribit. vbi plusquam quadringen-
torum librorum volumina computantur
omeliarum vero et epistolarum innumerum infinitus
sit numerus vt pene vix possit quisquam arti-
culo suo aliena tanta scribere quanta ille
pro suo labore composuit. Exposuit etiam
hic possidonius epistolas de diuersis elegantia
ac ornatu sermone compositas.

De primario africano episcopo quanta scripsit circa hec tempora floruit de proba et eudoxia. que ex versibus virgilij et omeri. viderit historiam euangelium texere. c. xlviii.

Eodem tempore floruit primasius.
africanus episcopus de hoc sic scribit
idem doctor vbi supra. quod sermone
scolastico composuit libros iii. de here-
sibus. directos ad fortunatum episcopum ex-
plicans preterea quod olim beatissimus augustinus in
libro de heresibus imperfectum morte superueniente
te relinquat. in primo ostendens. quid
hereticum faciat in ii. et iii. diriges quid he-
reticum demonstret. Eodem tempore fuit pro-
ba uxor adelphi. proconsulis femina
inter viros ecclesiasticos idcirco posita ut
tradit ysidorus de illustribus viris. quod sit lau-
dem domini. conscripta est componens centone
virgilianos coaptata versiculis. cuius quidem
non miramur studium sed laudamus ingenium
sed attende hic quia istud videtur magis
antiquum. propter hoc quia Jeronimus refert istam
historiam. ut patet in epistola ad paulinum
sed non est facienda vis. quia modicum tem-
pus est. Tradunt autem historie. quod due
fuerunt femine que hos versus adaptauerunt
ad christum. quia homocentonas fecit
eudochia. vxor theodosii iunioris. vir-
giliocentonas fecit proba. iam dicta
vnde ambe. quasi in eodem tempore con-
currerunt.

De bonifacio papa xlvii pontifice. et de eulalio. qui cum ipso fuit electus sed bonifacius preualuit. Capitulum xlix.

Anno domini ccccxviii. et ab vr-
be condita. m clxxx. bonifa-
cius primus in summum pontificem
assumitur natione Romanus. ex patre Io-
ut historie referunt vna die eligitur cum
eulalio presbytero. vrbis rome vnde bonifa-
cius ordinatur in basilica beati petri.
eulalius in basilica constantiniana. orta
est dissensio in vrbe ex tali electione tandem
preualet bonifacius ex fauore imperatoris
honorij et vxoris eius placide fauente
etiam bonifacio maiori maior parte clero
rum. quia a maiori et saniori parte fu-
it electus. vnde eulalius de vrbe eicitur
et factus est episcopus nepesinus. ut alia historia
dicit. alij autem scribunt quod in campania
expellitur. ibidemque peregrinatur toto tem-
pore bonifacii. sed post mortem bonifacij
a clero et populo reuocatur eulalius de cam
pania. sed ipse redire noluit et sic in cam
pania moritur. Potuit autem esse quod inde erat
oriundus. quia elegerat propter sui amenitatem
et nichilominus aut erat episcopus nepesinus
aut de alio fuit prouisum dictum autem
di. xcvii. c. bonifacius sed sine dicit ipsum
fuisse scrannsanum episcopum et multo tempore vixit.

UVA.BHSC

De constitucionibus quas fecit. et qualiter contra aliud certamen sibi scripsit. et modo ponitur capitulo xxx.

Hic bonifacius constituit. quod nulla mulier vel monacha. sacras pallas contingeret aut lavaret. vel in censum poneret quod supra dictum est de sothere papa. Ite quod nullus servus posset fieri clericus. vel obnoxius curie. hoc supra de zozimo papa. Huius tempore bonifacio scripsit concilium. affricanum. ccxvii. eporum cuius scribunt pfaustinum. episcopum. philippum et asellum presbiteros. urbis rome qui dicto concilio. interfuerat ex mandato zozimi. suo predecessoris domino beatissimo et honorabili fratri bonifacio aurelius valentinus prime sedis numidie et ceteri episcopi qui in galio sunt. presentes etc. In qua epistola regraciatur eidem. et se eidem exponit iudicio. sic et in cena sinodus. dictis aut bonifacius eisdem. peplam? bidet. qua etiam ut dictum est gratiam amplexatus. hic etiam oratorium fecit in cimiterio. sancte felicitatis. quod multis donariis ornavit videlicet de calicibus aureis. et argenteis. post ipsum in eodem loco sepultus est. hic fecit ordinacionem per mensem decembris presbiteros. xiii. diaconos. iii. episcopos per diversa loca. xxxvi. Sedit aut annis. iii. mensibus viii. diebus viii. et cessavit episcopatus dies. ix. De multis doctoribus et sanctis viris qui floruerunt. tempore istius pontificis et de libris quos fecerunt. vel scripserunt capitulum xxxi.

Huius pontificis tempore scribit tassinen floruisse duos doctores. In gallia iohes cassianus. et maximus sed in quo floruerunt non dicit. Scribit etiam de duobus aliis episcopis. qui isto tempore floruerunt. videlicet. martinus andegavien. et amans aurelianen. quod intelligo de istis quantum ad vite sanctitatem. Eo tempore etiam floruit eutropius. augustini discipulus. hic aymmadio. presbiter fuisse dicit. qui historiam romanam a condita urbe. usque ad sua tempora luculento sermone digessit multa etiam alia scripsit. sed precipue refert gennadius de quibus duobus epistolis quas in modum libellorum. duabus sororibus ancillis xpi. quod ob devocionem pudicicie et amorem religionis exheredate fuerunt a parentibus consolatorias direxit. eleganti et apto sermone non solum racione sed etiam testimoniis scripturarum munitas. Ea etiam tempore. floret in gratia duo episcopi. videlicet hic nalius constantinopolitanus episcopus. et cirillus alexandrinus. de quibus agetur in de sequenti agetur pontifice. De cirillo episcopo alexandrino et qualia scripsit. sed specialiter contra nestorium. et quis fuit iste nestorius capitulum xxxii.

De cirillo aut scribit gennadius. ubi supra quod edidit variarum rerum tractatus multos. Omelias etiam composuit plurimas. que ad declamandum grece. episcopis. memorie commendantur. Scripsit etiam contra iudeos de sinagoge defectu. de fide adversus hereticos. et quantaquam dicit in tomo contra nestorium in quibus omnia. proculta pandimur et prodita confirmantur. sic in fine dicit. hic enim nestorius quibusdam subtilis voluit in suo errorum impio populum seducere. Scribit enim de ipso idem gennadius. gennadius. ubi supra. tunc erat episcopus. ecclesie antiochene at insignis eo tempore declamator habetur. composuit diversarum rerum infinitos quasi tractatus in quibus iam subtili nequicia infudit venena post quod sua eloquencia. et abstinencia commendante. constantinopolitane ecclesie pontificatui donatus est. congregatis lxii. divine scripture testimoniis. ad sua deffendenda presidia. propter quod quilibet episcopus se immiscebat. ad eundem eludendum errorem Unde gennadius ubi supra dicit quod articus constantinopolitanus episcopus predecessor sua inspiratione que ad huc latitabat. scripsit ad reginas archadii imperatoris filias de fide et virginitate. et. h. valde egregium in quo premens. nestorianum dogma impugnat. cuius fuerat predecessor.

Capitula. v. libri

De celestino primo et xlvi. pontifice. quid statuit circa introitum misse. capitulum i.

Quod hec fuerit missum a dno? mo? de iii sinodo celebrata. tempore istius pontificis contra nestorium capitulum. secundum.

Ponuntur hic canones in quibus errabat nestorius. quos sancta sinodus anathematizat. et primo ponuntur sex capitulum iii.

Ponuntur ultimi. vi. ultimi canones quos sancta sinodus similiter anathematizat et dampnat. capitulum. quartum.

Refert hic auctor de reverencia quam exhibuit theodosius minor huic sinodo. et multa alia ponuntur hic. capitulum. quintum

De sixto iii. et xlvii. pontifice qualiter accusatus fuit de crimine et qualiter se purgavit vi.

UVA.BHSC

De confessione vite operis. et de bonis operibus et
propter ea fabricis ecclesie. capitulum 1.
De 1. dormientibus qui fuerunt. et qualiter appa
ruerunt. et qualiter mortui sunt. capit. 8.
De doctoribus qui floruerunt tempore huius
pontificis et qualia fecerunt. capit. 9.
De virtuosis operibus et doctrina hilarii ep.
arelatensis. capit. 10.
De celestino primo et xlv. pontifice. qui
statuit circa introitum misse Capi
tulum primum

x6 totum

Anno do. ccc

xli. et ab urbe condita mill. cxcm.
celestinus primus in cathedra
petri sedet. natione campanus et ex pre
sbytero. sedit autem annis viii. mense 1. di. 9.
Hic constituit ut psalmi. cantarentur in principio
quod nos introitum misse incipimus. sed circa
hoc diversitas invenitur. Omnes autem concor
dant. quod psalmi cantarentur in missa sed di
versificantur in modo quia due cronice. que
continuantur cum cronica damasi tradunt
quod celestinus instituit. cl. psalmos canta
ri ante misse sacrificium antifonatos Cui
sentiens dicit. quod constituit psalmos anti
fonati. et cantari ante canonem. primo enim
solum legebantur epistola et euangelium nullo
psalmo vel cantu premisso. sicut facimus modo
de prophetiis in vigiliis sollemnibus festita
tum. sed an postea instituendum sit sive introitus
misse more nostro versiculis. similiter usque ad
tempus in supra et gradualia et offertoria.

de psalmis in missa cantandis

sic martinus dicit. addit etiam martinus
et cassinensis quod ipse instituit. ante confessionem
iudicationem dei et discretionem inter. et ce

de iudicatione dei ... introitum misse

prepositum. Et hec fuerunt in mundo a domino
mo. de tercia sinodo celebrata tempore
istius pontificis contra nestorium capit
2m.

totum

Hoc autem initium habet a salvatore
nostro. et apostolis suis de psalmis ca
nendis. sicut patet de con. di. pa.
ca. de hymnis Et quod in missa cantetur et
quomodo habes xxiii. di. c. hoc Iustus huius
tempore. celebrata est sinodus ephesina
cc. episcoporum tempore theodosii iunioris
et iuvenalis episcopo constantinopolitano
ac cirilli episcopo alexandrino. ubi dampna
tus est nestorius constantinopolitanus episcopus
qui negabat beatam mariam esse verum matrem
filii dei et hoc contingebat quia ponebat in
xpo et asserebat. duas filiationes. du
as personas. et duo supposita propter hoc
sanctissimi patres illius concilii. anathematiza
verunt. 13. capitula. in quibus consistebat
blasfemie eius. de quibus fit mentio in
pbr. di. c. 3 sinodus. et quia puto utile. vi
deo ad succedenti. fructuosum iudicavi hic
ponere. ponuntur hic canones in quibus
errabat nestorius quos sancta sinodus ana
thematizat et primo ponitur scilicet ca.
capitulum 3m

Primus canon est. Quicumque homi
nem natum ex maria virgine
natum asserit ut unam personam cu
m eo faciat. et alia deitatis ne unus ho
minum sentiat. cum verbo deo sed separatum
atque seiunctum alium filium dei alium filium
dei predicat. anathema sit Secun
dus canon si quis non confitetur deum esse
emanuel veraciter. et propterea dei genitri
cem sanctam virginem peperit eum. secundum car
nem. factum deum verbum secundum quod scriptum est.
verbum caro factum est anathema sit.
Tertius canon Si quis non confitetur. carnem sed
substantiam unitam deo patris verbum. unum
quod esse xpm. cum propria carne. eundem vi
delicet simul deum factum et hominem ana
thema sit. Quartus si quis personas duabus
vel subsistentiis eos vocet. vel que in apo
stolicis scripturis vel euangeliis sic
dixit vel que de xpo deum astis vel ab
ipso aliquas quidem exhibens. velut homi
nem asserat quem. qui preter deum verbum spe
naliter deo anathema sit Quintus canon.
si quis in uno xpo dividit subsiste
ntias. post unitatem sola eas connexio
ne coniungens ea quam secundum dignitatem.
vel etiam secundum auctem aut potestatem ac no
potius. convenientiam qui facta est naturalem
anathema sit Sextus canon Si quis
audeat xpm dicere hominem theophoro.
i. deum ferre. ac non potius deum esse verum
dixit tanquam filium per naturam secundum quod
verbum caro factum est et communicavit ut
nos carnem et sanguinem. anathema sit
ponuntur ultimi. vii. ultimi canones
quos similiter sancta sinodus anathematizat
et dampnat capitulum. 4m.

Septimus canon Si quis deum esse.
vel deum xpm dei patris verbum dixe
rit non magis eundem xpm con
fitetur. deum et hominem propter ea quod verbum
caro factum est. ut scriptura testatur a
nathema sit. Octavus canon si quis au
deat dicere. assumptum hominem coadoradum

UVA.BHSC

deo. verbo conglutificandum eo in nuncupa
dum ~~deo~~ deum tamquam alterum alteri. sicut
alio. verum cum illo. super adiecta hoc
cogit intelligi ac non potius unam supplicationem
venerationem emanuel. unaque ei glorificationem
dependit. In ix quod verbum caro factum
est anathema sit. ¶ ixus canon Siquis ve
lit hominem ihesum operante deo verbo. dicit
et unigenitum et gloriam tamquam alienum. preter
ipsum exortum anathema sit ¶ xus canon
Siquis unum dominum ihesum xpistum glorificatum
dicit a spiritu sancto. et tamquam aliena virtute
per eum usus fuit. et ab eo accepit efficaciam
contra inmundos spiritus posse. et coram
hominibus divina proficere. ac non potius fate
tur proprium eius spiritum. per quem divina
signa explevit anathema sit. ¶ xus.
canon pontificem et apostolum confessionis
nostre factum esse xpistum. scriptura divina com
memorat. obtulit eum semetipsum pro
nobis. in odorem suavitatis deo patri Siquis
ergo pontificem et apostolum nostrum. dicit factum esse
ipsum. nos hominem. sed velut alterum preter
ipsum specialiter ex muliere. aut quis dicit
quod pro se obtulit semet ipsum oblationem
et non potius. pro nobis solis non eum egentem
oblatione. qui peccatum omnino nesciuit a
nathema sit. ¶ xiius canon Siquis non
confitetur verbi carnem vivificatricem esse et pro
priam ipsius sed velut alterius. preter ipsum con
iuncti eidem per dignitatem aut quasi diuinam
habitationem ac non potius vivificatricem esse
quia facta est propria verbi vivificare va
lentis anathema sit. ¶ xiii. canon Siquis
non confitetur deum verbum passum in
carne et crucifixum in carne et mortem
carne gustasse. factumque primogenitum ex
mortuis. secundum quod vita est ut deus anathe
ma sit ¶ Ex hiis igitur canonibus concluditur quod
dominus noster ihesus xpistus. verus fuit filius dei.
quod impius negabat nestorius propter quam cau
sam depositus est ab officio. et tamquam hereticus
est dampnatus. Et advertendum etiam quod in
xvi. di. ponuntur xv. canones. hic autem non
sunt nisi xiii. Causa potest esse vel defectus scripto
ris vel forte quod duo canones hic
ponuntur in uno. Refert hic actor de
reverentia quam exhibuit. theodosius mi
nor. huic sinodo. et multa alia dicuntur
hic. capitulo quinto.

Attendendum etiam hic quod theodo
sius. huic concilio non inter
fuit sed misit. quemdam principem
cuius nomen candidianus cui mandauit
quod de ecclesiasticis dogmatibus secum expositum
non se ingereret sicut habes di. xcvi. c. satis.
De hoc etiam celestino. scribit gennadius in libro
de viris illustribus quod decretum sinodi predicte ad
versus nestorium destribens. volumine ad ori
entis et occidentis. ecclesias direxit. confirmans in
xpisto duabus manentibus naturis. unam filii dei
esse credendam personam. quod negabat nestorius con
tra istum nestorium. scribit cirillus unam explanationem.
ubi de fide verbi incarnati. sua fuit confessio.
que in ephesino concilio lecta fuit. et approbata
in qua sicut in ephesino. de niceno concilio. et patribus
contra nestorium suam fundat intencionem.
hic celestinus dedicauit basilicam. iulie que
constantiana alio nomine nuncupatur. primus
magnis. dotauit donis ¶ hic fecit ordi
nationes. 3. per menses decembris. presbiteros 32. di
aconos. xii. episcopos autem per diuersa loca. xlvi.
sepultus in cimiterio priscille. via salaria. viii.
idus aprilis. et cessauit episcopatus di. xx.

De sixto iii. et xlviii pontifice. qualiter
accusatus fuit de crimine et qualiter se purga
uit capitulum 6m.

Anno domini ccccxlix et ab urbe con
dita. mcci. Sixtus 3us. ~~rom~~ na
tione. Romanus ex presbitero. sedit
annis 8. die. 19. hic de regione cui monte
constituit ut nullus clericus in parrochia alterius.
ordinarii presumat ¶ hic accusatus de cri
mine. per quendam cui nomen bassus. sed an fu
erit clericus vel laicus. historie non faciunt men
tionem. sed refertur quod eum multum infestaverint
super hoc audiens. valentinianus imperator. et filius
theodosii minoris. auctoritate sixti pape congre
gauit concilium. lvii. episcoporum. ac coram eis.
ac presente imperatore de dicto crimine se pur
gauit sicque bassus confessus est commisso. per
imperatorem prefatum. et matrem suam placidam.
ex sua communione proscriptione dampnatus.
hanc autem relationem facit dictus papa qui
busdam episcopis. qui de hoc ipsum requisierant
ostendens eis de quo ista purgatio. non fuit
necessaria. sed ad tollendam suspicionem. et pro
aliorum exemplo quam relationem habes. ii.
q. v. c. mandatis. De perfectione vite ipsius
et de bonis que fecit et precipue circa fabricam ec
clesie capitulum. vii.

Tradunt autem quedam historie. ut ma
scrintus et alii quamdam persecutione
de isto pontifice quod cum basso passus
sit. vixit post suam dampnatione eius
tempore sixtus conditum aromatibus propriis
manibus sepelivit Refert autem gennadius de
ipso. et contra nestorium epistolam per orbe dire
xit ipsum reprehendens. et per scripturam hic sibi

totum .q.r.

UVA.BHSC

pontifex fecit basilicam sancte marie maioris de urbe que ab antiquis liberii cognomen accepit. Item macelli libie. que sancta maria ad presepe dicitur appellatur quam dotauit calicibus et aliis ornamentis. Unum etiam altare argenteum ibidem tradidit. Predia et vineas contulit et multis aliis decorauit. Multas alias basilicas construxit in urbe et ipsas dotauit et auro et argento decorauit. multaque pauperibus erogauit. Hic autem sepultus est via tiburtina in crypta iuxta sepulcrum beati laurentii. et cessauit episcopatus dies xxxii. ¶ Hic fecit tres ordinationes per mensem decembris presbiteros xxxix. diaconos xxi. et episcopos per diversa loca xlii.

De septem dormientibus qui fuerunt et qualiter apparuerunt et qualiter mortui sunt. Capitulum octauum.

Eo tempore fuit illud mirabile .vii. dormientium qui fratres erant. et tempore decii imperatoris sed ex mandato decii obturatum est os spelunce. Hii autem cum oratione per eleuationem mentis obdormissent sic steterunt usque ad tempora theodosii imperatoris. de quo in premissis est actum. Diuina autem virtute est factum ut tempore hoc euigilarent. apparueruntque coram prefato principe et fidelium multitudine. factaque relatione de fide eorum. coram eis denuo obdormierunt in xpo. Fuit autem spacium temporis a decio usque ad theodosium .ii. annorum. De doctoribus qui floruerunt huius pontificis tempore et qualia fecerunt. Capitulum nonum.

Isto etiam tempore tres floruerunt doctores. Unus fuit philippus de quo scribit gennadius ubi supra quod fuit discipulus et optimus auditor ieronimi. Hic scripsit in iob eleganti sermone et luculento. Hic etiam scripsit epistolas multas. sed precipue ad paupertatem et dolorum tollerantiam exortatorias. ¶ Mortuus tempore martiniani principis. Circa eadem tempora floruit eucherius lugdunensis episcopus. de quo idem doctor ubi supra sic narrat quod multa sibi in sermone digessit. et precipue de contemptu mundi et secularis filosophie. disseruit etiam ad personam filiorum salonii et veranii postea episcoporum obscura quecumque sanctarum scripturarum capitula. Sed etiam sancti cassiani quedam opuscula descripsit. tam ecclesiasticis quam monasticis studentibus necessaria. Mortuus valentiniano et marciano regnantibus. De virtuosis operibus

De virtuosis operibus hilarii arelatensis et doctrina sua. Capitulum .x.

Eodem tempore floruit hilarius arelatensis episcopus. de quo sic idem doctor scribit ubi supra quod in diuinis scripturis satis doctus paupertatis amator et erga inopum prouisionem non solum mentis pietatem sed etiam corporis laborem sollicitus. Nam pro reficiendis pauperibus etiam rusticationem contra vires suas homo genere clarus et longe aliter educatus exercuit. sed nec in spiritualibus neglexit. Nam in docendo spiritualem gratiam habuit ingenio. Uerum et immortali multa edidit. que erudite anime et fidelis lingue indicia sunt. Mortuus valentiniano et marciano regnantibus.

Capitula .8. libri.

¶ De leone primo et xlvii pontifice quantus fuit quante fuit doctrine et de heresi eutichetis et miraculo ipsius. ca. 1m.
¶ Qualiter ex mandato leonis marcianus imperator congregauit concilium apud calcedoniam contra dictum euticem. ca. 2m.
¶ Quod dictus pontifex non interfuit concilio quale multa scripsit. de honestate vite eius et miraculo quod accidit circa ipsum. capitulum .3m.
¶ Qualiter mitigauit iram totile et eidem restitit de ytalia recedens. simile accidit de quodam alio principe africe. ca. 4m.
¶ Qualiter confirmauit concilium calcedonense ad requisitionem marciani principis. et de episcopis. de prospero quomodo floruit tempore huius pontificis. capit. 6.
¶ De beato mamerto qui isto tempore floruit. et de letaniis quas statuit et de beata genouefa. capitulum .vii.
¶ De hylario primo et xlvi pontifice. qualia fecit et quod huius tempore merlinus in anglia nascitur. et quis fuit iste merlinus. ca. 8.
¶ Restituit quedam que merlinus fecit que mirabilia fuerunt et quedam secreta reuelauit. 9m.
¶ De beato germano et lupo. et de quibusdam aliis doctoribus qui floruerunt tempore istius pontificis. capitulum .x.
¶ De simplicio primo et .l. pontifice. et de constitutionibus quas fecit ac ordinationibus. capitulum .xi.
¶ De arturo qualia fecit. de beato remigio qualiter floruit tempore huius pontificis et de quibusdam mirabilibus. capit. xii.
¶ De multis doctoribus qui isto tempore floruerunt. et de quibusdam heresibus que hoc tempore

UVA.BHSC

pullulauerut. z psecucio hunr[ico]. xiii
De felice .3º. z liii. pontifice. qualiter dampnauit acharium ubi quedam notanda ponuntur capitulum .xiiii.
Qualiter duo epi missi constantinopolim p felice. sup facto acharij ab imperatore fuerunt corrupti z de theodoro doctore. capitulum xv.
De iohe damasceno. quis fuit z qualia passus e p falsitate sui discipuli. xvi.
De gelasio pmo z liii. pontifice. cuius tempore multa bona facta sunt. de anicio epo nemmeno. qui hoc tempore floruit. capitulum. xvii.
Qualiter fulminauit contra imperatorem anatasium z de seuicia hunr[ici] regis contra veros catholicos. capitulum. xviii
De odoatro qualiter victus est a theodorico rege gothorum z inde in tota ytalia dominatur capitulum xix.
Qualiter p ipum captiuatur boecius p sua tirannide z de libris quos fecit ille magnus phus capitulum. xx.
De multis doctoribus z sctis uiribus. qui istius pontificis tempore floruerunt z de clodoneo rege. capitulum. xxi.
De anastasio 2º. z liii. pontifice qualiter seductus ab achario. eidem fauit z inde mala morte interijt capitulum xxii.
De seuicia regis vuadalorum. in vos epos catholicos. de africa z de doctore fulgentio. capitulum. xxiii.
De quibusdam alijs doctoribus. qui in diuersis partibus claruerunt. tempore istius pontifice. et de miraculo quod accidit circa quendam arrianum. capitulum. xxiiii.
De leone. po. z. 48. pontifice. qualiter fuit doctrine z de hesi eutiCtis. z motiuo ipius capitulum primum.

48. **Anno. dni. cccc.**
lviii. z ab urbe condita mill. cc.x. Leo primus in cathedra petri sedet. nacione tuscus. z ex patre quintiano. sedit annis xxi. mensibus i. di. xxviii. Hic multas rlas ecclasticas tradidit unde unam eplam direxit marciano imperatori. ut histor tradunt et sue coniugi pulcherie. ocm fidem exponens z misit ad flauianum. epum constantinopolim eplas .xiii. vt marcianus scribit. inter quas scripsit unam aduersus eutice ablatam constantinopol. de incarnacione ubi z contra omnes blasphemias. hic enim eius
dictis volens eutice errore nestorij. qui ponebat nas distinctas ex quo cogebatur ponere no ee de uirud. posuit nam diam eid humana. unde ... que admodum contingit in uno composito. addit aut lingua nadio de illis. virus. qui leo in dicta epla dicit motiuum eutichetis fuisse. ad fingendum scisma sine errorem pp ambicionem epatus. sicut nouatus ut supra p3 attribuit eadem de eutichetis asserebat. in suo errore. tenebat x. celestium. z no de uirgine prout p hoc ostenderet. possibilitate dicte compois. eidem te
Qualiter ex mandato leonis marcianus imperator congregauit concilium. apud calcedonia contra dictum euticen. capitulum 2m.

Propter quod tempore leonis primi. rex suo mandato. marcianus imperator concilium congregat. de xxx. epoium ut p3. di. xvii. s. quarta. inter quos maiores anatholius epus constantinopolitanus z iuuenalis epus ihrlmitanus. ut p3 in dicto decreto z in principio eiusdem gnl. unde memoratus princeps dicto in fuit concilio. pro fauore fidei pp quod. ipo conggato accessit pijssimus z fidelissimus imperator cum pijssima z carissima regina augusta coniuge eius dicta pulcheria. ne non z magnificis z nobilissimo senatu. adue nerabile sinodum z in alia sic proponit. Nos aliter disputare quam aplica h[ec] enim. z instituta. atcxviii eporum z eidem concienna no audeimus sic enim sed leonis pape. urbis rome qui sedem aplicam gubernat. missa ad sctem memorie flauianum constantinopol. epum. scripta testatur remotis intacto studijs. ablatis patrocinijs. ac cessante auaricia. cunctis ueritas innotescat. Et postea subdit Nos enim ad fidem confirmandam no ad potentia aliquam exercendam ex religiosissimi. principis constantini. sinodi interesse volumus. ne ultra prauis prauis persuasionibus. perturbentur. quod habes. di. xcvi. c. 6º. Qualiter dictus pontifex non interfuit concilio. qualiter multa scripsit de honestate vite eius z miraculo quod accidit circa ipm Capitulum. 3m.

Et attendendum quod hic sctus pontifex huic concilio non interfuit ut p3 in gestis. dicti concilij sed quidam epus. noie pascasinus fuit ibidem vicarius. bonifacius aut presbyter. rome. z lucius rome fuerunt apocrisarij. qui omnia subscripserunt statuta. acta in ipo concilio hic pontifex scripsit eplas decretales. Ro.

de ambicione

totum

de fidelitate et ... [illegible]

no totum

UVA.BHSC

ad populum sermones. Ag. vt scribit cassinen. in decentissimo sermone. per quod sermo loquens dictus est. hic addidit ad missam sanctum sacrificium immaculatam hostiam. Vt scribunt martinus et vssentinus. Hic ut scribit martinus propter suam nimiam honestatem. semel recipiens osculum manus. in missa secundum consuetudinem regionis ex eo assit multum inconcupiam eius propter quam causam sibi manum amputauit. et in detestatione proiecit Cumque populus simul ad admirationem turbaretur. et sanctus pontifex modo solito non turbaretur celebraret. impetrauit a beata virgine. ad quam specialem habebat deuotionem. restitutionem manus.

Qualiter mitigauit iram totile. et eidem cessit de italia recedens. simile accidit de quodam alio principe africano. Capitulum quartum.

Hic etiam leo ut martinus refert. propter merita sue sanctitatis. furorem totile mitigauit. regis vuandalorum. Cum enim veniens de pannonia totam ytaliam deuastaret et precipue lombardiam aquileiam. videlicet marchiam triuisinam. veronam brixiam. mediolanum. et sic de singulis. et hoc fecit et igne. destruxit leo papa ad ipsum. qui inuenit in fluenta padi. Que videns totila. cum reuerentia eidem occurrit. barbaricam feritatem deponens. admirati principes eius dixerunt se in visione quendam sibi apparuisse. mortem quasi sibi minantem. nisi precibus pontificis adquiesceret. vnde statim de ytalia exiens in pannoniam redijt. istum autem regem quem martinus vocat totilam. cassinen quoque in historia eandem refert. attilam appellat Iste narrat martinus de ipso. quod cum quidam princeps africe. nomine henricus veniret cum magna multitudine per mare Romam fugerunt ipsius feritate. romam peruenerunt ab eo. ut directis aliquibus spolijs rediret. mansuetam precibus eius. quod et factum fuit

Qualiter confirmauit concilium calcedonen ad requisitionem marciani principis et cum cl. episcopis. de prospero qui floruit tempore huius principis capitulum quintum

Hic ut cronica que continuatur cum damaso refert post sinodum confirmatam. supra memoratam marciano imperatore ipsum requirente. cum cl. episcopis dicte sinodi. qui forte loco alio non remanserunt de doctrina fidei simul et mittentes que in sinodo calcedonensi actitata erant hic pontifex exposuit et dixerit omnia et sancta sinodo esse confirmauit. hic fecit ordinationes. 4or per mensem decembris presbiteros 81. diaconos 31. et episcopos per diuersa loca. clxxxv. hic sepultus est in ecclesia beati petri. iij. idus aprilis. Mortuus autem leone et maioriana regnantibus ut gennadius scribit. Huius pontificis tempore floruit prosper. aquitanicus de quo scribit cassinen quod fuit notarius beati leonis prefati. Hic doctor egregius multa scripsit. primo quidem de sententijs prosperi. in quo flores colligit ex dictis augustini. quos quidem quidam principiam[illegible]. scripsit librum de vita innocentia. Librum etiam de vita contemplatiua. Gennadius etiam de illustribus viris dicit ipsum scripsisse cronica a primi hominis conditione usque ad tempora sua. hoc et usque ad tempora valentiani augusti et captiuitate vrbis rome. per gesserit vuandalorum rege. Tradit etiam scripsisse librum ad usque quodam opusculam. cassiani quod de gratia dei et libero arbitrio non plene concordabat ad mittit Epistole autem leonis pape. quod et tunc de vita [illegible] incarnatione. ad diuersos directe dicit gennadius quod ab ipso fuerunt dictate.

De beato mamerto. qui isto tempore floruit. et de letanijs quas statuit. et de beata genofefa. capitulum sextum.

Etiam eodem tempore floruit beatus mamertus. episcopus vienensis ut scribit cassinen gesta autem francorum in primo libro dicunt ipsum fuisse in primo fine. vt circa fine regni clodouij hic Letanias statuit. ante ascensionem domini. qui letanias ritus a vienensi etiam in omnes deinceps ecclesias gallicanas hic in gallia institutionis eius pontificii. quia terremotus in vrbe vienensi ecclesias domosque subuertebat. nec non et frequentibus incursibus aliarumque bestiarum. silicet singulis in toto anno per vrbem vagantium homines deuorabat palatium etiam regis. igne celesti fuit combustum. in die sancto pasce. quod multum ad cladem gentem fidei instituit facit pene ex in toto amonitum hic etiam ritus pro tempore quo plus magis viget per temporalia proueniens ad omnes regiones dominii poli et extensos. et antehiemen gallorum roboratum Isto etiam tempore floruit beata genofefa. apud parisius Eodem tempore floruit apud antiochiam ysachar antiocenensis

episcopus hic ut gennadius tradit scripsit
multa et longo sermone. sicque compo
suit. precipua tamen tunc fuit ei scribere
contra nestorium et euticen. moritur leo
ne et maioriano regnantibus.

De hilario primo et xlix. pontifice
et qualia fecit et quod huius tempore. mer
lin in anglia nascitur. et quis fuit
iste merlin capitulum vij.

Anno domini cccclxix. et ab
urbe condita .m.ccxxi.
hilarius primus natione sar
dus ex patre crispino sedit annis vj. me
ses iij. dies x. Hic constituit ut nullus pon
tifex successorem sibi constituet. hanc
constitutionem. habes viij. q.i. c. pluris
sed illa constitutio est magis generalis. que
extendit eam ad omnem statum in clericis
inferioribus et assignatur causa. quia hic
fecit ad sanctum laurentium balneum et mona
sterium ut scribit martinus ibidem quia sepul
tus est. [illegible] corpus eiusdem Hic etiam in urbe
multas ecclesias decorauit hic fecit decre
talem et epistolas de fide. de fide catholica
quas per uniuersum direxit orbem. Et
attende quia alique historie denotant
istum hilarium sed istud est [illegible] qui primo
nomine hilarius appellatur. hic fecit ordi
nationem .j. [illegible] de rebus. presbyteros
[illegible] diaconos vj. et episcopos per diuersa lo
ca. xxij Huius autem tempore in anglia
merlinus nascitur. ut scribit ricardus.
in gestis britonum. Martinus autem dicit
quod tempore simplicii pape. hec audierit
Sed melius dictum quod tempore hilarij. et quod
arturus fuit tempore simplicij. eo quod mer
lin precessit tempore arturum ut in pre
satis historijs est manifestum Ortum autem
merlini sic refert quod fuit filius monialis
et filie cuiusdam regis nomine clemente.
Ricardus autem dicit. quod non fuit monialis
sed inter moniales nutrita. [illegible]
in urbe [illegible] Huic autem demon
apparebat in specie iuuenis pulcherrimi quam
sepe deosculans. et colloquijs sic puel
la delectabatur in eo. tandem grauidam
reliquit. sed hec peruenissent ad regem
britonum uortigernum stupefactus rex
britonum. a mage quesiuit utrum hoc
possibile videtur. respondetur quod iste
[illegible] historie hoc affirmat. Re
fert et apuleius de deo socratis. inter lu
nam et terram esse demones incubos. est
quod nec beatus augustinus discordat ut in xv
libro de ciuitate dei patet.

Refertur hic quidam quod merlinus fecit
que mirabilia fuerint et quedam secreta re
uelat Capitulum octauum.

Cum igitur hoc merlinus [illegible] quod
uit a rege cur ipse et mater sua uocati
sunt. Cui rex factum exponit et
causam sue uocationis. ipse enim rex [illegible]
edificium [illegible] sed cum fundamenta in loco
firmari non possent. quia quod in die edifi
cabatur. nocte totum absorbebatur cuius
tamen ignorantur. unde hoc proueniret quesi
ti magi et coniectores. quid hoc esset respo
derunt. istud opus stare non posse nisi [illegible]
matre homo sine patre. de cuius sanguine ad
misceatur cemento. et lapides. Nunc igitur tu
diceris. Ex talis ad que verba. [illegible]
fuisse magos [illegible] aperit quod merlin
stagnum fore sub fundamento quod totum absor
beret Queratur [illegible] fodiendo. [illegible]
mandat [illegible] merlin stagnum euacuari. [illegible]
riuos [illegible] incepit merlin [illegible] misterium
futurorum. Videbis inquit sub stagno duos
concauos lapides. et in illis duos dracones
dormientes. Credidit non rex verbis [illegible] ali
quid in ipso [illegible] mandat quod ipse
eiusdem impleri Sedente vero uortigerno rege
britonum .i. anglorum super ripam. et exhaus
to stagno exiit sunt duo dracones. quorum
unus erat albus et alter rubeus. qui [illegible] ad
inuicem diram pugnam et qualiter modo unus
modo alius preualeret [illegible]
rubeus. Cumque rex [illegible] a merlino
huius rei euentum exponit regi per rubeum
draconem significari britones. per album autem sa
xones. qui [illegible] erant in regno. et
inde postea expandit suas prophetias di
fusius in historia britonum continentur et
ricardus breuiter tradit et nos in cathalo
go imperatorum. ponemus cum de ipsis agetur

De beato germano et lupo. et de quibusdam
alijs doctoribus. qui floruerunt tempore hu
ius pontificis Capitulum nonum

Eo autem tempore scribit ricardus quod sanctus
germanus altisiodorensis. et sanctus lupus
trecharensis. episcopi transierunt in brita
niam corrupta erat ibidem [illegible]
primum per gentiles quos rex [illegible]
[illegible] saxones. primum per
pelagianam heresim. quia inde [illegible]
pelagius fuit oriundus ut supra patet Sed ad
uertendum hic quod circa istam historiam quod ad
tempus dissentire videntur auctores. Ricardus
et monachus [illegible] dicit arturum fuis
se tempore gratiani imperatoris cuius tempore

Romanorum imperatores perdiderunt dominium. per Italiam et Galliam quia Arturus ipsos vicit. Imbagindia rex tunc post mortem Arturi invenit reges in Britannia. sic in cathalogo dicetur imperatorum. Sed hic igitur minus procedit. Justinus et augustus eorum fuit Arturus, contra tempora Justiniani imperatoris. Et hoc etiam apparet ex historia britonum. Alii autem ponunt ipsum circa tempora Martiani. ut Martinus et Cassinensis quo tempore claruerunt xi. milia virgines. de quibus dictum est supra in de Ancherio. agitur xxxi. pontifice. huius etiam pontificis tempore floruit etiam Gennadius constantinopolitanus episcopus. Ubi supra qui tam dives eloquentie atque ingenii fuit. ut Danielem prophetam ex integro ad verbum Gregorii exponeret omelias etiam multas composuit. moritur autem Leone seniore imperium tenente. cuius tempore Hilarus papa adhuc vivebat et eo decedente tempore. floruit Victorius natione Aquitanus calculator scrupulosus in. tuitu ipso Hilaro papa predicto. Hic ut Gennadius dicit ubi supra. computum lunare disposuit. post Ypolitum et Eusebium Theophilum et Prosperum clarissima indagacione computum. sed per circuitum paschalem instituit. et protenditur annorum seriem usque ad annos domini d. xxxii et d xxxiii. titulum reputato resumit.

Desimplicio primo et l. pontifice. et de constitucionibus quas fecit ac ordinacionibus capitulum decimum

Anno domini cccc.lxxvi. et ab urbe condita m. ccxxxvii. Simplicius primus natione tiburtinus ex patre Castino. in cathedra Petri sedet. Sedit autem annis xv. mensibus i. diebus i. Hic urbem basilicam dedicavit etiam sancti Stephani iuxta basilicam sancti Laurentii ut scribit Martinus et corpus sancte Viviane ubi corpus eius requiescit cum quinque milibus. et cclxii. sanctorum corporibus. absque parvulis et mulieribus hic constituit. ad sanctum Petrum et ad sanctum Paulum. ut vii. presbiteri per ebdomadas manerent. propter babtizandos et penitentes. ut Martinus scribit et alie historie. et fecit v. regionis presbiteros urbis dividens prima regione ad sanctum Petrum secundam ad sanctum Paulum tertiam ad sanctum Laurentium. quartam ad sanctum Iohannem lateranensem quintam ad sanctam Mariam maiorem. Hic etiam constituit ut nullus clericus investituram acciperet a laico. quod postea per Gregorium et sanctos alios pontifices. roboratum

erat pro xvi. q. vii. que pervenit. Hic ut scribit Vincentius quedam alia historia. quem damnasse imitatur ad relacionem Acharii episcopi constantinopolitani. et quidam doctores eum immisit Timotheus. urbi autentica dampnavit Petrum Alexandrinum. quia errori Eutichetis favebat. Hic fecit ordinaciones tres per mensem decembris. presbiteros lviii. diaconos xi. presbiteros per diversa loca lxxxiii. sepultus in Vaticano iuxta beatum Petrum. vi. nonas. Marcii et cessavit episcopatus di. vi. moritur autem tempore Leonis imperatoris. 12

De Arturo qualia fecit. de beato Remigio qui etiam floruit tempore huius pontificis. et de quibusdam mirabilibus. Capitulum xi.

dubi

Isto tempore secundum unam opinionem. Arturus regnabat in flore. ut supra de ista declaratur opinione. quanta autem fecit historia britonum. diffuse tradit sed et Ricardus. monachus de ipso copiose scribit. nos vero ut materia dedorum exigit. cathalogo regum quamvis imperatorum et supra aliquid est dictum de ipso. Huius pontificis tempore floruit Remensis archiepiscopus. ut scribit Vincentius Belvacensis. et Ricardus supra memoratus. hic miraculose natus ut sua gesta tradunt propter sue sanctitatis culmen ad dignitatem pontificalem ascendit. divina sic disponente virtute. Hic babtizavit Clodoneum regem primum francorum. a Pharamundo qui fuit primus inter francos. sed Clodoneus primus paganismus tenuit Clotildis uxoris sue clarissime. et beati Remigii ut gesta francorum sic tradunt li. xo Et attende quia ut in eodem libro patet. primus fuit christianus in Gallia. christianus reges francorum erunt christiani. ut in cathalogo imperatorum patebit. Ostendit autem deus sua virtute. in Clodoveo babtismo quia dum bab-

Remigius

tizaretur. et crisma deficeret. subito columba cum crismatis de celo descendit et pontifici se presentavit. dictoque crismate ipsum perunxit. Isto eodem tempore ossa Helisei. transferuntur in Alexandria. Corpus vero beati Marchi. de Alexandria Venecias transportatur apud Tolosam in urbe Gallie. ut scribit Vincentius ex cuius medio rivus sanguinis fluxit.

De multis doctoribus qui isto tempore floruerunt. et de quibusdam heresibus que hoc tempore pullulaverunt de persecucione hunerici. capitulum xii.

Eodem tempore Theodorus Siricensis episcopus. in urbe antea dicta. ut scribit Gennadius floruit hic licet multa scripsit quedam tamen librum scripsit. de incarnacione domini ubi contra Euticetem et Dioscorum Alexandrinum episcopum qui humana

UVA.BHSC

xpo carne fuisse negant probans contra
ipsos testimoniis scripturarum et rationem dua-
rum naturarum unam de carne sua sanctissima traxis-
se carne. alteram et unam deitatem. Et quia eter-
na nascibilitate de patre genite. ipse nas-
cendo accepit. Scripsit et .x. histor. li. scho-
lastice imitatus eusebium cesariensem incipi-
ens a fine librorum eiusdem usque ad suum
tempus hoc est a .xxx. anno constantini
usque ad tempora leonis sub quo et mortuus
est. Eodem tempore apparuit heresis acepha-
lorum. qui sine capite nominantur quia auc-
tor illius non invenitur. Impugnat enim
calcedonense concilium ut scribit ricardus de he-
... hec. 24. q. ultima. ¶ Hoc etiam
tempore alexandria egypti et tota que e-
gyptus. ut scribit idem ricardus corrupta
errore dioscori alexandrini tempore vi-
delicet leonis iunioris. Et eodem tempore
ut scribit ricardus. eudoxia neptis theo-
dosii iunioris. cum .xv. annum duxisset
cum viro suo hunerico rege wandalorum
et filium ylderium genuisset. difficile sibi
videbatur ... et ... arrianus
esset. qua ob rem sub simulatione pere-
grinationis ierusalem vadit a suo mari-
to recedens. Ubi non post multum tempo-
ris suo catholicum spiritum reddit. ¶ Huius te-
pore etiam amitus viennensis episcopus et ve-
dastus attrebatensis claret in gallia.
Hoc etiam tempore hunericus iam dictus occa-
sione heresis arriane apud africam.
viros catholicos ecclesias claudit. ut in
sua cronica ysidorus scribit atque eos
variis afficit suppliciis. ¶ Quorundam
autem religiosorum episcoporum linguas abscidit
sed in ... loquelam catholice confessionis
amputare non valuit. Hoc etiam tempore
xpistum fursen monacum de hibernia
venientem suscepit rex clodoneus. mo-
nasterium quod latiniacus appellatur
fabricatur ut gesta francorum dicit h°
pict°. ¶ Hoc etiam tempore due gentes
multum vexaverunt orbem. wandali
videlicet et goti. ut historie tradunt. Sed wan-
dali prefuerunt. qui tempore beati augusti-
ni africam prostraverunt. De felice 3°
et hi. pontifice. qualiter condempnavit
acharium. ubi quedam notanda ponun-
tur. capitulum xiiii.

Anno domini d.i. et ab urbe con-
dita .m. cclii. felix tertius na-
tione romanus ex patre felice pres-
bitero de regione fasciole. sedit annos viii.
dies xvii. et cessavit dies iii. Hic ut historie
tradunt et precipue ricardus et martinus

dampnavit acharium qui ad communionem
recepit petrum alexandrinum quod et simpli-
cius papa iam consenserat et inde motus fuit
ad dampnandum eum petrum inrequisito acha-
rio. Sed hanc historiam unus ex istorum scripto-
rum sic tradit quod scilicet simplicio facta fuit rela-
tio per acharium constantinopolitanum episcopum quod petrum
alexandrinum constituit et inde innocentia vita
te. ipsum dampnavit ita tamen ab episcopis grecie
ipsum repellebat. sic relatio ad felicem contra
acharium quia petrum predictum ad communionem re-
cepit. Ubi attende auctoritatem episcopi romani quod
misso heresis episcopo grecie ipsum repellebat. ut supra
etiam est manifestum de episcopis galliis sicut supra
de episcopis africanis quod ad concilium celebrandum
et condempnandum pelagium et celestinum re-
quisierunt innocentium tunc papam. Hic felix
ex constitutione sue sinodi. dampnavit acha-
cium cum petro alexandrino. ¶ Post .iii. vero an-
nos scripsit zeno imperator cuius tempore hec
acta sunt felici pape pro achacio quod penitens
esset. Tunc prefatus papa felix itaque concilio
celebrato et de consensu eius misit constan-
tinopolim duos episcopos videlicet mesenum
et vitalem ut si acharium invenirent petro ale-
xandrino contrarium rursum pronunciaret
eum dampnatum cum petro. quod si non darent ei
libellum penitentie. hoc est reconciliaret eum hoc
est catholice communioni ipsum traderet. Venien-
tes autem constantinopolim mandatum pape
non sunt prosecuti quam ob rem congrega-
to concilio cum redissent romam dicti episcopi a co-
munione fidelium sunt eiecti. sed penitentes
facti reconciliantur. Qualiter duo episcopi missi
constantinopolim per felicem super facto acharii
ab imperatore fuerunt corrupti. et de theodo-
ro doctore. capitulum xv.

Scribit autem martinus quod isti episcopi
per imperatorem zenonem fuerunt corrup-
ti quia acharium diligebat. Hic fe-
cit basilicam sancti agapiti iuxta basilicam
sancti laurentii. Hic ut martinus scribit consti-
tuit etiam ecclesias per solos episcopos consecrandas
quod habes de con. di. i. sic. Hic fecit
ordinationes duas per menses decembris pres-
biteros .xxviii. diaconos .v. episcopos per diversa
loca .xxxi. Sepultus in ecclesia beati pauli.
Huius tempore floruit in grecia theodorus pres-
biter. qui librum fecit de consonantia divine scrip-
ture veteris et novi testamenti adversus hereticos. ut scri-
bit gennadius de illustribus viris qui per duas
scripturarum vel armoniare. aliud veteris testa-
mentum dixerunt. aliud vero novi. in quo osten-
dit dispensationis fuisse unius et eiusdem dei
auctore. utrumque scriptum ut alia per moysen an-
tiquis daretur lex in sacrificiorum cerimoniis

vide auctoritatem

UVA.BHSC

et indicionum inadvertionibus alia nobis pro se presencia in sacris misteriis et promissionibus nec divisa edi debere. et non uno solo spiritu et auctore dictata. sed sic disposita ut si illa. non secundum litteram obscuraret occidit sed si secundum spiritum intellecta vivificaret multa eciam alia. tradidit ad cultum et instructionem fidelium moritur autem ut gennadius scribit ubi supra. zenone imperatore regnante. De johanne damasceno qualis fuit et qualia passus est ex falsitate sui discipuli capitulum .xv.

Eodem tempore floruit johannes damascenus. alii dicunt quod tempore leonis imperatoris. iunioris qui zenonem immediate precessit. Alii dicunt et melius quod floruerit post tempus beati gregorii. per illud quod refert de trajano. imperatore. unde oportet dicere. aut alium fuisse johannem. aut ibidem ponere debere. hic calogerius urpices ut scribit cassinensis excellentissimi fuit ingenii. unde propter mira vite. et claritate doctrine. imperatoris cancellarius fuit. Habebat autem unum discipulum. qui moribus sive in modo scribendi. sive in modo docendi sibi. suum imitabatur magistrum sed turbatus eadem litteras scribit in persona sui magistri. de prodicione sui domini. imprimis imperatoris. quod cum ad eius pervenisset noticiam vocatus johannes damascenus. iussit imperator eidem amputari manum. Quod paciencie ferens vadit ad altare beate virginis. cui erat devotus. cuius meritis manus est restituta. Hic fecit librum sententiarum primus in quo invenitur tres doctores grecos. scilicet. videlicet nazanzenum gregorium. nissenum. et didimum alexandrinum quos sepius in dicto inducat libro. unde tamen dicit ibidem. quod ipsi non scripserunt quod meminimus. me legisse quod spiritus sanctus a filio non procedat. sed spiritus filii recte dicitur. In modo autem tradendi theologiam. et ordine magister petrus sententiarum ipsum imitatur. hic eciam scripsit librum medicinalem magno rerum experimento et remedium ad egritudinum et morborum curas. Isto eciam tempore. longobardorum gens. prevaluit contra odoagrum. et in maurigea transito danubio. se transferunt. Germanis nomine panonia incipatur ut dicat virgiana dicitur. Nunc ibidem usque a tempore iustiniani principis. que evenerunt sic videbitur. de gelasio primo et .l. pontifice. cuius tempore multa bona facta sunt. de avito episcopo vienensi qui hoc tempore floruit Capitulum xvii.

Anno domini .cccc.xc. et ab urbe condita. m. c. c. xl. gelasius primus in cathedra petri sedet. natione affer. et ex patre valerio. sedit annis .iiii. mensibus .viii. diebus. xviii. cessavit diebus. octo. huius tempore. facta est invencio capitis et commemoracio sancti michaelis. hoc eciam tempore. ut scribit martinus. invenitur corpus beati barnabe. et evangelium beati mathei quod propria manu in hebraico sanctus matheus scripsit. Hoc eciam tempore avitus episcopus viennensis floret. qui galliam totam ab heresim arriana deffendit. Cuius vita atque doctrina ex gestis ipsius. hodie clarius patet. Hic pontifex condempnavit manicheos de roma portari debet. iubet. et ipsorum codices concremavit. ut cassinensis. scribit hic eciam achacium et petrum alexandrinum. ex ipsorum imprimus. et pertinacia augmentavit condempnacione. Hic eciam prosarum et hymnos composuit. sed et libros inmemora. autenticos declaravit. et que erat ab ecclesia recipiendi. et que tanquam apocrifi respuendi. distinxit de quibus dist. .xv. ca. Sancta romana. hic pontifex ad suggestionem sinodi messenum episcopum ab infamia sublevavit quia cum fletu. suum recognovit delictum unde et eidem libellum sue purgationis tradidit. hic fecit sermones prefaciones et suas epistolas. cauto et eleganti sermone complevit ut quedam cronica que damaso imputatur tradit. hic fecit duas ordinaciones. ii. per mensem decembris. presbiteros .xxxii. diaconos .vi. et episcopos per diversa loca. .lxvii. sepultus apud sanctum petrum .xi. kalendas decembris. Qualiter fulminavit contra imperatorem anastasium et de sevicia hunnerici regis contra veros catholicos capitulum .xviii.

Hic gelasius imperatorem constantinopolitanum. anastasium excommunicavit. sive ostendit excommunicare posse. aliorum exemplo pontificum ut patet di. .xcvi. c. duo. motus forte quia favebat acacio. et petro alexandrino. in quo casu summi pontifices non ponitur esse timidi audaces ubi de zelo fidei agitur unde in dicto capitulo. dicit gelasius. quod imperator dependet. ex iudicio pape et non econverso. et multa alia ibi dicit dictus pontifex. auctoritate fulcitus ambrosii. isto tempore videlicet leonis imperatoris. et zenonis. et gelasii pape. licet modicum vixerit cum imperatoribus memoratis. magna desevit persecucio. in veros catholicos. et per regem vandalorum in affrica. hunericum videlicet. qui arriana erat infectus heresi. Scribit enim ysidorus. in sua cronica quod omnibus catholicis. ecclesias claudit et eos variis suppliciis affecit. quorum eciam religiosorum linguas abscidit.

De odoacro principe qualiter victus est a theoderico rege gothorum et inde in tota ytalia dominatur. Capitulum xviii.

Eodem tempore odoacer ruthenus genere ut martinus scribit cum sua gente intrat ytaliam. ipsamque invadit. et annis xiii. ibidem imperat. Contra quem ex mandato zenonis imperatoris venit theodericus rex gothorum. Cumque transiens primo ma. venisset aquileyam occurrit ei odoacer cum exercitu suo. similiterque pugnant. sed prevalet rex gothorum fugiens. quia cum paucis odoacer romam venit. sed romani claudunt portas eidem. Unde odoacer in ravennam se confert. quem theodericus insequens cum sua comitiva post trium annorum obsidionem interficit et romam veniens cum gaudio est receptus. Hec omnia partim habentur ex longobardorum historia. partim ex paulo diacono cardinali. partim ex cronica martini. Post hec filiam regis francorum duxit uxorem. et sic in tota ytalia longo tempore dominatur.

Qualiter per ipsum captivatur boecius propter suam tirannidem et de libris quos fecit. sic magnus philosophus. Capitulum xix.

Huius tirannide captivatur et proscribitur boecius senator urbis et habens duos filios consulares. ut ipse idem de se ipso testatur. quia iniquo ipsius regimini se opponebat. Hic magnus philosophus cum philosophia contendit. quam ipse quasi apologetico modo querulose eius vocibus inducens validissimis argumentis de suis infortuniis consolatur. Hic philosophus et ego iusticiam passus. quia innocens mortuus quasi secundum martirium asseritur esse. quia pro iusticia moritur. Hic multos libros composuit tamquam omnes philosophie complectens in una. Primo quidem in logica que commenta scripsit. super porphirium super predicamenta. super periermenias et libros topicorum libros divisionum cathegoricos et ypotheticos sillogismos. In mathematica arismeticam et musicam tradidit. De moribus librum qui appellatur philosophie. quem in quinque libros distinxit. Fecit et librum de disciplina scolastica. que ad instructionem scolarium et moribus ordinatur. In theologia autem multa ordinatissime tradidit. Primo quidem librum de trinitate. librum de duabus naturis unius Christi. et de ebdomadibus contra nestorium et euticetem. Invenitur autem unus liber de unitate et uno sed apud sapientes non approbatur.

De multis doctoribus et sanctis martiribus qui istius pontificis tempore floruerunt. et de clodoveo rege. Capitulum xx.

Eodem tempore floruerunt multi episcopi presertim quidem in ytalia. germanus capuanus episcopus et epiphanius ticinensis. de quibus magna gesta historie refferunt. quos etiam apud barbaras gentes. que tunc vexabant ytaliam in diversis partibus suis in magna fuerunt reverentia et honore. In gallia quidam abbates. ut scribit vincentius clari fuerunt virtutibus. quia apud carnotum floruit laumonarius carnotensis. apud aurelianos maximus. apud pictavium maxentius. quos omnes magni meriti fuisse tradunt. ut ex ipsorum gestis est legitur quidem. Huius temporibus etiam clodoveus multa prospere agit dei virtute. sed precipue contra alaricum regem gothorum pugnat ipsum quem divina virtute expugnat. Hoc enim proposuit. postquam baptismum susceperit. ad divinam se conferre. ut gesta francorum tradunt. propter quam tamen semper quasi in pugnis victoriosus est factus. Refferunt autem gesta francorum ipsum magne fuisse fidei. quia et uxor eius cum eo in die vadunt quod plurimum ac doctrina beati remigii.

De anastasio secundo et lii. pontifice. qualiter seductus ab achatio. eidem favit et inde mala morte moritur. Capitulum xxi.

Anno domini dxviii. et ab urbe condita m. cclxvi. anastasius secundus natione romanus. ex presbitero sedit annum i. menses xi. dies xxiii. et cessavit dies iiii. Hic constituit ut nullus clericus pretermittat offitium suum in aliquo canone permissa. Hic ut scribit martinus et vincentius. anastasium imperatorem excommunicavit. qui suo tempore imperabat forte ex eadem causa. qua et supra gelasius. quia tunc imperatores videbantur achatio favere ut patet supra de zenone. et posset esse ex sua gravitate. quia homo virtuosus erat maxime. Unde et ipse anastasius papa ab achatio est seductus. propter quod habetur di. 19 c. anastasius. quod clerus ab anastasio se separavit. quod fuit tempore theoderici regis gothorum. ut idem ca. dicit. Quibus autem fuit iste clerus. ibidem subditur quia episcopi presbiteri diaconi et alii clerici. eo quod sine consilio eorum anastasius communicavit fotino diacono thessalonicensi qui communicaverat achatio. quem voluit occulte revocare et non potuit nu-

tu dnyno. p rursu e her sue vba de tri. glo.
us Joh' ibi dicit. q sue mitis effudit mise
testimia misericie ne ubi attende. q deis
to achatio e unu caplm. xxiiii. q. ii. glo
gelasius supra dictus no dampnauit acha
tiu. q nom erroris inventore. s anniq
imitatore. Incidit e d in hicsim dapnatu
in sinodo ephesina. vid3 nestorii i sotiorii.
similit sue in errore extiterit ut q da dicta
sunt. De seuitia regis vuandalorum i
vos epos catholicos de africa. i de doctore
filgentio. Capitulum. 22. :-

Circa ista tempora irato in africa. ut scribit vincencius beluacen. deseuit persecutio in viros catholicos p vuadalos q trasamudu rex dicte gentis clausis ecclis et xxxv. epos exulauit in qua persecutione. in africa fulgencius nacione afer. i eme ruspen epus multa pro fide xpo passus e. i in sardinia cu aliis epis exulauit. De hoc aute fulgentio. sicut scribit ysidorus in li de illus. viris. q in confessione fidei clarus. in scripturis diuinis fuit copiosissime eruditus in loquendo quoq dulcis in docendo vo ac differendo subtilis. multa scripsit ex quibus legimus. vid3 de gratia dei i libero arbitrio. li. vii. pnig fausto gallie gallie regien vrbis epo rndet qui pelagiana hesi. erat infectus eiusq conatur profunda elide calliditate. Legimus i eius libro de sca trinitate ad felice notariu directu. li. vo. de fide rle. i aliud de sacro incarnatione dni nri ihu xpi. extat i alii duo libri. eius de veritate pdestinationis ad epos quosda missi in quibus demonstrat q gratia dei voluntate humana puenit i q deus quosda pdestinationis sue munere iustificatos p elegit quosda vo in peius reprobis moribus. occulto quoda iudicio delinquid. Est i li. altianomes eius quod a fide tu trasamudo rege pfato. btus fulgencius disputauit. ad ferrandu quoq ecclie cartaginensis diacom. vnu de interrogatis qonibus scripsit libellu. Int hec composuit multos tractatus. i smones quibus ~~sermo~~ sacerdotes in eccliis utuntur. claruit aut sub trasamudo rege pnoiato anastasio imperatore regnate. De quibusdam aliis doctoribus. q in diuersis ptibus claruerut. tpre istius pontificis. i in mundo q d audit q quenda arrianu cap. 23.

Isto etiam tempore floruit egesippus. abbas ut idem doctor dicit vbi supra. hic ad pascasiu quenda diacom de vi tasto monachi seueri. li. transmisit breue brem stilo composuit. Scripsit etiam luam exquintus monachus. in monasterio sti seuerini. qua eisde. quasi quoda in testamento dereliquit. Claruit aut anastasio cesare. imperatore regnante eo etiam tempore apud cartagine. olimpius quida epus arrianus. stam trinitate blasfemans. i balnis ictus iii igneis iaculis angelo mittente. visibiliter est combustus. Pidem tempore floruit apud regnu gallie faustus epus in diuinis scripturis multu intentus. ut gennadius scribit vbi supra. Composuit quide libru de spu sco. in quo ostendit ipm sm fidez patre i gsubstantialem. et ppetuu in natura diuinitatis. Edidit quoq opus egregium de gra dei. qua saluamur i libero humane mentis arbitrio. in quo ope docet gratiam dei i inuitare i adiuuare. humana voluntate legi i eius libru aduersus arrianos i macedonianos in quo coeternale pdicat trinitate aliu aut aduersus eos qui dnt in creaturis ee aliquid i corporeu. insi deu quod sane hz intelligi. q hoc vi nr// in quo i diuinis testimoniis i prum confirmat sms. nichil credendu ee incorporeu nisi deu. quod sane hec intelligi. quia hoc vide btus augus sensisse. Scripsit etia q dam ep quedam nestorianu. Sunt et alia eius scripta. que quia no du legi. notare noluy. Vir iu tu vore egregius doctor. i eruditor probatus. Scripsit etia q da exortatoria. ad felice patne dignitate. origine qui religionis assumpserat habitu de laude religionis i timore dei conuersione. pleno aio primam age disponen et attendendu hic. q pea q hic dnt no tinnatur tu anastasio papa sub eo i patore. quia potuerut supuixisse. Isto in tpre fuerut i concurrerut eis i q no pari tempore cursum pfecerut vite vnde sequitur diuersitas apud historiographos. scriptores. q doctore aliq tradut sub alio et alio floruisse. sm ipius diuturnitate vite. ut supra sane e manifestum de bto Joh. euangelista. Jeronimo i aug. i aliis multis de qbus actu est supra et sic explicit 8. liber.

Capitula. 9. libri.

De simacho primo i. liiii. pontifice. qualiter in discordia fuit electus i de iudicio contra hoc theodoricu. ca. primum.

De quodam cardinali. qualia passus e q fauit in discordia in digno ca. 2.

De 2a discordia. inter simachu i laurentiu i de concilio congregato mi xx hor

UVA.BHSC

et de gloriosis dam. laudabilibus opibus eius.
¶ De quodam miraculo quod accidit contra quendam episcopum arrianum de gymnadio doctore. et alarico rege vuandalorum. qualiter fuit devictus a clodoneo.
¶ De hormisda primo et lv. pontifice qualiter de consilio theoderici. misit legatos in constantinopolim. contra anastasium imperatorem.
¶ Qualiter ipsos legatos imperator periculo maris exposuit. unde nec articulos potuerunt promulgare. et quod dixit sinip[?] sit pape.
¶ De iustino imperatore. qualiter fauit hormisde pape. reuocando acta anastasii et reconciliando etiam grecorum romane sedi.
¶ De operibus virtuosis. dicti pontificis et de reuelacione clodonei. ad ecclesiam romanam.
¶ De iohanne primo et lvi. pontifice. et [illegible] nacionibus quas passus est a theoderico rege gotorum et quare.
¶ Qualiter iohannes papa. iuit in constantinopolim. et quomodo honorabiliter susceptus est et obtinuit quod petebat. et de tiranide theoderici. et mala morte ipsius
¶ De beato benedicto qui isto tempore incipit florere. et morte clodonei et qualiter filii eius insiuint regnum.
¶ De yldrico rege vuandalorum qualiter multis miris factus est verus catholicus. de beata brigida. et multis doctoribus.
¶ De felice quarto et lvii. pontifice. de hiis que contigit isto tempore acciderunt.
¶ De iustiniano imperatore et bellisario qui istius pontificis tempore incepimus florere et de beato benedicto.
¶ De hiis que acciderunt clodomiro filio clodonei per [illegible] ad [illegible].
¶ De cassiodoro qui floruit tempore huius pontificis. et iustiniano et [illegible].
¶ De iustiano episcopo ecclesie valentine qualis fuit et qualia scripsit. et quo tempore principium fuit et de bellisario qualis fuit.
¶ De bonifacio secundo et lviii. pontifice. et constitucionibus quas fecit. de operibus virtuosis beati benedicti.
¶ De iustiniano imperatore et gloriosis victoriis eius per bellisarium et de magnis operibus virtuosis eius
¶ Qualiter ad divinum cultum multum profecit. et de templo quod edificauit in constantinopoli. et de ii. theologis quos scripsit.
¶ De dionisio abbate computista. et aliis doctoribus qui isto tempore floruerunt.
¶ De iohanne secundo et lix. pontifice. qualiter dampnauit antimum et quis est iste antimus.
¶ De agapito primo et lx. pontifice. qualiter iuit in constantinopolim. et honorifice susceptus est a iustino. qualiter dampnauit antimum
¶ Qualiter antimus per concilium agapito presente dampnatus est. et de gradarii. et de nouitatibus. que acciderunt iustiano
¶ Qualiter iustinianus priuatus corona. peciit auxilium a bellisario quem priuauerat priuatam. et obtinuit
¶ De silueio primo et lxi. pontifice. qualiter in exilio relegatus est. quia non adquieuit precibus theodore. uxoris iustiani.
¶ Per omnia modus condempnacionis quia per subornacione testium. contra ipsum.
¶ Qualiter bellisarius tunc pugnauit cum gothis et deuicit eos. iterumque pugnauit cum vuandalis. et deuicit et de reuelacione ipsius ad beatum petrum et de anitio episcopo.
¶ De legatis de gallia missis. ad beatum benedictum pro aliquibus discipulis eius et de visione quam habuit beatus maurus. de morte ipsius et de quibusdam aliis. capitulum xxv.
De simacho pontifice primo et liii. pontifice. qualiter in discordia fuit electus. et eius de iudicio contra hoc teoderici. capitulum primum.

Anno domini. dxvi.

et ab urbe condita. a. m. cc lxviii.
Simacus primus. nacione sardus ex patre fortunato. in sede petri locatur. Sedit annis xv. menses vii. dies xxvii. et cessauit dies xxvii. ¶ Circa istum autem pontificem magna quidem acciderunt. et dissenciones et scismata. fuit generata super quibus gesta francorum aimonii monachi. satis diffuse loquitur. sed alii romanorum scriptores. adhuc multa dicit ut martinus et vissentius et quidam cronica in nomine ignotorum. multitudo damasum imitatur. Omnes igitur histories que de summis pontificibus agunt in hoc conueniunt quod simacus in discordia fuit electus. Sed de modo sic refferunt aimonius videlicet in gestis francorum libro ii. et alii eccliasticis histories quod simacus electus fuit in basilica constanciana. ab aliqua parte cardinalium et populo ¶ Laurencius autem quidam in basilica sancte marie maioris eligitur. ab alia parte ¶ Sed cum unus alteri non cederet. constituerunt ut lis ex sentencia iudicio regis theoderici supra memorati. qui tunc in ytalia plenum habebat dominium. diffinire debet. qui rauenne constitutis dum legatos utriusque audisset decreuit ut qui prius electus esset. aut quem maior pars clericorum et populo simul elegissent in sede apostolica resideret unde simacus pontifex factus. laurencium in ciuitate nuceriana constituit episcopum ex sua misericordia et pietate. Hunc

UVA.BHSC

aut pontifice histor describit virum virtuosum fuisse. amatorem dei et pauperum bonum prudentem humanum et graciosum. Sic rei euentum. postea comprobatur. Vnde et sigebertus. scribit de ipso. quod episcopos relegatos. in sardinia per trasamundum in sardinia iuxtam ministrabat. De quodam cardinali. qualia passus est. quia fauit in discordia indigno. capitulum 2m.

Refferat autem dicta historia. francorum quoddam mirabile contra dissensionem et heresim ab beato gregorio. ex libro dialogorum quod quidam diaconus cardinalis. nomine pascasius. inflexibiliter pro laurencio. fauet in migna voluit simaco contrarie laurencium diligens et ipsum semper prefferens. quem etiam iusto episcoporum iudicio. sibi preesse repudiauerat. et tamen virtuosissimus erat in aliis. quia amator pauperum ipse erat et cellarum sedulus dispensator. vt ibidem dicitur. hic quo tempore dicti pontificis. dictus memoratus pascasius. vite terminum clausisset extremum. accidit germanum episcopum. capuanum mediocrum consilio. pro recuperanda salute corporis in quibusdam termis lauari. que angulare dicebantur. ibidemque pascasium videt. inter eiusdem caloribus stantem. acsi paratum ad ministrandum inuenit. ❡ Quem cum tremefactus. inquireret quid ibi tantus vir ageret. que sciebat ad deum migrasse. tanquam magnum mirum hoc ab eo accepit responsum. Pro nulla re hiis caloribus admoneor nisi quod laurencio fauj. eique contra simachum negocii. agenti consensi. Sed siue pro eo preces effunderet in hoc exauditum se sciret. si ad dictum locum rediens. ipsum minime inueniret quod prefatus episcopus fecit. rediit ad termas nec ipsum inuenit. Et attende quia etiam refferetur de ipso. et si esset pungaturus quod super dalmaticam tactum. quod super feretrum portabatur. demoniacus liberatus est. Vtrum autem ista acciderit. post primam vel 2am sedicionem. historia predicta mencionem non facit. tamen maior fuit discordia pro quod 2a. De secunda discordia inter simachum et laurencium. et concilio congregato rome. et pro hoc et de labdabilibus operibus eius capitulum 3.

Refferunt eo omnes historiae ut martinus et cistercensis et quidam historiae de qua dictum est supra quod damasum imitatur quod post aliquod tempus. hoc est post 2os annos iterato emuli laurencii suscitant turbacionem in clero et populo opponentes crimina simaco. de quibus agitur. 2. q. 4. ca. Nemo simaco in pectore §. vltimo. Item simachus. Propter quam causam aliqui de clero et populo separauerunt se a simaco. Vnde tunc ad sua pecticionem theodericus rex et dominus in ytalia congregauit concilium in vrbe. vt patet xvij. q. c. galia. §. hinc est. aduenientes autem Romam pro laurencio. suscitauit sedicionem et multi fuerunt vulnerati et sacerdotes plurimum occisi. Sed quidam primates huius dicti regis. se cum armatis opponentes sedauit sedicionem. quo facto congregatis episcopis. cxv. in sua sede restituto simaco ❡ petrus quidam dictus altinas

dampnatur quod dicitur crimina sua simaco falso imponebat. Restitutus est simacus. clerum et populum qui se ab ipso separauerat grauiter reprehendit. quod autem simaci ideam. contra eum recesserunt ab ipso quod habes. xvij. q. iiij. vbi sic dicitur quod lex est a sancta pontifice ab aliis accusatum. prohibet recipi. nisi sub luce obiecta constituit et prohibet ut lectum ex dicto gallio. omnes episcopos aduersarios. reconciliauit ac eisdem indulsit sanctissimus pontifex. ❡ hic pontifex constituit omni die dominico et in natalis sanctorum gloria in excelsis cantari. et hoc totum addidit in eodem quod post verba angeli sequitur. ut martinus scribit ❡ Sed attende hic. quia attribuitur supra telesforo. hoc autem esse potuit quod parte addidit vnus et parte alius ❡ hic pontifex fecit plures ordinaciones per mensem decembris. presbiteros xl vij. diaconos. xv. et episcopos per diuersa loca. cxvij. Sepultus apud beatum petrum. xiij. kls aug. Est autem vnum decretum multum diffusum. in quo plurima digna memoria reffereuntur de dicto concilio quod habetur. di. xcvj. capitulo. bene quidem. Vbi collociones sunt diuerse. et diuersorum episcoporum quos post aliqua simacus. ornatissime diffinit. et post eum laurencius mediolanensis. et ab inde petrus rauennas. quia post pacem refformatam multa pulcra sunt instituta. De quodam miraculo quod accidit circa quendam episcopum arrianum de gennadio doctore. de alarico rege vuandalorum. qualiter fuit deuictus a clodoueo. capitulum 4m.

Istius autem simachi tempore. et anastasii imperatoris. accidit illud mirabile de quodam episcopo arriano. ut ysidorus meminit refferet. qui vocabatur barsabus qui dum quendam babtizaret arriana forma que talis erat babtizet te barsabus in nomine patris. per filium in spiritu sancto. statim aqua disparuit in qua babtizabat. quod vides babtizandus ab arrianis recedit et ab catholico babtismum suscepit ❡ Isto etiam tempore floret gennadius. massiliensis episcopus hic imitator augustini multa scripsit. ad edificacionem fidelium. Sed inter alia est liber. de viris illustribus. qui supra est sepius allatus Item librum de ecclesiasticis dogmatibus. in quo summarie traditur quid fideli vnicuique sit credendum et quid agendum ad sua salutem. ❡ Hoc eodem tempore sub anastasio. principe cum alaricus vuandalorum rex infectus heresi arriana. cum sua gente contra aquitaniam inuadens circa fluuium ligeris fecisset tentoria. ut per Ricardum scribitur. congregatus clodoneus. cum suis filiis adiuncto sibi vero et fidelis. cum ibi est dominica. in dicta. Et vnum quidem ut gesta francorum tradunt et ipse Ricardus. quia cum quendam fluuium haberet transire. nec sciret quod vadum subito apparuit vna cerua. que precedens castra. flumenque vadans. ipsum dirigit ad vadandum statimque disparuit, officio suo peracto. Itaque rex francorum transiret ligerim cum suo exercitu castra que ponit circa pictauium non procul a basilica beati ylarii Cuius tanquam patroni totius gal

UVA.BHSC

lic patrocinium postulat, et eius ipsa nocte a molitu. Divini auxilij ostensio. quia fiat la vise est de ab ecclesia sancti ylarij. ac super tabernaculum regis clodovei. videbatur extendi hijs confortati franci ad pugnandum potentissime invadunt exercitum alarici. Factaque strages de exercitu eius et ipse alaricus in bello succubuit. ¶ Hic propter suas probitates consulatum recepit. a predicto imperatore ut dicit historia tradunt que magna imperialis dignitas est ab antiquo.

De hormisda primo et lv. pontifice. qualiter de consilio theoderici misit legatos in constantinopolim contra anastasium imperatorem. Capitulum 9m.

Anno domini d.xxxvij. et ab urbe condita m. cc lxxxviij. hormisda primus natione campanus. de civitate frisilone. et ex patre justo. in cathedra persedit. Rexit autem annis ix. d. xvij. et cessavit di. vi. Hic ut cronicarum scriptorum vel scriptores. conceditur. ex ordinatione sinodi et auctoritate apostolica. reconciliavit grecorum ecclesiam. que sub anathemate erat propter petrum alexandrinum et acharium constantinopoli corrupta. ¶ Inde postea veniens hormisda Ravennam. ad regem theodericum quotiens pro indiguit propter nimie anastasij imperatoris. qui corruptus erat heresi eutitis. cum ipso convenit contra sui erroris gravamen. qui veros catholicos. tunc ecclesiasticos favebat. unde ystoria refertur. et propter breviter. quod terminatur cum historia damasi. ipso consilio theoderici. hormisda papa misit legatos in constantinopolim. videlicet ennodium episcopum ticinensem. et fortunatum episcopum cathanensem. ac eciam venerabilem presbiterum et vitalem diaconum urbis Rome. hij euntes ad anastasium imperatorem. ad ipsum commonendum de errore predicto. sed nichil agentes redierunt vacui. ¶ Iterum hormisda alios misit legatos. ennodium videlicet supradictum et quendam alium episcopum nomine peregrinum et pollionem subdiaconum urbis Rome. qui defferentes epistolas fidei. et protestationes secretas. .xix. et venerunt constantinopolim. mandatum quod suscipiunt a summo pontifice. ut primo imperatorem anastasium requirant quod si recusaret ad gremium ecclesie redire catholice. protestationes per civitates dispergant. quod et factum fuit. Cum eorum anastasius predictis consentire nollet. eo quod eciam eutichetis faveret erroribus. contristatus dictis legatis minime satisfacere.

Qualiter ipsos legatos imperator periculo maris exposuit. unde nec articulos. potuerunt promulgare. et quod dicit scripsit pape. capitulum xi.

Sed ipsos periculo corrumpere non valens. cum impositi periculose. sed abirent navi ipsos exponens duobus nautis deducit et sub periculo mortis. quorum nomina heliodorus et demetrius. quibus precepit. directa transfretare via. nec ulla civitate intraret. Quod videntes dicti legati. sed in mandatis eis impositum. ab hormisda papa. per quosdam clericos catholicos supradictas epistolas fidei. et suprascriptas protestationes sub notate numero 19. ad singulas direxerunt urbes. ad provocandum populum contra principem sic corruptum heresi. sed ipsi timentes imperatorem quibus sua epistolam constantinopolis direxit ne apud se teneri esset ausus. Quod cum anastasius imperator. supradicta vidisset furia invectus. talia de hormisde pape scripsisse fertur. Nos imperator anastasius jubere volumus non nobis juberi. hijs autem ad arrogancia dictis ictu fulminis interijsse fertur. in aliis legitur hec in quadam antiqua cronica. Ipsi que aperte incepit. et innatum infelicem etc. De hac eciam morte anastasij. vincencius scribit. Tradunt eciam omnes historie de ipso quod quia fidem catholicam maculavit. heresi. quidam eius dicit. arriana. aliique nestoriana. alij eutitiana. ad ecclesiam Romanam. reniteus fuit. deus permisit eum infeliciter vivere contra eum pro bellatis et hostilibus. et a singulis passus confusionem ¶ Sic infeliciter mortuus ut jamdictum est.

De justiniano imperatore. qualiter fuit hormisde pape reconciliando. acta anastasij et reconciliando ecclesiam grecorum. Romane sedi capitulum xm.

Huic anastasio successit justinianus. qui fuit vir totus catholicus fide plenus. Hic imperator omnes actus dampnavit anastasij. Primoque per legatos requirit pontificem. scilicet hormisdam offerens se suis velle obediendo mandatis. Tunc dictus episcopus romanus. constantinopoli legatos misit. germanum episcopum capuanum et quendam alium episcopum cum uno presbitero et uno diacono urbis Rome. et hij secum defferunt omnia fidei munimenta. libellumque que graecis confiteri dicebant. ad communionem percipiendam apostolice sedis. Cumque pervenissent apud constantinopolim totus populus et clerus cum civitate eis occurrit insuper et ipse imperator justinus cum illustribus viris. et magnatibus. et deducunt eos usque ad ecclesiam sancte sophie. Tunc totus clerus. constantinopolitanus. antequam consentiret. apostolice sedi. petit christi sancta decreta. quam ipsorum episcopus acharius. videlicet sit dampnatus et de hoc eciam imperatorem requirit quin de eis eciam non intraverit. Electus ergo eorum legati dioscoro. diacono urbis rome. ondit bizantiis quibus dictum acharium suis meritis fuisse dampnatum quibus auditis satisfactione per multitudo de sua dampnatione et divocerunt amen unde acclamavit populus clerus cum justino apostolice sedis quod romanus verum fuisse sermonem. ¶ Post hec imperator justinus. urbis episcopis grece mandat sedi apostolice obediendo et sic ad gremium ecclesie redeunt et libellum fidei recepit et fide romani pontificis confitentur. facta quoque magna in populo et clero leticia exorta communione et reintegratione orientalis et occidentalis ecclesie ac favorum ad apostolicam sedem.

De operibus virtuosis dicti pontificis et de vindicta clodovei ad ecclesiam Romanam Capitulum 8m.

Hic hormisda invenit manicheos in urbe. quos discussit sub plagarum examine et ipsorum codices mandavit comburi ante

de inobediencia

de pena inob... an

totum

de destructione manicheorum

UVA.BHSC

fores basilice constantiane. huius etiam pape tempori-
bus. ut Aimoinus in gestis francorum scribit lodoueus
rex francorum direxit ad beatum petrum limina. hormisda
beato remigio. auream coronam gemmis preciosissimis.
insignitam in quo fuit patenter ostendit se deuoto
fore prestitum. cum ad ipsius apostoli sepulcrum missa
mittit regnum suum scilicet per se. per filio regum et donatum.
¶ Hic pontifex ordinaciones fecit. sicut et alii
Sepultus apud sanctum petrum viii. idus augusti.
Huius etiam tempore dicitur fuisse beatum mamertum senonen-
sium francorum. Sed alii dicunt quod tempore beati leonis pape
de quo dictum est supra. hic sanctus pontifex. postquam
multas elemosinas pauperibus erogasset ut dicit mar-
tinus et ministeriis necnon et diversis basilicis.
diuersa contulisset ornamenta apud sanctum petrum
trabem argenteam misit. M xl librarum.
De Johanne papa xlvi pontifice. et grauamini-
bus que passus est. a theoderico rege gotho-
rum. et quare. capitulum 9m.
Anno domini d xli. et ab urbe condita.
M. cclxxxiii. Johannes primus natione
tuscus. ex patre constancio in ca-
thedra per sedet. Sedit autem annis iii. mensibus
viii. et di. xvi. et cessauit di. viii. Circa istum
Johannem omnes cronicorum scriptores. de gestis sum-
morum pontificum concordant de suo grauamine per theo-
dericum regem gothorum sed in modo discordant et locum ac-
cipiendo de eis. prout conueniens est historie
dicendo. ¶ Refert autem Aimoinus in gestis fran-
corum. Ista discordia magis diffuse. quia the-
odericus corruptus heresi arriana. Jam incipit
ex tyrannus contra viros catholicos. qui usque
ad tempora Justini fuit. eisdem valde fauorabilis
ut ex supradictis patet. ¶ Mortuo igitur hormisda
papa. succedit Johannes cuius tempore fuit theoderi-
cus. subuersus ab arrianis. Cum autem contra a-
nastasium imperatorem. fauorabilis hormisde pape
fuit. ut ex superioribus legitur factus arrianus iam
intendit ad tirannidem. et non ex suspicione
perdendi dominium in ytalia et quem videbatur iu-
stinum imperatorem. cum sede apostolica concordare.
secte arriane se dedit. ¶ Et attende quod hic quia
barbare nationes. que intrauerunt et deuastauerunt
ytaliam. ut gothi. et vandali. pro illo tempore
ista heresi fuerunt corrupti. ¶ Quia igitur iustinus im-
perator sicut verus catholicus. toto conatu in orien-
talibus partibus. extirpat hereticos siue arrianos
siue nestorianos. siue eutitetes et eorum ecclesias
confert veris catholicis. Ista de causa theodericus
Johannem papam. ut dicta tradit historia. cum multis
nobilibus romanorum mittit in constantinopoli. ut
minas per eos iustino imperatori quod ipsi ecclesias re-
stitueret arrianis. quas eisdem abstulerat in
parte orientali. et quod ulterius non grauaret eos. omnes
veros catholicos interficeret in ytalia. Dictus
enim theodericus tunc potentissimus erat ibidem
tam ex sua gente. tam ex parentela contractu. cum
diuersis principibus europe. ¶ Refert enim predicta
historia. quod accepit in vxorem sororem clodo-
nei regis francorum. Sorores etiam suas diuersis
principibus copulauit. et inde factus est audax.
Qualiter Johannes papa iuit in constantinopo-
lim. et quomodo honorabiliter susceptus
est et obtinuit quod petebat. et de tirannide
theoderici. et mala morte ipsius. cap. 10.
Cadens igitur sanctus antistes cum sua
comitiua in constantinopolim. ho-
norifice a Justino susceptus est
cum populo et toto clero factoque officio. beatus
pontifex ut vicarius christi. imperialem coronam
Justino imponit imperatori. ut dicta scribit
historia. Tradunt autem alii historici quod in in-
troitu ciuitatis constantinopolis. quendam ce-
cum illuminauit. Peractis vero. pro quibus ue-
nerat. et impetratis obtenta remeandi li-
centia rauennam reuersus est. ¶ Rex theoderi-
cus diro ferox cum audisset Johannem papam sic
honoratum ab imperatore Justino. et ex ipsos se
ad inuicem concordare. mox suspectus Justinum prin-
cipis. ad crudelitatem intendit. Unde simacum
patricium et boecium ipsius generum decapitari man-
dauit. et multos alios nobiles de partibus romanis.
qui ipsius sententiam dicti opponebant. Ipsum etiam Johannem
papam. apud rauennam carceris squalore inte-
rimit. et post modicum tempus. pro reuerentia
tanti patris. corpus eius romam transfertur et in ecclesia
beati petri collocatur. Et post hec ad paucos dies.
ut ait iste historie refferunt. dictus theodericus
mala perit morte. visus est a quodam sancto heremita
qui in sicilia insula liparis. unde et credebat solem-
nia. per sanctum Johannem et simacum patricium in olla vul-
cani demergi. ut in dialogo scribitur.
De beato benedicto. qui isto tempore incepit florere. et
morte clodouei. et qualiter filii diuiserunt. regnum
capitulum vndecimum.
Circa ista tempora. ut Aimoinus scribit
in gestis francorum. et in fine primi
libri. florere incepit beatus benedictus.
In nursia prouincia natus que pars est tuscie
iam plures annos attingens. unde tunc a pa-
rentibus. scolis liberalium artium deputatur et eodem
tempore clodoueus rex francorum ut in eisdem
gestis habetur diem claudit extremum. et 30
annis regnauit in francia. relictis quatuor filiis.
videlicet theoderico clodomiro childeberto atque
clotario. ¶ Hii autem quatuor filii. ut in 2o libro eiusdem
historie clauditur traditur regnum patris equa-
liter in quatuor partes diuidentes. quilibet sibi re-
giam constituit sedem. Unde primus videlicet theode-
ricus. sibi sedem constituit apud metim. 2us
uero clodomirus. sedem suam posuit apud aure-
lianis. 3us vero videlicet clotarius sedem suam con-
stituit apud suessionem. 4us uero childebertus se-
dem suam posuit apud parisius. ubi et pater eorum
in eadem historia tangitur postea sequitur que acta
sunt contra Johannem papam de quo hic agitur. Ten-
dit autem eadem historia. quod a transitu gloriosissimi
regis clodouei. usque ad transitum beati martini
fluxerunt anni cxii. De ylderico rege vuan-
dalorum. qualiter mitis manens factus est vir
catholicus. de beata brigida. et multis doctori-
bus Capitulum xii.
Circa ista tempora etiam mortuo trasa-
mundo rege vuandalorum. ut scribit
Aimoinus beluacensis qui episcopos rele-
gauerat in sardinia ut supra patet succedit
eidem. mansueta ylderico filius eius huius mater eu-

UVA.BHSC

xa. totam orthodoxa. filium suum de recta instruit
fide. et ipsius suggestione. omnes memoratos
episcopos de dicta insula. revocat et suis revocat
sedibus. licet pater ipsum sub iuramento ar
tasset. quod nullum episcopum ab exilio revocaret.
Eodem tempore beata brigida. in scotia floruit
ac miraculis claruit. Eodem etiam tempore
ut scribit martinus et cassianus. omnis pl
titudo antiochie. per terremotum exterminata
est. Eodem tempore ut scribit gennadius.
floruit Iohannes antiochene ecclesie presbiter. ex
grammaticus qui scripsit adversus eos. qui in
una tamen subsistentia asserunt christum
ne adgnoscenda duas in christo. confiten
das naturas. asserens secundum tradicionem scripturarum
unam in illo dei et hominis esse personam non
naturae et verbi naturam simul. et impugnat
quedam verba Cirilli. scripta contra nestorium.
Dicit autem gennadius doctorem prefatum suo
tempore vivere. et adhuc declamare. Hoc
etiam tempore scribit. ysidorus de illustribus. viros
quendam episcopum hispanie floruisse. eiusdem ecclesie
videlicet patensis cui nomen apringius. qui
diserta lingua et scientia eruditus. interpretatus
est utilia. scilicet inter alia apocalipsim. interpreta
tus est quoque subtili sensu atque illustri sermone.
ultra modum doctorum veterum. et plusquam
exposuit aliqui ecclesiastici viri.

De felice .iii°. et lv. pontifice. de hiis que egit et suo tempore acciderunt cap. 13.

Anno domini .d.xlv. et ab urbe con
dita. m.cc.lxxxxviii. felix .iiii°.
natione sabinensis. ex patre casto
rino in catthedra petri sedet. Sedit autem an
nis .vi. mensibus .vi. diebus .13. Hic constituit
ut martinus scribit ut infirmi ante transitum — de unctione extrema
suum sacro oleo inungantur. Sed attendendum
quod ista constitucio fuit. primo facta per christum sed po
stea disposita per apostolos. Cum istam unctionem ex
tremam sit sacramentum. ut patet di. xcv. c. illud
superfluum. et xxvi. q. vi. Ab infirmis.
Cum igitur omnia sacramenta fuerint instituta. per christum
ut doctores dicunt. ambrosius videlicet et augustinus
Istud sacramentum fuit institutum per christum et sic ista
institucio. vel constitutio ex ipso dependet hic
etiam felix ut scribunt martinus et cassian
tinus excommunicavit patriarcham constantino
polis post mortem iustini imperatoris. ex
certis causis quia forte. rebellabat contra
mandata romani pontificis. hic inquiete
moritur. mortuo theoderico. tyranno et in
ecclesia beati petri sepelitur. et cessavit episcopatus anno
uno. di. xv. Isto tempore multa mala ac
ciderunt in mundo primum quidem de promocione
iustiniani imperatoris qui fuit nepos iustini
ut omnes quasi historie refferunt et atten
dendum quia iustinianus concurrit cum multis
pontificibus. quia longo tempore imperavit
videlicet annis xxxviii. unde a felice predicto. usque
ad pelagium primum se extendit eius im

perium. **De iustiniano imperatore et bellisario principis pontificis tempore incepit florere et de beato benedicto Capitulum. xiiii.**

Nunc igitur aliquid videndum de suo
imperio. quia quicquid egit totum dig
num fuit memoria. Refert eciam aimoinus — de bona societate et fidelitate
in gestis francorum optimus scriptor historie quod
duo erant officiales in curia imperatoris. Iustini
videlicet iustinianus et bellisarius. iustiniano hoc
officium erat. quod erat sacri scrinii custos. belli
sarius equitum erat magister. Cumque in officiis
se mutuo honorarent ex hoc actu virtutis mo
ti. iuramento se invicem. obligant fide sincera.
ut si quis eorum altioris gradus potentiam honoris
sortiretur sibi equaret dignitate. quod et rei postea
probavit eventus. Refert autem historia prefata
de quibusdam prenosticis. artibus postquam iusti
nianus imperialem conscendit apicem. de quibus
longus est sermo et in imperatorum cathalogo re
linquendum. et quod dictum est de ipso ad presens
sufficiat. ac ad alia istius temporis procedendum.
Primo quidem de beato benedicto est agendum
qui eodem tempore floruit. ut omnes quasi his
torie refferunt. cuius prima clarent virtuosorum
actuum lucerne in monte cassino. quamvis aliquando coram
alibi prefuit. sed non ita sollemnes ut in pub
lico. qui ab urbe. Romana lx. milibus distat. ut
longobardorum tradit historia. de quibus omnibus
beatus gregorius in dialogo. suo stilo multum diffudit.
de vita videlicet et virtutibus eius. Regulam scripsit
plenam omnibus doctrinis quibus spiritualis et con
templativa perfeccio potest et racionalibus corporalibus racio
nabiliter sustentari. Hunc etiam sanctum pater historia
paulus. in gestis longobardorum. memorie nota
scribit et tradit. **De hiis que acciderunt clo
domiro. filio clodonei. per reverenda. ad
sanctum capitulum. xv.**

Refert etiam aimoinus quod eodem etiam tem — Nota totum
pore. in gestis francorum libro ii°. quo
dam mirabile super uno de filio clo
donei regis francorum cui nomen clodomirus.
Cum enim ad preces matris sue crotildis regine.
de qua dictum est supra. cum aliis fratribus suis. bel — de primo et ...
lum movisset. contra filios gundibaldi. regis
burgundionis videlicet sigismundum et godomarum
pro eo quod patrem regine dicte crotildis gladio
necaverit matrem vero in flumine submersit
accidit sigismundum peregrinatione facta ad quam
dam basilicam sanctorum mauricii et sociorum eius
apud agaunum quam ipse propriis impensis
extruxerat. quod audiens clodomirus omnis
exercitus armata manu et ipsum capit captumque cu
stodie. mancipat. Tunc beatus avitus aurelia
nensis episcopus. attendens ad clodomirum regem sit
vir compassione plenus. ad sigismundi liberam
cionem preces interponit. pro ipso sed rex spre
ante eius commonitione. dictum principem ad
quandam villam que vocabatur calumpna ibique
capite cum suis filiis. detruncari iussit et corpora
corpora. in quedam puteum qui dicitur imperatorum — de ... et mala morte

UVA.BHSC

provincia et quia clodoveus divino non cessit auxilio sine sceptrum martirii recuperare. sicque annis postea iaciones ? fecerunt inde deo in memoriam ipsius templum quia diu per quandam regionem transiret mandens cum paucis in manus hostium videlicet burgundionum ceciderat ab eis. De cassiodoro qui floruit tempore huius pontificis et prisciano et aratore capitulum xvi.

Eodem tempore floruit cassiodorus ut ricardus scribit. hic primus consul postea senator deinde monachus in urbe romana. plurima opuscula ad instructionem fidei nobis tradidit. sed precipue super psalterium luculentissimo sermone commentum fecit. Scripsit etiam tempore sui senatus in ravenna sub theoderico rege libros epistolarum ornatissimo sermone compositum et toto tempore quo administravit rempublicam theoderico fuit carus. sed postquam factus est monachus cassiodorus theodericus aversus est et factus est arrianus. Eodem tempore ut idem ricardus dicit floruit priscianus cesariensis apud britanniam scientia grammatice ut in dicta veniatus est. Floruit etiam isto tempore arator subdiaconus urbis rome ut omnes quasi historie ponit qui actus apostolorum versibus exametris ponit ut scribit ysidorus in sua cronica. De iustiniano episcopo ecclesie valentine qualis fuit et qualia scripsit et quo tempore principium fuit de belisario quis fuit capitulum xviii.

Eodem tempore floruit iustinianus ecclesie valentine episcopus ex quattuor fratribus et episcopis eadem matre progenitis. hic scripsit librum responsionum ad quendam rusticum quasi quodam apologetico modo. Quarum prima responsio est de spiritu sancto. 2a contra arrianos quos bonosiacos appellat ysidorus de illustribus viris. qui christum adoptivum et non proprium filium dicunt. 3a responsio de baptismo christi quod iterari noluerit. 4a responsio de distinccione baptismi iohannis et christi. 5a responsio est unum filium patris et invisibilis est. Claruit autem ut ysidorus dicit in hispaniis tempore tandi principis gothorum et in primordio imperii iustiniani. Et attende hic quia bella dicti imperatoris gessit bellisarius eius collega in simplici officio constitutus ut supra est manifestum. hic transfretavit in affricam et ibi contra vuandalis pugnat. et post expugnat inde eos fugat. ac in yspaniam se confert et in quadam provincia quiescit que antiquitus vocabatur betica ut scribit ysidorus xiiii ethimologiarum. Sed postquam vuandali ibidem quieverunt expulsi de africa. dicta regio vuandalia nuncupatur usque in hodiernum diem. Hoc etiam tempore ut scribit vincentius beluacensis in africa quibusdam episcopis quibus fuerat lingua precisa. in diuturnis dies restitutur virtute. ut etiam disertissime loquerentur. tunc florent in francia ut scribit historiator theodericus abbas et theodulfus eius discipulus fratres etiam unum. Eodem tempore fuerunt qui eadem die nati et pontifices consecrati medardus videlicet ad titulum noviomensem et gildardus ad rotomagensem uno quoque die absolutum a seculo et assumpti.

De silverio papa et vigilio pontifice et constitucionibus quas fecit. de operibus virtuosis beati benedicti capitulum xviiii

Anno domini dxli et ab urbe condita m.cc.iii. bonifacius 2us natione romanus ex patre sigismundo in pontificem romanum assumitur. Sedit autem annum ii menses ii dies 26. hic constituit ut clerici sint divisi a laycis in celebratione misse ut martinus scribit. hoc habetur de consecratione distinctione 2 capitulo sacerdotum. et extra de vita et honestate clericorum capitulo ultimo. hic electus est in discordia. ad dioscoro scilicet eo mortuo bonifacius in sede perlocatur. hic constituit ut nullus episcopus posset sibi successorem relinquere. hoc autem multi pontifices sequentes confirmaverunt ut gregorius. sicut habetur viii q. i. capitulo in primis et medium et extra de electione et electi potestate ut supra patet. Item constituit ut electio pontificis post tres dies a morte eius pro pontifice fieri deberet. hoc autem habetur distinctione lxxix capitulo nullus. hic sepultus est in ecclesia beati petri. Et attende quod quia usque ad tempora ista scribebatur in cronicis de ordinationibus quas summi pontifices faciebant. sed ultra non plus scribuntur. quia ad hoc non intenderunt nisi expresse generaliter pro his diocesanis relinquendo et de episcopis metropolitanis seu patriarchis. Item in cronicis nunc fit mencio de tempore quo moriuntur quod ultra non est de eis nisi de paucis tanta opus sitatis. Hoc tempore beatus benedictus incepit multiplicari in monachis et monasteriis clarere unde nobiles illius regionis usque romam pro ipsius via debant filios educare pro talem patrem ac in moribus instrui. Unde et eo tempore floruerunt duo discipuli eius maurus et placidus nobiles romani et unus quidem in gallia missus ibidem miraculis claruit. sicut agetur infra in mauro. de silvestro. placidus vero in sicilia ibidemque quievit.

De iustiniano imperatore et gloriosis victoriis eius per bellisarium et de magnis operibus virtuosis eius capitulum xix.

Hoc etiam tempore iustinianus per bellisarium militarem gentem triumphator ut omnes historie referunt iam pridem dilatat imperium sub brevi de sibi tota fatat statim in fortem per bellisarium germaniam galliam africam ytaliam sed proprie duas gentes insecutus est quibus mundum europe imperium infestabant videlicet gothicam et vuandalicam quorum utrosque expulsit de diversis regionibus et hispaniam regnavit sic in cathalogo imperatorum dicitur. Sed quid sibi postea accidit de ytalia infra dicetur. hic postquam se vidit sic in secundis rebus prosperatum fecit unumquidem ad errorem rebellium insulis et in eis. suo quibusque scriptum aut legibus. sciendum quod sic se in principio notat flavius iustinianus alamannicus gothicus. francus germanicus atticus africanus alanicus vuandalicus ytalicus pius felix inclitus victor ac triumphator semper augustus

Ubi describuntur gentes quas Justinianus per bel
lisarium remeavit. Imperio [C]um autem preesset
fuit gloriosissimus et dignus omni memoria quia ad
bibliotecam sic magnus sapientie amator intendit. Unde et Paulus scribit in primo libro lon
gobardorum historiarum leges civiles quorum romanorum
quarum prolixitas erat magna et immera
bilis dissonantia et mirabili brevitate correxit. [N]am omnes constitutiones principum que
in multis voluminibus habebantur intra xii.
coartavit libros idemque volumen codicem Jus
tinianum appellari mandavit. [A]d hanc autem
compilationem .x. sollempnissimos viros sibi
suos coadiutores scilicet Johannem virum excellen
tissimum exquestorem sacri palatii consularem at
que patricium et alios viii. famosissimos.
qui hodie nominantur in iure civili. Ad com
ponendum autem institute. 3. doctores sollempnissimos habuit [v]idelicet Tribunianum et theophi
lum et dorotheum de quibus habetur in prohemio.
et similiter de aliis compilationibus est dictum
[E]tiam singulorum magistratuum et principum
leges que usque ad duo milia pene libros erant
extense intra .l. librorum numerum redegit
quem codicem librum digestorum vocari voluit seu
pandectarum. Fecit etiam librum institutionum
quem in quattuor distinxit libros in quibus uni
versarum legum textus breviter comprehendit
noviter composuit. Novas quoque leges
quas ipse statuerat in unum volumine re
dactas novellas vocari voluit. quas nos
communiter autenticas appellamus per colla
tiones distinctas Qualiter ad divinum cul
tum multum intendit et de templo quod edifi
cavit in constantinopoli. De libris theologicis
quos scripsit capitulum xx.

[A]b inde ad divinum cultum studens
unde refert eadem historia pauli
quod idem princeps instruxit intra
constantinopolim templum quod sanctam sophiam
appellat hoc est templum quod christo domino attribuimus. cuius opus adeo cuncta edificia ex
cellit. ut in totis terrarum spaciis simile in
veniri non possit. [D]escribit autem prefata historia
principem supradictum quod fuerit fide catholicus
in operibus rectus in iudiciis iustus ideoque eidem
omnia concurrebant in bonum. Et attende. quod
in isto principe illa tria concurrerunt. que comestor dicit in scolastica historia que concur
risse in viris monarchis scilicet videlicet et sapientia
divinus cultus ysidorus de illustribus viris. quod
scripsit quosdam libros de incarnatione
domini. quos per diversas partes transmisit provinci
as [C]ondidit etiam quoddam rescriptum per
fide catholica de quo infra agetur. Hic
sinodus. sub ipso celebrata dicitur De dio
nisio abbate et primasio et aliis doctoribus
qui istius tempore floruerunt Ca
pitulum xxi.

[H]oc tempore huius memorati historiae
longobardorum temporum. floruit dionisius
abbas in urbe roma. constituitur qui pascale circulum miranda argumentatione compo
suit doctrinam metricam composito. magis imita
tur etiam. [E]odem tempore floruit. facundus.
herman ecclesie episcopus. hic ut scribit ysidorus ubi
supra. xii. libros composuit pro defensione
fidei contra tria capitula quorum damnationem episcoporum beneplacito
orientalis ecclesie. qui pessimum eutichianum et mi
bus calcedonensis sinodi. dampnabat episcopum autem qui
in hoc cumbat. fuerunt libri episcopis ediffens alius
fuit theodorus mopsuestenus. 2us fuit theodoretus.
tui episcopus Claruit autem hic facundus sub justiniano
basilius anno x°. et justiniano imperatore regnan
te. ut idem doctor dicit ubi supra. anno videlicet
xl [E]isdem etiam temporibus ut scribit idem doctor ubi
supra. floruit martinus dumiensis ecclesie. suevo
rum sanctissimus pontifex. ex orientalibus partibus
navigans. veniens in galiciam ibi conversis po
pulos ab arriana impietate. ad procedens
suevorum gentem regulas fidei tradidit ac sancte religionis
formam constituit ecclesias informavit monasteria
condidit copiosaque precepta pie institutionis
composuit. nunquam ut ysidorus scribit. sic vidisse
se libros de differentia quattuor virtutum et aliud volumen
epistolarum in quibus hortatur vite emendationem morum
conversationem. orationis instantiam elemosinarum distri
butionem. Claruit autem regnante theodemiro re
ge. suevorum sub imperio publica Justinianus tenebat
imperium. anno videlicet. 26. De Johanne. 2° papa
pontifice. qualiter dampnavit antimum et
quis fuit iste antimus capitulum xxii.

[A]nno domini. d l iii. et ab urbe condita
m. cc vi. Johannes. 2us natione romanus
ex presbytero electo de celiomonte in ca
thedra petri sedet [S]edit autem annis. 3. men
sibus. iiii. diebus. 6. et cessavit diebus xvi. hic dampnavit antimum arrianum episcopum. ut mar
tinus scribit. Quis autem fuerit iste antimus his
toria refert quod archiepiscopus constantinopolis quia
maculatus fuisset heresi eutichiana. Quia cum
agapitus papa successor eiusdem constantinopolim
venit. ad petitionem theoderici regis gothorum in
italia de quibus infra dicetur. et hoc scribit paulus
diaconus cardinalis et in historia supplementum eu
tropii. sic scribit rufinus eusebii. anno xv.
imperii Justiniani instituta fuit processio in festo purificationis beate marie. cum candelis apud
constantinopolim. cuius causam ricardus et martinus
assignavit. videlicet magne mortalitatis
in urbe regia quod et postea confirmatum est per
Johannem papam. 2um ac institutum ut per totum or
bem fieret. [D]e hoc Johanne. paulus cuius historia
mentionem sibi invicem scribit. Predictus papa Johannes
et Justinianus imperator ut patet in principio codicis
quod non sine magno pondere. verba ibi sunt ampli
cata. et quia pauca de ipso dicunt procedendum
est ad alium pontificem successorem eius agapitum vi
delicet et de utroque agendum. quantum ad con
currentia temporis principum et doctorum.

UVA.BHSC

De agapito primo et lvij pontifice. qualiter fuit in constantinopolim et honorifice susceptus est a iustiniano. et qualiter dampnavit antimium. capitulum 23.

Anno igitur domini dlvij. et ab urbe condita m.cc.ix. Agapitus primus in cathedra petri sedit. Natione romanus. de regione sanctorum Iohannis et pauli. sedit ut plures historie concordant annos quattuor mensibus tribus diebus xviij. et cessavit diebus vj. Hic ut martinus scribit. constituit processiones fieri diebus dominicis. Hic ut omnes historie summorum pontificum tradunt civitatem regiam. hoc est constantinopolim adiit cuius ut sui itineris supra est assignata causa ad petitionem theodati regis gothorum. Vigilius ut paulus supra notatus refert propter sua maleficia iustiniano odiosus erat. Occiderat enim uxorem suam in vulsdeneis que de magna prosapia nata fuit. et regina gothorum et forte imperatori Iustiniano propinqua et in hoc fuit maior indignationis materia ex parte imperatoris et contra ipsum. quoniam ista domina fuit magni ingenii et hic infinitionis status. Iniuriam fecit de eidem regine. hec autem mater fuit alarici regis gothorum et nominata est amalasunta. Veniens igitur ad dictam civitatem honorifice a Iustiniano suscipitur. pacemque pro theodato postulat. quam et est assecutus. Refert autem admonius in gestis francorum et hoc idem paulus supra notatus. et tunc papa agapitus cum imperatore collationem habuit. de fide catholica vincit ipsum infectum de euticetis errore. et quamvis imperator minis insultibus pontificis videretur contendere tandem assentit persuasionibus et monitionibus eius et se ad veram convertit fidem. Ipso igitur rectificato procedit agapitus contra antemium sive antimium eiusdem civitatis episcopum predicte heresis deffensorem et corruptorem principis. unde ipsum anathematizat. et quietudo communione privat. ac persuaso principe iustiniano. in exilium eum cogit. Sed non post multum temporis. in predicta regia civitate sanctus pontifex agapitus. moritur. translatumque corpus eius ad urbem Romanam ut prefati auctores tradunt. qualiter antimius per clarum agapito presente dampnatus est et degradatus est et de nominatis que acciderunt iustiniano. capitulum 24.

Refert autem ysidorus in sua cronica. et patrum et summorum pontificum per directo Iustiniano principe in fide istum antimium dampnavit et degradavit. et quod hoc fuit per concilium quod propterea agapitus congregavit et post concilium moritur. Circa ista tempora accidit mirabile quid de Iustiniano imperatore. Per emulos enim suos mortis est innixus princeps bellisarius qui tot beneficia contulerat imperio. tantumque eidem a principe fuit amor quantum factus est sibi suspectus. propter quod eum ipsum dignitate spoliat. patiatis qua narratione tradit admonius in gestis francorum li. ii. huius pactis de tanta ingratitudine deus Iustinianum punivit. quia non post multum temporis spacium eadem palestine cives sive magnates iniqui. ad depositionem sui principatus intendunt. unde facta coniuratione contra ipsum dum imperator in suspicabilis foret sue gentis. quia tam digno nibat. subito ad theatrum pergeret spectaculum. modico filiatis comitatu. capitur. ipsumque spoliant regalibus facibus. coronamque deponunt de capite eius. et sic omni statu regio ac imperiali ipsum privant. et cum multitudine populi quendam florianum nomine. in solio constituunt regio.

Qualiter iustinianus privatus corona petit auxilium a bellisario qui privatus patria tunc. et obtinuit capitulum 25.

Iustinianus autem in tanto dehonestamento se videns ad antiquum amicum recurrens videlicet bellisarium quamquam privatus esset patriam sub offitio. adhuc tamen propriis defensores et munitiones habebat. et presidia fortia gentemque non modicam ac expeditam ad pugnam. sic eidem scribit. et demittat hec inquit mandat Iustinianus quondam cesar augustus ut immemor iniuriarum modernarum ad memoriam queso reducens pristina beneficia siquid potes me adiuva. Audiens bellisarius se reddit sicut antiquam suppeditaret potentiam. frenum posterum suffragia. nunc autem in casso preces fundis. non mihi prima consulares vidua ... sed quantum facultas mihi instruunt. libenter impendam licet merita imperatoris non exigant demigrat igitur cum comitiva quam habebat hostesque tuos aggrediar. hiis dictis ad conspectum properat principis dicentis ut sequitur suis precipiens expeditius in navilis. et pro foribus stans theatri. conspexit eminus turbam hostium cathedre florianum novi principis circumstante. Conversus igitur ad eos qui secum erant. Eia inquit fidissimi milites. adest omnibus vobis expectata dies. ad capessendam ultionem de inimicis. Tunc ingressus dum illuc adoraturus accessit falsi principis evaginato ense caput amputavit. Quod cernentes quando eo veneral destitutus pugionibus circumstantes forent statim ceperunt. Illi vero nulla resistentia facta dederunt se fuge. qui melius valent. Sic quoque caput floriani. bellisarius sustulit. et coronam quam iustiniano restituit. ipsumque in sua sede reposuit. et ipse bellisarius ad dignitatem pristine status redit. et sic reformata re publica dictum bellisarium contra gothos in ytaliam dirigit multaque alia refert. prefata ystoria circa ea que mihi. sunt dicta sed ad presens sufficiat mihi ista relata quam facimus ad declarationem. eorum que in sequenti capitulo sunt dicenda hic non statim memoratus auctor admonius subiungit. qualiter beatus benedictus translatus a sublacu ad montem cassinum ibidem magne vite meritis. et virtutibus effulsit virtutibus. Iste ibidem agitur de agapito pa

de pugna eiusdem

de deposi[tione]

de quæstione in die dominica

totum

de emulis

senatore bonorum

in credito

restitutione dignitatis

principis petit auxilium a bellisario

bonis fortunis

tristibus vocat

de positione

UVA.BHSC

nue dicto. De silverio papa .lvj. pontifice quo in exilio relegatur et quare non adquievit pro illis theodore uxori Justiniani. capitulum 26.

Anno domini d.xxxvj. et ab urbe condita m.cc.lxxxviij. Silverius primus natione campanus ex patre hormisda in cathedra petri sedet. Sedit autem annis .j. mensibus v. dies xj. Hic ut scribit martinus exilio relegatus est a theodora imperatrice in insula ponciana pro antimio sive antemio condempnato debeset per suos antecessores Johannem videlicet et agapitum. Hanc autem historiam de exilio silverii magis diffuse reffert amonius in gestis francorum optimus historiographus. qui sic dicit quod vigilius diaconus qui apud constantinopolim apocrisiarius erat et post ea successor fuit silverii. ad adversus quod expulso antimo patriarche. Jam dicti displiceret augusto. hec est Justiniano pro sua curiositate. Nec non et auguste que theodora. Ipsius est vocata. accessit ad ipsam et persuasit eidem ut dicto silverio sub tali forma litteras destinaret. Ut autem constantinopolim veniret aut antimum de exilio revocaret. Quibus beatus silverius perscriptis ingemuit et inquit Una imperatrix respondit. licet hec sit finis temporalis mee vite. ego tamen domina augusta. rem hanc non faciam ut revocem hominem indampnatum in perfidia permanentem. Hac de re indignata augusta. mittit vigilium ad bellissarium. precipiens ut inventa occasione silverium exiliandum ageret vigiliumque pontificem constitueret qui se revocaturum antimum repromiserat. Huius autem precepti tenore suscipiens bellissarius ego inquit voluntati principum contraire non audens quamvis invitus Jussionem adimplebo. Sed huius machinator sceleris ratione non effugiet iudicem cuncta cernentis. Ponitur modus dampnationis. que per subornatione testium contra ipsum. Capitulum 27.

Subornatis itaque testibus qui dicerent dictum papam gothis civitatem Rome simul cum patricio tradere voluisse. Jussit presentari se ad audientiam principis. In palacio ingrediente eo solo vigilio. Antonina patricia sic allocuta est. dic domine silveri quid fecimus ut nos tradere in manus gothorum velles. Hec antonina uxor erat bellissarii. quam de scorto assumpserat et de gente amazonum originem trahens. cuius soror antonia quam simili modo Justinianus sibi coniugio copulaverat de quibus diffusius in cathalogo imperatorum agetur quod mulieres fuerunt virtutis. ut eadem historia refert. Adhuc autem antonina loquente quod studiose ... nabat ad placentiam augusto missus Jo-

hannes diaconus. prime regionis apostolice sedis tulit pallium de collo pontificis. ipsumque induit veste monastica. missusque est et relegatus in insula ponciana ibique confessor vita decessit. Hec omnia in gestis francorum habentur. et hec eadem quoque omnia paulus diaconus cardinalis dicit. et supplet eutropium. Et attende hic quia inter gothos et Romanos erat odium propter multa mala que dicta gens barbara romanis intulerat. quod ad provocationem populi non potuit summo pontifici magis crimine imponi. Qualiter bellissarius pugnavit cum gothis et devicit eos et iterum pugnavit cum vuandalis et devicit et de ravenna ipsius ad beatum petrum. capitulum 28.

Accidit autem eo tempore quod bellissarius cum gothis pugnaret. qui tunc residenciam faciebant in ravennam ibique sedes regis eorum cum nomine vitiges. Contra quos bellissarius magnam stragem de gothis et ipsorum regem cepit. Ipsumque in constantinopolim ad imperatorem Justinianum transmittit. Paulus addit quod ipse rediens ad dictam urbem regiam secum dictum regem duxit. quo viso Justinianus multum letatus est. Sed nulla quoque mora contracta navigavit in affricam ibique pugnat cum vuandalis. ipsos expugnat ipsorumque rege interfecit. Tunc rediens romam crucem auream .c. librarum preciosissimis gemmis ornatam offert beato petro. per manus pape vigilii quem ipse ordinaverat. ac constituit silverio mortuo. De quo in sequenti dicetur capitulo quia de ipso diffusius premo eo quod multo tempore in papatu vixit. Hoc autem tempore tanta fames invasit ytaliam. sed precipue liguriam. ut paulus diaconus scribit. quod sicut refert datius vir beatus mediolanensis episcopus. plures matres infelicium natorum membra comedebant. Hoc etiam tempore floruit ut scribit ysidorus de illustribus viris. aratus episcopus. sua statum scripturarum doctissimus qui edidit .v. libros heroico metro compositos quorum primus est de origine mundi. 2us de originali peccato. 3us est de diluvio. 4us de diluvio mundi. 5us de transitu maris rubri. Scripsit et li. 1. ad sororem suam de laude virginitatis pulcherrimo carmine. ac philo compositum. Vivit aut fuit amicus aurelianensis. de quo dictum est supra immediate. ysidorus non specificat. De legatis de gallia missis ad beatum benedictum pro aliquibus discipulis eius et de visione quam habuit beatus maurus de morte ipsius et de quibusdam aliis. capitulum 29.

Eodem etiam tempore flores beatus benedictus in suis discipulis in monte cassino. ad dictum locum. mittitur legatus de gallia. de cenomanica urbe. ut scribit amoinus. ubi supra. et a clarissimo magno beato benedicto unum de suis discipulis petit pro instructione vite monastice. Tunc maurum eius excellentissimum discipulum. et virtutibus eius eidem concedit. Instructo igitur processurum. constituto dataque ei ... sua benedictione. ... futurum. pronunciavit. Unde refert eadem historia libro .ij. ... pervenisset ad monasterium,

de favore hereticorum
de ypocrisi
de audacia mulieris
de constancia pape
totum
de falsis testibus
de audacia mulieris
de pelegacione
al. supplet
de ravenna
de cruce aurea
de devotione
de magna f...

UVA.BHSC

de miraculo

de benedictione

apparuerunt prodigia

sed Romanum mutum quondam beati benedicti diutius
ibique in vigilijs. et orationibus durat. xij. kalendas aprilis. quod
fuit infra tempora imperii Justiniani anno. 29.
subito in nocte post matutinas. raptus vidit viam
pallijs stratam et innumeris coruscantem lampadibus.
ab eius cella usque ad celum protendi. et e contrario
dilectum domino benedictum. celum ascendere. quod per an
gelum. beatum benedictum fuisse cognouit. Refert
etiam eadem historia. quod beatus maurus. veniens ad
regionem andegauen. theodebertum regem vingeris
qui erat filius clodouei. pro reuerentia ipsius et obeius
deuotionem. sollempne monasterium edificauit
quod magnis dotauit predijs. plurimis or
nauit donis. Circa tempus mortis theo
deberti. vel circa mortem eius quedam apparuerunt
prodigia. Primo quod stella veniens e quadru
lo. intrauit lunam. tunc quoque vue in arbore
que vocatur sambucus. innate sunt et in quadam arbore
que magna profferre solent grana. boves
protulerunt granis eo tempore ac solito asperior
yemis facta est. ita ut torrentes et flumina co
gelata pedites ut hominibus prebebant aues quoque
rigore astricte vel fame. absque vllo hominum
dolo capiebantur. et hec sufficiant quantum ad
presente pontifice. et ad aliud accedens sub
quo tempore multa acciderunt

Capitula. 10. libri.

De vigilio primo et lxij. pontifice. qualiter
de ipso multa et diuersa historie refferunt. capitulum 1
De concilio celebrato constantinopoli sub vi
gilio et Justiniano principe. et epla diuini
patoris. quam per orbem direxit. capitulum 2.
De confessione quam fecit predictus princeps
in iiij concilijs. ephesino et calcedonensi et
multa alia notabilia ponuntur capitulum 3.
Hic ponitur sua confessio fidei. et ostenduntur
quos doctores imitatur in epla supra dicta
et ipso idem dampnat hereticos memoratos capitulum
Facta confessione hortatur Justinianus ad hoc
ipsos constantissime obseruandum. illos patres
ad quem ipso verum direxit et commendant
fidem principis. capitulum 4
Concludit postea vigilius verba edificatoria
multum. in concilio. et de morte beati remigij 6.
De pelagio primo et lxiij. pontifice. et con
stitutionibus ipsius. et qualiter se purgauit de vi
gilio. capitulum. 7.
De doctoribus qui isto tempore floruerunt
et primo de victore africano episcopo et de erro
re eius. per Justinianum punito. capitulum. 8.
De theophilo archidiacono qui xpm abnega
uit. et de marresse glorioso principe qua
lia fecit. capitulum. 9.
De militibus qui isto tempore floruerunt
et primo de cerculano episcopo. et iusto de victo
ria marcenis. super gothos. capitulum. 10.
De Johanne. 3. et lxiiij. pontifice. quid fecit
de fortunato poeta qui suo tempore floruit et
obitu sancti mauri. capitulum 11.
De signis et prodigijs. que apparuerunt huius
pontificis tempore. in gallia et in ytalia. capitulum 12.
Qualis effectus secutus est ex istis prodigijs
quia magna effusio sanguinis. ex aduen
tu longobardorum in ytalia. procurante nar
sete et ponitur causa quare. capitulum. xiij.
Qualiter albuinus rex longobardorum venit
in ytalia de obitu Johannis pape. et narsetis. de
laudibus childiberti. regis francorum et germa
ni episcopi parisiensis et aliis. capitulum. xiiij.
De benedicto primo et lxv. pontifice.
cuius tempore longobardi occupauerunt totam
vel partem longobardie. confine alamanie 15
Qualiter venerunt in liguria et ceperunt me
diolanum. et de miraculo quod accidit in
captione papie. capitulum 16.
De Justino imperatore iuniore. quod aliquo tem
pore fuit bonus. et postea malus et de Johanne
episcopo constantinopolitano. magnarum claro. 17.
De leandro episcopo cuius tempore floruit.
pontifice. in vita et doctrina. et de libris que
scripsit. et familiaritate quam habuit cum beato gregorio 18.
De tiberio imperatore. qui magnus clarus
fuit. et quale miraculum accidit ei. ista de
causa. de recaredo rege et concilio toletano. 19.
De confessione quam fecit. recaredus rex circa
fidem catholicam in concilio toletano. capitulum 20.
De pelagio 2o. et lxvj pontifice. et quod ter
pore suo imperatorum consensus. requirebantur
in electione pontificis. capitulum. 21.
Qualiter pelagius beatum gregorium promouit
ad statum cardinalatus. et sui capellanum
fecit. et qualiter missus est constantinopolim ex
certis causis et de multis laudabilibus ac
tibus eius et de childiberto. et pugna eius capitulum 22.
De vita laudabili beati gregorij. et actibus ipsius
virtuosis. que in adventu hic ponuntur capitulum 23
Qualia attemptauit beatus gregorius. circa an
glicos redimendos. et ad fidem conuertendos
non cardinalis existens. capitulum 24.
Quo tempore fuit ad cardinalatum assump
tus. de aquarum diluuio. et pestilentia in
ytalia. inguinaria in urbe. et ceteris. capitulum 25.
De vigilio primo. et lxij pontifice. qualiter
de ipso multa et diuersa historie reffe
runt Capitulum primum

Anno domini
d lxiij. et ab urbe condita. m
cc xvj. vigilius primus natio
ne Romanus. et ex patre Johanne in summum ponti
ficem assumitur. Sedit autem annis xvij. men
sibus vj. et diebus xxvj. et cessauit mensibus 3 diebus. de
isto pontifice diuersi diuersa scripserunt
et locuti sunt. Supra enim scriptum est. de ipso
quod fuit archidiaconus. constantinopolitanus et volens
complacere augusto et auguste. post
ea fuerunt diuerse querele. pape ad suam sug
gestionem pro reuocatione sine auctoritate qui
minus videbatur gratum rei publice et principi

UVA.BHSC

imperatori. sic est propositum multi. de facili deri-
pi et quia noluit revocare sententiam contra
Anthimum. inde scriptum est quod fuit in exilium
missus. sic et plurima hoc scribit paulus
diaconus cardinalis hoc martinus hoc eusse-
bius. Sed non videtur verum quia omnes histor.
concordant. et decretum di. xvi. Item epistola
Justiniani quam direxit per universum orbem.
episcopus Julio fuit quinta sinodus in constantino-
poli celebrata. et hoc quidem sine fuit xx.
anno imperii eiusdem principis. ut patet in sua
epistola supradicta. Sed hoc potuit accidisse
tempore Justini successoris eius quem alique
historie Justinianum juniore appellant
Cuius uxor dicta Sophia. in illa enim sit
propter impietatem narses patritius longo-
bardos in ytaliam introduxit. ut infra
dicetur. Gesta autem sanctorum hoc attribu-
unt theodore uxori justiniani senioris quod
esse potuit. post concilium quod fuit spatium
plusquam x. annorum que quidem historia
horribilia refert. et de inhonestatione
vigilii sibi in constantinopoli facta per
mandatum theodore quia sententiam latam
contra anthimum non revocavit. et inde re-
diens usque roma in sicilia moritur in-
firmitate dolorum calculorum. Cuius corpus ro-
mam transfertur. et ad sanctum marcellum via
salaria sepelitur. De concilio celebrato con-
stantinopoli sub vigilio et justiniano prin-
cipe. et epistola dicti imperatoris quam per orbem
direxit capitulum ii.

Sed nunc redeamus ad acta vigi- *concilii*
lii. primo quidem refert marti-
nus de ipso quod ipse ordinavit eccles-
as fabricari ad partem orientalem. sed de dic-
quod ecclesias fabricari ad partem orientalem to concilio. quinto magna dico quia in eo
convenerunt magni viri ut scribit idem
justinianus. c. videlicet lxv. episcopi ubi constitu-
erunt errorem nestorii. et eutichetis esse conde-
mnandum renovando sententiam. Item damp-
natus fuit theodorus. ypporum. episcopus suo
imperatori. Primo igitur sancta confessione
quatuor conciliorum. Niceni. videlicet constantino-
politani. ephesini et calcedonensis in dicta
epistola promittuntur solempnes episcopi et prelati
qui interfuerunt prefato concilio. et ipse
papa vigilius et hoc idem dicit. c. di. xvi.
inter quos eutichius patriarcha constantinopo-
litanus. apollinaris alexandrinus domnus
theopolitanus. et multi alii viri clarissimi. unde
in dicta summa in dicta etiam epistola. sit
mentio quid in quolibet concilio fuit acti-
tatum sed summarie et compendiose prout
exigebat sua natura. et quia fructuosa
sunt et memoria digna. que in dicta
epistola continentur. medullam et florem dicte
epistole accipiamus. et hinc opera interseca-
mus. maxime quantum ad ea que sunt de fide

integritate. per aliquas histor. quod falso eis que-
dam imponunt. quod ego fuerit vere catholicus
apparet per ea que scribit johannes papa 2º. et johannes eius
ut patet in principio codicis. Item in hac epistola primo
confitetur niceni concilium. sub constantino
principe. contra arrium episcopum et dampnat arrium
eiusque impietates. asserentem filium non esse con-
substantialem patri. 2º confitetur concilium constan-
tinopolitanum contra macedonium negantem
divinitatem spiritus sancti. sub theodosio seniore.
Addit etiam justinianus in dicta epistola. quem-
dam hereticum ibidem dampnatum. de quo de-
cretum supra aliquam mentionem facit. videlicet
appollinarem discipulum macedonii. qui
verbum dei humanum sensum dicebat non re-
cepisse. sed solam carnem. De confessione
quam fecit predictus princeps. et acta concilii ephe-
sini. et calcedonensis et multa alia notabilia
ponuntur. Capitulum.

Hos ergo. idem *tertium*.
princeps. detestatur et veram fidem
dicti concilii confitetur. quod spiritus sanctus
sit deus. consubstantialis patri et filio. et quod omnia que
deus in sua natura plantavit, sibi assumpsit
dei filius carne videlicet sanctificatam et anime rationalis
unitam. 3º confitetur in eadem epistola. concilium
ephesinum. sub theodosio seniore. Iuniore contra
nestorium. et eius impietates. ipso impie asse-
rente. alium esse deum verbum et alium christum et hunc
quidem non filium dei patris illud autem solum gratia filium
et stratum et gratia sanctum dei. genitricem mariam ne-
gante nestorio. et magnum favorem habenti in
orientali ecclesia. in quo sacramentum madebat errores
sed confirmantibus contra meum. illis et patribus quod
prefato interfuerunt concilio. ephesino dictum con-
cilium contra nestorium constitutiones fecit
in quibus dampnatur nestorius et sui sequa-
ces. de quibus dictum est supra ubi agitur de
celestino primo. hoc autem justinianus prin-
ceps aprobat. in epistola sepedicta. Refert
etiam ibidem justinianus quod cum nestorius cona-
retur. reprobare quandam epistolam quam cirillus
cirillus scripserat contra ipsum super qua se fundavit
tota sinodus supradicta. theodosius piissimus
imperator. iam dictus. supradictum nestorium
refrenat. suasque impietates penis astringit
per concilium primo a dignitate privans. et hoc
in dicta epistola memoratus princeps. justinia-
nus confirmat. Narrat insuper ibidem quali-
ter sinodum. constituetur calcedonensis. ubi vi-
delicet. dampnatus eutices. qui refferre
carnem christi consubstantialem esse nobis negasse hoc
esse eiusdem generis nature. quia ut supra agitur
noluit quod carnem celeste assumpsit. et eius
ipsum mentionem ponitur. ubi scribitur de leone
primo. Refert autem dictus justinianus. quod
dam epistola nona in hac epistola. que in pre-
fato concilio. non narrantur. quod tempore illius
concilii. tanta fuit tunc temporis hereti-
corum multitudo illius heresis. et communico

tam in constantinopoli quam ephesi. ut etiam decerneret
flamanus urbis regie episcopus de sede sua pro qua
tamen. pie recordationis marcianus imperator
ad petitione leonis predicti congregavit sanctos
patres. apud calcedonam tam ipse quam priores
iudices expositi congregatos. ad concordiam revoca
vit. contra euticem et sua impia dogmata. sic
convenientes dampnatur. et in exilium relegatur.
per quam relatione venerabilis fidem. vertam hinc principis

Hic ponitur sua confessio fidei. et ostendit quos
doctores imitatur. in epistola supradicta. et ipse idem
dampnat hereticos memoratos. capitulum quartum.

Unde ipse ibidem. dicit. quod in fine
in eadem dicitur. Fatemur inquit vos vo
luimus. quod nos ea que scripta sunt in quatuor conci
liis. Niceno constantinopolitano ephesi
no primo et calcedonensi. de una eademque
fide exposita et diffinita sunt. servabimus et defen
demus. et eos sequentes et omnia que consonant
istis suscipimus et amplectimur. quicquid autem
non consonat istis vel a quacumque persona
scriptum inveniatur hoc tanquam alienum
a nobis. et pietatis cultu extraneum detesta
mur et blasfemamus. Sequimur namque in omni
bus sanctos patres et doctores sancte dei ecclesie. id est
athanasium hilarium basilium gregorium theo
logum. ambrosium theophilum iohannem consta
tinopolitanum Cirillum augustinum proculum
et leonem papam primum et omnia que ab hiis de fi
de recta et ad condempnationem hereticorum con
scripta sunt. et exposita sincera fide suscipimus.
Dampnamus vero theodorum et nestorium. ac
euticem cum impiorum dogmatibus. Ista sunt que ius
tinianus in edicto in dicta epistola quamvis magis
diffuse. dicit sed ad prolixitatem vitandam.
hec sub compendio tradimus. Movet etiam ibi
dem questionem de heretico mortuo. utrum posset
anathematizari et asserit Iustinianus ex
sentencia primi. quod sic sicut ponit absolute. et
sicut invenitur in iohanne et flaviano constanti
nopolitano episcopis. Facta confessione hortatur Iusti
nianus. ad hoc idem constantissime observandum.
et illos patres atque episcopos ubique diriguntur et comme
dant fidem capitulum quintum.

Facta igitur confessione sue fidei. vo
ce publica in dicta epistola committit
se ad illos sanctos patres. qui in
dicta quinta sinodo interfuerunt ut ipsam ob
serventur. et contra omnem contradicentem cons
tantissime se opponant. Hec autem acta sunt
xxvi. anno imperii iustiniani. Quid autem
sinodus receperat respondeat audiamus. Pro
sequitur. in. episcopi viri. concurrentes custodiam re
ligiosissimi viri et sanctissimi patriarche ierosolimitani
in unum convenientes. unus videlicet stephanus e
piscopus raphie. sic dicunt Theodorus vir ma
gnificus exeat secundum iussionem imperatoris. hic
evenit per que erant sinodi congregata ad ob
viandum prius erroribus impiis. sicut et nesto
rianus et aliquid huiusmodi euticis. Dicit autem pa-

tres. sibi invicem consentientes approbant
fidelitatem principis. et simul confirmat illa que
concilia detestantes impietate theodori nestorii
et euticis. et verba que dicit. sunt magni ponderis.
quantum ad constantiam fidei. que in integrum
ponentur non de cathalogo imperatorum auferri.

Concludit quod postea vigilius verba multum
edificatoria in concilio et de morte beati Remi
gii capitulum sextum.

Ultimo vigilius papa. qui sanctissimus
ac beatissimus appellatur. concludit so
lutionem. sic dicens Repletum est gau
dio os nostrum et lingua nostra exultatione. quod
discordie confusione submota pax dei ecclesie
eius reformata ut impleatur quod dic
tum est. ecce quam bonum et quam iocundum habitare fratres
in unum valde enim exultavimus concurrentes in fra
ternitatibus in scripto. nobis oblata confessione
et post multa subiungit concludens. vigilius
in veritate confirmat de bene et ad apostolicam
sedem nec beatitudinis. manifestum facimus quod
nos semper conservamus et conservamus fidem
ab initio traditam a magno deo et salvatore
nostro domino ihesu christo et a sanctis apostolis in unum
sanctum predictam a sanctis patribus explana
tam. et maxime ab hiis qui in sanctis quatuor sinodis
congregati sunt quos per omnia sequimur et
suscipimus. id est. cccxviii. patres qui in niceno
concilio congregati sunt. et sanctum simbolum sive
mathema fidei exposuerunt et arrianam im
pietatem anathematizaverunt et imitatores
eius. Suscipimus autem et cl. sanctos patres con
stantinopoli congregatos. qui idem sanctum ma
thema explanaverunt et de deitate spiritus sancti
dilucidaverunt. at heresim macedonianam spiritum
sanctum impugnantem et impium et appollinarem
condempnaverunt. similiter sequentes. Suscipi
mus insuper et sanctos ducentos patres in ephesina
prima sinodo collectos qui per omnia sancti
sunt. idem sanctum simbolum sive mathema.
et condempnaverunt nestorium impium et
scelerata sua dogmata. et qui in eis sapiunt
Ipse suscipimus. sexcentos xxx. sanctos patres
in calcedonia congregatos. qui etiam predicte
tribus conciliis per omnia consenserunt condem
naverunt insuper et anathematizaverunt eu
ticem et nestorium. at impiorum dogmata impia
impiorumque sectatores. et ita per ea que hic dicuntur
apparet fides recta iustiniani. et devotio ad
ecclesiam et summum pontificem. et verum de alio
iustiniano. contra vigilium. nisi forte post con
cilium fuerit subversus. quod non est credibile
Quamvis admonius in gestis francorum ap
te dicat de iustiniano. et de theodora uxo
re eius quod supra est manifestum. In isto autem
concilio ordinatum fuit quod beata maria theotho
cos vocaretur. ut scribit nicephorus. hoc est ma
ter dei. Isto tempore scribit martinus quod beatus re
migius migravit ad dominum qui. 72. annis
rexit ecclesiam. et tanta magna magnificencia vir
tutibus claruit multi etiam doctores floruerunt

UVA.BHSC

et hec tempora et plurimi confessores sed post ad sequentem pontificem resumemus.

De pelagio papa et romano pontifice. constitucione eius et qualiter se purgavit de vigilio. capitulum. vii.

Anno domini dlxxxi. et ab urbe condita. Mcccxxxiii. Pelagius primus natione romanus. ex patre iohanne sup cathedra petri sublimatur. Sedit autem annis viii. mensibus x. di. xviii. Et cessavit mensibus iii. diebus xxviii. Hic constituit ut scribit martinus et consentiunt. ut heretici et scismatici per seculares potestates et principes arceantur. quod hec xxiiii. q. v. c. relegentes. quod etiam infinita iura confirmant. De hoc pelagio scribit martinus quod culpatus fuit de exilio vigilii et morte. sed coram omni populo et clero tangens crucem et evangelium de isto crimine se purgavit. Refert autem historia memorata francorum quod duplex de eo vigilius graves emulos et in constantinopolim et in urbe habuit. inter quos fuit pelagius iste tanquam suspectus ... et inde se purgavit. Una causa fuit quia minus opposuit se silverio et meledio et plus contra se provocavit. Secunda quia non intravit per hostium et inde fur fuit et latro. Propter quod ... parietem tulit. quicquid contra ipsum agitur. et pro virtute stetit in revocatione non faciendi antiquum et inde apud deum meruit quia omnia ad patriam sustinebit. ... quia omissa sunt multa de doctoribus et de istis viris qui eo tempore floruerunt. in isto capitulo supplebo sed et de principibus aliquid tractandum. qui convenerunt temporibus istis.

De doctoribus qui isto tempore floruerunt et primo de victore africano episcopo et tempore eius per iustinum punito. capitulum viii.

Hoc etiam tempore ut scribit isidorus de illustribus viris floruisse victorem tunnunensem africane ecclesie episcopum. hic a principio mundi usque ad iustini iunioris primum annum breve per consules annos bellicarum et ecclesiasticarum rerum. nobilissimam promulgavit historiam laude ac notacione illustrem et memoria dignam. sed pro defensione trium capitulorum contra concilium calcedonense a iustiniano augusto in egiptum transportatur. unde rursus constantinopolim evocatur. ad iustiniano imperatore et eutinio constantinopolitano episcopo ... illorum trium capitulorum resisteret inde in monasterio eiusdem civitatis custodiendus mittitur. tanquam in eadem dampnacione ut dicit moritur permanens. Nunc autem ... ista tria capitula hic possimus exponere ... ipse enim iustinianus imperator ut tactum est supra de incarnatione domini ubi contra tria capitula scripsit ad mun... tria capitula ... episcopos ad impugnandum ephesinum et calcedonense concilium. unum fuit ybas edissene episcopus. qui epistolam scripsit ad marim persam. et ad theodorum mopsuestenum episcopum. Alter alius fuit theodoretus episcopus ciri. qui eadem scripsit. Isti ... conati sunt ... de catholica ecclesia. et sic sua intencione heresim. unde capitula ... nullo sunt explanate qua dixerit concilio ephesino. Tercia scripserunt praedicti ... concilium calcedonense. In hiis quae blasfemis se figentes. asserebant aliud esse christum aliud verbum deum patris et gloriosam virginem mariam non esse genitricem dei. Istos ... errores. ad tria capitula reducebat que sub ... capitulis comprehendebat.

De theophilo archidiacono qui christum abnegavit et de narsete glorioso principe qualis fuerit. capitulum ix.

Hoc etiam tempore tradit historia fuisse theophilum in una urbe cilicie. qui archidiaconus episcopi ibidem ex ambitione honoris christum et eius genitricem abnegavit ac diabolo homagium fecit. qui postquam per diabolum ad quod volebat promotus est. ad cor rediens cum fletu et lacrimis. diu penitencia se affligens. mediante domina nostra veniam impetravit. et ad indicium impetrate venie. ipso dormiente scriptum abnegationis. supra pectus eius post dormitionem invenit. Hoc etiam tempore propter magnam epidimiam agravatam. in constantinopoli instituta est sollempnitas purificationis beate marie quae grece ypapanti vocatur. Hoc etiam tempore ut refert ystoria logobardorum et amonius in gestis francorum alboynus logobardorum rex. cum ... in pannonia. auxilium prebet narseti cum sua milicia contra totilam regem gothorum qui per totilam ... sed pro principe ... per multos annos. hic autem narses mortuo bellisario. factus est patricius. missusque est in ytaliam. contra predictam gentem et quamvis esset eunuchus vir tamen fuit bellicosus et cum grande virtutum preclarum ut dicta scribit historia. quae sic ... scribit. quod ... fuit. iustiniani principis deinde pro virtutum ... honore promeruit. Erat enim vir piissimus in religione catholicus in pauperes munificus et reparandis basilicis ... studiosus. vigiliis et orationibus in tantum studens ut plus supplicationibus adeo ... sepe ... bellicis victoriam obtinet.

De multis sanctis qui isto tempore floruerunt et primo de erculano episcopo piissimo de victoria narsetis super gothos. capitulum x.

Isto etiam tempore floruerunt sancti. ut scribit vincentius beluacensis in ytalia quidam sabinus canusinus. cassinus narniensis. Item victor capuanus episcopus. In gallia lingonensis episcopus. vedastus atrebatensis episcopus qui a beato remigio fuerat ordinatus. Eo etiam tempore beatus herculanus episcopus perusinus capite truncatus a rege gothorum totila. cuius caput post mortem postea ad corpus fuit repertum. Et attende de isto totila. quod

Bellisarius subiugauerat . de gotis capto ipsorum
rege ut supra patet. Post mortem autem ipsius etiam go
thi resumunt vires. et regem sibi constituunt quem
totila vocant. et quem diaconus cardinalis paulus
Baduillam vocat. hic quidem iterato sub iustiniano
principe vexat ytaliam. unde et narses eunuchus missus
ut supra est dictum. hunc quidem narses bello impetit
cum ipso pugnat. et eum in pugna vincit et occi
dit. suamque gentem prosternit et ad nichilum redi
git et sic dominium ytalie a narsete pacifice possi
detur. ut idem paulus scribit et amonius in suo
... gestis. Refert etiam qualiter quosdam duces
regis francorum clotarii nomine occidit in bello qui
aliquid de partibus ytalie occupauerat. citra
partes pede montanas. Huius etiam tempore ius
tinianus moritur et multa pace honorifice in
ecclesia sancte sophie quam edificauerat sepelitur.
Cui successit iustinus siue iustinianus iunior
dictus. De johanne iiio. et lxiiii. pontifice. quid
fecit de fortunato poeta qui suo tempore flo
ruit et de morte beati mauri Capitulum unde
cimum

Anno domini dxci. et ab urbe condita
m. cccxlviii. Johannes 3us natione Romanus
ex patre anastasio in cathedra petri
locatur. Sedit autem annis .xi. mensibus .xi. diebus .xx.
et cessauit mensibus .i. die .3. Hic ut scribit martinus
reparauit cimiterium sanctorum martirum. hic postquam
perfecit in urbe ecclesiam sanctorum philippi et iacobi.
et edifficauit eam moritur et sepelitur in ecclesia
beati petri. hiis temporibus ut idem martinus dicit
et amonius in iiii. li. de gestis francorum. quidam
floruit poeta vocatus fortunatus clarus ingenio
qui de ytalia turonum veniens gesta beati mar
tini luculento stilo digessit. et deinde in episcopum
pictauensis ordinatus. Addidit etiam amonius
quod multas alias vitas sanctorum partim prosa
partim metro composuit. Regi etiam francorum
sigiberto multa metrice de regimine scripsit.
De hoc etiam fortunato magna scribit longo
bardorum hystoria. et quod fuit socius et amicus feli
cis episcopi taruisane ciuitatis. Tante autem fuit fa
me in gallia in uita et doctrina ut eadem histori
tradit. quod post mortem suam in suo sepulcro me
ruit epithafium grande. hoc tempore ut eadem his
torie tradunt. beatus maurus beati benedicti discipulus
post laudabilem vitam monasticam in gallia mi
grauit ad dominum. et prope parisius tumulatus
quiescit. De signis et prodigiis que appa
ruerunt huius pontificis tempore in gallia et
in ytalia Capitulum xiii.

Hoc etiam tempore ut scribit vincentius be
luacensis in diuersis galliarum partibus
diuersa signa sunt visa. nam celum ar
dere visum est quod ardore beatus gregorius igneas a
ces appellat in omelia. unde sanguis in vesti
mentis hominum ex nube defluxit domusque quedam
ab intus respersa sanguine apparuit post que prodi
gia clades magne sunt secute. fames et mor

talitates. quod refert paulus in gestis longobar
dorum. et precipue in ytalia sed maxime in liguria
subito enim apparebant quedam signa in domibus.
siue in hostiis siue in vasis. siue in vestime
tis que siquis voluisset abluere magis appare
rent. Post annum vero ceperunt nasci in ingui
nibus hominum. vel in aliis delicatioribus me
bris. quedam glandule in modum nucis. uel dac
tili quas mox subsequebatur febrium estus in
tollerabilis. qui infra iii. dies ut in pluribus
extinguebat. et hec dicit prefata historia ac
cidisse circa mortem iustiniani principis. Scri
bit enim idem vincentius. hoc tempore accidisse
in gallia. quod mons supra rodanum dans mugitum
multis diebus. tandem ab alio monte sibi vicino
diuisus cum ecclesiis et domibus omnibus et bestiis in ro
danum precipitatus est. Qualis effectus secutus
est ex istis prodigiis quia magna effusio
sanguinis. ex aduentu longobardorum in yta
liam. procurante narsete et post eius ... capitulum 13

Nunc temporis statum secuta turbatio
in ytalia. ex aduentu longobardo
rum in ipsam per quorum introitum in ipsa
multus effusus est sanguis. modum introeundi
prefata historia tradit. et amonius in 3o libro
de gestis francorum Cum enim narses gothis
prostratis. et ipsorum rege totila prostrato.
vel interfecto. aliis principibus humiliatis. qui ve
xabant ytaliam. ipsam pacifice gubernaret.
ac cum sua gente floreret in urbe. sathan
inuidet eidem unde contra ipsum insurgunt
Romani ingrati. de eius diuitiis sic de ...
caudit. ut scribit idem amonius quia urbem
de multis angariis liberauerat. unde litteras contra
ipsum ad imperatorem iustinum iuniorem trans
mittunt qui tunc in constantinopoli imperabat.
Et sophiam uxorem eius imperatricem prouocare
iure posse. quod ipsam urbis dehonestasset. pro
qua causa imperatrix talibus irritata sermoni
bus. ipsum licet iniuriosis agreditur et incre
pat quia eunuchus erat. sic eidem scripsit. quod fa
ceret eum in gemitio mulierum pensum diuidere
lanarum. non principari terre romanorum
Ad hec narses tale fertur dedisse responsum. filu
m quod filabo quo talis ordietur tela. quam ius
tinus et sophia nequibunt modo sua respondere
vita. Nec mora contrahit ad persequendum
grecorum. sed celeriter per veredarios ad alboyn
regem longobardorum litteras exortatorias
transmittit qui tunc in partibus pannonie mo
rabatur ut relictis pauperimis eiusdem
regionis ruribus ad amena ytalie se trans
ferrent. dictis autem barbaris cum confidentia
scribit. quia a longo tempore fuerat fami
liaris amici. Qualiter alboyn rex longobardorum
venit in ytaliam. de obitu johannis pape et nar
setis. de laudibus aldiberti regis francorum et
germani episcopi parisiensis. et aliis. capitulum 14

Alboyn quidem dictam invitacione
nis sermonis. sine mora cum sua gen
te aduenire dum se parat et cum fauo
re narsetis. dictam regionem ingreditur

et usque ad tempora karoli magni. in magna
parte durauit ibidem. quod fuit tempore istius
pontificis pape Iohannis. Unde refert idem a
nonymus ubi supra. quod post hec quasi imme
diate recedit de urbe et uadit neapolim quod
sibi sentiens papa Iohannes qui pelagio primo suc
cesserat. romam redire rogauit. quo impetra
to romam urbem reuersus fuit. et sanctissimus quidem
Iohannes non diu post reditum superuixit. Nar
ses uero post aliquantum temporis in urbe de
functus est. ¶ Corpus quoque eius in loculo plumbeo po
situm. cum suo thesauro constantinopolim est trans
latum. ¶ Circa hec tempora anonimus refert ut
supra. floruisse beatum germanum parisiensem episcopum
cuius corpus in oratorio sancti uincencij fuit se
pultum. ¶ Sed nunc autem regnabat in francia childe
bertus. quorum utriusque ad subueniendum paupe
ribus. precellebat unus ut ibidem scribitur. quod
inter principem et sacerdotem erat tunc expec
tata contencio. quia faciebat de mensa pug
na. et de pietate certamen. thesauros ut spar
geret. et de talentis suis egeni ditescerent.
¶ Denique cum semel equus ad sedendum aptus.
deesset episcopo rex prefatus eidem suum transmi
sit rogans ut ipsum apud se retineret. Inte
rim beatus uir postulanti captiuo equum me
moratum donat. quia apud ipsum plus fuit cura
pauperis quam uox regis. ¶ Scribit autem martinus
de ipso. quod cum expiraret iussit ex opposito.
sculpi. in pariete. quinto kalendas maij. cuius scriptura
tam post mortem ipsius specule quia tali die
mortuus est. qui sibi diem reuelatione inspirauit.
Sepultus autem in ecclesia que primo dicebatur a
sancti uincencij. nunc autem dicitur sancti germani ger
mani de pratis. ¶ Eodem tempore floruit
felix episcopus ciuitatis taruisine. qui cum audisset
alboyn regem longobardorum illuc aduenisse
occurrit ei. in fluuio plaue. Cum rex, sicut
uir liberalissimus. omnes possessiones sue ecclesie
eidem concessit atque per suum notarium sibi firmauit
Hic felix magnus amicus et socius fuit fortu
nati supradicti. Unde quadam uice quod cum
ambo paterentur morbum oculorum. uenerunt prope
taruisium ad quandam basilicam beati martini
et ex deuocione ad dictum sanctum oculos suos de
oleo lucerne linierunt que erat coram altari
dicti sancti. et curati sunt Qua ob causam fortuna
tus. supra nominatus limina uisitauit beati mar
tini turonensis et ex sua bonitate et probitate
et sua ut iam dictum est ad instanciam illius
gentis ibidem remansit. et factus est presbiter
et inde episcopus pictauiensis. ¶ Refert autem dicta
historia longobardorum quod legendam beati mar
tini in quattuor libris heroyco uersu contexuit
hymnos quoque plurimos festiuitatum multaque poetice
ipsum dicit esse scribendum. De benedicto primo
pontifice. cuius tempore longobardi occupauerunt
partem lombardie. confinem alamanie. capitulum 15

Anno domini [illegible] et ab urbe condita
[illegible]. Benedictus primus natione

Romanus ex patre bonifacio. in cathedra petri sedit.
Sedit autem annis quattuor mensibus i. diebus xx. Huius tempore
xviij. et cessauit mensibus iij. diebus x. Huius tempore post
ingressum longobardorum. in ytaliam alboyn iam
dictus rex longobardorum. intrauit terram primam
hoc est regiones confines alamanie. ut est foro
iulij marchia. tuscia. prouincia uenetiarum.
que multas infra continet terras. Inde postea tran
siuit ad partes romanas. quas fortissime uexauit.
Sed redeuntes uersus liguriam. ticinum quod alio no
mine papias appellatur ciuitatem obtinere obsidet.
per tres annos tota deuastatis regionibus propter que
mala. exorta est fames non modica in ytalia.
unde ex hiis sollicitudo summi pontificis grauatur a
et ex quadam pressura malorum ex diuersis tri
bulationibus moritur. Et quamuis historia singula
de ipso non refferat. multa tamen inueniuntur facta per
ipsum. que uirtuosa fuerunt et laude sunt digna.
Suoque tempore arserunt magna. in urbe et in yta
lia. et magni doctores in ecclesia inceperunt florere
Sed primo aliquid de longobardis dicendum est.
Sed eorum prouincia que uenetiarum appellatur preter
maritimas ciuitates. ut refert dicta historia. oc
cupant. ut mantuam ueronam brixiam pergamum
et cremonam regionem. tusciam et forum iulij. terram
primam. qualiter uenerunt in liguriam et ceperunt
mediolanum. et de miraculo quod accidit in
captione papie. capitulum 16.

Intrantes uero liguriam. mediolanum cepe
runt. sub tempore honorati episcopi archiepiscopi
qui inde recessit. uersus ianuam se colle
git fugiens. longobardorum barbaricam feritatem
Sed et patriarcha tunc aquilegensis nomine paulus ex
pauescens longobardorum post xii annos. suo
patriarchatu migrauit ad dominum. Venientes uero
uersus ticinum uersus papiam ipsamque obsidens per
tres annos. ut dictum est supra post tres annos
grauiter nimis posuerunt se in manibus alboin
regis predicti. Ille non uolens intrare ciuitatem cum
proposito. dissipandi et extirpandi papienses.
qui erat ibi hostem in porta. quod dicto sancti iohannis equus
in quo sedebat quamquam sibi prohibuerat. sub ipso ten
dit nec calcaribus nec lanceis. ut quibuscumque sti
mulis surgebat. ex quo maxima erat admi
racio. quia ista inquam solitus erat facere. affir
mat eidem dixit. quod si uolebat intrare oportebat
uotum mutare propter reuerentiam nominis christianorum qui in
dicta morabantur ciuitate. Vouerat enim perdere
illos omnes per gladium destruere et annichilare. quia
eidem contempserunt parere mandatis. Remis
so igitur isto uoto. statim equus surrexit.
et more solito processit cum tubis cimbalis. usque
ad palacium quondam theoderici regis gothorum
Hec igitur de longobardis ad presens suffi
ciant. quamuis se extendit ad tempora istius
pontificis. De iustiniano imperatore iuni
ore. qui aliquo tempore fuit bonus et postea
malus. et de Iohanne episcopo constantinopolitano magne
memorie clarum. capitulum 17.

de malo proposito
non deinceps
de …

UVA.BHSC

totum

bene incipit non bene finit

avaritia et odio ...

Sed de imperatore Iustino aliquid dicamus.
Iustinus Iustinianus iunior dictus est. Hic
quamvis ut historia refert in principio fuit
vere catholicus. sed postea dedit se avaritie in tan-
tum quod est omnibus odiosus. Et inde longinus qui
pro ipso imperabat in ytalia totum vigorem per-
didit imperandi prevalentibus longobardis. ut
ex predicta historia legitur longobardorum et ex fran-
corum gestis. Hic autem imperator convenit
partim cum pelagio primo. partim autem cum benedicto
de quo nunc agitur. Scribit autem paulus in sua
historia et aimonius in gestis francorum libro
iiii. quod fuit in tantum avaritie quod archas ferreas
fabricarique mandavit in quibus ea que de tributis
de rapiebat. nemini parcens recondebat. tan-
demque sollicitudini circa ista se dedit quod ultimo
iusto dei iudicio in amentiam versus est. Eodem
tempore floruit Iohannes constantinopolis urbis
episcopus. natione capadox vir inestimabilis
abstinentie ut scribit ysidorus de illustribus viris.
Cum ut idem ysidorus scribit ubi supra. beatus gregorius
scripsit pastorale. in principio sui pontifica-
tus. qui multo tempore vixit. Fuit autem postea
tamen vir melius tam largissimus ut celo avaritie ad-
versus eum imperator mauricius pro motu de ur-
be regia pauperes pellendos. edixit hic g[illegible]
eloquio. addidit de sacramento baptismatis
rescriptum ad beatum leandrum domino
meo et per de[illegible] leandrum antistite inquit
replicat de trina mersione sinas. mortuus
autem eodem mauricio adhuc imperatore regnante

De leandro episcopo quibus pontificis tempore floruit in vita et in doctrina ac de hiis que scripsit et familiaritate quam habuit cum beato gregorio. capitulum 18.

Eodem tempore fuit et floruit leander
episcopus. quem quedam autem historia primam
appellat episcopum toletanum quedam yspa-
lensem. quod ysidorus. utrumque autem esse potuit.
quia postea sua probitate de uno in aliud fuit
translatus. Scribit autem de ipso ubi supra. quod ge-
nitus fuit seviano cartaginensi provincie yspa-
nie. professione monachus et ex monacho yspa-
lensis ecclesie provincie betice constitutus episcopus.
vir suavis eloquio. ingenio prestantissimus.
vita quoque tam ac doctrina clarissimus. ut etiam
fide eius atque industria. populi gentis gothorum
ab arriana insania ad fidem catholicam reduce-
rentur. Hic namque in sua peregrinatione versus
constantinopolim composuit adversus hereticorum
dogmata libros. eruditione sanctarum scriptu-
rarum doctissimos in quibus vehementi stilo
aliene impietatis confodit ac detegit. pravi-
tate ostendens quid contra eos secum habeat ecclesia
catholica. vel quantum distet ab eis religione
vel fidei sacramentis. Extat et aliud laudabile opus
adversus instituta arrianorum in quo propo-
sitis eorum dictis. suas responsiones oppo-
nit. Preterea unum librum ad sororem suam florem-
tinam. de institutione virginitatis. et contemptu
mundi titulorum distinctionibus prenotatum. Hic
etiam in ecclesiasticis officiis. non parvo laboravit
studio. in toto enim psalterio. duplici editione
orationes composuit. in sacrificiis quoque laudibus
atque psalmis. multa dulci sono composuit.
Scripsit et epistolas multas ad beatum gregorium. et pre-
cipue unam de baptismo. in concilio etiam tole-
tano. diffinitum erat quod una sola mersio
fieret. quod habes de con. di. iiii. c. propter vitandi
in partibus autem ytalie. erat immersio trina tem-
poribus occurentis. Sed quid in hoc casu beatus
gregorius senciat. infra dicetur. in responsione
quam eidem facit. Scribit etiam ad multos a-
lios episcopos. epistolas non modicum in moribus
fructuosas. Floruit autem ut idem doctor dicit
ubi supra. tempore mauricii imperatoris. et
sub recaredo. glorioso principe et gothorum re-
ge. viro virtuoso.

De tiberio imperatore qui magnus elemosinarius fuit et quale miraculum accidit ei ista de causa. de recaredo rege et concilio toletano capitulum 19.

Non fit autem hic mentio. de tiberio
imperatore. sicut extense qui Iustino
minori successit. qui fuit vir ca-
tholicus et bonus. quia parum suum duravit
imperium. eo quod septem annis eo tempore quo vi-
xit gessit Iustinum. post quod sex annis unum
tamen rexit. mauricius et gessit sanctus (?). Cum ma-
ximus esset elemosinarius et uxor sua dehortando eum
reprehenderet quasi rei publice. dilapidatorem.
recedit inquit modo non. quod in fisco meo pecu-
nia non deerit. si thesauros meos pro christo ad
mortem. pauperibus erogemus Cum igitur hec agen-
tur. et in imperiali palatio. quendam pertransiret
locum. vidit ibidem quandam tabulam marmo-
ream. in qua erat crux sculpta. Cumque illa
tabula. fecisset levari pro reverentia crucis
apparuit sub illa alia. usque in tertiam et post il-
lam infinitum invenit thesaurum. Quidam autem is-
te ricaredus. fuerit de quo actum est supra.
per concilium toletanum habemus eodem tempore
celebratum qui primo in secta heresis arriana
inducto concilio sua vanam confitetur fidem. so-
netque concilium inchoat autem synodo. in qua fuerunt
lxxii. episcopi. de yspania. et gallia aquitanica. quia
quidem synodo. in celebrata est. ad exstirpandam
heresim arrianam que multis diversas regiones
corrupat. in quo concilio ad maiorem clari-
tatem. vitans consistent illa quatuor. generalia que alie
synodi. venerande sunt videlicet nicenum con-
stantinopolitanum. Ephesinum calcedonense.
postea presentantur suas constitutiones. et
hiis se firmantes. recommendat principem
Ricaredum de fide.

De confessione quam fecit recaredus rex. circa fidem catholicam in concilio toletano Capitulum vicesimum

Post etiam ricaredus primo suum confi-
tens errore arriane impietatis in-
vitus nobilis sanctissimis patribus verum

de elemosina

de miraculo elemosine sue multi patre ...

pastorali beati gregorii

elemosina

de avaritia

UVA.BHSC

fide promineat. mandatque omnibus populis qui sibi subiciebantur dicionem. ut obediat precepto maiorum. secundum ordinationem concilii toletani. quia ipsis episcopis officio incumbit munere dignitatis ut dicit Paulus apostolus. et quia historiam magis extraneam relinquamus cathologo imperatorum. Unum tamen hic advertendum de isto rege Recharedo. quia rex fuit in Hispania precipue gothice gentis. duo enim genera barbarorum gentium quieverunt et ab ipsis mutato nomine Vandalia est nominata. que regio ab Yspali usque ad Toletum extenditur. Aliam regionem occupaverunt Goti et diffiderunt se a Toleto usque Cartaginem super mare mediterraneum. et versus extremadurum. sedemque suam posuerunt apud Toletum. ac ultimo istud genus prevaluit ut reges Hispanie de ista progenie originem traxisse dicantur sicut in ipsorum cathalogo patet.

no de gotis (?) — patria (?)

De pelagio secundo et lxvi pontifice. et quod tempore suo imperatorum consensus requirebatur in electione pontificis capitulum vicesimum primum.

Anno domini dlviii. et ab urbe condita mcccx (?). Pelagius secundus natione romanus. in summum assumitur pontificem. sedit autem annis x. mensibus duobus diebus x. et cessavit mensibus vi. diebus xxv. Hic ordinatus est absque iussione principis. eo quod romanum, ut asserit ystoria longobardorum li. iii. quia tunc roma a longobardis circumdata erat obsidione. et attende hic quod sepius ecclesia faciebat istum honorem maiori principi. quia ipsorum sepius indigebat adiutorio. Unde mauricio collatus fuit iste honor ut patet in gestis beati gregorii. de quo inferius audietur. et post longobardos quando nimis vexabant ecclesiam sic karulo fuit collata per eosdem. Ut patet di. 63 c. Adrianus. Unde et in gestis longobardorum habetur li. iii. quod mauricius magnam summam pecuniarum misit Childeberto regi francorum ad faciendum exercitum contra longobardos in favorem ecclesie sive et alia causa. quod decretum ponitur di. 79 (?) ca. Si duo contra fas (?) verba. honorum ubi se dicit. imperator quod si duo contra fas eligantur in summum pontificem differunt honores nullum eorum esse papam. sed illum solum qui in ... eligendum hec sufficiente et consensu universitatis accesserit. Unde ad vitandum scisma fuit imperatoribus tunc concessa potestas. alia causa ponitur infra et habetur di. 63 c. In synodo. Hic pelagius Heliensi (?) episcopo volenti tria capitula calcedonensis concilii suscipere tenaz epistolam utilem transmisit quam beatus gregorius adhuc diaconus scripsit. ut dicta narrat historia.

de honore

de electione

Qualiter pelagius beatum gregorium promovit ad statum cardinalatus et suum apocrisarium fecit qualiter missus est constantinopolim ex certis causis et de multis laudabilibus actibus eius et de aldibito (?) et progressu eius capitulum xxii.

Hunc enim gregorium pelagius suum archidiaconum et apocrisarium fecit quem ex certa causa ad mauricium imperatorem constantinopolim misit quam urbem regiam historia longobardorum appellat. Ubi libros morales super iob composuit. et ad personam leandri siquidem nominati vel memorati ut refert ysidorus de illustribus viris. quos in xxxv libris sermone locutilento stilo disseruit. et predicto archiepiscopo leandro ipso libro consummato transmisit. Hic autem gregorius moram contrahens in constantinopolim. ut dicta refert historia. eutichium loci quem nos proprietatum (?) vocamus nomine eutichium errantem circa resurrectionem. invenit et in via veritatis reduxit. sed quales sunt actus et sua origo sicut gentis infra dicetur. Eo autem tempore childebertus rex francorum in suo florebat principatu. Hic autem princeps in historia longobardorum traditur bellum adversus hispanos gerens ipsos in acie superavit. Causa autem istius belli ponitur a paulo historie longobardorum scriptore quia childebertus sororem suam ingundem hermingildo hispanorum regi cuius pater fuit leuvegildus (?) uxorem tradidit. Qui hermingildus predicatione beati leandri episcopi hispalensis atque exortatione sue coniugis ab arriana heresi se avertit quem pater impius hoc errore conversus in die sancto pasce crudeliter impetens necavit. Uxor vero ingundis cum filio fugiens a fane (?) sororum versus tres (?) pus. captam cum eius filio traducta est in siciliam. ibique diem clausit extremum. filius non eius transmissus est mauricio imperatori

de beato gregorio

de moralibus

De vita laudabili beati gregorii et actibus ipsius virtuosis. que incidenter hic ponuntur. capitulum xxiii.

Sed de beato gregorio referamus que sunt acta sub pelagio papa instruimus ut archidiaconus. et apocrisarius eius qui in curiis secularibus cancellarius sed in romana curia vicecancellarius hodie appellantur. Et quia multa gratiosa reperiuntur de ipso et memoria digna. que pro tempore benedicti pape et pelagii ab ipso gratiose sunt gesta. inde intendo referre da. Hic enim sicut historie referunt. senatoria stirpe ortus patre gordiano matre vero silvia dicebatur. cum ad suum philosophie apicem in ipsa sui adolescentia attigisset ac tamen et divinarum copia plurimum habundaret. cogitabat tamen hec omnia deserere. ac religionem se transferre. sed diu longius conversationem suam protraheret. et tunc se deo famulaturum putaret. et sub pretoris urbani habitu mundo se se tenus deserviret. ceperunt ex sollicitudine subrescere. ut in eo non tamen specie sed etiam mente retineretur. Tandem diu hec impio (?) labore reniteretur mortuo patre suum propositum perficere prosequitur de seculo rueciens se decrevit. Unde bona patrimonialia distrahens habitum religionis assumit. ac deinde viro amplissimo vi. monasteria in sicilia construxit sive quod erat ibi

conti

vi fuit mo

UVA.BHSC

diacones. VIIm aut infra menia urbis. in hono-
re beati andree. et in proprio domate ubi relicto auro
et argento ac gemmis preciosis indutus vili mo-
nastico habitu tegebatur. Qualia aut in dicto
monasterio gesserit sua referunt gesta. Satis di-
ffuse et omnia digna memoria. Qualia
attemptavit beatus gregorius circa anglicos redimen-
dos. et ad fidem convertendos. nondum cardinalis
existens. capitulum. xx.

Existens vero ipse sua vita in dicto mo-
nasterio abbas et nondum cardinalis qua-
dam die transiens per plateam. quos-
dam iuvenes pulcherrimos tanquam sclavos
et captivos vidit exponi vendendos quorum com-
passione motus de gente unde essent. cui responsum
quod anglia. vocaretur unde anglia. velut an-
geli. quia anglicos vultus habebant. querens
de nomine provincie mercator qui emebat respon-
dit dicta provincia de yra vocari. unde inquit
gregorius. quia de yra dei sunt eruendi. Querens
de rege eorum respondit mercator ipsum elle vocari.
Unde inquit gregorius. elle dei quia in partibus illis alla
decantari oportet. hiis dictis mox ad summum pon-
tificem pelagium. accedit cum adhuc nullo erat
[illegible] familiaritate coniunctus. ab ipso itaque
pontifice cum multa instantia et precibus obtinet
ut ad illos convertendos mittatur. Qua gratia
impetrata cum iter iam aggrederetur. romana
de sua absentia perturbata. sed de vero exemplo
vite et doctrine claritate. toto corde pleno. sum-
mum pontificem pelagium adeunt. ipsumque sic
alloquuntur. Petrum inquit offendisti. romam
destruxisti. quia gregorium dimisisti. Sicque pa-
pa [illegible] ad eum reducendum nuntios misit.
Quo tempore fuit ad cardinalatum assumptus
de aquarum diluvio in ytalia. et de pestilentia
inguinaria in urbe. et unde capitulum. xxi.

De quo facto multa pulcra nar-
rantur. in gestis eius sed hoc solum
sufficiat ad presentem materiam re-
ducimus exclamorem fame populi que primo
non tam nota erat. Ideo pontifex a monasterio
suo abstraxit. et eum diaconum cardinalem ab in-
de apocrisarium suum facit ut supra tactum est.
Anno aut x. pontificis pelagii. fuit aque di-
luvium in tota ytalia. sed in partibus venetiarum
et ligurie incepit. ut in gestis francorum et
longobardorum traditur. et in utroque libro. iii.
et tale quale numquam fuit. in dictis temporibus
a tempore noe. Post hec in tres rome se
tam diffudit ut muros transcenderet ur-
bis. Rapuit aut secum tiberis tanta inunda-
tio aquarum multa animalia venenosa de pu-
teis [?]. sed precipue multitudinem serpen-
tium. cum uno magno dracone. qui descen-
dentes in mare ibidem moriuntur. et ad littora
propelluntur. Ex tanta aut aeris corrup-
tione magna secuta est pestilentia et tudum

sed precipue. inguinarie quam innumerabilem multi-
tudinem populi extraxit. Et primo venerabi-
lem virum et sanctum pelagium papam perculit et
statim sine mora extinxit. Unde aut ex
hac aeris corruptione. sequentur solito talis
passio inguinaria quoniam hec an [illegible]
pestilentia specialis hominibus inflicta. ex alii
cum dicta virtute historie [illegible] omnes simpliciter con-
cedunt vel dicunt hanc immediate secutam fu-
isse pandem. Tradunt aut alie historie
quod tunc temporis multos fulminis ictus
accidit [illegible]. Scilicet autem [illegible]
sentiunt. quod hic constituit prefationes in
canone decantari. Supra cum ubi agitur
de papato primo. quod [illegible] prefationes
attribuuntur gelasio. 2o.

Capitula. XI. libri.

De gregorio primo. et [illegible] pontifice de ip-
sius primo assumptione. in papam [illegible]
et [illegible]. et quomodo. capitulum primum.

Qualiter beatus gregorius consecratus in papam pro
pestilentia iam dicta. instituit letaniam
que septiformis vocatur. et miraculo quod
accidit circa hoc. capitulum 2m.

De libris quos beatus gregorius scripsit. et ali-
quos aliquibus [illegible] intitulavit. et de ali-
quibus qui non inveniuntur. capitulum 3m.

De dialogo quem beatus gregorius transmisit.
theudelinde regine longobardorum et eum
scripsit pro qua traxit longobardos ad
amorem ecclesie. capitulum 4m.

Qualiter scripsit longobardorum regi pro
pace. qualiter misit augustinum in anglia
et convertit eos ad fidem. et eisdem scripsit
instruxit magistros. capitulum 5m.

De epistolis quas leandro direxit. et aliis
libris qui non inveniuntur. et de restis[?] ho-
qualiter cum humilitate mitigavit [illegible]
[illegible]. capitulum 6m.

De officio divino qualiter ordinavit et de mira-
culo in quodam concilio. circa suum officium
accidit et ambrosii. capitulum 7.

De humilitate ipsius circa libros suos commu-
nicandos et quante liberalitatis fuit in eli-
mosinis. capitulum 8m.

De morte mauricii. et successione fore[?]
de morte aldeun regis aldeun regis [illegible]
eorum et aliis virtutibus theudelinde. capitulum 9m.

De sabiniano primo. et eius pontifi-
catu. et adversario beati gregorii. post mortem
et qualiter beatus gregorius proposuit eum et de fame
et pestilentia. que fuit tempore suo. capitulum 10.

De persecutione facta beato gregorio. post
mortem in libris suis. et miraculo quod
accidit in petro suo diacono ista occa-
sione. capitulum xi.

UVA.BHSC

De magnis signis que isto tempore apparuerunt et de doctoribus qui eodem tempore floruerunt. capitulum xvij.
De bonifacio iij. et lxv. pontifice contra que dubia moventur et solvuntur et inde ponuntur quedam capitula mortis gregorii. c. 13.
Quare bonifacius iiij. impetravit a foca cesare quod romana ecclesia esset caput omnium ecclesiarum et quomodo deus puniit mauritium qui non faciebat eidem. c. 14.
De pugna quam habuit cosdroe cum aquarum rege grecie primo et victoria eius et ludibrio eius et morte regis omnium et prudentia filiorum. capitulum 15.
De bonifacio iiij. et lxx. pontifice qualiter petiit a foca cesare templum pantheon in honore sancte marie et martirum consecravit. 16.
De impio foca quomodo sub ipso fuit debilitatum imperium dolente. capitulum 17.
De rege persarum et de rebellione aliquorum principum suorum contra ipsum et sic omnino et de iohanne episcopo ierusolimitano. capitulum 18.
De eutropio episcopo valentiniano quibus temporibus floruit et de sancto columbano qualia monasteria edificavit et de theuderlin de regina. capitulum 19.
De deusdedit primo et lxxij. pontifice et constitutionibus eius. de bonis in patribus et actis et de impietate cosdroe regis persarum. capitulum xx.
Quomodo eraclius armata militia vadit contra filium cosdroe et ipsum occidit vadit contra patrem et ipsum occidit eum baptizato filio minori et ipso rege relicto. capitulum xxi.
De condicionibus eraclii quantum ad virtutes politicas qualiter deceptus fuit astutia astrologia. de dagoberto rege francorum et suis condicionibus et arnulfo sancto viro et episcopo metensi capitulum 22.
De duobus doctoribus qui floruerunt tempore isto videlicet ysidoro et de libris quos scripsit et missa quam ordinavit de braulione episcopo cesaraugustano. capitulum 23.
De bonifacio quarto et lxxij. pontifice et constitucionibus ipsius de sancto gallo qui in alamania floruit et aliis discipulis beati columbani capitulum 24.
De richario rege longobardorum cuius tempore in lombardia fides multum confundebatur et de quibusdam actibus eius et de origine tirannorum. capitulum 25.
Quomodo eraclius incepit ultio deffice afacie persarum et de malo exitu eraclii et de anastasio monacho. capitulum 26
De gregorio primo et lxvj. pontifice de ipsius assumptione in papam gratiosa et miraculosa et quomodo. capitulum primum

Anno domini. dc.

xix. et ab urbe condita. m.ccclxj. gregorius primus ex patre gordiano assumitur in summum pontificem. Cuiusquidem fuit assumptio gratiosa et miraculosa. Eodem tunc civitas romana gravissima pestilentia iam dicta premeretur mortuo pelagio. populus et clerus gregorium tunc levitam et apocrisarium romane ecclesie cum clamore valido in summum pontificem eligunt. et assumitur magnus elemosinarius et contemptor fuerit dixerit imperatoris. cuius tunc supra est posita. beatus gregorius ad mauritium imperatorem litteras transmisit per sollempnes nuncios obsecrans ne huic electioni preberet assensum ut conter historie tradunt. Sed prefectus urbis litteras interceptas dirripit. et consensum cleri et populi ad imperatorem transmisit. qui valde gavisus est per locum aptum largiendi honorem. diaconum olim sibi amicitie familiaritate levimo reperisset. ut admonemus scribit ubi supra. libro. iij. filium eius dum fieret constantinopoli de sacro fonte levavit. unde ipsum ordinandum precepit. Dum hec agerentur quia lues populum exterminabat ante suam consecrationem. omnibus populum mandat et eodem sermone instituit et letaniam. exortans populum ut attenta oratione divinam veniam implorarent. Preparavit responsione mauricii. de ipso consecrando fugam. mutato habitu iniit usque post iij. dies. inventus miraculose reducitur et consecratur.

Qualiter beato gregorio consecrato in papam propter pestilentiam iam dictam instituit letaniam que septiformis vocatur et miraculo quod accidit in hoc. capitulum ij.

Quia vero adhuc urbs romana dicta pestilentia conterebatur magis sollempnem processionem instituit distinguens totum populum et clerum in vij. gradus. primus gradus fuit omnium clericorum cum suis prelatis. Secundus gradus fuit omnium monachorum cum suis abbatibus. In iij. gradu. fuerunt omnes abbatisse cum suis sororibus. In iiij. omnes infantes. In v. omnes laici adulti. In vj. omnes vidue. In vij. omnes coniugate. Hoc paulus in historia longobardorum refert quem etiam beati gregorii gesta scripsisse et hanc letaniam tradit. et processionem appellat. In hac ergo processione ut gesta eius refferunt. sic ordinavit quod ymaginem beate marie quam lucas refertur pinxisse mandavit preferri que a multo tempore in suo [illegible] fuit locata. et adhuc est ibidem. Pergendo quoque per urbem tota turbulentia aeris. a facie ymaginis cedebat statim post ymaginem audite sunt voces angelorum dicentium et canentium Regina celi letare. alleluia quia quem meruisti portare. alleluia resurrexit sicut dixit alleluia. statim beatus gregorius quod sequitur adiunxit ora pro nobis deum. tunc sanctus pontifex vidit. redeundo de processione ad sanctum petrum. super castrum crescentii angelum domini qui gladium cruentatum detergens. in vagina revocabat

totum
consensus imperatoris in electione pape
de institutione letanie
de fuga dignitatis
totum
vij ordine [illegible]
de ymagine
de regina

UVA.BHSC

de die 2a processionis / de cessacione pestilencie

ex quo cognouit pestilenciam cessasse. hec autem
acta sunt in die beati marci. Unde illud castrum
ulterius castrum sancti angeli est vocatum.
De libris quos beatus gregorius scripsit. et aliquos ali-
quibus intitulauit et de aliquibus qui non inueni-
untur. capitulum 3m.

toti

Ceterum de uita ipsius et miraculis dif-
fusius est sermo. Sed illa sola assumamus
que ad doctrinam eius pertinet et referri
possit. ad pontificalem ipsius statum preter mora-
lia enim que leuita et apocrisarius scripsit ad pe-
ticionem leandri. primo in principio sui pon-
tificatus. pastorale ad Johannem constantinopo-
litane urbis episcopum directum composuit. ut
supra liquet per ysidorum libro de illustribus viris
et dicit et omelias super ezechielem. pro destruccio-
ne templi sub iminente persecucione agilulfi.
regis longobardorum. qua fanciat contra pra-
ecine. Unde tunc monasterium montis cassini
fuit totaliter spoliatum a longobardis. a prose-
cucione operis desistit. Nam sicut paulus in supradic-
ta historia scribit. ultimo tamen uirtutis et industrie
uxoris sue theudelinde. que deuotissima erat
ad fidem christi conuertuntur. et omnia iura ecclesiarum
restituit. ut ex historia longobardorum habetur.
beatus autem gregorius tunc temporis. ut ex dicta historia
supra memorata. patet libro 3o. libros 4or dialogorum edidit
ad utilitatem sancte ecclesie et edificacionem fidelium de
uita sanctorum. ubi et gesta beati benedicti conti-
nentur. ex tense que dicte dialogorum no-
luit uocari. id est locucione duorum quia collo-
quens cum suo diacono petro monacho apologetico edi-
dit. De dialogo que beatus gregorius transmi-
sit theudelinde regine longobardorum et eidem
scripsit per quam traxit longobardos ad amorem
ecclesie capitulum 4m.

toti

Hunc ergo librum theudelinde regine
direxit. quam sciebat utique et christi
fidei deditam et in bonis actibus esse pre-
cipuam. per hanc enim regina multum utilitatis dei
ecclesia consecuta est. Unde beatus gregorius eidem pro gra-
tiarum amore ex bonis actibus eius. contra pro-
mocionem fidei sic scribit eidem ut ibidem habetur.
Gregorius theudeline regine longobardorum et
intendit dictam reginam exortari ut virum
suum ad pacem ecclesie inducat. et in fide ve-
ritatis confirmet. dicit enim sic Excellenciam
uestram ad fouendam pacem. studiosius et beni-
gne. sicut se solet impendit. renunciante filio
meo probo. abbate cognouimus Nec enim aliter
de christianitate confidendum fuit nec et uestra pacis
labore et bonitate uestram omnibus monstrare va-
lemus. Unde copiosi deo gratias agimus quia ita
cor uestrum sua pietate regit. ut sicut fidem rectam
tribuit ita quoque placitam sibi operam con-
cedit Nam et excellentissima domina de sangui-
ne qui ab utraque parte fundendus fuerat non parua
te dans adquisisse mercedem. Ex qua re vo-
luntati uestre gratias refferentes. deum nostrum misericordiam

deprecamur. ut bonorum uobis uicem. in corpore
et anima hic et in futuro compenset. Salutantes
uos preterea paterna dilectione ortamur ut a-
pud excellentissimum coniugem uestrum. illa aga-
tis quatinus pacem rei publice societatem non
renuat. quin pocius totum conatum apponat.
Qualiter scripsit regi longobardorum. pro pace
qualiter misit augustinum in angliam et conuerteret
eos ad fidem. et eundem instruat in agendis. capitulum 5.

toti

Item uero theudelinde hoc et agilulfo ia-
pace facto. sic scribit sanctus pon-
tifex gregorius. agilulfo regi longobardorum.
gracias excellencie uestre refero. quia peticio-
nem nostram audientes. pacem quam utrique par-
tibus esse profuturam cognouimus. sicut de uobis con-
fidimus ordinastis. ex qua re excellencie uestre
prudenciam et bonitatem. ualde laudamus quia
pacem diligendo. deum uos qui auctor ipsius est
amare monstratis. Nam si quod absit facta non
fuisset. quid agi habuit nisi ut cum peccato et periculo
parcium miserorum sanguis rusticorum. E quorum
labor utrisque proficiat funderetur et multa si-
milia scribit eidem. beatus pontifex ad persuaden-
dum de pace. Refert etiam beda historie
et precipue amonius in gestis francorum libro 3o
quod beatus gregorius qui in principio sui pontificatus
augustinum ac mellitum et johannem cum aliis ser-
uis dei ad britannias direxit. sub eos litteris
eius suis regibus francorum. per quos illis tran-
seundum erat commendauit quorum predicacione
nacionem anglorum ad christi fidem. conuersam esse
intimatum est. ut in libris moralium huius
rei faciens mencione. inter cetera de fructu operum
suorum. gratulans dicit. Ecce inquit lingua
britannie quam barbarum aliud nisi frendere
nouerat iam dudum in laudibus. hebreum nouit alleluia resonare.
hinc augustino quem angliam suum apostolum uocant
bonus gregorius post conuersionem britonum sue
anglorum scribit instruens ipsum de conserua-
cione sermonum eisdem tradendis. quam habes
di. 4a. ca. demum. de epistolis quas leandro di-
rexit. et aliis libris qui non inueniuntur et
de registro qualiter cum humilitate mitigauit iram mau-
ricii. capitulum 6m.

toti

Scribit autem ysidorus de uiris illustribus
quod preter libros iam dictos duas
epistolas. scribsit leandro episcopo pre-
fato. ex quibus una in principio moralium
titulo prefacionis adnectitur. altera autem elogia
de mersione babtismatis. in qua inter cetera in-
scriptum est. Reprehensibile quidem esse nullatenus
potest in babtismate infantem mergere uel sel
uel ter. quando in tribus mersionibus personarum tri-
nitas. et in una potest diuinitatis singularitas
designari. que modo tenebat yspania deus
dictum est supra. tamen de leandro est dictum ut
habes de con. di. 4. c. de trina. Refertur etiam
idem excellentissimus uir quosdam alios libros
morales. scripsisse ut ait idem doctor ysidorus
ubi supra totumque textum euangelii sermoci-
nando in populo exposuisse. dicit tamen sibi i-

de baptismo

UVA.BHSC

cognitum. hodie non nominaretur in eo. Omelie quibus etiam utitur. ¶ Ceterum preter libros iam notatos. scripsit registrum ubi etiam totius cleri multum instruitur magnitudinis. ex diversis exortationibus et missionibus quas ad episcopos transmisit et principes que omnia sunt exemplo plena. et inter alia ibidem continetur qualiter Mauricium pro humilitate vincit quod quidem patet et etiam sunt plurimum provocatus ex quadam clamore facta de ipso. quod consensisset in morte cuiusdam episcopi unde excusando se sic Mauricio scribit. sive suo apocrisario. et hec in iiii° libro historie longobardorum. unde ait inquit quod breviter suggeras dominis nostris si ego in morte longobardorum vel damnum me miscere voluissem hodie longobardorum gens nec reges nec duces nec comites haberent atque in summa confusione essent. sed quia deum timeo in morte cuiuslibet me miscere formido. ¶ Reprehendit etiam in dicto libro patriarcham Alexandrinum et constantinopolitanum de nimio fastu verborum in suis epistolis et inde ut exemplum preberet. ipse primus inter pontifices. in suis litteris servum servorum se vocat mandavitque posteris observandum. De officio divino qualiter confirmavit et de miraculo in quodam concilio circa suum officium accidit et ambrosii. capitulum septimum

Hic totum quasi officium et augmentavit et ratificavit. quia antiphonarium fecit in missa sic ordinavit sicut modo est. Primo quantum ad invitatorium ad psalmum decantandum. quamvis alii etiam attribuant pontifici. ut supra patet de leone aut supra de ipso est dictum. Omnia autem que tradita sunt in capitulo de sixto. pro eo et ipso a papa beatus Gregorius ordinavit firmavit super suos antecessores pontifices. Insuper et duo addidit. unum de oratione dominica quam cantari instituit. post consecrationem eucharistie et aliud prope eidem attribuitur. quod in missa ponitur diesque nostros in tua pace disponas. atque ab eterna damnatione nos eripi. et in electorum tuorum iubeas grege numerari. ¶ Tradunt etiam historie. quod cum magna disceptatio esset inter fideles. de officio quod ambrosii et gregorii. faciente karulo magno. officio beati gregorii. ut nunc sic dicitur in uno officio galico tempore adriani pape. ex quo de iudicio divino diffinire quod officium gregorianum in ecclesia prevaleret. Iudicium autem tale fuit quia ex consensu ibidem missale ambrosianum et gregorianum statuerunt poni super altare beati petri clausoque hostio ecclesie. ac aliquorum episcoporum signato sigillis. auctoribus usque ad mane sic dimiserunt Cumque hora matutinali intraverint ecclesiam invenerunt missale gregorianum dissolutum et folia per ecclesiam totam dispersum. ambrosianum vero missale super altare manente ipsum solum reperierunt apertum. per quod indicium indicaverunt. quod gregorianum officium diffunderetur per orbem. ambrosiano in sola mediolanensi ecclesia remanente ¶ Tradunt etiam historie. de ipso quod Rome duas scolas instituit de cantu et officio ecclesiastico unam prope basilicam beati petri aliam prope lateranum ubi usque hodie lectus et flagellum quo pueris minabatur. cum antiphonario autentico. veneratione congrua servantur.

De humilitate ipsius circa libros suos communicandos et quante liberalitatis fuit in elemosinis faciendis. capitulum octavum.

Quantum autem ad doctrinam. multitudinem humilitatis ostendit quia eo vivente libros legi permittebat. unde ipse sic scribit Innocentio. africe prefecto. Expositionem beati Iob. vos transmitti voluistis. vestro studio congaudemus. sed si delicioso cupitis pabulo saciari. beati augustini compatriote vestri opuscula legite. et ad comparationem illius similaginis nostrum furfurem non queratis. ¶ Nec etiam volo dum in hac vita degero si qua dixisse vel scripsisse me contingit. ea facile hominibus innotescere. et inde potuit accidisse aliquos libros suos de quibus supra facta est mentio non inveniri quia fuerunt combusti ipsius aliis non communicatis. de qua combustione in sequenti dicetur cum de sequenti pontifice. Quante autem fuerit elemosine sua gesta referunt quia cotidie ad mensam suam peregrinos habebat omnibus pauperibus frumentum census et huiusmodi ministrabat. et quod quasi incredibile tribus millibus ancillis x. octuaginta libras auri. aliquibus habentibus octoginta annualiter transmittebat. Ecclesia etiam adhuc suos percipiebat proventus de egypto palestina et ytalia quos reliquerat constantinus. quia tunc ibi vigebat christianitas. et omnes ecclesie romane obediebant. Machometus autem sub quo pullulavit heresis sarracenorum surrexit qui fuit post mortem beati gregorii ad 30 annos vel circa quia tempore heraclii imperatoris qui imperavit post focam. ut iam liquebit. Hec quod de beato pontifice gregorio dicta sufficiant in hoc opere. cetera in suis gestis reperias. quia vir fuit totus virtutibus plenus Sedit autem annis 13. mensibus 6. diebus 10. migravit autem iiii° idus marcii. et cessavit episcopatus. mensibus v. diebus xvj. De morte mauricii et successione foce. de morte childeberti regis francorum. de actibus virtuosis theodolinde capitulum 9m.

Circa finem autem vite sue mauricius imperator a foca interfectus qui et eidem successit. de quo fit longa historia. iuxta cathalogum romanorum imperatorum. mortuo autem beato gregorio. ut scribit ysidorus. de illustribus viris. in ipso exordio imperii foce. et hoc etiam scribit amonius in gestis francorum ¶ Eius tempore ut scribit. paulus in gestis longobardorum

UVA.BHSC

Childericus rex Francorum xv. xxx. anno etatis sue cum uxore propria vi veneni extinguitur. Per idem tempus Teudelinda regina Longobardorum basilicam beati Johannis Baptiste quam in Modoetia construi fecerat, qui locus supra Mediolanum xii miliaribus abest, dedicavit, multisque ornamentis decoravit, prediisque sufficienter ditavit, ut dicta historia narrat. Quo in loco et Theodericus rex Gotorum palatium construxit pro eo quod estivo tempore locus ipse ut vicinus Alpibus temperatus atque salubris existit. Ubi etiam predicta regina suum palatium fabricavit, in quo conditiones Longobardorum depinxit. Circa eadem tempora duces quidam de gente Longobardorum de Tridento et Foro Julii, cum antea et sociante Agilulfi discordarent, ab eo in pace recepti sunt. Tunc etiam baptizatus est Adaloaldus filius Agilulphi in sancto Johanne in Modoetia et susceptus de fonte est a Secundo servo Christi de Tridento. Factum quoque est festum magnum ista occasione ex magna felicitate patris et matris.

De Sabiniano papa lxvii pontifice, et odio suo in beatum Gregorium post mortem, et qualiter beatus Gregorius percussit eum, et de fame et pestilentia que fuit tempore suo. capitulum 10.

Anno domini dcv et ab urbe condita m ccc lvii in loco beati Gregorii ad apostolatus officium assumitur Sabinianus sive Sabinianus cuius genus ignotum quod sibi competit in minus eius, quia non fuit longus, hoc eo quod conatus est depravare opera virtuosa sui antecessoris. Hic apocrisiarius fuit Mauricii, cui beatus Gregorius scripserat ad suam excusationem pro crimine sibi imposito quod occidisset sive fecisset in monasterio mactare quendam episcopum nomine Malcus. Sedit anno i mensibus v diebus ix et cessavit mensibus xi. Hic constituit ut horis diei per ecclesias pulsarentur, quod antea non fiebat. Huius tempore fames valida fuit, frigus etiam intensissimum ut in Lombardia omnes vites extinguerentur, messes vero pre nimia uredine morerentur, quod sine significantia non fuit, ut prefata tradit historia, quia ille mundo deffecit qui eidem pabulum spirituale et corporale prebebat. Post mortem igitur beati Gregorii fame invalescente in partibus Romanis volebat pauperes quos liberaliter pascere solebat Gregorius ad successorem eius Sabinianum dicebant que domine quod pater noster Gregorius solebat pascere, tua sanctitas fame non sinas perire. Quibus verbis papa indignatus semper taliter respondebat: Si Gregorius ad suam famam sue laudis cunctos populos curavit suscipere nos autem non possumus pascere. Et sic ipsos semper vacuos remittebat. Cum igitur dictus papa Sabinianus multum lingua sua relaxaret, quasi eciam non simul eius disipasset, quod sanctissimus antistes apparuit ei beatus Gregorius in visione, monens ipsum ut se stringeret de tenacitate et a detractione caveret. Nec propter hec verba cessabat. Ultimo apparuit ei ac multum increpavit, et in capite percussit, de qua percussione extinctus est. Et sic de isto papa historia refferunt. Unum autem fuit mirabilis percussio vel spiritualis, quoniam habet utrumque tam sufficienter probari.

De presumptione fratrum beati Gregorii post mortem in libris suis, et de miraculo quod accidit in Petro suo diacono ista occasione. capitulum n.

Possibile est etiam quod ipsi quibusdam invidis, jam in corpore suo detrahere, et ipso mortuo alii prosequantur, asserentes quod totum thesaurum ecclesie tamquam vir prodigus consumpsisset, unde ob huius vindictam ad comburendum libros suos aliorum animos inclinaret. Traduntur etiam aliqui quod quidam de Romanis vi debantur fame per ymagines urbis ydolorum quas beatus Gregorius fecit destrui. Cum igitur in huius furoris incepto iam aliquos combussisset gesta beati Gregorii refferunt, quod Petrus diaconus eius ac familiarissimus cum quo etiam dialogorum libros disputavat vehementissime restitit, asserens hoc ad ipsius delendam memoriam nil valere, cum in diversis mundi partibus exemplaria inveniri possent. Ad jungens etiam hoc in maximum sacrilegium esse tanti patris tot et tales libros exurere super cuius caput ipse Spiritum Sanctum viderit frequentissime in columbe specie. Tandem in hanc ipsos sententiam adduxit, ut si illud quod diceret jurando confirmans mori continuo meruisset, ipsi a librorum exustione desisterent. Si vero mori non meruisset, sed superstes sui testimonii extitisset, ipse quoque combustoribus manus daret. Ascendit igitur in ambone cum ornamentis diaconalibus venerabilis levita Petrus diaconus librum evangeliorum secum defferens, moxque ut tactis sacris evangeliis sanctitatem Gregorii testimonio perhibuit, ad dolore mortis extraneus inter verba veram confessionem efflavit. In quo attendenda est potentia gratia divina ad veritatem promovendam pro salute fidelium, quia ex hoc morte suscitavit, in qua et sanctitas et veritas evangelica commendatur. De magnis signis que isto tempore apparuerunt et doctoribus qui eodem tempore floruerunt. capitulum 12.

Circa ista tempora magna signa, hoc est circa mortem beati Gregorii et Mauricii imperatoris que hic subjungimus, per effectum subsecutus de mortibus tantorum virorum jam dictorum et aliorum principum et horribilia bella huius temporibus tum in Francia, tum etiam in Ytalia, tum etiam in partibus orientis. Sic ex gestis Longobardorum habetur, necnon quod modo narrandum est de combustione librorum beati Gregorii contra effectum sed post et dictorum signorum. Signa autem hec ponuntur ab historiis pluribus. Primo quidem de cometa quia mane et vespere apparebat, quod est contra solitum cursum eius in subitaneis Britannicis. Sic Constantinopoli prius nascitur quadrupes et alii duos vultus habens, ut scribit Ysidorus in sua cronica. Tunc etiam prius

UVA.BHSC

signum sanguineum. In celo apparuisse visum est
quasi haste sanguinee. Aliud clarissima
per totam que videbatur noctem. ¶ Hoc etiam tempore
mulier infantem peperit. sine oculis. sine ma-
nibus. a cubitis inferius erat sicut cauda piscis.
In illo etiam tempore. apud insulam delta sirre
nes in specie viri et mulieris a mane usque ad
vesperam visi sunt. Ysidorus autem in sua cronica
dicit quod apparuerunt duo animalia in egypto flu
mine. humane viri videlicet et mulieris.
et vir quidem erat pectoroso vultu terribilis.
russa coma. crinesque permixta. qui etiam usque
ad lumbos. cinctus. demonstrabatur nudus.
Reliqua vero corporis membra cooperiebat aqua.
Mulier quoque mamillas habebat et femineum
vultum cesarie quoque prolixam ¶ Hoc tempore floru
it Johannes patriarcha alexandrinus. qui propter nimi-
am pietatem ad pauperes. Johannes elemosinarius di
ctus est. ¶ Isto etiam tempore claruit licinianus
episcopus cartaginensis in scripturis doctus de quo
quidem ysidorus de illustribus viris. dicit quod
multa scripsit. videlicet librum de sacro bap
tismatis. aliud librum ad eutropium abbatem
qui postea fuit episcopus valentinus. Multa etiam
alia utilia scripsit. Floruit etiam mauricii
tempore. fine sui imperii. ¶ Eodem etiam flo
ruit tempore. Severus malacitane urbis
episcopus. socius et collega. liciniani predicti qui
librum unum edidit. ut ysidorus dicit. doctor. ut
supra. adversus vincentium cesaraugusta
num episcopum. qui ex fide catholica. in arria
na. pravitate fuerat devolutus est. Et alium
librum quem de virginitate scripsit. ad sororem
suam. qui annulus appellatur. Floruit eodem
tempore. Constantinopoli moritur. In ytalia quoque
secundus episcopus tridentinus claret. qui tunc fuit gratus
apud regem. agilulfum et reginam theude
lindam. supra memoratos. ut mereretur
filium eorum adoloaldum. de sacro fonte levare
sicut hystoria longobardorum tradit. li. iiij.

De bonifacio iij. et iiij. pontifice. quo quedam
dubia moventur et solvuntur. et inde ponuntur
quedam capitula Niceni concilii. capitulum 13m.

toti Anno domini. dcxxviij. et ab urbe
condita. m. ccc. lxxxvj. bonifa
cius 3us in cathedra petri sedet.
¶ Sedit autem mensibus viij. diebus xxviij. hic at
tende quod in cathalogo. pontificum ponti
ficum ponuntur duo bonifacii. scilicet videlicet boni
facius iij. et iiijus. Contra quos duos. historia
francorum. aimonii. li. iiijo. et longobardorum
pauli. non concordat cum martino. Sed ius
sentinus cum eis convenit. dicit enim quod iijus boni
facius. impetravit a foca cesare quod ecclesia
romana esset caput omnium ecclesiarum quod demum
mirabile quia hoc fuit statutum primum in concilio ni
ceno quamvis non contineantur inter capitula
20 que ponuntur in x. li. ecclesiastice hystorie ruffini

Scribit enim athanasius marco pape. lxx. fuisse
capitula. ut patet xvi. di. c. lxx. Sed arriani ea
combusserunt. inter illa non lxx. capitula preno
tata. aliqua inveniuntur que ego legi. extra il
los. xx. canones iam prenominatos. et sunt
x. inter que. v. ponam pertinentia ad primatum apostolice
sedis ¶ Primum capitulum sic dicit. cum venisset
sanctum et magnum concilium apud niceam bithinie
urbem. hoc est. ccc. xviij. episcoporum mediante glorio
se memorie constantino imperatore. placuit
eis ut omnia que ibidem constituta sunt mitte
rentur ad papam urbis rome silvestrum ab eo
probanda. et si probanda sine dubio confirma
ta. ¶ 2m capitulum est etiam romanum semper habuit primatum
sicut ipsum habet deus. ¶ 3m capitulum est quod si aliquis
episcopus iudicatus fuerit et putat se iniuste dampnatum habere
id quod petit ut iterum concilium renovetur. placet
ut beati petri apostoli memoriam honoremus ut scri
batur ab hiis qui causam examinaverunt. et si iu
dicaverit papa urbis. renovandum esse iudicium re
novetur ¶ Si autem probaverit talem causam ut non
refragantur ea. que acta sunt queque decreve
rit. confirmata manebunt ¶ 4m capitulum est quod ad
dendum est etiam placet huic fine. ut cum aliquis
episcopus depositus fuerit. eorumdem episcoporum iudicio. qui
in vicinis commorantur locis. et proclamaverit
agendum sibi negotium in urbe romana alius episcopus
in sua cathedra. post appellationem eius qui vi
detur depositus. nullus omnino ordinetur in loco ipsius
nisi prius causa fuerit. romani episcopi terminata iudicio
¶ 5m capitulum tale est. cum aliquis roma venerit pro ali
qua causa. ut dictum est et sanctissimo fratri et coepiscopo nostro
romano esse presens ingerat. discutiat papa roma
nus causas quas habet et examinet si iuste et honeste. sunt
et ad finem usque perducat. Hec omnia confirmata
sunt per ista sequentia concilia. videlicet constantino
politanum primum ephesinum primum et calcedo
nense. ut supra patet ¶ Item per constantinopolitanum 2m
celebratum tempore iustiniani principis ¶ Item
per constantinopolitanum 3m. in quo est diffinitum
sub iustino iuniore vero catholico quod constantino
politane urbis episcopus primatum habet eius post romanum
episcopum. eo quod nova sit roma. quod habes di. 22.
c. 1. Quod autem hoc sit dictum infra dicetur cum a
getur de agathone. pontifice lxxx.

Quod bonifacius iiijus. impetravit a foca cesare. quod roma
na ecclesia esset caput ecclesiarum omnium et quomodo
deus puniuit mauricium qui non faciebat eam. 14m

Sed hoc non bonifacius iijus. obtinuit
a foca cesare quia quidam johannes con
stantinopolitanus episcopus tempore ma
uricii predecessoris foce. et ipso favente qui con
turbatus erat beato gregorio. et romana ecclesia et a qua
dam sinodo. fraudulenter obtinuit ut vocare
tur. in suis literis. sive subscriptionibus. sive propriis
mittendis universalis papa. quam presumptionem
beatus gregorius durissime reprehendit ut ex regi
stro et exegeticis ipsius patet. Unde et inter cetera
sic de isto johanne scribit. quis est iste qui contra sta
tuta evangelica. contra canonum decreta. novum

de johanne elemosinario

UVA.BHSC

sibi nomen usurpare presumit unum sit unus sine diminutione. qui appetit vocari universus. Unde in detestatione istius vocabuli. Gregorius se servum servorum dei. in suis litteris nominavit. Et quia mauricius iniquus fuit in preiudicium romane ecclesie. deus gravi pena punivit eum. quia focas miles eius nec favore aliquorum principum ipsum occidit. et uxorem eius et filios. et imperium ipsius assumpsit. et inde ad faciendum quod bonifacius iiii. petivit facilior fuit. quia ecclesia romana sola universalis dicitur et est caput omnium ecclesiarum et non constantinopolis. istud autem petitionem martinus attribuit bonifacio iii. sed in illis diversitatibus primi vero illis est standum. quia magis sunt autentice ipsorum scripture. De pugna quam habuit rex avarorum cum rege forijulii provincie. et victoria eius et ludibrio uxoris regis occisi et ipsius ditissima filiarum. capitulum xv.

Refferunt autem memorate ystorie quod quidam accidisse temporibus istis dignum memoria ad reprimendum malicias personarum quia sunt multa reportavit iniciedem. Tempore enim hoc contingit quendam regem avarorum qui hodie ungari appellantur intrare terra provincia foriiulii provincia que sub uno longobardorum principe regebatur. Rex autem qui regione prefatam intrasset. lingua ipsorum vocabatur cathanus. sed princeps provincie vocabatur gisulphus bello igitur imperatoris predictus rex ducem memoratum viriliter et diu pugnando principes gisulphus in bello succubuit ac in pugna non suus occiditur. Huic autem duci interempto uxor erat. nomine romulda. que in civitate una dicte provincie se includens aliis castris munitis. et urbibus. dum dictus rex cathanus obsideret urbem ubi erat memorata romulda. Dum armatus circuiret urbe allecta dicta romulda ipsius pulcritudine civitatem et se ipsam eidem gratis offert. si amplexum coniugalem mutuum dignaretur. acceptando promissionem tamen dicto rex ille primicias. quamvis sub fraude prebet assensum. Unde illa ex ardescentis libidinem. in dictum regem non deliberet quid ex hoc eventu posset contingere sed sua inhiantur voluptate. que non ardescit tanquam ligna viridia. fortius ardet. Sequenti igitur die civitatem tradidit. Avari vero ad eandem intrantes eam et captivantes preda interdunt urbemque flammis exponunt. Rex vero considerans maliciam mulieris. cum omnia non videbatur inter inhiabe nisi de suo mulieribus concubitu. nocte adveniente adimplet promissum presumens ut sibi unica videtur. ipsam cognoscat. Postea nequitie institutionem dimittit iustitie. sequenti nocte xii. ribaldis avaris. exponit ludibrio ut ipsam qui sorte abutentur vicissim postremo ip

sam palo acuto mandat in genitalibus perforari ac in terra palum figi. omnibus ostendens. quantum mali facit libido. et insuper considerans fidem. non posse suadere que propter luxuriam. suum populum necari et captivandos submittit suumque dominium ad internitionem deduxit. Refferunt etiam dicte historie de prudentia quarundam filiarum tanquam de non filiabus. eiusdem. sed patris que pro ipsarum servanda castimonia tali usque sunt commento. quia acceperunt duos pullos crudos mortuos. fasciaverunt quos inter mamillas. tantusque fetor exalabat ex eis unde mulieribus caloribus. quod nullus poterat ad illas accedere. sine spiritum et totis turbulentis ac per hoc permanserunt illese. Processu uero temporis ex ipsarum generosa disposicione tradite sunt magnis principibus ad maritale coniugium. quia una habuit rex alamanie. alia autem dux bavarie. ut antonius scribit. De bonifacio iiii. et huius pontifice. qualiter petiit a foca cesare templum pantheon. in honore sancte marie et martirum consecrari. capitulum xvi.

Anno domini. dcxxxii. et ab urbe condita. m. ccc. lxxxxvii. bonifacius iiii. natione marsice de civitate valeria. ex patre johanne medico. in cathedra petri sedet. Sedit autem annis vi. mensibus. viii. diebus. xvi. et cessavit. mensibus. vii. diebus. xxv. hic ut antonius scribit in gestis francorum a foca cesare impetravit. ut templum ydolorum quod panteon. dicebatur edificatum in honore cibeles. que mater deorum videbatur. vocabatur amota spurcitia per ydolorum consecraretur. in reverentia virginis marie matris et omnium martirum quod quidem fuit mandavit iiii. idus may et vocatum est illud festum sancte marie ad martires. Templum uero jam dictum hodie vocatur sancta maria rotunda. et quia ad istud festum sollempnissimum magnus erat populorum concursus. et illo tempore magnus solet esse victualium defectus. inde postea per gregorium iiii. translatum est festum ad kalendas novembris. quia tunc temporis omnes collecte sunt messes. et vindemie consumate tunc etiam. et festum augmentatum quantum ad regiones plures. ut ibi dicitur Item quantum ad ordinum multitudinem qui includit confessores et virgines. atque beatos spiritus et sic dicitur. que pertinet ad ecclesiam triumphantem. quod antea non sic erat de hoc autem in suo loco dicetur. cum de gregorio iiii agetur. Et attende hic quod summi pontifices ut dictum est supra. subiacebantur in reverentia imperatoribus propter scismatum vitanda et precipue propter prelatos ecclesie. qui multum romanorum emulari videbantur. Quamvis igitur summus pontifex potuisset in dicto templo propter suum complantum sedere que sibi pertinere domino et rancore competebat voluit tamen

bonifacius

UVA.BHSC

bonifacius ubi benivolencia principis. pro maio ri bono pacis. De imperio Romano quomodo sub ipso debilitatum est. prevalente rege persarum et de rebellione aliquorum principum suorum quomodo ipse est occisus. et de Johe epo gerundensi. cap. 17m

Focas autem viij annis imperat mul tasque bella gerit. sed omnia ei modicum profuit. qui porro ipse subcumbit magis pecunie regis persarum. Unde ut histor longobar dorum tradit multas ciuitates atque prouincias ab ipso romani imperii ipse. et non ut ibi ma accepta. cum ab orientis ac ex illo ciuitas abducuntur. sic que res publica debilitatam. sub foca quia in sanguine erat sicut eorum proditione diuum sui occidit quamuis cum famit. Inde principes imperii contra ipsum. insurgit unde refert paulus in predicta historia. quod contra focam. eraclius siue eraclianus cum magno exercitu veniens. focam regno priuat. et ipsa et eraclius filius eraclianum qui africam pro imperio gubernabat rebellat contra eum. et quidam qui vocabatur priscus. ut martinus scribit. Unde priscus eraclianus cum magno exercitu veniens. focam regno priuat et uita. et eraclius filius eracliani rem publicam gubernandam suscepit. Mortuus autem est focas adhuc superstite bonifacio papa. ut ex dictis liquet historia ysidori. ¶ Huius etiam tempore floruit Johes. gerundensis episcopus de quo sic scribit ysidorus de illustribus viris. qui natione gothus existens prouincie lusitanie dum esset adolescens. constantinopolim perrexit ibique grecam linguam et latinam eruditus. in ... xvij anno in yspaniam reuersus est. eodem tempore quo leouigildus arriana heresi fures contra catholicos desemelat. Hic autem ab eodem dictus rex ad nefande heresis crudelitatem. incitare non posset exsilio. trusus barthinone relegatur per x. annos multasque insidias. ac iniurias ab arrianis perpessus est. sed mortuo leouigildo. Johes ad sua sede redit qui postea monasterium fabricauit. ibique congregata monachorum societate. regulam tradidit ipsi monasterio profuturam. Multa etiam scripsit. sed precipue in libro cronicarum. continuans ab anno primo justini. usque ad xviij. annum. mauricii et x. recaredi. valde utilem scripsit historiam. De eutropio epo valentinano. qui hoc tempore floruit et de sancto columbano qualia monasteria edificauit. et de theudelina regina. cap. 18m

Eodem tempore in hispania floret eutropius. episcopus ciuitatis valentine. hic ut ysidorus scribit. ubi supra. cum adhuc monasterio seruitiano preesset. pater ibidem monachorum esset. ad papam bonifacium urbanum direxit epistolam in qua querit ab eodem. pro qua re babtizatis infantibus crismatis post hec unctio tribuatur scripsit et ad multos alios epistolas sed precipue ad petrum vt tamen eum de instruendo monachorum salubri sermone composuit. et valde monachis necessaria. Isto etiam tempore floret

ut scribit vincentius in speculo. sanctus columbanus abbas qui ex hibernia veniens in burgundia fauente theoderico rege monasterium edificat. apud luxouium celebre monachorum. ¶ Eodem tempore postquam agilulphus. de quo dictum est supra per xxv annos regnauerat diem clausit extremum. ut historia longobardorum tradit. relicto in regno suo adalaldo modico puero cum theudelinda matre sub hijs autem ecclesie restituuntur suis. et multe donaciones sunt per venerabilia loca. quod deuota faciebat deuotio theudelinde. ¶ Eodem tempore post duos uel tres annos beatus columbanus jam dictus ex gallia veniens sanctorum cum multis postea construxit cenobium. apud leponium. ut paulus scribit in gestis longobardorum veniens in ytaliam et a longobardorum rege. gratanter receptus est cenobium quod bobium appellatur edificat quod in alpibus cotiis. quasi montes in ytaliam. Jannem. quod monasterium prouincia liguria a prouincia cotie distinguit. distans a tycino per miliaria xl. quo in loco multe possessiones. a singulis principibus siue longobardis largite sunt et magna ibidem facta est congregatio. De deusdedit primo. et iij. pontifice et de constitucionibus eius. de bonis initiis imperatoris eraclij. et de impietate cosdroe regis persarum. cap. 19m

Anno domini dc.xv. et ab urbe condita. m. ccc. lxiij. deusdedit. primus natione romanus. ex patre stephano sedit annis .3. di. xx. et cessauit mense uno. diebus xvj. ¶ Hic fuit sanctus homo qui ut martinus scribit. dum quemdam osculatus est leprosum statim leprosus curatus. hic ut scribit cussentinus constituit ut nullam quis filium de sacro fonte eleuaret. ¶ Ite constituit ut si aliquis. aliquam filiam de fonte eleuauit filio eius non possit ipsam uxorem accipere. quod habetur. xxx. q. i. ca. non oportet. Hic eraclio imperante moritur et apud sanctum petrum. sepelitur. huius tempore eraclius imperator. qui imperauit 30 annos ad restaurationem rei publice intendit. toto conatu ut refert amonius. in gestis francorum li. iiij. qui ad eum vadit contra persas. multasque prouincias peruersas rei publice. restituit aliasque grauiter labefactas siue vastatas vindicat. Cosdroe enim rex persarum cuntasque que predictas ciuitates destruendo. iherusalem venit atque in ecclesiis ornamentis scilicet preciosas manubias. siue spolia preseruat. lignum sancte crucis. quam ibi elena in testimonium reliquerat asportauit. ducens secum zachariam patriarcham ibidem tradito quoque filio suo regno ipse argenteam turrim qua adhoc usus pauerat aureo residens solio. vexillum uero deuocionis redempcionis. que collegerat regum exaltare constituit. Qualiter eraclius armata in persidem vadit contra filium cosdroe et ipsum occidit vadit contra patrem et ipse ipsum occidit babtizato filio minore et ipso rege relicto. ca. 20m

Quod ubi eraclio nunciatum est. in ualida militum manu. obuiam habuit cosdroe filium cum magna phalange persarum sine turba quam metu tirannj coacta non voluntate ducta. ad subsidium perurgebat et ex sperantibus utrinque partibus studiis seu potentibus

UVA.BHSC

imperator cum persarum ductore. singulare aggressus
certamen pugnam. posita lege ne quis de utroque exercitu
se ingereret aut ad iuvandum vel prohibendum. Quod si quis
infringeret. detruncatus pede esset ab ipso principe
suo. succisis poplitibus vivus in flumine mergere-
tur. Cum igitur animosa congressione studeret eraclius
adversarium inquid ait tu hoc quod constitui-
mus prevaricans aliquem post te venire permittis. ille respexit a ter-
go ut videret quis post eum veniret ad prohiben-
dum auxilium. ubi eraclio percussus occisus et
mortuus est. statimque persae subito se eraclio
subdiderunt quibus ad suos. ad ulteriora progressus.
cosdroe in memorato regni solio residente
et iuxta eum crucem dominicam. que cum interrogaret
utrum christi fidem suscipere vellet. lignumque crucis
adorare. illeque renueret. eraclius statim ipsum
mandat occidi. pervagatusque universam persidem
filium cosdroe parvulum quindecim annorum baptizari
precepit. receptisque preponit. Et argen-
tum quod de terris exercitui mandat distri-
bui aurum autem ad restaurationem ecclesiarum
que per dictum tyrannum dissipate fuerant. de-
putat indeque ierusalem veniens
constantinopolim remeavit. Et attende hic
quod illa regio est et regnum erat ubi modo est
tartarus. qui nostris temporibus iudeam(?) circa iude-
am et palestinam solidam invasit et contra
ipsum prevaluit. De condicionibus eraclii quantum
ad virtutes politicas. qualiter deceptus fuit a sua
astrologia. De dagoberto rege francorum. et de
conditionibus eius. De arnulfo sancto viro et episcopo methensi.
Capitulum xxi.

Refert autem eadem historia francorum
de isto eraclio quod fuerit vultu deco-
rus. insuper hilaris statura medio-
cris. egregieque fortitudinis qui et leones sepius
sepius in arena et plures interfecit quia in
litteris humide erat instructus. ad ultimum astro-
logus efficitur agnoscens vero ex signis siderum
imperium suum a circumcisa gente esse vastan-
dum et animas id de ipsis iudeis esse pronosticatum
per litteras et nuntios dagobertum regem francorum
rogat ut cunctos iudaice stirpis qui in pro-
vinciis illi subiectis morantur christianos fieri pre-
cipiat. Eos vero qui nollent aut exilio aut
morte dampnaret. Quod dagobertus volens
annuit sicque factum fuit. Sed deceptus in sua astro-
logia decipitur. quia non ad iudeos sed ad sar-
racenos se extendebat. sicut postea sub ipso rei
probavit eventus. In isto tempore scribit eadem
historia quod florebat quidam episcopus methensis nomine
arnulfus cuius consilio regebatur rex memora-
tus. sed postquam huius filius eius incepit deterio-
rari. consilio comitatus ut omnes omnino sederet in
iudicando ac tenendo. ac maxime in ambulando.
De quo filio magna ressecutur. Dum enim per
signaretur a venerabili antistite viro amando. tran-
scriptum episcopo ut finita oratione esset qui responderet
amen ipse puer respondit exultans voce. erat
dierum quadraginta. hoc fuit fine magna admiratione.

omnium circumstantium significavit eum adversi-
one patris. avunculi domino. et ecclesiastica reverenda
post suscepta prole. Refert autem dicta
historia quod beatus antistes amandus sanctum ipsum
in regnavit sub baptismum dedit que aribertus
rex aquitanie. et frater dagoberti de sacro fon-
te levavit. magnus quoque ex hoc factus stupor
non tam reges quam omnes circumstantes complectitur astan-
tes. qui dictus est sigibertus qui per austra-
sios. postea regem fecit. et cum multis prosperi-
tate regnavit. De duobus doctoribus qui flo-
ruerunt tempore isto. videlicet ysidoro et de libris
quos scripsit et missa quam ordinavit. de brau-
lione episcopo cesaraugustano. capitulum xxii.

Hoc eodem tempore duo doctores eximie
incipiunt florere de provincia
hispanie. unus fuit ysidorus yspa-
lensis episcopus beati leandri successor. hic mul-
tos libros composuit ad edificationem fide-
lium. Primus fuit liber ethimologiarum in xix libros
distinctus. qui liber compendiosissimus est ad omnes
materias. sive in rebus sive in vocabulis. Item
et alium librum qui de summo bono vocatur. Item
librum de illustribus viris. hic scripsit introductum se
quandam cronicam compendiosam ab adam usque ad
tempora eraclii imperatoris et sisebuti regis go-
torum. sicut ysidorus ipse in principio sue croni-
ce scribit. Item liber de ortu et vita sanctorum. Item
scribit librum de vocabulis grammatice qui liber
differentiarum vocatur. Iste scripsit epistolas multas
ad braulionem qui est secundus doctor de quo hic
agitur. qui fuit episcopus cesaraugustanus vir
magne probitatis. tam in vita quam doctrina
quam epistolis ysidori satis cognoscitur respondet.
Credunt autem aliqui ystorie ipsum ysidorum
fuisse germanum et similiter leandrum sed ysidorus
in libro scriptis notato. dicunt ipsum fuisse suum
antecessorem in ecclesia yspalensi sed de fraternita-
te mentionem non fecit. Narrat autem aliquis
ystoria. et ego vidi clericos toletane ecclesie qui
asserebant beatum ysidorum fecisse modum ecclesia-
sticum misse. in qua plura dicunt diacones
et legunt quam sacerdotes et inter mirabilia il-
lius misse sunt duo quod quando elevatur eu-
karistia diaconus cantat alta voce ad populum
videte misterium fidei. Quando autem cantatur
pater noster in missa quot sunt ibi clausule ex
tunc omnium tot sunt responsiones ad eum. Unde
cum cantatur pater noster qui es in celis sanctificetur
nomen tuum respondet chorus amen. Cum autem
subditur adveniat regnum tuum fiat voluntas
tua sicut in celo et in terra. chorus similiter amen
Sed quando subiungitur panem nostrum quotidianum
da nobis hodie. respondet chorus tantummodo vel
dicit. Amen deus. In omnibus autem sequentibus
clausulis. respondet chorus amen multa alia
sunt ibidem a nostro officio aliena. sed istud sufficiat
ad presens. De bonifacio quarto papa potifice
ac constitutionibus ipsius. de sancto gallo qui in alama-
nnia floruit et aliis discipulis beati columbani. capitulum xxiii.

Anno domini dcxlv. et ab urbe condita
mille ccc xcviii. bonifacius quartus natione

campanus. de ciuitate neapolis sedit annis .q. et die. 13. et cessauit mensibus. vii. diebus. 13. Hic constituit ut fures ematiu cent anatematizandi. Cuius ratio ce ponitur. quia res sacra leditur et violenta rapitur. Unde et tale furtum sacrilegium appellatur ut patet .17. q. 4. ca. quisquis. Item instituit ut testamentum habeat vigorem. iussione principis. Item constituit. ut acoliti reliquias martirum. non audeat leuare quia ipsorum officium est cereos ministrare. ante reliquias et alias sacra deferre. sic habes di. 23 cereos. Hic in urbe mortuus sepultus ad sanctum petrum. Huius tempore floruit sanctus gallus. in alamania abbas discipulus ac beati columbani de quo huius sancti multi floruerunt de quo quia preter gallum memoratum fuit in alamania quidam discipulus abbas. in lexouio stasius abbas. in bobio vero attala. ut scribit vincentius beluacensis. Beda quoque tunc claret. quando beatus eligius monasterium virginum parisius constructo prefecit. Hoc eodem tempore adhuc floret braulius et ysidorus. quia multo tempore vixerunt et nonnullis pontificibus. concurrerunt ymo usque ad tempora macometi de quo agetur in pontifice sequenti. quos de gente regio tradunt historie fuisse ut de stirpe recaredi regis gotorum. De rotario rege longobardorum cuius tempore in lombardia fides multum confundebatur et de quibusdam actibus eius. et de origine turcorum capitulum 25.

Hoc tempore tradit historia longobardorum post mortem adoaldi filii teudelinde successit in regno prefatus rotharis qui et orodus qui fuit vir magne fortitudinis iustitie tramitem sequens. sed tamen fidei christiane rectam lineam non tenens. huius autem temporibus ut dicta refert historia. per omnes ciuitates regni eius duo erant episcopi. unus catholicus alter arrianus. In ciuitate quoque ticinensi adhuc ostenditur baptisterium. arrianorum. cum tamen in sede propria habe ret catholicus episcopus. ut consueuerat ante. Hic autem episcopus arrianus. qui baptisterium fecerat vocabatur anastasius. De quo traditur quod cognitis hiis que viderat. ad fidem catholicam rediens postmodum firmus est vere et recte fidei. ceteros recepit. Hic rotharis ut ibidem legitur. uel scribitur. leges quas sola memoria et usu retinebant longobardi scripto composuit. codicemque edictum appellare mandauit. Erat autem iam ex quo longobardi intrauerant annus .77. sicut idem rex in suo edicti testatur prologo. Istius pontificis tempore. ut tota scribit ricardus. monachus pictauiensis. quatuor climata orbis. maxima quoque de isto tempore heraclius eius .14. anno sui imperii. quandam assumpsit gentem indomabilem. quam tempore alexandri macedonis. de quo longa est historia. Unde inter alia sic dicit de dicta gente. quod abebel tirannum persarum diruptis caspiis claustris. in exercitum ad auxilium venit heraclii imperatoris quamuis in principio preualuerit contra persas. ut iam dictum est et cosdroe qui occidit et omnes filios eius preter unum que baptizatum dimisit. et reliquias sancte crucis et spolia recuperauerat. captiuos et patriarcham zachariam reducendo. Qualiter eraclius incepit ultimo deficere. a fide christiana et de malo exitu postremo eraclii et de anastasio monacho capitulum .26m.

Ultimo autem in tantum preualuit multitudo hostium quod resistere non potuit. Unde coactus fuit omnia hec sacra que erant in ierusalem sed specialiter lignum crucis. in constantinopolim transportare. Tamen non post ab arabibus conuicti. siquidem occupauerant ut historie referunt et aliquam partem palestine quod fuit anno .20. heraclii imperatoris. Tunc eodem dictus princeps abductus est a fide catholica corruptus est fuit. ab anastasio patriarcha jacobitarum. ut scribit ricardus alii dicunt a sergio. constantinopolis urbis episcopo. de errore eutichetis. inde a modo autem in egritudinem transit corporis ut ydropicus factus tota res fuerat lacata. Scribit autem antoninus de ipso in gestis francorum. quod ad tantam venit desperationem. ex infortuniis que passus est. ut sonata inter cognatos sibi sororis sue filiam in suam uxorem traduceret. et sic ydropisis suis corpore potans infeliciter anno .31. diem clausit extremum. Hic vero hic incidit. quedam materia curiosa. et notabiliter scandalosa. et sub tempore bonifacii .5. et sub tempore honorii primi. nunc est ipsam pertractare de origine secte sarracenorum et principe ipsius macometo. Sed primo agamus de honorio. et postea dictam historiam sub uno capitulo prosequemur. Hiis temporibus anastasius monachus martirio coronatur qui natus in perside. ut martinus scribit. magicas per artes a patre didiscit adhuc puer. sed mox ut a damo captiuus dominus. in christo didiscit. ierusalem petens. post baptismum. monachus efficitur tandem a sarracenis captus. diuersis et variis penis maximis mox quidam monachus eius tunica indutus curatus est cuius corpus roma transfertur mandato imperatoris et in monasterio sancti pauli. ad aquas salinas collocatur.

Capitula .17. libri.

De honorio primo et lxxij. pontifice et constitutionibus eius ac bonis actibus. in signiis temporis secta sarracenorum incepit. primum

Unde processit iste error et fomentum habuit. quo ab errore et demum prescicandi. in isto errore 2m

Qui fuerunt populi unde secta sarracenorum initium habuit de pugna quam heraclius habuit et quomodo succubuit et de infortunio. eius sue mulieris. capitulum tertium

Qualiter imperator heraclius videns se prostratum in quantam venit desperationem et factus est malus. qualiter mathometus secta sarracenorum inchoauit. capitulum 4m

Qualiter macometus suis magicis artibus. et armorum potentia. seducebat populum et de morbis quos patiebatur quos sub pretextu prophetie occultabat et de dagoberto rege q

de transportacione crucis et sacrarum ... in constantinopoli

corruptio eraclii

de anastasio monacho martire et ...

UVA.BHSC

edificavit sancto dionisio. capitulum v.

De secundo primo et lxxiiii. pontifice. et de virtuosis operibus eius. de duobus doctoribus et sisebuto rege gothorum. capitulum vi.

De humaro rege sarracenorum de eraclone et martina et constantino privigno eius. et de quibusdam sanctis qui isto tempore floruerunt. cap. vii

De grimoaldo rege longobardorum. et de quo dam actu virtuoso. que exercuit circa quendam. viii

De iohanne iiii. et lxxv. pontifice. qualiter distraxit thesaurum ecclesie et congregavit militiam contra quendam tirannum et de constantino rege ii. imperatore ii. capitulum ix.

Qualiter constantinus venit in ytaliam ad pugnandum contra longobardos. sed non bene cessit eidem. sicut ex visione sibi fuerat prenunciatum et de ragio episcopo. capitulum x.

De quadam illusione facta gentium gallie provincie per industriam grimoaldi. prefati et de quibusdam sanctis qui isto tempore floruerunt in gallia. xi.

De theodoro primo et lxxvi. pontifice et de discordia inter ipsum et paulum constantinopolitanum episcopum. propter heresim. capitulum xii.

De visione quam habuit tagiopus. Cesaraugustanus. in ecclesia beati petri. ipsum per noctem existens. et qualiter de moralibus beati gregorii. certificatus est. 13.

De pugna quam habuit romoaldus. cum quodam principe constantino et qualiter victus est iste princeps ab eo. capitulum xiiii.

De martino primo et lxxvii. pontifice. qualiter congregavit concilium rome. contra paulum constantinopolitanum et ipsum dampnavit. Propter quam causam et martirium passus est. cap. xv.

De humaro principe sarracenorum quomodo edificavit templum ihrlm et unam etiam paruam in honore templi xpi. cap. xvi.

De confessione quam fecit macometus de xpo. et de morte humari. et successore alterius. de quodam miraculo facto. a rebatis et de monasterio floriacensi. capitulum xvii. iii

De eugenio primo et lxxviii. pontifice et virtuosis operibus eius. et causa quare multiplicati sunt. epatus in ytalia. capitulum xviii.

De vitaliano primo et lxxix. pontifice. qualiter ad suam petitionem venit constantinus in ytaliam. contra longobardos cum ytaliam ob maxime dum roma appropinquaret. cap. 19.

Qualiter constantinus venit romam et ad spolia se convertit licet ad devotionem ostenderit de malis que fecit ulterius. propter que et occisus est. cap. xx

Qualiter mezedo reponitur. sed inventa de mezentio. qui sibi imperium usurpaverat qualiter occisus et de sarracenis quomodo invaserunt siciliam. capitulum xxi.

De clodoneo rege qualiter punitus est qua preveneretur tractavit corpus beati dionisii. de translatione beati benedicti in galliam et de duobus doctoribus. missis in angliam per vitalianum 22.

De deodato primo et lxxx. pontifice et actibus eius virtuosis. de pestilentia in ytalia et de bonis immissis constantinum usque ad adventum 23

De dono primo et lxxxi. pontifice. et operibus piis. et de paradiso beati petri. de stella cometa que isto tempore apparuit et pestilentia subsecuta de laudabilibus actibus constantini iii. cap. xxiiii

De novitate que accidit contra filium sisebundi regis gothorum in yspania et de infortunio grimoaldi. capitulum xxv.

De visione quam habuit quidam heremita. de dagoberto impunito suo. et quedam de quibusdam sanctis qui isto tempore floruerunt in gallia. 26

De honorio primo et lxxxii. pontifice. et constantino in eius actibus de bonis actibus operibus eius cuius tempore secta sarracenorum incepit capitulum primum

Anno igitur domini dcxi. et ab urbe condita .m. ccc iii. Honorius primus in cathedra petri sedet. hic natione campanus ex patre petro. consule. Sedit annis .12. mensibus .11. diebus xvii. et cessavit mensibus .vii. diebus. xviii. Hic constituit ut in omni die sabbati ad sanctum petrum procederet letanie. a sancto appollinare incipiebat hic clerum salubriter eruditum erudiuit ac supellectiles quas pauperibus distribuebat larga manu. multas ecclesias in urbe auro et argento decoravit et sepultus est apud sanctum. hic etiam honorius ecclesiam beati petri apostolorum principis solio auro argentoque preside decoravit. sed ipsam tabulis ereis. ex toto. cooperuit. fecit ecclesiam beate agnetis. ubi requiescit via aurelia. et quatuor coronatorum. istorum duorum pontificum agitur de imperio sexte sarracenorum et de ipsius principe macometo. quem aliqui maomet vocant. circa quod dum sic modo loquitur historia. Auctores fere omnes conveniunt in hoc quod tempore eraclii imperatoris et fine vite hoc accidit. ad cuius consideratione et notitiam historie tria sunt attendenda. Primo que fuit causa istius erroris. 2o qui fuerunt populi qui isti prevaluerunt errore. 3o quis fuit caput istius erroris. Unde processit iste error et fomentum habuit quod ab eraclio. et de modo perseverandi in isto errore. capitulum secundum

Causa istius erroris fuit eraclius. quia post suam tirannidem. post victoriam de persis habitam. immissis premebat persas. et regiones circumstantes et arabes caldeos et alios confines eiusdem. quod fuit machinatum inter latinos. et sicut erat etiam romam et constantinopolitanam. Assumpta occasione rebellandi. assumunt occasionem dum inculti duxerunt ad iniquam obedientiam quemodo tenuit ieroboam de .x. tribubus quam tradidit eisdem. dum suum cultum ut iniquam redderet ad idem dominum fecerunt igitur ab obedientiam romane ecclesie quod dum suum acceperunt

UVA.BHSC

tium memoria ministrandi. et in diversos prolap-
si sunt errores. quia omnes calogeri eorum
qui conservant et tenent scisma. aut sunt ne-
storiani. aut eutitetes aut arriani. aut
iacobite aut hebionite sicut audivi de illis
populis. in quorum regionibus ista meccata
est secta. quia ex turbatione eorum imperio
ut rebellio perseveraret fecerunt scisma. ut
non solum recederet ab imperio sed etiam a xpi-
anismo. arripientes quandam conmixtam legem. vi-
delicet moysi. et evangelii xpi. ut patet in
alcorano. Et attende quia etiam in alcora-
no predicto continetur quod quedam secte he-
reticorum multum fuerunt familiares macome-
to. quos mandat honorari ut sunt nesto-
riani. Unde ricardus refert quod quidam mo-
nachus genere nestorius longo tempore instru-
xit eum. nomine sergius. Unde in dominio
sarracenorum habent magna monasteria. Ratio
autem quare hoc scribit fuit quia ipsi faverunt
ei in secta sua. Causa igitur et ratio una
unde ista meccata est secta. fuit tirannicus
principatus eraclii quantum ad illas gen-
tes. unde inciditur. qui fuerunt populi unde
secta sarracenorum initium habuit. de pugna
quam eraclius habuit et quomodo succubuit et de in-
fortunio etiam sue infirme capitulum iii

Qui autem fuerunt isti populi historie refe-
runt. videlicet amonius in gestis
francorum. libro iiii. Ricardus in sua
cronica ~~libro iiii~~. et martinus Cicianbus
etiam in sua cronica. concordat ysidorus.
Omnes enim conveniunt quod de arabia et radi-
ce montis caucasi. progressa est gens persida
contra eraclium. hec autem est gens que agarena voca-
ta. vocabatur ut historia tradit sed a na-
bayoth. primogenito hismaelis. et ab hys-
mo sarraceni sed agareni sive hismaelite di-
ci deberent. De hiis quoque sic refert amonius in
gestis francorum. quod devastantes regiones
imperii. usque in syria et iudea iam venerat.
contra quos venit. milia in manu impera-
toris. et ab hostibus victa est. ac. cl. milia
ex militibus eius prostrata. sed hanc humani-
tatem fecerunt. hostes quia per legatos remiserunt
spolia. heraclius autem remissis manibus
sue capiens alanos in subsidium puerorum con-
gregat. quos dicit idem auctor ex montibus
caspiis exiisse per alexandrum macedonem
ibidem clausos. quorum multitudo fuit. cl. milia
armatorum. Sarracenorum autem duo erant du-
ces. qui ducenta milia armatorum instruxe-
runt manus. Cumque utrique exercitus non pro-
cul a se invicem castra posuissent. nocte que
die belli precedebat. subito in castris eorum hy-
duo milia pugnatorum examinata. in strate
reperta sunt. qua de re metu reliqui perculsi.
in diversa fugerunt loca / totum imperium hostibus
relinquentes.

de sergio monaco

nabayoth

primo alanis

de alanis

de magno miraculo et morte sarracenorum

qualiter imperator eraclius videns se sic prostratum
in quandam incidit desperationem et fuit in malo
qualiter macometus sectam sarracenorum inven-
it capitulum iiii

Tante igitur cladis. nuncio eraclius acce-
pto. diffidens se posse resistere eis sed
illi maiorem partem asie persie et palestinam
infestare disponerent. pre tristitia in mor-
bum incidit. et quasi desperatus in egritudine pro-
labitur. aie ut eadem historia tradit. quia etiam
eutitetis maculatus. et cum nepte sua filia videlicet soro-
ris sue. que prius nupta erat matrimonium contraxit
dicta martina. Ut hic autem historie tradunt. quam
istud conflictum fuit maculatum per quam cum deus pu-
nivit eum desolatione predicta. Huius igitur partis.
multiplicatur exercitus arabum et nabuteorum ex
diversis provinciis ipsis videlicet caldeis et ad
moniis ac moabitis. quibus macometus adiun-
gitur qui et principatum obtinebat in arabia
ut scribit ricardus qui de nabuioth primogenito
natus. ac prosapia nobilis. Hic magicis ar-
tibus instructus pretextu conceptus imperii per-
suadet eis de modo vivendi. et augendi do-
minium eorum. multosque sua arte delusit populum
et audit a fide dicens ipsum tenere non posse prin-
cipatum nisi sic faciat. simulans se aliquid divi-
ni in minimis. miserabiles ac quibusdam prestigiis.
propriam ostensis homines decipiebat ut ipsum tam-
quam prophetam haberent. Primo dicto populo quibusdam magicis
artibus quandam nobilem viduam nomine cadigam
corozanie provincie delusit. ipsamque in uxorem
accepit propter quam et illius regionibus obtinuit princi-
patum. ut ysidorus et ricardus scribunt. Tradit
autem idem ricardus. quod macometus suis prestigiis.
multos delusit iudeos. in tantum ut crederent
ipsum fore messiam. qualiter macometus sic
magicis artibus et doctrinis ... seducebat populum.
et de moribus quos prebebat quos sub precepto ipse pro-
curabat et de dagoberto rege qui edificavit
sanctum dionysium. capitulum iiii.

Talibus ergo magicis artibus. et sua
potentia et ampliatione legis circa
venerea et promissionibus largis. et
futura populos seduxit et armorum potentia.
quia sua lege dicta per macometum. populi qui ar-
ma assumpserat contra imperium excedentes
suos confines. regiones quas occupabant regiones
cogebat legem macometi recipere. aut tributa
debant. sed in medium istius falsi prophete unde
de arabia intraverunt egiptum. et subiecerunt
ibidem populum. et inde venerunt in affricam et similiter
fecerunt inde transierunt in hispaniam. et sic
multiplicati sunt plus violentia belli quam per
dictione sermonis. Tradunt autem vulgariter hi-
storie quod macometus morbum paciebatur mor-
bum epilenticum quod uxor sua cadiga mul-
tum horrebat. sed ipse sua iactionem cooperiebat
mediantibus sermonibus et versutiis suis quod de-
mones haberet familiares. quasi alter simon ma-
gus. quod videlicet non esset passio epilentica. sed quod
ex adventu gabrielis ad ipsum ad revelandum
ea que attenda erat in populo prebebat et cetera
et inde credebat sic invenimus de daniele. Hec ergo/

de desperatione eraclii

de heresi heraclii

de coniugio cum sua filia fratris sui

qualiter primo ...

de magica macometi

qualiter delusit iudeos

de morbo caduco macometi

qualiter ...

UVA.BHSC

inventum de dicto machometo. falso et iniquo propheta dicta sufficiant. Isto tempore dagobertus moritur postquam rex francorum xvi. annis honorifice in suo regimine. Reliquit autem duos filios. videlicet sigibertum de quo dictum est supra. et clodoneum qui natus est ex nanthilda. hiis quoque duobus filiis. suum regnum divisit quia primo filio sigiberto. concessit regnum austrasiorum dans ei tutores. Cunibertum colonie episcopum urbis. et alrisum comitem palacii. Clodoneo dedit regnum neustrie. atque burgundie. ponens ei tutores. regina consiliarium suum. Et attende hic. quia de isto dagoberto. scribit vincentius quod ipse. edificavit ecclesiam beati dionisii. et pariter dotavit. De severino papa. lxxiii pontifice. et de virtuosis operibus eius. de duobus doctoribus. et sisebuto rege gotorum capitulum vi.

De dionisio

Anno domini dclxiii. et ab urbe condita m. ccc. xvi. Severinus primus natione romanus. ex patre abieno in sede petri locatur. sedit autem anno i. et mensibus iiii. diebus xxviii. Hunc pontificem commune testimonium perhibet de vite sanctitate quod fuit vir sanctus. benignus amator cleri. ad pauperes totus largus. circa gubernationem ecclesiarum pontifex diligens. quas omni studio in possessionibus quas potuit. ad ecclesias urbis. in predys vineis vasis et ornamentis ampliavit. moritur sub anno secundo sui pontificatus et apud sanctum petrum sepelitur. Et attende hic. quia una cronica ponit solum de vi. mensibus. sed istud magis tenent historie huius temporis quamvis modicum tempus fuit. Ad hunc floret ysidorus et braulio. Cronica enim ysidori. usque ad tempora eraclii se extendit. et sisebuti gloriosissimi regis gothorum. Cuius filius fuit riccaredi. usque ad annum vi. hic enim ut ipse scribit. regnum yspanie pacifice possidet. et de manu romanorum extorsit quasdam civitates que usque ad tempora illa. romanorum subdebantur imperio ac iudeos sui regni subditos. et ad fidem christi convertit. De humaro rege sarracenorum de eraclone et martina constantino pontifice et de quibusdam sanctis qui isto tempore floruerunt. capitulum viii.

De elemosina

Eodem etiam tempore humarius ut scribit riccardus princeps sarracenorum occiso rege persarum ibidem regnat. ex tunc persarum dominium obtinuerunt sarraceni. usque ad tartarorum. adventum tunc enim tartari persiam mediam et assiriam. obtinuerunt de sarracenis magna strage facta. Eodem tempore heracleonas eraclii filius cum matre sua martina imperat annis ii. ut riccardus scribit quedam tamen cronica dicit quod solum xi. imperavit mensibus et ex senatus propositis abiecti. lingua martine resecta. et heraclionas. sed constantinus frater eius in imperatorem assumitur. Hoc etiam tempore cyrus alexandrinus et pirrus constantinopolitane urbis episcopus ac sergius antecessor monothelitarum heresim dogmatizat. ubi attende quantum malum sequitur. quo dominum est turbatum quia tunc mali homines sinunt audaciam suam in vita sua

in doctrina. ad corrumpendum populum et principes. Fuit etiam tunc patriarcha Jacobitarum qui etiam eraclium in parte seduxit. Eo etiam tempore beatus ysidorus gloriosus doctor migravit ad dominum. Isto etiam tempore refert vincentius beluacensis. fuisse quedam nobilis puella apud mathim dicta clodosindis. que sponsum fugiens velamine capitis. adeo sibi per angelum misso. se et sua deo dedicavit. Fuit etiam tunc temporis. sanctus arnulphus metensis episcopus. qui ex maiore domus factus episcopus. et ex episcopo solitarius in ipso moritur. Eodem tempore etiam constantinus filius eraclii. imperat expulso heraclione cum martina. et a pirro patriarcha heretico veneno extinguitur. verum est quod vincentius beluacensis. constantinum premittit in tempore. sed non est vis facienda quomodo cronice quasi historie concordant in penultimis utique. et tempore imperandi. De grimoaldo rege longobardorum et de quodam actu virtuoso. quem exercuit circa quendam Capitulum viiii.

Hoc etiam tempore. apud longobardos ut dicta nostra. historia tradit. libro v. regnabat grimoaldus qui regnavit annis ix. hic multa memoria digna egit sed inter alia in suo principio quedam traduntur per paulum. unde est. quod ad quendam principem nomine bertarich. ex falsa suggestione tractaret occidere. dictus bertarich. hoc presciens simulato habitu. quasi unus de servis. aufugit de curia. Cum autem rex grimoaldus pro ipso misisset. ut coram ipso compareret. famulus ipsius qui remanserat. ad custodiam domus asserebat ipsum dormire. Et cum iterato rex misisset pro ipso. ipse responsum asserebat. sompno nimium oppressum. Illi vero considerantes regis mandatum. violenter hostium domus frangunt et bertarich ad regem grimoaldum deducunt Cumque non invenissent famulum ipsius tanquam regi mentitum. dignum morte putabant. Quem cum pervenisset ad regem. veritate perquisita. ipsum de fidelitate domini sui. multum commendans. inter suos obedientes. et suos deputari mandavit. De iohanne iiii. et lxxv. pontifice qualiter distraxit thesaurum ecclesie et congregavit miliciam contra quedam tirannum et de constantino imperatore 3o. capitulum 9m

Anno domini dclxv. et ab urbe condita m. ccc. xviii. Johannes iiii natione dalmata patre venancio. sedit anno i. mensibus ix. diebus xviii. De isto pontifice scribunt martinus et vincentius. thesauros ecclesie distraxit magnamque miliciam congregavit ac histriam et dalmaciam a magna servitute redemit Sed quod fuit motivum non ponunt scriptores. sed credi potest. quia forte sensuales erant et ecclesie sed negletti erant iste tempore sicut et alia multa pertinentia ad ecclesiam romanam per summos pontifices. sunt simulate neglecta. ut in anglia sicilia et sardinia et de multis aliis insulis contingit. ut forte motivum fuit. generis sue sollicitudo. ad quam liberandam fervor animi. movit quamvis enim in parte. Eodem etiam tempore dum hec agerentur

uentur. corpora sanctorum martirum vincentii et a-
nastasii et aliorum martirum de dalmatia asportari
fecit ad urbem. et in fonte lateranensi ut marti-
nus scribit in oratorio beati johannis evangeliste. recon-
di mandavit. mortuus autem et sepultus est apud
sanctum petrum. Istius pape tempore in constantino-
poli imperat constantinus constantini filius
et nepos eraclii. et imperavit annis xxvii. ut
omnes quasi historie tradunt et concurrunt nominatis
pontificibus usque ad tempora vitaliani et ultra
de quo jam videtur. Qualiter constantinus venit
in ytaliam ad pugnandum contra longobardos
sed non bene cessit eis, sicut ex visione sibi fiat
prenunciatum et de tagio episcopo capitulum .10.

Hic imperator ut refert paulus in
gestis longobardorum. libro .iiii. vo-
lens eripere ytaliam de longobardorum
manibus. per mare adriaticum de constantino-
poli venit tarentum. ibique quendam solitarium
adiit qui dicebatur habere spiritum prophetie. ac sollici-
te ipsum requirit. an longobardorum gentem ha-
bet vel dominatur. vel domitus a quo cum sug-
gestionem unius noctis expectasset. ut pro hoc
negotio dominum supplicaret. facto mane. ita
eidem augusto respondet. gens longobar-
dorum superari modo ab aliquo non potest quia
regina quedam ex alia provincia veniens
basilicam beati johannis baptiste construxit et propter hoc
beatus johannes pro longobardorum gente continuo
intercedit. Sed veniet tempus quo ipsum ora-
culum despectui et per ipsum patebit. et tunc
gens ipsa peribit. Venit imperator. hoc non dis-
tincte utcumque respiciens. venit versus beneventum
quamdiu suo commendat exercitui. romoaldo filio
grimoaldi regis longobardorum ibidem exis-
tente. qui statim patri per suum nunciat obsi-
dionem. erat in partibus ligurie. Quo au-
dito continuo cum suo exercitu venit in adju-
torium filii. Quod audiens imperator recedit et
vadit usque neapolim. in quo facto multa di-
cuntur in predicta historia quo ad cathalo-
gum imperatorum sunt reservanda. Morte
pore post mortem braulionis episcopi Cesa-
raugustani successit tagio in episcopatum qui
fuit vir magnarum virtutum. cujus autem ante-
cedente. quia moralia beati gregorii non inveniebantur
tur in tota hyspania. tamen tunc dictus gregorius
leandro direxerit. in uno concilio congre-
gato toleti. xxx. episcoporum proposita questio-
ne de amissione dictorum moralium. man-
datum fuit et diffinitum ut dictus tagio roma-
m se conferret. ad querendum dicta moralia
erat enim vir amator divine scripture. unde
romam vadit pro predicta. hic autem post quam ro-
mam pervenit. laborat cum papa johanne. dicta mo-
ralia recuperare sed ipso tardante papa johannes
moritur. propter quod successorem expectat.
de quadam illusione facta contra gallie provincie
per industriam grimoaldi prefati. et de quibusdam
sanctis qui isto tempore floruerunt in gallia ca-
pitulum .xi.

Eo etiam tempore quo premissa sunt facta.
Refert paulus in .v. libro. prefate his-
torie. quandam illusionem factam. per gri-
moaldum regem predictum de exercitu gallicorum
provincie qui in ytaliam descenderat. Cum enim eo-
rum adventum rex grimoaldus cum suis presen-
siret cum papilionibus et tentoriis ibique tentis ap-
paratum victualium pro hominibus et jumentis compo-
nit sed prope vinum sperata hujus partis sicut
relictis. recedunt longobardi. quasi metu per-
territi gallicorum. Cumque descendisset prefatus ex-
ercitus. ac invenissent tam sollempnissimum appara-
tum existimantes hoc factum propter eorum timorem. ad epu-
las se diffundunt. ubique conquestus. Rex vero gri-
moaldus cum sua gente noctis medio exercitum
gallicorum sopore ebrietatis diffusum crudeliter
invadit. ac omnes quasi gladio interimit. Refert
etiam vincentius beluacensis. isto tempore floruis-
se quosdam sanctos in gallia. Primo quidem sanctus
ninardus archiepiscopus Rotomagensis sanctitate et doctrina
precipuus. Virgo quoque dicta regnulfa mo-
ribus et genere nobilis. in gallia claret Sanctus
quoque renaldus traiectensis episcopus. verbo predi-
cationis et miraculis floret. Sanctus quoque in-
doctus regis britonum filius qui spreto regno et
mundo peregrinus et heremita in pago pontivo
requiescit in xpisto. et sic de multis aliis. scribit
dictus vincentius in prefata historia provincia
claruisse. Tempore etiam isto. ut scribitur in que-
dam brevia gesta francorum maometh moritur
apud mecham. et ut tradunt morbo caduco
oppressus. promoto in ad suum principatum abu-
bakr. carro ejus cognato. qui parum regnavit. Sed
eidem succedit in regno humarius qui tunc reg-
nabat in persida. de quo inferius dicetur. et hec
sufficiant quo modo sunt dicta. et ad alios pon-
tifices accedamus. de theodoro primo et hujus
pontifice. et de discordia inter ipsum et paulum
constantinopolitanum episcopum propter heresim capitu-
lum .xii.

Anno domini .dcxlvii. et ab urbe condi-
ta .m.ccc. ... theodorus primus na-
tione grecus. ex patre theodoro episcopo
de civitate jerusalem. in summum pontificem assumitur
Sedit autem annis .vi. mensibus .v. diebus .xviii. et cessa-
vit dies .lii. Hic constituit bonosum ... in sabba-
to et hoc idem fecit ... antecessor ejus. qui fuit
... librum pontificalem composuit ...
... ecclesie vel ecclesiis requiritur. Hujus tempore
paulus constantinopolitanus episcopus et pirri successor
ut scribit ... non solum vesania doctrina cor-
ruptus quia heresi acephalorum sed etiam catholicos
cruciat propter quod eum a theodoro condempnatur
et a sua dignitate deponitur ut scribit ...
sed hoc de jure. non tamen de facto. quia nichilominus
in sua sede manebat. unde et apocrisiarios roma-
ne ecclesie qui missi fuerant. ad sui correctionem fauo-
re constantini quosdam quidem carceri mancipavit
quosdam verberibus cruciavit

UVA.BHSC

De visione quam habuit tagio epus cesarau/gustanus in ecclesia beati petri per noctis, et qualiter de moralibus beati gregorii certificatus est capitulum xxiii.

Huius pape temporibus tagio memoratus cesaraugustanus epus ad romam venit ut libros moralium apud dictum pontificem instat. Cumque sibi daretur dilacio de speciali gratia et devotione accensus petiit ut una nocte clausis ianuis vigilans posset in ecclesia beati petri. qua accepta licencia. dum ex voto deum obsecraret. iam iamque sui itineris effectu prosperaretur. Circa vero mediam noctem dum in ipso orationis fervore persisteret conspicit magna reverendorum virorum praeclaris vestibus indutorum multitudine ianua nisi dehiscente et directi ordine binos et binos ad altare beati petri tendentes. Epus vero nimio timore perculsus non de loco in quo stabat movens non audebat. Duos ex eis de ceteris aliorum egressos. vidit ad se venientes ex quibus unus dulciter eum salutando percunctatur quis esset. unde et cur venisset. vel qua de re ibi tali hora vigilaret. Ille protinus pandit causam sui adventus et de domino papa iam se dilatum conquerens statum autem eius quasi advenerat. digitum protendens in scrinio inquit illo quod cernis continentur libri quos requiris. Tunc vero epus fiducia sumpta. obsecro inquit mi domine ut in suo tuo pandere digneris. que nam sit illa quam cerno tam praeclarorum virorum processio. Cui ille. Duo illi quos precedentes. sequentes ad invicem manum iuncta. vides complectentes beati apostoli sunt. petrus et paulus. Alii vero qui post eos vadunt ipsi sunt successores eorum. huius apostolice sedis pontifices. et eo ordine quo in papatu successerunt. Sic etiam nunc in processione feruntur et sic hanc etiam in vita sua dilexerunt. Ita nunc post obitum suum diligunt et frequenter ea invisere veniunt. Tunc vero epus magis exhilaratus et recreatus obsecro inquit domine mi ut indicas quis nam tu ipse sis. qui mecum tam dulciter loqueris. Ille respondens. Ego inquit gregorius sum. pro cuius libris tanti itineris suscepisti laborem ut tue satisfacerem petitioni. Tunc epus inquit obsecro mi domine. dicito in silencio qui nam est beatus pater augustinus cuius libros non minus quam tuos semper dilexi. At ille respondit beatum augustinum virum excellentissimum de quo queris altiore nos continet loco statimque non potuit nec venit ad ecclesiam aliorum [illegible]. Post quem vidit beatus epus omnes ad altare super pretiosis tapetibus reverenter inclinantes. et eodem quo venerat ordine. ianua eo tempore recedentes. Inventum autem ostium quod inderat papa sumptis acceptos libros moralium in hyspaniam exportatus rediit. Ista agit relatio in pluribus libris moralium beati gregorii premittitur sicut et epistola quam beatus gregorius beato leandro direxit.

De pugna quam habuit Rimoaldus cum quodam principe constantini et qualiter victus est iste princeps de quo capitulum xxiiii.

Isto etiam tempore ut paulus refert in historia longobardorum. dum constantinus imperator de benevento recessisset timens insultum grimoaldi regis. qui veniebat in auxilium filii sui unus ex eius optimatibus cui nomen erat subrius. ab augusto xx. milia militum expetens sequi. cum Remoaldo qui erat filius grimoaldi regis longobardorum et ducis beneventanorum confligere se pugnaturum offerens se victorem spopondit. Cum ille accepto exercitu ad locum cui nomen forinus venisset ibique castra posuisset. grimoaldus qui iam beneventum advenerat. hec audiens contra eum proficisci voluit. Cui filius Rimoaldus non ergo inquit sed tantum partem nobis de exercitu tuo nobis tribue. et ego deo favente cum eo pugnabo. et cum vicero maior utique gloria me poterit ascribi. Factum est et acceptus quidem parte aliqua de patris exercitu. pergit quem [illegible] qui [illegible] cum illo bella iniret a quatuor partibus tubas insonare precepit. mox super eos audenter irruit. Cumque utraque acies forti intentione pugnaret tunc unus de regis exercitu. nomine amalongus qui regis contum ferre solitus erat. quendam grecculum eodem conto utraque manu fortiter percutiens de sella de sella super qua equitabat sustulit. eumque in aera super caput suum levavit quo viso grecorum exercitus in fugam convertitur et victoria grimoaldo cedit. Hanc historiam quidam referunt ad principium imperii constantini alii ad finem sed tunc non conveniret cum papa pontifice sicut patebit cum de martino papa et de vitaliano agetur quod quidam scripsit. sive ante sive post historia illa est. Nunc autem ad aliud transeamus quod ad vitam papam pertinet. quo eodem tempore hoc est codem anno imperii constantini. refert historia quod sarracenorum africam et [illegible] invadunt. [illegible] ut scribit ricardus siriam palestinam et egyptum aggrediuntur et non et tamen pro missionibus cum [illegible] sancti [illegible]. Tunc etiam regio constantinopolis. a sarracenis devastatur ac romana respublica [illegible] turbatur per imperatorem constantinum maliciam. quod per nos sacerdotes qui presentes erant. cum omnes [illegible] infecti erroribus. vel heresibus dubiis sicut patet supra et adhuc patebit in sequenti pontifice. De martino papa et sequenti pontifice. qui heresim congregavit concilium contra paulum constantinopolitanum et [illegible] damnavit pro qua [illegible] passus est capitulum xxv.

Anno domini dclxiiii. et ab urbe condita .m. ccc xvi. martinus primus successit in papatu theodoro presidente prouincie tuscie. Sedit autem annis vi. mensibus .i. die xxvi. et cessavit di. xxviii. Hic

nota bene

de miraculo in revelatione librorum moralium beati gregorii

[illegible] hic alacrem [illegible] beatus gregorius

de [illegible]

de martino et [illegible]

nota

UVA.BHSC

dum celebraret missam Rome in sancta maria ad presepe domini iussu olimpii ducis constantini imperatoris iam dicti. Ut scribit martinus et cusentinus quidam spatarius illuc venit ad occidendum dominum papam. qui cum evaginaret gladium statim cecus factus est. Hic etiam ut idem auctores scribunt. zelo fidei motus videns regionem constantinopolitanam per paulum eiusdem urbis episcopum esse corruptam errore acephalorum que eidem consentientis heresi. que asserit unam solam voluntatem in christo. concilium celebravit in urbe Roma. C.v. episcoporum. dictumque paulum condempnat. cum sequacibus suis. propter quod tandem adductus martinus in constantinopolim per constantinum qui dicta heresi erat infectus. in exilium mittitur apud cersonam. quia dictam heresim recognoscere noluit. ibique vitam finiens. sic verus martir migravit ad dominum. cuius festum agitur in vigilia beati martini turonensis. etiam Rome fuit monasterium dicti sancti erasmi. hic quia talis crudelitas fiebat per violentiam principis et imperiose sic ambit de liberio. Zacharias pontifex. et tempore constantini et de pluribus. sub pontifice tempore iustiniani

De hinnaro principe sarracenorum quomodo edificavit templum in Jherusalem. et unam etiam ipsam in honorem christi Capitulum xvi.

Huius temporibus ut scribit ricardus. hinnarus princeps sarracenorum proveniens in iherusalem magnum iubet. ubi olim fuit templum iudeorum quod per vespesianum fuerat dissipatum ut ibi fieret adoratorium sue blasfemie quo loco reperto. prius mundavit et deinde cepit edificare. sed structura non stabat sed stabilita aliter quere hoc diceret posset per quosdam iudeos. fuit responsum quod nisi crux que erat in monte oliveti. tolleretur de medio edificium nunquam staret. quod et factum fuit. Sed sic non quiver... de plexu esse potuit. una reverenda crucis que parebatur ipsam partem plaustrum suum blasfemie. ad insinuandam virtutem crucis et reverentiam non permittebat deus parte crucis fabricari templum. ubi eius crux et contraria foret blasfemia. Alia non esse potuit primo prefecta adorandi crucem. ut in dicto loco ubi erat fuit redemptio. tanta crucis esset abhominatio quod nec etiam ubi crux esset vestigium unde refert prefata historia. quod illa amota cruce que in monte oliveti exponebat. omnes alie cruces que ibidem fuerunt invente ab inimicis crucis christi fuerunt destructe. sed ... unam etiam rotundam hinnarus fieri iubet. supra sepulcrum domini quod machometus dominum nostrum ihesum christum adorandum mandavit tanquam verum prophetam ut nestorianus. tradunt et prefatus sergius calogerus nestorinus ipsum instruxit.

De confessione qua fecit macometus de christo et de morte hinnari et quomodo aliquid de dominum miraculo sancto attrebatensi et de monasterio flouacensi. capitulum xvii.

Sicut enim tradit dictus machometus in malcorano dominum nostrum ihesum christum asserit unum fuisse prophetam et de virgine natum conceptum ex de spiritu sancto. sed nondum completo igitur illo templo. hinnarus dum ipse adoraret. percussit quidam plans se in illo velle adorare. hinnarum occidit in fisco in ventre suo ipsius acuto gladio ac favore magnorum dicte secte assumunt dominum suum factum est sarracenorum principes.

Circa hec tempora refert vincentius attrebatensi quoddam audisse miraculum. dum enim conveniententibus ibidem suis episcopis. et abbatibus corpus sancti vedasti. transferretur prius esset ibidem. quidam episcopus cameracensis nomine audomarus. et hic preter summo cecus esset et efficeret quod talis esset. propter presentem tam preclaram solemnitatem. sanctum episcoporum videre pro ceteris episcoporum. et vedasti meritis a cecitate liberatur. Vir firmiter festo consummato ad locum suum rediens excecatus est. Contabescit eadem tempora tradunt historie. quod tempore clodoveo filio dagoberti. regis. et nacildis regine francorum regnum gubernante. abbas ecclesie sancti aniani. apud urbem aurelianam. leodobaldus nomine construxit castrum ex nobilium magno flouacum. qui tunc erat regius fiscus. et colligens ibi plures ad serviendum deo. monachos in maldicis abbatem instituit Cetera quia gesta mala constantini se extendunt usque ad tempora vitaliani pape. qualiter etiam Romam gravavit. tanquam vilis et impius hereticus. inde ad complementum malorum que gessit. et sui exitus infelicis. ad continuandam historiam ex describendis gesta duorum pontificum qui continentur tempore ut historia. longobardorum et francorum tradidit.

De eugenio primo et lxxviii pontifice et virtutibus eius et de causa que multiplicati sunt episcopi in ytalia capitulum xviii.

Anno domini. dclxxx. et ab urbe condita. m.cccc.xxxiiii. Eugenius primus natione romanus. ex regione aventina in sede petri locatum. Sedit autem annis duobus. mensibus viii. diebus xx. et cessavit mensibus i. diebus xxviii. hic omnibus benignus et mitis amabilis. maxima claruit sanctitate. et quamvis tunc etiam orientalis. tamen esset maculata heresibus tam principes quam prelati. Romana tamen ecclesia semper solida mansit. et tunc manebat propter quod martinus passus est sicut patet supra. propter quodcumque quia conventum etiam sepius in erroribus vacillabat. inde providerunt summi pontifices. deo etiam disponente. multiplicare circa urbem episcopos ad concilia congreganda. ad obviandum erroribus que in grecia communiter pullulabant. fuit et alia causa quia prelati constantinopolitani et alii emulabantur. romanam ecclesiam in preeminentia unde ut quia non prevaleret in aliis. inde factum fuit episcoporum multiplicatio. sed primatus magis placet et plus etiam effectum probatur meare quam in ... Mortuus autem dictus pontifex. in pace et apud sanctum petrum sepelitur.

De vitaliano papa et lxxix pontifice qualiter ad sanctam penitentiam venit constantinus. italia que longobardis. tunc vitalianus obviam venit dum romam appropinquat.

Anno domini. dclxxxiii. et ab urbe condita m.cccc.xxxv. vitalianus primus natione signiensis provincie campanie ex patre anastasio. in cathedra petri sedet. Sedit autem annis xiiii. mensibus vi. et cessavit mensibus ii. diebus xiii. hic tertium romanorum composuit ut scribit martinus et cusentinus

18.

.19.

UVA.BHSC

et organo concordaunt. Hic ut martinus scribit nuncios suos direxit constantinopolim ad imperatorem iuxta consuetudinem vetustam. significans ei de sua ordinatione. Hec autem declaratio tacta fuit supra de martino et forte fuit actum. quia reverentia quam summi pontifices faciebant imperatoribus procedebat ex favore quam habebant sive contra longobardos sive contra romanam ecclesiam infestantes. Hoc quoque titulo imperator constantinus missis reverenter receptis. renovavit romane ecclesie privilegia. Eodem autem legati memorati portantes evangelia scripta et preciosis gemmis decorata. que imperator sancto petro apostolo transmittit. Ubi attende. quia imperator prefatus tunc temporis optime fuit voluntatis ad ecclesiam romanam. In magno signum historia. Anno nono imperii sui [illegible] francorum [illegible] paulus de eo refert paulus in gestis longobardorum. li. eodem venit in ytaliam. contra longobardos sed male eis resistit. et a longobardis repulsus est. ut supra patet. quo titulo an aut [illegible] ignoratur. non sic in libro quod tradit ystoria. quod constantinopolitanus erat episcopus. Unde refert eadem historia. quod in suos. i. romanos sevitiam exercuit. Inde vadit versus romam. egressus de Neapoli. que olim regio campanie vocabatur et ipsa historia longobardorum sic appellat. Cum autem hec nunciata fuissent. Vitaliano pape. vi°. miliario ab urbe romana cum clero et populo eidem occurrit ubi consuetam reverentiam summi pontificis ad imperatorem quod hodie male sustinetur tunc autem fiebat exhibuit. Jam signata supra. Qualiter constantinus venit romam. et ad spolia se convertit licet ante [illegible] conduxit de malis gesserit. quod et omnis capitulum xx.

Veniens quoque roma prefatus imperator ad limina beati petri. se confert ibique offert pallium auro textum. Sed non ibidem mora aliqua contraxit sed contra cives urbis venenum emisit et ad spolia ecclesiarum se intendit. Quis autem fuit iste constantinus ex supra dictis apparet. quod primus et alius bonus et alius in aliquibus malus. sed ut in pluribus malus. Imperavit autem annis xxvij. Ut autem refferunt prefate ystorie. Omnia que fuerunt antiquitus in ornamentis ecclesie civitatis ex ere instituta. deponi iussit insuper etiam basilica beate marie que panteon antiquitus vocabatur discooperuit tegulasque ereas inde [illegible] auferret. Cum tamen in siciliam ut martinus scribit applicuit multo tantum [illegible] primo anno. Naves eius de provincie insule [illegible] calabrieque atque sardinie ac affrice afflictionibus transmissas [illegible] ut uxores a maritis filii a parentibus separari diutius cogerentur. finaliter. Sed de predictis sua imperator suaque operationum congruam reportat mercedem. Unde [illegible] suis militibus tamquam hostibus infestior sit factus. eius sevitiam sustinere non valentes. de sua morte tractantes. Occidit in balneis suis dum ictibus [illegible] Qualiter mercedem reportat secundum merita de mercennario qui sibi imperium usurpavit.

Qualiter omnis [illegible] et de sarracenis. quomodo invaserunt siciliam. capitulum xxi.

Ubi attende. qualia sunt primo in priorum hic eius quamdiu longe fuit a ecclesie reverens prosperatus est. licet parum duravit. [illegible] quod ystorie diversimode de ipso loquuntur. sed istud sufficiat quod pro vita prima extat hunc infelicem. Ipso quoque interfecto apud siracusas. quidam mezentius sibi imperium usurpavit ibidem. sed quia absque orientalis exercitus voluntate qui in ytalia aderat non dictus exercitus imperio deputatus cum militibus ytalie. cum histrie cum campanie cum africane sicilie convenerat. ut contigit ut ystoria longobardorum tradit vehementer in siracusanos ruunt ipsumque vita privavit. omnesque suos occidunt. Caput vero mezentii constantinopolim deffertur [illegible] imperio presentatur. Hoc eodem tempore ut predicta historia tradit gens sarracenorum que alexandriam et egyptum pervaserat audientes [illegible] subito cum multis navibus siciliam invadit. siracusas ingreditur. stragem faciunt populi [illegible] paucis remanentibus. qui in munitissima castra et iuga confugerant montium asportantes secum predam nimiam. et omnia illa quod constantinus secum tulerat. de urbe ornamenta ex ere videlicet diversarumque specierum sicque alexandriam revertuntur. De clodoneo rege qualiter [illegible] corpus beati dionisii [illegible] et de translatione beati benedicti in galliam et de duobus doctoribus missis in angliam per vitalianum capitulum xxii.

Eodem tempore ut scribit vincentius belluacensis. clodoneus filius dagoberti primi rex francorum corpus beati dionisii reverenter pertractans ac minus religiose ut os brachii eius frangeret accepit et asportaret quod quidem corpus postea tanto fetore [illegible] honorem reconditum. [illegible] usque hoc etiam tempore. ut vincentius refert talis historia. gallicane corpus beati benedicti translatum de monte cassino aurelianis. apud monasterium floriacense secundum revelationem factam [illegible] viro [illegible] abbati dicti loci. quod dicitur per gallicos ytalici negant asserentes illud sanctissimum corpus in suo esse sarcofago apud montem cassinum. asserunt etiam dicte gallicorum historie corpus beate scolastice sororis beati benedicti tunc temporis translatum apud cenomannis. Eodem tempore theodorus archiepiscopus et adrianus abbas vir eque doctissimus a vitaliano papa missi in britanniam ut ex ipsa historia longobardorum habetur non modicum fructum fecerunt. Hic theodorus anglicis librum penitentiarum tradidit. in quo quis cognosceret qualiter de suo peccato penitere deberet. alii dicunt quod theodorus papa fecit ut supra est dictum. De deodato papa [illegible] pontifice et actibus eius virtuosis de pestilentia in ytalia. et de bonis [illegible] constantini iii. quantum ad ecclesiam capitulum xxiii.

UVA.BHSC

Anno domini. dcxcvij. et ab urbe condita.
mill. ccc. xlix. Deodatus primus na
tione romanus. ex patre Jobiano in cathe
dra per locatur. Sedit autem anno. iiij. mens.
ij. di. v. et cess. mens. iiij. di. xi. De isto
pontifice pauca inveniuntur digna memoria
ad actus regiminis nisi quod fuit benignus et clemens
et in multa pace in suo pontificatu transi
vit. Unde de ipso martinus scribit quod tante fuit
benignitatis ut omnem hominem a maiori usque
ad minorem. ad se venientem consolatione dimi
tteret. Moritur autem in summa tranquillitate et a
pud sanctum petrum sepelitur. Huius tempore tradit
historia. ut paulus in gestis longobardorum. fuerunt
pluvie magne tonitruaque tonitrua. quanta
ante nullus meminerat. hominum ita ut innumera
hominum multitudo et animalium milia. fulmi
nibus cent perempta. Eodem anno legumina que
ligna. et aliis fructibus eis dicto. a sicut ut nar
rat historia. parata colligi. nequiverunt sed iterum
renata venerunt ad maturitatem. Isto tempore ut
omnes quasi historie referunt incepit repau
ciari gloria sub constantino quarto filio impera
toris constantini sive constantis. in italia omnis.
qui imperavit annis xviij. hoc autem incepit
tempore istius pontificis. et continuavit cum
dono et agatone. et usque ad tempus sergij. de
quibus per ordinem erit agendum. Primum igitur
quod fecit constantinus quartus. fuit vindicatio
mortis patris. quia veniens in italiam cum
exercitu occidit mezentium ac abscisorum
et imperatori. Inde rediens in constantinopoli.
sic assumptus exercitum remanente redeunte ubi ad
veniens apocrisarius summi pontificis de quo
inferius agetur. procedit contra omnem errorem
heresis acephalorum seu monotelitarum manula
rum qui in eadem vivebant errore cum nestorio
De dono primo et leone pontifice. et operibus
ipsius et de paradiso beati petri de stella cometa que
isto tempore apparuit et pestilentia subsecuta de
laudabilibus actibus constantini quarti capitulum 20.

Anno domini. dcci. et ab urbe condita. m.
ccc. liij. Donus primus natione
Romanus. ex patre maurino primum
assumitur pontifice. Sedit autem anno. j.
mens. v. di. x. et cess. mens. ij. di. xv. hic
multum studuit ad reparatione eorum que des
truxerat impius constantinus. Hic etiam locum qui
erat ante beatum petrum. qui paradisus vocatur ut scri
bit amonius. in gestis francorum li. iiij. et ut
ipse martinus ponit. beatus pontifex candidis
et magnis marmoribus. magnifice struxit
et multa alia fecit. deo digna ac populo placi
da. Ideo tempore magno vixit in officio ponti
ficatus quodmodo non fuit moritur. et in basilica
beati petri post sepelitur. Huius tempore dicit vi
sentinus et historia longobardorum quod apparuit ste
lla in oriente clarissima que cometa erat. et a gal
licantu usque ad mane apparebat cuius coma vi

debatur penetrare celos. Postquam stella cometa
fuit extincta. de quibus modo agetur. et de historia
longobardorum tradit preter predictam magna
pestilentia fuisse secuta que romam populum de
vastavit. De novitate quam audit filio sisebuti
regis gothorum in hyspania et de infortunio gri
moaldi capitulum. 21.

Hoc igitur tempore constantinus iam soli
datus in imperio sic vere catholicus ut dic
tum est supra. ad restitutionem ecclesiarum
destructarum per hereticos favente parte intendit.
victoriosus sive populo sive clero. heresim maculatos
persequitur. Hoc etiam tempore apud hispaniam
ut scribit amonius ubi supra. mortuo sisebu
to tolga filiusque eius petente parte rex elatus est.
Cumque puer esset gebus gotica multa committeret
bella ex more solito Cum sindus quidam gothorum
prominentissimus tolga regno pulso. ac clerico fieri
compulso. regnum arripuit. qui cognoscens con
suetudinem gentis quam in finiendis sive pellendis
habebant regibus. plurimos ex eis quos huic vicio
scivit deditos. nec tradidit ita ut de potentio
ribus. cc. de plebe vero. d. occidit. Residuos
vero exilio condempnavit. Ex quo facto regni qui
ete potitus per tempora longe vixit ad senectutem
filium suum recisuindum adhuc iuvene instituit
regem. cum predictum casu gentis. Pau
lus post hec de malis quod fecit ad scrutaque pemitee
clius ac virtuosis operibus peccata sua redimens no
nagesimo vite sue anno. diem clausit extremum.
Hoc eodem tempore grimoaldus talis accidit casus
Cum enim flebotomiam celebrasset ad paucos di
es nondum. accidit ad sagittandum columbam bra
chio conatum adhibente. vena brachij disrupta
est. adductis medicis. medicinam venenatam posuit
Sicque grimoaldus rex longobardorum moritur.
Sepultus autem in ecclesia beati ambrosij. quam dudum
ipse intra ticinum construxerat civitatem. De vi
sione quam habuit quidam heremita de dagober
to primo post mortem sua et que de quibusdam sanctis qui
isto tempore floruerunt in gallia cap. 26.

Refferunt etiam hic quedam historie per dictum
amonium de dagoberto rege francorum
iam defuncto que quamquam sit diffusa
in gestis francorum Nos tamen compendiose tradimus
refferens quod quidam heremita dictus johannes cum partes si
cilie. in qua dominus innumerus. de dicto rege tale
habuit visionem. quia videbat sibi ipsum a demonibus
quamvis vexari. et ad vulcanum deduci. Sed per beatum dio
nisium baptistam ornatissimam fabricaverat ec
clesiam martinum ac beatum martinum quos speciales
habuit devotos. et patronos liberatus est. Vexatio
ne autem passus est. quia ut ricardus tradit alias
ecclesias expoliavit ut illam nobilitaret. quod
fecit super omnia loca. sui regiminis in fabricatione
nasterij. in vasis ornamentis ad sanctam ipsius re
ponere monasterium magnis dotavit predictis vineis et
nemoribus castris et villis et aliis honoribus et
feudis. ut gesta francorum tradunt sed quidam
post. cum sua coniuge nanthilde in dicto monasterio.

UVA.BHSC

sepeliendum committit ac in futuro pro suo genere. ibidem sepulturam elegit. Ex talibus igitur beneficiis exhibitis. ex talibus honoribus collatis predictis sanctis et devotione. ad beatum dionisium meruit per ipsos in veneracionem sublevari. Circa ista tempora. scribit vincencius beluacensis. floruisse beatum precectum. arvernensem episcopum. qui in zelo fidei et iusticie ab impiis sub tribus principibus subiit martirium. Item circa tempora eadem. claret virgo deo mazelindis. que pro voto virginitatis hardreanum amatorem suum fugiens ab eo martirizatur. qui mox excecatus ab ea illuminatur. Postea suum delictum corrigens ipsam magnifice apud deum fuisse. de suo proprio. strictam penitentiam agit. Explicit liber xi.

[illegible] et [illegible]

Capitula xii. libri huius historie

De agathone primo. et 82°. pontifice. et actibus virtuosis eius qualiter per ipsum celebrata est sinodus. in qua reintegratam etiam ecclesie Romane fuisse constantino 3°. vero catholico. primum capitulum.

De rebus bonis institutis in dicto concilio. que valde mirabilia fuerunt et maxime 3^m circa votum castitatis in clericis occidentalibus. 2^m

Quod huic concilio agathon non interfuit. sed post constantinum fraudes reintegravit. in via fidei grecorum et latinorum de clodoneo rege francorum et cornipto rege longobardorum. capitulum iii^m

De episcopo damiano ticino. qui isto tempore floruit. et qualiter sua industria alachis perdidit regnum longobardorum. et restitutus est cunipertus. et adhuc de constantino. capitulum iiii^m

De leone 2°. et 83°. pontifice. et actibus ipsius virtuosis. et qualiter etiam reduxit ad viam veritatis. capitulum v^m

De Rimoaldo rege longobardorum qualiter totam apuliam recepit. et translacione corporis beati benedicti. et devocione regine longobardorum. capitulum vi.

De regibus longobardorum hic per ordinem agitur. et qualiter isto tempore datur coadiutor regibus francie pro defectu regiminis. et qui sunt primi. capitulum vii^m

De benedicto 2°. et 84. pontifice. qui factus fuit ab imperatore constantino 3°. et qualiter [illegible] sit factus. capitulum viii^m

De signis et prodigiis que apparuerunt tempore isto. et effectibus horribilibus pestilentie. c^m 9^m

Quod pro ista pestilentia et reparacione ad inveniendum est remedium per revelacionem. et de felice doctore quem rex longobardorum multum diligit. et de quibusdam aliis. capitulum 10^m

De iohanne 5°. et 85. pontifice. hic fuit homo longevus (?) eius tempore adhuc florebat constantinus 3°. de iohanne episcopo pergamensi qui isto tempore floruit. 11^m c^m

De miraculo quod accidit in hiis diebus doctoris. et de reverencia qua ad ipsum exhor habuit rex longobardorum. et de quibusdam mirabilibus que isto tempore acciderunt. capitulum xii.

De conon primo. et 86 pontifice. et vita laudabili ipsius. et de morte constantini. de magnis novitatibus. que acciderunt in regno francorum tempore isto. capitulum xiii

Qualiter aldericus filius interfecit. et theodericus reassumptus. et de multis aliis. que dicto regno. et de sanctis anglie. qui isto tempore floruerunt. capitulum xiiii^m

De sergio primo et 87. pontifice. et actibus virtuosis eius. de bellis que iustinianus 2°. gessit contra saracenos. et de operibus virtuosis ipsius. capitulum xv.

Qualiter iustinianus 2°. contra fines [illegible] que deus permisit. et quomodo. xvi^m

De sinodo aquiliensi celebrata sub sergio contra falsam sinodum celebratam per iustinianum. et de suis heresiarchis. quam postea penituerit. capitulum xvii.

Qualiter sergius papa. in consilio aquilensi dubia fidei declaravit. qualiter ad fidem convertit. regem anglorum et ipsum baptizat. et de sancto lamberto. quomodo martirium suscepit et aliquo. capitulum xviii.

De apparicione beati michaelis. facta in partibus ytalie. scilicet in monte gargano et de mirabilibus que ibi apparuerunt. capitulum xix

De iohanne 6°. et 88. pontifice. qualiter redemit captivos campanie. a gisulpho duce longobardorum. et qualiter in [illegible] coronatur. c^m 20^m

De iustiniano 2° imperatore. qualiter resumpsit dominium et de vindicta exercita contra persequentes ipsum. capitulum xxi.

De venerabili viro beda. qui hoc tempore floruit. et qualia scripsit. de fratribus suis qui fuerunt et qualia scripserunt. capitulum xxii.

De primo qui maior domus fuit regni francorum. et de karulo martello qualia fecit filio eius. capitulum xxiii

De iohanne 7. et 89. pontifice. et virtuosis operibus eius. de donacione qua fecit rex aripertus ecclesie rome. capitulum xxiiii

De benedicto archiepiscopo mediolanensi et virtuosis operibus ipsius. de karulo martello qualia fecit contra ducem aquitanie. et contra sarracenos. capitulum xxv.

De gloriosis bellis. karuli martelli et de terris quas adquisivit et quibusdam notabilibus circa ipsum. capitulum xxvi.

De disinnio primo et 90. pontifice cuius tempore. et vacante etiam ipso mortuo magnum fuit scisma. memoria eius ponitur hic. 27^m

Qualiter romani transfretantes. interim promissionis. prevaluerunt contra sarracenos de ducissa aquitanie et laudabilibus operibus eius et de quibusdam dubitabilibus historie. 28. c^m

De constantino primo 91. pontifice. et qualiter iustinianus secundus misit pro ipso constantino papa et ipsum parentis honorifice suscepit. ac de manu eius communicavit 29 c^m

De patriarcha aquiliensi sereno viro virtute.

UVA.BHSC

de philippo imperatore. et eius tirannide. et o
dio populi romani. contra ipsum. De anastasio i
peratore vero catholico. capitulum xxx.

De pugna magna quam habuit karolus mar
cellus. cum sarracenis contra rodanum. et
qualiter amionem ab ipsis. occupatam in bel
lo apprehendit. et de hiis que fecit ultra roda
num. contra gothos. capitulum xxxi.

De apparatu quem fecerunt sarraceni. de ys
pania contra karolum. eundem et qualiter ab
ipso prostrati sunt. Qualiter eciam invadit
gotos. de virtuosis operibus aripti regis.
longobardorum. capitulum xxxii.

De gregorio 2o. et 92. pontifice. de bonifacio
archiepiscopo. maguntino qualiter isto tempore
floruit. et de miraculis eius. de sancto egidio abbate
qualiter in provincia istius pontificis floruit te
pore. capitulum xxxiii.

De petronace nobili viro de brixia. qui
hortatu ipsius pontificis. reparavit mon
tem cassinum. qualiter iste pontifex. excom
municavit leonem imperatorem. et de scismate
imperii constantinopolitani. capitulum xxxiiii.

Refert hystoria de ista scismate. quia infra
modicum tempus. multi fuerunt imperatores.
ut sicut inferius legitur. capitulum xxxv.

De victoriis quas karolus martellus. contra
saxones habuit. et frisones ac sarracenos
in arelate et de in vidanoo aquarum. Ro
me. capitulum xxxvi.

De fervore peregrinationis anglorum. ad eun
dem romanam. et de ratoldo rege frisonum
et sua ficta conversione ad fidem. et de liu
trando rege longobardorum. capitulum xxxvii

De agatone papa et 82o pontifice et actibus
virtuosis eius qualiter per ipsum celebrata est si
nodus in qua. reintegrata est eciam. ecclesia romana
favente constantino. iii. vero catholico. capitulum primum

Anno domini. dclii
et ab urbe condita. m. ccclxiii
agatho primus. natione siculus
ex patre panormitano. in cathedra petri
sedet. Sedit autem annis ii. mensibus vi. diebus iii.
cessavit anno. i. mensibus vii. diebus xv. Hic fuit
vir magne sanctitatis. qui cum quendam le
prosum osculatus fuisset. statim a lepra mun
datus est. ex miris sui pontificatus. Hic ecc
lesie matrem sedis eciam Ravennate si
bi reconciliavit. que aliquo tempore sibi re
bellaverat. mediante olimpio duce con
stantini 2. qui in sicilia bellum fecerat dic
tus olimpus in ravenna qua tenebat cu
ram de mandato dicti imperatoris. et quia
ipse malus erat ecclesie assumebat audaciam
ad rebellandum matrem ecclesie Romanam. Is

tius eciam pape tempore. celebrata est vi sinodus
in constantinopolim. imperatore constantino 3o
favente et ordinante sicut vero fidei catholice defen
sore. Unde per ipsum ut omnes historie refferunt
reparata est fides in ecclesia. que per tempora aliqua con
stantinopolis eius tota erat corrupta. congre
gata est sinodus. ad petitionem agathonis. cl.
episcoporum ut historia ponit et in decreto ponitur
scribitur. di. xvi. §. vi. sinodus. de hiis eciam
bonis institutis in dicto concilio que valde mirabi
lia fuerunt. et maxime in eciam voto castitatis
in clericis occidentalibus capitulum 2m

In ea autem tria notabilia facta fuerunt. Unum fuit
quia dampnatus fuit. macharius an
tiochenus episcopus. et sui sequaces qui unam
solam voluntatem et operationem in christo sustine
tione astruebant quod fuit falsum dogma.
primo nestorius ut patet in concilio ephesino. tem
pore celestini et xl. v. post annos. quia christum
esse deum negavit. et inde unam solam volunta
tem posuit in ipso. Iste eutices tempore
leonis primi. et ca. annos in concilio calcedonensi.
2m autem quod fuit in dicto concilio fuit de sedium
mutatione quantum ad statum dignitatum.
tamen cum sedes alexandrina 2a erat post romanam.
ut patet ex constitutione anacleti. di. 22. ca. sac
rosancta. sed in isto concilio dominum constantinopolitana sedes
post Romanam. unde eadem. di. sit de constanti
nopolis. sedes episcopum habere censemus primatus honore
post episcopum romanum eo quod sit nova roma. 3m
notabile fuit ibidem. fuit quia diffinierunt sa
cerdotes. orientales clericos non obligari ad castitatem
vovendam. sicut in niceno concilio diffini
tum. sed occidentales sic ut habetur di. 31. c. quoniam
et di. 32. ca. si quis eorum. Et attende hic quod
tamen istud concilium occidentales esse obliga
bantur ad castitatem non solum episcopi presbiteri et diaconi
sed eciam subdiaconi. atque ut e. d. c. ante trien
nium quod fuit ante istam sinodum p. l. annos.
sed quod ad episcopos presbiteros et diaconos semper observa
runt. ut patet in di. 28. ca. cum in preterito.
Quod huic concilio agaton non interfuit. sed per consta
tinum reintegrata est eciam in una fide grecorum et la
tinorum. De clodoveo rege francorum et aripto rege lo
gobardorum. capitulum iii.

Et attende eciam hic. quod ut Ricardus
dicit agathon. concilio non interfuit
quamvis ad sua petitione congre
gavit constantinus sed suos legatos illuc mi
sit. agathon videlicet iohannem diaconum et alterum episcopum
iohannem episcopum portuensem apocrisarios Romane ecclesie
et vices gerentes ipsius summi pontificis. In isto
concilio mediante constantino gloriosissimo principe.
reintegrata est pax et fides inter latinos et gre
cos extirpata zizaniis. hoc tamen per principe
memorandum ubi considerandum quantum bonitate
principis fiant ad bonum statum ecclesie Hoc

sancta usu
iste lege
et fandam ...

De sede alexandrina

De sede constantinopolitana

De castitate clericorum

De bonitate principum

UVA.BHSC

tempore adhuc regnabat in francia clodoneus filius dagoberti. apud longobardos autem cunipertus filius ariperti. qui patrem suum honorifice sepeliri fecit in basilica sancti salvatoris. quam ipse dum viveret fabricavit. hic accepta post mortem patris hermelindam filiam regis anglorum accepit uxorem. hic cum in pace regnaret. suscitavit ei deus aliud prelium. alachis brixiensium virum nobilem. et potentem qui coniuratione colligatione cum quibusdam nobilibus ex longobardis ticinum palatium occupavit ac cunipertum a regno expulit. quod quidem sibi accidisse paulus narrat. post violenciam suam et dehonestationem theodote puelle. ex nobilissimo genere progenitam. De episcopo damiano ticino qui isto tempore floruit et qualiter propter iniusticiam alachis regnum perdidit longobardorum et cunipertus restitutus est et adhuc de constantino capitulum xiij

Eodem tempore in civitate ticinensi florebat quidam episcopus episcopus nomine damianus ut idem paulus in gestis longobardorum scribit libro 6o. hic sanctitate precipuus et liberalibus artibus clarus habetur. hic ut prefato tempore tradit historia epistolam direxit ad dictum concilium valde fructuosam et que dicto concilio non modicum suffragium tulit. Hanc epistolam transcripsit sub nomine mansueti archiepiscopi mediolanensis tamquam maioris auctoritatis. ubi hec inter alia continebantur. Recta et vera fides hec est. ut in domino nostro ihesu christo sicut due sunt nature. scilicet dei et hominis sic et due credimus voluntates. et operationes. vis audire de eo quod deitatis ergo inquit ... vis audire quod humanitatis ... Cerne sanctum divinitate que imperavit ventis et mari. et facta est tranquillitas magna. Cerne sanctum humanitate cum in navi dormiret. De hoc etiam multa scribit historia. quod ex minis eius alachis perdidit regnum. propter suam tyranniam et contra clerum et propter alias violentias quas fecerat. et cunipertus est restitutus. Eo etiam tempore vivebat bellovacensis [?] amatus senonensis episcopus. vir magne sanctitatis a rege theoderico fortissime tribulatur. ¶ Interea constantinus pontifice suo gubernat imperium in grecia. et in ytalia multum erat diminutum imperium propter sarracenorum [?] ... imperavit autem usque ad tempora sergii pape. quia 9 summi pontifices in cathedra petri parum sederunt. sicut ex ordine videbimus ex historiis et scriptoribus qui ista tradunt de quibus mentio est ... quorum pauca acta reperiuntur licet suorum temporum multa contigerint. contra principes et doctores qui floruerunt in eis.
De leone 2o et ... pontifice et actibus eius virtuosis et qualiter etiam reduxit ad viam veritatis. capitulum xiiij

Anno christi dc lxxxij. et ab urbe condita ... Leo natione siculus ex patre paulo. sedem summi pontificatus obtinet. Sedit autem mensibus x. diebus xvij. et cessavit mensibus xi. diebus xxii. hic constituit pacem dari in ecclesiis. tunc damnatis ... fidelibus. post agnus dei et idem fecit innocentius ... in cathalogo ... hic fuit eloquentissimus et in divinis scripturis

sufficienter instructus greca latinaque lingua eruditus ... promptissimus non solum mente pietate. sed etiam studii labore sollicitus. huius tempore promulgatum decretum. et ipsius labore ecclesia ravennas. posuit se sub ordinatione sedis romane. et applicat quod primo fuerat inchoatum per agathonem. ut defuncto archiepiscopo quiclerus faciat. iuxta antiquam consuetudinem. veniat ad romanam ecclesiam ordinandus. hac autem audacia archiepiscopus ravennas de non obediendo presumpsit. ex favore principum qui ibidem dominabantur. qui inter dominium cum romanis imperatoribus. erant discordes ut patet de gothis. et de multis aliis. hic fecit constitutionem ut qui ordinandus fuerit archiepiscopus. nulla consuetudine pro usu pallii aut diversis officiis aliquid offerre ecclesie per solvere debeat. moritur et in ecclesia beati petri. sepelitur. De rimoaldo rege longobardorum qualiter totam apuliam cepit et de translatione corporis beati benedicti et de divisione regni longobardorum capitulum xvj.

Huius tempore quamvis sit modicum multa tamen magna per acta sunt. primo quidem per romoaldum ducem beneventanum qui congregata exercitus multitudine. vadit contra tarentum et cepit ipsum ut refert paulus in gestis longobardorum. brundusium et cepit. totamque regionem apulie suis subiugavit dicioni ¶ Hoc enim fuit longobardorum proprium. quia quanto quis poterat tantum de terra occupat domino. Ex quo facto exorta est turbatio inter ipsos et romanos. sepius et in adventare contra eos principes. et contra ut infra patebit ¶ Sed quamvis principes longobardi essent in pluribus prave ... habebant tamen ... res devotas. sicut supra patet de theodelinda. unde prefata historia refert. quod romoaldus coniugem accepit valde habilem ... nomine theudetam. per quam devotione foras muros beneventane civitatis. edificari fecit basilicam beati petri. in honorem beati petri. quo in loco multarum ancillarum dei construxit cenobium ¶ Et attende quod communiter ista tempora historia longobardorum tradit translationem corporis beati benedicti. et sue sororis scolastice. in franciam factam fuisse. cuius causam assignat solitudinem videlicet loci quia longobardi dictum vastaverunt monasterium. prefatam tamen videtur historiam. sub dubio derelinquere. an dictum corpus sit translatum an non. De regibus longobardorum hic per ordinem agitur et qualiter isto tempore datur coadiutor regibus francie propter defectum regiminis. et quis fuit primus capitulum xvij

Isto enim tempore historia memorata tradit quod romoaldus dux beneventanus et filius grimoaldi regis longobardorum ab hac luce subtrahitur. post quem filius eius grimoaldus succedit regit ... annis. isto defuncto succedit ei gisulfus germanus eiusdem. quia sine filiis grimoaldus moritur. per quod apparet quod istum ducatum longobardi tenebant. per successionem quem karolus magnus eis postea abstulit. et donavit ecclesie ut infra patebit

UVA.BHSC

Sed attende hic de diversitate scribentium historiarum. Quia contra ista tempora historia scribit longobardorum quod alius fuisset ii. et agathone. papa aliae autem historiae ponunt, ut supra est scriptum. Nec est facienda vis quia omnes isti pontifices parum steterunt vel sederunt. Refert autem una cronica gallicana que vel dicitur vincencii beluacensis quod regnante clodoveo. Clodulfo et ansiso. eius procurante regna. aula arnulfo suscepto postmodum seculo. heremiticam vitam assumpsit. Et inde ad metensem episcopum vocatus gloriose resplenduit vita. Eodem tempore ut idem auctor scribit. apud ticinum indivisibiliter multis apparuerunt. duo angeli bonus unus alter malignus. pro anime partem pergentes. quorum malignus venabulum manu tenebat. qui quotiens de venabulo percuciebat hostium. ausus cumque domus. boni angeli iussu. tot de eadem domo hominum cadavera trahebantur die sequenti. Sed attende quia ista historia gesta longobardorum magis complete inducit. Unde etiam in sequenti pontifice refficiemus de benedicto ii. lxxxiii. pontifice qui confirmatus fuit ab imperatore constantino iiii. et quinta causa quae sic facta est capitulum viii.

Anno domini dclxxxiii. et ab urbe condita m.ccc.xxxv. Benedictus ii. natione Romanus. ex patre Johanne in summum assumitur pontificem. Sedit autem menses x. dies xii. et cessavit menses ii. dies xv. Hic ut martinus scribit. ab imperatore factus est papa. Ubi attendendum primo quis fuit iste papa imperator. et respondendum quod constantinus iiii. ille vero catholicus qui concilium congregavit sub agathone. Et de quo dictum est supra qui ut historia longobardorum narrat. heresim monotelitarum extirpans. qui in christo unam esse solam naturam dogmatizabat. unamque voluntatem ac unam operacionem. cuius heresis auctores erant georgius constantinopolitanus episcopus. qui rediens ad fidem veram indulgentiam meruit. et in obstinatione remansit qui fuit machaius de quo et decretum meminit fuerunt alii fuerunt cyrus et paulus quos concilium anathematizavit. Et dictus imperator ipsos proscribens. ab officio et beneficio privat. In eciam concedit et permittit. pro beneficia quae ortodoxe fidei confert. quo autem minime concedit eis pro scissima provisorum vel electorum videlicet fiat. tenendis ad tempus accessanorum. Vel seu vacanorum tempus preteritur. Vel contra fore apparet electorum discordia. Et inde aliquando relinquebatur provisionem imperatoris prosperitate vitando. ad quod faciendum venia erat promptus. Et de hoc dictum est capitulo de vigilio pro sergio lxxxv. anno. De signis et prodigiis quae apparuerunt tempore isto et de effectibus horribilibus quae secuti sunt capitulum nonum

Isto tempore refert paulus in gestis longobardorum li. vi. quandam historiam horribilem. in missionem mortis. Et primo quidem premittit signaculi quod ut in pluribus sunt significativum effectus mortis. Narrat enim isto anno lunam eclipsim passam et mense eodem quinto nonas maii. viii hora diei eclipsim solis fuisse. postquam eclipses gravis pestilencia est secuta tribus videlicet mensibus Julio augusto et septembri. tantaque fuit multitudo morientium. ut eciam parentes cum filiis et fratres cum sororibus bini in feretro positi. apud urbem romanam ad sepulturam deducerentur. pari eciam modo. ticinum depopulatum est et multa alia refert prefata historia. audientibus gravia ad eundem. Refert enim memorata historia post hec que dicta sunt. de angelo bono et malo. de quibus supra facta est mentio. quod visibiliter apparuerunt per noctem pergendo et quod iussu boni angeli malus angelus cum venabulo. quod tenebat in manu. unamquamque domum in urbe romana percuciebat. et quociens venabulo feriebat. tot mortui inveniebantur mane in dicta domo. eiusdem civitatis. hoc eciam in sola urbe romana dicitur accidisse. quod pro ista pestilencia et vexacione ad inveniendum remedium per revelacionem et de felice doctore quem rex longobardorum multum dilexit et de aliis capitulum decimum

Nunc instantibus probis viris pro istis vexacionibus removendis revelatum est cuidam sancto viro. quod ista non tolleretur pestilencia quousque reliquie sancti sebastiani cum reverencia deferrentur ad altare sancti petri ad vincula. quod factum fuit et tunc cessavit tempestas. Isto tempore ut scribit idem paulus. floruit in ligurria felix. magnus in arte grammatica. et ciste patruus flaviani. quem cunibertus rex amplius dilexit. pro sua cognicione et facundie grammatice ut ei baculum argento auroque decoratum inter reliqua sue largitatis munera condonaret. Isto tempore refert vincencius beluacensis quod fuit quidam in britannia a morte resurgens. qui multa que vidit de locis penarum et purgatorii retulit et narravit. Eo quoque tempore regnum bulgarorum exoritur. que scilicet vulgarorum gens. et ipsa asiatica egrediens. de meotidibus paludibus ubi est bulgaria. sic martinus scribit per trachiam due barbaria grassatur. adeo quia per romanum rempublicam regnorum invaluit ex circuitu. ut imperator sua pace reddens. annua pacta solvere sit coactus. Ubi attende quod imperium constantinopolis paulatim incipit diminui et hoc fuit in fine imperii constantini de johanne v. lxxxv. pontifice. hic fuit homo bonus et suo tempore adhuc florebat constantinus iiii. de johanne episcopo pergameno qui isto tempore floruit capitulum xi.

Anno domini dclxxx. et ab urbe condita m.cccc.xxxiii. Johannes quintus natione Syrus de terra Antiochia ex patre Cyriaco sedit annum i. dies x. et cessavit dies ii. Moritur autem et in ecclesia beati Petri sepelitur. De isto papa pauca referunt historie nisi quod fuit homo sanctus et eruditus et laudabilis vite. Sed ut arduum attemptavit. Ecclesia tunc quiescebat a fluctuationibus

Lo de ... angelo bono et malo et pestilencia ... cura

per imperatorem fuit papa et quare

quare fuit imperator papa

teem

quod signa aliquando sunt causa pestis

quod secuta est post solis et lune

de magna pestilentia

de angelo bono et malo visibiliter apparentibus

de quibus reliquiis ... afferuntur ... pestilencia

de ... qui surrexit et vidit multa

UVA.BHSC

qui constantinus iiii. cum agathone et leone et aliis
confirmauit ab omnibus erroribus immaculatam quanto
tempore vixit. quod fuit spacium annorum xvii. vt
supra est dictum. ad huc autem dictus imperator
florebat imperio imperio si attendis ad numerum
annorum pontificum qui in cathedra petri sederunt
ab eo tempore quo iste constantinus 3us. incepit
et suum assumpsit imperium. inuenies eum vsque
ad tempora ista durauit. Isto autem tempore flo
ruit Johannes episcopus pergamensis episcopus vir eximie
sanctitatis et doctrine vt historia longobardorum tradit
li. v. qui cum regem cunipertum in commisso adulterio
et nequitia offendisset. rex ei ad suum hospicium
volenti redire equum ferocem et indomitum. qui
nullum umquam sessorem super se sedentem tolerare
solebat. preparari fecit. De miraculo quod ac
cidit in isto dicto doctore. et de reuerentia quam ad ipsum
exhibuit rex longobardorum et de aliis miraculis
mirabilibus que isto tempore acciderunt capitulum xvi

Cum tunc episcopus super sedisset ita man
suetus extitit. vt eum blando incessu
usque ad domum propriam deporta
ret Quod rex audiens et episcopum ex eo die de
bito coluit honore. et eundem equum quem suae
sessione dedicauerat dono largitus est. Hac tem
pestate tradit eadem historia. et eodem tempore
licet cuisenus scribat quod hoc accidit tempore
benedicti 2i. sed non est vis facienda. quia
ambo parum in cathedra petri sederunt. sed ille
imus et qui sibi continuerunt Refert autem sic quod
tempore istius pontificis per vigilias noctis.
celo sereno inter dominum natale et epiphaniam stella
apparuit quodammodo obumbrata. velud tunc lu
na est vel sub nube constituta ¶ Post hec mense
februario die media. stella ab occasu
exiit. que cum magno fulgore in partes orien
tis declinauit ¶ Post hec in maio. mons
bebius. vt scribit cuisenus. dicit. desuius mons. qui est
in campania. eructuat per aliquot dies incen
dium et omnia virencia circumquaque arescunt ex
incendiis cineribus et puluibus. Tunc saracenorum gens
infidelis et dei inimica ex egipto in africam
cum ingenti multitudine populi pergunt et obsessam
cartaginem. capiunt. captamque crudeliter depo
pulatam et ad solum usque deducunt. De cono po
ntifice lxxxvi. pontifice et vita laudabili ipsius et de
morte constantini et de magis nominatis que
acciderunt tempore isto maxime fracore capitulum xvii

Anno domini dc. lxxxvi. et ab urbe condita
m. cccc. lxxxix. Conon primus natione
romanus de regione ecclesie moriens ex
patre benedicto. in summum assumitur pontificem
sedit mensibus xi. di. x. et cessauit mensibus i. diebus
xxiii. hic multum laudabilis vite describitur
sed quia modico tempore vixit. pauca de ipso
dicuntur nisi quod suo tempore romana ecclesia tranquillitate
habebat. quod prouenit in parte ex bonitate pri

cipis. moritur et apud sanctum petrum sepelitur.
Quo etiam tempore constantinus 4us. gloriose me
morie. post actus virtuosos quos gessit.
et precipue in fauore fidei. et reuerencia circa
romanam ecclesiam diem clausit extremum. in constan
tinopoli cui successit filius suus minor dic
tus Justinianus ii. hic autem x. annos gu
bernauit imperium ut paulus scribit in gestis lon
gobardorum. ¶ Eo tempore vt gesta francorum
tradunt. regnum francorum debilitari incipit.
in virtuosis operibus principum propter quam causam
prouisum est. per barones de coadiutoribus da
dis regibus ad gubernandum regnum. qui ma
iores domus vocabantur. inter quos primus
fuit arnulfus de quo dictum est supra. Eo igitur
tempore lodoueus filius dagoberti. xxxii. a rege
francorum moritur. et 3. filios delinquit. ex
matilde vxore genitos. quos sibi successores
fecit. clotarium videlicet theodoricum et hildericum
quorum clotarius rex. qui in regno post 3. an
nos regnum cum vita perdidit. quo vita priuato
successit ei frater eius theodoricus iiius. rex. Sed hic
post modicum tempus frater de regno propellitur
et ebroinus regie aule prepositus in proprio
monasterio retruditur. Qualiter aldericus frater meus
ter et theodoricus reassumitur. et de multis aliis
nominatis et dictum regnum de sanctis anglie
et gallie qui isto tempore floruerunt. capitulum xviii

Deinde assumentes hildricum fratrem
theodorici regem sibi statuunt sed non
post multum temporis hildericus in
terficitur xxv. rex apharamundo et theodoricus
reassumitur. antea repulsus quod audiens ebro
inus. monachali qua induebatur veste depo
sita. a monasterio egreditur. et vndique contra
se viribus aggregatis. iterum maior domus regie
efficitur. Postea vero ebroino defuncto. pe
pinus filius ansegisi. dicitur. sub regibus cepit
in austrasia qui et de genere troiano descenderat
sed hec omnia non sunt facta. solum tempore istius
pontificis. sed intrauerunt tempora sergii. de
quo in sequenti capitulo est agendum. Hoc tempore in
anglia multi episcopi clarent vt scribit vincen
tius beluacensis. videlicet cuimbertus episcopus claret
clarus in opere et doctrina. sanctus vandregisillus
qui multis miraculis claruit ¶ Isto etiam
tempore duo fuerunt sollennes viri in ecclesia
gallie. ut tradit aimonius in gestis fran
corum libro 4o. vnus fuit leodegarius martir.
episcopus augustudunensis qui ex mandato
theodorici regis ab ebroino postquam habitum
monachalem dimisit et dignitatem assumpsit
pro ciuitate dicendum quia. nimis tirannizabat.
bat. et ipse dominus suus theodoricus rex diuersis
penis afflictus occiditur. 2us fuit audoenus archi
episcopus rothomagensis ciuitatis prelatus vir magne
auctoritatis. qui multo tempore in dicta dignitate prefulsit
inde plenus dierum cum pisis migrauit ad
dominum. corpusque ipsius transfertur rothomagum
et in basilica beati petri. honorifice sepelitur

De miraculo.
De obediencia bruti.
Anglie fidatores.
rex efficitur dominus.
De apparencia stelle.
Alia stella aparet.
Mons eructuat ygne.
Saraceni veniunt in africam.
Maiores domus.

UVA.BHSC

De Sergio primo et lxxxvj pontifice et actibus virtuosis eius. De bellis que Justinianus iunior gessit cum Saracenis et de operibus virtuosis ipsius. capitulum xvj.

Anno domini dcxvij [?] et ab urbe condita m.ccclxxx [?]. Sergius primus natione Syrus, de regione Antiochie, ex patre Tiberio, in sede Petri locatur. Sedit autem annis xv, ut Vincentius historialis refert, mensibus viij, diebus xxiij, et cessavit mense uno, diebus xx. Hic constituit ut ter agnus dei in missa cantetur in fractione dominici corporis, ut Martinus et Cusentinus scribunt. Et sic habetur supra de Sixto primo pontifice xº [?]. Hic ut Martinus scribit, deo revelante, in sacrario sancti Petri invenit capsam argenteam in loco obscurissimo multe antiquitatis, vel a more [?] stratis, ita ut argentea non appareret. In qua sigillum erat expressum, quo ablato invenit crucem preciosis lapidibus perornatam et ineffabili portione crucis dominice mirabiliter repositam, que in die sancte crucis adoratur. Corpus etiam primi Leonis pape transtulit. Hic ut narrat Cusentinus, etiam Lateranen renovavit. Huius tempore Justinianus iunior assumpto imperii gubernaculo Africam a Saracenis abstulit et fedus terra marique pacem fecit, ut Paulus scribit in gestis Longobardorum li. vj. ¶ Tradunt autem historici de isto imperatore quod sapiens fuit et virtuosus et in rebus bellicis fortunatus, ex quo et res publica est augmentata. Qualiter Justinianus iste subiecit se contra [?] fidem [?], quod deus ipsum punivit et quomodo. capitulum xvij.

Qualiter et circa finem sui imperii in fide subiectus est. Unde sextam synodum, quam pater suus in tanta sollempnitate fecerat celebrari, ex toto penitus conatus est evertere [?]. Et que sexta synodo, que facta fuerat contra veram synodum, Sergius papa consentire noluit, ut Paulus scribit in gestis Longobardorum, ubi supra. Misso Zacharia protospathario suo iussit Constantinopoli deportari. Sed milicia Ravenne Venetiarumque partium iussa principis nefanda contempnens eundem Zachariam contumeliis ab urbe Romana et iniuriis repulit. Refert etiam eadem historia quod propter istam impietatem in imperio, quia Leo quidam princeps dignitatem imperialem sibi aufert et ipsum Justinianum in Ponto exulari facit. ¶ Tradunt autem quedam historie quod postea penituit et inde auxilio vulgaris gentis recuperavit imperium, Leone et Tiberio qui pro ipso imperabant interemptis, et postea imperavit annis x [?]. Quo tempore ut scribit Vincentius, predictus Justinianus papam Constantinopolim invitavit, ipsumque ut apostolum honoravit et habetur vi° [?] in decreto concordia di. xvj, ubi dictus princeps plurimum commendatur. Quis autem fuit iste papa infra patebit et de isto Justiniano diffusius dicetur.

De sinodo Aquilien celebrata sub Sergio contra [?] falsam sinodum celebratam per Justinianum primum [?] cum suis heresiarchis. Quamvis postea penituerit. capitulum xviij.

Hoc tempore scribit eadem historia quod celebrata est synodus apud Aquileiam ex pusillanimitate fidei, et ad confirmationem hereticorum qui vj synodum intendebant infringere, unde quintum concilium in medium deducitur celebratum sub Vigilio papa lxj et sub Justiniano imperatore ut supra patet, per quod concilium damnatus fuit Theodorus qui dogmatizabat in persona Christi solum unam esse naturam humanam videlicet et non divinam, et negabat beatam Mariam esse matrem dei, habere [?] hereticorum [?] heresim. Justinianus contra istam synodum voluit renovare et vj synodum sub Agathone lxxxj celebratam et Constantino iiijº revocare, in qua confitetur dictum concilium duas in Christo naturas, divinam videlicet et humanam, duas in Christo esse voluntates, et beatam Mariam theotocos, hoc est matrem dei, verissime nuncupari. Et quia Sergius dicto principi non acquiescebat, eum sibi conabatur et ecclesie Romane subiectam [?] turbare. Sed providit deus huic Romanorum qui ab impio voluit capi, ut iam est dictum.

Qualiter Sergius papa in concilio Aquilien dubiam fidem declaravit. Qualiter ad fidem convertit regem Anglorum et ipsum baptizavit, et de sancto Lamberto quem interfecit [?] Pippinus [?] et uxore [?]. capitulum xix.

Sergius itaque dictam sinodum Aquileien salutaribus monitis quintam vj [?] consilium [?] dit Justiniani principis fortis [?] erroribus. Refert etiam historia Longobardorum quoddam gratiosum de isto pontifice Sergio, quod suo tempore rex Anglorum Saxonum, qui multa in sua patria bella strenuissime gesserat, ad Christum conversus Romam profectus est. Ubi attende quia ut supra est dictum Saxones occupaverunt insulam Britannie et ab ipsis denominata est Anglia, et hic Saxones gentiles erant. Veniens autem rex predictus Romam a Sergio papa baptismum recepit, Petrusque appellatur, et adhuc in albis constitutus infirmitate preoccupatus ad celestia regna migravit, cuius corpus in basilica beati Petri honorifice sepelitur, factumque est super ipsum epitaphium valde sollempne sermone metro quod in gestis Longobardorum habetur. ¶ Sergius igitur post laudabilem vitam apud sanctum Petrum honorifice sepelitur. ¶ Eo tempore sanctus Lambertus in vita et doctrina apud Leodium floret, quia Pippinum qui maior domus erat in regno Francorum in publico sermone redarguit quod pelicem Alpayde nomine super uxorem Pelctrudi superinduxit. Ab Oddone fratre Alpaydis in urbe [?] apud Leodium missis quodam [?] homicida infra ecclesiam eiusdem [?] armatis [?] cum suis est occisus. Dictus autem martir in monasterio [?] tumulatus est. Sed postea revelata [?] terra post passionem de tanto commisso scelere corpus eius in Leodien est trans

Margin notes (left): ordinavit ut agnus dei in missa ter dicitur; crux de ligno domini inventa [?]; de Justiniano [?]

Margin notes (right): Britannia vocatur Anglia [?]; [illegible]; occisus [?] martir [?]

UVA.BHSC

latum. De apparitione beati michaelis facta in partibus gallie scilicet in monte gargano et de mirabilibus que ibidem apparuerunt capitulum xviii.

Isto etiam tempore fuit illa apparitio michaelis archangeli et tamen alia circa idem in gallia in loco qui tumba dicitur iuxta mare. Quamvis vincentius dicat quod tempore huius ubi archangelus michael episcopo dicti loci apparuit. Iubens ut in predicto loco ecclesiam construeret et sic sit in monte gargano facta et ibi memoriam sancti michaelis archangeli celebraret. Cum autem episcopus de loco ubi fieret ecclesia dubitaret ab ipso edocetur. Ut ibi eam faceret ubi taurum a latronibus absconditum inveniret. Item de loci amplitudine iubetur modum amplitudinis. quantum videret taurum in circuitu pedibus attrivisse. Due autem rupes ibidem erant quas nullatenus virtus humana movere poterat. Tunc michael cuidam viro sancto apparuit precipiens ut accederet ad locum predictum et ipsas rupes removeat. quo accedente tam facile rupes movet. ut nichil habere ponderis viderentur. Edificata igitur ibidem ecclesia de monte gargano partem pallii quod super altare sancti michael ponitur et partem marmoris supra quod stetit ad suam ecclesiam detulerunt. Cum vero ibidem aque penuria paterentur. monitu angeli foramen in quodam saxo fecerunt et tanta aquarum copia. primus emanavit ut usque hodie eius beneficio copiose sustententur. sicut de largissimo fonte. De iohanne vi. et lxxxvii. pontifice. qualiter redemit captivos campanie. a gisulfo duce longobardorum et qualiter martirio coronatur Capitulum vicesimum

Anno domini. dcc xviiii et ab urbe condita. m. ccc lxxix. Iohannes vi. natione grecus ex parte patrone in cathedra petri sedet ut conter. quam omnes historie ponunt. sedit autem annis. iii. mensibus. ii. diebus. xviii. et cessavit mense. i. diebus. xix. hic ut scribit cassenensis captivos campanie a duce gisulfo beneventano redemit. Scribit enim paulus in gestis longobardorum quod gisulphus tempore iohannis pape. cum omni sua virtute in campaniam venit. incendia et depredationes faciens. multosque captivorum cepit. ad hunc igitur pontifex. sacerdotibus cum apostolicis donariis. universos captivos de eius manibus redemit ipsumque ducem cum exercitu ad propria repedare fecit et hoc sanctus pontifex fecit sive fuit campania que modo est sive antiqua que etiam illa maritalis fuit. eo tempore sibi inhibebat ipsos principatum. Hic ut scribit martinus. martirio coronatur sed a quo non ponitur potuit tamen esse quod ab aliquo principe longobardorum scilicet pisto sive aspoletano. quorum utique longobardi erant. et hoc confirmatur quia debebat tunc temporis ecclesie scepius ipsum vexabat Sepultus est autem in ecclesia sancti sebastiani. ad cathacumbas. De iustiniano. 2o. imperatore. qualiter resumpsit dominium et de vindicta exercita contra iniuriatores ipsum. capitulum xxi.

Huius tempore ut historia longobardorum tradit iustinianus. iius. de quo supra facta est mentio quia amisso imperio ponto exulabat. auxilio therebelli regis bulgarorum. sumpto exercitu sive gentis. regnum sive imperii principatum resumit eosque qui pacem spoliaverunt scilicet tiberium patricium necat tradens. leonem quoque et tiberium. qui eius locum usurpaverant cepit et in medio. circo coram omni populo ipsos iugulari mandavit. galliemum vero patriarcham. constantinopolitanum cuius consilio iustinianus ejectus fuerat. excecatum romam misit. Cirumque abbatem qui eum in ponto exulem aluerat. episcopum constantinopolitanum in loco gallieni constituit. Sed attende hic quia aliqui romane ut gotfredus. et martinus interponunt unum pontificem quem vocant leonem et sergium et iohannem alie autem romane non ponunt quia non habent bonum initio illud est quod sit factum per patriarcham romanum. et propterea parum vixit. in sede et post ipsum postponitur est et aliud aliud. quia leo sequens. iii. vocatur qui fuit tempore karoli magni. De venerabili viro beda. qui hoc tempore floruit et que alia scripsit de fratribus suis qui fuerunt et qualia scripserunt. capitulum xxii

Isto tempore tradunt historie floruisse beda in anglia hic vitam religiosam sive monachalem gerens claruit in doctrina et sanctitate. pro qua etiam meruit venerabilis appellari presbiter. hic scripsit super librum super actus apostolorum exposuit et historiam britonum luculento sermone composita fecit et librum de temporibus. omeliasque et multas. quibus multum utitur ecclesia gallicana. Et quamvis hic doctor magne fuit opinionis in eo tempore suo quidam tamen asseruit ut refert comestor de ipso in historia scolastica quod stella que magis apparuit suo completo officio. cecidit in bethleem in unum puteum per suam nobilitatem. qui alio puteus iacob. aliquando nominatur in iohanne alio puteus samaritane cum aliqua historia ut idem doctor comestor refert. istam assignat propter eam quod in estate hora una diei. sol descendens in signa facit umbra. Asserebat etiam predictus doctor beda quod in diebus paule et eustochii quedam virgines devote. dictam stellam ibidem viderunt in sua claritate. Quod quia fabulosum et commanent fratres cum quibus habitabat et monasticam vitam gerebat. ipsum contempnaverunt nisi ab inde revocaret huiusmodi

de apparicione michaelis (margin)

miraculum (margin)

miraculum (margin)

captivos redimit (margin)

de libera (margin)

trat. (margin)

beda (margin)

de beda (margin)

de stella (margin)

UVA.BHSC

sius fuit nomine Strabus qui multa scripsit et precipue super Genesim usque ad tempus illius cuius multe sunt glose ibidem. Refertur et alium fuisse tunc qui dictus est Aymo qui multas omelias luculentissimo sermone composuit multaque alia opera divinorum sermonum ordinatas ad utilitatem legencium. De Pipino qui maior domus fuit regni Francorum et de Karulo Martello filio eius qualia fecit capitulum xxiiii.

Isto autem tempore defuncto Ebroino qui maior domus regis Francorum fuit, successit Pipinus filius Ansegisi. Sic autem Anchises qui de nomine Anchisis quondam Troiani principis traxit originem, ut aliqui tradunt historie gallicane. Hic Pipinus multa bella gessit contra adversarios regni. Quo mortuo successit ei in officio unus filius Karolus dictus Tudites a malleis fabrorum quibus tundi et excoqui ferrum solet, quamvis ferri materia. Unde alio nomine dictus est Karolus Martellus. Talis fuit iste Karolus contra hostes regni, ut iam videbitur. Hic Karolus natus fuit ex quadam uxore Pipini nomine Calpiades. Hunc ergo Pipinus preposuit aliis duobus filiis, quia aptior erat ad deffensionem provincie et regionis. Et attendebat quia totum pondus regalis gubernaculi pendebat in maiore domus, quia ut omnes quasi historie, sed precipue Aimoinus et Ricardus qui gesta Francorum magis diffuse tradunt, reges autem iam incipiebant deficere in vigore virtutis. Sed in principio sui regiminis obstaculum habuit ipsum regem qui Chilpericus vocabatur. Et Aimoinus dicit in gestis Francorum habuit et ampliavos [?] fratres. In quo bello Karolus cedit, sed in 2a vice Karolus pugnat et contra Chilpericum suosque sequaces prevalet et sic ab inde contra omnem personam semper fuit victoriosus, de quibus omnibus in sequentibus dicendum que tempora contendent. De Iohanne vi et vii pontifice et virtuosis operibus eius et de donatione quam fecit rex Aripertus ecclesie Romane capitulum xxv.

Anno domini dccxxx et ab urbe condita M.cccc.82. Iohannes vii natione Romanus ex patre [illegible] sedit annis .ii. mensibus vii. diebus xviii. et cessavit mensibus .iii. Hic ut Martinus scribit fuit eruditus sciencia et facundus eloquencia. Hic fecit ut Martinus et Cisterciensis scribunt oratorium sancte Marie genitricis dei intra ecclesiam beati Petri apostoli in urbe cuius parietes musivo opere depinxit, ibique ante altare sepultus iacet. Huius tempore ut Paulus scribit in gestis Longobardorum libro vi. Aripertus rex Longobardorum donationem patrimonii alpium Coctiarum que quondam ad ius pertinuerat apostolice sedis, sed a Longobardis multo tempore fuerat occupata, restituit. Que autem sit alpes Cottie habes in eadem historia li. ii. quia que tota riparia Ianuensis [?] [illegible] li. 2o. Hanc autem donationem fecit dictus rex litteris aureis exaratam quam Romam summo direxit pontifici. Et adiunxit hic que multa alia reperiuntur que ad romanam ecclesiam pertinet nec repperiuntur ut dictum est supra. Huius etiam diebus duo reges Saxones ad vestigia apostolorum venientes Romam sub compendio ut optabant ibidem defuncti sunt. De Benedicto archiepiscopo Mediolanensi et virtuosis operibus eius. De Karulo Martello qualia fecit contra Eudonem ducem Aquitanie et contra Sarracenos capitulum xxvi.

Eodem tempore ut eadem historia refert venit Benedictus archiepiscopus Mediolanensis Romam et causam egit pro ecclesia Ticinensi tamquam sibi subiecta et suffraganea, sed victus recessit quia a priscis temporibus Ticinensium episcopi a Romano fuerant ecclesie pontifice consecrati. Unde etiam supradicta a Mediolanensi fuit exempta, quod forte fuit propter residentiam regum Longobardorum qui ibidem suam sedem elegerant, quibus oportebat in eadem placere et favere in gratiis propter ipsorum favores. Hic autem archiepiscopus ut historia tradit fuit vir venerabilis preclare sanctitatis, de quo per universam Ytaliam bone opinionis fama fragrabat. Eodem tempore Karolus Martellus pro tuitione regni magna quedam fecit contra Saxones et Eudonem ducem in partibus Aquitanie, qui eundem videns se confisum a Karulo in suum auxilium convocavit Sarracenos qui iam quasi totam Yspaniam repleverant et cum suo rege Abdiraman transeunt Burdegalensem civitatem atque ipsam concremant et etiam devastant. Consumpto preterea [?] ut Aimoinus scribit de gestis Francorum libro quarto usque Pictavis profecti sunt. Basilicam etiam sancti Ylarii igne concremaverunt, quod dicti dolor est, et ad domum beati Martini evertendam destinant. Contra quos Karolus audacter venit, pugnat fortiter, et [illegible] domino auxiliante, tempora concutit [?] interfectoque rege ipsorum Abdirama exercitum eius prosternit atque devincit. Sicque victor de hostibus triumphavit. De gloriosis bellis Karoli Martelli et terris quas adquisivit et de quibusdam notabilibus circa ipsum. capitulum xxvii.

Refert etiam eadem historia quod mortuo Eudone iam dicto consilio suorum expertus [?] Ligerim transit flumen usque Burdegalensem civitatem, hanc capit. Hinc inde rediens contra Saxones vadit ipsorumque victor existit. Post hec veniens in Burgundiam Lugdunum Gallie occupat totamque super Radanum

UVA.BHSC

regione et usque marsiliam sue dicioni supposuit. Unde attende quod tempore istius karoli reges solo nomine videbantur reges. sicut postea patebit distinguit. Unde et gesta francorum referunt quod prefectus domus quod ad principatum est regnum francorum de quo iam dictum est. et ad huc restat dicendum de [illegible] duobus filiis quos habebat. et etiam ipsum regnum. videlicet karulo magno et pipino non tamen sub regio nomine. sed sub titulo maioris domus etiam [illegible] regibus. qui tempore suo fuerunt qui fuerunt quatuor ut patet in dicta francorum historia qua ipse istud dominium tenuit xxv annis. ipse eorum tanti cordis fuit et tante potentie quod nullus eidem resistebat. tamen non male cederet ut ex dictis apparet et ideo nomen sibi impositum videlicet karolus tuditeus vel martellus fuit propter nimium nomen eius. tradunt eorum historie de ipso sed precipue ricardus et admonius quod in bellis que gerebat pro sumptibus quos faciebat sepius bonis ecclesiasticis utebatur. de quo reprehenditur et heret dicta. In isto sufficiat simplo. quia amplius in dicendum sit de ipso prout tempus occurrit.

De sisinnio pontifice xc. pontifice. cuius tempore et vacante etiam. ipso mortuo magnum fuit scisma. in ecclesia et causa ponitur. quare capitulum xxvii.

90

Anno domini dccxxxviii. et ab urbe condita m cccc lxxxvi Sisinnius patria natione romanus. eo tempore centesimum in cathedra per sedit. sed parum quia xx diebus ut omnes historie referunt et cessavit episcopatus mensibus vi. Huius pape tempore dicit martinus magnum fuit scisma. quod autem scisma esse potuit quando iustinianus resumpsit imperium quare tunc magna fuit contentio contra vi concilium tempore agathonis qui fuit lxxxi et duravit iste error usque ad tempora et assumptionem dicti. quia tunc suum recognovit errorem et misit pro constantino papa ut iam dicetur. Illo tamen tempore quo leo sive leuntius et tiberius imperaverunt multum fides fuit corrupta. quod sustinebat principes qui propter ipsos hereticos magnum imperio recipiebant favorem quo maxime indigebant tunc. quia per violentiam quandam usurpabant imperium. unde historie referunt communiter hic quod leo favore patriarche constantinopolitani abstulit imperium iustiniano principi et eum amputato naso in proprio exilium fecit. Similiter tiberius fecit leontium. quod amputato naso leoni et in monasterio retrusit imperium aufferret fautoribus patriarchis. et dicto patriarcha quo sibi fuit tales violentie in domino tunc errores multiplicantur nec est qui corrigat. Isto tempore scribit vincentius illam apparitionem michaelis fuisse sed alii aliter dicunt quibus plus credo. Qualiter romani transfretantes in terram promissionis prevaluerunt contra sarracenos. De ducissa agatane et laudabilibus operibus eius et de quibusdam dubitabilibus hystorie capitulum 28.

Eo etiam tempore romani [illegible] prevagantes multa [illegible] sarracenorum intulerunt ab eo enim tempore quo secta machometi fuit hec sarracenorum que prope siriam et palestinam incepit. ab inde sepius infestabat dictam regionem et aliquam occupabat sic modo. Eo etiam tempore ut scribit vincentius sancta oda [illegible] ducissa et uxor claret multa sanctitate et eliarum largitate. Qua eius magnificentia dicitur etiam et moriens pupillis et pauperibus [illegible] suis bonis collatis in pace et gloriosa fama suam finem dedit. Sed revertamur iterum de scismate quod accidit tempore istius pontificis. quod fuit scisma generalis concilii celebrati apud aquileiam ut aliqui dicunt. de quo dictum est supra sed hoc esse non potest quia dubia ibidem declarata fuerunt per sergium papam qui ut ab historia et ideo non apparet esse verum nisi forte reparato prelatos qui tunc fuerunt renovata fuissent. et ideo credo dicere sine constantia que supra tacta quare plus habet de vero. hic pervenit consuetudine subito moritur et in sancto petro sepelitur. De constantino pontifice et [illegible] pontifice. et qualiter iustinianus semel misit pro ipso constantinopolim et ipsum petentes honorifice suscepit ac de manu eius communicavit capitulum xxix.

Anno domini dccxxv. et ab urbe condita m cccc lxxxvii. constantinus patria natione sirus ex patre iohe. ad summum pontificatum sedit autem annos vii dies xv. et cessavit dies xl. hic sepultus est in vaticano in ecclesia beati petri. Hunc papam constantinum iustinianus imperator resumpto imperio ut supra patet suum delictum recognoscens ad constantinopolim venire fecit. ut communiter historie tradunt. sed precipue gesta longobardorum quorum auctor paulus. ac sollempniter ipsum recipiens ut dominica die missam celebraret rogavit communionem de manu eius recipiens ac vultum in terram proiciens. ut mos est communiter in talibus sacrificio. ut pro peccatis eius exoraret postulavit. cuncta privilegia romane ecclesie renovavit. Quando imposito expatiare multo de scismate per prohibuit eum constantinus papa ut deberet facere. Ille autem non obstante consilio et mandato summi pontificis. misit exercitum contra philippicum. Interim autem papa constantinus rediit ad urbem. exercitus autem contra philippicum missus ad ipsum convertitur. unde statim ipse assumit [illegible] constantinopolim contra iustinianum ut dicta longobardorum refert historia. et anno eo xvi [illegible] ab urbe regia pugnavit. et vidit ac cecidit regnumque eius adeptus est. Imperavit autem iustinianus cum filio suo tiberio hac 2a vice annis vi. qui leo in expulsione eius [illegible] detruncavit quod post 91

UVA.BHSC

ipsum assumpto imperio. quociens defluente gutta reumatis de naribus stationes aliquas ex hiis qui cum eo fuerant vigilanter prebebat.

De patriarcha aquilegensi Sereno. et de virtutis de Philippo imperatore. et eius tirannide et odio populi Romani contra ipsum. De Anastasio imperatore vero catholico. capitulum xxx.

Hiis diebus patriarcha post mortem Aquilegiensis ecclesie Serenus assumptus est qui fuit vir simplicitate deditus. predictus et ob bonitate ut memorata tradit historia. Eodem tempore Philippus qui et Bardanes dictus postquam imperiali dignitate confirmatus est. Cirum de quo diximus de pontificatu eiectum. ad gubernandum monasterium redire et pontificatum reddere precepit. ¶ Hic Philippus hereticus Constantino pape litteras pravi dogmatis direxit. quas ille cum apostolice sedis consilio respuit et huius rei causa fecit picturas in porticu sancti Petri que gesta sex sanctarum synodorum retinent universalium. Nam et huiusmodi picturas cum haberentur in urbe hec Constantinopoli Philippus fecit auferri se hereticus. quin inductus [illegible] cum aliis [illegible] habebat. Propter quam causam populus romanus decrevit ne heretici imperatoris nomen susciperet. aut cartas aut figuras solidi eius. lectio statuit. nec eius effigie in ecclesia et in ad missarum sollempnia tempore prohibuerunt et quam male vite pena statim consequitur. ut eadem historia tradit. Defectus eo principe anno cum dimidio imperavit contra quem vadens Anastasius qui Artemius dictus est. de regno expellit sed non occidit. Oculis tamen privat. Hic autem Anastasius ut dicta historia tradit. litteras Constantino pape direxit per Scolasticum patricium et exarcham Ytalie quibus se fautorem catholice fidei. nec non et sancti sexti concilii predicatorem esse declaravit.

De pugna magna quam habuit Karolus Martellus cum Sarracenis circa Rodanum et qualiter Avinionem ab ipsis occupatam in bello apprehendit. et de hiis que fecit ultra Rodanum contra Gotos. capitulum 31.

Huius etiam tempore Karolus Martellus dictus tudites pugnam magnam habuit cum Sarracenis. Intrant eciam provinciam que erat in occidentali parte quo usque ad flumen Rodanum venerunt ut Aimonius tradit in gestis Francorum li. 4°. At ipsum flumen transeuntes Avinionem urbem munitissimam fraudulenter [illegible] quibusdam dampnis malis. contra quos Karolus exercitum parat. ad confirmandum [illegible] industrium nomine Aldebrandum mittit cum reliquis ducibus et comitibus cum hostili apparatu. Ubi castra figunt tentoria instruunt acies constituunt donec veniret vir bellator Karolus qui tunc [illegible] et in modico [illegible] cum strepitu hostium et sonitu tubarum cum machinis et restium funibus super muros et edium menia prosiliunt. civitatem munitissimam ingredientes. succendunt hostes inimicos suos. capiunt trucidant atque prosternunt et imperio dicione reducunt. ¶ Victor igitur atque bellator Karolus Rodanum flumen cum exercitu transiit fines Gotorum. intrat ad Galliam Narbonensem accedit ipsamque capit.

De apparatu quem fecerunt Sarraceni de Yspania contra Karolum Tuditem. et qualiter ab ipso prostrati sunt. qualiter rediens invadit Gothos. de virtuosis operibus Ariperti regis Longobardorum. capitulum 32.

Tunc congregati reges Sarracenorum qui Hyspaniam occupaverant contra Karolum se parant. et usque in partes Narbonenses descendunt cum multitudine infinita. quibus gloriosus princeps occurrit. ac cum eis fortissime pugnavit. maximamque stragem de ipsis fecit. ipsorumque reges occidit. Quod videntes Sarraceni terga vertunt sed non sic fugiunt quin de ipsis magna strages fiat cum multitudine captivorum et spoliis. Inde rediens per terras Gothorum ipsas depopulat videlicet Nemasum Agatem et Biterrim. Ulterius a [illegible] veniens ipsum sue subicit dicioni. totamque circa Rodanum regionem usque ad litora maris. et sic redit in regnum Francie. Que omnia facta sunt tempore Constantini ~~imperatoris~~ et Gregorii sequentis pontificis sub eodem eciam ut Martinus scribit. Duo reges Anglorum Choenred et Offa Romam venerunt. ibique in monachos attonsi regi regum militando vitam feliciter finierunt. ¶ Pontifex vero eodem tempore suum [illegible] et [illegible] sancti Petri apostoli sepelivit ut dictum est. Supra hoc tempore apud Longobardos regnabat Aripertus iunior. hic vir pius elemosinis deditus ac iusticie amator. solitus erat alio absconsus habitu diligenter investigabat quale iusticiam iudices sui populo faciebant.

De Gregorio ii. et xcii pontifice. de Bonifacio archiepiscopo Maguntino qualiter isto tempore floruit. et de miraculo eius. de Egidio abbate qualiter in provincia istius pontificis tempore floruit. capitulum xxxiii.

Anno domini dccxvii. et ab urbe condita m cccc [illegible] ~~[illegible]~~ per m. iiii. natione Romanus ex patre Iohanne in cathedra Petri sedet. Sedit autem annis xvi. mensibus viii. diebus xx. Cessavit dies xxxv. Hic constituit quinta feria quadragesime ieiunia et missarum celebrationem. et hoc per totam christianitatem. ¶ Huius tempore ut Vincentius tradit. Bonifacius episcopus floruit in vita et doctrina. Hic quidem de Britania veniens pro sua probitate [illegible] monachus in episcopum consecratur et inde in Germaniam vadens totam provinciam convertit ad Christum. qui postea factus est archiepiscopus Maguntinus. Hic vadens in Frisiam ad predicandum verbum dei ab ydolatris interficitur. corpusque eius ad Vualdensem cenobium quod ipse construxerat transportatur. ibique honorifice sepelitur. ¶ Isto tempore sanctus Egidius natione Grecus et monachus. pro sua probitate vadens in provinciam ibidem factus est abbas. ac in vita et in morte miraculis innumeris claruit.

male vite statim pena sequitur

De destruccione Sarracenorum

Nota de iusticia

UVA.BHSC

De petronace nobili viro de brixia qui litteris ortatu istius pontificis reparavit montem cassinum. Quod iste pontifex excommunicavit imperatorem leonem. et de scisma imperii constantinopolitani. capitulum xxix.

Circa hec tempora ut historia longobardorum tradit vir nobilis petronax civis brixiensis divino amore compunctus romam venit. ortatuque tunc gregorii apostolice sedis pontificis. montem cassinum sive castrum petiit ad reparandum quod destructum fuerat a longobardis atque sic vastatum per longa tempora. manserat tanquam vasta solitudo. Qui accedens ergo ad locum cum aliquibus simplicibus viris ibi residentibus habitare cepit. qui eundem venerabilem virum petronacem sibi seniorem statuunt. hic non post multum temporis cooperante divina misericordia et suffragantibus meritis beati benedicti. cum locus prefatus iam a centum x annis habitatione hominum fuit destitutus multorum ibi monachorum nobilium et mediocrium ad se concurrentium pater effectus est. sub sancte regule iugo firmatus. et reparatis habitaculis [?] plurimis assumpsit vivendi. ac hoc sanctum cenobium quod in statum presentem est redactum. Hic pontifex leonem imperatorem excommunicavit quia ymagines sanctorum et aliorum sanctorum destrui mandavit in urbe regia. sive igne cremari. Et attende hic quod imperium constantinopolitanum iam disponebatur ad scissuram quia in modico tempore fuerunt multi imperatores qui se invicem expulerunt de imperio et in personis leserunt et ferierunt. et fuerunt multi a tempore constantini pape usque ad tempora gregorii iii. Refert historia de ista scissura quod infra modicum tempus multi fuerunt imperatores et se invicem leserunt capitulo tricesimo [?]

Primo quidem iustinianus iunior imperator occidit leonem secundum et tiberium iuniorem. deinde tempore constantini pape iam dicti philippicus occidit iustinianum et filium et ipse imperator effectus. qui imperavit anno uno et dimidio. et per anastasium privatur imperio et oculis. quorum uterque malus fuit. et ipse anastasius imperat annis iii. huius anastasii exercitus theodosium quendam elegit in imperatorem et ipso anastasio devicto in presbiterum ordinatur. hic theodosius duobus imperavit annis et ipse quamvis fuit bonus quia more ut imperium habuit illam venerabilem ymaginem de vi conciliis reparari mandavit quam philippicus destrui iussit. leonem tertium potentissimus ipsum deposuit et imperat. qui post clericus factus residuum vite deduxit in pace. unde omnes isti imperatores infelicem habuerunt exitum et cum istis duobus pontificibus constantino videlicet et gregorio ii concurrerunt quod isti duo multum sederunt quia xx annis.

De victoriis quas karolus martellus contra saxones habuit et frisones ac sarracenos in arelate et de inundatione aquarum rome capitulo xxx[?]

Huius etiam tempore ut ex gestis francorum apparet quod martinus refert karolus martellus iam dictus saxones debellat. et trans renum fluvium transiens alamannos suevos atque bauaros plus trahit usque ad danubium omnia consimiliter occupando. frisones subiecit et alias circumstantes regiones. sarracenos etiam venientes in provinciam de ultramarinis partibus cum innumerabili multitudine apud arelate cum ipsis pugnando omnes delevit in qua pugna magna divina miracula in favore fidei sunt ostensa. de quibus adhuc hodie locus sua ostendit vestigia. hoc etiam tempore ut historia longobardorum tradit quod romanus fluvius tiberis sic crevit quod egressus suum alveum magnam romanis intulit lesionem. De fervore peregrinationis anglorum ad eundum romam et de ratbodo rege frisonum et sua ficta conversione ad fidem et de liutprando rege longobardorum. capitulum 31.

Eo etiam tempore multi anglorum gentis nobiles viri et femine duces et privati divini amoris instinctu romam venire consueverunt. Eo etiam tempore ut scribit vincentius de beluaco et martinus ratbodus rex frisonum predicatione vulfranni episcopi ad hoc deductus est ut baptizari vellet. Cumque unum pedem in lavacrum intinxisset alterum retrahens interrogavit ubi iam plures maiorum suorum essent in inferno an in paradiso et audiens quod plures in inferno intinctum pedem retrahens sanctius inquit plures quam pauciores sequi et ita deludificatus a demone promittens quod die tertia ablueretur incomparabilia dona dicet quod non sentit sed die tertia subitanea magis morte periit. Eo etiam tempore apud longobardos regnabat liutbrandus filius ansprandi. vir magne probitatis de quo iam dicitur et quam bonus fuit patet ex historia longobardorum que tradit quod donationem alpium cottiarum romane ecclesie confirmavit sicut fecerat pater suus.

Capitula x libri huius historie.

De gregorio iii et xiii pontifice qualiter congregavit magnum concilium rome contra leonem imperatorem pro ymaginibus quas conabantur destruere. capitulum primum

Qualiter gregorius sollennes nuntios misit ad karolum martellum pro adiutorio contra longobardos et de quodam episcopo zacharia qui multa bona fecit monasterio montis cassini. capitulum secundum.

De quodam monasterio edificato hoc tempore

inter vulturnum. a quibusdam nobilibus. de quanta redemptione quam persolverunt. et quoddam castrum captum a longobardis c.m 3.m

De liutprando rege longobardorum quis fuit eius. de adventu saracenorum in galliam et qualiter karolus tundites ipsos devicit. capitulum. iiii.m

Solvit hic auctor quandam dubitationem que oritur contra istas victorias sarracenorum. utrum fuerit eodem anno. primus qualiter dimisit filiis suis ad principatus. et ipse moritur. capitulum. v.m

Quanto tempore karolus rexit regnum. de multitudine sarracenorum que de egypto et palestina venit in constantinopolim. et ipsam obsedit. ultimo autem infelicissimum exitum habuerunt. capit.m vi.

De zacharia primo et xciii. pontifice cuius multa sua auctoritate sunt facta in francia. de processu filiorum karoli. in regno. et qualiter unus seculum reliquit. capit.m vii.

Qualiter galio dicti pontificis. se transtulit ad montem cassinum dimisso suo monasterio. cuius vita hic in libro ponitur. de quodam rege longobardorum quomodo sibi habitum religionis assumpsit. cap.m viii.m

Qualiter tempore huius pontificis. liutprandus rex longobardorum corpus beati augustini transferri. fecit apud papiam ex de nono. de bellis que gessit pipinus in theuthonia. capitulum. nonum

Qualiter pipinus ad regnum aspirat. propter quod sollennes nuncios mittit ad zachariam. qui iussit pipinum regem fieri. 10.m

Qualiter pipinus autem eius. per electionem assumptus est in regem et unctus. a quodam archiepiscopo bonifacio. et sic elevatur a franc is in monasterio sancti medardi. apud suessionem. ubi questio movetur et solvitur. 11.m

Qualiter monasterium montis cassini totaliter reformato. mittit monachos tunc eius karolus magnus monacatus vadit in franciam pro recuperatione corporis beati benedicti. capitulum. xii.m

De morte zacharie et discordia inter duces foroiulii et aliquem patriarcham quam liutprandus rex longobardorum dirrepit. capitulum. xiii.

De stephano ii. et xcv. pontifice. qualiter venit in franciam pro adiutorio a pipino rege postulato contra longobardos. de honore sibi exhibito. per pipinum et multa alia. capitulum. xiiii.

Qualiter pipinus venit in ytaliam contra astulphum regem ipsum devicit in bello et sic sub iuramento obligat eum ad satisfaciendum ecclesie. capitulum. xv.

Qualiter pipinus iterato redit in ytaliam contra astulfum qui fidem non servavit. de donatione

qua fecit pipinus ecclesie. qualiter stephanus in pipinum transtulit et quare. capitulum xvi.

Qualis est intentio ista translatione hic declaratur. de liutprando rege longobardorum qualia bona fecit in ecclesia hic in adventu narratur. capitulum xvii.

De quodam viro sancto qui fuit tempore liutprandi. et de tribulatione quam passus est dictus rex et quam patienter sustinuit. capitulum. xviii.

De quibusdam mirabilibus que acciderunt in mundo hoc tempore et de constantino v.o qui misit organa regi pipino. cap. xix.

De paulo et xcvi. pontifice et operibus ipsius multum virtuosis. de quodam sancto gengulfo de burgundia. capitulo. xx.

De quodam sancto qui isto tempore apud veronam claruit de turchis qui isto tempore nascuntur armenia. et de quibusdam mirabilibus que hoc tempore acciderunt. capitulum xxi.

De bellis que pipinus gessit victoriose contra tassilonem. ducem bavarie. et contra vaffarium ducem aquitanie. et quomodo quasi totum ducatum cepit. capitulum xxii.

De sinodo quam pipinus celebravit in francia in favorem fidei ex discordia que erat inter grecos et latinos contra ymagines. unde pipinus synodum sanctorum pontificum sui temporis confirmavit. capitulum xxiii.

Qualiter iterato post dictam sinodum conatus est ad occupandum aquitaniam quam sibi subiugavit. et inde rediens in franciam moritur. 24.m

De constantino 2.o et xcvii. pontifice. qualiter male intravit et inde percitus vel abiectus stephanus 3. eligitur. et xcviii. pontifex. qui sinodo congregata. omnia acta constantini iiii. retractat. capitulum xxv.

De karulo magno et actibus eius et qui fuerunt auctores. suorum gestorum. de morte fratris et qualiter successit et ibi moventur. quo cap. xxvi.

Solvitur quo mota. de hiis que in libro supra sunt tacta de constantino. v.o quanto tempore cum matre sua prene. imperavit quomodo ambo fuerunt fidei. et per eos ymagines sublevate sunt. et pro tempore istius pontificis stephani congregatum est sinodus ccl. episcoporum in niccea. c.m xxvii

De quodam mirabili prodigio quod isto tempore apparuit contra obscurationem solis. de quodam episcopo tiranensi nomine petro qui isto tempore claruit. prout ita cap.m xxviii.

De adriano primo et xcix. pontifice. qualiter misit legatum ad karolum magnum pro auxilio. contra desiderium regem longobardorum. et obtinuit ad honorem legato remisso. 29.m

Qualiter karolus magnus in exercitu navali et campali. vadit in ytaliam et desiderium regem obsidet. in papia et de effectu obsidionis 30.m

De privilegiis concessis et dignitatibus per karulo magno per adrianum congregata sinodo pro ecclesia collata ecclesie ab ipso cap.m xxxi

UVA.BHSC

Qualiter gloriose rediens de Ytalia reperit Saxones suam terram invasisse, quam in primo per te vindicavit, illis quasi ad nihilum redactis. 32.

Declarantur hic provincie Germanie quas dictus princeps, et magna provincia Gallie Karolus maius est et motus. Cap. 33.

De alio genere hominum Karulo infesto, videlicet Aquitania et Vasconia. Quas dictus princeps multum humiliavit, et sic subiit dominium de Altimino et Egynardo philosophis qui fuerunt et qualia fecerunt. Capitulum xxxiiii.

Resumit actor iterum de actibus virtuosis Adriani, qualia fecit. Item qualiter gloriosus princeps venit Romam causa orationis, vivente adhuc Adriano, et de hiis que ibidem fecit. Capitulum xxxv.

Movet questionem actor et solvit, qualiter Adrianus misit legatos ad Tassilonem pro adpetitione regni pro patris suandis. Ca. 36.

De Gregorio iii et xciii pontifice, qualiter congregavit magnum concilium Rome contra Leonem imperatorem ratione ymaginum quas conabatur destruere. Capitulum primum.

Anno domini dcc xlii et ab urbe condita m. d. xxi. Gregorius iii natione romanus ex patre Marcello in summum assumitur pontificem. Sedit autem annis x, mensibus viii, diebus xxiiii, et cessavit diebus xi. Hic ut Martinus scribit ad invenit in serenta. Quorum sollempnitas hodie in conspectu glorie celebratur. Omnes deus in in toto orbe terrarum, que quidem ubi aut misericordia nobis benedictus. Hic Gregorius ut historia [illegible] tradit, totam Ytaliam fecit recedere a dominio Leonis iii, quia ymagines sanctorum destrui fecit, et non solum Ytaliam sed etiam Hesperiam et vectigalia inter dictum [illegible] Qua de re dictus pontifex sinodum congregans fere xx episcoporum apud Romam celebrando in qua veneratio sanctorum ymaginum confirmatur, et qui violatores in generali sinodo anathematizat.

Qualiter Gregorius sollempnes nuncios misit ad Karolum Marcellum pro adiutorio contra Longobardos, et de quodam episcopo Zacharia qui multa bona fecit monasterio Montis Cassini. Cap. 2m.

Hic namque Roma obsidetur a Longobardis, misit navigio ad Karolum patrem Pipini claves confessionis sancti Petri, rogans ut Romanam ecclesiam a Longobardis (de qua legatione ampliorem in gestis Francorum mentionem fecit li. v) et qualiter dictus Karolus legatos domini pape Gregorii honorifice recepit. Eidemque munera preciosa transmisit. Sicque legationem fecit illuc transmittit, videlicet Grimonem abbatem monasterii Corbonensis et Sigobertum reclusum in monasterio sancti Dionisii, cum suis sodalibus, forte ad compositionem tractandam inter Romanos et Longobardos, quia ut historia refferunt propter multos hostes quos Karolus Marcellus habebat aliquantulum tenuerat partionem cum rege Longobardorum, sed et in Ytalia prius. Hoc ibidem non scribitur. Hoc eodem tempore scribitur in historia Longobardorum quod tempore istius Gregorii Petronax cum iam in dicto monasterio pater et abbas esset, tunc dominus pontifex Zacharias plurima adiutoria contulit, libros videlicet sacre scripture et alia queque que ad utilitatem monasterii pertinent. Insuper et regulam quam beatus pater Benedictus suis sanctis manibus conscripsit paterna pietate concessit.

De quodam monasterio edificato hoc tempore iuxta Vulturnum a tribus nobilibus, de quanta redemptione quamque fecit. Et quoddam castrum captum a Longobardis. Cap. iiii.

Monasterium vero beati Vincentii martiris, quod iuxta Vulturni fluminis fontem situm est, et nunc magna congregatione refulget, a tribus nobilibus fratribus est edificatum, ut scilicet viri eruditissimi cumulenti. Eiusdem monasterii abbatis in volumine quod de hac re scripto signatur. Prefuit autem tunc adhuc beato Gregorio Romane sedis castrum quoddam a Longobardis qui erant in Benevento occupatum est, sed a duce Neapolitano quidam ex Longobardis captis sunt. Et quidam perempti, castrumque ipsum Estrie Rome recuperante provincia castri recuperata Gregorius pontifex lxx libras auri precium pacis dedit, ut dicta historia Longobardorum tradit. Per quod hoc quod regiones antique Campanie hoc est terre laboris sive abantiquo maritalis ecclesie ex donatione sancti Constantini sine cessione supra patres in Iohanne vi et Leone vi pontifice apostolico in Silvestro primo et xxxiiii ab eodem.

De Liubrando rege Longobardorum, quid fecit ecclesie de adventu Sarracenorum in Gallia, et qualiter Karolus triumphos dedit. Capitulum quartum.

Eodem tempore Liubrandus rex Longobardorum donationem patrimonii Alpium Cotiarum Romane ecclesie confirmavit, sicut supra fecit Aripertus rex eiusdem gentis tempore Iohannis pape. Inter dictum per quod apparet pacem fuisse factam inter Romanos et Longobardos per legatos Karoli Marcelli, de quibus supra immediate facta est mentio. Hiis temporibus apud forum Iulii sublato de medio Sereno patriarcha Aquileiensi Calixtus vir egregius, ut in eadem legitur historia, in vita et doctrina eminente Liubrando principe, dictam ecclesiam suscepit regendam. Huius etiam pontificis tempore gens Sarracenorum in loco qui dicitur Septa venit et inde transfretantes de Africa universam occupat Hyspanie regionem. Deinde post aliquod tempus, ut in eadem liquet historia, cum uxoribus et parvulis venientes Aquitaniam Gallie provinciam quasi habitaturi

UVA.BHSC

sunt ingressi. Karolus autem tudites qui etiam martellus vocatur. audiens eudone aquitanie principe. tunc discorde erat cum eo propter adventum dictorum sarracenorum in unum conjunguntur propter quod sciendum quod non fuit ipse sarracenus qui supra quia illos introduxit eudo. quod karolo sed contra ipsos sarracenos eudonem unanimiter pari consilio contra istos dimicat. Perruentes igitur franci et aquitani contra sarracenos. ccclxxv. milia interemerunt. francorum vero et aquitanorum mille quingenti tantum ceciderunt ibidem. sicut ex dicta longobardorum historia traditur. Solvitur autem hic auctor quandam dubitationem que oritur contra istas victorias sarracenorum utrum fuerit idem cum primis. qualiter dimisit filiis terras adquisitas iste mortuus. capitulum

Et attendendum hic quanta strages illa que facta fuit apud arelatem. quia illi venerunt de ultramarinis partibus isti autem de yspania. unde talibus verbis de ipsis maximam victoriam habuit ut supra patet historia autem longobardorum videtur illam de arelate postponere et quod venientes de ultramare applicuerunt contra partes arelatenses et arelate ceperunt et totam circumregionem demoliti sunt. Tunc karolus missis legatis cum muneribus ad luthprandum regem longobardorum ab ipso contra sarracenos auxilium petiit quod et factum fuit. Post hec prefatus princeps ut scribit amonius in gestis francorum. consilio suorum optimatum. filiis suis regna divisit. duos autem filios habuit. videlicet karolomannum et pipinum karulomagno. dedit austrasiam sueviam. quod nunc alemania dicitur atque thuringiam. Alteri vero secundo filio pipino scilicet proprio dedit burgundiam neustriam et provinciam in quo ostenditur debilitas regum quando iste karolus maior domus regis non resignavit regi dictam sed filiis. licet sub titulo maioris domus. nec potuerunt eidem resistere. Et quamvis multa hic essent dicenda. tamen karologo relinquamus imperatorum. et ad finem ipsorum sub compendio deducamus. ex hiis deductis karolus martellus ut scribit amonius in quinto libro videns propinquus exilium sancto dionysio multum donavit. ut decoravit dictis. et ornavit delitiis quantum ad res tres sacras. vasa et alia ornamenta. veniens quod carisiaco. in illa palacium super ysaram fluvium. febre correptus valida. diem clausit extremum. Quanto tempore karolus rexit regnum de multitudine sarracenorum qui de egipto et palestina venerunt in constantinopoli et eam obsiderunt ultio autem infelicissimum exitum habuerunt. capitulum 6

Rexit autem francorum regnum multis aliis adquisitis. annis 25, unde cum istis duobus pontificibus gregorio 2o gregorio 3o. gregorius gauduit. Scribit autem martinus de isto papa. vienne archiepiscopum constituit et dicitur vienne quasi biennia. eo quod biennio sit constructa. mortuus autem et in pace quievit et in vaticano sepelitur. in ecclesia beati petri. hujus etiam gregorii tempore sarracenorum gens in egipto congregata et palestina cum exercitu magno congregata veniens. in constantinopolim quam sancte fuit navigio circumdedit. per triennium obsedit hanc autem obsidionem historie longobardorum et vincentius beluacensis. referunt cum duobus millibus navibus venerunt. Sed bulgares constantinopolim auxilium prebuerunt. et orantibus sine viris intregantibus primo bulgari prebuerunt per valent. quod sarracenos et xxxm. milia ex sarracenis perimunt. permittit constantinopoli etiam orandi. instantia et precibus constantinopolis fortiter restituit. Sarraceni autem fame frigore. bello pestilentia sine numero perierunt unde in tertio anno ab obsidione recedunt confusi. ipsi quod cum navibus suis partim igne marino consumpte partim vero demerse. partim grandis tempestate gravate. ex tanta namque copia. vix. v. redierunt ad propria. Infra urbem vero xxx milia hominum pestilentia perierunt. et attendendum hic de iste sarracenis. quomodo isto tempore fecerunt. Ita modo considera multiplicandi sua fide quia vi armorum. nunc autem non vi armorum. sed instantia orationum et claritate imperatoris

De zacharia primo et xciii pontifice cum multa sua auctoritate fuit facta. in francia de processu filiorum karoli. in regno et qualiter unus seculum reliquit capitulum 7

Anno domini dcc.lxxviii. et ab urbe condita. m. dcc. Zacharias primus nacione grecus. ex patre polichronio in cathedra petri sedet. Sedit autem annis x. mensibus ii. diebus xv. et cessavit diebus xii. Hic fecit pacem cum longobardis quanvis antea adversus fecissent predecessori eius. Hujus tempore multa fuit instantia sua facta autem. primo de filiis karoli. martelli ut amonius scribit in gestis francorum carlomannus partibus regni. prout ratio competebat ex cum pipino contra unoldum aquitanorum ducem postea contra odilonem ducem bavarorum et de ipso quod triumphant ab inde karolus magnus suum propositum exponit fratri. suo de seculo relinquendo unde regnum cedens suo germano pipino roma profectus est carlomannus ut gesta francorum narrant. ibique coram zacharia se totondit et a summo pontifice vestes sacras accepit atque in soracti monte edificat monasterium in honore beati silvestri. ibique aliquanto tempore devote vacavit. qualiter consilio dicti pontificis se transtulit ad montem cassinum dimisso suo monasterio. cum eo interea hic pontifex quod de rege longobardorum qui tunc suis finibus recta succedit. capitulum 8

Deinde cum consilio et ortatu zacharie se transfert ad montem cassinum pro maiore firmitate religionis. ac ibidem factus monachus approbatus per quem dictum monasterium. conditum non modicum amplificatum

sarraceni in multo ... [illegible]

sarraceni contra constantinopoli cum multis navibus

de destructione eorum

Nota

rex stare [illegible]

UVA.BHSC

et ipse etiam zacharias. qui dictum principis ipsum
magnis dotauit prediis et regionis. decorauit.
Causam autem aliam assignat. eginardus doctor
eloquentissimus qui conscripsit gesta karoli ma
gni de quo infra dicetur. quia multi nobi
lium ex francia ad vota soluenda. roma so
llempniter commeabant. et eum velud dominum quon
dam suum non preterire nollent omnino quo maxime
delectabatur crebra salutatione intrum pelut
Unde in monte cassino. secessit. quievit in
prouincia samnie. et ibi quod reliquum erat
temporalis vite religiose conversando compleuit
Scribit etiam martinus de isto pontifice. quod ad
exortationem eius quidam rex longobardorum.
cum uxore et fidelis filius. ac filiabus. relicto ho
stio. habitum religionis assumpsit. ¶ Hic autem
rex dictus est Herachis. alii ipsum ratchis. appel
lant. qui fuit frater astulfi. ut infra patet. quem
in cathologo regum longobardorum non inue
nio potuit tamen esse quod alio nomine nominetur.
Qualiter tempore huius pontificis. liuprandus rex lo
gobardorum corpus beati aug. transtulit fecit papiam
ex sardinia. et de bellis que gessit pipinus. in theo
roma. capitulum nonum.

Quarta huius pontificis tempora scri
bit historia longobardorum quod liu
prandus rex eiusdem gentis depo
pulata sardinia per sarracenos loca illa ubi
erat ossa beati augustini translata de afri
ca propter vastationem tartarorum barbarorum cent
sedata tamen primo honorifice fecit condita in
sit et dato magno precio. accepit ea. et trans
tulit interim et ibi cum multo honore recon
di mandauit. Postquam autem pipinus filius
karoli martelli. totum assumpsit dominium ka
rolo in mano monachato in illis partibus ubi
suum erat regnum. regnum contra fines. saxo
nes. bella strenuissime gessit Et attende
hic. quod omnes historie. siue romanorum. siue gallico
rum. in hoc concordant. quod tota regio super re
num flumine apud occidentem. erat vero gallia
que gallia belgica dicebatur in aliis prouin
ciis remotis. assumere ut est barbantia olan
dia. flandria lothoringia et picardia ut
amonius scribit Sed ista pars supra renum bel
gica dicebatur ut scribit orosius quam iu
lius cesar missis asiam. ad galliam occupan
dam primo deuicit. Qualiter pipinus ad
regnum aspirat. et quod sollempnes nuncios
mittit ad zachariam qui iussit pipinum rege
fieri. capitulum decimum.

Redactis igitur nimiis regionibus sub
regimine francorum sub aliarum tarum
ad conquistarum per potentiam in sua potes
tate. Iam attemptat ad regnum ut non iam ma
iordomus. sed rex appelleretur quod mitta regnum.
illius temporis exigebat quia homines viles e

rant. Unde refert historia francorum amoni
i. li. quarto. quod pipinus maior domus. existens in re
gno francie. et constitutus per potentiam nuncios
sollempnes misit ad zachariam. videlicet bur
gandum. vitebergensem. episcopum et fuldradum
cappellanum suum. qui summum pontificem
requirunt. de regibus francie qui illis tem
poribus. insignia regalia non habebant po
testatem. utrum ipsi vere reges dici possent
vel illi in quorum manibus tota erat potestas.
quibus ubi papa zacharias rendit quod
melius est illum regem vocari. qui potestatem habet.
quam illum qui sine potestate manet. quod pro tanto
te dixit zacharias. quia viles homines erant
illius temporis reges. Unde postea subditur
in historia predicta. quod ut non conturbaretur
ordo. per auctoritatem apostolicam iussit pipinum
regem fieri. Qualiter pipinus auctoritate ecclesie per elec
tionem assumptus est in regem. et unctus a quo
dam archiepiscopo. bonifacio. et sic eleuatus a
franchis. et monasterio sancti medardi. apud
suessionem. ubi quo modo consolauit capitulum xi.

Pipinus igitur secundum morem francorum ut
scribit amonius ubi supra electus est
in regem et unctus per manus sancte memo
rie. bonifacii archiepiscopi et eleuatus a francis
in regno in monasterio sancti medardi quod
situm est in suessionis ciuitate. childericus vero qui
eo nomine. rex vocabatur tonsuratus est et in
monasterio missus sed quod monasterium missus
amonius non dicit. sed alie historie tradunt quod
ad montem cassinum se transtulit ¶ Atten
dendum autem hic. quod decretum aliter ponit in
xv. q. vi. c. alius. ubi sic dicitur quod romanum pon
tifex zacharias regem francorum non tamen pro
suis iniquitatibus tam pro eo quod tante potestati
erat inutilis. a regno deposuit. et pippi
num karoli magni imperatoris patrem in eius
loco substituit. omnesque francigenas a iura
mento fidelitatis absoluit Sed glossa Jo. expo
nit ibidem. hoc est deponentibus consensit.
Qualitercumque autem dicamus sine ut historie
francorum refert. siue ut dicit decretum sine
ut glosa ibidem exponit semper presupponitur
pape. eo quod omnis potestas in manu eius posita depo
det. ut scribit gelasius papa. anastasio imperatori.
ut patet di. xcvi. c. duo. Qualiter monasterio
monasterio montis cassini. totaliter reformato.
mittit monachos et cum eis karolus magnus
monachus vadit infirmitatem per recuperatione cor
poris beati benedicti. capitulum xii.

Huius etiam pontificis tempore tradit
historia. ut martinus refert. et vin
centius beluacensis quod decorato mona
sterio monte cassini. de tam probis viris. et ampliata
re. et nobilitato in temporalibus monachi
dicti monasterii. cum karolo magno roma
veniunt. ad papam zachariam rogantes eum
ut litteras regi francorum dirigeret. quod corpus beati
benedicti. quod floriacenses monachi furati fue
rant et tunc possidebant. loco cassinensi restituat
annuit summus pontifex zacharias rogatum pe

de translatione

UVA.BHSC

tiationibus et cum ipse clericus in Franciam vadunt ad prefatum regem. quos benigne recipiens. mandat fieri quod petunt tam ex litteris summi pontificis. tam ex propria sponte. quem tenero amplexabatur affectu fraternitatis. tradens eis in comitiva. Remigium archiepiscopum Rothomagensem. cum aliis tribus episcopis ad restitutionem expeditionem (?) sancti. Cumque ad locum venissent ex nacione flebiliter (?) gementibus et flentibus nimium qui corpus auferre debuerat. perculsi sunt cecitate et sic ab opere incepto destiterunt. De morte Zacharie et discordia inter ducem Fori Julii et Calixtum patriarcham. quam Luitprandus rex longobardorum dirimit. capitulum xiii.

non ... cultu
corrupcio
pena

Zacharias igitur papa. plenus virtutibus moritur et apud ecclesiam beati petri honorifice tumulatur. Hiis enim temporibus ut historia longobardorum tradit. inter ducem Fori Julii dictum Pemmonem et Calixtum patriarcham exorta est magna discordia et ad tantum predictus dux est provocatus. quod ipsum patriarcham consilio aliquorum nobilium longobardorum apprehensum ad castellum deduci fecit et de ponte super mare ipsum precipitare voluit. sed deo inhibente ex aliqua stupefactione mentis. non fecit. ipsum tamen in carcerem recludit et pane sustentavit tribulationis. Quod audiens Luitprandus rex longobardorum in magna ira exarsit. ducatumque Pemmoni auferens. Rachis eius filium in ipsius ordinavit loco. Ubi attende quod regnum longobardorum ducatus habebat. interdum in provinciis ut in Foro Julii. interdum in civitate cum suo territorio. ut in Brixia et in aliis civitatibus ut prefata refert historia. De Stephano secundo et xcv. pontifice. qualiter iuit in Franciam pro adiutorio. a Pipino ad eam rege postulando contra longobardos et honore sibi exhibito. per Pipinum et multis aliis. capitulum xiiii.

Anno domini dcclviii. et ab urbe condita. mdxxx. Stephanus secundus natione romanus ex patre Constantino in summum assumitur pontificem sedit que annis v. diebus xxviii. et cessavit episcopatus ... dies x. Hic ut Aimoinus scribit in gestis francorum libro v. gravatus a rege longobardorum Astulfo aliquando vocato eum Agistolfum. qui fratri successit in regnum ut infra dicetur. iuit in Franciam ad Pipinum regem pro adiutorio et pro iustitia recuperanda beati petri qua ipsum spoliaverat dictus Astulfus. cui occurrit Pipinus ut historia tradunt ad trium miliarium spatium de equo descendens et per frenum stratoris officium exercens. usque ad suum deduxit palatium. Invenit autem ibidem Karolomannum monachum et germanum dicti regis. qui venerat cum aliis monachis pro recuperando corpore beati benedicti quo fraudati sunt. ex causa superius assignata hic Stephanus ut supradicta narrat historia. confirmavit Pipinum in regnacione — sedem et unxit in reges duos filios eius. scilicet Karolomannum et Karolum magnum. Qualiter Pipinus iuit in Ytaliam. contra Astulphum regem ipsum devincit. in bello et se sub iuramento obligat. eum ad satisfaciendum ecclesie. Capitulum xv.

domini

Tunc Pipinus rex volens ecclesie desiderio satisfacere. Stephani pape satisfaciat petitioni unde exercitum parat et cum ipso contra Astulfum in Ytaliam vadit. pro iustitia sancti petri recuperanda. quod cum pervenisset ad regem Astulfum. parat se toto conamine ad obviandum regi Pipino. nec iura volebat restituere sancti petri. Hic autem Astulfus frater fuit Rachis. sive Ratchis. de quo dictum est supra quod seculum reliquit. qui et regi Pipino. obviam venit ac bellum requirit. Eo tempore scribit Vincentius quod nocte quadam in celo signum magnum apparuit globus videlicet igneus. a gallie finibus declinans in Lombardiam. Pugnatur igitur ad invicem sed domino auxiliante. et beato petro apostolo Pipinus rex cum francis victor efficitur. Tunc rex Pipinus ad restituendum bona ecclesie supradicte compellit Astulfum. Ille vero sub sacramento promittit. datis xl. obsidibus de melioribus sui regni. Tunc rex Pipinus ad Francos redit. et eodem anno ut supradicta francorum historia narrat Stephanus papa ad sedem apostolicam redit. cum nunciis regis Pipini. Ophelardo cum sociis suis. Isto tempore Karolomannus monachus venit apud Viennam quievitque ibidem per aliquod tempus cum Bertrada regina. infirmus enim fuerat. et adhuc languebat. post dies multos et ab inde migravit ad dominum. Qualiter Pipinus iterato redijt. in Ytaliam contra Astulfum qui fidem non servavit de donatione quam fecerat ecclesie qualiter Stephanus imperium transtulit et quare capitulum xvi.

De signo in celo

Interim autem Astulfus. de hiis que promiserat non observat. ut dicta tradit historia propter quam causam Pipinus iterum in Ytaliam vadit contra regem longobardorum Astulfum. ipsumque in Papia obsidet. cogitque exsequi quod promisit. vadit Ravennam Pipinus et Papiam capit totamque Pentapolim romagnole cum exarchatu. in quo Bononia continetur. ut infra patebit. et hec omnia beato obtulit petro. similiter Karolus magnus fecit filius eius ut infra patebit. De hoc pontifice scribitur. quod ultimo anno sui pontificatus romanum imperium a grecis transtulit in germanos in persona magnifici principis Karoli. adhuc in iuvenili etate constituti. Ratio autem assignatur in glossa super ... venerabilem extra de electione. et historia refert quia imperatore Leone iiii. in sua impietate mortuo qui ymagines expugnavit. ut supra est. ... successit ei filius eius Constantinus. qui magis in pia parte non solum in dicto errore sed etiam in omnibus

Imperium translatum ... [illegible] ... et [illegible]

UVA.BHSC

vicijs et peccatis. ut in maleficiis artibus magicis
lururijs. in quibus longo tempore vixit. et qui
in nullo iuvabat ecclesiam. quam potius ledebat.
sic pessimus hereticus et omnium genere viciorum plenus
unde motus fuit Stephanus papa. ad faciendum
quod fecit. et ad diffiniendum quod fecit et ad di
ffiniendum quod dicta translacio fieret. *Qualiter est*
intelligenda ista translacio. hic declaratur. de luprand
do rege longobardorum. qualia bona fecit. et certa
hic incidenter traduntur. Capitulum xvij.

Non tamen intelligas quod dicta translacio
tunc fuit facta sed solum fuit ordinata.
Post mortem pipini patris sui. et ipse
pipinus stephano super vixit. quia non sedit
nisi quinque annis. et pippinus regnavit xv. annis.
Unde in hac glosa. Responsio. multi decipiuntur quia non
fuit imperator nisi ad tempora leonis pape.
iij. ut infra patebit. ¶ Primo enim fuit ordinatus
per stephanum ¶ secundo factus est patricius. per adrianum
et iij. recepit coronam imperij per leonem. 33 anno
regni sui sed quarto anno subiugavit ytaliam. et desiderium
regem longobardorum cepit. ut narratur in gesta
francorum. dicitur. et infra liquido cernitur. Stephanus ergo
papa. sub tanto protectore pipino moritur et in
ecclesia beati petri sepelitur honorifice. quia homo
fuit qui magna attemptavit. ut eorum
appetere rex ardentius honore meruit. ¶ Huius autem
pontificis tempore regnabat apud longobardos
liutprandus quod intellegas ab aistulfo alias
siluanum non posset historia. ut patet ex dictis de quo
scribit paulus. in longobardorum gestis. et de quo
actum est supra. qui fuit virtuosus rex qui in mul
tas in eorum honore per singula loca. ubi degere
solebat basilicas construxit. ¶ Hic monasterium
beati petri quod foras muros. ticinensis civitatis situm
est. et celum aureum appellatur instituit. in
summa quoque bardonis alpe monasterium quod
barcetum dicitur edificavit. in ollamia. miro o
pere in honore sancti anastasij martiris Christo domi
no statuit. in quo et monasterium fecit
pariter etiam modo per loca singula diva templa i
nstituit ¶ Intra quoque suum palacium oratorium
domini salvatoris fabricavit. quod nulli alij reges
fecerunt. Sacerdotes et clericos instituit. qui
cotidie. divina officia decantarent. sicque in dio
nitu sua tempora deduxit extrema. *de quodam*
sancto viro qui fuit tempore luprandi. et de tribulacione
quam passus est dictus rex. quam pacienter sus
tinuit Capitulum xviij.

Fuit etiam temporibus istis. ut eadem hys
toria refert. cui sancto nomen est. in ligu
rie partibus. vir magne sanctitatis baudoli
nus nomine. qui multis miraculis preditus
fulgurante. refulsit quamsepe futura predi
xit. absentia quoque quasi presentia nunciavit. Deni
que cum rex liutprandus vel luprandus in urbe silva
venatum iuisset. unus ex eius comitibus cervum
sagitta percutere visus est sed eiusdem regis nepote

hoc est sororis eius filium nomine anfusum volens
sauciavit. Quod rex cernens valde eum ipsum
puerum diligebat. in lacrimis eius incommodum
lamentari cepit. statimque unum de suis equitem
misit qui ad virum dei baudolinum curreret
eumque peteret ut pro vita eius deum precum
rogaret. Cum vero ad servum dei pergeret. puer
defunctus est. Cui servus dei famulus adesse venienti
sic dixit. Scio qua ob causa venis. sed id quod
postulas fieri non potest. quia puer ille defunc
tus est. quia sic est dei voluntas quod cum rex
misso fuisse regi quod a servo dei audierat. in
nuasset. Rex licet doluerit. quia effectum sue sup
plicacionis. habere non potuit in pace sustinuit
sed vere cognovit virum dei. vere plenum prophetie
de quibusdam mirabilibus que acciderunt in mundo hoc
tempore et de constantino. quinto. qualiter misit
organa regi pipino capitulum xix

Hoc etiam tempore ut refert eciam ibi
coruscantis insula comitia que fecit t'no
tis tribulis. fuit est quo vires. alie fu
nesse sunt. alie ad montanis. ad subiecta ca
pesta. cum muris et habitacionibus suis integre
et salve plusquam ultra sex miliaria transmi
graverunt. In mesopotamia etiam terra dirup
ta est. usque ad duo miliaria. alia quoque ter
ra minus alba et arenosa. de profundo ascen
dit. et ex eo animal mulinum humana voce pro
nuncians mansionem gentis absemo contra
arabes et ysmaelitas. ¶ Eodem tempore con
stantinus imperator ut admonius scribit in gestis
francorum. cum multis alijs donis organa pre
ciosissima. pipino transmittit. Rex autem pi
pinus suum suum placitum tenuit in compendio
quod nos modo vocamus planetum ubi et
dicta organa tanquam vere decora. letanter
suscepit alie historiarum dicunt. quod non recepit sua
detestans impietate In eodem autem parla
mento a duce bavariorum iuramentum fidelitatis
recepit. cui nomen tassillo ¶ Ubi attende
quantum se extendebat dominium francorum
quia antiquitus. usque terminum a parte occidentis
quae quondam gallia belgica vocabatur. et vel
ita terminum usque oriente ubi est superiora
bavaria que modo sunt duo ducatus in
theutonia *de paulo. papa. et xcvij. et de operi*
bus ipsius multum virtuosis. de quodam sancto
gengulpho de burgundia Capitulum
vicesimum.

Anno domini dcclxxiij. et ab urbe
condita. mdccclxxv. paulus papa
natione romanus ex patre constantino
dereccione intelligit in cathedra petri sedit
sedit autem annis. x. mense uno et xxv. anno
j. mense uno hic constituit. ut contra his
toriam ponere divina officia non celebrare ante ho
ram tercia in mane. Iste transtulit
corpus beate petronille virginis filie beati petri

UVA.BHSC

per ad titulum beati petri. eidem dedicat autem petronille. dulcissime filie. et in sarcofago [illegible] reposuit. Hunc martinum [illegible] de [illegible] commendat quod hic ad pauperes familiaris noctis silentio procellas in hiemem et pauperum et mercatorum [illegible] eis nummos miserando viduis et pupillis. et aliis egentibus ope ferebat. hic tamen pro estiuo calore apud sanctum paulum moraretur. ibidem in pace quievit. sepelitur. sed postea romam ad honorem apud sanctum petrum sepelitur. ¶ Huius autem tempore fuit quidam sanctus vir in burgundia. ut historia refert dictus gengulfus. qui in sua [illegible] fonte quem emit in burgundia a [illegible] deo impetravit. hic cum uxorem [illegible] adulterium commisisset. ab adultero [illegible] occiditur. Sed cum uxor miraculis coruscantem detraheret et diceret si gengulfus miracula facit [illegible] cantet. ita factum est omni sua [illegible] quod semper [illegible] cantabat. De quodam sancto qui apud veronam claruit. de turchis qui isto tempore invaserunt armeniam. et de quibusdam miraculis que hoc tempore acciderunt. capitulum xxi.

Huius etiam tempore apud veronam civitatem quidam vir theodelapius nomine fuit ut historia longobardorum narrat. qui inter multa de ipso quod [illegible] presago [illegible] futura predicebat [illegible] quandam specialem [illegible] floruisse. ¶ Isto etiam tempore ut scribit vincencius in speculo [illegible] turchi qui de montibus caspiis exisse dicuntur. ut supra patet armeniam maiorem infestant. [illegible] pestilentia fuisset suasione [illegible] canonicorum [illegible] et [illegible] pro hoc [illegible] salus patrie reddita est. hunc assumpserunt tondendi [illegible] ¶ Eodem anno stelle de celo cadere vise sunt ut omnes finem mundi imminere arbitrarentur. In syria [illegible] ymaginem salvatoris [illegible] oprobria que olim iudei domino nostro ihesu christo intulerunt huic ymagini intulerunt. tunc de latere eius exivit de ipso sanguis et aqua. qui illi supposita ampulla susceperunt omnes infirmos in synagoga [illegible] collectos hoc sanguine aspergebant et sanabantur [illegible] compuncti ad christum convertuntur quibus baptizatis [illegible] ut singulis annis v° idus novembris passio domini et ymaginis celebratur. De bellis que pippinus gessit virtuose. et quomodo castellane duce bauarie et quomodo [illegible] cepit capitulum vicesimum primum.

Sed redeundum ad pippinum regem qui contra [illegible] pontifices

magna fecit. Primo quidem contra saxones et alios alamanos transiens regnum suum usque occidentem contra naffarium principem vel ducem aquitanorum pro iustitia ecclesie servanda quam iniuste spoliabatur a prefato duce. sic romam etiam a longobardis. Veniens ergo contra predictum ducem [illegible] iam dicta ad mandatum se parat pro iustitia facienda ecclesiarum pro qua complenda dictus dux dat obsides quos [illegible] nobiles sui ducatus. ¶ Insuper per iuramentum se obligat ad observandum in predicta hoc est restituenda iusticie [illegible] ecclesiarum. et sic pippinus redit usque parisius et ibidem pascha celebravit. Sed postposito pacto et neglectis obsidibus dictus dux de omnibus que promisit nichil observat. ob quod tamen pippinus ita [illegible] francorum exercitum contra predictum ducem in favorem iustitie ecclesie et ecclesiarum aquitanie quas predictus dux in servitute redegerat intrat igitur dictus pippinus regiones aquitanie cum filio suo maiori dicto karolo qui postea karolus magnus est appellatus. possessiones vastat. civitates et castella capit. ut aimonius dicit in gestis francorum. videlicet in arvernia [illegible] lemovic [illegible] que omnia ad ducatum aquitanie pertinet. quia ut historiographi ferunt et precipue [illegible] ethymologiarum omnes provincie que [illegible] a fluvio ligeri et garona aquitania dicebantur. quod [illegible] non includebat infra eorum regno. ¶ Item tertium iter faciens cepit bituricam civitatem et castra multa. Deinde postea quartum iter faciens [illegible] cepit [illegible] de toto quasi ducatu fecit. et in hiis omnibus [illegible] iustitia ecclesiastica est restituta duos autem [illegible] adversarios quos fortiter [illegible] videlicet [illegible] et rossillone utrique pippinus humiliavit. [illegible] De sinodo quam pippinus celebravit in francia in favore fidei pro discordia que erat inter grecos et latinos de ymaginibus unde pippinus [illegible] pontificum [illegible] confirmavit capitulum vicesimum secundum.

Eodem tempore hoc est anno sequenti refert historia quod pippinus celebravit sinodum magnam inter romanos et grecos de sancta trinitate et de ymaginibus. a tempore enim leonis et constantini maxima fuit controversia contra ymagines ut supra patuit de capitulo xiij et xvi. ab anno domini sed prevaluit diffinitio summorum pontificum in veneratione ymaginum [illegible] volentes ponere scisma inter grecos et latinos. tali modo suadebant in partibus non esse ymagines adorandas quia videbantur ydolatrie sed non est verum quia ymago fert intellectum humanum in illud cuius est ymago. non est eadem [illegible] de ymaginibus et sculptilibus ydolorum quia ibi [illegible] spiritus maligni qui in eo [illegible] dabat responsum. cui nulla debetur reverentia. sed non sic de sanctis ymaginibus. et ideo non ydolatria sed latria dari debet. et ideo pippinus inter principes latinos sol-

Margin notes: [illegible] · de [illegible] · de veteri [illegible] · de passione ymaginis [illegible] · humiliat necessitas · [illegible] · ecclesia · ymagines [illegible] adorande

UVA.BHSC

tempore habebat. Synodus pontificum tunc solus in suo regno sic vere zelator fidei voluit roborare. Qualiter iste post dictam synodum transit ad occupandum aquitaniam quam suo iunxit dominio et inde rediens in francia moritur capitulum xx quartum

Post hanc autem synodum iste convertit se ad aquitaniam. magnaque fecit capiens munitissimas civitates. narbonam videlicet et tolosam. albiensem regionem cum pluribus castris ut scribunt aimoinus et ricardus. inde usque garonnam. pueriles vasconas cepit. et filius eius maior dictus postea karolus magnus. inquit capit matrem vaifarii et sorores et nepotes. inde venit petragoricas. ipsamque recepit ibidemque cum vaifario pugnat. et commisso bello vaifarius interficitur. et sic totam aquitaniam occupavit. quam suo regno coniungit. ut infra videbitur. pipinus vero in franciam rediens. morbo preoccupatus obiit. Regnavit autem ut ricardus dicit. annis xv. et eo amplius administravit. et sepultus est in basilica sancti dionysii. Regnaverunt que filii eius pro eo karolus et karlomannus. Hoc eodem tempore leo iiii. supradicti constantini filius imperat. annis v. hic malus fuit. sed non sic ut pater. monachos facit. et ipsos ad dignitates promovit. sed quia parum regnavit non plus invenimus de eo. Huic successit yrenes. leonis uxor cum filio suo constantino. quibus de quibus agendum. cum de stephano agetur pontifice. De constantino ii°. et xcvii. pontifice. qualiter male intravit. et inde abiectus stephanus iii eligitur et xcviii. pontifex. qui synodo congregata omnia acta constantini ii retractat. capitulum xxv.

Anno domini dcclxviii. et ab urbe condita m.d.xlv. constantinus ii de laico. natione romanus. in cathedra petri sedet. Sedit autem annis duobus. mense i. diebus xxviii. et cessavit mensibus vi. diebus xvi. De hoc autem constantino nullam cronice faciunt mentionem preter martinum et cusentinum et ipsi dicunt ipsum tirannice subintrasse. et paucis sedisse. quia statim ut cognitus fuit abiectus et oculis privatus ac in carcere est retrusus. Successit autem eius sequens iudicium. quia ipsum constantinum quidam virtute magna eiecerunt. et sic isto tractato. stephanus iii. a clero eligitur. natione siculus. ex patre olivo. sedit autem annis iii mensibus v. die xxviii. huic nichil de augetur quia dicit cusentinus quod ille pseudo papa. constantinus tunc sedit. quod in precedenti capitulo. scribit vacasse ecclesiam per annum et unum et menses unum. hic ut martinus scribit. ex gallia et italia rome convocata synodo. omnia a constantino ordinata revocantur. preter bapt. et confirmationes. et omnes per ipsum ordinati degradantur. constituit etiam ibidem ut nullus ad pontificatum assumeretur nisi per distinctos gradus. moritur et in vaticano sepelitur. in basilica beati petri.

De karolo magno et actibus eius qui fuerunt auctores suorum gestorum. de morte fratris et qualiter successit. ubi movetur quod. capitulum xxvi

Huius autem tempore mortuo pipino. karolus primogenitus eius. qui et karolus magnus a virtute et magnitudine et postea appellatus est pro sua magna virtute onde(?) cuius gesta et actus describit aimoinus. in gestis francorum libro v°. hac eadem historia. omnes scriptores historiarum describunt magne eius. et precipuus scriptor de omnibus actibus eius. fuit egmardus plus. vir expertissime mortem ipsius et educatus in palatio principis memorati. hic autem sic narrat de ipso. quod huius alium fratrem quidem habuit karolomannum qui eandem partem habuit regni. quam et patruus karolo manus. qui postea monachus et eandem partem karolo primogenito. pipinus a magno dedit. quam cum suus occupavit. ut supra patet sed post duos annos a possessione regni ut tradunt hy auctores. karolo magno dictum claudit extremum sine prole mortuus sit. de consilio et assensu omnium baronum ipsius aliam partem regni occupat. quod ad suum pertinebat et mutuo attendebit. quia egmardus. qui gesta karoli scripsit tradit etiam quod mortuo patre eorum pipino. fratribus facto eorum conventu sollempni ambos sibi reges fecerunt. et ut supra de scriptum in precedenti capitulo. quod stephanus ii unxit filios pipini in reges etiam vivente patre. sed utrumque ecce potuit primum tradit aimoinus in gestis francorum libro v. refert. egmardus nunc memoratus.

Solvitur quod mota de imaginibus quando ibi fuit sive tacta. de constantino quod cum tempore et imperatrix sua yrene. ipsa ut quomodo ambo faverit fidei et per eos imagines sublevate sunt. et per ipsum synodus congregata est. synodus ii niceia. capitulum xxvii.

Translatus igitur auctus fuit imperii a protanta nonitate pra(?) sed quia translatio facta est a stirpe pharamundi. qui fuit primus rex francorum qui primo regnare cepit tempore theodosii minoris ut tradunt aliqui historiarum et ronabilis quia post arturum qui totam subiugavit britaniam galliam galliam et saxoniam fuerunt tunc reges in gallia. eo quod tunc romani per arturum de gallia fuerunt expulsi. alii dicunt quod tempore valentiniani senioris. sed de hoc diffusius dicitur cum de cathalogo imperatorum agetur. et hoc dixisse sufficiat. quomodo pipino quantum ad stirpem illa gratia et firmata regni. Hoc etiam tempore constantini vi. cum yrene matre sua imperat annis x. x. hic quamvis longaevus et sic iunctus vixit. ambo cum in hoc convenerit ad favorem fidei et divinum promovendum nihil cum illa tempore per illum impii ut scribit ricardus facta synodus in niceia. ubi episcoporum in qua fides ortodoxa confirmatur. Specificant autem aliqui historiarum quia ibidem preter imagines quibus ibidem sublevate sunt ut scribit vincentius

UVA.BHSC

affirmatum constitutum sit apud filios priores de
pisde tempus in longis inunctionibus. ut idem
auctor refert. homo quidam fodiens. invenit
arcam lapideam. quam cum aperuisset. virum ia
centem reperit. in manu lampadam auream
tenentem. in qua scriptum erat. Christus nascetur
ex Maria virgine et credo in eum. sub Constantino
et Yrene imperatoribus o sol iterum me videbis.
forte loquitur de secundo adventu eius qui tunc nos
videbit. cum magna claritate. De quodam
mirabili prodigio quod isto tempore apparuit.
de obscuratione solis. de quodam episcopo tirinensi. cuius
nomen Petrus qui isto tempore claruit. in vita et
doctrina capitulum xxviii

Refert autem quidam incredibile. Mar
tinus polonus unde habuit nescio. quod
hijs temporibus obscuratus est sol. xvii
die. ita quod videri non potuit. quod plus hec
accidisse dicebat. propter excecationem predicti im
peratoris quem excecaverat. Yrene mater eius sti
mulo invidie mota quia filius suus regnare
imperare non permittebat. Isto etiam tempore
ut historia longobardorum tradit floruit episcopus
tirinensis. Petrus qui de prosapia regali exi
stens. multis virtutibus claruit. tam in vi
ta quam doctrina. hic aliquando propter veritatem exi
lio relegatus. secundum erat tirini. et quadam vice
cum sancti Martini. visitaret ad quem spe
ciali devotione suum dirigebat affectum.
et quadam vice ibidem pernoctaret. apparuit ei
in visione. et consolans eum eidem. denunciat
futurum episcopum tirinensem. postquam vero episcopus
factus est. ecclesiam in honore dicti martiris in pro
prio edificat solo urbis eiusdem. De adri
ano papa et xcviii pontifice qualiter misit le
gatum ad karolum magnum. pro auxilio contra
desiderium regem longobardorum et obtinuit cum
honore legato remisso. capitulum xxix

Anno domini dcclxxii. et ab urbe
condita. mdxxi. adrianus pri
mus natione romanus. ex patre
theodoro de regione malata. in cathedra
petri locatur. Sedit autem annos xxiii. menses
x. dies xvii. et cessavit dies iii. hic fuit tempore
karuli magni. quem advocavit in auxilium
suum contra longobardos. qui vexabant ecclesi
am. mortuo enim aistulpho. quem quidem vicit pi
pinus. ad petitionem stephani pape. succe
dit desiderius filius eius. et sic in regno ita
malefico. vexatio autem ista erat. quia desi
derius sequens vestigia patris sui occupa
verat villas et castra. ac civitatem ecclesie et non
et romam vectigali vexabat. et gravabat tribu
to. sicut tempore suo aistulphus. a quo gravamine
prominentiam etiam relevat. sed iste desiderius re
novavit. Transmisit adrianus primum legatum
suum pro ...a ad regem karolum post
ii annum sui regni. ut ex tamen ... in gestis
francorum habetur. Gesta et eginardus. gloriosissimus

historiarum scriptor. hoc idem refert in principio gestorum
dicti principis. dictus autem legatus vocabatur petrus
presbiter romane ecclesie cum sua comitiva. quem gloriosissimus
princeps gloriose recepit. et sinodum congregans
ut ibi dictum. hoc est parlamentum quia parlamentum principes
convenerunt omnes consenciunt. summi
pontificis petitioni annuendum. Qualiter ka
rolus magnus cum exercitu. navali et campali vadit in
ytaliam. et desiderium regem obsidet in papia. et de
effectu obsidionis. capitulum xxx.

Parat igitur se ad eundum et dictum legatum
cum gratiis remittit. et per mare atque per iuga
montium. exercitum suum deducit. licet
cum difficultate non modica. veniens igitur in ligu
riam. et emiliam quam nunc lombardia plana vocatur
in circuitu civitatis papie. sua tabernacula fi
git et castra. in quibus natale domini celebravit. ut
scribit amonius. pascha vero relicto exercitu in urbe roma
cum summo pontifice adriano. inde festo consumma
to rediit ad sua castra. nec se movet quousque de
siderius et uxor atque filii subiciuntur dicioni. ibique
videntes omnes longobardi. ceteris civitatibus ytalie
eiusdem domino se submittunt filius tamen desiderii
primogenitus nomine adalgisus. de manu exercitus
francorum evasit cum aliis. in franciam deducitur
ibique vitam finivit. Adalgisus manu fortissimo
polis se transtulit. ibique moritur. Itaque cunctis ex
peditis rebus ut expedit regnum ytalie pipino fi
lio suo tradidit. hoc autem accidit. anno domini
regni sui ut scribit ricardus. inde karolus roma
veniens. omnia priora ecclesie beato petro restituit
similiter ducatum spoletanum et beneventanum ut
historie tradunt. De privilegiis concessis et dignita
tibus. karulo magno per adrianum. congregata
sinodo propter hoc confirmata. collatam ecclesie ab ipso capitulum
xxxi.

Nunc summus pontifex. adrianus conside
rat beneficia. tanti principis ecclesie romane
collata consilium congregat. in urbe.
cliii episcoporum. et abbatum ut habetur. di. lxiii. capitulo
adrianus. ac gloriosissimo principi. adrianus cum omni
sua sinodo. hanc tradidit dignitatem videlicet ius et po
testatem eligendi. pontificem. et ordinandi apostolicam sedem
dignitatem quoque patriarcharum eidem concessit. insuper
episcopos per singulas provincias. ab eo investituram
accipere diffinivit et ut nisi a rege laudetur et in
vestiatur. episcopus a nemine consecretur. et quicumque
contra hoc decretum esset anathematis vinculo innodavit
nodavit. et nisi resipisceret. bona ipsius publicari
precepit. que omnia in dicto decreto. et capitulo
continetur hac autem dignitate non invenitur usus
fuisse. sed ne cessisse. Octavo capitulo pontifices
fuerunt toto tempore sui regiminis a collatione
facta. quod fuit spacium xl. annorum. quia solus leo
iiius. et isti duo pontifices. videlicet adrianus et leo
iiius. sederunt multo tempore quia annis xliiii.
et mensibus. De installationibus. autem breviter in
gessit. sic et pius et successores francorum ... post
sed bene omnibus cessit ludovicus paschali pape. ut
videbitur infra. di. lxiii. capitulo ego ludovicus.

UVA.BHSC

*Qualiter gloriosus rediens de ytalia. reperit saxo
nes suam terram invasisse. quam iniuriam ipse
vindicat illis quasi ad nichilum redactis Ca
pitulum xxxv.*

Post hec autem sumpta benedictione ab
adriano. gloriosus princeps redit in
franciam. Refert autem amonius in gestis
francorum. quod dum rex karolus esset in ytalia pro
ecclesie romane deffensione. saxones quietat (?) et
fines gallie. super renum marchias eorum inva
dunt. ubi quandam ecclesiam erant. quam sanctus martir bo
nifacius. atque archiepiscopus maguntinus consecrave
rat atque per spiritum prophetie predixit quod incendi
vel cremari non posset. Sed cum adhoc dicti saxones
conarentur. nec valerent duobus angelis in
vestibus albis. ipsam protegentibus quos aliqui
dam ex infidelibus videbant. qui inclusi erant a sa
xonibus. et acastris eorum Iste a paganis qui obside
bat visi sunt. ut cognosceret quanta esset virtus
dei. Nullo igitur modo. comburi potuit. sic nec
3. pueri ignis fornacis combussit. ut patet in da
niele. Sed gloriosus princeps. veniens. de ytalia.
cum suo exercitu saxones includit ipsosque vi
ncens. recludit. cum obsidibus datis. promittentibus
facturos obediendo glorioso principi. sic dictus prin
ceps. quievit. Et attende hic. quia duo genera
hominum multum infestaverunt. regem karolum
qui regno suo. erant confines. erant confines.
ex parte quidem orientis et aquilonis. erant saxo
nes. sub quorum nomine comprehendebantur omnes
moventium barbare nationis. cum quibus sepius
pugnabant et ipsos ultimo ad nichilum redegit
et vi gladii quasi omnes ad fidem convertit in quo
hominum genere. etiam frisones includuntur quos
ut dicta historia tradit. et karolus magnus
perdomuit. et karolus tudites eius aug. pronatus
*Declarantur hic provincie germanie. quas di
ctus princeps subiugavit et in qua provincia
gallie. karolus natus est et mortuus. Ca
pitulum xxxvi.*

Iste autem nationes. eidem erant. confines.
quos renus fluvius comparabat. dividebat
bat gallia. belgicam a germania. que quidem
de gallia hodie tota theotonia appellatur
Reuttum gallico. vivunt. a meta lothoringie.
provincie usque in coloniam. aquisgrani magna
provincia natus est karolus ubi et suam sedem ha
buit. ut in immanacia sic sua gesta francorum
scripta narravit. In ista etiam provincia moritur
et aquisgrani sepelitur in basilica beate marie
quam propriis sumptibus fabricavit. Ista est
etiam gallia quam primo expugnavit iulius
cesar et quadraginta in VII. li. contra pagios
helvicios vocat. ut dictum est supra. nunc autem
appellatur regio super renum et ad regem ala
manie pertinens. cum imperator eligitur per
quod apparet. quod nomina provinciarum sunt immu
tata. et in dominio variata. *De alio genere homi
num karulo infesto videlicet aquitania et vasconia
quod dictus princeps multum humiliavit et sue
subiecit dicioni. De alcuino et eginardo philosophis
qui fuerunt et qualia fecerunt. capitulum xxxvii.*

Aliud autem genus cum quo multum
pugnavit. fuit aquitania et vas
conia. que regiones duos habebant
duces. ut dicte historie refferunt. utrumque
igitur duce expugnans tota provincia
sue subiecit dicioni et suo iunxit regno.
Sed redeundum ad gesta presentis pontifi
cis adriani. quia magna fecit et multo
tempore fecit ut supra patet. Scribit autem
martinus de ipso quod sub eo celebrata est sino
dus. cccl episcoporum in constantinopoli. que eo presen
tiebat gesta predictam karoli. magni ex subi
ta subiectatione ytalie. vim istud gallum.
celebratum est. post nicena sinodum sancta
tempore michaelis imperatoris qui vere ca
tholicus fuit. ad confirmatione ymaginum
et aliorum que ponent. ad veritate fidei orthodo
xe. alia autem ipse celebravit presente karulo
in urbe Romana. de qua dictum est supra. Hoc tem
pore iam floret albinus qui et alchinus
karoli. eruditor. hic genere anglicus autem in
genio et sophia excellentissimus ut tam
in sciencia sed in morum honestate preclarus quo
etiam tempore floruit eginardus qui gesta
dicti principis. luculentissimo stilo scribit
sicut filii ludovici qui eidem imperio succes
sit. alchinus autem tante fuit gratie apud regem
quod omnes liberales artes ab ipso didisit
nec non et filios suos per dictum philosophum instrui
mandavit multa etiam per ipsum virtuosa
sunt facta tempore istius pontificis. ut his
torie refferunt. Sed hec ad presens sufficiant
*Resumit actor iterum de actibus virtuosis adri
ani. qualia fecit. Item qualiter gloriosus princeps. ve
nit roma causa orationis. vivente adriano et de
hiis que ibidem fecit. capitulum xxxviii.*

Hic vero pontifex tam intra muros
urbis quam extra. multas ecclesias res
tauravit. et muros urbis qui
usque ad fundamenta dirupti erant renova
vit. Hic etiam monasterium sancti stephani
edificavit quod contra ecclesiam sancti petri.
situm est congregationemque monachorum insti
tuit ut in ecclesia beati petri. cum aliis monas
teriis que gtis. ibi instituerat laudes per sol
verent quotidianas. hic sanctus pontifex
in pace quievit. quia suo tempore karu
lo regnante. gloriosissimo principe ecclesia
floret. honorifice autem sepelitur in ecclesia
beati petri in vaticano. quia merita sua
virtutum exigebant honore. Istius etiam
pontificis tempore refert amonius in gestis
francorum. li. 4. quod karolus post victo
riam. saxonum habito consilio. elegit venire
roma cum sua familia. causa orationis unde
intrans ytalia adhuc adriano papa vivente

UVA.BHSC

nente. natale celebrauit in papia. veni-
ensque post hec roma ibidem pascha celebrauit
ibidemque pipinus filius suus babtizatus ab
adriano papa. et duo alii filii eius ab eodem
pontifice uncti sunt in reges. et hii fue-
runt videlicet pipinus. et dominus ludouicus. quorum
pipinus factus est rex in ytalia. secundus in aquita-
nia. et inde rediens de urbe. venit usque me-
diolanum. ibidem receptus est gloriose a clero et
populo. et ibidem filia sua babtizata est. no-
mine gisola. ab archiepiscopo mediolanen.
nomine thoma. viro venerabili. pio et sanctitate
eximie. inde rediit in franciam. Monet
questionem auctor et soluit qualiter adrianus mi-
sit legatos ad tassillonem. ad peticionem regis
pro pactis seruandis capitulum xxxvi.

Et attende hic de filio et filia. quo-
modo babtismum susceperunt quia
filius a papa filia ab archiepiscopo.
hoc potuit esse. ex consuetudine illius temporis
quia retardabatur babtismus puerorum et ma-
xime nobilium propter maiorem sollempnitatem vt
incandescerent. quamuis laudabile non videatur
propter periculum. ¶ Eodem tempore scribit idem amo-
nius. sub eodem pontifice audisse quod ad peti-
cionem dicti principis. misit legatos. for-
mosum et damasum episcopos tassillonem. ducem
bauarorum. pro obseruandis promissis facto-
rum. Eodem modo et ipse karolus magnus. suos
transmisit legatos. pro pactis seruandis. il-
le vero prius obsides offert. et sic est pax refor-
mata. ¶ Illud igitur. de dicto principe. que
sub isto capitulo dicta sunt sufficiant. et alia que
acta sunt ad sequentem pontificem reseruentur
vnum tamen non silendum quod amonius scri-
bit ubi supra. quod mirum dilexit rex karolus
adrianum papam quod audita morte eius lacri-
matus est copiose non tamen ibidem scriptum sit. quod
ex sua magnanimitate. multum filium mor-
tuum fleuit. inter quos duos perdidit per mor-
tem valde caros.

Capitula iiij. libri. huius hystorie

¶ De leone. iii. et xcvi pontifice. qualiter
fuit a romanis mutilatus. et diuina virtute re-
stitutus. et qualiter iuit in franciam ad karolum
qui venit cum ipso romam suas vindicauit
iniurias. capitulum. primum.
¶ Qualiter misit obuiam leo clerum et populum ka-
rulo et ipse recepit eum in gradibus beati
petri. et in ecclesiam deduxit. et qualiter leo
se purgauit. de criminibus sibi impositis. 2m
¶ Qualiter ipso existente rome nuncii patriarche ihe-
rusalem venerunt. ad ipsum pro adiutorio ipse
uero cum exercitu vadens ultra mare. totam
terram patrum. capitulum. 3m
¶ Qualiter karolus magnus coronatur in imperato-
rem. et acclamato sit per populum de eius imperio. inde
mouetur questio. contra hoc et soluitur. capitulum 4m.
¶ De vltione facta. per imperatorem contra illos. qui
leserunt papam leonem. et de quibusdam signis. que
apparuerunt tempore istius pape. capitulum. vm
¶ Qualiter imperator. diffiniuit de officio ecclesiasti-
co beati gregorii. et scolas in francia instituit. de
ipso item qualiter tunc studium transtulit de roma
parisius. capitulum. vi
¶ Qualiter recedens imperator de urbe. et vadens pa-
piam. nuncios diuersorum principum. illuc vadit ad
faciendum. reuerentiam et debitum. capitulum. vii.
¶ Qualiter postea imperator. captato reditu. aquisgrani
iii. leo papa venit ad ipsum. et ponitur causa. quia
honorifice. susceptus ab ipso cum bona comitiua. romam
remittit. capitulum. viiim.
¶ De vita et operibus virtuosis. imperatoris sub breui-
tate. hic traditur. et qualiter contra suos pie. ac
similiter se habuit. capitulum. ix.
¶ Quanta benignitate gubernabat imperium quan-
ta liberalitate suscipiebat peregrinos de dispositione cor-
poris sui. qualis fuit. ac de modo vestiendi se decimum.
¶ De modo viuendi quantum ad cibum et conuiuiis
suis et quod sustinebat. aliqua contra aut legi.
de parcitate eius. qualis fuit. quantum ad potum
de sompno ipsius et de modo quo tenebat se cal-
ciabatur. capitulum. xim.
¶ De eloquentia ipsius et linguis et disciplinis quibus
fuit ornatus. et que habuit doctores de diligentia
ipsius ad ecclesiam cultum. capitulum. xii.
¶ De sollicitudine quam habebat contra ministros
ecclesie. quantum ad honestatem. propter quod consilia
mandabat. se pigre celebrari et quomodo tem-
pore suo diffinitum est de processione spiritus sancti 13m.
¶ De sollicitudine ipsius ad pauperes quantum ad
omnes mundi partes. de reuerentia eius ad ecclesiam
beati petri. de urbe romana de qua singulis per-
grinatione. ad ipsam capitulum. xiiiim.
¶ De deuoto ministerio ipsius ex vltima uoce et testamento
quod fecit per manus metropolitanorum suo-
rum. capitulum xv.
¶ De signis et prodigiis. que apparuerunt circa
tempora mortis eius et in celo et in aqua
et contra basilicam et contra personam suam capitulum 16.
¶ De aliis signis que apparuerunt in domo sua. et
de titulo superscriptionis et qualiter karolus fi-
lium suum in imperio. coronauit et ipsum in di-
cta dignitate. successorem reliquit cap. 17.
¶ De stephano. iiii. et c. pontifice qualiter post
consecrationem suam iuit in franciam ad ludoui-
cum primum et secundum imperatorem capitulum xviii.
¶ Qualiter ludouicus imperator ipsum ~~inuitat ad~~
~~conuiuium~~ per nepotem suum mandat honora-
biliter recipi. et ipse vadens rex eius honorabi-
lius recepit vel suscepit capitulum xix.
¶ Qualiter imperator ipsum inuitat ad conuiuium et
summus pontifex imperatorem et die dominico ipsum

coronat lu imperatore de ecclipsi lune. et morti. post que stephanus papa moritur. capitulum xx.

De ludouico imperatore. et virtuosis operibus eius quibus studuit. ad implendam voluntatem patris. et suam familiam virtuose disponit. xxi.

De paschali i°. et c. pontifice. et virtuosis operibus eius. de magna familiaritate. quam habuit cum dicto principe. et qualiter coronauit lotharium. capitulum xxii.

Qualiter lotarius coronatus a paschalide. in vrbe vadit in galliam de promissione quam fecit ludouicus. de ipso inceptum. capitulum xxiii.

De quibusdam clericis occisis. contra imperatorem de quibus diffamatus fuit paschalis papa. sed purgatio sua acceptata fuit per dictum principem. xx. iiii.

Qualiter ludouicus imperator distinxit tres imperii. artis certe. scribendo paschali papa. de magnis signis et prodigiis. qualiter que isto tempore apparuerunt. capitulum xxv.

Qualiter ex istis signis secuta est pestilencia. et hominum mortalitas. pro quibus imperator indixit ieiunium. capitulum xxvi.

De eugenio. papa. ii°. et c. iii. pontifice. qualiter electus fuit in discordia. sed preualuit. qualiter ista de causa. misit filium suum lotharium romam pro sedanda turbatione. capitulum xxvii.

Qualiter lotharius veniens romam. omnia pacificauit. de nuncijs imperatoris constantinopolitani. quomodo venerunt in galliam et causa quare. capitulum xxviii.

De quibusdam signis. que hoc tempore apparuerunt in aere. postque secuta est turbatio non modica, quantum ad statum imperij. xxix.

Qualiter ludouicus in sua tribulatione ad deum recurrit et exauditus est propter suam reuerentiam. et de eugenio obitu. capitulum xxx.

De valentino primo et c. iiii. pontifice, contra quem quamuis parum sedit. tamen aliqua notabilia dicuntur. capitulum xxxi.

De gregorio. iiii. et c. v. pontifice. qualiter ludouicus suo tempore fuit humiliatus sed postea per industriam pontificis restitutus. cap. xxxii.

Qualiter ludouicus. sicut pius princeps. post quam restitutus omnibus indulsit. cap. xxxiii.

Qualiter iste gregorius. instituit ad bene placitum ludouici. et omnium prelatorum gallie et germanie festum omnium sanctorum. ad kalendas nouembris de dicta de instituto sarracenorum in vrbe romana. 34.

De operibus virtuosis huius pontificis. de rabano doctore qualiter floruit tempore istius pontificis. et qualia scripsit. cap. xxxv.

De portento. quod apparuit tempore istius pontificis. et imperatoris. et de disputatione quam habuit super hoc cum egnardo philosopho in predicando de hoc signo. capitulum xxxvi.

De pia operatione ludouici. contra istud portentum quia recurrit ad deum et euasit portentum licet multos alios tetigerit. 37.

De signis que apparuerunt ante mortem ludouici et gregorij. pape. iiii. et quomodo dominus ludouicus pie et deuote disponit. de se ipso et de tota familia. capitulum xxxviii.

De leone. 3°. et c. vi. pontifice. qualiter a romanis fuit mutilatus. et diuina virtute. restitutus et qualiter fuit in francia. ad karolum qui veniens cum ipso romam. suas vindicauit iniurias. capitulum primum.

Anno domini. dcc

xix. et ab urbe condita. m. dlxxi leo. iii. natione romanus ex patre atulpho. sedet in cathedra petri. sedit autem annis xxi. et mensibus. v. di. xvi. et cessauit di. iii. Hic ut scribit amonius. in gestis francorum et egnardus. in gestis karoli. in letania maiori. rome captus et excecatus est. et lingua detruncatus. qui in custodia positus noctu per murum euasit. ad legatos regis qui tunc erant abbatem et ducem spoletanum ducem confugiens. Unde ut ricardus scribit et alie certe historie restitutis sibi membris diuina virtute. in franciam vadit ad karolum a quo honorifice susceptus est. et cum ipso romam veniens in priorem pontificis. ut gestum est. Anno uero. magis diffuse tradit dicta vincentius quia dicit quod post quam per ipso roma venit. ad locum cui nomen est numentum. 12°. lapide ab urbe roma. leo papa qui regem precesserat cum bono comitatu. occurrit ei ipsum que cum ceteris karolus patrius urbis cum aliis dignitatibus eidem per adrianum collatis ut supra e liquidum cum summa humilitate et summo honore suscepit prandensque cum illo in loco predicto. statim papa ipsum cum sua societate precessit ad urbem. Qualiter misit obuiam leo clerum et populum karolo et ipso exceperunt cum ingradibus beati petri et mensam. duxit et qualiter leo se purgauit. de criminibus sibi impositis. capitulum secundum.

In crastinum autem in gradibus basilice beati petri stans missis obuiam romanis urbis vexillis ordinatis. ceterisque dispositis per congrua loca tam peregrinorum quam ciuium turmis qui venientem clamarent laudes ipsum cum clero et episcopis. equo descendente et gradus ascendente suscepit dictaque oratione in basilica. beati petri apostoli psallentibus cunctis introduxit quod fuit. 33. anno sui regni ut scribit richardus. Post vii. igitur dies rex concione vocata. cur roma venisset omnibus patefecit. ut ex inde ad ea que fieri venerat faciendam. quotidie operam dedit. Et quamuis maxima et difficilia opponerentur. pontifici ut idem amonius refert quorum nullus inuentus est legitimus probator. inde summus pontifex coram omni populo et in ante rege in basilica beati petri. apostoli euangelium

UVA.BHSC

portans ambonem ascendit et inuocato patre et filio et spiritu sancto trinitatis nomine, prece premissa ab obiectis criminibus se purgauit. ¶ Alie autem historie addunt quod tres cardinales super posita ad euangelia ponentes manum affirmauerunt omnia esse falsa que summo pontifici sunt opposita. que quidem purgatio a toto populo est acceptata, et a predicto rege benignissime confirmata. Qualiter ipso existente Rome nuncii patriarche Jherusalem venerunt ad ipsum pro adiutorio. ipse vero cum exercitu vadens ultra mare totam recuperat terram. Capitulum iiii.

Eodem die scribit idem Aymonius quod quidam abbas nomine Zacharias cum duobus monachis uno de monte Oliueti alio de sancto Saba in oriente Romam venit quos patriarcha Jherosolimitanus transmisit. qui sepulcri domini claues et loci caluarie et ciuitatis Jherusalem cum vexillo detulerunt. Quos rex benigne suscipiens per aliquot dies secum detinuit et circa kalendas aprilis ab urbe ad se vocatos cum muneribus in palestinam remittit. Tradunt autem alique historie quod ex illa legatione commotus imperator et ad petitionem constantini constantinopolitane urbis imperatoris cum exercitu magno ultra mare transfretat. totamque terram sanctam recuperat rege persarum assentiente qui tunc principatum tenebat in syria et palestina ipso preualente contra regem egypti. Jam enim mouente per circuitum fama imperatoris. Unde et dictus princeps persarum qui monarchiam tenebat in oriente sua postulat amicitia et eidem per legatos postea munera destinauit sicut infra patet. ¶ Inde rediens venit constantinopolim. cui cum constantinus omnia munera auri et argenti et lapidum preciosorum offerret. imperator renuit solas et sanctorum reliquias postulauit. Sed attende hic quod ista que hic sunt dicta non fuerunt facta isto tempore sed postea. quod apparet ex hiis que statim sequntur quia commemorationem urbis imperii. unde hic inter morte incidentes ut historie fuerunt. Qualiter karolus magnus coronatur in imperatorem et acclamatio fit per populum de eius imperio. Inde monasterio et solutum contrahitur capitulum v^m.

Celebrauit autem natale domini in urbe Rome. Ipso autem die sacratissima in basilica cum rex ad missam ante confessionem beati petri apostoli ab oratione surgeret. Leo papa coronam capiti eius imposuit. et a cuncto romano populo acclamatum est karolo augusto a deo coronato magno et pacifico imperatori vita et victoria. Post autem acclamationem factam et coronationem per leonem. omnes historie ponunt. et post laudes ab apostolico collatas. eidem more antiquorum principum adoratus est. ut idem autor dicit et sic ablato

patricii nomine imperator et augustus est appellatus. Ubi attende primo quod iste glosa dicit. Usque ad tempora ista semper ab historiis et prouincie magestis francorum rex vel patricius est vocatus quia xxxiii annis sui regni. ut supra dictum est ab inde imperator et augustus est nuncupatus. quod quidem tempus fuit xiiii annorum. quia regnauit annis xlvii. ut omnes qui historiam tradunt. ¶ 2o considerandum est quod secundum glosam B. super c. venerabilem de electione et c. ut supra dictum non fuit translatio imperii a grecis in germanos ut hic patet sed diffinivit sicut dixerunt. Nam solum magister francorum titulo. h. vi. quod dictum papa duos filios pipini quorum primus dictus princeps karolus unxit in reges. et plus fecit quam ad principatum. vel forte non vidit to. et io indulgendum. De ultione facta per imperatorem contra illos qui lesserunt papam leonem et de quibusdam signis que apparuerunt tempore istius pape. capitulum vi^m.

Redeundum est ad ea que postea imperator fecit in fauorem leonis. Refert enim Aymonius ubi supra. quod post paucos dies iussit eos qui sanctissimo summo pontifici leserunt comparere et secundum legem Romanorum ut rei maiestatis capite plecti. pro quibus pio affectu papa apud imperatorem intercessit et sic indulta est eis vita et membrorum integritas concessa. sed pro sceleris magnitudine omnes fuerunt exilio relegati. Huius autem sanctionis quidam nobiles fuerunt et maiores de urbe. ¶ Ordinans quoque et disponens que Rome urbis et apostolice sedis ac totius ytalie. non solum publice rebus sed eciam ecclesiastice et priuate intendit. Nam tota illa yeme ad nichil aliud vacauit usque ad pasca. nonis quod in regiminis regionis. Refert autem idem autor quod eo tempore in yeme circa partes ytalie magni fuerunt terremotus. ex quibus mole concussa. tignum in tectum sancti pauli in parte corruit cum trabibus suis. et quod amplius est in multis frequenter fuerunt magni tremores post quos secuta est magna pestilentia. in regionibus supradictis. Qualiter imperator diffinivit de officio ecclesiastico beati gregorii. et scolas in francia constituit de ipso. Item qualiter de studium transtulit de roma parisius capitulum septimum

Post hec autem ut refferunt quedam gesta gallicorum quorum autorem ignoro sed legi. Dum imperator festum ageret resurrectionis cum papa leone et simul conuenientes audiuit cantores Romane pape et cantores imperatoris qui erant gallici simul contendere. quis melius officiaret quod cum peruenisset ad imperatorem fecit suos cantores ad se venire quorum eis proponit eisdem. Ubi esset purior aqua in fonte vel in riuis. Qui responderunt quod in fonte. Vos igitur contra vos sententiam tulistis. quia officium beati gregorii quod Roma tenet est fons officii omnium aliarum ecclesiarum tunc cum beatus planto/

terra sancta per Jherosolimitanum recuperatur

de imperatore

de translatione imperii a grecis in germanos

ipse intercedit pro eis et liberat

de terre motu

de pestilencia

de ... cantu

de bono iudicio

UVA.BHSC

leonis pape assumpsit secum. Imperator remisit
nos romanos cantores. et antiforiarium vbi [illegible]
cum toto alio eiusdem officio et suum in franciam de
tulit. instituitque scolas cantus officii ad discen
dum romanum modum. alias presserat. 3us tradit apud
aurelianos. mandavitque refricari levitatis melo
dias. quas gallici et maxime belgici. faciebant
in suo divino officio. Isto etiam eodem tempore
dicta gesta tradunt. quod memoratus imperator
transtulit studium a roma parisius. per alchuinum
philosophum. qui alachuinus magister fuit imperatoris
maxime et cunctorum filiorum eius. vt dictum est
supra. Qualiter recedens imperator ab vrbe. et vadens
papiam multorum diversorum principum. illuc vadunt ad
faciendum ei reuerentiam. et de barano capitulum
septimum

Post hec autem imperator recedit de vr
be. et vadit papiam vbi nunciatum est
sibi aduenisse legatos diversarum nationum
et principum ad reuerentiam eidem faciendam ut
amonius refert Primo quidem regis persarum
nuncius cum magnis muneribus se ei presentat
2o vero quidam princeps de africa contra fines
eiusdem provincie. cui nomen habraam hoc idem
facit. Sed et imperatrix constantinopolitana nomine hele
na misit legatum nomine leonem spatarium de pa
ce confirmanda inter francos et grecos quod
dictus imperator cum fuisset acceptus ad hoc idem re
mandavit. Iesse episcopum ambianensem et heligaudum
comitem. in constantinopolim misit. Adest etiam
eodem tempore quedam insinuatio in siena
magne potentie. quia et eadem estate ut indicata
historia traditur. capta barcinona eidem de
nunciatur biennio obsessa. per suos mandato
ludouici filii eius. que postea ipse imperatorem
constituit. et propriis manibus coronavit
sicut iam patebit. Qualiter postquam impera
tor redijt. a quibus grauiter leo papa venit ad ipsum
et ponitur causa quia honorifice receptus est ab
ipso. cum bona continua ipsum remisit capi
tulum octauum

Sed quidem tempus saxonibus perdo
mitis. gotefredus rex danorum
ad eidem reuerentiam faciendam se dis
posuit hoc eodem tempore dum imperator redisset
aquisgrani. relatum est ei leone papa natale
domini velle celebrare cum ipso vbicumque hoc con
tingere potuisset ¶ Sed attende quia istud
fuit. post coronationem imperialem. que sta
tim iussit ad se eum. mandauit karulo filio suo
honorifice ipsum suscipere iussit. ipse autem obuiam
illi profectus est ad remorum ciuitatem ibique suscep
tum primo carisiacum villa que videlicet erat pro
pe parisius. natale domini cum ipso celebrauit. Deinde
de aquisgrani perduxit et donans magnis mu
neribus. per bauariam recedere volentem deduci fecit
usque ad rauennam ¶ Tantam autem suauitatem

assignat. dicta gesta francorum prelatum ei
fuisse imperatorem. estate preterita. quod sanguinem
in mantua ciuitate fuisse repertum propter hoc misit
ad papam ut huius fame veritatem inquire
ret quia accepta occasione. cepit primo in
longobardia cum pro missione predicta. in
de quasi accepto itinere. subito ex improviso dilatione
ad principem et ad maiorem fauorem sui statuit sta
tim propter emulos. quos adhuc latentes. habebat vide
licet proscriptorum per imperatorem. de quibus dictum est
supra. ad ipsum pontificem presentiam usque peruenit
mansitque apud illum diebus viii. et sic dimis
sus per ipsum. usque roma honorifice est deductus
vt alie scribunt historie. vbi considera devotionem
principis. et in summo pontifice. et in perquisi
tione sanguinis christi precipue suscepit ac
leo papa imperatorem. vt in gestis dicti princi
pis. cuius filius eginardus scribit quedam que
sicut sunt continuatim. post mortem imperatoris
infra dicentur. De vita et operibus virtuosis
imperatoris. sub breuitate hic traditur et
qualiter erga suos pie et similiter se habuit
capitulum nonum.

Sed quia maxima queque de ipso his
toria coniter retulimus. sic de sin
gulari principe mundi. ad aliorum
exemplum. in fidelitate ad romanam ecclesiam.
humilitate ad subditos. et bellandi strenuita
te contra aduersarios. vel de hoc sub com
pendio aliquid est dicendum prolixitatem ca
talogo relinquendum imperatorum Primo
quidem post mortem patris cum fratre in primatu tolle
rantia regnum participatus est. matrem in maxima
reuerentia tenuit et honore. ut scribit egnar
dus de vita et gestis eius. quam bertrandam vo
cat ac ipsa mortua officiosissimus funeris co
mitatu. ipsam apud sanctum dionisium sepeli
ri fecit. Cui erat et vna soror nomine gisla
a puellaribus annis religiose conuersatione
mancipata. quam similiter ut matrem magna
coluit pietate. que etiam paucis ante obitum
matris. annis in eo quo conuersata est.
monasterio decessit. Liberos suos ita censuit
instruendos. ut tam filii quam filie. liberalibus
studiis. quibus et ipse operam dabat erudire
tur. tunc filios cum primum etas pateretur.
more francorum equitare armis ac vena
tibus exercitari fecit. Filias vero lanificio as
suescere. coloque ac fuso. ne per ocium torperent
operam dare. atque ad omnem honestatem eru
diri iussit. tanta autem infuit ei teneritudo
ad filios et filias vt nunquam domi positus
sine ipsis cenaret. quocumque ibat vel si
ad bellum sequebantur et filii quidem cum pre
filie vero postea sequebantur cum continua de
centia propter hanc igitur affectionem ad filios et
ad filias suas. nuptum tradere nec per misit
eas tenerissime percolebat ut in gestis eius
habetur propter quam causam narrat idem eginardus

quod sic in hoc facto honeste et prudenter transivit, quod nulla ex eis est exorta suspicio ex macula honestatis quam appellat [illegible]. Sed decipiebat affectio inclinationis paterne quam ad se sue prolis. Numquamque semper paterna fruebatur.

Quanta benignitate gubernabat imperium, quanta liberalitate suscipiebat peregrinos, de dispositione corporis sui, qualis fuit ac de modo vestium suarum capitulum xx.

Ceterum per omne vite sue tempus ita cum summo amore omnium atque favore et domi et foris sic conversatus est, ut numquam ei vel minima iniuste crudelitatis nota ab quoquam fuisset obiecta. Amabat peregrinos et in eis suscipiendis magnam habebat curam, ut eorum multitudo non solum palatio verum etiam in regno videretur onerosa. Ipse vero pre magnitudine animi huiuscemodi pondere minime gravabatur, cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis ac bone fame compensaret mercede. Corpore fuit amplo atque robusto, et commensura quod iustam non excederet mensuram. Nam septem suorum pedum proceritatem eius constat habuisse staturam. Apice capitis rotundo, oculis pregrandibus ac vegetis, naso paululum mediocritatem excedenti, canicie pulcra, facie hilari vultu. Forme auctoritas seu dignitas sive stanti sive sedenti plurimum constabat. Incessu firmior totaque corporis habitudine virili suo quo fruebatur statu quam multa posset, quibus alii principes videbantur carere, ut alie ystorie referunt. Multa alia refert dictus Eginardus, sed istud modo accipiamus quia peregrina indumenta, quamvis pulcerrima, ~~videntur~~ respuit nec umquam eis uti voluit, excepto quod Rome semel Adriano pontifice petente et iterum Leone successore eius supplicante longa tunica et clamide amictus, calceis quoque romano more formatis induebatur. In festivitatibus veste auro texta et calciamentis gemmatis utebatur, fibula quoque aurea sagum astringente, diademate quoque ex auro et gemmis ornatus incedebat. Aliis autem diebus veste communi transibat.

De modo vivendi quantum ad cibum et gaudiis suis et quod sustinebat aliquorum cantare ibi vel legere. De parcitate eius quantum ad potum. De sompno corporis et de modo quo tenebat dum calciabatur capitulum xxi.

In cibo et potu temperatus, sed in potu temperantior, quippe qui ebrietatem in quocumque homine nedum in se et suis plurimum abhorrebat. Cibo autem non adeo poterat abstinere, unde sepe querebatur noxia corporis esse ieiunia. Convivabatur rarissime et hoc precipuis tantum festivitatibus, tunc tamen cum magno hominum numero. Cena cotidiana quaternis tantum ferculis prebebatur, preter assam quam venatores solebant in verubus afferre sibi, supra aliud ciborum placentiam. Inter cenam aut aliquod acroama aut lectorem audiebat. Eidem legebantur aut ystorie aut antiquorum res geste. Delectabatur et libris sancti Augustini, precipueque his qui de civitate dei intitulati sunt. Vini et omnis potus ita parcus erat, ut super cenam raro plus quam ter biberet. Noctibus sic dormiebat, ut somnum quater aut quinquies non solum expergiscendo sed etiam desurgendo interrumperet. Cum calciaretur aut amiciretur, non tantum amicos admittebat, verum etiam si comes palatii aliquam litem esse diceret que sine eius iussu diffiniri non posset, statim litigantes introducere iubebat et velut pro tribunali sedens lite cognita sententiam ferebat. Nec hoc tantum eo tempore, sed quicquid ea die agendum aut cuiquam ministrorum iniungendum erat expediebat.

De eloquentia eius et de linguis et disciplinis quibus fuit ornatus et que habuit doctores. De diligentia eius ad divinum cultum capitulum xxii.

Erat eloquentia copiosus et exuberans, poteratque quicquid vellet luculento sermone exprimere. Nec patrio tantum sermone contentus, sed et peregrinis linguis ediscendis operam dedit. In quibus latinam ita didicit, ut ea sic patria lingua sic orare solitus esset; grecam vero melius intellexit quam pronuntiare potuisset. Adeo autem facundus ut didascalus appareret. Artes vero liberales studiosissime coluit, earumque doctores plurimum veneratus est. In gramatica Petrum diaconum Pisanum in ipsa arte senem audivit; in ceteris vero disciplinis Albinum cognomento Alcuinum diaconum de Britannia, virum undecumque doctissimum, preceptorem habuit, apud quem rethorice et dialectice, sed precipue astronomie artis ediscende plurimum temporis impertivit. Labores discebat ad familiaritatem computandi et intencione sagaci siderum cursum curiosissime rimabatur. Religionem christianam, qua ab infantia fuerat imbutus, sanctissime et cum summa pietate coluit, ac propter hoc plurime pulcritudinis basilicam Aquisgrani fabricari iussit, auroque ac argento et luminaribus decoravit, cancellis ex ere solido et ianuis adornavit. Ad cuius structuram cum columpnas et marmora aliunde habere non posset, de Ravenna et urbe Roma transferri curavit. Ecclesiam mane et vespere, item nocturnis horis et sacrificii tempore, quoad eum valitudo permitteret, impigre frequentabat.

De sollicitudine quam habebat quod ministri ecclesie essent ad honestatem, et propter quod in Gallia mandabat servicia celebrari, et de modo tempore suo diffinitio est de processione

UVA.BHSC

spiritus sancti. capitulum. xiij.

totum

Innitebat quoque sermo precipue ut omnia que ab eo agebantur cum maxima fierent honestate. edituosque crebrime commonens ne quid indecens aut sordidum aut inferri aut in ea remanere permitterent. fecitque vasa de auro et argento, vestimentaque sacerdotalia. tantam in ea copiam providit ut in sacrificiis celebrandis ne ianitoribus quidem qui ultimi ecclesiastici sunt ordinis, privato habitu ministrare necesse esset. Legendi atque psallendi disciplinam diligenter emendavit. Erat enim utriusque admodum eruditus, quamquam ipse nec publice legeret nec nisi submisse et in commune cantaret. Scribunt etiam amonius et eynardus quod circa bonam dispositionem cleri sollicitabatur. non modicum viginti unus metropolitanis mandavit ut concilia celebrarent. ab in aquisgrani celebravit concilium generale ac ibidem de processione spiritus sancti a patre et filio confirmatum est. et de statu ecclesiarum moguntinum ac correptione cleri ponte multa sunt actitata.

De sollicitudine ipsius ad pauperes quantum ad omnes mundi partes. de reverentia eius ad ecclesiam beati petri de urbe Roma. de singulari peregrinatione ad ipsam. capitulum xiiij.

totum

Circa pauperes sustentandos et gratuitam liberalitatem, quam greci elemosinam vocant, ut qui non in patria solum et in suo regno id facere curavit, verum transmarina, ut in siria et egipto atque affrica, Jherusalem atque alexandria ac cartagini, ubi christianos vivere in paupertate compererat, penurie illorum compaciens, pecuniam solebat transmittere. ob hoc maxime transmarinorum regum amicitiam expetens ut christianis sub eorum dominatu degentibus subvenire valeret. colebat pre ceteris sacris ac venerabilibus locis apud urbem romam ecclesiam beati petri apostoli cui magna donaria destinat. tam in auro quam in argento. necnon et lapidibus preciosis. namque ille gloriosus princeps toto regni sui tempore voluit eam propter omnium proinde honore ut non solum tuta esset atque defensa per ipsum sed de suis opibus copiosissime foret ornata atque ditata. Tradunt etiam alique historie quod in ultimo adventu romam quem peregrinationis causa cum iam appropinquaret ad urbem per miliare de equo descendens obviam venientibus apostolorum et aliorum sanctorum martirum quorum sanguine est consecrata venit pedes usque ad portam sancti petri. ibique cum reverentia obtulit munera. sequenti die omnes alias visitavit ecclesias famosiores et pedes. ac cuiuslibet oblationem faciens secundum decentiam ecclesiarum. multum aut alia refert de ipso eginardus philosophus contemporaneus eius et filii, digna memoria, qui vitam eius visis et probatis copiose descripsit. Ergo vita diffuse tradit de ipso cum appropinquaret ad mortem. nos sub compendio ponamus ut ri- ardus scribit.

operibus

De devoto transitu ipsius ex hac luce et testamento quod fecit pro manibus metropolitanorum sui imperii. Capitulum. xv.

totum

Anno igitur ab incarnatione domini. dcccxiiij. etatis sue lxxij. regni vero in francia xlvij. imperii vero xiiij. accedente ad febrem lateris dolore. vij. postquam decubuit die. hora diei iij. oleo sancto perunctus. sacra communione percepta. v. kalendas februarii lux francorum vitam terminavit. ingressus est sepultus aquisgrani in basilica dei genitricis quam ipse construxerat. corpus vero aromatizatum et in sede aurea sedens positum est. quod intelligo quantum ad ymaginem eius sive statuam que super sepulcrum eius erat. Tradunt enim historie quod tot monasteria condidit quot sunt in alphabeto littere latinorum secundum ordinem litterarum faciens sculpi auream prout edificabantur in suo gradu. bona sua mobilia adiunctis aliis suis imperii metropolitanis eis dispensanda reliquit videlicet ecclesiis viduis orphanis pauperibus et omnibus miserabilibus personis. qui autem fuerunt isti metropolitani, eginardus supra nominatus qui gesta eiusdem conscripsit, quamvis ipse specificat. videlicet Romana. Ravennensis. mediolanensis. foroiuliensis. sive aquileiensis. gradensis. coloniensis. maguntinensis. Juvavensis que et salzeburgensis. treverensis. senonensis. bisuntinensis. lugdunensis. rothomagensis. Remensis. arelatensis. viennensis. ebredunensis. burdegalensis. Turonensis. bituricensis. Et attende hic duo videlicet quia non fit mencio de metropolitanis regni apulie et sicilie quia illa regno simpliciter ad romanam ecclesiam. Item non fit mencio de aliquibus episcopatibus archiepiscopatibus puta narbonensis et aquensis qui metropolitani sunt hodie. Item Januensis et pisanensis. Ad quod dicendum dupliciter quod illi duo archiepiscopatus non erant metropolitani sed de ianuensi et de pisano patet quia fuerunt facti ab innocentio secundo. propter beneficia eis collata per eos ad ecclesiam. anno ut infra liquido erit.

De signis et prodigiis que apparuerunt circa tempora mortis eius et malo et magna. et contra basilicam et contra personam ipsius. capitulum. xvj.

Quamvis igitur multa sint dicta de isto principe ex multo sincero amore. Unum tamen non pretermittendum de prodigiis et signis que apparuerunt circa tempora mortis eius. que etiam consuetudino debet agere. sic simonorum pontificum quia in eis diversis multum manifestatum est. Refert enim idem eginardus in gestis eiusdem principis quod circa mortem imperatoris ista apparuerunt signa. sed per annum ante. sed per duos. sed aliqua in eodem. ut de iulio cesare quamvis iste melius finierit vitam. primo quidem de eclipsi solis

eclipsis solis et lune

.vlt.
et luna consolito cursum nec quedam etiam macula in corpore solis coloris atri .vii. dierum spatium est visa. ¶ Porticus quam inter basilicam et domum regiam operosa mole construxerat die ascensionis domini subita ruina usque ad fundamenta collapsa est. ¶ Item pons reni apud maguntiam quem ipse per x. annos ingenti labore et opere mirabili de ligno ita construxit ut perhenniter durare perhenniter videretur ita tribus horis conflagravit incendio ut preter quod aqua tegebatur nec una quidem astula ex eo remaneret. ¶ Ipse quoque cum ultima in saxonia ageret pugnam contra gotiffredum regem danorum quadam die dum ante solis ortum castris egressus iter ageret vidit repente delapsam celitus cum ingenti lumine facem a dextra in sinistram per serenum aerem transcurrentem. Cunctisque hoc signum quod portenderet admirantibus subito equus quem sedebat capite deorsum merso cecidit eumque adeo tam graviter elisit ut fibula sagi rupta balteoque gladii dissipato a festinantibus qui aderant ministris exarmatus non sine adminiculo levaretur. ¶ Iaculum quod tunc forte manu tenebat ita elapsum est ut xx. vel amplius pedum spatio iaceret aversum.

De aliis signis que apparuerunt in domo sua et de titulo superscripto et qualiter karolus filium suum in imperio coronavit et in dicta dignitate successorem reliquit. capitulum .ix.

Ad hoc accedebat aquisgrani palatii creber tremor et in domibus ubi commorabatur assiduus laqueariorum crepitus. Malum aureum quo tecti culmen erat ornatum ictu fulminis dissipatum est et supra domum pontificis que basilice contigua erat transiectum. ¶ Erat autem in eadem basilica in margine corone que inter superiores et inferiores arcus interiorem edis partem ambiebat epigramma vel sinopio sinopi descriptum continens quis auctor esset eiusdem templi cuius in extremo versu legebatur karolus princeps. Notatum est a quibusdam eodem quo decessit anno paucis ante mortem mensibus eas quas princeps exprimebat litteras ita esse deletas ut penitus non apparerent. Talia quoque contra ipsius obitum prodigia fuere. Omissis vero aliis de dicto principe restat dicendum quod annonius in gestis francorum et egmardus presbiter in gestis karoli tradunt quod dictus princeps vivente adhuc papa leone quia superius ut ibidem scribitur vocato ad se filio suo ludovico eidem tradidit coronam imperii suumque in memorato imperio successorem constituit. Verum autem hoc fecit ante mortem leonis. Et potuit sic ibidem non scribi. certum est tamen in quo tempore fuit incertum. ¶ Leo autem predictus post mortem karoli in gestis francorum adhuc traditur adhuc vivens adversarios habuit in urbe forte aliquos illorum quos imperator karolus sua in occasione proscripsit. ¶ Moritur autem eo anno post obitum principis supradicti. Rexit annis xx. mensibus v. ut in dicta historia scribitur. Et hec de ultimo eorum papa et imperatore dicta sufficiant.

De stephano .3°. r.e. pontifice qualiter post consecrationem suam ivit in franciam ad ludovicum primum et imperatorem sed capitulum .xviii.

Anno domini dcccxvi. et ab urbe condita mdlxix. Stephanus .iiii. natione romanus ex patre iulio in cathedra petri sedet. Sedit autem mensibus vii. Sed annonius in gestis francorum et egmardus in gestis ludovici filii karoli magni et imperatoris pluris videntur concordare cum martino qui scribit solum de vii. mensibus. ¶ Tradunt etiam prefati auctores quod post mortem leonis pape stephanus diaconus cardinalis in papam assumitur et post consecrationem suam non dum duobus mensibus exactis quod aliter potuit ad imperatorem ludovicum in franciam venit causa autem non specificatur. Sed et potuit imminens aggravatio esse ex proscriptione magnorum urbis vivente leone sive antecessore facta per karolum magnum patrem eius ut supra est manifestum vel et leonis sibi vel per bernardum nepotem suum et regem ytalie qui iam incipiebat ipsum vexare post mortem patris ut iam maiorem haberet favorem. In suo pontificatu venit ad ludovicum sicut et stephanus 2us ad pipinum contra longobardos. Qualiter ludovicus imperator ipsum per nepotem suum mandat honorabiliter recipi et ipse vadens remis honorabiliter recepit vel suscepit. capitulum xix.

Exposita quam causa sui adventus quam historia non exprimit imperator honorifice ipsum suscepit. Modum autem honoris refert egmardus in libro de gestis karoli et ludovici filii eius. Primo cum hoc cognito per legatos scilicet nuncios pape ipsum constitutum et pontificem consecratum et ad eum ex certa causa venire iussit imperator nepoti suo bernardo eidem obviam pergere et cum appropinquaret alios misit sollempniores quando ad eum veniret videlicet hildebaldum sacri palatii archicapellanum theodulfum episcopum aurelianensem aliorumque copiam ministrorum ecclesie prout decet iussit in sacris indutos sacerdotalibus. Ipse autem imperator remis se conferens ad pontificem honorandum cum audisset ipsum propinquum ad miliarium unum occurrit. Ab equo descendit et de equo descendentem excepit et suis manibus etiam intrantem manu propria sustentavit et precinentibus pro tanta exultatione variis ecclesie ministris te deum laudamus et quosimili hymno laudes imperatori debitas clerus conclamavit totum et sic finem dominus apostolicus orationem complevit.

Qualiter imperator ipsum invitat ad convivium et summus pontifex imperatore de eclipsi lune et incta

post que stephanus papa moritur. capitulum uicesimum

His completis expositisque omnibus sui aduentus ac visionis pactis cum simul participata. Imperator ad suum palacium redijt. Dominus autem apostolicus stephanus ibidem remansit. sequenti die ad conuiuium munificentissimum ipsum impe- rator inuitat. donisque maioribus eum honorat. Die 3° dominus apostolicus stephanus imperatorem euocat. ad suum conuiuium mutuis honoribus ac amore fru- untur. ¶ Die vero dominica infra missarum sollempnia imperator a stephano imperiali diademate coro- natur. ad maiorem videlicet declaracionem ipsius. licet autem de manu patris susceperit. eiusque pontificatus. stabilimentum haberet. tandem inter se amicicia. firmissimo robore constituta. alijsque utilitatibus sancte dei ecclesie. pro tempore opportu- nitate dispositis cunctisque que pontifex postu- lerat impetratis. romam cum decenti redijt comi- tiua. ¶ Scribit autem martinus quod in francia in- uenit multos captiuos de ytalia quos redimens duxit secum. Imperator autem ad compendium se redit. Ibidem nuncios dudum precipue recepit et inde apud aquisgranum hyematurus accessit. ¶ Eodem anno nonis februarijs. luna eclipsim patitur hora noctis secunda. et cometa porten- tuosa apparuit in signo agittarij. ut a- moinus et eginardus. ubi supra refferunt. non carente effectu. sed monstrante. preter alias mundi nouitates. stephanus papa post tres menses. a suo reditu de francia. romam cum eius occupatus infirmitate. diem clausit extremum. ex quo vitas summi pontificis de breuitate vite dicti. pontificis ut supra est allegatum. De ludouico imperatore et virtuosis operibus eius. qualiter stu- duit ad implendam voluntatem patris. et suam fa- miliam virtuose disponit capitulum vicesimum primum

Hic successit paschalis. sub ludo- uico imperatore ut dicti refferunt doc- tores. Ubi supra videlicet amoinus et e- ginardus. qui ipsum imperatorem describunt. virum fuisse virtutis. ut eciam dicte manifestum impe- ratus eius quarto ad reuerenciam romane ecclesie. et in pluribus alijs quam virtute attollitur in ipso. ¶ Hic autem anno morte patris ut prefate histo- rie scribunt. magnanima. et ultra quatriennium fuit rex constitutus per patrem et adhuc inerat tenella. postquam autem ad etatem peruenit adultam iam asserit ad celtiberiam que nunc cathalonia nuncupatur. unde et barchinonam per obsidionem obtinuit. ta- lias partes quas dicte prouincie quomodo autem cata- lonie religionem. imperatorum hoc tamen nunc refferre sufficiat. quod dictus imperator ludouicus pius non minus fuit sepultus nisi ut potuisset quan- febre correptus. septimo die moritur. ipse autem stabat. per plures dictas ¶ Veniens igitur aquis- granum cum bona et honorifica comitiua. dum

fecit. digna memoria et exemplo digna. ut dictus reffert eginardus. in eisdem gestis vnum fecit circa testum patris quia secundum eiusdem relacionem de ipso toto mandauit. executionem mandauit. siue de mobilibus suis de alijs pro eas personas. de quibus in suo testo mandauit. quod supra patet in dicto testo patris. ita procedendo unde quiete et sine controuersia totum exsecutum. uel execucionem madauit to- tumque fuit suis conatus. ad complecionem officia- lium sin generaliter insuper et gracias agens inde factis. ¶ 2m autem quod fuit fecit fuit. dispositio familie quam inuenit. sed precipue feminarum quarum multitudine erat que ut dictus refert eginardus. quam excludi palacio iudicauit ad maiorem honestatem sue domus. Quarum autem omnes erant sue consanguinitati pro- pinque. aut eis de suis (?). excepte hijs quas habebat sorores. ¶ Cunctis igitur recedenti- bus. ad propria sororibus suis. assensu suo prouidens mandat secundum disposicionem patris. et quantum cilium regium et motum ipsarum requi- rit. honestas sicut vir omnium flores virtu- te. maiestate fuata. quid autem ulterius egit in suo regimine hijs deductis sub stephano papa. ad subsequentem pontificem scilicet successorem paschale videlicet quam multa sunt ergo refferri non potest perferre. nisi aliquid de gestis. imperatoris. traditur. De pascali papa et eius pontifice. et virtuosis operibus eius de magna amicicia et familiaritate qua habuit cum dicto principe et qualiter coronauit lotarium. capitulum vice- simum 2m

Anno domini dccc xvij. et ab urbe con- dita. mill. dlxxiiij. paschalis pa- tria romanus. ex patre marino in- stituto assumitur pontificatum. hic corpus beate cecilie. ipsa eidem reuelante. et corpora beatorum tiburcij. et valeriani eius et beati vrbani pape de cimiterio ubi fuerant reconditi. manu pro- pria eleuatis. contra urbem in ecclesia beate ceci- lie. honorifice collocauit. hic eciam eam am- plius beati petri. adornans. circa hostia circa al- tare construxit. et in ipso corpus sancti petri. pre- sumit reconditur. hic eciam eciam sancte praxe- dis erexit cum congregacione monachorum grecorum ibidem instituit. et circa duo milia sanctorum martyrum ex cimiterijs. ibidem generose re- condit. ¶ Hic paschalis magna fuit fami- liaritate coniunctus ludouico imperatori. unde scribit idem auctor eginardus. in gestis eiusdem imperatoris. et amoinus in gestis francorum quod cum glorioso imperator nupcias celebrauit pro filio suo lothario qui postea imperatore constituit dictus papa paschalis. suos legatos transmisit theodorum primicerium romane ecclesie. et florum cum magnis donis quam munera- bus. Idem scribit idem eginardus et amoinus vbi supra. quod cum lotharius venisset in ytaliam iam coronatus a patre facere quam iusticias magnas pre-

UVA.BHSC

fuit paschalis. misit proceo ut romam ueni-
ret. et precipue cum audisset ipsum in galliam
uelle uenire. Cumque uenisset ad urbem. ho
norifice a paschali susceptus. in die sancto pasche
eidem coronam imperii tradidit. sciens ip
sum ad hoc iam coronatum a patre.

Qualiter lotarius coronatus a paschali de urbe vadit in galliam. De promocione quam fecit ludouicus de episcopo methensi. capitulum vicesimum tercium

Recedens autem de roma. cum benedic
tione. vadit papiam. ibidemque qui
busdam negociis aliquanto tempore
pro regimine commoratus. inde peruenit ad
patrem. Eo autem tempore mortuo methensi episcopo
quendam nobilem drogonem nomine primo dyaconum?
bistorum. ipsum fratrem ludouici fuisse. sub canonico
habitu nobilissime uiuentem. ad peticionem cle
ri et populi imperator ludouicus constituit episcopum
in eadem ecclesia clero et proceribus ac populo qui
ad hoc idem. fuerunt congregati. Et attende quod
historie memorate memorate tradunt
imperatorem ludouicum circa modum uiuendi
clericis magnumque debitum conatum adhibuisse. ne
cum renunciaret paschali pape dignitatem
personalem et adiuuamen. per collate. ut supra
patet inueniuntur installacionibus cessisse si
bene attenderimus. ad aserendum in quo preditus
fuit membro. ut patet. hom. di. ego ludouicus
de gloriosis ... in urbe.

Quod imperator de quibus diffamatus est paschalis papa se purgare accepta fuit. per dictum ... capitulum vicesimum quartum

Hoc etiam tempore ut eginardus scribit
ubi supra. platum est imperatori the
odorum primicerium romane ecclesie. et leone
quendam mensa latamen excecatos fuisse. et
decollatos et tanquam fideles lotharii. talia
fuisse perpessos. in qua re fama quoque romani
pontificis ledebatur quasi consentaneus
fuisset in facto. Imperator autem ludouicus hac
re ponderosa existente. uoluit eandem
clarissime facto inuestigandum. unde adelar
gum abbatem monasterii sancti vedasti. virum
dignum fide. et unfridum comitem curie tras
mittit ad urbem. Sed ex parte paschalis missi supra
uenerunt. iohannes episcopus silue candide. et ben
dictus sancte romane ecclesie archidiaconus. aurispanoos
opponentes excusacione. et super ista im
peratoria offerentes examinacionibus. Quibus
auditis et cum congruo responso. remissis
missos destinatos. ut missum fiat romani
transmisit. et tempore quo summus pontifex
a facto delicto erat immunis. redigen
tes. ad propria hoc referentes. imperatori sic
et narrantes offensos offendentibus de dis
se occasione. quamuis in hoc excusatum non
possint. quam metu expresserunt sue lesionis.

Qualiter ludouicus imperator distinxit fines imperii atque ecclesie scribendo paschali pape et de magnis signis et prodigiis que isto tempore apparuerunt capitulum vicesimum quintum

Scripsit autem imperator ludouicus unam epi
stolam paschali pape. postquam dignita
tibus renunciauit propter aduamen quo sibi
traditus in qua epistola distinguit fines imperii at
que ecclesie. preter regnum totam tam dicit in
iusticia ad ecclesiam pertinere. preter has quas impria
les appellat. videlicet ciuitatem castellanam. cum
suo territorio. Ciuitatem arretinam. Senen. vulte
ram. Clusium florentinam pistorium lucanam.
pisanam. cum suis territoriis et suis limitibus. Omnes has
ciuitates diffiniuit dictus imperator esse imperii ibi
dem etiam consistentes. Romagnolam cum bononia
iudicionibus esse ecclesie. Pusium autem et tudertum
ac viterbium. excludit ab imperio cum aliis ciuitatibus
in circuitu urbis et ecclesie derelinquit. Hanc
autem epistolam ego vidi et legi. manibus liberis nunquam
... sollempniis. que continebat predicta.
Istis temporibus referunt predicte historie. quod ma
gna apparuere prodigia. anonimus videlicet et e
ginardus. ubi quidem terremotus magnus fuit in
aquis palacio. ac sonitus auditus. nocturno
tempore. puella inuenta est minutono tullen
sis. mensibus sine omni cibo fuisse. crebra et in
audita tonitrua. ac inuisa fulgura. in specie
ma visa fuit. plurimi ville sunt cremate. cum
hominibus lesos. In ytalia una ymago beate
marie. puerum in gremio ac magorum munera
offerencium. ob nimiam vetustatem obscurata pe
ne abolita tanta claritate. per duorum dierum
spacia fulsisse. excepta magorum pictura. si
ne minimis splendescerat ut omni splendore
noue picture vincere videtur. In multis par
tibus dicte regionis fruges grandine vastata
bo delete sunt. atque in quibusdam locis simul
cum ipso grandine. lapides vel ingentis pon
deris de celo cecidisse. visi sunt. Domus de
celo tacte. homines atque ceteraque animalia passim ful
minum ictu. preter solitum crebrum excidia
reperiuntur.

Qualiter ex istis signis secuta est pestilencia. et hominum mortalitas propter quibus imperator indixit ieiunium capitulum vicesimum sextum

Post que secuta est magna pestilen
cia. atque hominum mortalitas que
per totam franciam. et maxime crassa
hominumque consumpsit. ea tempestate pas
chalis papa moritur. et multi principes in y
talia. Per que omnia perterritus imperator ut scri
bit eginardus ieiunia indici fecit oracionibus et
instancias. ac elemosinarum largicione. ad diuina
tem placandum. Tradunt autem historie
aliqua. quod post ista prodigia secuta est. fuit
turbacio magna. quam cum fratribus suis quamuis
ipse prualuit. cum finem exitum infelicem. Insuper
et turbacio sui imperii. de qua in sua historie re
ferunt et in sequenti dicetur capitulo. Hec de pascha
li papa. dicta sufficiant sed aduertendum quod impera
tor ludouicus. cum multis pontificibus conuenit
quia uixit in imperio annos ... annis ut scribit

cardis. quia contriuit cum leone 3°. ut supra p3 cum stephano. 4°. et pascali. Ut iam est manifestum. Nunc autem huic pontifici defuncto succedit eusebius de quo nunc est dicendum. Sedit autem paschalis annis vij. die. xvij. et cessauit di. xviij. De eugenio. 2°. et c. xx° pontifice. qualiter fuit electus in discordia sed preualuit. qualiter ista de causa misit filium suum lotarium romam pro sedanda turbatione. qualiter lotarius ueniens romam eam pacificauit Capitulum xxvij.

Anno domini dcccxxiv. et ab urbe condita. m. [illegible]. eugenius. ij°. natione romanus. ex patre boamundo in cathedra petri sedet. Sedit autem annis iij. mensibus ij. Hic ut scribit amonius. in gestis francorum in discordia est electus. quia duo partes in electione populi fuit electus. sed eugenius presbiter archipresbiter tituli sancte sabine. preualente nobilium parte. et maiori numero subrogatus atque ordinatus est. Hijs autem nunciatis imperatori ludouico. et de morte paschalis primum per diaconum urbis romane. qui fuit unus ex hijs. qui legationem prius susceperat. Cum ipso pro memorato pontifice defuncto. cum audisset. prius imperator et inueniens causam ad expeditionem brittanie quia postea igne ferroque deuastauit lotarium filium suum imperatorem. romam mittere decreuit ut uice sua sincerus ea que nouitas flagitare uidebatur cum nouo pontifice et romano populo statueret atque firmaret. Et attende hic ad ea que amonius hic dicit. Isti pontifices qui fuerunt tempore ludouici. omnes indiguerunt auxilio eius propter discordiam inter ipsos et romanos. Ut ex dictis apparet. Ad hec igitur sedandum ex mandato patris dictus lotarius post medium augustum rome profectus est. et ab eugenio pontifice honorifice susceptus ut scribit amonius et egnardus ubi supra. De imperijs imperatoris constantinopolitani. quomodo uenerunt in galliam. et causa quare capitulum. uicesimum octauum.

Post hec statum populi romani pacificat cum pontifice prius deprauatum per suos antecessores ex beniuolentia eugenij et ad suam petitionem. lotharius bona quibus spoliati fuerant ciues romani. ad petitionem pontificum uel per suorum amicos restituta sunt. Ex quo facto romanam consolari fuit ex aduentu lotharij et sic inter ecclesiam et romanum populum. pax est reformata. Statuit etiam ibidem iuxta antiquum morem ut ex latere imperatoris mitterentur qui iudiciariam exercerent potestatem justiciamque facerent romano populo et sic compacatus. Cumque redisset ad patrem. narrauit gesta per ordinem et gauisus est ut scribit egnardus. Interea nuncij imperatoris michael constantinopolitani urbis a ludowico imperatore cum fortunato patriarcha. Uenetiarum eidem [illegible] et munera. deferentes ut dicunt auctores

scribunt inter que alie scribunt historie. traditur quod fuerunt libri beati dionisij qui quidem libri ad hunc instancia fore non habebantur sed in ytalia cum ut p3. quia a beato gregorio allati in omelia de .c. ouibus. Hij autem nuncij duplici de causa uenerunt una fuit pro pace confirmanda ad inuicem. 2a fuit de ymaginibus uenerandis. Quantum ad primam imperator ludouicus assensit. Quantum ad 2am respondit. se uelle cum apostolicum super eam requirere quod et fecit. et sententia preualuit quod ymagines in ueneratione forent. ut sentiunt auctores predicti. in suis conciliis. et ipsi etiam principes. ueri catholici. De quibusdam signis que hoc tempore apparuerunt in aere postque secuta est turbatio non modica. quantum ad statum imperij capitulum uicesimum nonum.

Eo uero tempore ut scribit amonius. paucis diebus. ante solsticium estiuale. in territorio augustudenensi. aere intempestiuo. subitanea mutatione commoto. ingens fragmentum ex glacie simul cum grandine de celo cecidisse narratur. cuius longitudo. xv. latitudo. vij. grossitudo. ij. pedes. fuisse fertur. Eo etiam tempore luna passa est eclipsim bis in eodem anno. post que magna et orribilia. secuta sunt contra statum imperij. Gesta etiam francorum narrant quod ludouicus post turbationem. quam cum filijs habuit in qua et preualuit. post omnia prodigia de quibus supra factum est mentio. filij sui cum optimatibus. et populo contra ipsum rebellarunt et ubi traditur in manibus filiorum. Habuit enim tres filios. lotharium et ludouicum et pipinum. Primum quidem consortem fecit. et ytaliam regendam eidem commisit. Secundum aquitanie regem fecit. 3um uero. uidelicet ludouicum bauarie et germanie. regem [illegible]. Hij quidem filij. arma deponere eidem mandant et ipsum recludunt. Unde uxor eiusdem. uelum sumpsit. ut amonius scribit. ymo ipsum uexatum promisit sub sua fide. [illegible] inducere ad intrandum religionem. Qualiter ludouicus imperator post turbationem. ad dominum recurrit et exauditus est propter suam reuerentiam. et de eugenio concluditur capitulum. xxx.

Hic quoque sit similiter addendum prius imperator recurrit. et attende quia in tanta uenit uexatione quod ut ystoriographus tradit ut egnardus et martinus dicunt. ipso quoque [illegible] quando ludouico dicta contingerent ut iam dictum est. et omnes quasi [illegible] cum filijs ludouici. et optimatibus. ac populo se tenerent. Itaque ex omni parte uidebatur destitutus fuisse. sed nichil ad deum habet refugium ipso disponente post tanta tempestate. contra ipsum tranquillum fecit. Uno eodem anno populus de scandalo imperatoris penitens ipsum in pristino honore restituit. filijque eius exposuit ueniam de commissis. [illegible] finem dicendum adhuc de eugenio et postea prose

(Margin notes: de fragmine de glacie — de eclipsi — filij insurgunt contra patrem — pax ciuium et rome — [illegible] pristino et a [illegible])

UVA.BHSC

segnerunt de valentino et gregorio iiii. Scribunt enim historie de ipso domino quod vir est qui fecit ... cardinalis sancte sabine. eandem ... cum tiburio argenteo. super altare decoravit sollempni. Martinus autem non inmerito mansuetudine historie ubi quod martinus refert ipsum fuisse annis romanis ... et postea omissum. Sed amonius et eginardus ut supra romani dicunt ipsum de benignitate. et de eius morte sua faciunt mentionem sed non de morte violenta. sed gladii sed ... Sepultus est in ecclesia beati petri in vaticano.

De valentino papa et eius pontifice. contra que quamvis parum sedit tamen aliqua notabilia dicuntur. capitulum xxxi.

Anno domini dcccxliii. et ab urbe condita m.d.cv. Valentinus primus natione romanus in summum assumitur pontificem. Sedit autem parum. quia vix uno mense. ut omnes quasi historie tradunt. martinus tamen dicit. dies xl. Fuit autem diaconus cardinalis. ut eginardus dicit ut tradit. Scribit autem vincentius quod coronatur. quod esse non potest. quia gesta francorum hic attribuunt stephano iiii. et paschali i. Preterea ... imponit quod consecrationes pontificalis non videtur fuisse tamen diaconus sit assumptus. nec invenitur pro tempore illo. quod ludovicus fuit in ytalia. Nec quod valentinus venit in gallia. sicut stephanus fecit. Ponit tamen quod ... misit coronam de urbe. adhuc non consentimus quod auctoritas summi pontificis. stat hec vigore. post electionem. ut patet de adriano v. qui fuit anno domini m.cclxxvi. qui dictus cardinalis erat nec consecrationem dixit et tamen vivit sicut valentinus. et tamen constitutionem gregorii x. suspendit de inclusione cardinalium. Sepultus est ad ... beati petri in vaticano. Sed quia parum vixit. pauca de ipso dicuntur. et pauca. Potuit autem ... quod jam ... statuum turbationem ludovici. de rebellione filiorum propter quod renovata fuit fortassis corona. Sed tempore gregorii est fuit confirmata de quo nunc est agendum. quia fuit successor valentini. ut scribit amonius et ubi supra.

De gregorio iiii. et eius pontifice. qualiter ludovicus suo tempore fuit humiliatus sed postea per industriam pontificis restitutus. capitulum xxxii.

Anno eius domini ut supra. et ab urbe condita ut supra. quia predecessor minimum non auget. Gregorius iiii. in cathedra petri sedet. natione romanus ex patre Johanne. Sedit annis xvi. ut omnes historie concorditer referunt. Sub isto vero. ea que de imperatore ludovico facta sunt. quantum ad sui humiliationem et facta prenotantur. unde ipse imperator de eo ... conqueritur ut scribit eginardus. quod non ... ut debuit ... subveniret. ymo aliqui historie tradunt. et idem videtur dicere ... auctor. quod coniunxit se cum filiis adversus ... imperatoris et tandem ... ac ad concordiam ... cum gravi excommunicationis censura. ac sic populus sic optimates sic filii. Sed precipue lotharius. imperator. sic ... subiciunt dicionem. Unde resumpsit arma ac imperialibus dignitatibus sive honoribus ... restitutus. regie maiestatis sic pius imperator. tamen augusta uxore sua que in monasterio reclusa fuerat. per filios et optimates. ac populum violenter ... ta. ut supra est manifestum. De hac turbatione in cathalogo imperatorum dicetur prolixius.

Qualiter ludovicus sicut pius princeps post quod restitutus est omnibus indulsit. capitulum tricesimum tercium.

Albert pius imperator considerans de benignitate. contra suam stultitudinem subditorum obstinatam ac reverentiam filiorum omnibus indulsit. Tradit autem eginardus quod ... optimates ... arma. quibus ... per filios suos fuerat spoliatus. Et attende quia refert idem auctor ubi supra quod ... vexatione non cessaverunt tempestates in aere. quamdiu imperator fuit in turbatione. Sed eo restituto facta est serenitas. et tranquillitas magna fuit. et facta ... restitutio ... populo ... tempore ... quod ... multitudo fidelium suorum ibidem advenit eidemque congratulans. et ... quos imperator benigne suscipiens. et pro fidei integritate gratias agens. omnes in propria remisit. Refert autem idem auctor de ipso quod ita fuit plenus benivolentia. et amore quod pacis semper studens. pacis ... semper amator ... congregabat nonnullos filios sed quod ... tate ... benignitate ornatus. in honestate ... esse ...

Qualiter iste gregorius instituit ... ludovici ... festum omnium sanctorum ad kalendas novembris ... de insultu sarracenorum ... urbe romana tempore ... capitulum xxxiiii.

Nunc ergo ad gregorium papam iiii. redeundum ... quod ... imperator quia ... assensu eius ... post sua restitutionem ... ecclesia omnium episcoporum gallie. qui ... festum omnium sanctorum ad kalendas novembris ... et eo tempore instituit celebrari de quo ... supra ubi agitur de bonifacio iiii. ... gregorius. ut martinus scribit ... monte ... destruxit et postea novis fabricis erexit. Huius tempore quidam scelerati ... miserunt ad soldanum babilonie. ut veniens roma ytaliam possideret tanta

UVA.BHSC

cum multitudine sarracenorum veniens. ac pro portum centumcellensem intrans venit Romam. ut totam superficiem terre quasi locuste implere viderentur. ¶ Obsidens igitur Romam. capitur [illegible] leonina. ecclesia beati petri spoliatur. et equorum stabulum efficitur. non solum Roma sed etiam per totas tuscie devastatur. tandem ad petitionem gregorii guido marchio lombardie. cum gente longobardorum veniens et postea ludovicus cum gallicis cum multa sanguinis effusione sarraceni fugati sunt. Redeuntes autem sarraceni ad propria. licet cum dampno non modico apuliam intrant et devastant et siciliam. De operibus virtuosis istius pontificis et que illa scripsit. et de Rabano doctore qualiter floruit tempore istius pontificis. et qualia scripsit capitulum xxxvi.

Hic etiam beatus pontifex sanctorum martirum corpora. sebastiani gorgonii ac tiburtii martirum. a quibus ante ianuarium elevans. ad ecclesiam beati petri transferri fecit. in oratorio beati gregorii collocavit. corpus etiam beati gregorii honorabiliori disposuit sepultura. Iste sanctus pontifex post multa bona que fecerat. diem clausit extremum et in ecclesia beati petri sepelitur. Huius pontificis tempore et ludovici floret rabanus. monachus et abbas fuldensis monasterii. poeta magnus ac theologia preclarus. quem ricardus dicit fuisse magistrum alcuini. ¶ Sed hoc non video quia ille fuit magister karoli magni. ut supra patet vel forte fuit alius alcuinus. Hic autem rabanus commentatus est libros regum. quod commentum ego vidi. Item li. parali. ut ipse dicit in prologo super libros machabeorum. que super commentatus est et imperatori ludovico direxit. et eandem expositionem generali de sue palam. eiusdem imperatori transmisit ut ibidem patet. ¶ Hic etiam rabanus sermones ad populum scribit sed precipue in festo omnium sanctorum et demum. qui in ecclesia leguntur pro toto luculentum sermone. multa etiam alia scripsit. sed ad edificationem fidelium sicut doctor litteris plenus. propter quod et mansuetudine perfectus imperatori gratiosissimus fuit abbas. De portento quod apparuit tempore istius pontificis et imperatoris et de dispositione qualiter fuit. super hoc cum egenardo philosopho iudicium de hoc signo capitulum xxxvi.

Hoc etiam tempore portentum comete apparuit. et valde singulariter sicut egenardus ipsum describit quod primo in signo virginis visus est. ut morem suum habuit habuit versus orientem. ut stelle erratice sive planete. sed potius versus occidentem. transiit enim a signo virginis ad signum leonis cancri et geminorum ac tandem ibidem quasi se fingens globum ignium crinitum sit in bravo quasi prolixitate deposuit quod cum imperator ille doctus consuluisset cum egenardo philosophum ac horum scriptorem. nec dictus doctor audiens portentum regni exprimere. ultimo subiungit imperator mutatione regni. ac mortem principis insinuare. cum egenardus testimonium prophete immediate introduceret. a signis celi nolite timere. que et gentes pavent. pius imperator. solita usus magnitudine et prudentia rationalium inquit timere debemus preter illum qui nostri et huius creator est sideris. sed eius clementiam mirari et laudare tenemur. qui nostram inertiam cum peccatores simus. talibus admonere dignatur indiciis. Quia igitur et omnes tangit. portentum omnes pro posse et pro se ad meliora festinemus. ne illo minante et portante. consequi valeamus. De pia operatione ludovici. quod istud portentum quare evenerit addiscit. et evasit portentum licet multos alios tetigit capitulum xxxvii.

Sequenti vero die. ministros aulicos a crepusculo vocavit. elemosinas pauperibus largissime ac servis dei tam monachis quam canonicis porrigi iussit. ministerium sollemnia quotquot potuit celebrari. illis sic temporibus multum prospere sibi cessit. antistitum fortuna et quamvis non tetigit ludovicum dicta impressio totum statum eius tetigit dicta impressio. ex adventu sarracenorum ad sanctum petrum. de quo dictum est supra. insuper et eo tempore michael moritur imperator constantinopolis. ¶ Cui successit leo armenus. et imperavit vii annis. ut scribit gotifridus. et de hoc etiam consentiens scribit et exponit principium constantinopolitani imperii defecit in ex parte orientis et in iiii diei propter sarracenos in ex parte occidentis et septemtrionis propter imperium in germanos translatum. De signis que apparuerunt circa mortem ludovici. et gregorii pape iiii. et quomodo ludovicus pie et devote disponit de se ipso et de tota familia. capitulum xxxviii.

Quia vero obitus pape gregorii et ludovici quasi simul concurrit. sunt attendenda ad tempus quibus ludovicus imperavit. quia annis xxvi. ut egenardus et ricardus scribunt. et quasi tot idem pontifices quinto eo sederunt. io tradenda sunt que circa finem utriusque acciderunt. imprimis scribit enim dictus egenardus quod appropinquante ludovico ad mortem. fuit eclipsis solis maxima in tantum quod sic fuit aer obtenebratus sicut de nocte et sic sidera apparebant. ¶ Item sicut luna recedit a sole quasi lumine videbatur tempore. tanquam in novilunio accidit. ¶ Post hec autem egritudo invaluit. [illegible] quod ipse providens de imperio quantum ad lotharium. de regnis quantum ad alios filios bene disposuit testamentum pro ministris aulicis. pro ecclesiis et pro locis. pro pauperibus ac viduis. et pupillis magnum et copiosum facit. et sic vere catholicus ecclesiastica sacramenta suscepit. presentibus multis prelatis et per manum drogonis episcopi metensis fratris

Rabanus

Cometa

UVA.BHSC

sicque in multa devotione moritur piissimus imperator. sepultus apud Metensem urbem. ubi et mater eius memoria ut basilica sancti Arnulfi. Et hec de Ludovico et gestis eius. Misso ceterorum dicta sufficiant. que sibi contigerunt in morte.

Capitula. 16. ~~cap~~ libri huius historie.

De Sergio. ii. et c.v. pontifice. contra quem pontifice questiones moventur et solvuntur. Capitulum primum.

De pugna filiorum Ludovici que erat magna in qua magna strages et causa ponitur quare. et de multitudine sarracenorum. que Romam invadit. Capitulum ii.

Qualiter Lotharius habitum religionis assumpsit. De conversione ad fidem. videlicet regis et regni. et hoc idem scribitur de Boemis. capitulum 3.

De vexatione normannorum super quo fere homines stupent. in ipsorum agressu de Helena Constantini matre. et de quibusdam novitatibus contra monasteria quedam. capitulum 4.

De Leone. iiii. et c.vi. pontifice. qualiter Adulfus rex anglorum huius pontificis tempore venit Romam. et ex devotione obtulit tributum beato Petro. de professo. et de vita et doctrina huius pontificis. capitulum 5.

De operibus istius pontificis virtuosis. qualiter restauravit ecclesias Rome. et fecit Leoninam civitatem. et de Neapolitanis quomodo pugnaverunt cum sarracenis. capitulum 6.

De ordine quam fecit civitas completa. de ecclesiis quas edificavit. et renovavit. et de quibusdam. que acta sunt tempore ipsius. per aliquos principes. capitulum septimum.

De quibusdam mirabilibus que huius pontificis tempore apparuerunt. de Johanne Scoto qui huius pontificis tempore floruisse et quid fecit de Leone Armeno imperatore. qualiter occidit a Michaele. Capitulum viii.

De Johanne viii. et c.vii. pontifice. qualiter etiam delusit quam in habitu virili femina in papam assumitur et quomodo. capitulum nonum.

De Nicholao primo et c.viii. pontifice. et virtuosis operibus eius. ac de constitutione quam fecit. contra concilia et quibusdam nobilibus circa hoc capitulum decimum.

De quodam mirabili quod coloniae accidit qualiter Nicholaus excommunicavit imperatorem. et quod de translatione corporis beati Clementis ad urbem capitulum xi.

De conversione regis bulgarorum ad fidem cum sua gente. et qualiter fit monachus. redit ad sceptrum contra filium et gentem. Qualiter Nicholaus excommunicavit imperatorem constantinopolis et quare. capitulum. xii.

De Adriano. ii. et c.ix. pontifice et qualiter venit ad ipsum Lotharius. pro absolutione. et quia cum fraude. quomodo puniuntur eidem. de Karulo calvo qualiter factus est imperator. capitulum xiii.

Qualiter Karolus predictus. apud Compendium fabricavit ecclesiam sollempnem. de Adriano ii. qualiter misit legatos. ad sedandum scisma ibidem exortum in synodo celebrata. capitulum xv.

Qualiter indicta synodo. statutum est nullum principe debere se ingerere de ecclesiasticis rebus. et quomodo per filium. factum est contrarium. unde renovatum est scisma inter grecos et latinos. capitulum xvi.

De quadam novitate que accidit in colonia. de pestilentia que isto tempore accidit in gallia. et quot mala ex ea secuta sunt. capitulum xvii.

De quadam revelatione facta. pro preco ad futurum dimicandum. et qualiter normanni agitavit vexat. et qui sunt et unde venerunt. et qualiter omnes contra eum surrexerunt. cum rege. capitulum xviii.

De Johanne viii. et c.x. pontifice. qualiter Karolus calvus venit Roma pro corona imperii. ex quo et Ludovicus. rex Germanie eidem bellum movet. et hoc tempore incepit comitatus Flandrie. capitulum xix.

Qualiter tempore istius pape sarraceni intraverunt Ytaliam. et ipsam vastant sed postea repellunt cum ipsorum dampno. qualiter sunt post gesta bello gestis. multa alia fecit dictus pontifex que hic patent capitulum 20.

Qualiter sub ipso. celebrata est synodus in Stampis. de pestilentia que accidit in Germania. movetur etiam hic questio. contra imperium et solvitur. 21.

De Martino. ii. et c.xi. pontifice. de imperio qui tunc imperabat. videlicet Karulo grasso. de normannis ubi et que moventur et solvuntur. capitulum xxii.

De Adriano. iii. et c.xii. pontifice. et constitutione quam fecit et qualiter Karolus imperator venit in Ytaliam. contra normannos et ipsos per domuit. et qualiter convertuntur ad fidem. capitulum. xxiii.

De Guillelmo pio duce aquitanie. qualiter monasterium cluniacense construxit in solo suo proprio. in Burgundia et de sua hereditate dotavit. 24.

De Stephano. iii. et c.xiii. pontifice et miraculo. quod accidit tempore istius contra corpus beati Martini. alias ponderantur translatum. et de excidione durum normannorum capitulum xxv.

De Karulo imperatore qualiter repulsus est. ab optimatibus quia desipiebat. qualiter zelatus uxorem qualiter repudiavit eam. de adventu ungarorum in Pannoniam inferiorem capitulum xxvi.

De mulieribus sanctis que isto tempore floruerunt de mulieribus nobilibus ab abbatibus contra partes pictavie. et quomodo nobiles fuerunt ibi multi. solitaria monasteria. Capitulum xxvii.

De Formoso. po. c.xiiii pontifice. de operibus eius virtuosis. de novitatibus suis et quomodo fuit degradatus capitulum xxviii.

De Arnulfo imperatore quis fuit. et qualia fecit et qualiter exitum habuit et de filio suo Ludovico qualiter fuit tractatus capitulum xxix.

De Remigio altissiodorensi claro doctore qualia

scripsit. quia isto tempore claruit et de verno ne ex comite abbate. capitulum xxx.

De bonifacio vi. et cxv pontifice. quem [illegible] per simoniam pontificium [illegible] capitulum xxxi.

De stephano v. et cxvi pontifice. de quo dicitur tribilia que fecit contra formosum predecessorem suum. et quomodo [illegible] et de quibusdam aliis 32.

De romano primo et cxvii pontifice. et de hac [illegible] historia. nichil dicit. capitulum xxxiii.

De theodoro 2o. et cxviii pontifice. qualiter revocavit omne stephani factum contra formosum et ordinatos ab ipso restituit. de sarracenis quomodo invaserunt apuliam et [illegible] cessit. 34.

De iohanne x. et cxix pontifice. qualiter ipse similiter revocavit omnes processus factos contra formosum [illegible] et hec per [illegible] et de quibusdam notabilibus capitulum xxxv.

De benedicto iiii. et cxx pontifice. et de arnulfo qui usque ad tempora ista regnavit. et [illegible] huius et ipse et filius eius. 36.

Qualiter post hec berengarius primus [illegible] passe. et de diversis temporibus imperii eius. et de rege francie. capitulum xxxvii.

De leone v. et cxxi pontifice. qualiter per [illegible] cappellanum suum fuit captus et incarceratus. et quomodo potuit. capitulum xxxviii.

De xpoforo primo et cxxii pontifice. qui [illegible] pontificatum usurpavit. et qualiter [illegible] est. et sub quo [illegible] hec stetit. 39.

De sergio iii. et cxxiii pontifice. qualiter [illegible] xpoforum qualiter [illegible] pro adiutorio. capitulum xl.

Qualiter hic adiutorio resumit [illegible] formosum. et fuit de ipso ludibria et de quibusdam prodigiis que ex hoc apparuerunt. 41.

De anastasio iii. et cxxiiii pontifice. quibusdam principibus imperantibus et quibusdam [illegible] gubernantibus. capitulum xlii.

De landone primo et cxxv pontifice. et tempore Berengarius fugatur a rodulfo comite. et anceronem ordinatur capitulum xliii.

De sergio vel sergio iii. et cv. pontifice. contra quem pontificem [illegible] moventur et solvuntur Capitulum primum.

ANno domini. dccc. lxx. et ab urbe condita. m. [illegible] Sergius tertius natione romanus ex presbitero. in cathedra petri sedet. Sedit autem annis iii. mensibus iii. et cessavit diebus xv. hic notabatur [illegible] ab ipso in antea [illegible] ipse coronavit lotarium in imperatorem. quamvis antea per pius coronavit eum ut supra [illegible] Sed attende hic quod [illegible] non potest quia infra dicetur quod coronavit ludovicum filium lotharii. et constat quod sergius non sedit nisi tribus annis. lotarius autem imperavit xv. vel xvi. annis. Et prout supra scribitur de lotario quod fuit coronatus a gregorio. scribit autem vincencius beluacensis. quod quando sergius fuit electus. lotarius misit ludovicum filium suum ad eum romam ad confirmandum quod non videtur vere quia iam per pius ludovicus [illegible] hanc dignitatem. Vel ad visitandum [illegible] auctorum. illa confirmatio importabat suum favorem ex sua parte et non auctoritate. unde dicit vincencius quod ipse [illegible] regno longobardorum. quod alie historie ut martinus et [illegible] corona imperii [illegible] quia in sola ytalia. remansit [illegible] preter tres [illegible] de quibus dictum est supra. et [illegible] in templo ego ludovicum di. 63. que [illegible] ad [illegible] ab eam. De isto sergio parum loquitur historia. nisi quod [illegible] sub suo tempore [illegible] acciderunt. De pugna filiorum ludovici qui erat 2o per quam magna strages. et de potentia [illegible] et de multitudine sarracenorum qui romam invadunt capitulum 2m.

Primo quia post lotarium et fratres suos. videlicet ludovicum regem germanie. pipinum regem aquitanie et karolum regem francie. qui et calvus dictus est. ex emulacione imperii. magna sequitur turbatio. ita ut magna pugna fieret inter eos. Nam duo reges magnum congregant exercitum in regione altisiodorensi et lotarius suum contra predictos reges. tanta quod facta est utriusque pugna quod numquam [illegible] est ingente francorum [illegible] vires eorum [illegible] attenuate. ut hostibus resistere non possent. sarraceni audaciam assumunt contra [illegible] ut scribunt diverse historie. quia in multitudine venientes de africa. romam invadunt ecclesias beatorum petri et pauli. et alias devastant quod postea [illegible] redeuntes [illegible] in regione in alto pelago. maris fluctibus submerguntur. Qualiter lotarius habitum religionis assumpsit. et de gestis [illegible] regni. et hic idem fecit de boemis capitulum tercium.

Hic lotharius ut scribit martinus. xv. imperii sui anno [illegible] filios regno renunciavit [illegible] habitum monachalem. Ubi sancte et religiose vivens. obdormivit in domino de cuius anima [illegible] inter angelos et demones fuisse [illegible] altercatio ita quod cunctis assistentibus corpus eius [illegible] videbatur. sed orationibus monachorum demones sunt fugati. ut martinus refert. Regnavit autem per se annis xv. [illegible] filio suo ludovico. ut scribit martinus. Hiis temporibus [illegible] martinus scribat quod tempore ludovici alie historie. quod tempore sergii. et lotarii rex danorum. [illegible] uxore sua et filiis. et magna parte

UVA.BHSC

dicte gentis Dane. apud maguntiam bab
tizantur. ¶ Hugo eciam tempore ludowici regis
germanie. xiiii. duces boemorum. et polonie.
babtizari fecit et cetera. De vexatione nor
mannorum super quo facto homines stupent
in temporis istius. de helena constantini matre
et de quibusdam nouitatibus contra monasteria
quedam capitulum. x.

Per idem tempus normanni qui et
norgi per mare peligeum intran
tes. galliam infestant et precipue aq
tanniam. quia ut scribit ricardus hee ciuitates
concremate sunt. ab ipsis videlicet herio in
sula. burdegalia. xanthonas. engolis
ma. lemonicas. pictauis. sed de gallia cel
tica andegauis. turonis aurelianis. pa
risius beluagis. et omnia monasteria. et cas
tra destructa sunt. Comes eciam burdegalen
et xancthonensis a normannis occisus est ut ricardus
scribit. ¶ Per idem tempus ut idem ri
cardus tradit. canonica sancti marcialis
apud lemonicas. in monasterium ditum
se sponte transferunt. econtrario monachi
sancti martini turonensis abiecto habitu mona
chali. habitum induunt canonicale sed mox
inmissa peste leta deseruit. quia in vna noc
te omnes mortui reperiuntur. ¶ Hugo eciam
sergii tempore. hoc est anno lotharii nono
sancta elena constantini mater. roma in sancto
marcellino et petro eciam sepulta in francia
transfertur. et in diocesi remensi cum magna
veneratione excolitur. ¶ Eo eciam tempore
pippinus rex aquitanie. filius lotharii impera
toris. angeriacum monasterium extruxit
vbi eciam caput beati Johannis baptiste ut fertur
reposuit quamuis ut alii dicunt. apud vrbem
regiam hoc et constantinopolim esse conten
dant. Et attende quia circa ista
tempora est magna controuersia inter scrip
tores. De leone iiii. papa et pontifice quem
adulfus rex anglorum huius pontificis tem
pore. venit roma et ex deuocione obtulit tri
butum. beato petro de proforo. et de vita et doc
trina huius pontificis. capitulum v.

Anno domini. dccclxviii. et ab vr
be condita. mille. dc. xxv. leo
iiii. natione romanus ex patre
rodualdo in pontificem romanum eligitur. sedit
autem annis. viii. diebus. vi. et cessauit dies. vi. huius
tempore adulfus rex anglorum qui primus
totius anglie obtinuit monarchiam deuo
cionis causa venit romam et coram leone papa
ut martinus scribit. obtulit tributum beato
petro de vnaquaque domo sui regni. ar
genteum vnum sive monete quod est sterlingus
et hoc tributum vsque hodie persoluitur quamuis
ab aliquibus temporibus sit omissum. ¶ Hic pon
tifex catholicus ut martinus scribit vir

fuit magne pacie. multeque humilitatis. diuinarum
scripturarum extitit feruentissimus perscrutator vi
gilijs et orationibus semper intentus. ¶ Hic primo a paren
tibus ob studia literarum. in monasterio sancti mar
tini confessoris prius eciam beati petri apostoli positus
fuit. vbi non solum in sacra sed eciam in gramatica eruditus. in
qua perfectus monachus proficit. De operibus huius pon
tificis virtuosis qualiter restaurauit ecclesias ro
manas et fecit leoninam ciuitatem. et de neapolitanis
qualiter pugnauerunt cum sarracenis capitulum vi.

Hunc sergius audita fama. sue sancte
vite presbiterum faciens. titulo eius
sanctorum iiii. coronatorum. quo sergio
mortuo nec dum sepulto. omnes romani tam clerici
quam populi. vna voce leonem in summum pontificem elegerunt
nunt. non tamen intelligendum quod statim fuit assumptus
vsque post. iii. dies ut statuit bonifacius iii. luigius
apostolus. et post in decreto. di. lxiii. cap. nullus. post
quam igitur pontificatum assumpsit. basilicas beatorum
petri et pauli. et alias reparauit quas sarraceni de
uastauerant sub sergio papa. Ipas quoque honorifice
restaurauit. vt nissemtius scribit et precipue beati pe
tri vbi tabulam argenteam super altare ipsius con
tinuit. Ibidem eciam tabulam auream posuit. vbi re
gulas argenteas confessionis. et porte eius iussit
describi. Hic ut scribit martinus neapolitanorum
pugnantibus contra sarracenos. orando collaudem
facit deus cuius deprecatione beatum petrum ambulan
tem in fluctibus. et ut sarraceni succumbunt
et aut capti aut occisi sunt aut in mari submer
si. ¶ Hic consilio imperatoris quietudinem. ut
quidam cronica compendiosa tradit. propter depreda
tiones et vastationes. quas in vrbe sarraceni
fecerant. eciam propter beati petri ampliorem murus.
et dictam ciuitatem leoninam vocauit. quasi ciuitatem
leonis anno suo sui pontificatus quadam vi. mensi
bus consummauit et ad clerum post hymnos et preces.
ac orationibus dedicauit De qua ciuitate con
pleta de ecclesiis quas edificauit et renouauit et de
quibusdam que accasus tempore ipsius et aliis principes.
cap. vii.

Postquam autem memoratam ciuitatem perfecit.
in tercias posuit portas eius illam collaz
adiungit. de qua beato petro ut
martinus refert. collatis clauibus et cetera. Hic eciam
ecclesiam sancte marie noue edificauit eciam sanctorum quatuor
coronatorum cuius titulum tenebat. ad assumptus
fuit amplior ornatu decorauit ¶ Leo quoque papa
moritur et in mense beati petri sepelitur cuius festum
cum agitur ut martinus scribit xviii. kalendas au
gusti. vnde aliqui iste leo ab eo cuius festum
agitur in vigiliis apostolorum qua fuit leo papa
secundum attendimus ad iiii. eius qui fuit xlviii. a
petro ¶ Hugo pontificis tempore ludowicus qui
fuit filius lotharii imperator coronatus a sergio
papa. ut martinus scribit qui cum patre. v. annis
regnauit. sed imperauit sub leone papa iam
dicto. et iohanne viii. multis annis. sed notandum
quod martinus scribit pro tanto tempore et leonis papa

nota de oracione v nos

in coronat

corpora sanctorum urbani et tiburcii altissiodoro esse translata. ut historia gallicorum tradit. et in ecclesia sancti germani reposita. ¶ Huius etiam tempore gens danorum angliam inuadit ut scribit martinus et deuastat regnum pessime et danismum illius prouincie apprimendum capitalis sua condempnat.

De quibusdam mirabilibus que huius pontificis tempore apparuerunt. de iohanne scoto. qui huius pontificis tempore dicitur floruisse. et quid fecit de leone armeno. imperatore qualiter occidit annichaele. capitulum .xv.

Eodem tempore in brixia ytalie. ut scribit martinus tribus diebus et tribus noctibus. sanguis fluxisse de celo fertur. uniuersis tamen dicit quod hoc accidit tempore adriani 2. Huius etiam leonis et ludouici tempore filius eius karolus dictus minor per tres dies ut scribit martinus in presentia patris et optimatum vexatus est a demone. et in ipsa vexatione confessus est hoc pati. quia contra suum patrem conspirationem tractauerat. ¶ De hoc etiam karulo tradunt historie quod dicitur quandam fortitudine sua voluisse excipere. in mente pemptus post. Huius etiam tempore tradunt aliqui historie floruisse iohannem scotum. in scripturis doctissimum qui in francia veniens. rogatu prefati ludouici. ierarchiam beati dionysii. de greco transtulit in latinum. qui postea per discipulos stilis confossus interiit. ¶ Eodem etiam tempore. leo armenus de quo dictum est supra. imperator constantinopolitanus. nuncios mittit ad ludouicum. super dictum pro pace reformanda. famone vero michaelis comitis. domesticorum in palacio interimitur. ut nisi sentiret ingrediebat. dictus autem michael ~~imperatore~~ imperium assumit. et pacem similiter facit cum ludouico. 2°. Sed in hac coordinatione pontificum oritur discordia. quia cronicarum scriptores. quasi omnes quos legi. preter martinum tradunt. post leonem .4.^m fuisse benedictum 3^m. martinus autem polonus ponit. Io. anglicum viii. Sed quia de benedicto pauca dicuntur. et quia non sedit nisi duobus annis. inde assumendum de iohanne viii°. de quo martinus mentionem facit. quia de ipso quedam notabilia dicit. Sed annum benedicti adiungam.

De benedicto tertio .c.vi. pontifice.

Anno domini. dccc.lviii. et ab urbe condita. m. dccccc.v. benedictus .iii.^{us} in cathedra petri sedet. Sedit autem annis .ii. mensibus. vi. et diebus. iiii. de hoc autem pontifice pauca dicuntur. nisi quod in pace vixit et in pace quieuit. Scribit autem cursus tinus de ipso. quod circa tempora mortis ipsius cometa apparuit in ~~occidente~~ oriente sedens coma promdente.

De iohanne viii°. et c.vii. pontifice qualiter eciam deceptus quia in habitu viri femina in papam assumitur et quomodo capitulum nonum.

Anno quoque domini. dccclxxxiii. et ab urbe condita. m. dc.xxx.vi. Johannes anglicus natione. in cathedra petri locatur. Sedit autem annis .ii. mensibus. v. diebus. iiii. et cessauit mense uno. ¶ Hic ut asseritur eciam non deluserit. et quod in habitu viri. et actualiter femina. in summum assumitur pontificem. ¶ Quomodo autem quomodo. ad istum statum venit. sic martinus refert. quia in puellari etate. in habitu viri a quodam suo amasio. athenis ducta fuit. ibique sic in diuersis scripturis. et aliis imbuta. ut sibi par non inueniretur. in quantumque scientia adeo vero sic processit. ut veniens romam triuium legens. magnos magistros discipulos haberet. et cum in urbe in vita et scientia magne foret opinionis in papam concorditer assumitur. a cardinalibus et clero et populo. Sed in papatu a suo familiari. impregnatur verum tempus partus ignorans forte sic in expeditione gressus usque in illa hora cum de sancto petro tendens lateranum. angustiata inter sanctum clementem et coloseum. et collapsa. ibidem peperit et post mortua in eodem loco sepulta est. ¶ Et quia dominus papa eandem viam semper obliquat. inde aptuisse creditur. quod ad detestationem facti hoc fiat ordinatum. Nec ponitur in cathalogo summorum pontificum. propter famini deformitatem.

De nicholao primo et c.viii pontifice. et virtuosis operibus eius ac de constitutione quam fecit. contra gallia et quibusdam mirabilibus de hoc. capitulum decimum.

Anno domini dccclxxxv. et ab urbe condita m.dc.xxxviii. ¶ Nicholaus primus in cathedra petri sedet. natione romanus ex patre theodoro. sedit autem annis. ix. mensibus. ii. diebus. xx. hic virtuosissimus fuit. ac post magnum gregorium usque ad ipsum nullus in dicta sede ei comparandus. cuius ordinationem ludouicus imperator. ut scribit martinus sua presentia roborauit. quod intelligamus semper quantum ad fauorem sedis per populum et antiqua consuetudine. Hic sic per se proscripsit. exorta causa cum lodouico 2°. qui erat fauorabilis clero. et ubi aliqua sinistra de ipsis audiret ne plerumque aures que laici pronj sunt ad obloquendum de ipsis vnde et exemplum introduxit de gloriosissimo imperatore constantino. de quo referunt eedem historie. ipsum dixisse quod si videret aliquem ex clericali vel monachico habitu peccantem clamide sua expliceret et cooperiret illum quod quidem habes xcvi. di. c. in scriptura. ¶ Hic beatus pontifex statuit ut nullus princeps siue imperator siue quicumque temporales domini in conciliis se ingererent de statuta etiam nisi forte in tractatibus fidei quis ulis

nota de mulier a que fuit papa et reges.

Ist hunt temptus filius regis apparuit a demone quia fecit conspirationem contra patrem

Ioh. in pace defunctus

et corpus eius translatum et mortui aquilis

nota de papa nol de antisto

de honesto clericorum

de cometa.

UVA.BHSC

coronibus communis c. ubi uba nicholai pape
sic hec. quod nec imperator iura pontificatus
arripiat nec pontifex nomen imperatoris usur-
pet. Sed etiam introducitur exemplum theodosii
imperatoris. minoris ut iunioris. sub quo cele-
brata est sinodus ephesina. tempore celestini primi qui
fuit xlvi. a petro. ¶ Hic quoque imperator dicto
concilio. interesse non potuit. sed misit quendam
principem suum cum milicia illuc pro tuitione
episcoporum dicte sinodi nomine candidianus
mandans ei ut in nullo de hiis que tractanda erant
per dictos patres de fidei dogmatibus sacerdotum
se intromitteret. uel eos ipsis conturbaret hec ha-
bentur. in eadem di. in illis capitulis. ubi ma-
gister et ca. [illegible] ad uerum [illegible]
Hic etiam reprehendit quosdam prelatos de gallia
qui videbantur derogare decretis. romane
et apostolice sedis. quod habes. di. 19. c. si romanorum.

De quodam mirabili quod colonie accidit
quomodo nicholaus excommunicauit imperatorem
et de translatione corporis beati clementis ad ur-
bem capitulum xvi

Pius tempore ut scribit martinus colo-
nie. orta tempestate. populo consi-
stente. in basilica sancti petri. subito
fulmen. ad instar ignei draconis. cecidit
scindens basilicam et iii. homines in diuersis occidit
locis. et septem semiuiuos relinquens. ¶ Hic etiam ni-
cholaus sententiam excommunicationis fulminatam
contra lotharium filium ludouici. ut scribit
ricardus. quia gualderadam pellicem. sua con-
nubina repudiata ab ipso in toto tempore. con-
dens principem. [illegible] relinquere. propter malum
subditorum exemplum quod habes. xi. q. iii. ca. pr-
incipe. ¶ Hic nicholaus papa. post multa bona
que fecit et scripsit in pace quieuit et in ecclesia
beati petri. sepelitur. ¶ Huius etiam tempore scti
[illegible] pene omnium sclauorum apostolus. corpus
sancti clementis pape a tersona ubi in mare pon-
tum. proiectum fuerat mari exsiccato. au-
ferens romam deportauit quod per papam et
romanos receptum sollempniter. in ecclesia sancti cleme-
ntis honorifice est reconditum. ubi cum ipse nul-
lus paucis quiescit quieuisset. ibidem infir-
matus moritur. ac in eodem loco sepelitur
miraculis coruscando. ut martinus scribit

De [illegible] regis vulgarorum ad fidem cum
sua gente. et qualiter monachus redit ad se-
culum contra filium et quare. qualiter nicholaus excom-
municauit imperatorem constantinopolitanum. capitulum xvii

Hoc etiam tempore. ut scribit vincentius
beluacensis. rex bulgarorum cum sua
gente. ad fidem christi conuertitur
tradito imperio [illegible] ut maiori filio. ordi-
nato. ipse factus est monachus. sed cum eius filius
iuuenilibus agens. ad gentilitatis ritum vel-
let resumpta milicia. persecutus eum cepit. et
effossis oculis in carcere trusit. et in regno
statuto filio iuniore sacrum habitum resumpsit
et usque ad mortem perseuerauit. Huius etiam ludo-
uici temporibus et nicholai pape. michael

[right column]

occiso leonis armeni. in constantinopoli regnat
annis [illegible] ut scribit gotifredus et cissensinus.
Hic autem ut scribit dictus cissensinus excommunicat
nicholaus papa. quia ignacium patriarcham vi-
rum catholicum deposuerat. et quem de hoc fortiter ad
hoc commonuerat. ludouico autem adhuc superui-
uente. et nicholao mortuo. succedit adrianus
secundus de quo nunc est agendum. est enim agendum
cuius tempore aliqua notabilia acciderunt.

De adriano secundo et cix. pontifice. et qualiter uenit
ad romam lotarius pro absolutione et quomodo fran-
de quod perimit eum deus et karulo caluo quo
factus est imperator. capitulum xviii

Anno quoque domini. dccclxviii. et ab urbe con-
dita. mdcxx. adrianus secundus natione romanus
et ex patre karulo. in cathedra petri locatur
Sedit autem annis v. et ad huc ut scribit martinus
lotarius rex quem nicholaus excommunicat sua sententiam
fulminauit. uenit romam ut se expurgaret de cri-
mine sibi imposito a quo dum pro purgatione sue
innocentie ad communionem corporis et sanguinis
christi accepit tam ipse quam ipsi qui optimates sui in uni-
tati fuissent omnes. quia indigne perceperunt. ipso
anno mortui sunt. rex et in eadem. et in eadem via
redeundo ad propria. placentie infirmatus fuit
mortuus est. ¶ Huius tempore moritur ludouicus
et in imperio succedit karolus caluus qui fuit patruus
ludouici iam dicti. ac frater lotharii ac rex francie
de quo multa dicuntur et magna. hic enim ut supra
est dictum. fuit filius ludouici primi. et frater
lotharii imperatoris. et pipini regis aquitanie
ac ludouici regis germanie. qui in pugna qua
fuerunt ad inuicem dicti fratres apud altissiodorum.
de qua dictum est supra. ipse preualuit. et ex hoc
magna premia [illegible] comparauit. Ex hac igitur
victoria. factus [illegible] iam aspirat ad obti-
nendum imperium sed quomodo obtinuit in-
ferius cum agetur de sequenti pontifice. sed in
regno francie scribit ricardus. quod vixit xxxviii
annis. unde cum multis pontificibus conue-
nit. Qualiter karolus predictus. apud com-
pendium fabricauit ecclesiam sollempnem de ady
uno sede qualiter misit nuncios in constantinopoli
ad sedandum scisma. ibique excommunicat in sinodo celebra-
ta capitulum xviiii

Eo tempore vero apud compendium
edificauit etiam [illegible] mira
gine. redditibus et prediis. dotauit
ad dictam ciuitatem. ut scribit martinus disposu-
erat. titulo regie. hoc est constantinopolis ade-
quare. et nomine suo. i. karnopolim instituit ap-
pellari ¶ Fecit etiam de ipso quod vadens ultra
mare. multas reliquias. de iherusalem et con-
stantinopoli secum tulit inuicta etiam [illegible]
tacita de qua mandauit sed specialiter precio-
sissimum sudarium christi. domini nostri quod habuit in
sepulcro ¶ Sed de adriano adhuc aliquid
resumendum est. ante quam agamus de imperio
ipsius karoli. a quo papa fuit coronatus scribitur
enim. di. lxiii. ca. plo. adrianus secundus. que ea que
disposita erant. per nicholaum papam. primum an-
tecessorem eius hic excommunicationem mandauit de eo [illegible]

ignatius

mirabile fulmen

de sudario domini

UVA.BHSC

quod videlicet iussit in constantinopoli donatum. ostendit episcopi et stephanum nichenum ac marinum sancte romane ecclesie. ad basilium imperatorem. et ad filios eius constantinum et leonem augustos. cum quibus et anastasius bibliothecarius. romane sedis utriusque lingue. grece scilicet et latine. peritus. qui synodum congregatam. quam universalem appellat. exortum scisma de ignatii depositione. et fotium ordinacione sedavit. fotinum anathematizantes. et ignatium restituentes.

Qualiter in dicta synodo statutum est nullum principem debere se ingerere de ecclesie rebus et quomodo per basilium factum est grecorum unio renovatum est scisma inter grecos et latinos capitulum xvii.

In qua sic statutum est ordinatione et auctoritate adriani. quod consecrationes episcoporum et electione per episcopos et sacrorum fieret sacerdotum ordinatione et aliorum clericorum. nullusque princeps cuiuscumque gradus. tali electioni vel ordinationi se inmisceret quibus autem fuit. iste basilius imperator successor ut quedam alie historie tradunt. quod quidam princeps regionis pontice. quem michael in suum consortium recipiens. cesarem fecit ingratus circa sui beneficium. dictum michaelem occidit. et ipse cum filiis imperat. huius etiam tempore. videlicet adriani et basilii. iterato exortum est scisma. faciente basilio inter grecos et latinos. nec ab inde usque reditur in concilio lugdunensi. tempore gregorii x. Nec istud huic loco. quibus quidam procurantibus grecorum unio restitutus est fotinus et ignatius expulsus ex potentia basilii. iste ab ecclesia romana obedientia [...] recessit assignat et alias tres causas sue rebellionis. Una ponitur facta legatorum qui illuc mittebantur. 2a tempus quo singulis annis solvebat. qui erat hoc libraturam. tercia ponitur. divini ministerii imperii a tempore karuli. de quadam novitate que accidit in colonia de pestilentia que isto tempore accidit in gallia et quomodo nulla erca sunt capitulum xviii.

Istius pape tempore scribit vincentius beluacensis quod colonie in maiori ecclesia. que est sancto petro dedicata debet. nocte precedente audite sunt voces malignorum spirituum inter se dolentium et conquerentium. se a possessis diu sedibus expelli debere. ¶ Hoc etiam tempore refert idem vincentius. tunc in gallia pestilentiam accidisse. quia locuste quedam singulares. subito apparuerunt ibidem. ceteris locustis maiores senas habentes alas. sex pedes duos habentes maxillo [...]. dentes lapidibus duriores. ut castrorum acies in agmine volantes duces cum paucis unius diei in ne premittentes ad parandum loca. venientes multitudine. omnia viridia in herbis et arboribus. vastantes spacium duorum miliariorum. quingentis aut quinquaginta milibus extendentes. Sic autem usque ad mare britannicum procedentes tandem flatu ventorum in profundum maris demerse sunt. Sed estu oceani ad litus proiecte

sunt. putredine sua. aere corrupto. multos perire fecerunt. secuta quoque fames. valida multos consumpsit. ut pene in dictis regionibus tercia pars hominum sit deleta. De quadam revelatione facta per pretum ad futurum tribulationem et qualiter normanni aquitaniam vexant et quod sub ipso undeviginti et qualiter omnis est eorum regem [...]. capitulum xix.

Eodem tempore. ludovico rege germanie. ut scribit idem auctor apparuit pater suus quondam imperator admonens eum ut ipse eriperet de tormentis. quibus tenebatur ut tandem etiam requiem mereretur ob hoc ad diversa monasteria vadens clericis destinatis omnipotenti filius succurrebat patri ipse est in eam consecutus. ¶ Eo etiam tempore. equitania. a normannis gravissime affligitur. ut scribit ricardus. nec non et aliorum talie francorum historie promunt. in scriptis. hii autem normanni. de mari occeano. venientes et de norue terre. regno. originem ducentes. per duo flumina intraverunt galliam. ligerum videlicet et secanam. occidentalia eorum mari. unde illas partes. maxime vexaverunt que contra illa prefata flumina adiacebant. Inhac autem vexatione. propria occiditur. turpio comes. embolismen. et ipse eorum rege occidit. nomine marium ut ricardus scribit. Nunc ergo istis ista sufficiant. et ad aliud pontificem accedamus. de iohe. viii. et cx. pontifice qualiter karolus calvus venit romam pro corona imperii exigendo et ludovicus rex germanie eidem bellum movet et quod hoc tempore incepit comitatus flandrie. capitulum xx.

Anno domini. dccclxxvi. et ab urbe condita. m ccc lv. iohannes viii. quem nonnullas quod illa femina. non computatur in cathalogo propter infamiam et ideo tamquam viii. dicitur. qui autem tempus huius sui pontificii illud non fuit mathematicum. sed vere et ideo mitto computari debet hic autem annos x. sedisse. scribitur a martino et aliis cronicorum scriptoribus. adhuc iohannem papa venit romam karulus calvus. ludovici patruus. de quo actum est supra quod regnabat in francia. hic cum precibus et muneribus. romanis et papa attrahens. imperium obtinet ut martinus dicit et successor. sed contra ipsum statim per ludovicum regem germanie. frater eius bellum patitur eo quod se in consulto imperium usurpavit. ¶ Hic karolus ut scribit martinus tam in francia quam in ytalia multa hic monasteria. diversarum religionum construxit magnisque dotavit redditibus. multas fabricavit ecclesias desolatasque reparavit. huius tempore et iohannis pape comitatus flandrie exordium habuit flandria enim ante tempore. non erat tantum nominis nec valoris. sicut est modo. sed erat regio nemorosa. et quedam forestaria. regum francorum ut martinus scribit Qualiter sub ipso celebrata est synodus in constantinopolim.

¶ Qualiter tempore istius pape sarraceni intraverunt ytaliam et ipsam vastant sed per ea repelluntur cum

UVA.BHSC

tempore eiusdem pape.
qualiter post gesta beati gregorii multa alia fecit dictus pontifex que hic patent. capitulum 19

Huius etiam Johannis pape tempore sarraceni per ytaliam discurrentes. ecclesiam beati benedicti in monte cassino totaliter destruxerunt. Sed de ytalia fugati. adiutorium eorum etiam cicilia perdiderunt. virtute ipsorum karoli calui imperatoris. 2°. ¶ Hic johannes papa. dudum ecclesie romane diaconus vitam patrum gregorii in iiij° libris laudabiliter scripsit ¶ Hic primitus pressus est a romanis. eo quod fauebat karulo. ut in francia iusset. unde et in custodia positus ab eis. Inde exiens venit in franciam. mortuo karulo caluo in monachis veneno. a quodam iudeo medico cui nomen sedechias. potionatus ut histories referunt. Veniens johannes papa in franciam ut scribunt vincencius et martinus scribit ibidem. ad ludouicum balbum regem francie. pamia coronatus est. ¶ Hic autem Johannes papa. rediens romam venabili viro a sergio ut martinus scribit. senonensi archiepiscopo. caput tradidit pro reliquiis beati Gregorii primi. quas venerandas reliquias archiepiscopus supradictus cum magna deportauit deuocione et in ecclesia sancti petri. reuerentissime collocauit.

qualiter sub ipso celebratus est sinodus in constantinopoli de pestilencia que accidit per germaniam. mouetur etiam dubio contra imperium et soluitur capitulum xx

Sub hoc etiam Johanne papa. ut martinus scribit. sinodus celebrata est in constantinopoli. cui legatorum eorum ut primi interfuit. petrus presbiter cardinalis et paulus anthiochenus episcopus et eugenius hostiensis episcopus et apocrisarius domini pape. Eo etiam tempore ingens in germania. pecorum pestilencia. Dudum canes indigni. collecti cateruis mordebant ita disparuerunt ut nec viui nec mortui apparuerunt. ¶ Eo etiam tempore. ut dicit vincencius. clarebat [illegible] monachus qui vitam [illegible] eius [illegible] scripsit. et de sobrietate librum ad karolum caluum transmisit. Circa etiam ista tempora aduertendum. quod aliqua cronica gallicorum scribit quod in karulo caluo. gallicum imperium [illegible]. Sed hoc est quia apparet contrarium in sequentibus ut omnes histories ponunt. de karulo grosso qui et iunior appellatur et de arnulfo. Sed possunt saluari. quia isti duo descenderunt de ludouico rege germanie. ut vincencius scribit qui in germania [illegible] regnauerunt. in de germanis [illegible] visitatur [illegible] descendit karoli magni. descenderunt. ut supra patet.

Hic etiam statuit principes ordinatos. ecclesie debere ad deffensionem ecclesiarum. quod si regis nomen ...fet instinctu clero. ipsos comites. principatus determinat quod hos [illegible] ... administratores. Hunc karolum grossum. Johannes papa coronauit in imperatorem ut scribit cisterciensis. et martinus circa tempore. magna fuit vexatio in gallia per normanos ut omnes tradunt histories. quid autem de eis postea secuturi historia sequentis tradit. et hec de Johanne papa dicta sufficiant. cuius finis continatis et annexis.

De martino ii. et cxi. pontifice. de imperatore qui tunc imperabat videlicet karulo grosso. de normanis ubi et quo mouetur et soluitur xxi. capitulum

Anno domini dccc x. et ab urbe condita. m. dclxii. martinus 2us in cathedra petri sedet. Sedit autem anno 1°. mensibus v. et cessauit die ii. aliqui histories vocant istum marinum. et tunc diceretur primus. Eo tempore. leo et alexander. apud constantinopolim imperabat qui fuerunt filii basilii. de quo dictum est supra. hoc etiam tempore imperabat karolus grossus. qui et iunior dictus. et iii°. karolus ¶ hoc tempore magna fames fuit per totam ytaliam ¶ Hic anno 2°. a papa. vnus imperatore coronatus in germania et ytalia potentissime imperat. huius diebus ut martinus scribit. Normanni galliam inuadentes. plusquam x°. milia a gallicis perimuntur. Demum normanni. danis sibi adiunctis. franciam et lotoringiam. peruagantes totam deuastant ignique et ferro ciuitates destruunt. et consumunt sicut coloniam. leodium tungris ambianis. treuerum et quam plurimas alias ciuitates. Cunque gallia et germania. sic se a normanis paganis. opprimi cerneret. ut scribit vincencius et martinus karoli imperatoris memoriam. qui erat in ytalia auxilium inuocat. et misso medio martinus moritur et in ecclesia beati petri. sepelitur Quidam tamen referunt. de ipso quod tempore suo accidit de formoso papa quod ad suum pontificatum restituatur. ¶ Eo autem tempore. ludouicus balbus filius karoli calui qui fuit xxiii°. regnat in francia. ut vincencius scribit. et parum regnauit. nec aliquid strenue fecit. ymo fuit malus homo. quia vnam monialem corrupit de monasterio dicto kale quam sibi vxorem fecit. et sic male vixit huic autem successit karulus dictus simplex.

De adriano iii°. et cxii pontifice. et constitutione quam fecit qualiter karolus imperator venit in galliam contra normanos. et ipsos per domuit. et qualiter conuertuntur ad fidem. capitulo vicesimo 22m

Anno domini. dccc.xi. et ab urbe condita. m. dclxiii. Adrianus iii°. in summum assumitur pontificem. natione romanus et ex patre benedicto. Sedit autem anno 1°. mensibus 3. Hic constituit. ut martinus scribit. ut imperator non intromittet se de electione pape. que quidem constitutio iam inchoata erat per nicholaum primum ut supra patet. Huius tempore veniens karolus imperator de ytalia cum exercitu magno contra normanos

UVA.BHSC

dux normandorum pacem facit cum gallicis. per
matrimonium et baptismum recepit. ut scribit
martinus et vincencius beluacensis. unde et per impera
torem. rex sive dux. normannorum. de facto fu
it et quia imperatori ac regi francie durum erat
de dicta prouincia eos expellere. ex pacto eisdem
concesso. tamen sibi magis rebellem regionem
videlicet ultra sequanam. que prius erat francie. que
dicto nomine suorum principis mandato est nuncupa
ta. unde et usque hodie. normandia seu nor
mannia est appellata totaque nacio. fidem
christi suscepit. et quia dicta regio de regno fran
corum erat inde racionabile videtur. quod dictus
populus suus princeps. pro populo regi fran
corum de fidelitate responderet. *De guillermo
pio duce aquitanie qualiter monasterium clunia
cense construxit in suo solo proprio. in bur
gundia et de sua hereditate dotauit capitulum 23*

Eo autem tempore. scilicet adriani pape. ut
scribit ricardus dictus pius dux aqui
tanie. et comes aruernie. cum non
haberet heredem cluniacense monasterium in suo
solo proprio quod est in burgundia pago masti
conensi construxit. eidemque loco bernonem ab
bate preficiens magnos de suo redditus.
prefato loco iure concessit hereditario quamuis
enim dux esset aquitanie et comes pictauie
multa tamen habebat in burgundia de quibus dictum
monasterium reliquit heredem. Hic vero guillermus
pius in matura morte preuentus. locum imp
fectum reliquit. ac ducatum suum eblo iam fra
tri suo comiti pictauensi. reliquit heredem. et ex post
comites pictauenses. duces aquitanorum fu
erunt. sic enim transibant dicte dignitates.
de gente in gentem. propter defectum successionis.
sic accidit de isto guillermo quia bona sua diuy
sa. quia partem huic cluniacensi monasterium
aliam habuit iste eblus. *De stephano .iiij. et .c.
xiij. pontifice. et miraculo quod accidit tempore
illius quando corpus beati martini. altisiodorum trans
latum et de origine ducum. normannorum capitulum 24*

Anno domini dccc.xij. et ab urbe condita
m.dc.lxiiij. stephanus .iiij. nacione
romanus. ex patre adriano de via lata
in cathedra petri sedet. karulo grasso adhuc
imperante. Sedit autem anno .vj. die .xx. et cess
dies. Huius tempore tale accidit miraculum in
altisiodoro. apud sanctum germanum occasione
normannorum que sic ferme regiones vasta
bant ut supra est dictum propter quorum timorem cor
pus beati martini de turonis altisiodorum est
deportatum et in ecclesia sancti germani collocatum sed
monachis litigantibus de muneribus que acce
debant ibidem cum certe ascriberentur an beato mar
tino vel beato germano tale assumpserunt ex
perimentum quia illa corpora sancta in eodem loco

fuerunt posita. tunc oblatus est unus leprosus
que in medio fecerunt iacere. hic quoque leprosus
curatus est ab ea parte. qua reliquias beati
martini tangebat solum sequenti die alia parte
non curatus. voluit ad corpus beati martini
consimiliter statim fuit curatus. Nec hoc actum
tur imponi. beato germano cum maximus fuerit
meriti apud deum sed diuine disposicioni attribuitur
caritatem et curialitatem eius quod in virtute mira
culorum suum hospitem voluit honorare. Is
tius eciam pontificis tempore scribit martinus
quod postquam normanni conuenerunt intra franciam
primus eorum dux fuit robertus. hic autem genu
it guillermum. guillermus vero ricardum. hic
autem fuit ricardum. et robertum guiscardi. qui
apuliam et calabriam deuicit et siciliam. insulam prout
infra patebit. fecerunt eciam quod contra venetos
preualuerunt et contra alexium imperatorem grecorum
*De karulo imperatore qualiter repulsus est ab
optimatibus quia desipiebat. qualiter zelatus uxorem
repudiauit eam. De aduentu ungarorum in pan
noniam inferiore Capitulum 25*

Istius eciam pontificis tempore. karolus
imperator dictus grassus. desipiens cor
pore et anima apud optimates est repulsus
et arnulfus succedit. filius patruelis. de quo
infra dicetur cum agetur de formoso ponti
fice. Refert autem martinus quandam ystoriam de
dicto karulo grasso. quod zelatus fuit uxorem
suam. de adulterii suspicione. propter quam causam pro
testatus est nunquam illam cognouisse. illa vero
gloriata est se virginem esse unde autem eciam
accepto repudio. monasterium intrauit
Huius eciam pape temporibus gens ungarorum
asiatica seu pannonia superiori egressa ut scri
bunt vincencius et martinus in pannoniam in
feriorem venerunt. et expulsis inde gepidis
bauaris et auaris eorum occupant et ibidem usque hodie
perseuerant Scribit eciam vincencius quod non conten
ti finibus ungarie. germaniam et galliam in
uaduntur. et deuastant. quod intelligas de gal
lia. superiori regionem quod olim gallia belgica dice
batur. ut supra est dictum *De multis sanctis qui is
to tempore floruerunt. et de multis nobilibus
abbatibus quos habuit pictauia et quomodo per
nobiles fuerunt ibi multiplicata monasteria
capitulum 26*

Hoc eciam tempore ut idem autor dic
it imperatoribus cum nondum esset diaconus flo
ruit sanctus valdricus vir eximie san
ctitatis. in bauaria claret Eo eciam tempore in
pictauia. floret sanctus geraldus ut scribit ri
cardus qui cum bene comitatus pictauensi
post mortem rainulfi comitis eiusdem loci et ducis
aquitanie. filium suum eblonem diligenter in bo
nis moribus erudiuit hic autem eblus. ut
scribit idem autor in coniugium accepit ab de
lam filiam rollonis rothomagensis genuitque ex
ea filium nomine guillermum dictum caput stuppe.

vel ista transibant dignitates

UVA.BHSC

per quem factus est Cluniacensis. Fuit ducatus Normannie, et ducatui Aquitanie et comitatui Pictavie. Et attende hic quia, sicut Ricardus scribit, quia isto tempore in Aquitania fuit multiplicata monasteria et ex magno genere abbates. Ut per Ricardum est liquidum, primo de Bernone patet, quem Guillelmus pius primum abbatem in Cluniacensi monasterio prefecit, cui per multos summos pontifices multa privilegia sunt concessa et collata donaria, sed per Adrianum precipue tertium, de quo in priori est dictum. Cui successit Oddo. Et inde postea Ademarus filius comitis Engolismensis, qui propter sui nobilitatem et morum honestatem in Aquitania multa construxit monasteria, ut scribit Ricardus ad Cluniacensem de dupl' ad complementum.

De Formoso papa et cxiii pontifice, de operibus eius virtuosis, de nonnullis factis et quomodo fuit degradatus. Capitulum xxvii.

Anno domini dccc.xci et ab urbe condita m.dc.xlii Formosus episcopus portuensis in cathedra Petri sedet. Sedit autem annis v, mensibus vi et cessavit dies iii. Hic, ut scribit Martinus, totam ecclesiam beati Petri renovavit per picturam et diversis ornavit coloribus. Hic alias ob timorem Johannis pape viii supra memorati fugiens episcopatum portuensem deseruit, et postquam ad revocationem redire nollet, anathematizatus est. Sed post ad papam predictum veniens, quando venit ad Ludovicum fugiens a facie Romanorum, ut supra legitur, usque ad laycalem statum degradatus est. Causa autem esse potuit quia Romanorum faciunt in sua communicatione, insuper iuravit ne Romam nec suum episcopatum rediret, ut Martinus scribit. Sed post mortem Johannis successit Marinus, qui considerans iuramentum factum ex timore, quod in instanti vim cadere potest, ipsum a dicto iuramento absolvit tanquam illicito, unde tamen non solum revocatus est sed etiam propria probitate in romanum assumitur pontificem. Quamvis ab aliquibus putaretur dubium utrum hoc fieri potuerit, unde et postea magne sunt exorte contentiones, ut in sequentibus apparebit.

De Arnulfo imperatore, quis fuit et qualia fecit et qualem exitum habuit, et de filio suo Ludovico qualiter fuit tractatus. Capitulum xxviii.

Huius tempore Arnulfus imperat annis xii, ut Martinus dicit. Quis autem ipsum coronavit non invenitur, quia, ut Martinus de ipso scribit, pauce historie de ipso mentionem faciunt, excepto Sigiberto et Vincentio Belvacensi, tamen de ipso dicunt primo quod fuit vir bellator. Unde Normannis adhuc infestantibus Galliam contra eos armis parat exercitum et de ipsis magnam facit stragem. Unde et postea a bellis quievit. Secundum quod de ipso scribitur, quod fuit finis imperii in Gallia, quia ulterius non habuerunt imperatorem, ymmo a Gallis imperium transiit in Ytaliam, ut scribunt Martinus et Vincentius, et sic iam dicitur. Tertium quod de ipso scribitur fuit quia irreverens fuit ecclesie et vexator, unde ecclesias quas patres eius construxerant ipse dissipabat. Unde ipsum Deus percussit, quia caro sua sic putruit quod scaturiens pediculis irremediabiliter ab ipsis interficitur. Successit ei eidem Ludovicus, qui coronam imperialem non habuit. Sed cum pugnaret cum Berengario, qui de genere descenderat Longobardorum, primo ipsum Ludovicum devicit. Secundo veniens Ludovicus Veronam ibidem capitur et excecatur, ut Martinus scribit. Et sic imperium restituitur Berengario, qui imperavit in Ytalia annis xx.

De Remigio Altissiodorensi claro doctore, qualia scripsit qui isto tempore claruit, et de Unone ex comite abbate facto. Capitulum vicesimum nonum.

Isto tempore claret apud Altissiodorum Remigius Altissiodorensis doctor egregius, qui in exponendis divinis scripturis et huiusmodi egregius multa nobis tradidit ad utilitatem ecclesie, ut scribit Vincentius Belvacensis. Invenitur autem expositio supra Matheum multum clara et graciosa, et expositio super epistolas Pauli quam ego vidi et legi et intitulabatur Remigio. Utrum autem fuit iste vel Remensis non specificatur, sed plus de isto dico quam de illo scribatur fuisse doctorem. Scribit autem et Vincentius isto tempore claruisse Unonem ex comite abbatem Cluniacensis cenobii a se fundati, de quo dictum est supra, quod Guillelmus pius super Cluniacensem abbatem fecit sive preficere proposuit. Et de ipso et de tempore quo hec fuit, sto sententie Ricardi monachi Cluniacensis, sed Vincentius discordat, ut supra patet. Nunc de aliis summis pontificibus est agendum per ordinem. Refert tamen Vincentius hic de quodam Basilio papa, quod fuit ante Stephanum v. Sed quia de ipso ceteri historiographi autentice non faciunt mentionem, omnino postponendus.

De Bonifacio vi et cxv pontifice, quare in cathalogo summorum pontificum ponitur. Capitulum tricesimum.

Anno domini dccc.xcvi et ab urbe condita m.dc.xlviii Bonifacius vi, natione Tuscus, in summum pontificem assumitur. De hoc papa controversia est inter modernos professores, sed hoc ad habendum scriptorum unitatem, qui magis tempus ponunt. Quamvis ceteri historiographi tradunt quod solum xv dies in cathedra Petri sedit. Unde nullus actus pontificalis eidem attribuitur, nisi quod in parte fecit sepulturam in ecclesia beati Petri. Et ideo transeundum, sed quia legitime electus in catalogo summorum pontificum est ponendus, sicut et Celestinus iiii, qui minus sedit quam iste, ut infra patet.

De Stephano vi et cxvi pontifice, de quo dicitur sibilla quod fecit contra Formosum predecessorem suum et eius pontificem, et de quibusdam aliis. Capitulum xxxi.

Anno domini eodem et ab urbe condita eodem. Stephanus quartus natione Romanus in cathedram petri sedet. Sedit autem anno .i. mensibus .3. et diebus .iij. hic ut martinus scribit. a formoso papa anagninus episcopus est formatus. vel ordinatus. ipsum formosum persequitur. et eos ordinationes eius. irritas fore et nullas debere decernit. et quedam alia incredibilia. et vix credibilia per dictum stephanum legimus facta. ut martinus refert contra formosum. imperante adhuc arnulfo imperatore quod videlicet concilium congregavit. et ipso presente exhumulari fecit formosum et corpus eius veste pontificali exuit et indutum laicali ac sepultura laicorum sepeliri. Tandem autem aliqui assignant quod dictum stephanum formosus a cathedra latum repulerat. et ipsum fecerat episcopum anagninum forte qui obviabat sibi in papatum. quod esse posset possibile ipso sumendo. et quia degradatus ab omni officio clericali ut supra est dictum. Isto autem tempore. adhuc in francia regnabat karolus simplex qui regnavit annis xxxi. ut scribit ricardus et fuit xxxiiii. Huius regis tempore ademarus comes engolisme. filius emenonis. ut scribit idem auctor non habens prolem. una cum [illegible] uxore sua. de hiis que possidebat multa [illegible] concesserunt. Isto etiam tempore ut scribit eusebius in constantinopoli imperat constantinus. cum patre suo leone annis .x. *De romano primo et cxvii pontifice. et de hac autem historia nichil dicitur capitulum xxxii.*

Anno domini dccc xcviii. et ab urbe condita. mdclxvii. Romanus i natione romanus. in summum eligitur pontificem. Sedit autem mensibus tribus diebus xxii et quia parum historie de ipso nichil tradunt nisi quod in pace quievit sepultus in ecclesia beati petri. unde ipsum in pontificem non scribimus annum. ponitur autem in cathalogo summorum pontificum quia regulariter electus est. sic et alii qui paucioribus sederunt diebus. *De theodoro ii° et cxviii pontifice qualiter revocavit omnia stephanum facta contra formosum et ordinatos ab ipso restituit. de sarracenis qui modo invaserunt ytaliam apuliam et eis male cessit capitulum 33m*

Anno igitur eodem xx mensibus computatis et ab urbe condita. anno eodem secundum quod in anno domini computatur theodorus ii natione romanus. in papam eligitur. sedit que solum xx. diebus alia historia plus ponit. ut gotfredus sed plures concordant in isto numero. in quo modico tempore revocat omnem processum factum contra formosum et restituit omnes ordinatos ab ipso et quia temporibus istis summi pontifices parum vixerunt. pauca de eis dici possunt pauca que de aliis gestis refferuntur. unde unusquisque post capitula faciemus. huius autem tempore adhuc imperabat arnulfus et karolus simplex in francia. ac constantinus filius leonis. in constantinopoli. Isto etiam tempore sarraceni ut historie refferunt. intrantes apuliam ad montem sancti angeli ascendunt peregrinos capiunt et depredantur. sed resistentia habent per romanos. unde recuperata preda. magna de ipsis facta est strages. Eo etiam tempore guillelmus comes. engolisme. dictus sector ferri qui de genere karoli calvi. originem traxerat. reliquias sancti eparchi monasterio. mandavit restitui. quas monachi eiusdem loci. tempore vastationis normanie transtulerant engolismam qui normanni adhuc. a vexatione gallie tamen non cessabant. utrum autem fuerit illi normanni qui quieverunt in francia an non. de norgia venientes. cronica in nullo specificat. *De johanne nono et cxix pontifice. qualiter ipse similiter revocavit omnia facta processu contra formosum per stephanum quartum. et hoc per concilium. et de quibusdam notabilibus. capitulum xxxiiii.*

Anno domini eodem et ab urbe condita Johannes .ix. in cathedra petri sedit Sedit autem annis duobus. diebus xv. hunc narrat martinus cum romanis pugnasse. forte occasione formosi. de quo erat contentio ipsa inter romanos. unde dictus johannes causa formosi se assumpsit contra stephanum qui reintegravit omnes ordinatos a formoso et ad maiorem confirmationem sui ut martinus scribit. synodum congregavit. lxxiiii. episcoporum. quod concilium fuit celebratum ravenne. et revocavit atque irritavit quicquid contra formosum firmatum fuerat per prefatum stephanum in sua synodo congregata. unde attendere tamen sed quia si fuisset tunc boni principes non amisisset sed tunc imperabat arnulfus. cum modica tamen erat de malo statu ecclesie ut supra est dictum de ipso. Iste karolus rex francie modici erat valoris propter quod tamen ut scribit vincentius belvacensis. ungarorum gens de qua dictum est supra. rupte sue pannonie terminis in ytalia intrat manu armata ipsam que devastat. et usque romam ad desolationem incendit. indeque transit in galliam et germaniam totam et sic tempestas cum turbine ipsam compulit non parens sexum. nec etatem et hoc autem propter debilitatem principum qui tunc imperabant Isto eodem tempore ut scribit eusebius rex affrice [illegible] filiumque suum mortuum multique de exercitu simili perierunt. unde tamen ad propositum redeuntes de primis pontificibus sequentibus pauca dicuntur et que dicuntur imperfecta parcio de eis est sub compendio transcurrendum quia parum sederunt et de eis edificatoria pauca dicuntur. *De benedicto .iiii. et cxx pontifice. et de arnulfo. qui usque ad tempora ista regnavit et quam vituperabile exitum habuit et ipse et filius eius. capitulum xxxv.*

Anno domini dccc. xcviii. et ab urbe condita. mdclxviii. benedictus iiii natione romanus. in summum pontificem assumitur. Sedit autem annis .iii. mensibus .iiii. et diebus. vi. De hoc autem pontifice nulla gesta. aliquid dicunt. nisi quod fuit bonus quietus et in pace quievit.

et imperare cepens. in ecclesia beati petri sepelitur
suo namque tempore arnulfus [struck through] moritur. ut
dictum est supra ac vituperabiliter. quod aperte in illis
assumpta et imposita fuit imperium gallicanum
quamvis aliqui dicant in karulo calvo eo quod se
quentes usque ad arnulfum descenderunt de re
gno germanie ut supra patet. Sed est respon
sio quia reges germanie fuerunt de stirpe
karuli magni. ut supra de quodam ludovi
co qui fuit rex in germania. Ubi descen
derunt imperatores qui fuerunt post karolum
calvum nepos fuit in recta linea karuli. hoc
est filius filii. videlicet ludovici primi. arnulfus
autem ut supra est tactum genuit filium nomine
ludovicum qui post patrem assumpsit diadema
sed coronam imperialem non habuit. et parum regna
vit et vituperabiliter periit. quia captus a be
rone et excecatus. et sic terminatur imperium
generis karuli magni. quia ultimi mali ho
mines fuerunt. et prevenerunt esse ac im
perium ad ytalicos transiit. Qualiter post
hec berengarius primus dux imperavit. et de di
versis temporibus imperii eius et de rege fran
cie. capitulum xxxvi.

Berengarius qui post imperium francorum
in ytalia usurpavit imperium
fuit berengarius quem tradit hi
storia de gente longobardorum fuisse. sive
regio sive ducum qui et multi fuerunt ut
historia longobardorum tradit. Regnavit
autem sive imperavit annis 4°. ut martinus
scribit. alie autem historie tradunt solum per annum
devictus a guidone comite et lamberto eius
filio. qui regnaverunt pro ipso. ab inde
concordans cum ipsis. similiter regnavit cum
ipsis postea prevaluit. contra eos co
ronam suscepit imperii. imperavit autem annis
9. Eo tempore regnabat in francia lotha
rius filius ludovici iii. Eo etiam tempore scri
bit martinus. quod guillelmus pius princeps bur
gundie cluniacensem fundavit monasterium
sed supra dicitur quod tempore karuli grossi.
hoc est falsum ut ricardus scribit. et hoc magis
credo. tempore adriani pape 3ii. De leone
primo et cxxi. pontifice. qualiter per xpofo
rum capellanum suum fuit captus et incar
ceratus et quomodo potuit capitulum xxxvii.

Anno domini dcccc. et ab urbe
condita. m. dc. lxxxx. leo v. in
cathedra petri sedit. sed paradigma
contra historie ponit quod xl. diebus. nunquam
narro non ponit. et inde refferunt postea
quod expulsus a capellano suo xpoforo quod sibi
assumpsit audacia et cum ipsa audacia ut
scribit vincencius et martinus suum patrem
sessione et dominum cepit et in carcerem retrusit
quod sine pluriorum violencia esse non po
tuit. unde per invasionem incepit. Ubi considera
quanta erat debilitas pontificatus tunc temporis
ut unus presbiter potuerit tantum ad effectum at
temptare stultitiam nisi fuerit virtute alicuius
principis fere. et vallatus armis sic temporibus
nostris audivisse non ignoramus. Sed quid de
dicto xpoforo accidit inferius dicetur. et suo tempore
refferendum. De isto vero parum dici potest nisi quod
est dictum. accidit autem ista. ut communiter historie
tradunt. primo berengario imperante. quamvis
aliqui dicant. de 3° ludovico. De xpoforo
et cxxii. pontifice. qualiter pontificatum
usurpavit et qualiter ejectus est et sub quo prin
cipe hec facta sunt. capitulum xxxviii.

Anno domini eodem. et ab urbe condita eodem.
xpoforus supradictus. pontificatum sibi
usurpans. sedit mensibus vii. sed inde
tamquam non per hostium intrans. sed per oppressio
nem turpiter eiectus factus est monachus. ut mar
tinus de ipso scribit sed quid de ipso fuerit. post
monachatum in sequentibus apparebit. hec vero acta sunt
imperante berengario primo. quamvis aliqui di
cant de ludovico 3°. sed melius est dictum de berengario
si consideres spacium temporis. sinnonum pon
tificum qui sub eis imperaverunt licet viles duo fue
rint. qui talia in summis pontificibus sustinebat
et que facta sunt et dicentur. quod patebit de sergi
o pontifice. usque ad tempora ottonis primi ducis
saxonie qui ista de causa factus est imperator.
De sergio iii. et cxxiii. pontifice. qualiter in
carceravit xpoforum qualiter fuit in fran
cia pro adiutorio. capitulum xxxix.

Anno igitur domini. dcccxci. et ab urbe con
dita m. dc. xlv. Sergius iii. in
cathedra petri sedit. Sedit autem annis
vii. mensibus 3. diebus xvi. et cessavit diebus vi. ut martinus
scribit alie historie tradunt quod vi. annis. De isto autem
papa horribilia refferuntur per vincencium et martinum
imperante berengario et de statu esse parum cu
rante scribit ea. quod hic sergius ad francos se
contulit. pro auxilio contra xpoforum eo invasorem pa
patus incarceravit. Sed hoc esse non potuit. nisi an
tea sergio in summum pontificem assumpto.
nisi autem xpoforus. etiam post monachatum fuerit
carceri mancipatus et hoc facto in francia proficiscitur
autem quod tante erat potencie in urbe quod ro
mani ipsum xpoforum caperent. et sic eiectus
de papatu. non obstante habitu. monachali. quod
assumpsit ipsum mandavit incarcerari. et ipse tunc
fuit assumptus in summum pontificem. et tunc cum
bona comitiva vadit in franciam ubi tunc regna
bat lotharius 2us. et xxxix. rex filius ludovici
3ii. et regis xxxiii. Veniens igitur dictus papa ad lota
rium regem. honorifice est receptus ab ipso et auxi
lium ei prebuit quod postulavit. et sic ingrediens yta
liam venit romam. Qualiter habito adiutorio
resumit vindictam contra formosum et fa
cit de ipso ludibria et de quibusdam prodigiis que
eo tempore apparuerunt capitulum xl.

UVA.BHSC

papa facit infanda
formoso pp. defuncto

miracula de sanctis

signis et superis

Hunc assumens pontificatus officium. quia
formosus ipsum impediuerat a papatu
eum extrahi de sepulcro fecit. et extrac
tum et indutum veste sacerdotali. ipsum decollari
mandauit. et corpus eius in tiberim mergi. et omnes
per ipsum ordinatos deordinauit. Postea vero pis
catores corpus inuenientes in basilica beati petri repo
suerunt. vt tradunt histori. sed precipue vincencius et
martinus quod in argumentum formosi sanctitatis. in
ipsa quedam sanctorum ymagines. que ibidem erant
ipsum adorasse et venerabiliter ipsum salutasse visse
sunt. Circa ista autem tempora tanquam pre
nostica istius infidelitatis duo acciderunt in mundo
vnum fuit quod in aere visse sunt faces ignee. et stel
le micantes discurrentes. per mundum eciam fuit im
tensa aeris inflammacio non modica. Secundum autem
prodigium fuit de inuasione. et devastacione vn
garorum. in ytalia et vsque in gallia. quod insi
nuat principum vilitatem. siue maxime belli sed
in regimine gubernandi. De anastasio iij. et
cxxi iiij. pontifice. de quibusdam principibus im
perantibus et quibusdam abbatibus gubernantibus ca
pitulum xlj.

Anno domini dccc. xxxviij. et ab vrbe
condita. m dc xc. anastasius iij. na
cione romanus. in cathedra petri sedet.
Sedit autem anno. ij. mensibus. 3. et cessauit dies. ij. Et
adhuc berengario imperante in ytalia. et lotario
in ytalia in francia. vt ceteri histor. refferunt.
Quibus autem fuit iste lotharius vincencius declarat. quod
ij. filius ludouici 3i. De isto papa nichil notabile
inuenitur. nisi quod in pace quieuit. et sepelitur
in ecclesia beati petri. Huius autem temporibus vt scribit vin
cencius. Ricardus dux reffert aliquantulum magis
supra. quia tempore ludouici 3i. et filii arnulfi.
Berno abbas primus cluniacensis monasterii mouit.
et constituit oddonem abbatem 2m. ea condicione.
vt vincencius scribit. vt in ecclesia cluniacensi.
cluniacensis solueret annuum censum. videlicet xij.
duorum. De laudone x°. et cxxv. pontifice
cuius tempore berengarius fugatur a rodulfo co
mite. et a veronensibus occiditur capitulum xlij.

Anno domini dcccc xl. et ab vrbe condita.
m. dc xcij. Lando primus in primum
eligitur pontifex nacione romanus. se
dit autem mensibus. vi. et cessauit dies. xxij. adhuc be
rengario imperante. et lothario regnante sed de
isto pontifice nichil scribitur. ymo vincencius
non computat ipsum. sed martinus et cassentinus
et gotifredus et quedam alie sic. Iste in pace quie
uit. de eo tempore quo sedit. et in ecclesia beati petri
sepelitur. Isto tempore berengarius post bellum
quod habuit cum rodolfo filio comitis guidonis ve
rona fugit. et ab ipso deuictus et rodolfus im
perium occupat. anni. ij. ut quedam histor. longo
bardorum tradit. Inde veronenses sumpta occasione
contra berengarium ipsum occidunt. hic autem de
prudencia commendatur. sed de fauore ecclesie
nichil. et inde infeliciter exitum habuit. Et
attende hic quia iam imperium erat scissum. quia
vnus imperabat in germania. alius in ytalia.
et ipsum ytalicum diuisserunt ut patebit.

Capitula. xlvij. libri.

De iohe. x. et cxxvi pontifice. quis fuit
et qualia fecit. qualiter fuit vir armorum
et fugauit sarracenos de ytalia. et de pugna
quam habuit cum marchione. capitulum primum
Qualiter ex discordia marchionis abbatum
cum papa. intrauerunt vngari ytaliam et de
uastauerunt eam. et de morte berengarii primi
et marchionis et strangulacione iohannis pape. 2m
Quomodo isto tempore imperium claudicauit.
quia in germania imperabat vnus. in ytalia duo
sed omnes imperiali honore caruerunt. 3m
De leone. vj. et cxxvij. pontifice. et que
acciderunt tempore suo. mala. licet non multa
De stephano vij. et cxxviij. pontifice. et de
hiis qui suo tempore imperauerunt. siue in
germania siue in ytalia. capitulum 4m
De constantino imperatore et successoribus
qui fuit vij. et de sancto wigiberto. et de spone
neo duce boemie. capitulum v°.
De iohe xj. et cxxix. pontifice. et de pro
digio quod apparuit ianue. ex quo fuit effec
tus secutus. de quibusdam principibus dominantibus
in ytalia et quomodo epo veronen. vexato a re
ge hugone. capitulum vj.
De leone 7°. et cxxx. pontifice. et principi
bus iam dictis imperantibus. in ytalia et ger
mania. et de sponeneo duce. et virtuosis o
peribus eius. de filiis suis quomodo vnus alium
occidit. capitulum vij
De prodigio quod apparuit in mundo. 3°. mor
tem henrici. ex quo est secutus effectus et de
quodam miraculo quod accidit. contra quendam
cui in pisce fuit amputata manus. 8m.
De stephano vij. et cxxxj. pontifice. quem
histor. tradunt a romanis fuisse occisum
cuius tempore henrico mortuo substituitur
otto dux saxonie. qui duxit annam filiam
sponenei. qui fratrem suum occidit. capitulum 9m.
De sancto visceslao. et operibus virtuosis
eius. qualiter apparuit regi dacie et predixit
mortem ipsius. capitulum 10m
De martino iij. et cxxxij. pontifice. de
principibus qui fuerunt tempore suo. de cons
tantino vij. qualiter per nobiles factus est mo
nachus. sed constantinus vij. eius vindicauit in
iuriam. capitulum xj
De agapito ij. et cxxxiij. pontifice. de
principibus qui cum ipso regnauerunt. ac nouitati
bus factis contra eos. sed precipue in francia 12m
Quando mouit principes francie dare duces
in francia. quod vilitas regum. capitulum xiij.

De Johe xij. et cxxxvij. pontifice. qualiter
male intrauit. de mala vita eius vnde car-
dinales motti sunt scribere. othoni primo. im-
peratori in germania. capitulum xiiij.

De sentencia Johis pape. quam dedit contra
duos cardinales. quibus imputabat sibi
iam dictum. et de aduentu othonis in ytaliam
et victoria contra berengarium. capitulum xv.

De aduentu othonis romam et qualiter
receptus est et quid fecit. vbi ressitantur due
solempnes oppiniones contra suam coronationem. 16.

Et de alijs oppinionibus contra et de quibusdam
prodigijs. que contra hoc tempus apparuerunt
et quod profuit pro incredulis in hac parte. capitulum 17.

De benedicto v. et cxxxviij. pontifice. postquam
rediit otho et dictum benedictum misit in
saxoniam et ibi mortuus est. ex relatione autem
contra berengarium captiuatum et in saxo-
niam mittitur. de operibus virtuosis eius. 18.

De leone viij. et cxxxix. pontifice. qua-
liter resumpsit officium. et sic verus pontifex
dicitur de quibusdam que acciderunt contra ro-
manos. quomodo baptizati sunt. a bru-
none. de morte lotharij et ludouici. 20.

Qualiter duces assumuntur. circa regnum fran-
cie et karolum paruum ludouici capitur et
hugo caput principatum regni assumit
et quomodo. capitulum xxi.

De Johe xiij. et cxxxvj. pontifice. qua-
liter tyrannatus a romanis fugit in campania.
sed otho 2us. veniens romam vindictam ex-
ercuit. de malefactoribus restituitur. 22.

Qualiter otho 2us. franciam inuadit et de-
uastat. et ponitur de iuramento quod
otho fecit Johanni pape super fidelitate seruan-
da. capitulum xxiij.

De miraculo quod ostendit. ad presentia
confusione demonum qualiter hugo capet
assumpto domino regni. deponi fecit arnul-
fum de archiepiscopatu remensi. sed per Johem
papam est reuocatus. capitulum xxiiij.

De benedicto vj. et cxxxvij. pontifice
qualiter fuit a cinthio nobili romano
in castro sancti angeli reclusus. et ibidem stra-
gulatus nec fuit facta vindicta. et causa
ponitur quare. capitulum xxv.

De dono ijo. et cxxxix. pontifice de
duobus principibus vulgarijs. quomodo ve-
nerunt ciuitatem regiam de sancto adal-
berto bohemo qualia fecit et de sancto eduar-
do. capitulum xxvj.

De bonifacio vij. et cxl. pontifice. qui parte
sedet et multa mala fecit vbi moueretur
questio de ipso et soluitur. capitulum xxvij.

De benedicto vij. et cxli. pontifice. et vir-
tuosis operibus eius. de othone ijo. quali-
ter in ytaliam et de hijs que fecit de roberto
rege francorum ijo. et bonis operibus eius 28.

De Johe xiiij. et cxlij. pontifice. quia male
fuit male mortuus. de berengario turonensi
magno philosopho. qualiter erranit in fide. et quo
modo postea suum correxit errore. capitulum 29.

De Johe xv. et cxliij. qui etiam malus fuit et ecce
male finiuit. de othone iijo. de cometa.
qui apparuit isto tempore et magnis post ipsum
apparuerunt euentus. capitulum 30.

De Johe xvj. et cxliiij. pontifice. qualiter crescen-
cius romanus insequitur. vnde Johes recedit
de vrbe. qualiter reuocatur. de quibusdam
sanctis qui floruerunt in gallia. capitulum 31.

De Johe x. et cxxxvi. pontifice quis fuit et qua-
lia fecit. qualiter fuit vir armorum et fugauit
sarracenos de ytalia. et de pugna quam habuit
cum marchione. capitulum primum

Anno domini
dcccc xlj. et ab vrbe condita. mdc
lxxiij. Johes xus. natione romanus.
in cathedra petri sedet. sedit autem annis xiij. vt
martinus scribit. licet alie historie aliud tempus
ponant. hic ut idem martinus refert fuit filius
sergij pape. vel episcopus rauennas qui inuasor ecclesie
fuit. et ab omni populo rauennate depositus est quod
nos hodie non sustinetur. consimiliter eciam cognitione
hoc fieret per querimoniam. Huius consilio et auxilio
sarraceni qui dominabantur in ytalia. prope
vrbem deuicti sunt. deinde ipse papa Johes. sicut
vir bellator magis quam clericus ut opera ipsius ostendunt
cum alberico marchione. assumpta bona milicia
sarracenos insequitur versus apuliam usque ad flumi-
num qui galanus vocatur. vbi contra eos dure
certamine habentes. victores effecti sunt. Redeun-
tes autem vsque vrbem. cum triumpho non modico
cum honore et gaudio sunt recepti. Postmodum
autem inter papam et marchionem iohem et albe-
ricum marchionem. orta discordia marchio de
vrbe expellitur. papa ibidem preualente cum armo-
rum virtute. Vt historia tradunt et ad ciuitatem
decoram se confert. ibique castrum extruens. se
fortiter muniuit. qualiter ex discordia marchi-
onis alberici cum papa intrauerunt vngari
in ytaliam et deuastauerunt eam. et de morte be-
rengarij primi et marchionis et strangulatione pape
Johannis capitulum 2m

Marchio enim transmittit. ad vngaros.
vt martinus scribit. ut in ytaliam
veniant quia introitus facilis est ingres-
sus. Circa hoc comes guido. cum rodulfo filio
suo. interfecto berengario. i. ut quedam historia
longobardorum. vadit in ytaliam. principatum
tenebat. Venientes igitur vngari in ytaliam pre-
to. totam tusciam depopulando deuastant. et spo-
lia rapiunt et in vngariam transmittunt. Et quod
post vngarorum recessum romani commoti. dictum
marchionem occidunt vngaris non. Et vilitate

ffuit filius pape
[illegible] deposit[illegible]
re

ffuit expulsus
vincit sarracenos
marchione

UVA.BHSC

1

principi qui tunc imperabat singulis annis qui per multa tempora aliquam partem ytalie vastaue runt. ut martinus scribit. Refert etiam de isto iohe papa. quod propter suam tirannidem expulsus fuit a milicia comitis guidonis. captus et incarceratus ibidem super os cervicali posito strangulatus est ipso loco alter iohes. substitutus est. sed quia non legittime intravit officium electus est inde. per eos in quibus intendebat. ideo ea in numero pontificum non locatur.

(tyranni male moriuntur)

(pp. in turris clauso)

Quomodo isto tempore imperium desolatum quia in germania imperabat unus in ytalia duo. sed comes imperiali benedictione caruerunt capitulum 3m.

Attendendum autem hic de temporibus pontificis. quod quedam ystoria longobardorum videtur ponere. convenienter illa tempora in quo inter comitem guidonem. cuius milicia iohem papam. deposuit et berengarium 2m. imperium vero tunc non erat integrum. sed aliquam partem habebat unus princeps. partem aliquam alius possidebat. quod contingebat ex mala dispositione ecclesie ut ex precedentibus pontificibus est liquidum. Unde martinus hic refert conradum qui fuit filius ducis saxonie. cuius nomen otho ut tradit vincencius beluacen. alius autem de quibus infra dicetur. Iste autem imperavit in sola germania. et non in ytalia vel non biduum imperiale. non obtinuisset ut martinus dicit. Nec historia longobardorum de ipso mencionem facit. Sed de solis ytalicis hic autem conradus in germania imperavit annis vii. postquam henricus germanus eiusdem. et filius othonis ducis saxonum ut martinus scribit. Nec iste fuit in ytalia imperavit sed in sola germania. et inde simul. benedictione imperiali proprie caruit ut martinus dicit. In ytalia vero comes guido. et beregarius 2us isto tempore dominium obtinet ut iam est dictum nunc ergo ad alios pontifices accedendum de quibus pauca dicuntur.

(de mala dispositione ecclesie)

De leone vi. et cxxvi pontifice et que acciderunt tempore suo mala. licet nonnulla capitulum iiii.

Anno ergo domini dccccxviii. et ab urbe condita. iiii.dcc vi. leo vi. natione Romanus in summum eligitur pontificem. Sedit autem menses vi. et dies xv. et cess. di. ii. ut histor. concorditer referunt. Gotfredus autem refert de pluri. sed stephanus in ipso de hoc nulle histor. aliqua gesta tradunt. quamadmodum sedit sed quod in pace quieuit nullam tirannidem expertus sicut fuit antecessor. Sepultus est autem in urbe. in ecclesia beati petri sicut communiter omnes alii pape. Huius tempore imperat in ytalia beregarius 2us. quod comdu comes guido. et imperavit pro ipso quantum ad illam partem quam tenebat beregarius. quia aliam habebat comes guido. cum filio. quis autem fuit iste comes. histor. non faciunt mentionem In germania vero henricus. supradictus In francia vero. ad huc lotarius 2us. regis filius 3us. ludouici. ut scribit ricardus

De stephano vii. et cxxvii. pontifice. et de hiis qui suo tempore imperauerunt. sive in germania sive in ytalia. capitulum v.

Anno domini. dccccxxv. et ab urbe condita iiii.dccvii. ut ferunt annales sinnedi. menses pontificum paucis precedentium. stephanus vii. natione rom. in cathedra petri sedet. Sedit autem annis ii. mens. i. di. xii. et cess. ii. De hoc similiter histor. concorditer transeunt. nulla gesta de ipso narrando. sed quod in pace transierunt tempus sui pontificatus. et mortuus sepelitur in ecclesia beati petri. berengario 2o. in ytalia iam omisso. et imperante guidone comite cum laberto filio eius. henrico iam dicto in germania in germania et lothario predicto in francia. Et attende hic quia licet quedam historia longobardorum tradit quod 9 fuerunt principes qui in ytalia qui imperio sibi dimiserunt. diversis et durante hoc. per 2 vel iii annos. videlicet berengarius primus et 2us. comes guido et filius suus autem. 2us. videlicet comes Rodulfus. de quibus ad cathalogum imperatorum remittimus.

De constantino imperatore et successoribus. qui fuerunt vii. De sto ingberto. et de sponeo duce boemie. capitulum vi.

Isto tempore moritur constantinus imperator constantinopolitanus cui succedit Roromanus heliopolitanus. Tradunt enim aliqui histor. ut tussentinus scribit. genealogiam imperatorum constantinopolitanorum quasi usque. ad tempora ista durasse. de quibus prosequemur. in annalibus. quantum inibi autem titulis. Invenimus potius unum etiam pontifice tempore. ut scribit vincentius claret inter nobiles. lothoringie sanctus vigbertus qui gemalkensem fundavit cenobium singulis sue depones milicie. Hinc etiam tempore. ut histor. tradunt. sponeus boemie dux. ad fidem christi convertitur. ex quo plura est historia. ut infra dicetur quantum ad filios eius. Unde attende quod principatus boemie. post fuit sub nomine ducis sed a modico tempore nomen regis et hoc propter potentiam ducatum quam non habuit alii duces ad confines.

(de sponeo duce boemie)

De iohe xi. et cxxviii pontifice. et de prodigio quod apparuit ianue quod fuit effectus sanctus de quadam principibus dominantibus in ytalia. et quomodo ipse veronensis vocatur a rege hugo. capitulum vii.

Anno domini dccccxxx. et ab urbe condita iiii.dccxix iohes. xi. natione

UVA.BHSC

Rom. in papam eligitur. sedit autem annis iii mensibus [?] diebus xv. et cessavit dies ii. ¶ Cuius anno primo ut martinus scribit. in civitate beluacensi. fons sanguinis largissime erupit manavit iam inde protendens forte ipsius imminentem cladem. quia eodem anno sarraceni de affrica venientibus. ab eisdem capta fuit et hominibus ac thesauris est evacuata. Huius etiam tempore. hugo in ytalia regnat ut quedam historia longobardorum tradit. berengario ii° mortuo. et comite guidone. henrico adhuc in germania imperante. et lotario in francia regnante. at imperio abreptis subtracto hic hugo. filium suum quem lotarium nominavit consilio in ytalia imposuit. et cum preces. ut prefata narrat historia. ¶ Huius etiam tempore. ratherius. ex lobiensi monacho episcopus veronensis efficitur. sed postea a rege hugone in papia in exilium mittitur. ubi de suis infortuniis luculento sermone. librum composuit. multa quoque alia legentibus utilia scripsit. fuit vero catholicus et doctor clarus.

De leone. vii. et stephano viii pontifice. et principibus iam dictis imperantibus in ytalia. et germania et francia eodem duce venceslao operibus eius et de filiis eius quomodo unus alium occidit capitulum viii.

Anno domini dcccc xxxiii [?]. et ab urbe condita m dccxiiii [?]. leo vii. natione romanus. in summum eligitur pontificem sedit autem annis iii. mensibus vi. diebus x. et cessavit dies iii. ut ceteri historici tradunt. sed de ipso nichil refferunt. nisi quod in pace quievit. sepultus in ecclesia beati petri. adhuc hugone imperante in ytalia cum lothario filio. ut in historia longobardorum scribitur. henrico vero in germania et lothario regnante in francia supra nominatis. ¶ Isto tempore fratres duo boemorum. ut martinus reffert. in fide christi multum claret. iuste et religiose in suo regimine principando. unus fuit sanctus venceslaus. frater eius boleslaus occidit [?] ipsius operibus invidendo. et sic principatum usurpat. de quo in sequenti pontifice. diffusius dicitur.

De prodigio quod apparuit in mundo contra mortem henrici. ex quo et secutum [?] et de quodam miraculo quod accidit quedam cuius iniuste fuit amputata manus capitulum nonum.

Isto tempore ut scribit vincencius circa mortem henrici in germania imperante apparuerunt magna in mundo prodigia. Primo quidem quod sol sereno celo obscuratur et per fenestras domorum radios sanguineos emittebat. et post hec magna cedes hominum est secuta cum sanguinis effusione non modica in germania. propter imperium. ad quod principes litigabant. quamvis vero imperator non esset. cum coronam non consequatur a papa. cum quia non assumebat. sed dicebatur in multis provinciis germanie. sed attende quia ista effusio non fuit sub leone. sed sub stephano. hoc est post mortem henrici sed fit ibi anticipatio ad declarationem prodigii. ¶ Secundum autem prodigium apparuit. de quodam cuius manus sinistra. fuerat amputata et innocenter. et postea eidem dormienti restituta fuit cum prodigio mirabili. quasi sanguinea linea. loco coniunctionis est ostensa. sed hoc fuit magis miraculum quam prodigium.

De stephano septimo et octavo pontifice. quem historici tradunt a romanis fuisse offensum cuius tempore henrico mortuo substituitur otho dux saxonie qui fecit [?] filium suum [?] quem frater suus occidit capitulum x.

Anno domini dcccc xxxvi [?]. et ab urbe condita m dc[?]. stephanus vii. natione germanus in cathedra per sedet. sedit autem annis iii mensibus quatuor diebus xv. et cessavit dies x. ¶ Hunc reffert martinus a quibusdam in ipsius [?] romanis mutilatum fuisse. et sic mortuum. nec ulterius aliqua invenitur facta de ipso. Hoc tempore mortuus henricus qui in germania imperabat. cuius loco substituitur otho. et in germania solus. qui et dux saxonum fuerat. Hic otho in germania imperator. boleslaum in primo anno sui imperii aggreditur magno exercitu congregato. propter scelus in fratrem commissum. magnasque strages fecit ex utraque parte. et per longum tempus certatum. ultimo tandem prevaluit imperator otho et eidem subicitur ducatum. Verumque de isto sancto viro venceslao fit mentio notandum est aliquid de sanctitate eius. quia honesta vita et statu in principe digna est exemplo. Reffert enim martinus in sua cronica de ipso quod dux [?] sanctitate ac pietate et iustitia floret sic ipsius eodem [?]. cum pro quibusdam causis iniustis imponeret preces. nec obtinere posset provocatus contra eum iudicium germanorum [?] sibi impiorum colligationibus seu conspirationibus insidiis ipsum occidit. unde in isto martyr [?] quia pro iustitia passus.

De sancto venceslao et operibus virtuosis eius qualiter apparuit regi dacie et predixit mortem ipsius capitulum xi.

Et quamvis multa de sue sanctitate in scripto [?] scribebantur. istud tamen invenitur de ipso quod ut reffert martinus post longum tempus apparuit in sompnis regi dacie henrico nomine predicens ei de morte sua. quod videlicet ab hiis qui de suo genere erant occidi debet precipiens eidem ut ecclesiam in honore ipsius qui venceslaus dicebatur debet construere. Expergefactus rex. cepit de dicto sancto perquirere. quo invento et certificato. cum de ipso [?] de sue sanctitatis [?] cepit ecclesiam [?] ad honorem predicti martiris in territorio [?] ordinis monasterii [?] possessiones magnas eidem loco [illegible] sanctificaret fieri. [?] regni nomine abel. fuit pronunciatum [?] et sic eidem predicat dictus martir. ¶ Hoc etiam tempore huius videlicet pontificis mortuus hugo qui in ytalia imperabat. cui successit filius suus lotharius qui solus imperavit duobus annis. sed de rege francie etiam aliquid dicendum nunc cum veniemus ad sequentes pontifices referendum.

UVA.BHSC

De agapito 2°. et xxxiiij pontifice. de principibus qui ad ipso regnare ac novitatibus factis contra eos. scilicet principue in francia capitulo 13.

Anno domini dcccclxxij et ab urbe condita m dcc xxxvj. agapitus ij natione romanus in cathedra petri sedet. Sedit autem annis .9. mensibus vj. die x. et cessavit di. xiij. berengario 3° in ytalia imperante. othone vero primo in germania qui fuit dux saxonie. contra hunc imperatorem tempore istius pape. rebellant comes palatinus et dux lotoringie sed de ambobus sufficientem ulcionem accepit. Item frater suus thagmarus qui ad hostes se transtulit. Iste cepit claustrum de beresburg. ubi ab othone inclusus tenebatur. intra ecclesiam. confossus interiit. sub berengario vero 3° in ytalia. tradunt hystoriographi magnum scisma fuisse tempore istius pontificis. quod intelligo quantum ad laycos in bellicis rebus in qua turbatione berengarius iij mouit. Isto etiam tempore. ut scribit ricardus novitates in francia generantur quia per barones. duces constituuntur super francos lotario 2° regnante primusque dux fuit hugo dictus magnus fuit autem filius ut ricardus dicit. roberti tyranni qui a karulo interfectus est. cuius autem fuit iste karolus non specificatur. sed forte fuit lotharii quem postea incarcerauit 2us hugo dictus caped. et fuit rex francorum. Quid mouit principes francie dare duces in francia. quia vilitas regum capitulo xiiij.

Et attende hic quia sicut ex debilitate regum suum ex vilitate fuit institutus maior domus. in alia condicione supra posita. ita nunc dux est inuentus ad defectum regum supplendum quo sic fuerunt duo super francos et duo super burgundiones. ut idem ricardus dicit. super francos est primus hugo. magnus iam dictus. 2us filius hugonis magni dictus hugo caped. sub quo genus regum defficit. ut infra videbitur et in cathalogo imperatorum. dicetur. Duces autem super burgundiones. fuerunt sicut duo filii hugonis magni et fratres caped. videlicet odo et henricus. et sic magna erat in regno eorum potestas. De agapito autem nichil plus dicitur nisi quod nichil reprehensibile dicitur fecisse. quamvis in suo tempore magna fuit bellorum concussio ut iam est dictum moritur autem et in ecclesia beati petri sepelitur. more solito. De iohanne xij. et xxxv pontifice. qualiter male intrauit de mala vita eius unde cardinales moti sunt scribere ottoni primo imperatori in germania capitulo xv.

Anno domini dcccc.lxxxij. et ab urbe condita m dcc. xxxxiiij. iohannes xij. natione romanus. de via lata de patre alberico viro nobili in summum eligitur pontificem Sedit autem annis vij. mensibus x. di. v. et cessavit di.

xvj. De isto iohanne magnus fuit historiarum conflictus et huius temporis in ytalia contra principes ambiguitas. sed primo videndum contra iohannem scribit enim martinus et quidam alii quorum unus ricardus quod pater huius iohannis nobilis genere et potens in urbe rogauit quosdam nobiles de urbe ac iuramento astringit quod mortuo agapito procuraret fieri papam filium suum nomine octovianum quod et factum fuit et vocatus est iohannes hic erat malus homo. quia venator et totus lubricus adeo quod etiam publice concubinas tenebat in domo. propter quod quidam cardinales et romani scripserunt othoni primo occulte qui tunc iam imperium in germania obtinebat ut supra est dictum quatenus occurreret ecclesie scandalo et eius compares reperaret romam veniens. De scismate iohannis pape quam excitauit contra duos cardinales quibus imputabat factum iam dictum et de adventu othonis in ytalia et victoria contra berengarium capitulo xvj.

Scribit autem martinus quod duos cardinales viliter dehonestauit dictus iohannes postquam audivit de eis ipsos fuisse auctores dicte scriptionis. Affuit etiam secundum martinum. quam scripserunt. quia berengarius iunior de genere longobardorum descendens cum alberto filio suo. per potentiam sibi in ytalia dominium usurpauit. ac ferme tirannide premebat. Insuper et adalundam relictam lotharii imperatoris. incarcerata tenebat Adueniens igitur dictus otho. ecclesie precibus et cum magno exercitu germanorum intrat ytaliam pugnat cum berengario. vincitque deuincit. ac relictam lotharii de carcere liberat. sibique matrimonio copulandam premittit atque celebrat. nuptias in papia et natale domini. Postea vero berengario in gratiam recepto. dominium lombardie eidem reliquit excepta marchia. triuisina verona. et aquilegia tota enim ytalia quasi. celeriter sibi subiecit tum propter timorem berengarii tum propter potentiam suam et tum propter graciositatem principis qua maxime clarebat in fama. De aduentu ottonis roma et qualiter receptus est. et quid factum est ubi refferuntur diverse oppiniones contra suam coronationem. capitulo xvij.

His habitis venit romam prefatus otho cum suo exercitu a clero. et populo honorifice est susceptus. et in imperatorem coronatus. utrum autem per papam iohannem. an post cessionem ipsius historiographi non faciunt mentionem excepto ricardo qui dicit iohannem ipsum coronasse. sed decretum aperte dicit quod leo. viij. lxiij di. c. in synodo coronauit eum presente sinodo. et easdem dignitates ei contulit. quas adrianus karulo magno concesserat quamuis postea innuciatur renunciasse sicut et ludouicus. secundum ut supra patet de hoc. c. ii. c. sacrosancta commendum. hoc autem accidit post cessionem iohannis qui sepius a rege othone monitus et a clero et collegio cardinalium presente rege se quae assumebat. eidem loquendi audiencia et corrigendi. Et per se seno contingebat. ... est

cedere et tunc leo viii. voto omnium ex laico in papam
assumitur forte propter aliquam excellentiam virtutum
quam erat in eo. quod apparet ex hiis que fecit
et que dicta sunt supra. Item et ricardus martinus
que decreto consonat. ut ex dictis apparet.

Ricardus aliquis oppinionis quod. et de aliquibus prodi
giis que sub hoc tempore apparuerunt et quod fuit
pertractoribus imbar pre. capitulum xcviii.

Vincencius vero aliter refert. de successione
Iohannis quia convocata sinodo. de qua
fit mencio in dicto decreto facta per otho
nem ad peticionem cleri romani omnium episcoporum qui
de ytalia. Iohannes de nepharis criminibus depo
nitur. et leo adhuc laycus substituitur. sed
postea post recessum otonis ex potencia sua re
ceptus a romanis. leo deponitur. et collecta
sinodo. Iohannes papatum resumit sed quadam
die dum cum uxore cuiusdam oblectaretur a dia
bolo in tempore percussus mala morte moritur. Eius
pape tempore. ut scribit idem vincencius in ytalia
lapis mire magnitudinis tonitruo et
tempestate turbulenta. de celo lapsus ingens
miraculum videntibus prebuit prodigiosi quoque
res multos terruit et a vivis cohesit. vero
crucis in veste plurimorum apparentibus in quo
dam vero vestibus quasi lepre sordes. ipsum statum
ecclesie insinuans. qualis et quod et sequens
pontifex adhuc demonstrat. quia non con
tenti romani de eo quod de leone fecerunt
alius papa assumitur vivente leone de quo
nunc dicendum est. De benedicto v. et cxxxv
pontifice propter quem rediit otto. et dictum be
nedictum misit in saxoniam et ibi moritur
et ex hoc ait quod berengarium captivatum et in saxo
niam mittit de operibus virtuosis ipsius capitulum xcix.

Anno quoque domini dcccc.xc. et ab urbe
condita a. dcc xlii. benedictus papa
papam in papam eligitur a romanis ante
Iohannis et vivente leone. propter quam causam imperator
otto primus venit de germania romam et pacem
quod obsidet domine benedictus est traditus. quem im
perator in saxoniam misit in exilium ibidemque
moritur et in hamburg sepultus est. Imperator
vero romam intrat. et iam restaurat. et
romam male actam per Iohannem precessorem reparat
cum clero et collegio cardinalium ac leone
in sua sede locato. aliquos autem romanos rebel
les punivit. ipsos sine misericordia proscribit. Ve
nientes autem legati ad ottonem de tirannide
berengarii. romam et captivatum mandatur ac
in saxoniam deduci. ubi et vita miserabiliter
finivit. Benedictus autem solum ii. mensibus sedit
et di. v. et cessavit di. xx. sicque otto ytalia pa
cata ut martinus scribit. cum uxore sua alb
barda filia lotarii in saxoniam rediit de qua
filium genuit. eum regem qui sui nominis successorem
cum etiam filia imperatoris constantinopolis.
matrimonio copulavit. Hic otto in toto sui
imperii tempore feliciter vivens multitudinem

paganorum contra germaniam habitancium ad fidem con
vertit. et sic feliciter vixit sic feliciter vitam
consummavit cum devocione moriens et sic verus
fidelis. et in madeburg in ecclesia sancti mauricii
quam ipse edifficaverat honorifice sepelitur. super
vixit tamen leoni et ex suo favore. leo in pace po
ntificatum tenuit. De leone viii. et cxxxvi pontifice
qualiter resumpsit officium et sic vero pontifex obiit
et de quibusdam que acciderunt quod normanos. quomodo bab
tizati sunt ab unione. de morte lotarii et ludovici.
capitulum c.

Anno domini eodem cum precedenti. et sic ab
urbe condita. leo viii. suum resumit
officium ex favore otonis iam dicti. quem
historie aliquae benedicto postponunt propter predictam
resumpcionem. quamvis ante assumptus fuerat. a
liqui autem premittunt. quia ab illo tempore fuit verus pa
pa quamvis magna sollempnitate. eo quod presente et illo
collegio et alio clero. Cuius quomodo et presente
principe otone in summum pontificem est electus.
Hic sedit a prima resumpcione anno i. mensibus iiii.
et cessavit di. vii. Hic statuit ut martinus scribit.
propter maliciam romanorum. ut nullus papa fieret nisi de
assensu imperatoris. Huius tempore multa acciderunt
primo quia verum. archiepiscopus. colonensis.
plures normannorum cum principibus eorum. bab
tizari fecit ut vincencius scribit. utrum autem fuit
ille doctor qui omnibus fecit. non sperfinat. sed po
test quod fuit. ut fuerunt illi normanni qui iam bab
tizati erant in francia de quibus dictum est supra.
sed non venientes. de sua origine. sermone
Hoc etiam tempore. lotharius moritur rex francie.
cui succedit ludovicus filius eius. et in rege primo
iste parum vixit in regno quasi. ii. anno ut scribit
ricardus. que dicit inmatura morte preventum
et nullum reliquit heredem. Qualiter duces
assumunt curam regni francie. et qualiter karolum
patruum ludovici capiunt. et hugo capeth prin
cipandi regni assumit et quomodo capitulum ci.

Nunc duces francorum et burgundionum
in regno fortificant. quod genus regium as
sumunt audiunt et quia proles ex lu
dovico non remansit. veniens karolus patruus
ludovici qui dux erat in lotharingia. ut vincen
cius scribit voluit regimen regni assumere. sed non
potuit. ducibus francorum et burgundionum hugo
quod sic maior et potencior in regno dictus capeth
cum favore fratris sui odonis. et consilio anselmi
episcopi laudunensis karolum iam predictum cum uxore sua
capit et ducit aureliam. pro maiori vero fi
delitate. ex quo aliqui assumunt argumentum quod ille
fuit dux. alii autem dicunt. quod fuit comes parisiensis
quicquid autem sit de hoc hoc tamen verum est quod dictus
hugo prevaluit contra genus regium sed non sine ma
gna sanguinis effusione ut vincencius scribit in
carceratisque karulo cum uxore et ipso cum beneplacito
principum assumit dominium. Hic autem ka
rolus in carcere moritur. ut ricardus scribit ubi
et duos filios habuit vel genuit ludovicum karolum
dictosque progenies sine spe regnandi. in regno
permansit. Nunc quod ad processum summorum ponti
ficum redeamus et de pontificibus dicta sufficiant.

q(uod) no(n) fiat p(a)p(a) (sine) assensu imperatoris

UVA.BHSC

De Iohanne xiij. et cxxxvj pontifice. qualiter grauatus a romanis fugit in campaniam. sed otto 2us veniens romam vindictam exercens de malefactoribus restituit eum. capitulum xxxj.

Anno gratie domini dccclxxj [?]. et ab urbe condita .m. dccxliij. Iohannes xiij. natione narniensis. in cathedra petri locatur. Sedit autem annis vj. mensibus x. diebus v. et cessauit diebus xiij. ut martinus scribit. et alie historie. Dicit etiam quod a petro prefecto urbis rome in castello sancti angeli detrusus deinde in campania in exilium in castello sancti angeli detrusus deinde in campania in exilium missus. x. mensibus. et xxviij diebus exulauit ibidem. ¶ Sed otto 2us. filius ottonis primi sui patris imitator egregius in etate tenera defensor. eidem iohanni pape subuenit. namque mortuo suo genitore romam cum magno venit exercitu germanorum. et tunc iohannes reuersus est roma et otto sedis persecutores iohannis durissime puniuit. ut exigebant ipsa delicta eorum namque quosdam truncauit. ut scribit martinus. quosdam laqueo suspendit. quam plures vero in exilium. ad saxonie partes transmisit. et sic iohannes papa in suo pontificatu resurgit. atque ottoni 2o. coronam imperii tradidit. quamuis per prius institutus fuerit imperator. ex consilio eidem concesso. per leonem viij. in synodo quod habes. di. lxiij. c. in synodo. Qualiter otto 2us franciam inuadit et deuastat. et eum ponitur de iuramento quod otto fecit iohanni pape super fidelitate seruanda. capitulum xxxij.

Hic otto ut vincentius scribit. quia lotharius rex francie. lothoringiam vastauerat que fratris que ad imperium pertinebat. exercitum congregat permaximum et franciam fortiter deuastat nec aliquam habuit resistentiam. sicut fecit pater suus. otto 1us. ut idem auctor refert. quod in cathalogo imperatorum inuenies. ¶ Hic iohannes ut scribit cusseninus ecclesiam capuanam. archiepiscopatu nobilitauit. forte propter gratias quas ibidem susceperat. sui exilii tempore quia illa fuit campania ubi exulauit. secundum antiquum nomen. Hic etiam est ille iohannes papa. cui otto iam dictus iuramentum fecit de fidelitate seruanda ecclesie Rome. cuius formam habes. di. lxiij. c. tibi domino quam sibi fecerat per suum procuratorem. antequam roma veniret ut ibidem patet. hoc est in dicto decreto. qua forma hodie imperatores obseruant antequam confirmentur vel coronam imperialem recipiant. Sed qualis sit hoc cum de clementine agetur [?] ibi potius declarauimus. De miraculo quod contigit ad presentiam conuersionem danorum. qualiter hugo capetus assumpto domino regis [?] depositum fecit arnulfum de archiepiscopatu remensi. sed per iohannem papam est renouatum. capitulum

Huius pape tempore ut scribit vincentius danis quasi ydola colebant. et ydola cum proponere clerico [?] altercantibus. ad vere fidei examinationem ex condicto ferrum ignitum accepit ac in manibus tenuit per aliquod spatium temporis et illesus permansit quod cum dani vidissent. rex danorum. cum suis ad certa penitus ydolatria. se suosque ad deum verum colendum conuertit. clericus vero qui probata eius virtute diam [?] ad episcopatum ibidem assumptus. ¶ Isto etiam tempore. postquam regnum generis deffecit in regno. hugo. arnulfum filium lotarii regis francie. et patruum ludouici ultimi regis. de archiepiscopatu remensi. amouit fecit eidem. opponens. quod illegitimus esset. ~~[?]~~ quendam guilelmum. uel guilbertum dictum domino assignauit loco sui quod uolente papa iohanne. iam dicto martinus tamen dicit. de benedicto vij. que acta erant contra dictum archiepiscopatum remensem renouari mandauit. et dictum guilbertum fecit archiepiscopum rauennatem. ad petitionem ottonis. de quo infra dicetur quis fuit. ¶ Isto tempore sarraceni de africa. venientes in calabria. cusentiam capiunt et destruunt. De benedicto vj. et cxxxvij pontifice. qualiter fuit a crescentio nobili romano in castro sancti angeli retrusus et ibidem strangulatus. nec fuit sua vindicta eum ponen quam. capitulum xxxij.

Anno domini dcccclxxvij [?]. et ab urbe condita .m. dccxl. benedictus vjus in papam eligitur. sedit autem anno .j. mensibus vj. et cessauit diebus xx. ¶ Hic fuit natione romanus. qui ut scribit martinus a cencio nobili. quondam romano. captus in castro sancti angeli cuius ipse forte dominus erat. retrusus ibidem. ab ipso strangulatus est. Cusseninus dicit quod fame moritur cuius rei causa. non ponitur ab aliquo istorum sed potuit esse ex vindicta. forte ... tyrannidis. dicti pontificis uel aliorum in parte illate. cuius secundum argumentum esse videtur quod non inuenitur vindicta exacta nec per ciues romanos. quod non consueuit contingere ut infra patet de multis. ¶ Iste nec per ottonem 2m imperatorem ad quem pertinebat ex iuramento supra facto iohanni pape. romano pontifice deffensare. ut patet in capitulo allato tibi domino. Dictus autem otto scribitur per omnes scriptores historiarum quod fuit bonus homo. et magnus zelator ecclesie ut patet supra de iohanne uel tunc imperator reuersus erat. in saxoniam post victoriam quam de grecis et beneuentanis habuerat quo tempore beati bartholomei de beneuento roma transtulerat et in insula licaonia [?] collocauit. et quia clerus romanus. non requisiuit otthonem de tanta iniuria vindicanda. propter dictam causam vnde otho. ... passus transiuit de hoc ottone multa dicunt que sunt imperatorum cathalogo relinquenda. De dono 2o. et cxxxviij pontifice de duobus principibus bulgaris quomodo ... regia de sancto adalberto boemo qualiter fecit. et de sancto eduardo. capitulum xxxiij.

Anno domini .m. et ab urbe condita .m. dcclj. donus 2us in cathedra petri sedit. natione romanus. Sedit autem anni mensibus vj. et cessauit diebus xx. ¶ De isto nullum gestum habetur nec bonum nec malum nisi quod in pace

UVA.BHSC

genuit. et sepultus est in mensa beati petri. Huius
eius tempore ut scribit vincencius duo fuerunt
principes. bulgarorum quorum unus vocatur
petrus. alter baianus qui multum vexabat
ciuitatem regiam que est constantinopolis. in
utroque multum erat dominium ita. quo
tempore imperabat basilius et filius eius cons
tantinus. De uno autem istorum prin
cipum. bulgarorum videlicet baiano refert
vincencius quod sic fuit expertus in arte ma
gica. et quadam commotione et subitatione. et se de
in malignis spiritibus. ut quociens vellet
lupus. vel alia bestia videretur. Istius etiam
pape tempore. adhuc imperabat tamen in ger
mania. et etiam in ytalia. otto iii. Hac
etiam tempore ut scribit martinus. floruit
in boemia sanctus adalbertus. sanctitate et doctri
na precipuus. Hic primum episcopus bragensis.
post revelante deo in pannoniam veniens. primum
regem ungarorum videlicet sanctum stephanum
cum sua gente baptizavit. Demum per polo
niam veniens. et postquam in fide confirmasset
in prussiam veniens. ibidem fidem predicans
est martirio coronatur. Sub hoc etiam tem
pore. sanctus eduardus rex anglorum sancti
tate. et iusticia floret. a nouerca sua. ut de
dolo occiditur. miraculis coruscando. sed
quia nos. facimus festum sancti de uno con
fessore. inde melius dicitur. quod in istis viuens
operibus. ac in pace quiescens migravit
ad dominum. Hiis etiam diebus. ut scribit ri
cardus sanctus maiolus abbas. cum per xl annos
gubernasset cluniacensem monasterium. vel cenobium
ad dominum migrans. apud filios mathum ma
gnum sui exemplum reliquit. ibi cum magna
reuerencia sepelitur. et honore debito sue sancti
tati. De bonifacio vii. et cxli. pontifice. qui pax
sedit et multa facit mala. ubi mouetur questio
de ipso et soluitur capitulum xxxvi.

Anno domini. xci. et ab urbe condi
ta. mdcclxiii. bonifacius papa
vii. cuius cognomine et patria
ignota. sic et sedes indigna. per considera
do tempus sue sedis. quod modicum fuit
quia mensis i. et dies xii. et mirabile videtur
quod otto 2us. non prebuit auxilium sic vexa
tori. sed si attendimus ad ea. que fecit videtur
fuisse minus bonus. De actu eciam et cum otto
de sua inhonestacione parum curauit que
autem fecit. refert martinus quod non valens
in urbe subsistere. in sancto bene plantato de pe
trae ... petri. cum omnibus preciosis fugit
in constantinopolim. tandem roma cum ma
gna pecunia. rediens cum proficere non posset
ad pontificatum tenendum propter aduersarios
quos habebat etiam cardinales. ad tirannidem
provocatur. Unde scribit martinus quod dictus
papa videns quod suo officio pacifice uti non

potuit. Iohannem diaconum cardinalem oculos eruit
et ipse demum subita morte compunctus interiit.
et inde per tale modum. ut iudici a principibus fuit
contemptus. nec aliqua memoria digna puto
de ipso referre. sed ad alium pontificem accedendum.
Unde cum attendendum de isto pontifice quomodo
esse potuit. quod sedit cum per mensem. et xx. dies sicut
cronice. ponunt et ipse iuit in constantinopolim. et
rediens. Dicens. Ad quod responderi posset. quod
ea quam tulit secum. de ecclesia beati petri fuerunt taxata.
ut lapides preciosi qui in modico loculo asportari poterunt. et magnas valent pecunias. de
quibus in constantinopoli magna est copia. sive
autem et redeuntem non pontificali ut modo itur. sed
quasi alter homo. et in ut minus dicerent. sic malus in
diuam pot. De benedicto vii. et cxlii pontifice.
et de eius operibus et de ottone 2o. qualiter venit
in ytaliam. et de his que fecit de roberto rege francie
2o. et bonis operibus eius. capitulum xxxvii.

Anno domini eodem quo precedenti. et ab ur
be condita similiter. benedictus vii.
in cathedra petri sedet. Sedit autem
annos viii. menses vi. et dies v. ut martinus
scribit alie autem historie scribunt ut hic quod sedit
annis x. Ab isto pontifice ut martinus scri
bit est restitutus arnulfus. in archiepiscopatum re
mensem. conuocata synodo. cuius mandato de quo
dictum est supra quod per iohannem xvi. fecit fuit
adhuc papa bene dictum. ut scribit martinus
de saxonia ... ab ipso coronam imperii sus
cepit et ipsa et regina. sine imperatore tanquam a
viro famoso. quamvis iohannes xvi. eidem contu
lerit. ut supra est ... rex solum de multis
supra imperatoribus. inueitur ad maiorem affec
esse ad principem ondendum. Veniens quoque
in ytaliam otto vadit in calabriam contra sar
racenos. qui dictam occupauerant regionem. redi
ens per romam ad paucos dies. infirmatur. et
moritur ac in sancto petro honorifice tumulatur.
Hic pontifex multum commendatur. de sancti
tate et probitate. cuius tempore robertus filius hu
gonis capeti. primo regnat in francia. Qui
dam autem dicunt ut ricardus quod hugo capetus fuit
primus rex inter duces francorum et 2us fuit robertus
qui multo tempore regnauit et scribit ricardus
quod xl. annis qui prissimus fuit. et sic religionis
amicus. Huius etiam pape tempore floret udal
ricus. ambingensis episcopus cuius vita et doctrina
qualis fuit miraculorum gloria patefecit. De
iohanne xviii. et cxliii. pontifice. qui malus fuit male
moritur. de berengario turonensi magistro. qui qualiter
errauit in fide. et quomodo in concilio suum correxit
errorem. capitulum xxxviii.

Anno domini. mill. x. et ab urbe con
dita. mdcclxxx. iohannes xviii. natio
ne romanus in summum assumitur pon
tificem. sedit autem menses viii. et dies x. Hic
ut martinus scribit in castello sancti angeli per ali
quos nobiles romanos inclusus. et fame maceratus
moritur. causa autem esse potuit. sua proterua

UVA.BHSC

quia non invenitur de clero aliquis. dicto sceleri ob-
viare. nec princeps aliquis. qui istam iniuriam ex-
tunc vindicaret. post multa passione sepultus est igitur
in ecclesia beati petri in vaticano in ecclesia beati petri.
Et attende quia iste vexationes pontificum
ut in pluribus erant. tamen ut infestuosorum po-
tentum regimine. seu tyrannia vel ex emulatione
romanorum ad ipsos. ¶ Huius tempore odilo ab-
bas cluniacensis. vir sanctitate clarus migravit
ad dominum. Per hec tempora berengarius turonensis ut
scribit vincentius. qui floruit vita et scientia preclarus.
ymo plus appellatur. sed confitens de pia sa-
pientia. erravit in fide. postea tamen sui corre-
xit errore. in pleno concilio romano celebrato.
Error autem suus fuit. contra sacramentum eucharistie
de quo agitur de conse. di. 2a c. ego beren-
garius. Quamvis correctus in hoc fuit. ut di-
cit archidiaconus. andegavensis relicta scientia
suis manibus operabatur. et quicquid inde
vel quovisque modo habere poterat. de redditibus ecclesie
habere poterat totum distribuebat pauperibus nihil
sibi reservans. Hoc tempore imperabat otto
iii. ex successione patris. ex privilegio con-
cesso ottoni primo. per papam leonem viii.
presente concilio celebrato romano quod habes in
allato supra 63. di. leo viii. In synodo non tamen
adhuc preparatus ab ecclesia ut predecessores sui imperiale
corona ut supra est manifestum. ¶ Isto etiam tem-
pore in francia regnabat robertus 2us. rex.
de genere hugonis magni. et ducis francorum.

De iohanne xv. et cxliii. pontifice qui etiam malus fuit et male finivit. De ottone 3o. et cometa que apparuit isto tempore et magnis post ipsum apparuerunt eventus. capitulum xxx.

Anno domini m.vi. et ab urbe condita m.dcc.lvm. Iohannes xv. natione romanus pre roberto. in papam assumitur. Sedit autem menses iiii. ut dicit ponit historia. De isto autem pontifice nullum invenitur gestum nisi quod in pace quievit. Cussentinus tamen dicit. quod per tyrannidem male finivit vitam. ¶ Sepultus est autem more solito. in ecclesia beati petri ottone iii. imperante. nondum tamen adepta per eum imperiali corona. ut sui antecessores. Item regnante roberto de francia. isto tempore cometa magne claritatis apparuit. in septentrione habens comam versus meridiem. ut cussentinus scribit. deinde volvit se ad occidentem et habebat comam ad orientem. Quo tempore magni fuerunt terremotus apud beneventum et capuam. et alias eiusdem regionis civitates et castra. magneque fames fuit in mundo [...]issime. et hominum cedes secute. et fames per maximas. qui solet esse effectus signorum talium seu prodigiorum.

De iohanne xvi. et cxliiii. pontifice. qualiter crescentius ipsum insequitur ut iohannes recedit ab urbe. qualiter revocatur. de quibusdam sanctis qui floruerunt in gallia capitulum xxxi.

Anno domini eodem currente predicto. et ab urbe condita. similiter iohannes xvi. natione romanus. sedit annos x. menses vi. dies x. et cessavit dies x. Hic fuit in doctrinis eruditissimus. et multos libros composuit ut scribit martinus. ¶ Huic crescentius patricius pro aliqua pecunia vel contra ipsum acta. ut historie tradunt. indignatus contra papam. ipsum insequitur. propter quod ut ipse martinus scribit oportuit iohannem urbem relinquere et in tusciam se transferre. ¶ Cognoscens crescentius quod papa pro ottone iii. misisset. summo pontifici nuncios transmittit ut ad urbem redeat. quia tamquam patrem et dominum ipsum venerarentur. quod et factum fuit quia conveniente crescentius cum toto senatu ad pedes pape. se prostraverunt veniam humiliter de commissis petentes. sicque iohannes summa pace cum romanis in pace quievit. sepultusque est in ecclesia beati petri. ¶ Isto tempore in lotoringia florebant in vita et scientia clari ut vincentius scribit hermannus abbas lobiensis et adelboldus episcopus ultraiectensis. ¶ In francia vero fulbertus episcopus carnotensis qui multa scripsit. ad laudem beate marie et cruces. Item albo abbas floriacensis. qui etiam postea in vasconia martyrium passus est. Hoc etiam tempore imperabat otto iii. sed nondum obtinuerat a papa coronam imperialem. sed postea a gregorio v. adeptus est ut iam dicetur. hoc eodem tempore in francia adhuc robertus regnabat.

Capitula xxxii. libri huius pontificalis historie

¶ De gregorio v. et cxlv. pontifice. quis fuit et de ottone iii. qualiter coronatus fuit ab ipso. et de hiis que dictus otto fecit pro ipso contra persecutores suos. capitulum primum

¶ Qualiter otto rediit romam in favorem pontificis. et quomodo gregorius de consilio ottonis. instituit electores imperatoris. et quomodo imperator veneno moritur capitulum 2m

¶ Ponitur modus institutionis electorum imperatoris. et ponitur qui sunt et que officia habent. in curia imperatoris. capitulum 3m

¶ Qualiter a karulo magno usque ad tempora ista. non fuerunt imperatores per electionem sed per provisionem ecclesie de roberto carnotensi qui isto tempore floruit. capitulum 4m.

¶ De iohanne xvii. et cxlvi. pontifice. de quo est questio quis fuit. sed ultimo declaratur. 5m

¶ De silvestro 2o. et cxlvii. pontifice. qualiter se diabolo obligavit. pro honoribus adquirendis quod et impetravit. capitulum 6m

¶ Declarantur hic honores ad quos pervenit virtute demonis et qualiter diabolus ipsum decepit in fine mortis. et de penitentia ipsius ca. 7m

¶ De miraculo quod accidit circa sepulturam eius et de indiciis mortis assecute. et qualiter olim acciderunt vicinis principibus qui fuerunt discipuli eius. capitulum viii.

Vnde procedebat vexatio pontificum

Berengarius erravit in fide et postea egit penitentiam

quod male vite finivit

Cometa et de effectibus

UVA.BHSC

De Johanne xviii. et cxlviii. pontifice. cuius tem-
pore adhuc imperat Otto. et Robertus in Fran-
cia. cuius etiam tempore fuerunt terremotus ma-
gni. in Italia et mali effectus secuti. viii

De Johanne xix. et cxlix pontifice. quis fuit.
et quod adhuc dicti principes vivebat. sed de re-
ge Francie hic multa bona dicuntur. et similiter
de imperatore prefato. capitulum ix. x.m

Qualiter dictus rex Robertus multa adin-
venit ad cantandum in ecclesia. sed specialiter
prosam sancti spiritus assit et cetera. quedam etiam eius
adiunguntur que miraculosa fuerunt. xi

De Sergio iiii. et cl. pontifice. et operibus ip-
sius virtuosis. regnantibus adhuc principi-
bus supradictis. de fame valida que fuit in I-
talia. et imperatore constantinopolitano xii.m

De quodam principe Guillermo qui venit de
Normania. et coniunxit se cum principibus
regni. et abstulerunt Italiam sarracenis. et
iste factus est dominus in aliqua parte Apulie. et ta-
dem totam Apuliam sibi vendicavit. bene-
et Robertus Guiscardi. capitulum xiii.m

De Benedicto viii. et cli. pontifice. qualiter
mortuo Ottone. coronavit Henricum pri-
mum electum ab electoribus institutis per Gregorium v.m
de bonis. de imperatoribus. capitulum xiiii

Qualiter dedit operam. ad soli deo vacandum
de Benedicto papa. qualiter post mortem Henrici
electus est Corradus. de papatu. et postea resti-
tutus capitulum xv

De visione quam habuit quidam episcopus post
mortem Benedicti. de ipso. et de quibusdam docto-
ribus. qui claruerunt huius pape tempore et de
aliis quibusdam. capitulum xvi

De ~~dom~~ Johanne xx.o et clii. pontifice. cuius
tempore imperabat Corradus qui quam virtuosus
fuit. hic describitur. et qualiter a Johanne papa
coronatur. capitulum xvii

Qualiter Corradus leges condidit. de Lupol-
do comite. qualiter post mortem Guillermi A-
pulia fuit a grecis occupata. de quibusdam do-
ctoribus. qui isto tempore floruerunt. xviii.m

De Benedicto nono. et cliii. pontifice. cuius
tempore magna fuit turbatio. et confu-
sio in ecclesia. in summis pontificibus. ut vix
aliquid certi et de bonis principes tunc regnabant. xix.m

De diversis opinionibus auctorum. contra has
controversias summorum pontificum. quod totum
esse potuit. et de horribilibus. que de Benedicto pa-
pa leguntur capitulum xx.

De quodam virginario episcopo mire de quibusdam
mirabilibus que acciderunt tempore huius pontificis
et macedonie contra imperatorem Corradum xxi

De Silvestro iii. et cliiii. pontifice. qualiter
electus. et postea abiectus et restitutus Benedictus
per potentiam parentum. et de causa abiectionis Sil-
vestri. capitulum xxii

Notatur hic. quod quamvis vacillavit ecclesia.
fuit per principe reformata. et de 3.a electione Be-
nedicti supra memorati. capitulum xxiii

De Gregorio vi. et clv. pontifice. contra quem diver-
se referuntur opiniones. quis fuit iste Gregorius. et
primo refertur opinio quod fuit bonus homo. xxiiii

Qualiter papis. ad invicem tendentibus. Henricus
electus in imperatore lite soluit in sinodo. xxv

Resumitur ad hoc Vlano Martini. de Gregorio.
vi. opinia confuse referuntur. et quia quedam sin-
gularia gessit. et insolita pape. capitulum xxvi

De opinione diversa. contra Gregorium. propter actus inso-
litos. quos exercuit in papatu. et de miraculo
quod deus ostendit. de ipso. in argumentum bonitate
eius. capitulum xxvii

Resumitur etiam electio Henrici. de Vlanoc-
nissentium. contra istum pontificem Gregorium et de-
clarantur de quodam philosopho alamano qui flo-
ruit isto tempore. capitulum xxviii

De Clemente ii. et clvi pontifice quis fuit. et
quomodo in papam assumptus est. et de imperatore
Henrico. quis fuit et quid fecit. capitulum xxix.m

De imperatore Henrico. quanto tempore regnavit
et qualiter certavit Rome. contra electionem pape.
et de quodam gigante qui inventus est tempore istius Hen-
rici modo mirabili. capitulum xxx

De Damaso ii. et clvii. pontifice qualiter assump-
tus est. et quod brevi tempore in papatu vixit. 31.m
de Leone ix.o et clviii. pontifice. qualiter assumptus
et de actibus ipsius virtuosis. qualiter cessit et que fuit
causa. capitulum xxxii

Qualiter tantus composuit de quibus sanctis de lep-
so. que in proprio lecto locavit. qualiter post
mortem coruscavit miraculis. capitulum 33.m

De quibusdam doctoribus qui isto tempore flor-
uerunt. in Gallia et de quadam ymagine que con-
quedam habebat insignia. et effectus eius est repertus 34 – 35

De Victore 2.o et clix pontifice. qui celebravit
concilium. apud Florentiam et quid ibidem fecit.
qualiter vadens in Galliam. ab imperatore hono-
rifice susceptus. capitulum xxxvi

Qualiter Capua obsidetur a sarracenis et quomodo
Robertus Guiscardi. expellit eos inde. et quis
fuit iste Robertus. capitulum xxxvii

De Stephano 8.o et clx. pontifice. qui fuit
bonus homo. qualiter imperium constantino-
politanum est diminutum et quare. xxxviii

Qualiter Robertus Guiscardi. fugavit grecos
de Apulia. et occupavit eam decimeta. qui tunc
apparuit. et quis effectus inde secutus est. xxxviiii

De Benedicto x. et clxi. pontifice. qualiter as-
sumptus in pontificem. contra dictus removeatur
qualiter huius tempore secta patarenorum oritur
de Othone tertio seu quarto qualiter eligitur in
imperatorem. capitulum ~~xxxx~~ xl

Ponitur hic causa unde dicta terra ad ecclesiam
romanam pertinebat. et quomodo ex neglig-
entia seu in ipso summorum pontificum tota fuit perdita
sed per Robertum Guiscardi est recuperata. xli

De Nicholao 2.o et clxii pontifice. qualiter per
ipsum est instituta. forma electionis pape. per cle-

UVA.BHSC

presente. concilio celebrato rome. capitulum xlii.

De errore berengarii specificatur hic. et a tempore huius pontificis fuit sua confessio. istius erroris ubi questio movetur et solvitur. xliii.

Qualiter robertus guiscardi. terram iam occupatam regni totius quod modo apparet cum fratre suo rogero ab ecclesia recognovit. tempore istius pontificis. xliiii.

Quod fuit motivum istius recognitionis et fidelitatis prestite ex multis causis ostenditur et ipse robertus consideravit. capitulum xlv.

Quod per nicolaum secundum de quo hic agitur henricus in imperatorem electus coronatus est et cum ipso in pace vixit. de quibusdam doctoribus ecclesie qui isto tempore floruerunt. capitulum xlvi.

De gregorio v. et xcv. pontifice qui fuit et de ottone iii. qualiter coronatus fuit ab ipso et de hiis que dictus otto fecit contra persecutores suos. capitulum primum.

Anno domini. dccccxcvij

et ab urbe condita m. dcc. lxxxix. Gregorius v. natione saxo. ex precepto othonis in cathedra petri sedit. Sedit autem annis ii. mensibus v. et diebus xv. Iste brun dictus est brunus et cardinalis fuit. ac consanguineus othonis imperatoris. ut martinus scribit. quem imperator post mortem iohannis pape ordinavit in papam eligi. et ab ipso est postea coronatus. post coronationem autem causa peregrinationis et orationis ad sanctum angelum in apulia vadit. sed rediens per beneventum corpus sancti paulini episcopi secum detulit romam. Ubi attendens principis devotionem. Deinde ordinata italia. et pacificans per gallias in saxoniam est reversus. Post hec crescentius rome consul. sive senator expulso gregorio fecit papam quendam grecum iohannem nomine placentinum episcopum multam pecuniam habentem. quam quidem thesaurum de constantinopoli detulit ex quo papatum credidit obtinere quod et fecit. Hoc autem audiens imperator. ad urbem rediens cum multo furore regressus est. et primo crescentium vel crescentinum truncari mandavit. Iohannes vero xvi fugatus in castro sancti angeli obsessus eidem primo proditur. qui facie et oculis et mutilatis membris tandem mala morte interiit. et sic gregorius in sua restituitur sede. Qualiter otto redit romam in favorem pontificis et quomodo gregorius de consensu ottonis instituit electores imperatoris et quomodo imperator veneno moritur capitulum secundum.

Rediens non in saxoniam pro maiori firmitate gregorii. quosdam nobiles de urbe ad suas partes secum duxit. tandem iterato romam veniens ibidem vitam finivit ut martinus scribit. Modum autem mortis tradit vincentius quia veneno. quod esse potuit propter linguam quam contra romanos habuit cum ione gregorii. tum ex morte crescentii tum etiam propter quoddam palatium quod in urbe edificare volebat et quia

prole non habuit. quamvis isti tres othones sibi invicem successerunt. ex ordinatione et non per electionem ut per decretum iam pluries allatum patet lxiii. di. c. Insinuavit. Dictus ottho. et pontificatus gregorii papa consanguineus suus ut historie referunt. et propter ex suo ordinavit electores imperatoris. in autentica. ubi ut melius sit dictum. ipse gregorius post ad petitionem ottonis electores constituit quod concordat cum decretali. extra de electione. c. venabilem electionem predictam videlicet ab ecclesia romana transisse originem et potestatem. Ponitur causa motiva institutionis electorum imperatoris et ponitur qui sint et que officia habent in curia imperatoris capitulum iii.

Quod autem potuerit esse motivum ad constituendum electores predictos. videndum fuit in concordia. Romanorum enim ad romanum pontificem. sicut ex dictis patet. et inde ad tenendum in imperio ipsos cives romanos electos in imperatorem. rex romanorum vocatur. Secundum motivum fuit beneficium collatum ecclesie. per istos tres principes otones. quorum quilibet favorabilissimus fuit romane ecclesie ut ex superioribus est manifestum. Electores autem isti sunt. videlicet officiales imperii. qui sunt vii. tres cancellarii trium videlicet nationum que ad imperium principaliter pertinent. Nam germanie est episcopus maguntinus. gallie est archiepiscopus treverensis. ytalie vero est archiepiscopus coloniensis. unde versus. Maguntinus treverensis coloniensis. quilibet imperii fit cancellarius horum. Laici vero sunt quatuor. videlicet marchio brandeburgensis. qui est camerarius. comes palatinus. qui est dapifer. dux saxonie qui portat ensem. pincerna est rex boemie. Quidam dicunt quod iste additus est ad tollendam electionis discordiam secundum numerum quarum rex boemie. ita quod officiales imperii sic aliqui ex officiis sunt assumpti. ut supra est dictum. unde versus. Marchio prepositus camere pincerna boemus. est palatinus dapifer. dux portitor ensis. hii statuunt dominum cunctis per secula summum. Qualiter a karulo magno usque ad tempora nostra fuerunt imperatores non per electionem sed per provisionem ecclesie et de roberto carnotensi qui isto tempore fuit capitulum iiii.

Ab isto gregorio tempore incipit electio imperatoris. Omnes autem precedentes qui fuerunt latini. hoc est a karulo magno. in quo facta est translatio a grecis fuerunt imperatores per provisionem ecclesie. ut patet in dicto karulo. cum in suis heredibus impleta sunt. per successionem usque ad arnulfum et non per electionem. ut supra patet et in catalogo imperatorum dicetur sed de ottonibus hoc idem apparet. Hec autem institutio et ordinatio traduntur per gregorium supradictum sua qui fuit saxo. et de consanguinitate ottonis. ut iam est dictum

et ystud de imperatoribus quantum ad presens
relatum sufficiat. Et ad summos pontifices re
deundum. ¶ Gregorius quintus imperatore de-
functo sepultus modo solito memoria bona per-
iit. ¶ Huius temporibus scribit martinus floruisse
se robertum carnotensem episcopum vita et scientia
clarum. qui inter alia laudabilia que scripsit
et confecit multa. sequentiam Iesse et solem
pnitatem. Regia(?) nostra sanctissimis(?) et chorus nove
Ierusalem addere composuit. De Iohanne xvii. et
xviii pontifice. de quo dubitatur quis fuit
secundum ullos declaratur capitulum quintum.

Anno domini m. xxiii. et ab urbe
condita. m. dcc. lxxvi. Iohannes
xvii. infirmus eligitur ponti
ficem. Sedit autem menses .v. et dies .xx.
De hoc Iohanne dictum est supra. quis fuit
et qualiter processerit. consilium sanctus est
et qualiter aliter vitam finivit. Sed mirandum
dum quomodo iste Iohannes in cathalogo
summorum pontificum ponitur cum non fu-
erit verus pontifex. tamen quia vivente gre-
gorio est constitutus. tamen quia per illum in
stitutus est qui non poterat et per peccuniam ut
supra patet. et inde iusto sic valet fuit trac-
tatus. quia non intravit per hostium et tantum
sibi usurpavit honorem. Sed quia omnes
historiographi in suo computant numero sum-
morum pontificum ut martinus et sifferi-
nus gotfridus et vincencius et alii. ideo et nos
similiter faciamus. De silvestro ii. et xviii
pontifice. qualiter diabolo se obligavit
pro honoribus ad quos devenit quos et impe-
travit capitulum vi.

Anno domini m. v. et ab urbe condi-
ta m. dcc. lvii. silvester ii. natio-
ne in cathedra petri sedet. Sedit
autem annos iiii. menses i. dies x. et cessavit dies xxii.
De isto silvestro multe historie faciunt mencionem
secundum martinus inter omnes plus dicit. Refert
enim quod natione gallicus fuit. gilibertus vocatus pro-
prio nomine. Hic primo floriacensis cenobii
aurelianensis diocesis monachus fuit. secundum dimisso
ipso monasterio homagium diabolo fecit ut
sibi omnia ad votum succederet. quod dia-
bolus promisit adimplere ipso non obsequiis
diaboli insistens. frequenter et desideriis
suis cum eo loquebatur. Veniens autem in his-
paliam hispanie causa discendi. in tantum pro
fecit quia doctrina. ubique clarebat propter quod so-
lempnissimos discipulos habuit ut martinus
scribit. Ottonem videlicet imperatorem. et robertum
regem francorum de quo historie refferunt multa
pulcra scripsisse secundum inter alia sequentia sancti
spiritus assit nobis gratia. ¶ Alie tamen historie beato
gregorio primo attribuunt quod magis re

de. Tercius autem discipulus fuit leotherius.
vir nobilis qui postea fuit archiepiscopus seno
nensis. Declarantur hic honores ad quos per-
venit virtute demonis et qualiter diabolus ipsum
decepit in suo morte et de penitencia ipsius capitulum vii.

Sed quia gilibertus plurimum honores
ambiebat diabolus ea que petebat
ad votum implevit. Fuit enim primo ar-
chiepiscopus remensis. ab inde ravenas licet cum scan-
dalo ut supra patet. deinde cardinalis et postea pa-
pa. Et cum que sivit a diabolo quamdiu viveret
in papatu sibi responsum datum. ad maiorem au-
daciam magendo magendo. quod in ihrlm moreret(?)
hec audiens gaudet plurimum se multo tem-
pore victurum sperans. quia non intendebat ad par-
tes ihrlimitanas pro illis temporibus se conferre.
Secundum tamen in xl. ad ecclesiam que dicitur ihrlm. in latera
no celebraret. ex strepitu demonum sensit sibi
mortem imminere. forte ex hiis que ex ipsius fiunt in
aliis. ex ipsorum familiaritate. ¶ Unde suspi-
rans ingemuit. quia in hac vita quantumcumque
desperato locus est penitentie. propter quod quamvis scele-
ratissimus in manu dei confidens. ad penitenciam re
currit. sic quod se humilians peccatum delictum cognos-
cens. ipsum coram omnibus confitetur. Iubetque
propter tantum delictum omnia membra sui corporis pre-
scidi post mortem truncum vero super bigam imponi.
portari per equos. et in loco ubi biga quiesceret
sepeliri. De miraculo quod accidit circa se
pulturam eius et de indiciis mortis asserere. et quo
modo hec omnia acciderunt vinctis principibus
qui fuerant discipuli eius capitulum viii.

Venientes autem equi cum biga. ad ecclesiam
lateranensem ibi ipsum sepelierunt in signum
indulgencie autem indulgencie. sepulcrum ipsius
ondit tamen ex strepitu ossium quod ex ipsorum suda
re qui in modum olei. ut martinus scribit. Huius
tempore adhuc imperabat otto iii. tamen in
germania quam in ytalia. qui de sua promotione
sollicitudine non modicam adhibuit sic verus
eius discipulus forte ipsius malicia ignorans. ¶ Hoc
eciam tempore robertus regnabat in francia et
constantinus in urbe regia. que constantino
polis appellatur. Scribit autem vincencius de isto
silvestro. aliter quam martinus quod videlicet propter artem ni-
gromanticam qua ipse utitur in detestacionem tam
vivus. a numero summorum pontificum fuit sic ex-
clusus et hoc ad tempus. ¶ Postea vero a ex indi-
ciis sue salutis iam dictis et ex revelatione
facta successori eius eidem inde est restitutus
ut alii tradunt. De Iohanne xviii. et xix
pontifice. cuius tempore adhuc imperat otto. et
robertus in francia. qui eciam tempore fuerunt ter-
motus magni. et grandines et male effectus secuti. capitulum ix.

Anno domini m. vi. et ab urbe condita
m. dcc. lviii. Iohannes xviii. natione
tuscus. et cognomento fuscus in cathedra
per locatur. Sedit autem menses v. dies xxv.

de monte(?)
de ambicione honorum
de homagio diaboli
de scientia diaboli

de honoribus
de cognitione demonis
de fallacia
de penitencia
de sententia sua se detruncari
de miraculo sepulture

UVA.BHSC

et mensibus duobus diebus xxvii. Imperante adhuc Ottone iii° et Roberto in Francia regnante. De hoc pontifice historie nil
lumen refferunt gestum nisi quod in pace quievit sepul-
tus in basilica beati Petri. Cuius autem tempore romanus
genere Constantinus in Constantinopoli imperat.
Precepto suo deffuncto. Isto eciam tempore in Ytalia fue-
runt magni terremotus, ut scribit Augustinus Du-
raucensis per xl dies. Facta quoque ibidem magna domo-
rum concussio in castris et villis. Post quos secu-
ta est fames valida atque pestilencia egritudinum
in regionibus supradictis et abinde consummata
est hominum cedes non modica. Et attende
hic quia ut in pluribus isti tales effectus secuntur post
terremotus. De Iohanne xvii. et xviii. pontifice
qualis fuit et quod adhuc predicti principes vive-
bant. Sed de rege Francie hic multa bona dicuntur
et alia de imperatore prefato. Capitulum xx.

Anno domini Mvi. et ab urbe condita m
dcclviii. Iohannes xviii. natione roma-
nus dictus Fasanus in cathedra Petri sedet.
Sedit autem annis iiii mensibus v diebus xxii. Hic fuit de
regione que vocatur porta metropolitanensis. De
hoc eciam Iohanne parum dicitur nisi quod fuit vir vite
venerabilis et quod suo tempore in pace eciam transit
moritur et in ecclesia beati Petri sepelitur honorifice im-
perante adhuc Ottone iii° cum magna parte tunc
Ytalia quam in Germania et in Gallia Belgica que autem
sit Gallia ista in via tripartita requiras h. ii.
Hiis eciam temporibus florebat in Gallia rex Robertus
filius Hugonis Caped. Hic enim ut scribit Ricardus
regnavit annis xxx in summa iusticia tenens
divina et in gratia teneri ac principum et tocius popu-
li gubernans et quamvis vir militaris esset, tamen
fuit divino cultui mancipatus et in sanctis litteris
eruditus. Unde scribit Martinus de ipso quod in die-
bus festis ibat ad monasterium ibique faciebat se
stimi cum monachis et accipiebat capam se-
ricam sicut cantor et alta voce cantabat cum eis.
Qualiter dictus rex Robertus in Ytalia venit ad confor-
tandum se eciam sed specialiter prosam Sancti Spiritus et quedam
eciam eis attribuntur que miraculosa videntur.
Capitulum xxi.

Traditur enim quod multos adinvenit cantus
et inter alia illam prosam Sancti Spiritus: Assit
nobis gratia. Que invencio non fuit sine
magno ingenio. Aliqui tamen dicunt illam fuisse
Gregorii primi sive magni. Ut supra est tactum su-
pra tamen attribuitur Gilberto qui fuit Silvester
iius et xl... ~~pontifice~~ pontifex. Sed omnes opi-
nio quod Gregorii quod magis credo. Tradit autem
Martinus de isto rege Roberto quod quadam
vice esset in obsidione cuiusdam castri superveniret
sollempne festum unde ipse relicto exercitu et
ordinatis dictis eisdem declinavit ad pro-
pinquum monasterium ibique festinans et vigens
cantores regens. Dum in missa cantaret
agnus dei ex devotione genua flectens
eadem hora sine genuflexionis muri castri
ex virtute sue devotionis vel orationis seu mi-
raculo corruerunt. Unde celebrato festivitatis officio
ad castrum rediens ipsum captum invenit. Et at-

tendebat in isto principe mira elegancia cor-
poris ac militaris probitas nec non et officiosa
devocio qui multum gessit divino munere
mitigavit plurimum regiosque amicos antiquum
regnum ad obediendum et ad quiescendum
novo sceptro domino et propterea quia tamen perseverat
in regno. De Sergio iiii°. et c. pontifice et
operibus virtuosis regnantibus adhuc prin-
cipibus supradictis. De fame valida que fuit in
Ytalia et imperatore constantinopolitano. Capitulum xxii.

Anno domini Mxi. et ab urbe con-
dita m dcclxiii. Sergius iiii°. natio-
ne romanus ex patre Martino in summum
eligitur pontificem. Sedit annis ii diebus xv et mensibus
diebus viii. Hic fuit sanctissime vite et quanto te-
mporis ... cuius tempore eciam cum tranquillitate
transit adhuc Othone iii° imperante et Rober-
to in Francia regnante. In pace quoque dormiens et
quiescens in basilica beati Petri sepelitur. Huius te-
mpore tradunt historie quod in Ytalia maxima fuit fa-
mes et in tantum invaluit quod modius tritici vende-
batur denariis c. furfuris autem xxx. Huius
eciam tempore Michael Cathalaycus imperat in
civitate regia que est Constantinopolis. Tunc autem im-
perator prefatus Apuliam et Calabriam possidebat
Sarracenis Sicilia. De quodam principe Guillelmo
qui venit de Normandia et sumptis secum principibus regni et abstulerunt Siciliam Sarracenis
et iste fuit comes Pugliae ... et Apuliae unde ... Apuliam sibi vendicat ... Robertus Guiscardi. Capitulum xxiii.

Veniens quidem Guillelmus quidam in Yta-
lia cognomine Ferrabach nepos Tan-
credi magni ducis Normanie
cum magna multitudine dicte gentis versus Apu-
liam se confert. Ubi cum principe Capuano et
Salernitano se coniungens simul cum Ma-
liano principe Grecorum in Calabriam transeunt
contra Sarracenos magnamque de ipsis stra-
gem faciunt et de Messana et Siracusana ipsos
expellunt. Sed cognita proditione Malianchi prin-
cipis Grecorum in Calabriam transeunt. Vadunt
dictus Guillelmus ad civitatem Melfie. Ubi homi-
nes regionis illius ipsum comitem et dominum sibi
eligunt ut Augustinus scribit. Quod cum audisset Ma-
lacus princeps Grecorum suum dictum conspirato exerci-
tu vadit ad obviandum sed expugnatur a Nor-
mannis. Sicque dictus Guillelmus Apuliam sibi vendi-
cat cum sua gente pluribus terris per violenciam
captis. Multis aliis se subicientibus sponte.
Mortuus est autem Guillelmus sine herede. Ab eo de-
scendente unus successit ei dictus frater eius et isto
eciam mortuo sine filiis successit alter frater mi-
nor dictus Humfredus. De quorum genere descende-
runt Robertus Guiscardi et Rogerius eius frater
de quibus infra dicetur. Sed hiis habitis est ad
summos pontifices redeundum. De Benedicto viii
et c. pontifice. Qualiter mortuo Ottone coro-
navit Henricum primo electum ab electoribus insti-
tutis per Gregorium v. De bonis actibus dicti imperatoris.
Capitulum xxiiii.

Anno domini Mxvi. et ab urbe con-
dita m dcclxviii. Benedictus viii

Iste Sergius [margin]

Terre motus in Ytalia, fames, pestilentie, ... [margin]

De rege Roberto ... cantabat cum monachis ... [margin]

... prosa Sancti Spiritus ... [margin]

... devotionis [margin]

UVA.BHSC

nacione tusculanus ex patre gregorio in cathedra
petri sedet. alie hystorie dicunt ipsum fuisse fratrem
alberici maioris. Sedit autem annis xx. mensibus
i. diebus 13. et cessavit diebus xxviii. hic othone iii mor-
tuo ut scribit cussentinus coronavit henricum
primum imperatorem. qui fuit dux bavarie. ut
martinus scribit et vincencius belvacensis. ab
omnibus principibus secundum institucionem gregorii v. elec-
toribus est assumptus. et fuit primus imperator
post magnum karolum electione factus. hic fuit
bonus homo verusque catholicus cuius tempore
sarraceni ceperunt capuam. ut cussentinus scribit
iam enim minus prevalebat in prelio illis. ha-
buit aliud henricum predecessorem. sed non
fuit coronatus a papa et in sola germania
imperavit ut supradictum est. hic cum uxore
sanctissime vixit. et hic sanctissima ambo vir-
gines permanserunt ut idem martinus scri-
bit. Nichilominus tamen multa bella prosper-
rime gessit. in germania ytalia et boemia. ali-
isque terris. qualiter dedit omnia ad soli deo vacan-
dum. de benedicto papa qualiter post mor-
tem henrici. eiectus est a romanis de papatu. et post
ea restitutus capitulum xv.

Postremo volens soli deo vacare.
uxorem fidelissimam virginem castam epatiam
barbaram fundavit regi ungaro-
rum suam sororem stephano tradidit in uxorem
per quam uxorem multis sancte vite. ungaros suis exem-
plis. ad fidem christi convertit et totum regnum
ungaris babtismum suscepit. edificavit autem in
bambergensi civitate ecclesiam miro opere fabri-
catam. in qua in gratiis ad dominum veri coniuges
honorifice sunt sepulti miraculis coruscando.
Imperavit autem annis viii. regnante adhuc
roberto in francia. Post mortem vero henri-
ci. benedictus papa prefatus de papatu per
quosdam romanos eicitur. et alius substituitur. ma-
ximumque scisma exoritur. ut martinus scri-
bit sed postea. ut alii dicunt restituitur. et alius
tamquam intrusus eicitur. factaque pace cum ro-
manis. predictus. suum pontificatum quiete et
tranquille deduxit. mortuus autem et in ba-
silica beati petri. sepelitur. de visione qua-
vidit quidam episcopus post mortem benedicti de ipso
et de quibusdam doctoribus qui claruerunt huius
pape temporibus et de quibusdam aliis capitulum xvi

De hoc autem benedicto papa. ut
martinus scribit ex relacione petri
damiani sic fertur quod quidam episcopus
vidit eum equo nigro sedentem et nigra veste
indutus episcopus sic loquitur dicens nonne tu es
benedictus papa. quem iam defunctum novimus
ego sum inquit ille benedictus infelix et quo-
modo est inquit pater graviter cruciatus sed de
dei misericordia non despero si mihi adiutorium prebeatur
et addidit vade ad successorem meum iohannem
papam et dic ei. ut talem certam summam pecunie

accipiens pro anima mea pauperibus distribuat. quia
quicquid autem pro me pauperibus datum est. nichil
mihi profuit. eo quod de rapina fuit. hoc autem episcopus
celeriter et fideliter fecit quod et effectum habuit. unde
postea ad ipsum in claustro. rediit dicens se a pe-
nis liberatum quod videns episcopus statim relictis
monasticam vitam assumpsit. Huius etiam tempo-
re florebat gerardus cameracensis episcopus ut scribit
vincencius hic clarus in vita et doctrina. et magis-
ter in palacio imperatoris. Claruit et ypopius
qui de cantu compoti multa scripsit. et librum
composuit. hoc etiam tempore fames et mortalitas.
sic per orbem invaluit ut scribit idem auctor vincencius
quod maior pars hominum esset mortuum quam viventium.
In lothoringia iuxta montem quendam quidam fons
cuius aque salubres erant habitis. in sanguinem ver-
se sunt. Eodem tempore in boemia. sanctus guther-
episcopus bragensis. in vita et doctrina et doctrina claret
qui a paganis martirio coronatur. de iohanne xx.
et eius pontifice. cuius tempore imperabat cunra-
dus. quod quam virtuosus fuit hic describitur et qua-
liter a iohanne papa coronatur. capitulum xvii

Anno domini m.xlv. et ab urbe condita
m.dcc.lxxxvii. Johannes xx. natione
romanus ex patre gregorio. in cathedra petri
locatur. Sedit autem annis xii. mensibus ii. diebus ix. et
cessavit diebus viii. Hic ex laico est assumptus et
eadem die laycus fuit et summus pontifex invenitur.
Sub isto etiam fuit illa visio de qua dictum est
supra de benedicto. Istius tempore imperabat
cunradus. henrico mortuo cuius genus non in-
venitur. aliqui tamen dicunt ipsum fuisse de genere saxonum
Vir autem fuit maximus strenuus et in iusticia rigi-
dus ut in gestis germanorum habetur. vacavit autem
tunc imperium tribus annis et iste regnavit sive im-
peravit. annis xx. Tunc henricus rex francorum
in francia dominium assumpsit 3us ab hugone capeto
hic johannes in pace moritur. et in ecclesia beati petri
sepelitur more ut in pluribus aliorum pontificum
Istius autem pontificis tempore multa acciderunt
primo quidem imperator cunradus de genere ducis
saxonum in imperatorem eligitur a principibus supra-
notatis. ut historia germanorum tradit. et est iste
qui per electionem est assumptus deinde ab isto johan-
ne coronatur. qualiter cunradus leges condidit
et de lupoldo comite. qualiter post mortem guillelmi
apulia fuit a grecis occupata. de quibusdam doctoribus
qui isto tempore floruerunt capitulum xviii.

Postquam vero coronatus fuit a summo pon-
tifice imperialem leges multas tra-
didit sed inter omnes unam precipuam
qua pacem in terris firmavit. statuit ut qui-
cumque primo pacem infringeret capite plecte-
retur sed huius legis transgressor fuit quidam
comes nomine lupoldus qui nupciens vitam sal-
vare fugit ad nemora cum tota sua familia
de quo magne sunt historie quas cathalogo re-
linquamus imperatorum et de quo aliquid dicetur
tamen de iis. dicitur henricus. Hoc tempore impa-

UVA.BHSC

tor constantinopolitanus. ut tradit cussentinus fuisse basi-
lius et filius eius qui bivanum principem intrusit in apulia
ac ipsam vendidit deffinente tempore guillelmi superius
nominati. ¶ Unde tunc regnum fuit multum lacerandum usque
quo tempore roberti guiscardi fuit ut apparebit cum de
ipso agetur. ¶ Eo tempore ut scribit vincentius belua-
censis. clarebat in francia monasteria religio per
abbates famosos. quia per odilonem cluniacensem mo-
nasterium. et per guillelmum divionensem. per ricardum
virdunensem. qui in sanctitate et doctrina plurimum ex-
cellebat. et quamplures alios. Clarebat etiam in ytalia
apud aretium tuscie. ut tradit idem vincentius
guido aretinus qui cum aliis fratribus clericis in musi-
ca tamen dicitur fuisse summus multaque suo tempore nova
vit. ¶ Huius etiam pape tempore ut scribit idem cussenti-
nus. vel martinus aymericus sanctus stephani regis un-
garorum filius virgo cum sponsa sua. obiit in carne
consistendo. De benedicto .ix. et alijs pontificibus
quorum tempora magna fuit confusio et scisma. et summis
pontificibus ut unus alium eiceret. et tum duo pro
pes tunc regnabant capitulum .19m.

Anno domini .m.xliij. et ab urbe condita .m.
dcc.xcvij. benedictus ix. natione tuscu-
lanus. dictus theophilactus. alij vero
dicunt fuisse filium alberici in summum pontificem
assumitur. Sedit autem annis .x. mensibus .iiij. diebus
.9. et cessavit diebus .13. conrado primo adhuc imperante.
et henrico in francia regnante. alfonso vero in hi-
spania. De isto benedicto stupenda scribuntur et
mala. qui et fuit nepos alterius benedicti. videlicet
viij. Sed aliud refert de isto papa. martinus aliter
cussentinus. quia martinus dicit ipsum simpliciter
electum fuisse primo et deinde ipsius est papa.
Johannes episcopus sabinensis qui postea vocatus est sil-
vester .3us. ¶ Iste vero electus per aliquorum roma-
norum nobilium qui alberico favebant restitutus est
benedictus. Sed iterato electus datus est papatus iohanni
archipresbitero sancti iohannis ante portam latinam qui
gregorius .vj.us infra dicetur et sic hoc sunt papatum cum
esset rudis. licencium alterum papam ad vices
ecclesiastici officij exequendas. sed cum sentiret
fieri quod cum multis non placet .3us. superin-
ducitur qui solus vices duorum impleret.
Sic ergo martinus scribit de isto. quod benedicto
electo silvester assumitur. de quo infra dicetur.
Iste quoque electus est per violenciam. benedictus re-
cuperavit pontificatum quod et potuit vel ex po-
tencia alberici. denique qui erat ut quia bene
dictus fuerat in iniuria passus favore populi recu-
peravit. De diversis opinionibus auctorum quas
controversias summorum pontificum quorum tunc et pont
et de horribilibus quae de benedicto ipso leguntur
capitulum vicesimum.

Sed refert martinus quod post .x. annos
et mensis et dies a papatu pulsus electus est
forte pro merita sua. quia de pessimo
genere natus. et ipse malus ut iam patebit. Tunc
ut scribit martinus datus est papatus iohanni archi-
presbitero sancti iohannis ante portam latinam qui gregorius .vj.us.

est appellatus de quo aliter cussentinus refert.
et infra patebit quis autem papatum istum conti-
leut tradunt historie quod cardinales et clerus et
populus romanus. Sed post ea in eodem constringit
quod habes di. lxxix. c. Si quis et di. lxxxiij. in
principio domini. ¶ De isto etiam benedicto refert
martinus quedam horribilia post mortem
suam. insinuativa sue malicie in vita vindi-
cte cum meruit. ¶ Tradit enim quod apparuit cui-
dam in quodam molendino. in specie
cuiusdam monstruosi animalis. cuius corpus et cau-
da asininum erat. reliquum autem ursi. apparebat.
Cumque aspector territus fugeret. clamans mon-
struum dixit. post ipsum. Noli me inquit
expavescere. sicut me hominem fuisse scias
tu. Sed sic represento me sicut olim. infelix
papa exivi bestialiter vixi. hoc orlano mar-
tinus. Cussentinus autem quedam mala de ipso
scribit. que dicentur cum agetur de gregorio .vj.
De quodam ungario episcopo martire de quibusdam
mirabilibus quae acciderunt tempore istius pontificis.
in aere et de imperatore conrado capitulum .xxj.

Huius pontificis tempore sanctus gerulfus
gerardus episcopus ut scribit martinus in
ungaria super bigam ligatus de alti-
ssimo monte missus propter martirio coronatur.
Hoc etiam tempore ut scribit vincentius belu-
acensis. visa est in celo trabes ignea mire
magnitudinis ad occasum vergens ac terre
et in terram cadere. Conradus in ytalia
vadens. quosdam episcopos vinculavit et quia
archiepiscopus mediolanensis inimicus suburbia medi-
olani succendit. Die vero penthecostes cum impera-
tor in quadam ecclesia fuisset urbe coronaretur ad
missam tanta grandia tonitrua fulgura eisque sonuit
ut aliqui mente excederent aliqui autem exalarent
bruno episcopus qui missam cantabat et fere
territus erat imperatoris. cum alijs tribus velut
mortui facti. dixit se vidisse inter missa-
rum sollempnia. sanctum ambrosium comminantem
imperatori. ¶ Tunc imperator ab ytalia dis-
cessit. et paulopost obiit et illi hec. qui
in gratia animi episcoporum consenciebant impera-
tori cum brunone. pariter sunt extincti.
De silvestro .iij. et alio pontifice. qualiter electus et
postea abiectus et restitutus benedictus per potentiam
parentum. et de eius abiectione silvestri capitulum .xxij.

Anno domini .m.xliiij. et ab urbe condita
mille. dccc.xcviij. silvester iij.us natio-
ne romanus. ex presbitero laurencio in sum-
mum pontificem assumitur post benedicti elec-
tionem. hic episcopus sabinensis benedicto abiecto
propter suam maliciam sive fastum ut ex superioribus di-
ctis apparet sedit mensibus .ij. Sed quia benedictus
potens erat in urbe ut historie referunt.
vallatus consanguineis et amicis. non pote-
rit ipsius confusionem. qui vocabant filij
alberici inde ex violencia silvestro abiecto
est restitutus est benedictus. tunc autem vacabat

UVA.BHSC

Imperium quia iam mortuus erat Conradus ut supra patet. ¶ De isto etiam Silvestro historie non plus dicunt nisi quod fuit episcopus cardinalis Sabinensis. Utrum autem fuerit electus a solo collegio cardinalium vel clero et populo non scribitur. Sed Johannes in glosa super capitulo In nomine domini, di. 23, dicit ipsum intrasse per simoniam. Et inde maior contrario est habita ipsum a Benedicto, quamvis Benedictus non meruerit restitui ut ex dictis apparet.

Notatur hic quod quamvis vacillaverit ecclesia fuit per principem restaurata. Et de tertia electione Benedicti supra memorati. Capitulum xxiiii.

Attendendum etiam hic quia ecclesia Romana nunc nimium vacillabat, ut ex officio apparet. De qua vacillatione scribit Martinus in memorato capitulo et quasi idem quod supra scribitur de Johanne xii et Leone viii. ¶ Attende etiam hic quod quamvis ecclesia sic vacillaverit rectificata fuit per principes et populum Romanum ut supra patet de Johanne predicto. Et hic etiam apparebit, nam agetur de sequenti pontifice. Et istud de isto pontifice sufficiat. Quod certus relato Benedictus resumpsit pontificatum non per suorum potentiam et Silvester remansit in primo statu episcopus Sabinensis. Vel Benedictus ipsum nomen resumpsit quia vocabatur Johannes. Quid autem fecerit postea iste Benedictus sic traditur historia quod relato electus est forte per suam tirannidem et suorum potentiam ad tumultum cleri et populi. Et datus est papatus ut scribit Martinus Johanni archipresbitero sancti Johannis ante portam latinam, qui vocatus est Gregorius vi, de quo nunc est agendum. Iste autem titulum cardinalatus non habebat sicut Silvester.

De Gregorio vi et eius electione pontificis et quare diverse referuntur opiniones quis fuit iste Gregorius, et ipso refertur opinio quod fuit bonus homo. Capitulum xxv.

Anno gratie eodem videlicet predicto nimium non fuit. Eo quod parum sedit, ut in .m. patet, Gregorius vi in summum assumitur pontificem. Sed quis iste fuerit aliter Martinus refert, aliter Cussentinus. ¶ Martinus enim scribit ut dictum est quod fuit archipresbiter sancti Johannis ante portam latinam et quod fuit bonus homo. Et inde a populo et clero Benedicto statim abiecto propter maleficia sua. ~~Et fuit bonus homo~~ et inde a populo et suorum consanguineorum tirannide clerus etc. Ubi attende quod semper fastigium simoniacorum pontificum habet malum exitum sicut effectu probatur continue et temporibus nostris: manus mee contrectaverunt. Sed redeundum ad summum pontificem Gregorium de quo scribit etiam Guillelmus in suis cronicis preter relationem Martini quod fuit vir boni testimonii. Et quia contraria videntur, scilicet a Martino et Cussentino, accipiamus primo quod per Martinum refertur. Hic ergo non habet nisi quod alterum papam ad vices ecclesiastici officii exe-

quendas, scilicet consecrari fecit. Quod cum multis non placeret, tertium constituit qui solus vices duorum impleret. Qualiter papis ad invicem contendentibus Henricus electus in imperatorem litem solvit in sinodo. Capitulum xxvi.

Anno gratie contra duos et duobus contra unum de papatu altercantibus venit Henricus qui iam electus erat in imperatorem, qui filius fuit Conradi, et omnes a papatu deiecit, et tunc fuit substitutus papa Suidigerus episcopus Babengensis qui vocatus est Clemens ii, a quo et dictus Henricus coronam suscepit imperii. Hoc autem accidit post mortem Gregorii vi ut Martinus scribit. ¶ Sed mirabile est quomodo Martinus et Guillelmus dant Gregorio boni testimonium et fecit alium papam, scilicet de exercitu potestatis, quia non papa sed episcopus et coadiutorem, ut accidit de beato Petro contra Linum et Cletum. Cussentinus autem tradit quod hec electio seu dispositio facta fuit per sinodum congregatum per ipsum Henricum et similiter substitutus Clemens predictus. Sed mirabile quod hic non fit mentio de collegio cardinalium nec etiam in substitutionibus aliorum precedentium pontificum a tempore Leonis viii. Inde forte fuit motus Nicholaus 2us, de quo iam de propinquo dicetur, ad instituendam formam electionis ut ibidem patebit. Resumitur ad hoc relatio Martini de Gregorio vi qua confusa referuntur et que quedam singularia gessit ipse papa. Capitulum xxvii.

Sed redeundo ad Gregorium vi secundum relationem Martini qui sedit ii annis et mensibus vi. Hunc enim scribit Martinus pugnasse cum Henrico iam electo sed non coronato. Hic enim sic vir bellicosus quod non per papatum per emptionem ... forte ex causa superius allata. Hoc est propter discordiam in papatu solum armis intendit. Fuit autem et aliud motivum huius actus ut scribit idem Martinus preter dicta, videlicet nimia et negligentia suorum antecessorum, forte propter tumultuationes estimata que invenit ad presens ut supra est manifestum. De qua turbatione etiam Nicholaus papa ii mentionem facit in concilio celebrato per ipsum de quo agitur di. xxiii c. In nomine domini. Et attendendum hic quod Johannes in glosa super dicto capitulo quedam dicit de Gregorio quibus alie historie contradicunt. De aliis autem omnes concordant ut supra est dictum quia Gregorius fuisse bonus, unde scribitur post mortem miracula attestantur de ipso. ¶ Redeundum igitur ad ipsum quid fecit in suo actu pontificali. Qua videns libertatem malorum in urbe et nemine correctore, propter quam eius regio Romana tota quasi predonibus est repleta, unde peregrinos venientes ad limina apostolorum spoliabant et per violentiam oblationes violenter auferebant, omnes papa primo admonuit, secundo excommunicavit, tertio non quia contempserunt manum armatam apposuit et primo raptores oblationum ... aut peremit aut ... aut fugavit

UVA.BHSC

Dimissis itaque imperatoribus predia et oppida multo tempore amissa recuperavit, statimque urbe ad statum pristinum et paululum strenue fuit. Premie ac omnibus libere. Sperere et Henricus electus in imperatorem non fuit ausus eo vivente urbem intrare. Tantum vigor Gregorii erat.

De oppositione diversa contra Gregorium factis solitis qui crevit in papatum et de imperatore quid de eo dicit decretum. Marginum boitans eius cap. xxvii.

Eandem propter singularem actionem summi pontificis quia res insolita fuit ut deo consecratus effusor sanguinis esset, maiores ex hac occasione assumunt. Unde ipsum hominem vocant. Vocantes ipsum non papam sed virum sanguinum. ¶ Cardinales ubi ipsum in infirmitate de qua et mortuus est cum iudicabant indignum in ecclesia beati Petri sepeliri, quia tot mortibus hominum sacerdotium foedasset, quod quidem satis videbatur rationabile quod dicebat. Sed ipse eisdem similiter rationabiliter videt. Unde summus pontifex sic ait ad eos, longiorem sermonem faciens, quamvis graviter infirmus, ostendens eos stulte locutos fuisse et se bene fecisse, quia proposuit illud Ezechielis dictum contra prelatos qui non se opposuerant murum pro domo Israel. Et multa alia subdidit ad probandum se virtute se egisse. Ac historia apud deum ab inde subiungit: cum mortuus fuero, corpus meum extra ante portas ecclesie substituite beati Petri scriptum fortius clauditе. Et si divina virtute aperiantur porte, sinus intra ecclesiam ut debetis inferte. Sin autem, facite de corpore meo ut libet. Quod ita fuit factum. Subito fractis clavibus fortissimo turbo impellens in portas, qui non solum ipsas aperuit sed etiam a suo loco transportavit. Ecce quo miraculo cardinales perterriti ipsum cum magna reverentia sepelierunt cum honore.

Resumitur hic electio Henrici. Declaratione cussentini contra istum pontificem Gregorium et declaratur de quodam philosopho alamanno qui floruit isto tempore. Capite xxviii.

Iste etiam pontifex tempore Henricus iiii in imperatorem eligitur, qui secundus est quantum ad imperatores, sed iii quantum ad reges, quia primus coronam imperialem non habuit. Quartus fuit rex Germanie, ut supra est liquido. ¶ Attendendum etiam hic de isto pontifice quod aliqui historie ut cussentinus referunt ipsum fuisse archiepiscopum Ravennatem, quod esse potuit, et Martinus Polonus ... archipresbiter sancti Johannis ante portam Latinam, et quia famosus fuit in urbe expertus in dicto officio nomen accepit. ¶ Refert etiam idem cussentinus quod Benedictus predecessor Gregorii papatum vendidit, quod esse potuit, non ex parte Gregorii, ut patet ex suo fine ..., sed ex parte Benedicti qui malus fuit. Cum eius eiceretur ut non contenderet et pacificus fuisset ingressus Gregorius, pecunie sunt collate. Et hec dicta de Gregorio vi ... dicta sufficiant. ¶ Suo autem tempore floruit in Teutonia Menegaldus philosophus ut Ricardus scribit senilibus quidem

eruditus supra coetaneos suos. Uxor quoque et filie eius religione florentes multam in scripturis habuerunt notitiam. Sed et filie ipsius multos habuerunt discipulos quos instruxerunt tam in vita quam in doctrina. ¶ Henricus autem post mortem Gregorii Romam venit. Assumpto quodam in pontificem Bambergensi episcopo, Clemens vocatur, de quo nunc agitur.

De Clemente ii et c[xxxxi?] pontifice, quis fuit et quomodo in papam electus est. De imperatore Henrico et quid fecit. Capite xxix.

Anno domini MXLVI et ab urbe condita MDCCXCVII Clemens ii in cathedra Petri locatus. Sedit autem anno i mense ix diebus x secundum Martinum, alii autem aliter dicunt. Sed in primo ... Henricus hunc in papam ordinavit, instituit synodo congregata ut scribit cussentinus, aliis ejectis qui perturbabant ecclesiam ut supra patet. ¶ Hic autem coronavit Henricum electum in imperatorem secundum formam superius traditam per principes Alamanie officiales imperii. ¶ Hic autem Henricus filius fuit Conradi. Aliqui autem dicunt quod gener, quia filiam Conradi in uxorem habuit et filius fuit comitis Lupoldi, de quo in cathologo imperatorum require. ¶ De isto autem papa aliqui historici dicunt, ut Martinus, quod prevenit papatum, quod pro tanto dixit quia certi sunt institutum, et per destructionem synodi aliqui fecerunt resistentiam, sed canonica et imperiali censura, ut dicit Martinus, depositi sunt, quia per hostium non intraverunt. Clemens ii dictus prius Suidegerus et episcopus Babenbergensis per potentiam Henrici substitutus modo synodi ordinatione. ¶ Et attende hic quod de cardinalibus non fit hic mentio sed de synodo, quia forte tunc non erat in plena concordia. Sic aliis accidit. Et inde coronatus est Henricus. Quod illum celebrari nec Romani etiam vallavit.

De imperatore Henrico quanto tempore regnavit et qualiter certavit Romam ad electionem pape. De quadam gigante qui inventus est tempore istius Henrici modo mirabili. Capite xxx.

Vixit autem in imperio annis xvii computando a tempore electionis. De hoc autem pontifice non plus invenitur nisi quod in pace sua vita deduxit, Henrico eidem favente, quia a Romanis iuramentum accepit, ut Martinus scribit, quod numquam papa eligeretur sine consensu imperatoris, quod quidem imperator fecit propter maiorem pacem ecclesie, ut nullus sibi indebite usurparet illam dignitatem sicut aliis fieri erat solitum temporibus illis. Per quod patet quod etiam populus eligebat, quod postea Nicholaus ii restrinxit ut iam dicetur et supra est tactum. Moritur autem Clemens ii et in basilica beati Petri sepelitur. ¶ Isto autem tempore Rome quidam gigantis corpus inventum est ... Pallantis et Evandri filius. Hoc autem corpus

i quadam

de mulieribus litteratis et doctis

de iudiciis et disfamationibus fit papa

imperator ordinavit papam

nota ... papatum

de miraculo

nota vendidit papatum

nota nec eligi sine assensu imperatoris

populus eligit papam

UVA.BHSC

In q̃dam colonia. dum terra foderetur. huius quãdam imperatoris incorruptum repertum. qui a tempore sue mortis. usque ad illa tempora fuit spacium duorum milium annorum. ¶ Hic autem turnus rex ut ipse ondit tempore enee. ut in suo continebatur epitaffio. cuius vulnus quo pallas vbi vulneratus erat. iiii^or pedes continebat. ut martinus refert ¶ Corpus uero ipsius gigantis erat altitudine muri excedens. ad cuius caput lucerna ardens inuenta est. que nec flatu extingui potuit nec liquore. sed cum stilo foramine sub tus flammam facto. extinctaque aere introducto. ¶ Quomodo autem hoc esse potuit. ad capitulum de vario remedio. in quo magna requiruntur experimenta. quod non est presentis operis sed expedit. ¶ Huius epithafium tale repertum ibidem. filius euandri palans quem lancea turni miles occidit. more suo iacet hic. Hoc eciam tempore scribit ricardus. mortuo odilone. abbate cluniacensi. qui. lvi. annis floruit in officio. abbas hugo substituitur. qui precencie genere et clericus ac prophecie spiritu claruit Tunc in aquitania erat dux guillermus. qui mortuo sine filiis. successit ei guido frater eius. hii autem duo fratres. vasconiam sibi. subiugauerunt. Eo tempore adhuc regnabat. henricus in francia. alfonsus in hispania. sed michael in constantinopolim. cum suo filio constantino quamuis imperium diuisum in multum esset diminutum.

De damaso. ii^o. et clvii. pontifice. qualiter assumptus est. et quam breui tempore in papapatu vixit capitulum xxxi^m

Anno domini. m^o lxvii. et ab urbe condita. m^o dccc^o xviii. damasus ii^us. in cathedra per sedet. Hunc autem tradit quedam historia. prius peponem fuisse vocatum. quem et martinus inuasorem papatus fuisse. quod intelligo quia sine legittima electione papatum assumpsit. quam collegium cardinalium cum clero et populo faciebat. usque ad tempora nicholai. ii. ut supra patet de multis. Et quia parum in papatu vixit quia solum xxiii. diebus. et subito mortuus. inde historia nulla refferunt gesta de ipso. nec de alio tam breui tempore sedem apostolicam occupauit. et quamuis inuasorem sedis. ob cuius historie. ipsum in catalogo summorum pontificum ponunt et attendendum quia romani non seruauerunt iuramentum quod henrico. de non promittendo aliquem in cathedra per sedem. sine consensu eius sed excusari possunt breuitate temporis quo sedit post

De leone. ix^o. et clviii^o. pontifice. qualiter assumptus et de actibus ipsius virtuosis. et qualiter cessit. et quod fuit eius capitulum tricesimum secundum

Anno eodem cum precedenti. et ab urbe condita. quia post decessorem eius. nullum tempus augetur in spacio temporum

Leo ix^us. genere alamannus. de lothoringia. nobilis origine. in summum assumptus pontificem sedit annis v. mensibus ii. hic primo vocatus est bruno et episcopus fuit tullensis qui tali modo factus fuit papa. Romani contra consuetudinem. ut ex iuramento tenebantur. contra henricum factum. vacante papatu. post quod permisserit ab imperatore henrico. pontificem sibi dari de natione theotonicorum ut dictum pontificem susciperet. posset inducere ipsum episcopum tullensem virum magne prudentie et simplicitatis. ad hoc inclinauit ut martinus scribit. ad vrbem veniens. et exhortacionem habens. quasi non iure fuisset assumptus omni collegio cardinalium clero et populo resignauit. et tunc demum. ab omnibus concorditer electus. ¶ Tradit autem vincencius. quod unde motus fuit ad resignandum quia cum veniret roma ad capessendam dictam dignitatem. et proficisceretur ad urbem. audiuit voces angelorum canencium. dicit dominus ego cogito cogitaciones pacis. et non afflictionis. Inde hoc audiens. motus consta fecit quod dictum est.

qualiter cantus composuit de quibusdam sanctis de leproso quem. in proprio lecto locauit qualiter post mortem coruscauit miraculis capitulum. tricesimum tercium.

Hic de multis sanctis cantus composuit. ut scribit idem actor. et multa fecit vtilia esse. et scripsit ¶ Hic pontifex in papatu. cum pauperem leprosum ante fores vidisset. ipsum in suo lecto locari mandauit ac cooperire fecit quem cum reserato hostio. non inuenisset pauperem ipsum sic stetisse obstupuit. Isto tempore scribit vincencius et martinus eciam gallicana turbata est ex errore beregarii qui tamen decti. archidiaconus erat andegauensis asserit sed quia dictum capitulum. de cons. di. ii^a. c. ego vidi dicit quod hoc anno fuit tempore nicholai. ii. ad illud refertur tempus. Hunc eciam papam ut martinus et vincencius dicunt quia post laudabilem vitam mortuus et apud basilicam beati petri. honorifice sepelitur quamuis in ipsa fuit apud deum meritis. paruit quia ad sepulcrum suum multis coruscat miraculis. quibus deus ipsum clarificauit

De quibusdam doctoribus qui isto tempore floruerunt. in gallia et de quadam ymagine. quod quondam habebat insignia. refferens eius est repertus. capitulum xxxiiii^m.

Huius eciam tempore ut scribit frater vincencius franco scolasticus leodiensis episcopus moribus et sciencia claret. qui ad hermannum episcopum de quadratura circuli multa pulcra et sciencifica scripsit Eodem tempore sanctus theobaldus natione francorum nobiles non infimus apud vincenciam vrbem venete. reclusus claruit. Hoc eciam tempore in apulia quedam statua reperta est. quod caput suum erectum habens circulum et scriptum habens mare oriente sole habeo caput aureum quod quidam sarracenus a roberto guiscardi captus. de quo in processu operis grandis sermo. quid portenderet intelligens inibus marmore. oriente sole notato inicio. vmbre illius ut martinus reffert reperit infinitum thesaurum. que dedit pro sua re

[Left margin notes:] de gygante reperto ‖ de tempore quo uiuit ipse pallas ‖ de altitudine corporis ‖ de lucerna inuenta ‖ de spiritu prophetie ‖ quomodo fiebat electio pape ‖ de male mortem papa et male patre uixit

[Right margin notes:] de electione pape ‖ papa audiuit voces angelorum ‖ papa posuit leprosum in lecto ‖ de ymagine ‖ de thesauro

UVA.BHSC

demptione. Isto etiam tempore adhuc imperabat Henricus filius Conradi .2. m. Iste Henricus in Francia. Sed in Hispania Alfonsus moritur et Ferrandus filius eius succedit maiori ex parte dicte regionis. Iam recuperata erat a Sarracenis exceptis partibus extremis que sunt versus Africam propter vicinitatem Sarracenorum.

De Victore .2. et clvii. pontifice qui celebravit concilium apud Florentiam et quid ibi fecit. Qualiter vadens in Galliam ab imperatore honorifice suscipitur. capitulum xxxv.

Anno domini mlvii. et ab urbe condita m.dccc.xiiii. Victor .2. dictus antea Gebardus in cathedra Petri locatur. Hic natione Alamannus sedit annis .2. mensibus .3. diebus xiiii. et cessavit dies .xi. Hic tamen de Henrici imperatoris facto papa ut dicit Martinus sed per collegium cardinalium [illegible] ad petitionem dicti principis. Sed quia ipse timens ut tempore Leonis accidit propter timorem assumpsit. Hic adhuc Henrico imperante et favente sinodum celebravit apud Florentiam in qua ubi multos episcopos deflorate deposuit ut idem Martinus scribit propter simoniam et fornicationem. Scribit autem [illegible] quod isto tempore Henricus imperator misit suam militiam contra Normannos qui iniuste in Apulia usurpabant ad petitionem predicti Victoris. Sed Germanorum milicie male cessit in pugna contra predictos Normannos Henrico tunc existente in partibus Germanie. Hic autem pontifex in Galliam veniens ab Henrico imperatore gloriose suscipitur et existente imperatore in dicta provincia moritur. Moritur etiam et rex Henricus rex Francie cui succedit Philippus filius eius qui multo tempore regnavit quia annis l. ut tradit Vincentius. Quod autem hic dicit Martinus quod hic Victor ab Henrico receptus in Gallia intelligit de Gallia imperiali quia a tempore Karoli Magni regnum Francie exemptum ab imperio ut Gesta Francorum tradunt quod sic in [illegible] in cathalogo imperatorum invenies.

Qualiter Capua obsidetur a Sarracenis et quomodo Robertus Guiscardi expellit eos inde et quis fuit iste Robertus. capitulum xxxvi.

Istius etiam pontificis tempore ut scribit [illegible] Capua obsidetur a Sarracenis contra quos vadit Robertus Guiscardi et ipsos inde fugavit. Quis autem fuit iste Robertus diversi diversa scribunt. Ricardus enim monachus Cluniacensis sed Originem [illegible] dicit ipsum fuisse militem de Normannia qui sua sapientia et probitate factus est magnus unde adiuncta sibi multitudine Normannorum venit in Apuliam ipsamque subiugavit expulsis inde Grecis qui ipsam occupaverant pro Constantinopolitano imperatore qui tunc erat [illegible] Bizantinus postquam Alexius que Robertus Guiscardi devicit ut infra apparebit. Martinus autem scribit ipsum fuisse de genere ducum Normannorum qui primus ut post baptismum recepit qui vocatus est Robertus. Roberti autem genuit Guillelmum, Guillelmus vero Ricardum, Ricardus autem Ricardum .2. et Robertum Guiscardi de quo nunc agitur qui magnalia fecit ut infra videbimus. Unde in [illegible] dux Normannorum quo Normanni concordaverunt cum Carolo Grasso, sed prius ab imperatore Karulo Magno et baptismum receperunt cum primum totam vexaverunt Galliam per tempora longa et hoc totum tractum est supra. Eo de dicto principe est actum. Quidam autem ferunt dictum Robertum, ut infra dicetur, quod gloriose operatus est sic gloriosus princeps sed non sit pauper miles.

De Stephano .9. et clviii. pontifice qui fuit bonus homo quibus imperium Constantinopolitanum est diminutum et quare. capitulum xxxvii.

Anno domini mlviii. et ab urbe condita mill. dccc.xvi. Stephanus nonus qui et dictus Fredericus natione Ytalicus ex parte Martino in summum pontificem assumptus sedit autem mensibus .7. diebus .viii. et cessavit dies .xxiii. De hoc pontifice pauca dicuntur quia parum sedit. Venit autem in Tusciam post mortem Henrici .2. imperatoris sed non dum Henrico .3. electo. Cum autem esset Florentie ibidem infirmatus moritur ac ibidem honorifice sepelitur ut Martinus scribit. Istius autem tempore Michael moritur imperator Constantinopolitanus et Alexius succedit in imperio cuius tempore imperium minuitur sive diminutum quia nec in Ytalia nec in Germania sive in Gallia aut in Hispania aliquid habebat sed nec maligna parte occidentali imperii Sarraceni enim ipsi in parte dominabantur orientali et in tota Asia minori unde in Isola Trachia Gallacia Pontochesilia Macedonia Achaya et aliis partibus Grecie suum consistebat imperium.

Qualiter Robertus Guiscardi fugavit Grecos de Apulia et occupavit eam de cometa qui tunc apparuit et quibus effectus est secutus. capitulum xxxviii.

Tempore igitur Alexii imperatoris Constantinopolitani Robertus Guiscardi totam occupavit Apuliam expulsis Grecis exceptis eis qui adhuc in Calabria castrum tenet. Tradunt etiam historie quod in pugna dictum Alexium devicit de quo facto magna sunt gesta sicut infra videbimus. Isto etiam tempore ut Vincentius scribit in Africa videlicet in Mauritania [illegible] a maioribus suis Sarracenis Marroch civitas nobilissima conditur contra quam parte magna de Sarracenorum et magis est Marrochitanus princeps. Isto etiam tempore cometa apparuit in oriente et coma mittebat ad meridiem. Post ea apparuit in occidente et

[illegible] eligit timore pape

deposuit episcopos propter simoniam et fornicatione[m]

in [illegible] regnum Fra[ncie]

de cometa et significatione eius

UVA.BHSC

armata emittebat simul cum [illegible]. ut scri-
bit Vincentius. Tunc imperator Constantinus mo-
tus est. Robertus vero stragem magnam fecit de
Sarracenis. et magnas pugnas habuit cum dictis
Sarracenis. semper tamen victoriosus ut Ricardus scribit.

De Benedicto x. et clxi pontifice. qualiter
simpliciter in pontificem contra dictum nominavit.
qualiter secta patarenorum oritur de [illegible]
qualiter eligitur in imperatorem. capitulum 39.

Anno domini mlviii. et ab urbe condita
mille dccc. [illegible]. Benedictus x.
prius dictus [illegible]. natione
Campanus in cathedra petri sedit. Sedit autem
menses x. Hic autem ut Martinus et Vincentius
dicunt episcopus Velletrensis existens per violentiam pon-
tificatum occupavit forte fultus adiutorio aliquorum
nobilium romanorum et ipse nobilis quibus cardina-
les resistere non valebant. Postea conscientia ductus
cessit cognoscens se per hostium non intrasse
nec postea fuit resumptus sicut Leo ix. quia
forte sua vita non exigebat. Nicholaus igitur
in catalogo summorum pontificum omnes historie
[illegible] est [illegible]. de quo immediate
agetur. de quo et multa notabilia inve-
niuntur sicut suo loco dicetur. ¶ Hoc autem tempore
scribit Vincentius quod secta patarenorum apud
Mediolanum exoritur. ¶ Hoc etiam tempore fuit
[illegible] de Henrico iii sive iiii rege impera-
torum. et hoc per principes superius notatos [illegible]
consuetudinem aliorum. ¶ Quis autem fuit iste He-
ricus iiii Vincentius scribit quia filius alterius
Henrici. hoc est iii sive ii. qui multo tempore
vixit in imperio. hoc est xl annis. et cum
multis pontificibus contendit ut iam
videbitur. ¶ Hoc etiam tempore Robertus Guiscardus
sua virtute dilatatur. et in magna fama extitit
expulsis Grecis de Apulia [illegible] totam Apuliam et
Calabriam sibi subiugat. transit in Siciliam
ut Vincentius scribit cum fratre suo Rogero ibique
cum Sarracenis pugnat. qui Siciliam occupa-
verant magnamque de eis stragem facit. sicque
inde fugatis Siciliam occupat. Cumque dic-
tam insulam pacifice possiderent ambo fratres
Robertus inde recessit cum parte aliqua dimissa
Rogero vocaturque Rogerius comes in Sicilia et
Robertus dux in Apulia. Non tamen ei Sicilia sor-
ciebatur nomen regis. quo autem tempore sic sorti-
ta inde videbitur. Veniens autem versus [illegible]
[illegible] romanorum vi gladii subiugat
sibi. ¶ Ab inde venit Salernum pugnatque
cum principe eiusdem loci nomine Gisulfo ut scri-
bit Vincentius. [illegible] in bello vincit et cap-
tivat ac civitatem sibi quasi peculiarem facit. Ubi
ecclesiam fabricavit beati Mathei que maior
est hodie [illegible] ibidem. Deinde ad alias
civitates Campanie [illegible] accedit et occupat
summorum pontificum beneplacito et mandato qui

fuerunt pro tempore quia dicte terre fuerant romane
ecclesie ab antiquo. Ponitur hic etiam unde dicta terra ad
ecclesiam romanam pertinebat. et quomodo ex negligentia et imperio
summorum pontificum tota fuit perdita. sed per Robertum
Guiscardum est recuperata. capitulum xl.

Cuius terre assignatur [illegible] quod Constantinus
quando recessit imperio. ecclesie contulit tanquam
rem [illegible] ut capitula-
ria referunt Constantini. Postea vero a Karulo
magno fuit iusto [illegible] ut gesta sua
referunt et etiam romana quando dictus Karulus veniens in
Italiam partim conquisierat a Sarracenis. partim autem
a Longobardis. Sed postea ex [illegible] summorum
pontificum. et negligentia [illegible] imperio. occupata fuit
ab aliis. quia Apulia a principibus imperatoris
Constantinopolitani. ut supra patet a Sarracenis Sicilia. Cam-
pania vero antiqua. que hodie nominatur terra laboris
et suprema provincia. que ducatum beneventanum
[illegible] principibus. [illegible] comitibus latinis est occu-
pata. unde in terra laboris duo erant principatus
videlicet capuanus et salernitanus. In suprema vero
[illegible] caput est Beneventum. ducatus erat qui vocabatur
beneventanus. ¶ Has omnes regiones Robertus Gui-
scardus cum sua gente et ecclesie mandato potenti
virtute subiugavit et inde ut iam dicetur
in capitulo sequenti. pontifici fuit [illegible] eius.
ut ab ecclesia cognoscetur [illegible]. ¶ Et advertendum
quod ista Robertus non fecit una die sed multo tempore
acquisivit unde ipse multo tempore vixit
hec interim de Roberto sint dicta. quia multum
faciunt ad notitiam gestorum summorum pontificum
et romane ecclesie [illegible]. ¶ Hec eadem [illegible] Henricus [illegible]
[illegible] monacho. partim
[illegible] partim a Martino. ¶ Circa etiam ista
tempora ut scribit Vincentius prope Tornacum
in Picardia multitudo colubrorum apparuit [illegible]
[illegible] et prodigiose [illegible] se [illegible]
pugnant. Tunc etiam cometes apparuit. tota
pascali [illegible] et non amplius. Quid autem significa-
vit in sequenti capitulo apparebit. De Nicholao ii
et clxii pontifice. qualiter per ipsum est instituta forma
electionis pape. presente concilio celebrato rome.
Capitulum xli.

Anno domini mlix et ab urbe condi-
ta mdccc [illegible]. Nicholaus ii in ca-
thedra petri sedet. Hic natione bur-
gundus dictus ante [illegible] Gerardus. Sedit au-
tem annis iii. mensibus vi. diebus xxvi. et cessavit diebus [illegible].
Hic prius Florentinus episcopus apud Senas a cardi-
nalibus ut scribit Martinus unanimiter est
electus. de quo multa dicuntur [illegible] quod per ip-
sum [illegible] est institutum de forma electionis pape [illegible]
[illegible] in [illegible] diebus [illegible]. In nomine domini. et hoc [illegible] con-
cilio per ipsum celebrato rome in ecclesia lateranensi
presente Henrico iiii. ut traditur iam electo in im-
peratorem quem ipse regem appellat. ¶ Et quamvis ibi
declarat electionem summi pontificis quia

etiam

ne glisceret potestas [illegible] patrimonium ecclesie

de colubris

de cometa

ipso precipit forma electionis pape

UVA.BHSC

licet tunc electus. Statim habetur plenarie. Auctoritatem in c. in nomine quod habetur di. lxiii. Si quis i. magis breviter declaravit. Quod ideo fecit quia multi abutebantur electione ista ut ex dictis apparet. quod populus vel senatus sive imperator sine consensu summi pontificis vel concilii. ut de Karulo magno audivit possit papam facere. Unde sic electus. dixerunt dicti papa. quod non apostolicus sed potius apostaticus est dicendus. In eodem etiam concilio per Nicholaum prefatum. declaratur error Berengarii. supra memorati de quo dictum est de Leone nono. cap. xliiii. *De errore Berengarii specificatur hic. et a tempore huius pontificis fuit facta confessio. istius erroris ubi quod movetur et solvitur Capitulum. xlii.*

Est quia in nullo loco historiarum sui erroris specificatur. nos specificemus quod erravit in sacramento eucharistie. asserens corpus Christi non esse in dicto sacramento. nisi ut in signo seu misterio. itaque in hostia consecrata. non erat verum corpus Christi. nec in calice verus sanguis. huius igitur errore Berengarius arguitur. coram presenti concilio et Nicholao 2o. predicto asserens hanc esse veritatem. quam tenet sancta mater ecclesia quod in illa hostia est verum corpus Christi. in calice verus sanguis. Hanc etiam confessionem quam Berengarius in concilio prefato revocando suum errorem tradidit venerande memorie summus pontifex Nicholaus 2us. per diversos nuntios. ad diversas provincias sub suo nomine transmitti. videlicet per Ytaliam Germaniam. Galliam ac alias mundi partes. fidei orthodoxe. Nunc in fine scribitur dicti decreti. de consecratione di. 2a. ego Berengarius ubi supra. quam dicto. vide leonis IX. de ipso historie faciunt mentionem cum tempore istius pape sit facta revocatio. ut iam dictum est post dicit quod tunc suum fuit in provinciali sinodo. nunc autem in concilio generali. *Qualiter Robertus Guiscardus dux totam iam occupata regionem totius quod modo apparet cum fratre suo Rogero ab ecclesia recognovit istius tempore pontificis. capitulum 43m.*

Invenitur autem et aliquis honorificus actus memorati pontificis Nicholai 2i. quem solus Cusentinus tradit de omnibus historicis quas umquam perlegi. quod Robertus Guiscardus post quam totam terram que ad regnum Apulie et Sicilie pertinet. per multas provincias continet videlicet insulam Sicilie Apuliam Calabriam Surria lucaniam antiquam Campaniam que hodie terra laboris vocatur. preterea Sannie usque ad pontem Sipam. preterea Picene. que hodie Abrutium appellatur. de quibus tamen supra amplius ubi huius noticiam. ad manum tripartitam revertamur 20 libro. tempore huius pontificis. a Romana ecclesia recognovit unde scribit dictus archiepiscopus de Cusentia. que est civitas in Calabria. et ideo eius magis credendum est. quod eciam papa Nicholaus 2us. dicto Roberto vexillum dedit et de dictis

terris et ipse pro se et fratre suo Rogerio eidem pontifici iuravit esse vassallum sive fidelem ecclesie memorate. pro se et suis heredibus. pro terra predicte. *quod fuit motivum istius recognitionis et fidelitatis iurate ex multis ostendo et ipse Robertus considerauit capitulum 44m.*

Motivum autem dicte recognitionis potest sumi ex hoc quia dicta regio. tamquam quid manuale imperii fuit per Constantinum collata silvestro. postea autem partim occupata a Sarracenis. partim autem a Longobardis. recuperata est per Karolum magnum et itaque per ipsum ecclesie restituta. Nunc igitur considerans hoc Robertus quasi quoddam ius esse ecclesie pertinere ad quasi eam. ad declarationem sui. se fidelem ecclesie recognoscit. pro dicta terra. Iste fuit continuatum usque ad tempora Frederici. ij. qui de illo genere ex matre descendit. ut infra patebit. Hec igitur sint ad presens dicta de dicto Roberto sub isto pontifice. alia de ipso ad alios pontifices respiciemus. prout natura sui requirit et ipse multo tempore vixit. ut dictum est supra. et cum multis pontificibus concurrit. magnalia faciendo. Hec refert dictus Cusentinus in suis magnis historiis. quas contexuit ex post ita sicut. multum ab alto usque ad tempora Frederici. ij. *quod per Nicholaum 2m. de quo mirum agitur Henricus in imperatorem electus coronatus est. et diu ipso imperante vixit. De quibusdam doctoribus etiam qui isto tempore floruerunt capitulum 45m.*

Est attendendum etiam hic. quod per eundem Henricus imperatori ex capitulo decreti. di. lxiii. Nicholaus 2us. coronavit Henricum 3m. dicit enim sic. de ipso filio honorem et reverentiam dilecto filio nostro Henrico. qui imperiatum Rege Henrico et futuro imperatori deo concedente. sanxit. sicut iam sibi concessimus summus pontifex eligatur et hec de Nicholao 2o. dicta sufficiant. nisi quod in multa parte quievit. et in basilica beati Petri. honorifice sepultus. toto autem tempore huius pontificis. Henricus iij. pacifice se habuit cum ecclesia quod non accidit de sequentibus pontificibus. ut iam apparebit quia cum multis concurrit. eo quod longo tempore vixit in regno et imperio. Huius etiam pontificis tempore floruit in Gallia Lanfrancus prior monasterii Beccensis qui contra errorem Berengarii clara tradidit opuscula. que luculento sermone describit. et cum ipso abbas de Tiruie Sitlenfredi. ut scribit Vincentius. Refert etiam idem auctor de dicto Lanfranco quod ad eius eximiam doctrinam magna erat discipulorum concursus. Et de Burgundia convolavit Anselmus vir postmodum multa sapientia et virtute adornatus qui postea eidem in dicto prioratu successit. Nunc igitur aliquid hic fiem faciamus de tempore istius pontificis et ad alium accedamus pontificem. de quo etiam magna dicenda quia maiori

Margin notes: error Berengarii dicentis non esse in hostia corpus Christi; nota Imperatorem

vixit tempore. et magna suo tempore acciderunt

Capitula .19. libri huius historie

De alexandro ii. et clxiii. pontifice. qualiter concorditer electus. et in chalonnensibus ad versarios habuit. in sua electione. qualiter aliquo tempore favore henrici. iiii. qui et vadens romam repulsus est. capitulum primum

Qualiter alexander in isto multa licet veniret ibique longo tempore elegit. amicitia potentia vel iusticia. ad sui deffensionem civitatem diu gubernavit. pluribus sed etiam maiore de comitissa mathilda. capitulum 2m

De actibus virtuosis comitisse mathilde. de cadulo quomodo ytalo vadit romam contra alexandrum cum exercitu. sed male eidem cessit. de honorio qualiter reconciliatur eidem. et ne cadulus venit ad mathildam. capitulum 3m

Qualiter alexander veniens lucam maiorem ecclesiam consecravit. veniens romam honorifice suscipitur. de bellis que henricus gessit. et de multis aliis. capitulum 4m

De gregorio vii. et clxiiii. pontifice. qualiter vexatus fuit per henricum. sed vlcio est adhibita. de discordia inter henricum et papam et scismate ex hoc generato. propter quam causam rome concilium celebratur. Capitulum 5m

Qualiter henricus veniens in longobardiam suo antipape reverentiam facit. vadens romam et gregorio. incarcerato suo papa consecratur et ab ipso coronatur. sed robertus guiscardi gregorium liberat imperatore fugato. capitulum 6m

Qualiter gregorius durissimum processum facit contra henricum et suos sequaces. quomodo henricus suum congregat concilium contra gregorium. et quomodo ad hoc congregato concilio ipsum gregorium ab imperio deponit. capitulum vii.

Quomodo gregorius magnus fuit zelator contra simoniacos et de miraculo quod accidit contra quendam episcopum super hoc errore. capitulum viii

Quomodo henricus redijt ad mathildam et obtulit se ad pacem. alii autem dicunt quod in iniqua perveniunt ubi ponuntur multa. capitulum 9m.

Fit hic ratio aliquorum oppinionis de ipso et declaratur factum de morte gregorii. ubi quomodo moveta resolvuntur. declarando factum. capitulum xm.

De actibus virtuosis roberti guiscardi. et strenuitate ipsius in bellando. de favore gregorii contra ipsius promotionem et honore et de morte dicti roberti. capitulum xi.

De quodam monstruoso prodigio. quod accidit contra quendam nobilem. in pocula qui a muribus est monstruose corrosus. capitulum xii

De victore 3o. et clxv. pontifice. qualiter veneno moritur. in aliis posito de mariano

doctore. qui isto tempore floruit et de quodam prodigio quod accidit isto tempore. capitulum xiii.

De magno prodigio quod isto tempore accidit. in fractura italie. et de translatione corporis beati nicholay. apud barum apulie. et de quibusdam aliis 14m

De urbano 2o. et clxvi. pontifice. qui discordia renovavit excommunicans henricum et depositum declarans. de quibusdam prodigiis que isto tempore apparuerunt. capitulum xv

Qualiter in concilio claramontensi excommunicavit philippum regem francie. quia tenebat adulteram. et qualiter a rogerio recepit iuramentum fidelitatis pro terra apulie. capitulum xvi

Qualiter eunte urbano in concilio facto urbano eidem ibidem de predicatione terre sancte. et tunc facta est magna multitudo signatorum principum. capitulum xvii

Qualiter in isto concilio facto. instituto de horis beate marie virginis dicendis. et de sollempnizando die sabbato pro ipsa. qualiter dictus papa ad celebrandum concilium apud nicenam ponitur. 18m

Qualiter recuperata terra sancta et facto rege in iherusalem reparatur templum dotatur ecclesias instituit. et canonicos de bona mente et actibus ipsius virtuosis de henrico iiii. qualiter electus est. capitulum 19m.

Qualiter henricus iiii. in imperatorem incitavit imperatorem. ut premittitur et quomodo urbanus rediens in ytaliam celebravit concilium apud placentiam et de origine hospitalariorum. capitulum xx.

De hospitalariis ad quid iste ordo institutus est. de beato anselmo et de hiis. quos composuit de ordine cisterciensi. quod huius pape tempore incepit. capitulum xxi

Solvuntur hic quedam questiones contra imperatores henricos. unde per elmoedem fuerunt anno pro priores. 22m.

De pascali 2o. et clxvii. pontifice. qualiter ipso tempore henricus iiii. venit in ytaliam pro lite pacis. renuntiat investituris et petit coronari. sed ipse annuit et sic venit romam capitulum xxiii.

Quomodo henricus suscipitur a clero et populo honorabiliter a papa. qualiter henricus pascalem cum tota curia capit et incarcerat. propter investituram. capitulum xxiiii

Qualiter pascalis post absolutionem imperatoris extra urbe rediens. honorifice susceptus est a clero et populo sed post facta est conspiratio contra ipsum sed male eisdem cessit. 25.

Qualiter rex ungarie renuntiavit investituram isti pontifici. quomodo guillermus nepos roberti. iuravit fidelitatem isti pontifici. pro ducatu. de beato bernardo. qui huius tempore ordinem intravit. capitulum xxvi

De virtuosis actibus beati bernardi. et de hiis que fecit. qui tempore istius pontificis ordo premonstratensium incepit. et philippus rex francie moritur. capitulum 27m

Huius etiam pontificis tempore floret etiam sigibertus in gallia. hoc etiam tempore natis florentina comburitur. pro maiori parte. moritur etiam ibidem comitissa mathilda. capitulum 28m

UVA.BHSC

De origine templariorum. quod huius pontificis
tempore exortus est ordo ille. et ad quid titulus
iste sibi appropriatur. et quod erat propositum officium. capitulum xxix

De gelasio 2o. et clxviij. pontifice. quis fuit
et quomodo fuit infirmatus propter timorem hen-
rici. et quomodo falso se eidem opposuit. 30.

Assignatur causa quomodo errabat henricus.
in quo errore se fundans creato gelasio. ali-
um henricus papam fecit. quendam burdi-
num hispanum. de balduino rege. xxxi.

De roberto nobili fundatore claravallis et ac-
tibus eius virtuosis. de prodigiis. que isto
tempore acciderunt contra ravennam et ingal-
lia. et qualiter guilielmus nepos roberti isti pon-
tifici astitit et fidelitatem iuravit. xxxij.

De norvegiis qui ierunt cum ... navibus venerunt
in siciliam et de bellis et fortunis. que balduinus
gessit iudeis contra sarracenos. et de quibusdam
dam monstris que acciderunt in gallia. 33m

De calixto ij. et clxix pontifice. quis fuit
et quomodo fuit in clunyaco electus. statim
vadit in ytaliam. de burdino quomodo cap-
tus est ab ipso et quid factum de ipso. 34m

Qualiter henricus propter probitatem pontificis
venit ad ipsius mandata et investituras
reddens renunciat. guilielmus autem ... apulie eidem
fidelitatem renovat. de hiis que fecit ecclesie
compostellane et lucane. capitulum 35m.

De hugone de sancto victore qualiter huius tempore
pontificis floruit et qualia scripsit et de
quibusdam principibus terre sancte. xxxvj.

De magnis terremotibus qui isto tempore
fuerunt. in diversis partibus mundi. et de effecti-
bus qui post hoc sunt secuti. et de quadam de-
claratione contra imperatores. xxxvij.

De honorio 2o et clxx. pontifice. qualiter
mortuo guilielmo investivit rogerium
filium rogerii. de ducatu apulie quia guiliel-
mus sine filiis moritur et eo pontifice. 38m

Quomodo ex hac investitura fonte unum
dominium. et vocabatur comes et dux. sed ad modi-
cum tempus rogerius mutavit nomen comita-
tus in regnum. quomodo honorius duos pat-
riarchas deposuit. et de electione lotharii 39m

De quibusdam miraculis que facta sunt in pa-
go suessionis. de quibusdam monstris et pro-
digiis que apparuerunt in aliis partibus gallie.
de ludovico qualiter grosse regnum francie
gubernat. capitulum xxxx.m

De bello quod habuit ludovicus cum rege an-
glorum. de morte balduini regis iherusalem
et quis eidem successit in regno. et de principatu
antiochieno. capitulum xlj.m

De multis episcopis et abbatibus qui isto tempore
claruerunt et de quodam arnulpho qui rome

surrexerunt
episcopi contra papam
et fecerunt
alium papam

... canonicorum

predicabat contra divicias clericorum de quibus-
dam prodigiis que apparuerunt in ytalia
et in gallia. capitulum xlij.

De alexandro ij. et clxx. pontifice. qualiter con-
corditer electus et inhibuerunt adversarios
huius in sua electione. quia fecerunt aliquem ad favorem im-
peratoris henrici 3i. qui et vadens romam ex-
pulsus est capitulum primum

Anno domini mlxi
xvo. et ab urbe condita mdccc
xxxi. alexander ijus in ratione
dignitatis petri sedet. hic natione mediolanensis.
vocatus anselmus sed lucanus episcopus cardina-
libus in papam concorditer electus. ut auctor
historiarum tradidit. Sedit autem secundum martinum
annis xi. mensibus vj. diebus xxvj. Contra
hunc pontificem quamvis fuerit bonus ho-
mo ad favorem henrici 3i. insurrexerunt omnes
prelati de lombardia. tamen episcopi quam ar-
chiepiscopi. et fecerunt alium papam videlicet episcopum
parmensem cuius nomen cadulus. asserentes non
debere eligi in papam nisi de sardinio ytalie
que vocabatur lombardia. placentia liguria
videlicet emilia ac flaminea venetias
et tuscia prima. Que autem fuit ille ad par-
tem manum tenuerat. milites. 2o. Tunc
cadulus ad favorem henrici. et populo dictum
promovent ad imperium. armata manu
vadit romam ad occupandam sedem. favente
alexandro comitissa mathilda. que in
ytalia potentissima erat multis. Item gode-
fredo duce spoletano et nobilibus romanis.
ad populum vocando cadulum cum sua gente
confusione repellitur. Tunc autem robertus
guiscardi venerat. cum suo exercitu in roma
ad conquirendam terram... marinam
et aliquas regiones. pugnavit cum alexan-
dro papa. constantinopolitano et in bello ip-
sum devicit facta magna strage suorum.
videns non potuit venire contra cadulum in se
prodendum alexandrum. Qualiter alexander in
isto tempore lucam venit ibique locum tutum elegit
accinctus militia ad sui defensionem ...
dignificat. privilegiis suis et maiore magis de co-
mitissa mathilda. capitulum ijm

Alexander autem videns se male po-
situm. venit lucam. ibique assumpta
aliqua militia ad sui custodiam. a-
liquam moram ibidem contrahit. tanquam in lo-
co tuto ipsamque civitatem multa nobilitate digni-
ficat. nam ut in registro lucano habetur eidem
civitati pro sigillo bullam plumbeam ut habent
veneti tribuit ut tradidit etiam maiorem
et capitalem specialiter decoravit gratia ut canonici
eius dicti capitulo mitratos habent in solemni pro-
cessione et capam etiam dignificavit digni-
tate primatus quia episcopus dicti loci in me

UVA.BHSC

credendo. coram se crucem portari. ¶ Utitur etiam
pallio. quod huic a Calixto ut infra dicetur
concessum. Vidimus etiam registrum Lucii. quod nimium dilexit
istam civitatem quod non permisit episcopum fieri. toto
tempore vite sue. sed illam sibi reservavit. quasi
cameralem. et plurimum dilexit quasi sibi pecu-
liarem. hoc tamen in nulla historia inveni auten-
ticum. sed apud Lucam est communis oppinio. sed utrum
papa potuit non est dubium. dimittendum. ¶ Huic
autem summo pontifici. ex devotione ad romanam
ecclesiam et ad ipsum comitissa Matildis litteras
dirigit speciales. pro bono aliquo cle-
rico honesto. et in moribus composito. qui
suam gubernaret familiam. Hec enim domina
de genere descendit imperatoris Henrici. de qua
magna dicuntur. et de ipsa diffuse sunt historie.
sed ut sub compendio dicamus. quia filiis ca-
rebat et legitima prole. ecclesiam romanam sibi heredem
reliquit. ut Martinus scribit. quam hereditatem
dicunt vocari patrimonium beati Petri. sed non totum
quia constat imperatores et reges multis
bonis et rebus. romanam ecclesiam dotavisse. Ut
patet supra de Karulo magno et Ludovico filio
eius. per eorum donationem constitutam. *De actibus vir-
tuosis comitisse Matildis. de Cadulo quomodo*
ieiato vadit romam contra Alexandrum non excepit sed male
cum redit de Henrico qualiter reconciliatur eidem
et Cadulus venit ad mandatum. capitulum 3m

Hec domina ut historia refferunt. de ipsa
multa monasteria. edifficavit. in
Tuscia. et Lombardia in vita sua. Vi-
delicet Luce. in civitate ducis. in Mantua sancti
Benedicti. quod est de melioribus Lombardie. ubi
sepulta est. licet Florentie fuerit mortua. que
et multo tempore vixit a tempore Alexandri
II. huc est pontificis. usque ad nullum c xvi. et tunc
erat adulta in etate sua. anno domini M. lx
viii. Henrico residente in Theutonia Cadulus
electus cum exercitu Lombardorum. et cum adiutorio
gentis Henrici. bellumque dimissum contra romanos
habuit. et milicia comitisse prefate. imperatoris
beatum Petrum existente Alexandro in urbe. tandem
succumbit Cadulus cum suis Piacente et sic confusus
redit in Lombardiam multis de suis occisis
et captis. ¶ Post hec Henricus rediens ad cor
suum considerando malum statum ecclesie. veniens
de Theutonia romam profisciscitur. et Alexandro
reconciliatur. Tunc ad rogatum imperatoris
Alexander de urbe in Lombardiam descen-
dit. Cadulus non tamen plus sequacibus videns
favore Henrici ad Alexandrum suum recog-
noscens errorem. ad mandatum venit summi pon-
tificis. ¶ Tunc Alexander considerans delictum
Caduli. extendi ad multitudinem sue pie-
tatis cum consilio Henrici imperatoris presentis et
faventis concilium celebrat Mantue ibique

Cadulum cum suis ad gremium ecclesie recepit sicque pacifi-
cata Lombardia tota ad urbem redit. *Qualiter Ale-*
xander papa veniens Lucam. maiorem ecclesiam consecravit
veniens Romam honorifice suscipitur. De bellis que He-
nricus gessit et de multis aliis capitulum 4m.

Transiens vero per Lucam. cum xxiiii episcopis et mul-
titudine cleri et populi. ob amorem dicte
civitatis ac honorem ecclesiam sancti Martini
consecravit. magnifice dotavit privilegiis. ut in
dicta apparet ecclesia que sedes episcopalis existit. Tunc
Alexander ad urbem veniens cum magna gloria suscipitur
et honore et in maiori parte. suum genus pontificatum
tenet. misit quod Normanniam qui de Francia veneiat cum
Roberto Guiscardi exercitus causis hoc circa
rationem quas ab ecclesia possidebat. et inde vassal-
lus ecclesie factus erat Robertus. cum plus ut supra patet
ipsum perturbaverit. sed pacificata fuerit media-
te gente et milicia comitisse Matildis. ac Got-
fredi ducis Spoletani. ac nobilibus romanis. Henricus
autem iam redierat in Germaniam. post contra Ma-
xaniam. ubi multa bella movit. Danis Polonis
et Boemis ut Martinus scribit. ¶ Post hec pre-
fatus Alexander. diem clausit extremum et in ecclesia
Lateranensi. honorifice sepelitur. ¶ Huius autem tem-
pore pape. ut colter historia tradit. maxima
fuit fames in Ytalia. ut multi pre inedia mo-
rerentur. ¶ Narrat autem aliqua historia de Alexan-
dro predicto et Cadulo. quod a longo tempore inter
eos fuerat emulatio. et ex hoc in promotione
Alexandri commotus est Cadulus ad opponendum
Alexandro simoniam ex quo motivo pro-
vocavit animos tam clericorum quam laicorum. tunc
mediante imperatore Henrico 3o in cathalogo
imperatorum. facta est diligens examinatio de op-
posito. et Cadulus convictus est in his que op-
posuit. et tamen sancta Alexander in concilio. iuramento se
purgat a simonia dampnato Cadulo qui in ea
eum incidisset. et sic Alexander iudicatus se-
dem incidisset. et sic verus electus nec de iure debebat a papatus
officio. et hec interim sint dicta de istis. *De Gregorio*
vii. et de ipsius pontifice. qualiter papatus fuit per
sententiam sed ultimo ea adhibita. De discordia inter Hen-
ricum et papam et scismate ex hoc generato propter quod etiam
romam concilium celebrat. capitulum 5m.

Anno domini M. lxxvii. et ab urbe condita
M. dcccxxiv. Gregorius vii. natione Tuscus.
patria Senensis in cathedra per-
sedet. sedit autem annos xii. menses i. dies iiii. Hic
ut Martinus scribit. propter laudabilem vitam ex
cardinalibus est in papam electus. dictus primo Ilde-
brandus. Hic etiam ut Martinus scribit Cencius
prefecti filius in nocte natalis domini cum celebraret
in sancta Maria maiori ad presepe domini. cepit eum in
turri sua posuit. sed romani eadem nocte turrim des-
truxerunt papam liberando. ipsum autem Cencium
extra urbem eiecerunt. Hic etiam Gregorius discordiam
habuit cum Henrico iam dicto quia contra Henricum

mulier dotat ecclesiam

de fame

de primo gradu

capitulo

UVA.BHSC

et sic inde ante imperatores. Causa autem discordie fuit ut Martinus scribit, quia investituras episcoporum imperio quia dictus summus pontifex sub excommunicatione et sub anathemate prohibebat. Inde provocatus fauet scisma in Lombardia. Nam apud Brixiam convenientes episcopi eiusdem regionis archiepiscopum Ravennatem in papam eligunt, qui vocabatur Guibertus, quem appellabant Clementem. Propter quam causam Gregorius congregato concilio in urbe ex episcoporum ipsum Guibertum excommunicat, anathematizat et omnes episcopos memoratos. Ibidemque investituras prohibet per imperatores fieri sive reges seu per quoscumque principes. De quo habes xvi q. vii c. Si quis et c. Quoniam investituras.

Qualiter Henricus veniens in Lombardiam suo antipape reverentiam facit, vadens Romam et Gregorium in castello sancti Angeli obsedit et ab ipso coronatur. Sed Robertus Guiscardi Gregorium liberat imperatore fugato. Capitulum vi.

Henricus autem in Lombardia veniens suo antipape adheret, eidem tanquam summo pontifici reverentiam facit. Proficiscens autem ad urbem cum dicto antipapa, et prefatis episcopis ipsum in urbe consecrant, et ipse imperator ab eo coronam imperii suscipit, quam iam primo receperat a Mediolano ut supra et ibi legittime. Hic autem usurpatione captivatur Gregorius cum collegio cardinalium in castro inclusus sancti Angeli. Hec omnia cronice historie referunt. Vincencius autem dicit quod maius scisma fuit quam unquam fuit in ecclesia dei, quia Henricus quoscumque inveniebat fautores Gregorii aut proscribebat aut captivabat aut de medio tollebat. Hec autem videns Robertus Guiscardi, qui erat in Romania ad expugnandas regiones Grecie, relicto ibidem suo maiori filio Boamundo, ipse cum parte exercitus venit in Apuliam, inde quoque assumpta maiori milicia venit versus Romam. Quod audiens imperator recedit de urbe cum suo antipapa et suis sequacibus, cognoscens se odiosum Romanis. Destructa magna parte capitolii civitatis leonine, Robertus autem eadem die veniens ad urbem ipsam capit, et milicia comitisse Matildis cum ipso, et ferro et igne consumit. Gregorius vero in suo loco constituitur sede cum toto collegio cardinalium. Tunc procedit contra omnes fautores Henrici, quos aut proscribit aut neci tradit.

Qualiter Gregorius durissimum processum facit contra Henricum et suos sequaces. Quomodo Henricus suum congregat concilium contra Gregorium et cetera. Ad hoc congregato ipsum Gregorium ab imperio deponit. Capitulum vii.

Gregorius autem contra Henricum durum renovat processum. Quod ut Henricus audivit, vadens in Theutoniam ad suum concilium convocat episcopos sue regionis qui fuerunt [illegible], ut Martinus scribit et alie cronice historie tradunt. Affuerunt etiam ibi barones et principes et episcopi Lombardie cum suo antipapa. Et hoc factum dicit apud Wormaciam civitatem. Supradictum ibidem confirmatum Guibertum in papam et Gregorium deponunt. Et hoc dicit historia factum fuisse post recessum regis de Roma, hoc est anno domini m[illegible]. Deinde Gregorius, ut Martinus scribit, cum favore Roberti et comitisse Matildis dictum Henricum concilio congregato episcoporum et consensu collegii cardinalium ab imperio deponit et omnes principes a iuramento fidelitatis absolvit. Post hec autem scribit Cusentinus quod Robertus ad maiorem securitatem pontificis ipsum Salernum ducit, ibidemque vitam suam finivit miraculis coruscando, ut alique tradunt historie. Tradunt autem alique historie quod principium fuit turbacionis cum Henrico et prelatis Lombardie et Germanie propter zelum symonie, in qua inviscabantur multi involuti tam in Theutonia quam in Lombardia et maxime in Germania. Propter quam causam Gregorius aliquas fecit constituciones, et quia imperator se intromittebat de collacione episcopatuum et de rebus ecclesie, ex quibus sequebantur ista duo vicia, videlicet symonia et carnalis immundicia. Inde Gregorius fuit motus ad restringendum Henricum ne installaciones faceret, et ad refrenandum prelatos contra vicia supradicta, et ex hac virtute ista secuta sunt mala.

Quomodo Gregorius magnus fuit zelator contra symoniacos, et de miraculo quod accidit contra quendam episcopum super hoc errore. Capitulum viii.

Et attende hic de isto pontifice, quia contra symoniam specialissime insistens rigidissimus fuit. Unde Martinus de ipso refert quod cum cardinalis existens fuisset legatus sedis in Gallia et in concilio contra multos symoniacos episcopos processisset, cum contra unum episcopum multum diffamatum procedere voluisset, et ille testes qui contra eum introducti erant pro eo corrupisset, dixit legatus in predicto concilio: cesset humanum iudicium et producatur in medium divinum oraculum. Cum certum sit quod episcopalis gracia donum sit spiritus sancti, et quicumque episcopatum mercatur contra spiritum sanctum facit, tu qui contra spiritum sanctum non fecisti dic gloria patri et filio et spiritui sancto. Quod ille intrepidus incipiens, cum gloria patri et filio dixisset, nullatenus et spiritui sancto dicere potuit, frequenter repetendo gloria patri et filio. Sed deiectus de episcopatu tunc plene dixit.

Quomodo Henricus redyt ad mandata et obtulit se ad penitenciam; alii autem dicunt quod nunquam penituit, ubi multa dicuntur. Capitulum nonum.

Post hec autem diu iam multo tempore concertassent ad invicem Henricus contra Gregorium et Gregorius contra Henricum, unus alium deponebat cum concilio, ut multe historie dicunt, sed precipue Martinus, Vincencius et Cusentinus, ubi tandem imperator suum recognoscens delictum ad

Marginalia: episcopi investiture ab imperio; papa vetat et [illegible]; episcopi in suo concilio [illegible] papa; eligunt alium papa — congregat concilium et facit episcopum [illegible] imperatore — antipapa preveniente episcopis suis et [illegible] — papa et cardinales in castro — titulus longus papa — papa et episcopi [illegible] principum in suo [illegible] — papa privat imperatorem et [illegible] absolvit a iuramento — quod symoniam [illegible] fuit causa turbationis — [illegible] et symonia — de [illegible] simoniaco

mandata G(regorii). redeunt quibus mala morte si-
mul vita finitur. Traditur etiam illa prudentissima
antea fecisse. quia veniens in ytaliam ad
papam G(regorium). nudis pedibus super nives et glaci-
es pluribus diebus stetit. et sic veniam impe-
travit. assumpsit etiam crucem contra sarra-
cenos. pro satisfactione omnia quae tamen per-
tinaciter gessit. Aliae autem historiae dicunt
quod iniquitas reddit immo impia perseveravit ma-
litia. et electus est ex mandato pape per prin-
cipes alamanie. alius imperator quidam dic-
tus de ipso. vocatus rudolfus ut martinus scribit
sed contra hunc rudolphum venit henricus et vic-
toriam de ipso habuit. et sic henricus adhuc in
sua perfidia mansit. Fit hic relatio aliquarum oppi-
nionum de ipso et declaratur etiam de morte G(regorii). ubi
quomodo moreretur solvitur. declarando etiam capi-
tulum xvii.

Aliae historiae tradunt. rodulfum du-
cem burgundiorum qui a G(regorio) coro-
nam accepit et a maguntino bisso-
ne regale. cum tamen ad solium coloniensem pertine-
at ut historiae dicunt. unde hanc relationem non
approbo. Sed nec miror me teneo insuper fortes
rodulfus sit mortuus quod esse potuit. unde
illa reconciliatio fuit ante pro sententia lata contra
henricum. pro institutione episcoporum et symo-
niacos et concubinarios. In quo facto G(regorius) ut
dictum est multum rigidus invenitur. et quia ma-
gister. sic habuit a se impia reconciliatione. quod
sustinuit ipsum tribus diebus stare in nivibus
pedibus nudis. inde indignatus cardinales
et plebs clero adhesit. cum suis sequacibus et pro
hoc. scriptum est exarchatus ut unus alium de-
poneret et constitutiones irritaret. cum suo con-
silio ut dictum est supra. G(regorius) igitur xii. anno
sui pontificatus moritur. ubi autem non me-
mini me legisse. sed hoc dico a vincentio et
iussenno quod transtulit se ad normannos
ad robertum guiscardi. De actibus virtuosis ro-
berti guiscardi. et strenuitate ipsius in bellando.
defensione G(regorii). contra ipsius promotionem. et honore
de morte ipsius roberti. cap. xvi.

De quo historiae magnam dant. quod inten-
debat ad imperium pro filio suo beamun-
do. ut favore G(regorii). et adiutorio ipse
aspirabat ad regnum persarum. Sed dum haec cogi-
taret. in suo forte cum corde. zelo tamen fidei
et honoris. in isto medio peccato suo domino. et
dispositione his quae pertinebant ad viae suae salutem.
moritur apud salernum anno vitae suae lxx.
Tanti autem fuisse dicitur zeli in fide christi. tantae
reverentiae ad romanam ecclesiam tantaeque pietatis
ad pauperes et ad pia loca ut post mortem etiam
miraculis coruscavit. Supervixit autem
G(regorius) per aliquod tempus ut historiae tradunt. Sed henri-
cus imperator sibi. quia regnavit annos xl
ix. aliquae historiae ponunt solum xxxix sine

De quodam monstruoso
prodigio. quod accidit contra quendam nobilem in polo-
nia quem animalia et monstruosi occiderunt. capitulum un-
duodecimum

Huius autem pontificis tempore accidit quoddam
mirabile in partibus septentrionalibus hoc est
in polonia. De quodam principe ut scribit
polonus quia ad sedem in convivio subito annihilati
sine numero circumvallatur. et cum venissent in
tanto numero de nullo curabant nisi de ipso. Ille
autem volens fugere murium infestationem. quandam
naviculam intravit. et in mari se ponens elongabat
se a terra. quod quidem facere non potuit quin mures ipsi
ingrederentur applicantes se navi ipsamque corro-
debant quod videntes nautae ad portum re-
deunt. et subito venit alia multitudo murium. et cum
illis qui in mare intraverant addita principem se
invadunt et ipsum occidunt. perforantes interiora usque
ad cor. et ipsum demum corrodentes. et ipso mortuo
totum corpus eius comedunt. quod si naturaliter esse
potuit vel constellatione vel dei iudicio. Refert
autem in quibusdam partibus accidere quod si leopardus
vulneret hominem mures quae sunt in illis partibus
hominem invadunt et in loco vulneris ipsum de-
mingunt. De quodam etiam principe legitur quod a
pediculis fuit consumptus. De victore 3° et electo
pontifice. qualiter veneno moritur in calice posito
de mariano doctore. qui isto tempore floruit et de quodam
prodigio quod accidit isto tempore capitulum xiii.

Anno autem domini m. lxxxvi. et ab ur-
be condita m d cccc xl. victor iii. G(regorio) vii.
succedit. qui et dictus est desiderius et fuit
abbas montis cassini. Hic ut martinus scribit
veneno in calice posito et ipsum sumens extinguitur.
Vincentius autem dicit quod dissenteria moritur. et esse po-
tuit ex virtute veneni administrati sibi per aucto-
ritatem henrici. quia dictus victor partem favebat G(regorii).
contra ipsum ut historiae tradunt. Non enim invenitur
restitutus post depositionem richilonis cum utebatur
in ipso pro sua potestate quae magna erat. sicut accidit
de frederico ii. Sedit autem hic victor anno i. men-
sibus iiii. die vii. et cessavit die xxiiii. Huius autem
ipso tempore. floruit marianus scotus. ut scribit
vincentius. magnus historiarum scriptor. magnaque doc-
trina ac vita resplendens. Isto etiam tempore
apparuit prodigium in partibus galliae. ut idem doc-
tor refert quia aves domesticae et pavones
et anseres et galli fugerunt ad montes et nemo-
ra et silvestres. pisces etiam in aquis moriuntur.
De magno prodigio quod isto tempore accidit in siracu-
sa sicilie et de translatione corporis beati nicolai apud
barum apuliae et de quibusdam aliis capitulum xiiii.

Circa etiam ista tempora civitas siracusa-
na. ut historiae tradunt magno terremotu
subvertitur adeo ut dominica die circa horam
tertiam. dum missa cantaretur. ecclesia maior ca-
dens omnem populum et clerum opprimeret sacerdote
diacono subdiacono missam celebrantibus tam

nota totum

de miraculo ...

de miraculo de ...

de veneno ...

nota mirabile ... avibus et piscibus

de terremotu ...
et de ruina ...

UVA.BHSC

salutis. non sine magna hominum admiratione. Isto etiam
tempore barenses cives per mare venientes. mirrea licet
ubi sunt modo turchi. et hec civitas a supra mari est
a minoribus monachis ibi inventis. ut historie referunt
extorserunt ostendi sibi tumbam sancti nicholai. qua
confracta ossa eiusdem pontificis confessoris in oleo
liquido natantia integra inde extraxerunt. conspi-
cientibus monachis per barbaras nationes que
turchi vocantur. et que illuc advenerunt de cas-
tris montibus exeuntes. ut ricardus scribit et ip-
sius opinione. Quas eas ferentes religatas. barensem ac
sancti nicolai transtulerunt anno ad eo proprio
ut ricardus dicit. ut vincentius scribit. Isto etiam
tempore ordo cartusiensis incepit. ut martinus
scribit. Circa etiam ista tempora. ut histor[ie] cont[inent]
tradunt. toletum recuperatur a sarracenis. Itidem
enim dicti hismaeliti prevaluerant in yspania.
quod quasi totam occupaverant preter montana ubi refuge-
rant christiani. ut in asturiis montibus quibus ys-
pania dividitur satis. Sed a tempore karoli incepit
primum recuperari. et sic paulatim ipsam yspaniam etiam
in recuperando ceperunt proficere ut infra narratur
liquet. et infra videbitur melius sub intemporum
intervalla. a diversis principibus dicte provin-
cie. De urbano ii. et clxvi. pontifice. qui discordiam
renovavit excomunicans henricum. et deponens clemen-
tem. Deque quadam prodigiis que isto tempore acciderunt
capitulum xv. :———:———:———

Anno domini m.lxxxix. et ab urbe con-
dita. m.dcc.xli. urbanus ii. in
cathedra petri sedet. Hic primo vo-
catus oddo. qui fuit monachus cluniacensis.
postea cardinalis ostiensis. ab inde papa. ut
scribit ricardus. Ipso quidem assumpto. ut scribit vin-
centius renovatur scandala. inter ipsum et hen-
ricum imperatorem. depositum et guibertum contra ur-
banum qui eos excomunicat. et tamquam scismaticos
eos dampnat. Guibertus autem cum suo consilio hen-
rici. depositus statim turbatio interna non modica re-
novatur. Eo etiam tempore ut scribit idem vin-
centius baculus igneus visus est per serenum celum ferri.
quam magnus erat et hoc ad magnum ventorum et
turbine. similiter in ytalia et gallia. magnus factus fuit
terremotus. Sedit autem annos xi. menses iv. dies
xx. et cessavit diebus xvi. Hunc urbanum tradunt
concorditer historie. transisse in galliam ubi primo
in claro monte concilium celebravit. super bonis sta-
tu regni et super passagio terre sancte. que tota occupata
erat a sarracenis. tunc adhuc regnabat phi-
lippus in francia. iiii. a burgone capeth. qui mul-
to tempore regnavit videlicet xlv. annis. ut ri-
cardus scribit. Qualiter in concilio claromontensi
excomunicavit philippum regem francie qui tenebat
adulteram. qualiter a rogerio recepit iuramentum fide-
litatis pro terra apulie. capitulum xvi

Tunc philippum urbanus in concilio cla-
romontensi excomunicavit quia ab-
iecta uxore propria de qua genuerat fi-

lium nomine ludovicum qui post eum regnavit co-
niuge. comitis andegavensis sibi coniunxit
qui tandem ad mandata ecclesie rediit abiec-
ta uxore adultera. et propria uxore resumpta.
et sic absolvitur ut idem ricardus dicit. Hic etiam
papa in concilio celebrato. melfie in apulia
antequam in franciam iret. iuramentum fidelitatis
a rogerio. super terris apulie et sic hominem li-
gium ecclesie. confitetur ut cussentinus scribit et
hoc etiam sub vexillo. Quis autem fuit iste
rogerius cussentinus dicit quod roberti guiscardi
filius quod satis visibile videtur. quia ducatum
robertus illius regionis. ducatum habebat roge-
rius autem frater roberti guiscardi comitatum sicilie
ut supra patet. Hic autem idem robertus tres fili-
os ut idem cussentinus scribit. videlicet boamundum
de prima uxore. et robertum ac rogerium de filia
principis salernitani. Boamundus autem transmis-
sum in terram sanctam. ut iam dicetur. Sed robertus pa-
tri suo patri supervixit. et sic rogerius remansit de quo
nunc agitur. qui filium habuit qui vocatus est
guillermus. De quo infra multa dicit ricar-
dus tamen dicit. ipsum fuisse filium roberti. filii
roberti guiscardi. Cussentinus autem primum
tenet et ego cum ipso. Qualiter in concilio urbano
in concilio facta est in claromonte ibidem de predicatione terre
sancte. et tunc facta est magna crucis signatio principum
capitulum xvii. ——— : ———

Cum autem urbanus in concilio claramon-
tensi negotia ecclesie pertractaret ibidem
lamentabilem predicationem terre sancte denunciat
ut historia asserunt urbanus ubi assunt et
tum predicat contra inimicos crucis ipsum sed po-
tissime contra sarracenos. qui terram sanctam ne-
quiter possidebant. et tunc magna crucis signatio
facta est que non modica fuit gallicorum et ipso-
rum sequacibus. ac tum effectu grandi. principes
signati qui omnes signum crucis assumunt con-
cives. in vestibus suis. Qui autem fuerunt isti
principes. historie referunt sed specialiter ricardus
quia gotifredus dux lotoringie vir magne stre-
nuitatis et bonitatis ut iam videbitur cum duo-
bus fratribus suis baldovino et eustachio consulibus
clarus. Qui fuit raymundus comes sancti egidii
boamundus roberti guiscardi filius. Robertus
comes normannie guillermus regis anglorum
filius robertus comes flandrie comes ble-
sensis. Ugo magnus frater philippi regis francie
Petrus heremita vir magne strenuitatis.
Unde papa urbanus tamen videns fervore
in gallicis. ad recuperationem terre sancte. magis
adhoc sollicitatur ad multiplicandam gen-
tem unde tunc tradit principibus supradic-
tis et ipsi cum sua militia et gente. se parat
ad passagium faciendum. Qualiter in isto consilio
facta est institutio de horis beate marie virginis dicendis
et de psallendo. die sabbati per ipsum qualiter dic-
tus papa. aliud celebravit concilium apud tur-
ronis et causa ponitur capitulum xviii.

UVA.BHSC

Scribit autem martinus quod in isto concilio claramontensi urbanus papa statuit ut hore beate marie virginis cotidie dicantur officiumque eius diebus sabbatis sollempniter fiat. Post hec autem summo pontifice in francia moram contrahente ad instantiam regis et principum ac totius populi gallie concilium aliud celebrat apud turonis. in quo concilio totum quasi occidentem provocat ad terre sancte subsidium. Sed de regno francorum precipue qui per alamaniam et ungariam transeuntes. per brachium sancti georgii ut martinus enarrando refferunt. cum alexio constantinopolitano imperatore fedus ineunt sic quod libere transeunt versus terram sanctam. de quo passagio ricardus longum sermonem facit. quem cathalogus relinquimus imperatorum. Sed solum istud sufficiat. de ipso quod ista cruce signatio tanta continuit multitudine principum et baronum populi etiam et cleri quod recuperata est antiochia. tripolis et achon. nec non et iherusalem. et tunc factus est rex iherusalem. omnibus principibus acclamantibus propter suam strenuitatem de quo supra fit mencio dominus gotifredus dux lothoringie. dictus de bullion.

Qualiter recuperata terra sancta et ipso rege in iherusalem reparatur templum dotatur et canonicos instituit. De boamundo et actibus eius virtuosis. De henrico iiii qualiter electus est capitulum 19m

Dictus autem princeps reparato templo ipsum domino dotavit et canonicos ibidem per priorattam fecit institui. ut richardus scribit. Boamundus autem filius roberti guiscardi. quando dictis baronibus transfretavit relicto sibi patris dominio ... patris ipso totum reliquit et secutus est dictos principes. ad quam ostendendam nobilitatem et mores virtuosos in ipsa comitiva quos consecutus fuit. Nam propter morum eleganciam ac generositatem et strenuitatem bellandi factus est princeps in antiochia. insuper et filia philippi regis francorum sibi in uxorem est tradita. Urbanus igitur postquam diu impugnavit henricum iiii regem imperatorem et iiii eius adherentes. ipso henrico vivente deposito mandavit filium eius eligi in imperatorem. forte prius electus mortuus quod est verisimile. quare de utroque ulterius historie faciunt mencionem.

Qualiter henricus quartus in imperatorem creatur. preterea quo urbanus rediens in ytalia celebravit concilium apud placentiam. et de origine hospitaliorum. capitulum xx^m.

Sic igitur henricus iiii rex imperatorum. Sed quod ad henricos suos reges quos considerans scandala que in ecclesia erant tempore patris sui innovavit ubi et mortuus est non quia ipso vivente sua impediebatur electio et ad ulteriora facienda non modicum turbabatur. sua promotio post quam omnia urbanus rediens in ytalia concilium celebrat apud placentiam. ad prosternendum patrem henricum tercium qui depositus fuerat ab ipso et incarceratus sub filio suo henrico iam electo in imperatorem. Item ad reconciliandum ecclesie ipsos episcopos lombardie qui guiberto iam mala morte interempto adheserant. siquos autem pertinaces inveniret sive rebelles tamquam scismaticos condempnaret. ac ab ordine gradu depone. henrico electo ac iiii contra patrem suum favente. hec omnia de urbano ii. sunt dicta. moritur autem rome et in ecclesia vel basilica beati petri honorifice sepelitur. Huius autem pape tempore ordo hospitaliorum incepit anno domini ... anno pontificatus autem urbani anno v^o.

De hospitalariis ad quid iste ordo institutus est. De beato anselmo et de libris quos composuit. De ordine cisterciensium quod huius tempore incepit capitulum xxi^m.

Hic autem ordo hospitaliorum vocatur quia domum fecerant in iherusalem ad recipiendum peregrinos infirmos qui in passagio transfretaverant memorato et ex dicto officio famosi facti sunt et sic vocantur. Huius etiam tempore floret in anglia anselmus monachus discipulus lanfranchi. de quo dictum est supra. hic primum abbas demum archiepiscopus cantuariensis. multa scripsit ad eruditionem fidelium librum videlicet de meditationibus. librum cur deus homo. librum de libero arbitrio. librum de similitudinibus. librum de grammatico et alia multa provocantia devotionis de cruce et de beato iohanne baptista. Scribit autem vincentius quod quidam doctor nomine anselmus laudunensis civitatis magister notatissimus scientia et morum honestate clarus habetur. Utrum autem fuit idem nec primo ex historiis non habetur. Sed hunc vincentius ascribit. qui in psalterio glosas marginales et interlineares ordinavit. Huius etiam tempore in burgundia fundatum est monasterium cisterciensium in die beati benedicti. ut martinus scribit in diocesi videlicet cabillonensi.

Solutio huius questionis quod imperatores henricus v^tus per electionem fuerit an per successionem capitulum vicesimum secundum.

Hic etiam attendendum propter aliquos qui dicunt vel asserunt istos quattuor imperatores habuisse imperium per successionem sicut in karulo magno. de iiii generationibus audit ut gesta francorum et martinus narrat. hoc est per nomen unum. quia solum per electionem sunt principes electionis quamvis in successoribus sit factum coronationis quod manifeste in decreto nicholai 2^i probatur in ... et in glosa. di. xxiii. c. in nomine domini ubi de electione agens summi pontificis dictus papa. postea subdit de imperiali coronatione facienda. henrico tercio quod deo concedente speratur imperator futurus sicut iam sibi concessimus et successoribus illius qui ab hac apostolica sede personaliter hoc ius impetraverint ubi glosa. ordinem dicit quod ex hiis verbis patet personale privilegium fuisse et non omnibus geni

Marginal notes: hore beate marie et sabatum / de concilio / de ierusalem capta / de ierusalem / de canonicis sepulcri et de patriarcha / filius in carcere patris / quo incepit ordo hospitaliorum / de hospitalariis / et anselmo

UVA.BHSC

hoc est non ad alios successores eius hec extendit. nisi per electionis. quod infra manifeste patet quia post istum iiii. henricum. quintus henricus est. v. et ultimus isto genere. facta est translatio. de electione imperatoris. ad domum suevie. ut iam patebit. hec in tempore dicta. de isto pontifice. et ad aliud transeamus. videlicet pascalem. de quo etiam magna scribuntur sicut patebit. De pascali iio. clxvii pontifice. qualiter ipso capto henricus iiii. venit in italiam per litteras ipse renunciat investituras et petit coronam cui ipse annuit et sic venit romam capitulum xxxiiii.

Anno domini mci. et ab urbe condita mdccclii. pascalis ii. in cathedra petri sedet. sedit autem ut martinus scribit. annis xviii. mensibus v. diebus vii. et cessavit diebus iii. hic fuit natione de bleda. huius tempore ut martinus scribit. henricus quintus imperavit. sed quantum ad henricos quartus. cum magno exercitu venit in italiam ut roma coronaretur in imperatorem qui premisso ad papam nunciis ex parte sua. refutabat per litteras omnem investituram episcoporum abbatum et omnium clericorum super qua alii imperatores contenderunt. sed precipue pater suus. propter quam causam gregorius vii. victor iii. et urbanus ii. questiones graves habuit. et inde turbatio est exorta. eo quod gratia illius investiture sub karolo magno. et ottone primo ubi non putat qui ponunt sub fulminatione anathematis eidem annuit. his peractis summus pontifex henrico predicto annuit de corona.

Quomodo henricus. susceptus a clero et populo honorabiliter et a papa. qualiter henricus pascalem cum tota curia capit et incarcerat. propter investituras. capitulum 34.

Appropinquans igitur dictus henricus ad urbem. cum principibus et baronibus et honorabili multitudine comitiva. ex mandato pape clerus et populus extra portas urbis. eidem versus montem malum obviam ei vadit. Sed cum intrasset civitatem summus pontifex cum collegio cardinalium et episcoporum in gradibus sancti petri ipsum gloriose recepit et usque ad summitatem graduum eundem duxit. ibique rex henricus adveniens. post oscula pedum se invicem amicabiliter osculantur. seque per manus tenentes postquam ad portam argenteam pervenissent osculo dato ut scribit martinus. dominus papa designavit ipsum imperatorem. sed postquam ad rotam porphireticam. accessit et papa super investitura refutanda iuramentum requireret. rex cum suis consilio habito papam et cardinales cum tota curia captivavit quod fuit anno mcxiii. iam enim xvi. annis fuerat in regno non habens coronam imperialem in quo tempore pascalis conventum debuit de coronanda. nisi renunciaret investiture. sed postquam per litteras renunciavit corona offertur ut imponatur eius manibus. hec tamen oblatio fraudulenta apparet per effectum qui est consecutus quia quod promiserat non servavit sed aut imitate papam pulsus. mensibus ii. ut refert martinus scribit et quousque ut aliqui dicunt investituras permisit non fuit liberatus cum suis. Tandem ipso liberato et henrico coronato. rediit in germaniam post certum tempus contra ductus dictus pascalis monitione precedente prestituta concilio celebrato. per gregorius vii. de quo habes xvi. q. vii. c. si quis et c. quicumque investituras. factos eos et alios excommunicat. qui per dignitates investituras conferunt. Sed hoc non obstante henricus perseveravit in sua malicia ex communicatione manente. et eo exequente investituras. toto tempore pascalis ut martinus. et alie historie tradunt. et quidam iudices fuerunt gelasius et calixtus contra dictum henricum qui immediate fuerunt subsequentes pontifices. qualiter pascalis post assertionem imperatoris ex urbem rediens honorifice susceptus est a clero et populo sed post fratrem contra eum romam sed male cessit capitulum 35.

Scribit etiam martinus quod facta pace cum imperatore. quia pascalis non servavit. ut supra patet post ipsius liberationem. exivit papa cum cardinalibus ac episcopis in predicto principe. et cum rediret tanta fuit multitudo populi et cleri occurrentes. eidem et deum laudantium ut vix ad palacium lateranense. in quo vesperas potuerunt pervenire et quamvis tunc pascalis tunc multum fuit honoratus. ad aliquod tempus postea decipi sustinuit sibi rebellionem per aliquos heresiarchas. albertum videlicet et arnulfum et theodericum. qui diversis temporibus usurpaverunt papatus officium. ipsam romanam ecclesiam condempnando. sed omnes ut dulcius mala pericierunt morte. ut historie tradunt. demum pacificata ecclesia pascalis moritur xviii anno sui pontificatus apud sanctam mariam transpadinam et inde cum toto populi et cleri comitiva. per mediam urbem transvectus in ecclesia sancti salvatoris sepelitur. qualiter rex hungarie renunciavit investituram isti pontifici. quomodo guillelmus nepos roberti. iuravit fidelitatem isti pontifici pro ducatu debito hereditario quod huius tempore ordine intravit capitulum 36.

Huius autem tempore rex hungarie ad admonitionem pascalis per litteras suas investituras renunciat episcoporum et aliorum prelatorum quas usque ad illa tempora habuerat ut martinus scribit. a tempore prime conversionis. huic pontifici pascali scribit cuisentinus quod guillelmus filius rogerii filii roberti guiscardi. ut infra ostenditur

UVA.BHSC

fidelitatem iuravit. et per vexillum accepit totam terram Apulie et Campanie antique ab ipso apud Ceperanum. Ubi et synodum celebravit.

¶ Huius etiam tempore pontificis beatus Bernardus natione [illegible] anno .xxiij. sub abbate Stephano qui fuit 3us abbas in Cistercio. cum 30 sociis in eodem monasterio monachus efficitur anno videlicet domini M C X (?) et anno 9o pontificatus pape Paschalis. Hic beatus Bernardus pro perfectione vite quam in suo ordine ... monasterio Claravallis fundato. illuc pro abbate transmittitur. et in dicto loco .xxxviij. annis vita claruit et doctrina. Ad eius ordinem Cisterciensem intravit .xxiij. etatis anno. in xxv. ... est Claravallis ... erat anno ... migravit ad dominum ut sua gesta declarant ut describunt. De Castellione Burgundie sua origine trahens ex prosapia nobili. Colligitur igitur ex dictis quod in abbatia Claravallis rexit annis xxxviij.

De virtuosis actibus beati Bernardi. et de hiis que scripsit. et quod tempore ipsius pontificis ordo Premonstratensis incepit et Philippus rex Francie moritur. capitulum 31m.

Quod autem dictus abbas in suo officio fecit opera illius testimonium perhibent. multa enim scripsit ad utilitatem legencium. et edificationem. Inter que sicut vir elevatus ad divinum amorem super Cantica canticorum fecit. inter sponsum Christum et sponsam ecclesiam ... zelum amoris complectens scripsit. et de consideratione divine contemplationis. quasi per modum exhortationem ad Eugenium papam qui in suo ordine abbas fuerat ipsum instruens de cura regiminis pastoralis. Scripsit et epistolas diversas ad diversos. ad canonicos videlicet Lugdunenses. de beata virgine multa pulcra componens. Hoc idem scribit ad fratres de monte dei. Scripsit et apologeticum ad abbatem Cluniacensem pro nepote suo Roberto. Scripsit et sermones in sollempnitatibus totius anni plenos caritate et claritate doctrine. multa etiam alia scripsit ad instructionem fidelium sed hec ad presens dicta sufficiant de ipso. Anno autem domini M CVI et pontificatus Paschalis anno v° ordo Premonstratensis in diocesi Laudunensi incepit ut Martinus scribit. ... et hoc sub abbate ... qui fuit natione Coloniensis scilicet Bruno qui ordinem Cartusiensem incepit. Anno autem M CX Philippus rex Francorum moritur cui succedit Ludowicus filius eius. Huius etiam pontificis tempore floret Sigibertus in Gallia. hoc etiam tempore civitas Florentina comburitur pro maiori parte. moritur etiam ibidem comitissa Matildis. capitulum xxxij.

Isto autem tempore ut scribit Vincencius floruit Sigibertus monachus Gemblacensis monasterii. magnus historiarum scriptor cuius obitus pro more honestatis et sue claritatis magnum in suo cenobio merorem reliquit. ¶ Hoc eodem tempore videlicet anno M C XI civitas quasi tota Florentina fuit combusta ut in gestis Florentinorum habetur. multique ex illo igne sunt mortui. videlicet circa duo milia personarum. et tunc mortua est ibidem comitissa Matildis. Que autem fuit hec domina habitum est supra in titulo Alexandri 2i. Utrum autem mortua fuit de isto igne aliquis historiarum ponit. translatum autem fuit corpus eius apud Mantuam et sepulta in monasterio sancti Benedicti. per Anselmum nomine dicte domine memorate virum vite venerabilis. qui postea fuit Lucanus episcopus. cuius gubernationi fuit in domino commissa prefata. et moriens iuxta dominam suam in eodem loco sepultus ibidem miraculis coruscando. De origine templariorum qui huius pontificis tempore exorti sunt ordo ille. et ad quid tituli iste sibi aptabantur et quid erat in principio officium capitulum xxxiii.

Anno autem domini M C XVI et pontificatus Paschalis anno xvi. ordo templariorum incepit. sic dicti ut historie refferunt quia primi milites sua fecerunt mansionem prope templum sepulcri domini. in principio eorum erat officium peregrinos fermos deducere et associare qui limina visitabant sepulcri. erant enim circa partes illas loca quedam periculosa propter latrunculos. unde peregrini indigebant ductu. hos autem milites Ricardus multum commendat. de honestate vite et sancto zelo. et gratia ... ¶ Eodem tempore ut historie tradunt. sed precipue Vincencius post occasum solis. celum toto orbe est rubeum. quasi ignis. duravitque fere per tres horas noctis. tunc temporis Gotifredus rex Iherusalem post multos et longos labores moritur et Balduinus frater eius in regem Iherusalem eligitur. ut Ricardus scribit. qui tunc erat princeps in civitate Edissa. que fuit Abagari familiaris domini. hic Balduinus miles fuit strenuissimus et sua probitate dictam adquisierat civitatem suique principatum extenderat usque ad Eufratem flumen. ut tradunt Gallicorum historie. Hoc etiam tempore post dictum prodigium Paschalis moritur et Gelasius electus de quo suo titulo est dicendum. et de scandalo quod mox post dictum prodigium est secutum et per Henricum imperatorem iiii. est procuratum. Sed attende hic quia aliqui historici dicunt Henricum post captivitatem summi pontificis permissum et tunc pontificem renunciare investituris factum est anno Paschalis. et hoc consonat hiis que fecit quia ipsum associavit extra urbem. tanquam amicum post liberationem factam de ipso. et suorum collegio videlicet cardinalium. Vincencius tamen et Martinus contrarium dicunt. et in sequentibus pontificibus melius apparebit.

de beato Bernardo

civitas florentina ...

de comitissa

de operibus Bernhardi

de ordine templariorum ... eorum

celum ardet et significat

de ordine premonstratensium

De gelasio ii° et clxviii pontifice qui fuit et quomodo
iuit in franciam propter timorem henrici. et quomodo fecerunt
se eius opposuit capitulo 30m —

Anno quoque domini m. cxix. et ab urbe condita m
dccclxxi. gelasius 2us natione campanus in
cathedra petri locatur. Sedit autem anno i.
die i. et cessavit die xxviii. ¶ Hic ut historie refferunt
fuit cardinalis. et pascalis pape cancellarius
vocatusque est iohannes. in cuius officio dependebat sta-
tus curie. et inde fidelitatem servando ipsum oppor-
tuit se opponere. permanere henrici contra ecclesiam
propter quam causam istius imperatoris manum of-
fensam. ut historie tradunt. et ideo fugit de urbe et va-
dit gaietam primo nisi sentimus dicit quod ibi fuit electus
Item alie historie dicunt quod in capua est consecratus. ta-
li autem fervore fuit henricus contradictor gelasio
contra predictam quod statim ipso gelasio electo per
cardinales conatus est obviare super canonem alle-
gans papam. esse non posse sine consensu imperatoris
uti volens privilegio karuli magni. et ottonis primi
imperatoris. quibus hoc per ecclesiam fuit concessum ut supra
patet. Sed non attendens quod ipsorum successores
abrenunciaverunt privilegio. supradicto ut habetur
lxiii. di. c. ego ludowicus et c. tibi domino. Duo etiam
concilia postea celebrata hec privilegia celebra-
verunt et renovaverunt. unum fuit celebratum tem-
pore adriani. ii. qui fuit electus. a papa. de
quo habetur lxiii. di. c. adrianus ii. 2um fuit cele-
bratum tempore gregorii. vii. de quo habetur xvi. q. vii.
c. si quis. et c. quoniam. et fuit electus. Assignata
causa quomodo errabat henricus in quo errore se fun-
dabat electo gelasio. alium henricus papam fecit qui
dam burdinum yspanum de baldwino rege. capitulum
xxxim.

Causa autem quare talia privilegia fuerunt
interdum concessa. fuit propter vitanda
scismata precedentium quia habetur in illis
duobus. ca. adrianus i. adrianus ii. di. lxiii.
Sed hoc non obstante predictus henricus. pertinax
electione gelasii pape. et unum yspanum dignitate
quia archiepiscopus bracarensis. sed fuit lemovicensis
natione. ut in cronicis romane ecclesie. reperies assu-
mit nomine burdinum et ipsum in papam constituit. qui
gregorius. vocari mandavit et quem historie antipa-
pam vocant. quod videns gelasius in gaieto in-
trans mare. fugit in franciam cum collegio car-
dinalium veniens quoque ibidem infirmatur et mo-
ritur. et in eodem monasterio sepelitur. ¶ Circa
istius autem pontificis tempora. baldwinus rex iheru-
salem. ad dilatacionem sui regni toto posse
conatus. vadens et expugnans sarracenos. usque
ad mare mortuum et usque ad flumen eufraten.
ut scribit ricardus ibi conveniens se ad meridie
vadit versus egiptum et cum esset prope damiatam
de piscibus in nili comedens profluvio ventris
mortuus est atque alter baldwinus eligitur qui avunculus

natus erat defuncti. iste henricus 3us rex in
iherusalem. De roberto nobili fundatore clare
vallis et actibus eius virtuosis. et de prodigiis
que isto tempore acciderunt quamvis raro in gallia. et
quod gullielmus nepos roberti isti pontifici assistit et fidem
promittit. 32
Huius etiam tempore. floruit robertus ut
scribit vincencius claravallis. funda-
tor. qui divitiis et facundia clarus et decla-
dem iure poesis. trahens originem. hic autem postpo-
sita seculi pompa. meditandi seu distinctio-
nem sensus statum arripuit. et per aliquantulum te-
poris. in diversis partibus incedens et hiemali ri-
gore. verbum dei predicans. multos abire con-
vertit. Hoc etiam tempore ut creditur scribit idem
auctor. apud ravennam magnus. et intra me-
nia sanguis pluit. In gallia quedam porca
porcellum habentem faciem hominis genuit. pulla
etiam gallina quadrupes. nascitur ut idem au-
ctor refert. ¶ Scribit autem vincencius quod
gelasio pape gullielmus princeps apulie.
descendens de genere roberti. guiscardo qui ex
roberto suo ex rogero filius ut historie reffe-
runt. audiens ipsum illuc advenisse obviavit
eidem et sibi more solito suorum predecessorum fide-
litatem iuravit. et omnia fecit que ad bona per-
tinebat fidelitate. de quibus supra est dictum
in multis locis. De normannis qui tunc cum bo. ve-
nit in syriam et de bellis gestis. que baldwinus
gessit cum tueis contra sarracenos et de aliquibus
domesticis qui acciderunt in gallia. capitulum
xxxiiim

Hoc eodem tempore. scribit ricardus
et martinus quod gens quedam de nor-
wegia. veniens in palestinam applicu-
it. in ioppem cum. lx. navibus manipulum per
annorum unde autem venire potuerunt historie ro-
nabilis tradunt quia per strictum sibilie sicut alii
faciunt. qui occeanum mare navigant. ut bono-
niensis et portugalensis et sic de aliis hos igitur
cum audisset advenisse baldwinus rex letatus
est ipsos quoque sibi coniungit. cum ipsorum auxilio
urbem sidone capit ut scribit ricardus. nec
te moveat. quod hic adversus historiis. diversi-
ficantur in tempore quantum ad annos quoniam
hoc in modico tempore contingit. et forte vicio
scriptorum non est faciendum vis. quia factum
constat omnimodo de per factum. principibus contra
ista tempora accidisse quantum ad strenuitatem
bellandi. et recuperacionem terre sancte. et dila-
tacionem terre sancte. ut regni iherusalem ¶ Scri-
bunt enim historie francorum. quod tunc prefati re-
ges. addiderunt. regno iherusalem tripoli videlicet
et achon. que in libro machabeorum ptolomai-
da nuncupatur. ¶ Item adiunxerunt civitatem ypa
nem. et quandam castalione. que omnia di-
cti reges deviceant a sarracenis et ad regnum
sive pertinebat. et non ad regnum iudee sive ihe-
rusalem. ut ex memorato libro est manifes-
tum. ¶ Hiis etiam temporibus ut historie tra-
dunt. civitas leodiensis diversis plagis atrita
est. pulsantibus quoque vespris. sabbato quoque

Imperator expoint quod non est papa sine suo consensu

Imperatores abrenunciaverunt privilegio de electione

ipse fecit alium papam

et cardinales fugiunt propter mortem

mortuus ex piscibus

pluit sanguis
porca parit porcellum habentem faciem hominis
pulla gallina quadrupes

UVA.BHSC

quodam. quedam dum caput lavat puero manus rubet. sanguine fluxo. Sed et monstrum quoddam in francia natum est cui par inquit inventum est. videlicet biceps in fistula. qui tam secundum duplex quam mentis membris simplex erat compage corporis. quod se vidisse multi se vidisse testati sunt. et multa alia mirabilia illis apparuerunt temporibus magnorum effectuum insinuativa. De calixto ii° et de eius pontifice quis fuit et quomodo fuit in cluniaco electus statim vadit in ytaliam de burdino quomodo captus est ab ipso. et quomodo defunctus de ipso. capitulum xxxvii.

Anno domini MCXX. et ab urbe condita MDCCCLXXII. calixtus ii. in cathedra petri sedet. Sedit autem annos v. menses x. et dies xi. et cessavit dies iiii. Hic natione fuit burgundus et comitis filius qui et archiepiscopus viennensis post mortem pape gelasii in cluniaco a cardinalibus convenientibus est electus. prius guido vocatus. ¶ Hic statim in summo pontifice assumptus iter arripuit versus ytaliam et per lombardiam transiens. et tuscia cum magno honore suscipitur. et favore. hic cum audisset burdinum antipapam et complices romanos romam mandat armata manu invadi. et precipue sue gentis quam secum de burgundia duxerat. duxerat in se gerentes igitur ipsum. in sutrio se collegit quem ibidem calixti exercitus obsedit. Quem vero timentes sue regionis vastationem burdinum calixto tradunt. Ipse vero super camelo iubet ascendere versa facie ad tergum et caudam pro freno tenens. romam vectus per romam mandans. in tuta custodia an... Cum autem pervenisset ad urbem calixtus susceptus a populo et senatu honorifice. burdinum in quadam arce et spinalibus carcere fecit mori. Qualiter henricus propter probitatem pontificis venit ad ipsius mandata et investituras remittit. guillelmus autem dux apulie eidem fidelitatem renovat de hiis que fecit ecclesie compostellane et lucane. capitulum xxxviii.

Hic calixtus contra imperatorem henricum processus renovat. propter investituras ut martinus scribit. Sed imperator considerans probitatem pontificis et favore ytalie ad eum. ad cor suum rediens reddit investituras. quas per anulum et baculum conferebat. episcopis et prelatis. et abbatibus et aliis clericis. sic per calixtum reconciliatur ecclesie. ut martinus scribit. Illo igitur tempore ecclesia romana florebat sub prefato pontifice. propter suam nobilitatem et bonitatem. Refert autem cusentinus de ipso. quod eo existente beneventi. sic intima ecclesie venit guillelmus dux apulie et calabrie renovat fidelitatem. ¶ Quamvis autem iste dux apulie fuit guillelmus dictus est supra quia nepos roberti guiscardi. hic est filius filii dicti rogerii. Ricardus autem dicit filium roberti. alii filii. Sed magis placet relatio cusentini. Hic calixtus ob devotionem beati Jacobi. ecclesiam compostellanam decoravit ipsam metropolitanam constituens. suffraganeos eidem tota emeritana ecclesiam vel provinciam que prius galletie erat dedit. ut scribit martinus. Item lucanam ecclesiam pallio honoravit. forte ex aliquo beneficio. calixto per lucenses dirigentes. sive de milicia. sive de quocumque alio adiutorio contra imperatorem. et prefatum antipapam. ¶ Papa igitur calixtus facta pace cum imperatore. cum gratia cleri et populi moritur. et in ecclesia lateranensi honorifice sepelitur. cui successit honorius ii. de quo in sequenti capitulo dicendum.

De hugone de sancto victore. qualiter huius pontificis tempore floruit et qualia scripsit. et de quibusdam principibus terre sancte. capitulum xxxix.

Huius autem pontificis tempore. floret hugo de sancto victore. sic dictus quia ibi fuit canonicus regularis. et de civitate parisiensi natus. ut scribit vincentius. hic doctor preclarus in sacra scriptura consulsit. et in aliis philosophicis disciplinis multa composuit. ad edificationem fidelium. videlicet librum de sacramentis. librum sententiarum. librum qui didascalicon appellatur eo quod in dicto libro. a... per modum interrogationis discipuli ad magistrum. et secundum typum dialogi traditur. qui alio nomine liber de archa noe intitulatur. librum de archa anime. fecit commentum super regulam augustini. fecit et librum qui de artibus et doctrinis vocatur. quia ibi distinguuntur quales doctrine sint appetende. et de doctoribus earum diffinit. et distinguit de omnibus rebus prout distingui possunt. et istud sufficiat quia non principaliter istud hic intendimus. sed contingue tempora fuerunt sancta pontificum. sub fuerunt doctores. Eodem etiam tempore scribit ricardus. quod gotfridus qui post baldwinum assumptus in regem iherusalem factus fuerat princeps edissenus. et galerianus cognatus eius capti sunt a balat admirato. sive aliuuldo rege bal alaps de gente turcorum. ¶ Eodem autem anno. rex baldwinus capitur. ab eodem balac et omnes isti 3. dicti balac in uno castro inimicissimo includit. Ubi considerandum est divina providentia sive divinum iudicium. quia non est confidendum in bellis. sed in divina victoria bellis. et quia forte gloriabantur in bellorum negotiis. modo fecit deus cognoscere ipsorum gloriam quod dicit ricardus. amisisse anno MCXXIII. ¶ hoc etiam tempore calixti pape. Sed in eodem anno fecit deus in eis cum temptatione proventum. ut ad agrediendum non deficeret quia ut ricardus dicit. ridecerunt in munitissimo castro inclusi et mirabiliter de ipso evaserunt illesi. licet diversis modis. Ultimo vero gotfridus dictus contra hunc cum balac conflixit in quo bello balac graviter vulneratus occubuit. cuius caput in signum victorie in iherusalem est delatum ut scribit ricardus. De magnis terremotibus qui isto tempore fuerunt in diversis partibus mundi

UVA.BHSC

di. et de effrenibus qui post hoc sunt secuti. et de quadam declaratione contra impenitentes capitulum. xxxvii.

Hoc etiam tempore in syria et palestina. magni fuerunt terremotus. ita ut multe nutarent civitates. ut scribit cisterciensis. Similiter audit in gallia et in italia post quos mortuus alexius imperator. cui successit kalo. iohannes filius mortuus etiam isto tempore calixtus papa. 2us et post modicum tempus imperator henricus in illo reclito filio. in quo fere tradunt historie quod degeneravit imperium. qui inhoneste patrem tractavit et mori fecit mousfent. Et attende hic quod quatuor imperatores. fuerunt de uno stirpe descendentes. et de genere saxonum ut supra patet videlicet conradus henricus primus henricus 2us. et henricus 3us. demum agitur et magno mutatur tramatur genealogia saxonum et transit ad alios genus. ut infra apparebit. de lotario qui imperio henrico successit. hec igitur ad presens sufficiant. de calixto dicta. et de hiis. que suo tempore sunt gesta. et ad alium pontificem accedamus. cuius tempore multe facte sunt novitates. De honorio 2o et cetera pontifice. qualiter mortuo guillelmo investivit rogerium. filium rogerii de ducatu apulie. quia guillelmus sine filiis moritur et cetera quod capitulum xxxviii.

Anno domini mcxxvi. et ab urbe condita mdccclxxxvii. Honorius 2us. natione bononiensis in summum pontificem assumitur. Sedit autem annis 5. mensibus 2. diebus 3. et cessavit diebus 7. hic post suam canonizationem requisitus a baronibus regni apulie. descendit in italiam. requirentibus eum ut rogero comite sicilie ducatum apulie deffendat. quia ipsum dicti barones tueri non poterant. ut scribit martinus quia istud castrum beneventum heret ad ecclesiam romanam pertinet. et quoniam ad summos pontifices. inde declarandum super verba historie. Supra eo dictum est quod robertus. guiscardi unum fratrem habuit. qui rogerius est vocatus. Isti igitur duo fratres devicerunt regnum et diviserunt quod sibi et unam partem habuit rogerius videlicet siciliam quam devicerat a sarracenis. magnus rogerius dictus est comes. Reliquam terram hoc est calabriam apuliam. et antiquam campaniam que hodie nuncupatur terra laboris. regionem beneventanam que antiquitus samnia dicebatur atque tiburtina ubi est aquila que per se proprie vocatur in historia longobardorum robertus guiscardi sibi retinuit. quam sibi subiugaverat. dictus robertus. ut supra patet tempore nicholai 2i. qui et cetera. de isto igitur roberto. descendit guillelmus qui homagium fecerat calixto. et multis pontificibus ut iam dictum est. Hic igitur guillelmus in parte roberti guiscardi. anno primo moritur sine filiis ut scribit ricardus et cisterciensis. et inde rogerius consobrinus eius qui de rogero fratre roberti. guiscardi descendat. et comes vocabatur sicilie occupavit ducatum apulie. tamquam rem iure hereditario competentem. Dehac igitur occupatione scripserunt barones honorio supradicto. ut se opponeret ad deffensionem ducatus. ipse ut venerit in aquilam et baronum fraudem cognoscens. habito sapientum consilio. rogerium recepit in gratiam. ut scribunt martinus et cisterciensis et facto homagio et fidelitate iuramento firmata. de ducatu apulie ipsum investivit. Quomodo ex hac investitura sicilie una domino et vocabantur comites et duces sed ad modicum tempus regis mutaverunt nomen comitatus in regnum quod sub honorio duos patriarchas deposuit et de electione lotarii. 39m

Et sic factum est dominium unum licet sub duobus nominibus dignitatum videlicet ducatus et comitatus. Nondum enim nomen regis sortitum erat. sed completo dominio tunc rogerius ut ricardus scribit et etiam cisterciensis se regem vocari mandavit et multos nobiles ne sibi in hoc fere erant contrarii compescuit quia vero suum proprium dominium erat sicilia. inde fortunatus ut nomen regum obtinet sicilia. apulia in suo antiquo nomine remanente et in partibus aliis ut inferius tradunt historie et hec de regno sicilie dicta sufficiant. ad declarationem status ipsius. Scribit autem martinus de isto honorio papa. quod duos patriarchas deposuit quia inventi sunt fomisse scismaticum. henricum. et burdinum. Hic honorius venit in urbe regressus post mortem henrici. quia germanus eius imperio le deserverat. suos legatos misit in theotoniam pro pacifica electione facienda. unde convenerunt principes in loco debito. et communi assensu lotarius dux saxonie. eligitur et a fredrico archiepiscopo coloniensi benedicitur et inungitur quod est intelligendum. quantum ad regnum alamanie. ubi argentea corona coronatur. De quibusdam mirabilibus que fuerunt in pago suessionis de quibusdam monstris et prodigiis que apparuerunt in aliis partibus gallie. de ludovico qualiter gratiose regnum francorum gubernavit. 40m

Huius autem pontificis tempore quedam in pago suessionis apparuerunt mirabilia quibus ex devotione gentes confluxerunt ut scribit vincentius. nam circiter .c. iii. invenimus efficaciam invenisse. in devotione. quia habebant in beata virgine. sed precipue tres puelle que in integrum sanitati redduntur. Refert etiam quedam monstra mirabilia quod circa mulieris cinula. partim habuerunt geminis corporis qui ad se corporibus seu membris appellabant. In barbania quidam miles fuit in gemblacensi parrochia provincie gallie dum pro familias die dominica in figura sed eum molis faceret pro usu familie. subito missa in dignatione dei farina arsit in carbones et magis domine hoc etiam tempore ludovicus philippi filius. qui ab hugone francie regnum gratiose gu

UVA.BHSC

renat. de quo multa virtuosa scribit ricardus quod fuit vir misticus et liberalis. qui et multum regnum suum dilatat. De bello quod habuit ludovicus cum rege anglorum. De morte balduini regis iherusalem. et quis eidem successit in regno. et de principatu antiocheno capitulum quadragesimum primum

Habuit cum bellum cum henrico rege anglorum. in quo et succubuit propter aliquorum suorum seditionem. Isto etiam tempore ut scribit ricardus dominus ildibertus claruit. qui primo cenomanensis episcopus ab inde archiepiscopus turonensis fuit autem in metrificando specialis et gratiosus. Hoc eodem tempore baldoinus rex iherusalem moritur ut scribit ricardus. cui succedit filius comitis andegavensis cum filia dicti baldoini regis. quam in uxorem accepit. qui postea est rex iherusalem. atque gotifredi. Hic autem baldoinus cum esset a causa. antiochenum principatum. regno iherosolimitano adiunxit post mortem magni boamundi principis antiochie de quo dictum est supra. filiam suam tradidit boamundo. filio dicti boamundi. antiquioris et eiusdem nominis dotis. dictum principatum restituit. Sed dicto boamundo minori a paganis siue sarracenis. occiso. raymundus frater guillermi ducis aquitanorum qui filiam dicti boamundi in uxorem accepat. ut scribit ricardus. in principatu antiocheno succedit. Isti eciam nobiles concilio turonensi. celebrato per urbanum ii^m ut supra pro forte cruce acceperant. et alios principes qui primo transfretaverant subsecuti fuerunt

De multis episcopis et abbatibus qui isto tempore floruerunt deque dam arnulfo qui rome predicabat contra divitias clericorum de quibusdam prodigiis que apparuerunt in ytalia et gallia capitulum xlii^m

Hoc etiam tempore multi episcopi et abbates tam in ytalia quam in gallia claruerunt ut tradunt historie. Hoc etiam tempore scribit cussentinus quod in urbe fuit quidam predicator nomine arnulfus vir dum ante fuit clericus secularis vel monachus an heremita non specificatur. qui predicabat contra divitias et superfluitates clericorum quem multi optimates sequebantur. clerici favebant tandem ob odium clericorum mala morte periit. Huius etiam pontificis tempore manuel ut dicit cussentinus. in urbe regia hoc est constantinopolim imperat. Hoc eciam tempore tota inundat ytalia. in gallia etc. tanta fuit siccitas. ut flumina lacus et fontes siccarentur. Ignis quoque per rimas terre sic intrabat. quod nec imbribus nec frigore nec aliqua cuiusque arte extingui poterat quin exiret aliqua scintilla non igitur honorius

qui predica[illegible] cor predicat[illegible] superfluitates de clericorum mala morte periit [illegible]

de siccitate magna

de igne mirabili

imperator rome moritur. et in ecclesia sancti Johannis de laterano. que et constantiniana vocatur. honorifice sepelitur.

Capitula .xx. libri huius historie.

De innocencio ii^o et clxxi pontifice. quomodo electus est in discordia. et per nalli[illegible] qualiter pugnavit contra regem sicilie. qui a favebat petro leonis. sed non bene eidem cessit. p^m

Qualiter innocencius in franciam vadit ac concilium ibidem celebrat. et contra petrum leonis sinandum renovat. et quomodo scripsit lotario. 2^m

Qualiter ad petitionem baronum. et regis concilium celebrat. apud ramys. et ad ponitur quomodo lotarius. venit in ytaliam. et currit innocencio. redeuntem. romam. capitulum iii^m

Qualiter veniens. lotharius Romam. cum innocencio. totam per petri leonis extirpat. quomodo ipso coronato. cum suo exercitu. vadit contra rogerium et praevalet. et de samnium. et post. capitulum 4^m

Quomodo dominus papa et imperator. post victoriam redierunt. in propria et qualiter post redditum re[illegible] cum nominate fuerit super senatum conducente papa. ~~[illegible]~~ et lothario comite in germania. capitulum v^m

De plus et certoaldo. qui isto tempore floruerunt. De morte henrici regis anglorum. et qualiter stephanus. regnum cum fraude surripuit. filie dicti regis. Capitulum vi^m

De celestino 2°. et clxxii. pontifice. quomodo circa tempora ista floruerunt. civitas edissena. capta fuit a sarracenis. per regem alaph. et de malis. que inflixit paganis. capitulum vii^m

De tempore quo fuerunt. in prosperitate pagani ultramare. a tempore gotifredi. usque ad tempus istius principis. de quo modo agitur. viii^m

De rogerio rege sicilie. qualiter reconciliatur ecclesie. vadit contra sarracenos. et de matrimonio. quem rex ludovicus ~~[illegible]~~ contraxit cum filia ducis aquitanie. capitulum nonum

De lucio ii^o. et clxxiii. pontifice. de quo pauca dicuntur. quia parum vixit suo cum tempore dominus floruisse. petrus baalardi. in gallia cuius contra cuius doctrinam. insurrexerunt episcopi et abbates. capitulum decimum

Qualiter dictus papa quendam locum sibi elegerat ad plantandum cum suis discipulis. quomodo factus est monachus et quare. quomodo bernardus crucem predicavit. de corrado electo in imperatorem. capitulum xi^m

Queritur quis fuit iste corradus. et solutio. quomodo iuit ultramare. cum gallicis. de in quo sunt omnes andegavensis. contra iste pluvium regem. et de multis aliis. capitulum xii

De eugenio iii. et clxxiiii. pontifice. qualiter assumptus est et quis fuit et quomodo se transtulit ad monasterium farfense et quare. 13^m

UVA.BHSC

Qualiter redijt ad urbem. et postea se in franciam transtulit. et causa ponitur quare ibidem concilium celebrauit. michaelemque pro diuersis mandauit contra sarracenos. xiiii[m]
Qualiter ludouicus cum magna multitudine gallicorum transfretat fredericus autem barbarossa. non domino electo vadit ultra mare et multa passi per uia. capitulum xvi
Qualiter ludouicus cum sua gente. et militibus templi vadit contra damascum non tamen bene eidem cessit. et inde rediens ingelliam uxorem suam repudiat. Capitulum xvii
De ricardo de sancto uictore. qui isto tempore floruit. qualia scripsit qualiter eugenius redijt in ytaliam. de balduino .3°. rege ierusalem. de sicne de temporibus. et de multis alijs. cap[m]. xviii.
De anastasio. iiij°. et clxxv. pontifice. et uirtuosis operibus eius. de morte regis stephani et qualiter henricus occupauit regnum. quod sibi debebat de iure. capitulum xix
De potentia henrici ex parte patris. videlicet ratione regum. ratione patris ratione uxoris. et de actibus ipsius uirtuosis. et de anfonso rege hispanie. xx.
De adriano iiij°. et clxxvi. pontifice et actibus ipsius uirtuosis. et qualiter contra urbem processum fuit et quare quomodo excommunicauit regem sicilie. et quare ipse de frederico primo. cap[m]. xxi.
De actibus uirtuosis frederici. et qualiter coronatur ab adriano. de turbatione exorta inter romanos et familiam imperatoris. quomodo adrianus postea transtulit curiam in aliam ciuitatem. et de castro media cosino. capitulum. xxii
De quibusdam alijs actibus eius bonis. qualiter sol obscuratus est suo tempore et quis effectus secutus est. de quibusdam nouitatibus quas fredericus fecit 23[m]
De ricardo monacho. magno scriptore historiarum qui isto tempore claruit de actibus strenuis scriptis. quos isto tempore composuit. et de aliquibus frederici imperatoris. capitulum. xx 24[m].
De alexandro. 3°. et clxxvii. pontifice. quare magna discordia fuit. cum frederico primo et causa ponitur propter quam iam in galliam se transfert. capitulum. xxv.
De malis que exorta sunt. ex ista discordia. et de 4or. scismaticis. qui se pro papa. gesserunt qualiter fredericus venit contra regem francie. sed non bene eidem cessit. capitulum. xxvi
Qualiter fredericus de francia vadit in lombardiam et postquam vexat. mediolanum obsedit. et capit et contra alias ciuitates. similiter nec potuit de translatione corporum magorum in theutoniam. xxvii.
Qualiter multa collegia aliquando fuit abiecta per istud scisma. de magnis terremotibus. qui fuerunt in diuersis partibus. de magistro petro sinarum qui isto tempore floruit. xxviii
De theobaldo. archiepiscopo cantuariensi et pro doctore. qui istius pontificis tempore in anglia floruit. cui successit beatus thomas. de quo magna dicuntur circa suum martirium. xxix
Qualiter henricus rex anglie. nuncios mittit ad alexandrum. ad purgandum se de morte beati thome. et de reedificatione ciuitatis. mediolanensis. et qualiter lombardi. edificauerunt alexandriam. 30[m]
Qualiter alexander concilium celebrat. apud turonis ubi sit de concordia. tractatum imperatoris cum papa. et ubi fredericus reconciliatur. et de reditu ad urbem. capitulum xxxi.
Qualiter alexander veniens. ad urbem concilium congregat. omnibus scismaticis mala morte finientibus. vitam qualiter facta pace. sit passagium. et tota quasi terra sancta recuperatur. xxxii
De lucio iij°. et clxxviij. pontifice. qualiter cum frederico primo semper pacem habuit et quomodo ciuitas luce. in moneta multum honorauit 33[m]
Qualiter fredericus tempore istius imperatoris. vel pontificis reconciliatus est integre cum lombardis. quibus de pacionibus ante suum passagium. qualiter vadens ultra mare. sancta in flumine submergitur. xxxiiii[m].
Quod tempore huius pontificis. henricus eius in imperatorem eligitur. qualiter hic pontifex concilium celebrat. apud veronam. ibidem quoque moritur. de magistro petro manducatore qualiter hoc tempore floruit. cap. xxxv.
De ioachim abbate calabrie. qualiter tempore huius pontificis. multum huic gratus fuit et qualia scripsit. et unde sui ordo trahit originem. 36[m].
De achon per quos fuit recuperata. de philippo rege francorum et rege anglie ricardo. qualia fecerunt in terra sancta isto tempore. 37[m].
De urbano 3°. et clxxix. pontifice. qualiter tempore suo rex ricardus rediens de ultramarinis arrestatus fuit in austria et quare et postea dimissus. capitulum xxxviii
Qualiter rex philippus redijt post recessum regis ricardi et quomodo saladinus hoc facto venit in iudeam. et aggressus ierusalem cepit eam. eo tempore obscuratus est sol. de magnis prodigijs que apparuerunt in gallia. cap. xxxix
Qualiter illa prodigia insinuarunt fuerunt discordie inter duos reges. predictos et quomodo rex ricardus de sua sagitta occiditur in ista guerra et de multis alijs. xl[m]. capitulum
De gregorio. viij°. et clxxx pontifice. quomodo zelans pro terra sancta venit in tusciam et facta pace inter ianuenses et pisanos. pisis moritur. cap. xli
De clemente. iij. et clxxxi. pontifice. et operibus eius virtuosis. qualiter henricus coronatur in imperium vadit neapolim sed propter epidimiam inde recedit uxore motiua. qualiter contrahit cum domina constantia. capitulum xlii[m]
Describitur hic origo huius domine constantie. et referuntur hic diuerse opiniones. et quod rex guillelmus de 2a. ubi duplex inter opiniones ponitur. 43.
Ponitur hic alia diuersitas opinionum contra predictam dominam utrum fuit soror vel filia. regis guillelmi 2. et qualiter henricus imperator regnum

de magro petro comestore

magr petro lobar

C° ... magistro

UVA.BHSC

mortuus est et pacifice possidet. cap. xliiii

Solvitur hic quedam questio de matrimonio qua
liter captus fuit cum aliis. quo tempore natus
est filius domine constancie de henrico qui dictus
est fredericus 2us. capitulum xlv

De celestino iii. et clxxxi. pontifice. quo
modo coronasset henricum. De operibus huius pon
tificis virtuosis et de tempore quo henricus im
peravit. capitulum xlvi

Qualiter celestinus imperatore vixit. cum henri
co per aliquod tempus sed postea male propter ma
la opera eius. propter quod etiam per papam granum inno
dacione excommunicationis innodavit. quamvis
alias fuit probus. capitulum xlvii

De innocentio ii. et clxxxi pontifice. quomodo
electus est in discordia. et prevaluit quomodo pugna
vit contra regem sicilie qui favebat petro leonis. sed ro
bur eius cessit. capitulum primum

Anno domini MC

xxxi. et ab urbe condita MDCCC
lxxxiiii. Innocentius ii. natione
Romanus ex patre Johanne de regione transtiberi
na. in cathedra petri sedet. Sedit autem annis
xiii. mensibus vii. diebus viii. et cessavit die iii. ut
martinus scribit. Hic processit contra rogerium
regem sicilie. et ducem apulie eo quod fovisset
petro leonis. qui se papam fatebat. cum eo fuit
electus a minori parte. et innocentius autem a ma
iori et saniori. sed non bene cessit ei quia contra eos ro
gerius prevaluit. Hic autem petrus leonis fi
lius dicti fuisse. cum quidam cardinalibus et cum po
tentia suorum parentum prevaluit in urbe que
alii et romani eum favebant. petro corrupti
pecunia. ab ipso quam habuerat de spoliis ecclesie
quia de omnibus principalibus ecclesiis urbis thau
rum accepit. ut de sancto petro unde accepit
unum crucifixum aureum et coronas penden
tes. et totum thaurum auri et argenti. cum lapi
dibus preciosis asportavit violenta manu.
et sic omnibus aliis ecclesiis fecit. Sic ergo cum po
tentia parentum et pecuniarum prevalebat in
urbe contra innocentium qui se recollegerat
cum sanioris et maioris parte. cardinalium in do
mibus frangepanensium que erant prope colisseo.
Qualiter innocentius in franciam vadit. et concilium
ibidem celebrat et contra petrum leonis sententiam
renovat et quomodo scripsit lotario cap. 2m

Innocentius autem considerans potentiam petri
leonis. cum maiorem recedit de urbe.
cum cardinalibus sibi complicibus. Petrus
autem leonis in civitate manet cum suis. seque
papam gessit. vel genuit et ut anacletus vocaretur
iussit. Intrans igitur innocentius mare. cum
tribus galeis transit in galliam dampnata parte
petri leonis cum ipso. Dictum autem innocentium
cum pervenisset in galliam. rex francie ludovi
cus. cum debito suscepit honore. Cum autem esset

in francia scripsit lotario iam electo in imperatore
ut eis subveniret ecclesie. Ille autem suos legatos
gratanter recepit et se ecclesie ad eius mesit peticionem paratum
obsequi iuxta votum. Sed interim innocentius in clarami
monte concilium celebrat. et ibidem sententiam reno
vat contra petrum leonis. suosque sequaces. ibique et
constitutionem fecit. quod si quis suadente diabolo manus
violentas. in clericum monachum vel conversum iniecerit. se
tentia excommunicationis incurrit. ne ab ea posset absol
vi nisi per curiam Romanam. ut etiam continetur quia habes xvii
q. iiii. c. si quis suadente. qualiter ad peticionem
baronum et regis. concilium celebrat apud remis
et qualiter disponitur quo lotarius venit in ytaliam et oc
currit innocentio. parte petri leonis redeunt romam cap. 3m

Anno autem quarto sui pontificatus. ad peticionem
regis et baronum. aliud celebrat concilium
remis. propter novitates que in regno fran
cie contingat illis diebus. refert enim vincencius. quod
rex francorum ludovicus supra nominatus. duos filios
habens philippum videlicet et ludovicum. philippum autem
tanquam primogenitum instante infirmitate ante
mortem coronavit in regem sed morte subita mortuus
prius. precipitatus de equo. quo defuncto ludo
vicum minorem natu in dicto concilio innocentius papa
iussit prius coronavit in regem. multaque alia sunt per
tractata in dicto concilio. pertinencia ad pacificum statum
regni. ad quod quidem innocentius conabatur propter be
neficia sibi collata contra partem petri leonis. huius
temporibus lotharius rex alemanie et in imperatore
electus cum magno exercitu venit in ytaliam cum
archiepiscopis et episcopis occurrit innocentio. redeunti
de gallia. in introitu lombardie ipsumque debite
honorifice usque romam. Qualiter veniens lota
rius romam cum innocentio totam partem petri leonis ex
tirpat quo ipso coronato cum suo exercitu vadit
contra rogerium et prevalet et de Januensium et pisanis. cap. 4m

Intrantes urbe tota parte petri leonis extir
pat et dictum innocentium in sede petri collocat
petro leonis fugato. Tunc adveniente
sollempnitate paschatis. in ecclesia lateranensi ut scri
bit martinus. lotarius ab innocentio in imperatorem
coronatur. Hic post suam coronationem zelo dei
ac fidei tanquam verus catholicus et ecclesie advo
catus vires imperii. demum convertit et contra rogerium
regem guerram movet movet et guerram. unde con
gregato exercitu. una cum papa innocentio apu
liam potenter intravit ut scribit dictus martinus
ac fugato dicto martir rogerio in siciliam ducatum
apulie sibi abstulit. et comiti raynonio tradidit
huius victorie pisani et Januenses magnum prebue
runt auxilium propter quam dictus innocentius. ipsorum
ipsum dignificavit ecclesias. quia ecclesiam Januen
sem que erat episcopalis fecit metropolitanam que prius erat
suffraganea archiepiscopo mediolanensi. sed et episcopus
hoc idem fatidest. et super hoc fecit ipsorum
mare in sardinia. quomodo papa et imperator
post victoriam rediit in papa et qualiter post
reditum ipsorum romam novitates facte sunt super sena
tum contra dictum papam et lotario in germania exercitu cap. 5m

Concilium celebratur

non quo sunt institutus canonicare diabolo

de mala morte

anti ppa et de tum ... restitutio

ppa iubet ...

ecclesia suffraganea metropolitana

filius cardinalis ... et insignia ... de favore de spolio ecclesiarum

ppa fugit ... in frantiam

UVA.BHSC

Mortui autem domino Sugerio regis consilio in Italia ad propria redeunt. Papa quidem Rome ubi celebrato solempni concilio. Post aliquod tempus moritur et in ecclesia Lateranensi honorifice est sepultus. qui in concha porfiretica miro opere sculpta. Sedit etiam de quo Martinus quod totum illud renovavit ecclesiam et alias restauravit. Aspolius pape Leonis. qui in exilio mala morte vixit. finivit tamen vitam suam. Set et Lotarius versus Theotoniam vadit ibidemque parum super vivens moritur plenus fide et devocione. Ad Romanam etiam ut Martinus scribit super vixit autem in morte Lotario memorato. Scribunt autem Martinus et Cistercius quod post tempus Lotarii in Theotonia Romanorum novitate facere circa statum senatus Innocencio papa in contrarium renitente. Cum facto, Lotarius subvenire non potuit. tamen quia pugnans contra Boemos quorundam principum suorum tradicione magnam stragem suorum militum passus est. tamen quia modicum tempus de medio ~~sublatum~~ sublatus est. De philosophis et doctoribus qui isto tempore floruerunt. De morte Henrici regis Anglorum et qualiter Stephanus regnum in fraude surripuit filie dicti regis. capitulum vi.

Istius autem pontificis tempore. floruit Gilbertus Porretanus. ut historie contexte tradunt. dictus ubique quia in qualibet scientia videbatur peritus de Britannia natus. ut scribit Ricardus. Sed postea episcopus factus est laudunensis in quo statu parvo tempore vixit. Huius etiam pontificis tempore Henricus rex Anglorum obiit anno domini M.C.XXXVI. ut idem auctor Ricardus scribit princeps famosissimus moritur. cum dolore et planctu maximo sui populi. cum Stephanus succedit nepos eius. quadam violencia contra filiam dicti Henrici. cui debebatur regnum que comitis Andegavensis uxor erat. huic comiti filium genuit nomine Henricum. ex filia regis Anglie natus. iuvenis strenuus maximus. et in moribus compositus. Huius etiam pontificis tempore luna passa est eclipsim anno videlicet M.C.XLI. et hoc in mense aprilis. die xv. contra principium noctis colore sanguineo . Huius etiam tempore Ambrosius (?) remensis in Gallia plurimus clarebat. Porretanus discipulus sed doctrina non impar. qui probe suis temporibus fama sue florens. ut Ricardus scribit promotus est in episcopum Biturricensem. assumitur modico tamen ibidem spacio tempore vixit magister suus vixit. hiis etiam diebus magistri multi claruerunt in Gallia. ut idem auctor narrat. Hugo de sancto Victore Supius noviatus vixisse dicitur claustri extimus qui quidem post mortem sue. Ad peticionem Ludowici regis Francorum ierarchia beati Dionisii in libello exposuit. planavit sermone ut Vincencius scribit. De celestino II° et Lucio II° pontifice quomodo quidem tempore istius tunc Edissena capta fuit a Sarracenis. per regem Alapie. et de malis que multis da-

mus Capitulum septimum.

Anno domini M.C.XLIIII et ab urbe condita M.DCCC.XCVI. Celestinus II. natione Tuscus. de castro Felicitatis in assumptus ... pontificem. Sedit autem mensibus V diebus XIII. et cessavit in diebus XIIII. De isto autem pontifice pauca inveniuntur nisi quantum infra dicetur quia in papatu modicum vixit. Sed quod vitam suam pacificam deduxit. et quod mortuus in ecclesia Lateranensi sepelitur. Sed contra tempora istius historie tradunt. regem Alapie. dehinc tirannum expugnasse civitatem Edissenam. que in sacra scriptura arath appellatur. quidem regione in Mesopotamia. ut patet Genesis X. Qua capta ut scribit Ricardus. omnes Francos quos ibidem invenit. aut morte aut servitute dampnavit. Archiepiscopum non Latinus. eius toto clero quia Christum abnegare noluit decollari mandavit. et sanctitas que ab altero rege eiusdem ortodoxo decorata fuit. in corpus ante suam passionem exclamavit. dixit ut in ecclesiastica hystoria. libro ... traditur paganis a gentibus profanatur. exhortor autem tam sanctitas est nimium debilitata. in partibus orientis per quam tamen tracto perdicatur crux ad subveniendum terre sancte. De tempore quo fuerunt Christiani in prosperitate ultra mare a tempore Gotofredi. usque ad tempora istius principis de quo modo agitur capitulum VIII.

Fuerunt autem Christiani in prosperitate. in dicta terra a passagio tempore principum Francorum. facto anno M.C. sub Pascali II°. usque ad tempora ista. et sub IIII. regibus in Ierusalem. de quibus dictum est supra capitulo IIII°. regnavit autem Fulco comes Andegavensis tale accidit infortunium quia ut leporem insequitur equo precipiti moritur. post quem Balduinus puer filius eius. in regem Ierusalem tamen assumitur ut Ricardus scribit. De Rogerio rege Sicilie qualiter reconciliatus ecclesie vadit contra Sarracenos. et de matrimonio quo rex Ludowicus contraxit cum filia ducis Aquitanie capitulum nonum.

Hoc etiam tempore tradunt aliqui historie quod Rogerio Sicilie regi recounciliato ecclesie sub papa Innocencio secundo sub papa Celestino principatum ac restituto eius ducatu Apulie exercitum navalem congregat. et vadit contra Sarracenos in Africam regem tunicii tributarium facit. Rex Guillelmus postea renovavit et modernis temporibus rex Karolus de iure petebat quod et vincisset. si non fuisset passus Latinam. Hoc etiam tempore vel contra Ludowicum iunior rex Francorum qui fuit VII. ab Hugone de Magno ... uxorem accepit apud Burdegalam dominam Elionor. filiam Guillelmi ducis Aquitanie. qui in eadem mortuus fuerat apud sanctum Iacobum in peregrinacione. et hec unica erat patri

Margin notes (left): in tempore mortis — Natus facit mutacionem ... pape — Gilberto — eclipsis lune — ponte et exposicione ... ecclesie beati Dionisii

Margin notes (between columns): de castra ... — et destructione civitatis et occasione favoris — et capitula

Margin note (right): ab alga...

UVA.BHSC

iste heres erat ducatus et inde dictus rex dux aquitanie appellatus. ut scribit ricardus.

De lucio ii°. et celestino ii°. pontifice. de quorum tempore dicitur quod pace vixit suo tempore dicitur floruisse petrus baalardi in gallia qui contra nam insurrexerunt episcopi et abbates capitulum x^m

Anno domini m.c.xlv. et ab urbe condita m.d.ccc.xcvii. lucius ii°. natione bononiensis ex patre alberto in cathedra petri sedet. Sedit autem mensibus xi. diebus iiii. et cessavit diebus vii. Hic autem presbiter cardinalis sancte crucis in iherusalem totam illam ecclesiam a fundamentis renovavit et claustrum fecit ut martinus scribit. De hoc etiam pontifice pauca dicuntur quia parum sedit. In pace tamen eo tempore quo vixit finivit moritur et in ecclesia lateranensi moritur sepelitur. Huius tempore floruit in gallia petrus dictus baalardus ut ricardus scribit hic philosophus preparatorius et doctor famosissimus in gallia. quedam opuscula scripsit quadam subtilitate tradita. ex quibus quia quedam dixit que consona fidei non videbantur. ut scribit vincencius presente ludovico rege congregatio facta est episcoporum et abbatum religiosorum contra ipsum. sed quis improbat doctrina propter quod coactus est renovare. et tunc ut historie referunt fit monachus cluniacensis qui tamen abbas ut scribit ricardus erat alicuius religionis.

Qualiter dictus philosophus quendam locum sibi elegit ad habitandum cum discipulis quomodo monachus fit et quomodo beatus bernardus crucem predicat de conrado electo in imperatorem capitulum xi.

Recessit ergo cum suis discipulis sibi querendo locum super secana sede voluit qui quondam monasterium quod ipse construxerat et paraclitus appellabatur ubi et moniales esse instituit et adhuc hodie perseverant sed ipse ut dictum est talis premia suo rerum operum. factus cluniacensis monachus. apud cabilionem vitam finivit. et in basilica beati marcelli martiris sepelitur. quod corpus ferentes sui discipuli aliquos dies corpus ipsius furtim arripitur et ad dictum monasterium est translatum ut idem ricardus scribit. Eodem etiam tempore post illa ludibria facta per turcos in edissa civitate dictus scribit ricardus. in gallia crucem predicat conradus qui in imperatorem a principibus assumitur post mortem lotharii crucem accepit. cum multitudine alamanorum iungit se baronibus gallie ad transfretandum ut scribit iste martinus quis autem fuit iste conradus vincencius tradit etiam talem historiam quia nepos henrici et ex sorore natus sed ex qua parte germanie non de bene clarum per historias notas. quedam tamen cronica alamanorum asserit ipsum fuisse suevum

Queritur quis fuit iste conradus et solvitur. quomodo ivit ultra mare cum gallicis de hiis que fecit comes andegavensis contra stephanum regem et de multis aliis. capitulum xii^m

Hic autem fuit conradus iii. respectu imperatorum sed primus quantum ad reges. transiit ergo cum suis germanis et gallicis. ipsorum tamen passagium prosperatur. quia tunc fuit capta ascalona civitas philistea. et iherusalem regno adiuncta sub rege gotifredo baldwino regnante. dictus autem conradus de ultramari rediens ad germaniam infirmatus moritur et sine benedictione imperiali. ut scribit martinus unde non fuerunt numerandi reges germanie sed unus solus imperator. Circa etiam ista tempora gaufridus comes andegavensis. ut scribit ricardus contra stephanum regem anglie bellum movet. et ducatum normanie ipsi eidem abstulit. favente ludowico rege francie. Causa autem istius belli movendi supra dicta terra quia filia regis anglie habebat in uxore cui debebatur regnum de iure. Eodem etiam tempore alexius ii°. constantinopoli imperat. ut scribit ricardus cuius tempore transeuntes gallici et germani. insidiis imperii predicti ipso. ut historie referunt. quia ad instruendum panes farina cum calce ex quo multi de exercitu perierunt. ut ricardus et martinus scribunt. propter quod causa deus ipsum puniuit quia sicut gens exercitus passa est et ipse mala morte interiit. cui successit andronicus nichilominus cum exercitu transiit et imbellis deus ipsius administravit virtute. ut dictum est supra de ascalona.

De eugenio iii°. et anastasio iiii°. pontifice. qualiter assumptus est et quis fuit et quomodo se transtulit ad monasterium farfense et quare capitulum xiii^m

Anno domini m.c.xlvii. et ab urbe condita mill. dccc.xcviii. eugenius iii^us in cathedra petri sedet. hic natione pisanus. et ordinis cisterciensis abbas sancti anastasii extra urbem fuit. sedit autem annis viii°. mensibus iiii. diebus x. et cessavit di. vi. Hic ex improviso dum cardinales essent inclusi. in monasterio cesarii de urbe. ad electionem pontificis non bene concordarent videntes istum abbatem reverende senectutis et sancte fama vite cognoscentes eum in medium quasi communi inspiratione dirigunt vota sua statim ipsum in summum assumunt pontificem. Inde sede constitutus refert martinus propter metum senatorum qui contra voluntatem predecessoris sui fuerat electi apostolorum ad farfense monasterium se transtulit ibique notatis cardinalibus et prelatis. munus consecrationis accepit. hic papa bernardo notatus est ut scribit vincencius quia beati bernardi clarevallis abbatis in conversatione filius erat. quod deus et simplex erat ipsius erat. et vita mirabile ostendit per suum grata infirmitatem et similiter

qualiter rediit ad urbem et postea se in franciam transtulit et cum pontifice et qualiter ibidem generalem celebravit concilium et principibus mandavit contra sarracenos. capitulum xiiii^m

UVA.BHSC

Hinc redeunti ad urbem scribit martinus quod clerus et plebs romana occurrit cum letania cantans. benedictus qui venit in nomine domini. Unicus enim dicit. iordanem patricium et senatores provocat contra ipsum unde coactus est se in franciam conferre. vel transferre. ¶ Martinus autem dicit quod venit ad dictam regionem ludovico alludovico per predicta inductus. quod utrumque esse potuit. qui rex audiens ipsum non esse passurum a romanis subiecit eidem. explicata causa sic princeps devotus ecclesie et pro fide catholica strenuus propugnator. ¶ Ad quod quidem commonitus fuit et instigatus ex parte beati bernardi. ¶ Veniens autem eugenius papa in galliam a ludovico gratiose recipitur et ad suam petitionem. remis summus pontifex concilium celebrat ibique dampnatur gilbertus qui tunc erat in ecclesia pictaviensis. qualis fuit circa beatum iohannem babtistam speciosissime matrone maculare sunt. ¶ Unde in dicto concilio eugenius per beatum bernardum crucem predicat. crucemque rex ludovicus assumit. simulque principes cum ipso cum multitudine populi. Qualiter ludovicus cum magna multitudine gallicorum transfretat fredericus autem dictus barbarossa non dum electus vadit ultramare et multa passa sunt in via. capitulum xv.

Anno domini m.c.xlvii. ut scribit richardus. Rex ludovicus congregata magna multitudine francorum. aquitanorum et burgundionum. nec non et theutonicorum cum rege frederico primo dicto barbarossa. aliis per alamaniam et pannoniam euntes aliis per provinciam cum comite sancti egidii. et comite engolismensi per ytaliam transeunt et constantinopolim veniunt inde transeuntes intrant armeniam sed ibi deus non accidit ut sperabant quia maior pars populi aut est captivata aut occisa. aut plagis impositis. sed principes evaserunt cum sibi annexis. populo in multitudine omnes portante. venientes autem per mare antiochiam ibi resolutam post paucos dies iherusalem pervenerunt visitatis quibus locis sanctis multa ex eis. transitu maris ad propria redierunt. propter sumptuum defectum inter quos rex fredericus cum sua gente theutonica qui maxime in armenia percussus est. ¶ Rex vero ludovicus cum uxore sua helionora ducissa aquitanie iherusalem remansit. causa orationis solito more peregrinorum ut ricardus scribit. Et attende hic. quod hoc refert ricardus de frederico. quod esse non potest nisi hoc fuisset in principio sue electionis in regem alamanie vel nondum electus. quia constat ipsum coronatum ab adriano quarto qui est tercius ab eugenio. ut iam patebit.

Qualiter ludovicus cum sua gente et militibus templi vadit contra damascum non tamen bene cedit et rediens in galliam uxorem suam repudiat capitulum xvi.

Sed redeundum ad gesta terre sancte. quia post recessum frederici regis germanorum et multorum aliorum rex ludovicus cum adiunctis francorum exercitu. cum populo iherusalimitano et militibus templi damascum aggreditur. sed a damascenis repulsam patitur. sicque usque iherusalem regreditur cum dampno suorum. ¶ Videns quod predictus rex suum adventum non fuisse felicem nec in veniendo nec in stando. cum paucis suorum relicta palestina per se redit non sine magna desolatione terre sancte. ¶ Ad modicum vero tempus quamvis dictus princeps vir fuit virtuosus in hoc tamen maculam meruit ut ricardus dicit quia uxorem suam elionoram ducissam aquitanie repudiavit coniuncta sibi filia ampfors imperatoris sive regis. ¶ Sed in hoc excusant ipsum historie. quod de consilio et assensu eugenii pape. et beati bernardi. et gotifredi episcopi lingonensis fecit illustrissimus vir fortis. aliquo impedimento invento. propter quod sua coniunx esse non poterat. De ricardo de sancto victore qui isto tempore floruit qualia scripsit quando eugenius redit in ytaliam de balduino rege iherusalem de templis et de multis aliis capitulum xvii.

Circa ista tempora floret ricardus de sancto victore sic dictus quia ibi fuit canonicus regularis. hic doctor in theologica doctrina nobis reliquit et tradidit sed precipue librum de trinitate composuit in doctrina clarus et vita. Sermones composuit ad populum et in dedicatione ecclesie quantum ad partes suas mysticas. De domo dei pulcra ad expositionem fecit. ¶ Anno domini m.c.l. ut scribit martinus gratianus monachus de clusio civitatis tuscie natus decretum composuit. ut dicit huguccio. ii. q. vii. c. formam. Eodem tempore iohannes de(?) ... in latinum fertur esse translatus. ¶ Anno domini m.c.li. eugenius papa redit in ytaliam. veniensque roma ubi et honorifice susceptus est. Anno autem m.c.liii. ut scribit ricardus eugenius rome moritur sepultus in ecclesia beati petri. quo tempore balduinus puer vero rex puer fuisset pridem ut supra patet iam adultus cum militia templi. et aliis christianis vadit ascalonam quam fortificant qui sarracenos regno iherosolimitano coniungit. Circa ista tempora traditur historice fuisse iohannem dictum de temporibus qui multo tempore vixit qui fuit armiger karuli magni et vixit usque ad tempora. ista quod fuit spatium. ccclxi. et hoc tempore moritur. martinus tamen dicit hoc tempus completum i anno m.c.xxxix. huius tempore pape eugenii ut scribit martinus in theotonia fuit hildegardis monialis formosissima et spiritualis vite. que inmonialia regimen fecit. Istius etiam pape tempore multiplicata sunt monasteria ordinis cisterciensis in quibus abbates cla-

UVA.BHSC

rissime vite. In diversis partibus floruerunt.

De anastasio iiii° et clxxxvi° pontifice. et de virtuosis operibus eius. de morte regis stephani. et qualiter henricus occupavit regnum quod sibi debebatur. decimum capitulum xviii.

Anno domini mcliiii. et ab urbe condita mdcccc vi. anastasius iiii natione romanus. ex patre benedicto in summum assumitur pontificem. Sedit autem anno i. mensibus x. diebus xxiiii. et cessavit diebus xx. Hic ut scribit martinus. dedit ecclesie lateranensi calicem pulcri operis. pensantem marchas xx. et plurima alia fecit ibidem. Hic etiam fabricavit apud sanctam mariam rotundam novum palacium. et multa alia fecit memoria digna. Pauca autem supra hoc de isto historie referunt. nisi quod in pace quievit sepultus in concha porfirea. ecclesie lateranensis. Istius autem pontificis tempore. moritur rex stephanus sine herede. qui regnum usurpaverat anglie. ut supra est dictum. Henricus autem ut supra est dictum. filius gaufridi comitis andegavensis. erat ~~turonus et cenomanus~~ comes. cuius mater fuerat filia regis anglie. et cui de iure debebatur regnum predictum ex fama sue probitatis. a baronibus requiritur ut transeat in angliam. quia eidem de iure debetur predictum regnum. De potencia henrici ex pluribus partibus videlicet racione regni racione patris et racione uxoris et de actibus ipsius virtuosis. et de amforis rege yspanie capitulum xix.

Hic autem ex successione magna erat potentissimus. quia racione patris ut scribit ricardus andegavensis erat turonus et cenomanus. racione uxoris videlicet helionor. quam acceperat. que coniunx fuerat regis francorum ludovici. [illegible] quam [illegible] annis xv. dictus henricus vocabatur pictavus santhonie lemovicensis vasconus et aquitanus. racione autem matris appellabatur anglicus et normannus scilicet ob reverenciam regalis nominis. ut narrat idem ricardus. postquam in angliam transivit et in regem coronatus est. solidum nomen regni sibi obtinuit et rex anglie ultimo nominatur. Hic autem predictus rex nobilissimus fuit. cuius probitates ricardus tradit. et in sequenti pontifice aliquid dicetur. ¶ Hoc eodem tempore ex inspirato moritur amforis rex yspanie rediens ab expedicione sarracenorum. de quibus magnam fecerat victoriam. constitutus in senectute succedit filius eius. quo mortuo ut idem ricardus scribit fernandus frater eius minor natu regnum adeptus est. De adriano iiii° et clxxxvii° pontifice. et actibus ipsius virtuosis. et qualiter contra urbem processum fecit et qualiter quosdam excommunicavit regem sicilie. et qualiter ivit de frederico primo capitulum vicesimum.

Anno domini mclv. et ab urbe condita mdcccc vii. adrianus iiii natione anglicus. in cathedra petri locatur. Sedit autem annis iiii. mensibus x. diebus xxiiii. et cessavit diebus xx. ¶ Hic primo episcopus albanensis in legacionem in norwegiam missus predicavit verbum dei. [illegible] missus fuit fructuose. quia totam illam provinciam convertit ad fidem. et in lege divina diligenter instruxit. post reditum autem. ut martinus scribit defuncto anastasio. in papam eligitur. Hic propter vulneracionem unius cardinalis. totam urbem usque ad quadragesimam sanctissimo ne supposuit. cessatione [illegible] interdicto. Hic etiam guilhelmum regem sicilie. tamquam sibi rebellem excommunicavit. qui postea absolutus homagium domino pape faciens terram ab ipso sub iuramento fidelitatis suscepit. Hoc tempore fredericus primus dictus barbarossa. nepos conradi. de domo et ducatu suevie originem trahens. ut gesta germanorum et francorum tradunt. ut ipse vincencius belvacensis narrat. in castro nobilissimo. quod stupha vocatur. quod in altitudine quasi ethera tangit. quod etiam copiosa multitudine gaudet [illegible]. venit ad adrianum. pro corona imperii. electus enim fuerat in regem alamanie. et in imperatorem coronandum tempore eugenii pape. ut supra patet. qui regnavit et imperavit annis xxxviii. De actibus virtuosis frederici. et qualiter coronatur ab adriano. de tribulacione exorta inter romanos et familiam imperatoris. qualiter adrianus papa transtulit curiam in aliam civitatem et de castro radicofano capitulum xxi.

Quem referunt historie fuisse militem [illegible] largum. strenuum facundum et moribus actibus suis gloriosum. Anno autem domini mclviii. ut scribit martinus et alii historiarum scriptores. fredericus cum magno gaudio coronatur ab adriano prima pontifice. fuitque fredericus cum adriano magna familiaritate coniunctus. Post coronacionem autem cum familia imperatoris esset in prato neronis. in quadam recreacione. ut mos est temporibus festivis. et post sollempnitates exhibitas. refert martinus quod romani armata manu familiam imperatoris in porta sancti angeli crudeliter invaserunt ipsos usque ad tentorium persequendo imperatoris. sed invalescente clamore theutonici congregati sunt et crudeliter romanos repellunt. multis ex eis prostratis et interfectis. nec non et captivatis. sed ad preces dicti pontificis facta est pax. et sic detenti et capti sunt restituti. ¶ Hic pontifex ut martinus scribit dicitur primus fuisse qui curiam in aliam ab urbe transtulit. civitatem videlicet in urbem veterem vadens. ibidem moram contraxit. ¶ Hic in castro de radicofano. quod est altissimum in tuscia quasi nubes tangens girum murorum fecit. et ipsum turribus munivit. et ecclesie ad patrimonium beati petri. quod castrum de cetero reliquit. comitissa matilda de qua dictum est

episcopus fuit predicator et convertit multos

urbs romana interdicitur propter vulneracionem cardinalis

propter excommunicat papam

romani pugnant [illegible]

propter facit [illegible]

et quod transtulit ab urbe pedum [illegible]

et castrum

UVA.BHSC

1

supra quod fuit tempore Alexandri iii. cap. viii.

De quibusdam aliis actibus eius. Qualiter solis obscuratio eo tempore, et quis effectus secutus est. De quibusdam donationibus quas Fredericus fecit. Capitulum xxi.

Hic etiam multas possessiones contra libertatem ecclesie Romane, ut idem Martinus scribit, a comitibus pro Romana ecclesia comparavit. Hic etiam papa, ut quedam tradunt historie, prohibuit civitatem Tusculanam ne caderet (?) moni… hic quia ipsa placuerebat, ibidem ut infra patebit. Unde et pluries habent licentiam, fecit prohibitionem predictam. Imperator autem moritur et in basilica beati Petri iuxta sepulturam Eugenii pape honorifice sepelitur. Anno domini MCLX, ut scribit Ricardus, huius tempore fuit solis obscuratio ab hora iii et diu durans. Post quam eclipsim, ut scribit Martinus, captum est sepulcrum domini a Saladino soldano Babilonie. Et eodem anno fames valida invaluit in urbe, ita ut rublum frumenti valeret xx solidos provisinorum, quod inquam est auditum ibidem. Quod fuit anno domini MCLVII. Istius etiam pontificis tempore vadens Fredericus Tiburtum et inveniens ipsam dissipatam per Romanos, iussit ipsam restaurari in favorem ecclesie. Veniens autem Spoletum et ipsam inveniens rebellem ecclesie destruxit eam. Unde et tunc tempus adorare studuit favore ecclesie et favit in vita … adiva.

De Ricardo monaco magno historiarum scriptore qui isto tempore claruit. De actibus strenuis Henrici qui isto tempore exstitit. Et de aliis Frederici operibus. ca. 23.

Huius etiam tempore floret Ricardus monachus Cluniacensis, secundum originem Pictaviensis, magnus historiarum scriptor. Fecit cronicam ab Adam usque ad tempora Frederici. Cronicam … de omnibus principibus mundi tradens usque ad tempus regnavit. Isto etiam tempore, ut scribit idem Ricardus, rex Anglie Henricus iam dictus venit in Aquitaniam, intrat possessionem ducatus, et inveniens Lemovicas habitatores sancti Marcialis quosdam muros fecisse ad suam iniuriam et in preiudicium suum, hos omnes devastari mandavit. Inde vadens Burdegalam et advocatis illuc omnibus baronibus Vasconie eisdem pacem indicit. Inde rediens in Galliam, aggrediens ferroque armis ipsam subiecit et tributariam facit, ut idem Ricardus dicit. Multa etiam tradunt de dicto Henrico laudabilia. Qualiter totam Aquitaniam et Vasconiam in summa iustitia gubernando sic tenuit, ut ex suprema pace conflarent gladios suos in vomeres, nec erat ausus aliquis ulterius movere bellum. Raptorum cessaret rapacitas et dentes luporum hebetati essent, ut idem Ricardus refert. Congregat autem barones sui ducatus et magna populi multitudine civitatem aggrediens ad obsidionem civitatis Tholosane, que dicta civitas pertinet ad dotationem sue coniugis, quia de … Aquitanie videbatur, et Tolosanos sepius occupavit … Sed rex Ludovicus Francorum princeps civitatem Tholosanam deffendit. Sic quod rex Anglorum suum non potuit intentum prosequi, ut plures historie tradunt. Anno domini MCLIX Fredericus Lucam veniens et ibidem reperiens in ecclesia sancti Martini, que maior ecclesia est, Bertam reginam sepultam, que fuit de genere Karoli magni et multe virtutis et magni meriti apud deum, fuit ob reverentiam dicte domine predictam ecclesiam magnis dotavit privilegiis, ac ipsam sub sua protectione recepit.

De Alexandro iii et electione pontificis. Qualiter magna discordia fuit cum Frederico primo et contra pontificem, propter quam tamen in Galliam se transfert. Capitulum xxii.

Anno domini MCLIX in mense novembris electus est papa Rolandus … quia non in duo menses … si bene attendas ad numerum mensium et annorum. Item ab urbe condita mill. dcccxvi. Alexander iii, patria Senensis, ex patre Rainucio in cathedra Petri sedet. Sedit autem annis xxi, mensibus xi, diebus xviii, et cessavit dies xviii. Hic cum Frederico imperatore magnam discordiam habuit, ut omnes historie refferunt. Causam autem non exprimunt. Sed hec esse potuit: iniuria divina et regnandi regimine super Lombardos, et iustos ecclesia volebat sententia imperatoris super … civitates … restringere. Inde exorta turbatione et … Alexander Ytaliam relinquere et venit in Franciam, qui a Ludovico rege Francorum honorifice est receptus, fuitque in dicto regno annis xvii; alie historie dicunt per xviii.

De malis que exorta fuerunt ex ista discordia. Et de quatuor scismaticis qui se gesserunt pro papa. Qualiter Fredericus venit contra regem Francie, sed non bene eidem cessit. Capitulum xxiii.

In isto autem medio multa mala in Ytalia sunt exorta, quia scisma non modicum fuit in ecclesia generatum. Quatuor enim tunc fuerunt antipape in Ytalia, Alexandro existente in Gallia, quibus Fredericus favebat in despectum Alexandri, qui ad invicem sibi successerunt unus post alium eo tempore quo perseveravit discordia inter Fredericum et Alexandrum, quod fuit spatium xvi vel xvii annorum. Ut dictum, primus fuit Octovianus, secundus fuit Guido Cremensis, tertius fuit Iohannes Firmanus, quartus autem fuit Landus, de quibus scribit Martinus. Qui fuerunt iii ex eis presbiteri cardinales. Primus fecit se vocari Victorem, secundus Paschalem, tertius Calixtum, quartus Innocentium, quos omnes tamquam scismaticos dampnavit Alexander ipso in Francia existente. Dictus non pontifex Fredericum eisdem faventem graviter innodavit anathemate. Propter quam causam Fredericus maximum exercitum congregat contra regem Francorum, quia Alexandrum in suo regno susceperat, cui favebat. Habuitque in sua comitiva regem Dacie et regem Boemie cum sua gente, ut Martinus refert.

De eclipsi solis et quod secutum fuit xpm

valida fame

Nota de quatuor antipapis

bone principi

pax pace

… rex Francie

UVA.BHSC

ac regnum francie anhelabatur extinguere
jamque in burgundia venerat. Sed rex
francie cum presidio regis anglie ei obviam
vadit. Sicque factum est quod sine prelio desserto
victualium sine spe expectanda exercitus sine
quocumque titulo sine bello. cum rege fran-
corum confusibiliter recedit abinde.

scisma tercium tempore

Qualiter fredericus de francia rediens vadit in
lombardiam ipsamque vexat. mediolanum
obsedit. et capit. et alias civitates similiter
nec potuit. De translatione corporum magorum
in teutoniam capitulum xxvi.

Veniens autem in lombardiam ipsam
vexat. et in obsidione eorum quinquennio
et amplius laborat ut
scribit Ricardus. sed precipue mediolanum ag-
greditur. et obsidet admirans inde non recede-
re quousque sue subiceret dicioni. Obsessa igitur duo-
bus annis. cum dimidio ipsam capit ut eciam
historia tradit et capta destruit eamque ad egit.
Quod factum est anno domini mille clxiii. Inde
procedit contra aliquas civitates devastan-
do regiones preter papiam que ei sola obe-
diens erat. Alexander autem in francia exi-
stens. scismaticos illos dampnat qui in ytalia
se successive pro papa gerebant. frederico
favente quod scisma duravit toto tempore
quo alexander in francia moram traxit.
Unde unus aliis succedebat. et ultimo omnes ut
historia tradit. mala morte interierunt mo-
dum autem auctores mortis non tradunt his-
torie. sed ille confirmavit que mors natura
non habet. Eodem tempore quo mediolana
civitas fuit destructa per fredericum corpora ma-
gorum. que fuerat mediolanum per sanctum eustor-
gium de constantinopoli miraculose translata. raynaldo episcopo coloniensi. ut martinus scri-
bit per imperatore fuerunt concessa. que dictus
archiepiscopus cum reverencia fecit in coloniam
transportari. et ibidem sunt hodie. Qualiter mul-
ta collegia clericorum sunt abiecta propter istud scisma
de magnis terremotibus qui fuerunt in diversis par-
tibus. De magistro petro sentenciarum qui isto tempore
floruit. Capitulum xxvii.

scisma in aecclesia antipape mala morte interierunt

de translatione magorum iii

Eodem tempore ut historia refert.
sed precipue martinus propter dictum scis-
ma. multa collegia clericorum et
monachorum. quia non consenciebant dictis
antipapis. de suis locis fuerunt abiecti. unde
tunc abiectus est conventus sancti anastasii. de
urbe abbas sancti pauli. et multi alii. Eodem
eciam tempore ut ceteri historici tradunt. sed precipue
martinus et vincencius. magni terremotus fue-
runt per loca diversa. anno videlicet mille clx-
vi. qui duraverunt per diversa per multa tempora
in quibus terremotibus quasi tota syria est concussa
et in domibus et aliis edificiis. multum ruit
videlicet antiochia tripolis. et damascus. et

de terre motibus

sic de multis aliis civitatibus et castris que ruinam passa
sunt. In sicilia eciam refferunt idem auctores quod in ci-
vitate cathaniensi. fuit tanta ex terremotibus concus-
sio. quod tota quasi civitas ruit. et ex illis ruinis. plus
quam decem milia hominum perierunt. His tempori-
bus ut scribit vincencius. floret magister petrus lombar-
dus de novaria. trahens originem. martinus au-
tem dicit. quod tempore de quo et supra. mille clii. hic doc-
tor egregius scolam parisiensem doctrina theologica decla-
ravit. Scripsit librum sentenciarum per quatuor libros dis-
tinguens. secundum maneras in hoc imitatus damascenum.
qui primum apud grecos eodem ordine sacram scrip-
turam contexuit. hic eciam commentavit psalterium
et epistolas pauli. quos omnes libros sanctorum auctoribus
compilavit. flores sanctorum doctorum. interserens.
in eisdem. De theobaldo archiepiscopo cantuariensi
egregio doctore cuius pontificatus tempore in anglia
florebat. cui successit beatus thomas de quo magis
dicitur circa finem martinum capitulum vicesimum
octavum.

de terre motibus

magister petrus

de magistro sententiarum [illegible]

Hoc eciam tempore florebat in anglia
theobaldus cantuariensis. archiepiscopus do-
ctor egregius. et laudabilis vite cui
successit beatus thomas. assumptus de regis cancel-
laria. in qua eum posuerat theobaldus predictus
hic pro zelo sue ecclesie viriliter pugnat. contra
regales propterque ultimo passus est. mortem veni-
ens autem in franciam. ad alexandrum papam apud
senonas ut gesta sua refferunt. quem alexander
graciose suscipiens. in abbacia pontiniacensi
locari mandavit. sed impeditus per regem anglie
inde recedens venit ad ludovicum regem francorum.
quem dictus rex humanissime tractans per vii an-
nos continue. eidem necessaria ministravit. Septimo autem an-
no. a suo exilio papa alexandro. existente ad-
huc in francia. et procurante pacem inter dic-
tum pontificem. et regem anglie in sua redriit se-
dem. receptus a clero et populo cum gaudio ma-
gno. et in eodem anno mortem subiit. hoc est anno
domini. mclxxi. ut sua gesta tradunt. et alii
historiarum scriptores. Qualiter henricus rex an-
glie nuncios. mittit ad alexandrum ad purgandum
se. de morte beati thome et de redificatione civitatis
mediolanensis. et qualiter lombardi edificaverunt alexan-
driam. capitulum xxix.

Post cuius mortem hoc est post reditum
alexandri in ytaliam. rex anglie
henricus nuncios misit romam ad pur-
gandum se de morte beati thome. quibus receptis
in tusculana. misit duos cardinales in galliam
qui de hoc inquirerent veritatem coram quibus rex
in anima sua iuravit quod nec consilio nec assensu
talis sceleris. perpetrator fuit sed quia aliqua
occasionem dedit. pro quo de statu nunc assumit
infra iii. annos transfretaturus et postea fug-
fugitus ad impleverit. rex ricardus. filius pro eme-
dacione. cc. milites misit in adiutorium terre sancte. Eode-

de beato thome

de [?] anglie purgat de morte

UVA.BHSC

tempore reedificata est civitas mediolanensis ut histor. referunt. utrum autem de beneplacito imperatoris. vel non histor. mentionem non faciunt. Quidquid autem fuerit. sit de hoc. ipsi viderint. scribitur. et in gestis lombardorum habetur quod omnes civitates lombardie. plane preter papiam. utpote mediolanensis cremonensis. placentina. et sic de singulis. contra imperatorem rebellantes. et adherebant alexandro contra fredericum ac unam civitatem edificant. in ipsius contemptum. quam voluerunt. in honorem summi pontificis alexandriam vocari. cui dominus papa. titulum episcopatus tradidit. ut martinus scribit. sed postea isto titulo perdiderunt quia suum episcopum occiderunt. Sed et papia. scribit martinus. quod quia contra ecclesiam adhesit. episcopus suo privatus est pallio. et cruce que ante eo ibat. Qualiter alexander concilium celebrat apud turonem. ubi et de concordia tractatur imperatoris. et pape. ubi fredericus reconciliatur ecclesie. et de reditu ad urbem capitulum xxx

Anno autem domini. m. clxiiii. alexander concilium celebrat apud turonem. ad quod concilium. fredericus. sollempnes nuncios. forte videns ytaliam sibi totam. esse adversam ac timens contra imperium in dicto concilio fieri. aliquam novitatem. vel forte ad cor suum rediens. et ad ytalice sanguinis. In dicto igitur concilio tractatur de concordia. inter imperatorem et papam alexandrum ut histor. referunt. sed proprie martinus legatum mittit venetias et ibidem reconciliatur fredericus ecclesie ac pro iniurie satisfactione. crucem accepit contra sarracenos. anno videlicet domini mill. clxvii. anno autem sequenti. alexander. redit in ytaliam. exponens se navigio maris tirreni. Cumque in montorum appropinquaret in sicilia venit messanam. In dicto autem loco. occurrit ei rex. guillermus. et honorifice. ipsum recepit. ut scribit martinus ab ipso recognoscens eius censum. et iuramento fidelitate renovato. Qualiter alexander veniens adurbe ecclesie. aggregat. omnibus scismaticis mala morte finientibus vitam qualiter facta pace fit passagium et quod tota ytalia sancta reparata est capitulum xxxi.

Anno autem domini m.clxix. alexander romam pervenit. quoniam tres scismatici supra memorati. iam mortui et mala morte finientes vitam. ut histor. concorditer narrant. hoc eodem anno. alexander rome generalem celebrat. in subsidium terre sancte. et in lxxx. celebratum temporis. tota tota quasi ytalia. ad maximam pacem revocatur. per fredericum et alexandrum. facta est pax inter regem guillermum et imperatorem constantinopolitanum. Quis autem fuit iste guillermus. infra videbitur in de henrico agetur vi. et filio frederici. de quo agitur in sinario. cuius gesta diffusa sunt quia longo tempore regnavit et imperavit et postquam ad obedientiam et reverentiam ecclesie romane reversus est quievit ytalia et totum imperium. Passagium fit sollempne

tam ytalicorum quam gallicorum. et tam etiam germanorum. et in tantum profecit quod quasi tota terra sancta recuperata est sarracenis contra quod histor. regi francorum philippo. qui ludovico successit. et regi anglie ricardo. filio henrici attribuitur. Hii igitur ambo crucem assumunt contra sarracenos et sicut effectus. quod superscriptum est supra in adiutorio ytalicorum. qui sub nomine pisanorum. includebantur et ideo machon. ierusalem habuerunt unum obtinuerunt dominum. qui et consulatus dicebatur. quod promissio pertinebat ad comitem pisanum hic multa scripsit decretales sub diversis titulis contentas et ad mores laicorum et clericorum dirigendos et corrigendos. de quibus longus esset sermo. Anno autem domini. m. clxxxii. alexander papa moritur. et in ecclesia sancti petri sepelitur. honorifice cui successit lucius. de quo nunc est agendum. De lucio. iii. et clxxvii. pontifice. qualiter cum frederico primo semper pacem habuit et quomodo civitas luce. in moneta multum honoravit. capitulum xxxii

Anno igitur domini m.clxxxii. et ab urbe condita m.dcccc.xxxiii. lucius iii. natione tuscus. de civitate lucana trahens originem. et de nobili prosapia natus. in summum assumitur pontificem. Sedit autem annis. iiii. mensibus. ii. die. xviii. et cessavit. di. xviii ut martinus scribit. hic pontifex. toto tempore sui pontificatus cum frederico primo et avo frederici ii. pacem habuit et quando se ad invicem se viderunt sicut ut ystor. tradit tuscorum civitatem suam multum dignificavit. ita quia cum frederico rege. imperator ordinavit. henrico filio eius consentiente. qui tunc erat rex in ytalia constitutus a parte quod moneta lucana sola curreret. in tuscia campania et maritima. ac partibus romanis. unde et tempore aliquo utebantur moneta in urbe sicut per ordinationem frederici sola papiensis currebat in lombardia. unde de istis duabus monetis fit mentio in decretal. in more. iii. de censibus et procurationibus qui fuit postea a xx. annis. quia iste sole currebant. quasi in ytalia. quia interius ecclesie monetam currit. usque ad londonum et per totam tusciam sed in lombardia papiensis ut histor. tuscorum et lombardorum referunt. qualiter fredericus cum lucio pontifice. reconciliatus est in regno veronensi in lombardie. quibusdam conditionibus ad passagium suum qualiter vadens in terram sanctam in flumine submergitur. capitulum xxxiii.

Anno autem domini m.clxxxiii. pontificatus lucii anno ii. quia dictus imperator iam parabat se ad passagium faciendum filium suum henricum voluit in lombardia esse per sinodum et ideo cum eis pacta facit. multum gratiosa. sicut patet in quodam regestro. que dictus fredericus fecit. vel per modum legis tradidit. que pax constantiana vocatur. quod continetur in instantionibus bononiensibus et in illic reservandum quod quidem pacta multum fu

Marginal notes (left): de alexandria... — libro — morte scismaticorum — filio primo — pax constantie

Marginal note (right column, beside "lucana"): de moneta

UVA.BHSC

fuat fuerit sollempnizata ex utraque parte.
imperatore videlicet. et Henrico filio eius rege
recitatis. et sindicis Romanorum ac dicta pace.
simpliciter. in secunda perpetuitate hec voluit in
pace permanere. ¶ Anno vero domini MCLXXXIII. Fre
dericus videns terram sanctam a Saladino occu
patam. transiens per Ungariam et Greciam et
Turchiam. que antiquitus maior Armenia voca
batur. et multa alia nomina est sortita. sed cum
venisset in Armeniam minorem. que alio
nomine Cilicia vocabatur. in quodam parvo flumine
submersus est. cuius corpus filius eius qui secum erat (de submersione imperatoris)
dux Suevie. secum tulit in terram sanctam et in Tyro
honorifice sepelivit sicut Martinus scribit. Go
defridus autem conversionis submersionis omnibus uni
versis refert. quia equo super quem sedebat
impingente. et super ipsum cadente. Cu
ssentinus autem scribit. quod se in dicto flumine ad
refrigerium balneabat. De tempore huius po
ntificis. Henricus VI in imperatorem eligitur. qualiter
hic pontifex concilium celebrat apud Vero
nam ibidemque moritur. De magistro Petro Mandu
catore. qualiter hoc tempore floruit. Capitulum XXXIIII.

Mortuo igitur Frederico. succedit pro se
nore filius eius Henricus. qui sextus
est quantum ad reges sed V quantum
ad imperatores. In hoc nomine tunc Lucius
papa. familiarem et dilectionem habebat eiusque
nomen grantesimat. ut gesta Germanorum di
cunt. Videns vero dictus Lucius. in Lom
bardia cum Henrico apud Veronam concilium
celebrat pro succursu terre sancte danda. quam Saladinus
Babilonie. ¶ Anno vero IIII pontificatus Lu
cius Verone infirmatur et moritur et ibidem
honorifice sepelitur. Traduntur autem historie
tale epithaphium in sculptum sepulcro. in quo
cum sua describuntur processus sui et exitus Lu
ca dedit lucem tibi Luci pontificatum Ostia pa
patum Verona mori. Deinde ponitur versus (de versibus insculptis)
sententie contrarie quasi quoddam apologe
ticum primorum. Ymmo Verona dedit verum
tibi vivere Roma. exilium curas. Ostia Luca
mori. Huius autem pontificis tempore floruit
Comestor magister Petrus Manducator qui et Comestor
appellatur qui utriusque testamenti sacre scripture (de magistro hystoriarum)
historias. que scolastice nominantur luculento
stilo composuit. Hic genere Lombardus sepul
tus est in sancto Victore Parisius. quia ut fertur
inde fuit canonicus. super cuius sepulcrum tales
scribuntur versus descripti. ad mundi contemptum
Petrus eram quem petra tegit dictusque Comes
tor. nunc comedor vivus docui nec cesso docere
mortuus ut dicat qui me videt incineratum
Quod sumus iste fuit erimus quandoque quod hic est.
Petrum per tinem tenet hec ad petra petri
Sic sibi iunxit utraque petra petrum.
De Joachim abbate Calabrie qualiter te
mpore huius pontificis. in mundo fuit quis fuit et qua
liter scripsit. et unde suus ordo traxit originem.
Capitulum XXXV.

Huius etiam pontificis tempore. fuit abbas
Joachim in Calabria. ut scribit Cussen
tinus cuius auctor monasterium Floris insti
tuit qui in multa prophetie sive prophandi aliquid do
no clarus est. Unde et libros magne prophetales ex (de abbate Joachim)
posuit in quibus de futuris actionibus seu eventibus
hominum agitur sed quedam dicit dubitabilia. Iste
exposuit magistro Petro Novariensi in libro sententiarum
primo quidem per Innocentium III. Ille libellus est repro
batus ut continetur in corpore iuris videlicet in primo
Decretalium ¶ Et quia omnes scripture sub quibusdam fi
guris prophetice nobis traduntur quod antiquorum
patrum fuit consuetudo. que exprimuntur adveniente
evangelica veritate. idcirco memorata tanquam apocrifa
ac phitonica iudicantur et presumptiose plena
quamvis fama et sermone huius sanctitatis et inde sua
religio nomen Floris accepit. Traduntur etiam aliqui.
quod iste ordo Cisterciensi religione traxit originem. iste
flores nobiliores per arbores eorum. sed et ista de plan
tatione tante religionis. qui meliores aliorum
assumpserunt statum. De Achon per quos fuit re
cuperata. De Philippo rege Francorum et rege Anglie
Ricardo qualia fecerunt in transmarinis isto tempo
re. Capitulum XXXVI.

Huius etiam pontificis tempore Achon que
et Ptholomayda vocabatur. que fuerat
perdita obsessa est. Ubi filius Frederici pre
nimio calore. ut Martinus scribit infirmatus est (de calore)
et mortuus. Ubi etiam de gente sua exercitus multi
perierunt. et de exercitu regis Ricardi. tandem Phili
ppo victoria attribuitur ut refert Vincentius
Unde capta per violentiam. civitate magna omnium
paravit predam. quam dux Burgundie reliquit
quando in Galliam rediit. Traduntur etiam histo
rie gallicorum. quod rex Philippus et rex Ricardus cum
exercitibus in navigio ytalicorum usque ad Damiatam
occupaverunt civitates sed maritimas precipue cum
ytalicorum navigiis. sed postea regressis seu redi
tus. ad propria postea fuit notum. De hiis sic
dicta pro tempore istius pontificis.
De Urbano III et XCVII pontifice. qualiter tempore
suo rex Ricardus. rediens de ultramari captivatus
fuit in Anglia a duce Austrie et pro eo dimissus est. Capitulum
XXXVII.

Anno autem domini MCLXXXVI et ab ur
be condita MCCCXXXVIII.
Urbanus III in papam assumitur na
tione Lombardus ex patre Iohanne. Sedit autem
anno I mensibus X diebus XXV ut Martinus scri
bit. Hic ut aliqui dicunt coronavit Henricum
VI filium Frederici. in imperatorem. huius tempore.
rediens rex Ricardus de ultra mare per Greciam
et Ungariam transiens venit in Austriam ut gesta

UVA.BHSC

germanorum tradunt. qui magnus ducatus est theuto
nie. et confinis ungarie ibidemque plato hunc se
transtulit causa indignationis sue. fuit quia in
transitu dux austrie. a rege ricardo magnam
habuit iniuriam. et ab ipso iuste se lesum. Cum quod au
disset dux anglicos advenisse [illegible]
piratus est. a eis et rege et maxime. quia in ma
gna veniat multitudine. et honorabili dux aust
rie erat in memoria. in cuius planicie anglici sua
fixerant tentoria. congregataque multitudine
sue gentis. dux ad ipsos descendit. rex autem ri
cardus hunc cum assumpserat. in primo in maiori
parte fame coopta. actu assalit insciens. et gal
licos dux vero observatores habebat. qui cognoue
runt cum gestibus corporis. et maxime oculorum quos
in varietate pupille singulares habebat. ipso quoque co
gnito accessit ad eum dux et salutauit regem et
fame cara. captiuoque ei cauali. ipsum cum sua gente
deduxit in primam principaliorem villam sui duca
tus licet non sit civitas sed castrum. scilicet mons pessula
ni. ex quo vindicatum est in piscia duris vnde
ad paucos dies ipsum cum sua gente cauali trac
tans. remisit illesum aliquid tamen dux et redemit
se. l. mill marcharum. testatum germanorum tradunt
et fuit gratis remissum cum gratissima comitiua.

Qualiter rex philippus redijt post recessum regis ricardi. et quomodo saladinus hoc scito venit in iudeam et agressus ihrlm recepit eam. et eo tempore obscuratus est sol. de magnis prodigijs que apparuerunt in gallia capitulum xxxviii.

Hoc eodem tempore scribit vincencius.
quod rex philippus redijt in apulia di
missa duci burgundie aliqua parte sui
exercitus. totaque tempore de. cuidam tradens cum
apparatibus et muneribus. que secum habebat. Horum
aut principum et recessum ad notitiam perueniens
saladinus. statim venit cum exercitu magno. et
statim ciuitatem agreditur et parum capit tempore
videlicet istius pontificis. ut martinus scribit. quod
cum vrbanus audisset. pro nimio dolore
infirmatus mortuus est. sepultusque est infra
[illegible] hoc eo
dem tempore obscuratus est sol. et durauit
a tercia usque ad nonam. Eodem tempore vel hic
scribit vincencius magna prodigia apparuisse
in gallia. in pago videlicet beluacensi. inter clare
montem et compendium [illegible] cum pluuie. cum
tonitruis et fulminibus. ac tempestatibus fu
erunt. quantas nulla antiquitas memorat.
lapides eciam ad quantitatem ouorum quadra
guli [illegible] cum pluuia de celo cadentes arbo
res fructiferas. vineas segetes penitus destru
xerunt ville quoque in plurimis locis a fulminibus sub
combuste. corui eciam visi sunt et plures de loco
ad locum in aere volantes et in rostro carbones
ignitos. portantes ac domos et villas. incen
dere multe et persone. vtique sepius ictibus fulmi
nis perierunt.

Qualiter illa prodigia insinuabant fuerunt discordie. inter duos predictos reges. et quomodo rex ricardus de sua sagitta moritur capitulum xxxix.

Multa eciam alia horrenda illa die mon
strata sunt. in similitudine malorum. que
[illegible] ultra mare. tempore istius
pontificis. et quod instabat conflictum inter regem
philippum et ricardum quod durauit usque
ad tempora innocencii. Infra quod tempus
multa castra in confinio. gallicorum fuerunt edi
ficata per ipsum in partibus aquitanie ad dicte
gentis deffensionem. ultimo cum dum esset in
obsidione cuiusdam quod eius rebellauerat. de
vna sagitta ab [illegible] vulneratus mortuus est
[illegible]. frater eius iohannes qui qualis extiterit
infra dicetur. Huius eciam tempore.
henricus imperator [illegible] assumens vadens romam.
romanos affligit et tuscos sed [illegible] eis pa
ce. vrbano medio regnum tusculanum rome
concedit. destructumque est ab eis. ut martinus
scribit. Eodem anno factum est passagium mag
num vltra mare. in subsidium terre sancte. sed parum
profecerunt quia potentia saladini multum
excreuit. Eo eciam tempore. moritur im
perator constantinopolitanus dictus andronicus
cui successit ysachius ut scribit [illegible].

De gregorio. viii. et clxxx pontifice. quomodo zelans pro terra sancta venit in tusciam et fecit pacem inter ianuenses et pisanos. pisis moritur capitulum xl.

Anno autem domini. mill. c. lxxxvii.
et ab vrbe condita. mill. dcccc xl.
gregorius. viii. natione beneventanus
summus pontifex efficitur. Sedit autem mens
i. di. xxvii. [illegible] die. xiii. ut martinus scri
bit. Hic quamuis parum sedit in sede per
duas tamen constituciones fecit contra reconcilia
cionem ecclesie. quas habes ex. de consec. ecclesie
vel altaris cap. vltimo et penultimo. de hoc
autem pontifice pauca scribuntur. quia mo
dico tempore sedit. Sed eo tempore sollici
tatur pro recuperatione terre sancte. Vnde des
cendens de vrbe in tusciam zelando terram
sanctam. ad diuersas prouincias litteras pro
cruce predicanda transmittit et eo eciam
zelo pacem tractat inter pisanos et ianuenses
[illegible] pisis moritur. ibique
honorifice sepelitur. Et attende hic quod ter
ra sancta sepius capiebatur a soldano et post
ea recuperabatur a christianis. sed qua
dam [illegible] ibat non cohabebat ibi moram
inde sarraceni resumebant regiones predic
tas quotiens [illegible] aut ibi remansit
semper prevaluerunt in fine vltimo. [illegible] eorum dicemus
infra attende hic. in isto pontifice et aliorum
precedentium quantum fuit zelus pro recupera
tione terre sancte.

ex paulino scribit

et dolore

eclipsis solis

magne procelle et [illegible]

nota

UVA.BHSC

De clemente 3° et clxxxi pontifice et operibus eius virtuosis. qualiter henricus coronatus in imperium vadit neapolim sed per epidimiam inde recedit uxore mortua. qualiter etiam fuit hic de domina constantia capitulum xli.

Anno domini eodem et ab urbe condita similiter. Clemens iii natione romanus. in cathedra petri sedet. sedit autem annis iii. mensibus [?] die xvii. ut martinus scribit. et cessavit die xiii. Hic ex parte iohannis scolarium claustrum apud sanctum laurentium extra muros urbis fabricavit et ordinavit. Item in laterano palacium aliquod fecit. et puteum ante atrium cons[tr]uxit. ibidem etiam fecit suam stacionem. et ibidem mortuus est et sepelitur. Huius tempore et eodem anno cationis clementis. ut gesta historiarum tradunt henricus. iam coronatus. vadit neapolim et ipsam obsidet cum suo exercitu. sed tanta epidimia percussit exercitum. ut vix evaserit [?]. coactus est inde recedere. Ibidem etiam sua uxor mortua est. que theutonica erat. subsequenti vero anno. mediantibus aliquibus baronibus regni dominam constanciam accepit in uxorem.

Describitur hic origo huius domine constancie. et recitantur diverse opiniones et quis rex guillermus dictus sit. et duplex inde opinio ponitur. capitulum quadragesimum secundum.

Quedam historie diversimode scribunt. fuisse riccardum [?] monachum climacensem. licet pictavensem [?] origine. quarum historia roberti guiscardi. et rogerii fratris sui satis copiose describit. dicit quod robertus duos habuit filios. boamundum videlicet et robertum. Boamundus autem vadens in terram sanctam factus est ibidem princeps antiochenus. et de suo patrimonio non curavit. Robertus autem genuit guillermum qui mortuus est sine herede. de lumbis suis. Tunc rogerius nepos suus roberti guiscardi et nepos rogerii. fratris eius ducatum occupavit apulie et factum est unum dominium sicut dictum est supra. Iste igitur rogerius qui se regem fecerat. in sicilia et duce in apulia. cum ducatum prefate consobrino successisset. filium habuit qui vocatus est rex guillermus. et dictus rex respectu patris. qui fuit primus ut supra patet. Alie historie dicunt ipsum descendisse de stirpe roberti guiscardi ex nomine rogerii a quo descendit guillermus qui factus est rex. et mortuus est sine herede masculo de legittimo thoro. nato remansit tunc soror eius domina constancia. filia istius rogerii cum de iure debebat regnum sed melius primum quia constat istum guillermum nullum habuisse filium nec filiam et ideo teneamus nos cum opinione prima ricardi. quam et sequitur cassentinus. Ponitur hic alia diversitas opinionum. quod predictam dominam ut[?] fuit soror vel filia regis guillermi. et qualiter henricus imperator regnum intrat et pacifice possedit. capitulum xliii.

Sed et alia diversitas. hic mediante domina constancia quia aliqui dicunt ipsam fuisse filiam regis guillermi. ut martinus alii sororem ut cassentinus. tamen plus est credendum quia de provincia et regno natus est ibidem conversatus. Refferendum igitur quod dicunt. quia mortuo rege guillermo qui rex 2us dictus est causa. iam dicta tancredus comes [?] licet eius et naturalis regnum accepit. et sine libertatis magnates regis curie. guillermum constanciam sororem regis predicti imperatori henrico. uxorem dederunt qui henricus regnum intravit. neapolim obsidet sed tamen postea quam exercitus eius morbo confi[c]iatur per quadrannum inde recedens. in theutoniam vadit. secumque dominam constanciam ducit. et istud vix videtur quod dictum est de uxore theutonica quia tunc nullum titulum habebat invadendi neapolim. et sic fecisset contra iuramentum. Anno autem iii° sui imperii. rediens cum manu potenti. totum sibi regnum sibi subiugavit. ubi plures nobiles sibi rebelles cruciavit filium tancredi. cum matre et margarito rege epirotarum que modo regio despontina vocatur in theutoniam misit captivos et ibidem mortui sunt. Manere [?] sic henricus regnum sicilie. et apulie pacifice possedit. et consilio regis guillermi. filium cuius

Solvitur hic quedam questio de margarito quod captus fuit cum aliis. quomodo natus est filius domine constancie. de henrico dictus est fredericus secundus. capitulum xliiii.

Tradunt autem aliqui historie modernorum. tamen quare margaritus rex epirotarum operatus sunt cum aliis. quia dominam constanciam iam augustam factam est apud palermum dum ea ipsa mare intrasset in batello quodam ad recreationem subito apparuerunt pirate margariti predicti. prefatam ipsamque duxit captivam. Henricus autem patris [?] cum margarito contra aliquas libertates. in regno restituit dictam augustam. quibus patris non intendis ad observandum. henricus ipsum arrestari fecit et cum aliis mittitur in germaniam. ibidemque mortuus. Anno autem domini mille. clxxxx iii° anno clementis pape. fredericus 2us nascitur de henrico et domina constantia. alii autem dicunt quod in lxxxxv et sub celestino. quo anno. xv. kalendas julii sol est obscuratus. multique durante. Tradunt autem gesta historiarum quod in nativitate frederici. magnum tripudium fuit et in toto regno et in partibus imperialibus et regnum. quia utramque gentem iste ortus tangebat et henricus in ytalia satis erat dilectus. et gravius quia ipse ex parte constanciana. initium institit apud patrem

De celestino iii° et clxxxii pontifice. qui henricum coronavit in imperatorem. de operibus huius pontificis virtuosis et de tempore quo henricus imperavit. capitulum quadragesimum quintum.

Anno domini m.clxxxxj. et ab urbe condita m.dccccxliiij. celestinus iij. natione romanus ex patre petro bubonis instituitur in summum pontificem. Sedit autem annis vj mensibus viij diebus xxj. et cessavit diebus xxj. ¶ Hic ut martinus scribit ij. die sui pontificatus coronavit henricum. alie autem historie tradunt quod urbanus iij. ipsum coronavit ut supra est dictum, et quia contrarietas est hic magna propter distanciam temporis salvatur sic. quia dicendum quia esse potuit quod urbanus eidem coronam dedit precipue sollempnitate servata. sed per celestinum fit coronacio per modum cuiusdam ratificationis. prime coronationis de qua supra. de pluribus imperatoribus est actum ut de lothario et ludovico primo. ¶ Hic autem pontifex celestinus ex devotione ad beatum petrum palatium ibidem edificavit, et sua stacione facit. ac ibidem vite sue complevit ¶ Vixit autem in imperio henricus. ut gesta germanorum tradunt. annis xj. et etiam historiam videre continent quinque pontificibus in imperio. urbano videlicet iij. clemente celestino. et innocentio iij. quamvis ad aliquod tempus in regno alemanie. Vixit cum lucio iij. ut supra est manifestum. Qualiter celestinus in pace vixit cum henrico per aliquod tempus sed postea male propter mala opera eius propter quod etiam ipsum gravi excommunicatione innodavit quamvis alii sentiunt. pro hiis capitulo xlviij.

De hoc autem celestino pauca dicendum. nisi quod fuit bonus homo. et cum henrico transivit satis pacifice. nisi post iiij. annum sui pontificatus. et anno viij imperii henrici. qui tunc incepit henricus tirannizare. contra prelatos sicut iam apparebit. propter quam causam incipit turbari etiam contra ipsum quamvis eum historie tradunt. et lombardorum et germanorum ipsum commendent dominabilitate. omnes tamen commemorant romanorum pontificum. Ut martinus vincencius et jacobus de varagine in historiis suis scribunt ipsum fuisse magnum ecclesie adversarium et propter hoc contra fine vite. quia multos nobiles de regno extirpavit. de quibus suspicabatur quod possent ipsum impedire. a dominio libero. qui erant vassalli et fideles ecclesie. sub rege in regno sicilie quosdam prelatos ecclesie. hoc est archiepiscopos et episcopos trucidavit propter quod etiam gravi excommunicavit anathemate. ut hec dicunt auctores. videlicet vincencius et martinus et inde innocencius fuit motus ad obviandum electionem philippi fratris henrici. sicut infra dicetur Licet autem idem henricus hostis fuerit ecclesie. ut est dictum magna tamen fecit in regno et in imperio in regno quidem qualiter cum habuit ibi dominium in sicilie tradunt historie historie. quod videlicet transivit manu forti regem timendum fecerit tributarium et tributum amplioris tributi quam fecerit nunc dedit. regi guillermo socero suo. suo cognato. qui fecit autem dictus henricus in imperio, cathalogo relinquamus imperatorum. moritur autem in sicilia apud panor

mum. anno domini m.clxxxxviij. quo anno moritur celestinus. sepultus post honorifice in ecclesia beati petri. cui succedit innocencius iij. quem dictus pontifex celestinus multum promoverat. et sua persuasione. cum esset graciosus in conspectu sui collegii. innocencius factus est papa de quo nunc dicendum.

Capitula ij. libri.

¶ De innocentio iij. et clxxxiij. pontifice. quomodo gratiose fuit assumptus. qualiter in principio sui pontificatus. capta est constantinopolis. et a quibus et per quem modum. capitulum primum
¶ Qualiter balduinus comes flandrie. de communi consensu capiencium factus est ibidem imperator de artibus virtuosis innocencii quantum ad vitam et doctrinam sed de doctrina specificantur precipue. capitulum 2m.
¶ Qualiter instruxit electores in eligendo imperatore. et ondit quomodo in summo pontifice. dependet et effectus probat et de magnis malis exortis in dicta electione. capitulum 3m
¶ Qualiter innocencius dictam turbacionem quietat de origine tartarorum et unde venerunt et quid sunt. et de quibusdam novitatibus que isto tempore apparuerunt in mundo. capitulum iiijm.
¶ Qualiter innocencius misit legatum in franciam pro sedanda turbacione. inter regem francie et regem anglie. de beato dominico quo tempore venit tholosam. et de decretalibus innocencii. capitulum 5m
¶ De falso et insano dogmate. cuiusdam magistri parisiensis qui vocatus est amaricus quod dictus pontifex dampnat in sua decretali et que effectum habuit sua dampnacio. capitulum 6m
¶ Quomodo hic pontifex multas decretales fecit ad doctrinam fidelium et de multis aliis qualiter promovit promovit ottonem ad imperium. capitulum septimum.
¶ Quomodo otto imperator coronatus habuit in dictis temporibus iuramentum fecit de confirmando iura ecclesie quod non servavit propter quod excommunicatus et ab imperio deponitur. capitulum viijm.
¶ Qualiter principes ottone deposito. ex mandato pape elegerunt alium de aliis in alamania quomodo intravit hyspaniam et per tempus fugatus est. capitulum ixm
¶ Quomodo pro sollicitudine istius pontificis lumbardia conversa est ad fidem. qualiter beatus dominicus per ij. annum fuit in partes tolosanas ad predicandum hereticos. et sui ordinis confirmatione. et de comite simone qui illuc missus est fuit et qualia fecit capitulum x.
¶ Qualiter tempore istius pontificis legatus et xij. abbates cistercienses. et ad eos beatus dominicus hereticos miserunt de promissio qua fecerunt comes simon et episcopus tholosanus. contra dominicum istos. capitulum xj.
¶ Qualiter ottone deposito. et electo fredico

tirano et ad in fino
cetum

UVA.BHSC

tempore huius pontificis. idem fredericus vadit
in theutoniam contra ottonem. et de coniura-
tione ottonis. cum rege anglie. et comite flan-
drie contra regem francie. capitulum xii.

De pugna quam habuit philippus rex francie
contra predictos dimissa sua gente. in duos
exercitus. et victoria utriusque. capitulum xiii.

De ordine victorie regis francie. et qualiter
regiones aquitanie occupavit. De concor-
dia facta inter regem francie. et regem anglie
per innocentium tractata. et qualiter rex anglie
factus est vassallus romane ecclesie. capitulum xiiii.

De morte regis castelle. et filiabus eius.
et de casuali morte filii quem heredem reliquerat. xv.

Qualiter post mortem henrici. domina bere-
garia cum filio suo occupato regno domini cum
regno legionensi. De actibus virtuosis inno-
centii. et qualia fecit in urbe. xvi. capitulum

Qualiter innocentius concilium celebravit. rome
ad quod venit beatus dominicus pro sui ordinis con-
firmatione. et qualiter innocentius ex visione
quam habuit. concessit petitionem dicti sancti. xvii.

Qualiter innocentius vadens in tusciam. apud
perusium moritur. et statim factus est honorius
iii. De doctoribus qui isto tempore. fuisse di-
cuntur. capitulum xviii.

De honorio iii et clxxxiii pontifice. qua-
liter coronavit duos imperatores. videlicet
constantinopolitanum videlicet comitem altisiodorensem.
et romanum. videlicet fredericum 2um. capitulum xix.

Qualiter ordinem fratrum predicatorum confirma-
vit in predicto ordine canonicis. et multos alios
ordines quomodo suo tempore rex ungarie
et dux austrie. iverunt in transmarinam et mul-
ta fecerunt contra sarracenos. capitulum xx.

De morte regis philippi qui mortuus est
tempore huius pontificis. De actibus virtuo-
sis eius. preter hoc quod adulteram traduxit
et se correxit. capitulum xxi.

De actibus virtuosis regis ludovici. qua-
liter ex mandato ecclesie congregavit exercitum
et vadit contra albigenses. tolosanos. et
alias nationes lingue de hoc. usque roda-
num et magna facta sunt. capitulum xxii.

Qualiter comitatus de venesino. devolu-
tus est ad ecclesiam et de civitate avinionensi de
morte regis ludovici. et de filiis quos re-
liquit. et de aliquibus aliis principibus ad
gesta francorum capitulum xxiii.

De frederico qualiter coronatus est ab honorio
quomodo se bene habuit. in principio sed post
mortem innocentii incipit ab ecclesia. alienari. unde
monitus ab honorio. et non se corrigens. contra
eum fit processus capitulum xxiiii.

De ortu beati dominici apud bononiam quo-
modo tartari. transierunt. versus europam
de confirmatione ordinis minorum de-
nominationibus quas fecit rex castelle contra
sarracenos. capitulum xxv.

Quo tempore fredericus contrahit cum ultra marina.
De actibus virtuosis honorii et de obitu eius. quo tem-
pore moritur rex francie ludovicus et de quibusdam doc-
toribus qui isto tempore floruerunt. capitulum xxvi.

De gregorio ix. et clxxxv. pontifice. quomodo assump-
tus est et de principalitatibus ytalie. unde habuerunt originem
de obitu beati francisci. quo videlicet tempore huius
pontificis. migravit ad dominum. capitulum xxvii.

Quomodo dictus pontifex. cum frederico magnam
vel longam habuit certamen. prechum(?) cautionem premissa
monitione et non cessante ab offensa renovat pe-
nas suorum antecessorum. De transitu frederici. in terram
sanctam infructuoso. capitulum xxviii.

Qualiter dictus pontifex canonizavit sanctam elisa-
bet. quomodo per fratrem raymundum compilavit
decretales. et quis fuit iste frater raymundus et qualia
fecit. Capitulum xxix.

Qualiter dictus pontifex. beatum franciscum et beatum
dominicum. canonizavit et quomodo duos ordines
dictos per caritatem fovit. et qualiter post redditum
suum de ultra mare. inter ipsos inimicitie sunt
orte. capitulum xxx.

Quo tempore dictus imperator. primogenitum suum
habet cum tumultu de exercitu quem pavit ad re-
medium romanam contra dictum pontificem et qualiter
gregorius evasit. capitulum xxxi.

Qualiter gregorius volens congregare concilium con-
tra fredericum duos cardinales misit. ultramon-
tes et in reditu fuerunt capti. qualiter ludovicus
coronatur remis et qualiter post coronam militiam
misit in terram tolosanam capitulum xxxii.

Qualiter tempore huius pontificis henricus rex an-
glie transfretat pro recuperatione terrarum suorum
antecessorum. sed deceptus est ille qui persuasit
primum. De victoriis regis castelle et arago-
num super sarracenos. capitulum xxxiii.

De adventu tartarorum in poloniam. et ungari-
am de gravi inimicitia. inter gregorium et fredericum.
De quodam miraculo pene incredibili. que ac-
cidit in yspania in urnea cuiusdam iudei. xxxiiii.

De pugna quam habuit fredericus. cum romanis tunc
gregorius. De matrimonio regis ludovici. et quo tempore
contraxit. et de filiis ac filiabus quas dictus rex
habuit. capitulum. xxxv.

Quomodo tempore istius pontificis. fredericus fecit filium
suum corradum regem alemanie qualiter predicavit
crucem in francia. pro terra sancta et quo anno istius
pontificis. corona spinea domini est translata parisius 36.

Qualiter tunc gallici et veneti. habebant constantino-
polim. quod penultimo anno sui pontificatus ma-
xima fuit eclipsis. ~~quod fuerunt istius pape~~ 3 die
iunii. De effectibus istius eclipsis qui fuerunt istius
pape. et victoria regis aragonum super valentia. 37.

De celestino iiii et clxxxvi. pontifice. in cuius
tempore magna fuit vacatio. ut aliqui dicunt
alii ante dictum post mortem eius ut dicitur significantem
magnanimitate temporis. capitulum. xxxviii.

Qualiter fredericus isto tempore congregavit exercitum

UVA.BHSC

q̄ annos erat. et precipue in lombardia. et quos de-
primit quantum potuit. quomodo hugo comes
marchie. premittitur a rege francie et quare. 39.

De innoc. iij. et clxxxxj. pontifice quomodo in papatu
sit assumptus qualiter in principio sui pontificatus capta
est constantinopolis et aliis. et per quem modum capitulum
primum.

ANNO IGITUR DOMINI
M.clxxxxviij. et ab urbe condita M
Dcccc.l. Innocentius in cathedra petri
sedet. Sedit autem annis 19. mensibus x. diebus xxv.
cessavit diebus vj. Hic natione campanus. ex patre tras-
mundo. iuvenis admodum existens. tam in divina quam in theo-
logica facultate. per celestinum promovetur. et
fit cardinalis in quo statu. gratiosissimus fuit
tam in morum honestate. quam in doctrine claritate
Unde mortuo celestino. communi concordia col-
legii. statim in summum assumitur pontificem
huius tempore anno videlicet domini. M.cc. civitas con-
stantinopolitana a franchis et venetis capitur
cum in ipso ... non crederetur a suis civibus.
ut scribit martinus tum propter dicte civitatis fortitu-
dinem. tum etiam propter antiquam quam habebant pro-
phetiam quod dicta civitas non posset capi. nisi
per angelum. sed hostilis per murum. ubi angelus
erat pictus. intrantibus civitatem se deceptos
per hanc interpretationem cognoverunt. qui autem fuerunt isti
barones franci. qui constantinopolim cepe-
runt. scribit vincentius. quod fuerunt comes flan-
drie. balduinus et frater eodem nomine. comes
blesensis. item stephanus pertici. et quam plures
alii qui crucem assumpserunt pro recuperatione
terre sancte. Qualiter balduinus comes flandrie. de
communi consensu factus est ibidem imperator. de ambo-
bus utriusque. innoc. quantum ad vitam et doctrinam.
sed de doctrina precipue specificatur. capitulum 2m.

Capta igitur civitate de communi concordia
tam francorum quam venetorum comes
flandrie ibidem factus est imperator
ut vincentius et martinus dicunt. quod intelli-
go cum assensu dicti pontificis. Dictum autem im-
perium tenuerunt latini usque ad tempora alexan-
dri. 4i. quod fuit spatium lvij. annorum. ut ibi
dicitur. tempore autem sue captionis. imperabat
alexius ut eusebius scribit. qui statim se tran-
stulit usque ponticum mare tersonam. et inde
postea se contulit in insulam que hodie est pe-
tistie. Hic magna et mirabilia fecit. primo
quantum ad doctrinam quia inter summos pon-
tifices. plures decretales composuit inter
quas ad principes destinavit in quibus quasi
ad statum mundi magna continetur summa in
una sequitur de qua agitur de ... modo. quod ubi pro
reps delinquat. quod aliud principem. assumpto
pontifice pertinet. istud iudicare. que habetur extra de
iudi. capitulo novit.

Innoc. vita et de doctrina

Qualiter instruxit electores in eligendo im-
peratore. et ostendit quomodo ex summo pontifice
dependet. et effectu probat. et de malis mag-
nis exortis in ista electione. Capitulum
tercium.

Tercia autem dirigitur ad electores
imperatoris. ubi ostendit quod electores
vel electio imperatoris ex summi pon-
tificis pendet iudicio. que habetur extra de ele-
cta. venerabilem. in qua decretali innocen-
tius duo tetigit clericum in discordia. videlicet phi-
lippus frater henrici fratris imperatoris. defuncti
et otto filius ducis saxonie. electione primi irri-
tata cum plures voces haberet. electionem fratris de
ottone. toto favore confirmavit. ipsumque agnovit gra-
tia. anno videlicet M.cc.j. coronari mandavit
in regem in imperatorem postea promovendum.
quod ab inde rei probavit eventus. Sed hoc
non obstante. philippus qui henricum an-
dicte iusticia fecit. ut turonensis historia tradit.
et dux erat in suevia. ut gesta germanorum
scribunt. in theutonia scribit convalebat de
facto unde regnum alemanie pro maiori
parte tenebat. in quo dissidio. ut historie ali-
que dicunt. duo principes. utramque partem fovebant
quia rex francie. fovebat philippo. rex
anglie fovebat othoni. Tandem sub qua-
dam pace simulata. philippus ab alemanno
comite palatino occiditur qui partem
tenebat othonis. propter quam causam magna fuit
commotio in germania. sed per innocentium contractum
fuit gratia. fredericus ijo. henrico filio. in
pueritia tamen. ob gratiam matris et avi. hec
est domina constantia. et regis guillelmi de-
functi. et ad persuasionem regis francorum
ut scribit vincentius. Qualiter innoc. dic-
tam turbationem sedavit de origine tartarorum
et unde venerunt et qui sunt. et de quibusdam nota-
bilibus que isto tempore. apparuerunt. in mundo
Capitulum. quintum.

Quod et sedavit hoc tempore conti-
git. tradunt namque historie turo-
num. et germanorum quod innocentius
mandavit regibus ut fredericum quamvis
puerum. quia annorum x. anno videlicet M.cc
ij. fidelitate iuraret que mater solicite
in amore et devotione romane ecclesie nutriebat. et
etiam quantum poterat fovebat sed quia fa-
vebat dominum recipiendo censum ab ipso
Quo anno ut scribit martinus tartarorum
dominium incipiunt. hii enim prius montibus
indie. in regione dicta tartara constitutum
sub domino indie david filio iohannis pres-
biteri. orientes ad depopulationem alia-
rum terrarum procedunt usque hodie perse-
verant. alii autem dicunt quod de montibus cas-
pii exierunt qui parthia provincia confine
indie ab assiria dividitur ubi alexander

De origine tartarorum

UVA.BHSC

macedo. xv. urbibus in Silicia spoliatis. dimanu inclusit urbe. Isto tempore ut scribit Vincentius multe novitates apparuerunt in terra vel in mundo. quia apud Roscum in Libria in Sacfino in invisibili mutatur in sanguinem in pane et carne. In Normandia quidam miles qui mortuus fuerat revixit. multaque futura multis predixit. et sine cibo et potu multo tempore vixit. In Gallia circa festum beati Iohannis ubertas de celo cadens mellitas fecit segetes. ita ut multi modo ponentes ore mellis apte sentirent. Mense autem Iulii apud Atrebatum tempestas valida exorta est. tanteque magnitudinis lapides de celo ceciderunt quod omnes segetes omnesque vineas et nemora destruxerunt.

Qualiter Innocentius misit legatum in Franciam pro sedanda turbatione inter regem Francie et regem Anglie. De beato Dominico qui tempore vixit Tolosanum. et de decretalibus Innocentii. capitulum quintum.

Circa hec tempora Innocentius iii ut scribit Vincentius Petrum diaconum cardinalem natione Capuanum in Franciam mittit ad reformandam pacem inter duos reges. videlicet regem Francie Philippum et regem Anglie Ricardum. de quo fit mentio in illa decretali Novit. Sed interea rex Ricardus dum obsideret quoddam castrum sibi rebellans de una sagitta occiditur in capite Limonicensi ut tactum est supra. Eodem anno hoc est m.cc.iii. beatus Dominicus primus predicatorum primum conventum venit Tholosanum cum Didaco episcopo Oxomensi misso illuc ex parte regis Castelle pro nuptiis contrahendis cum primogenito dicti regis. ubi eadem die beatus Dominicus hospitem suum hereticum ad catholicam fidem reduxit. Hic pontifex quanta scripsit theologica patet ex suis decretalibus quas scripsit. primo de fide catholica c. Firmiter. Item sicut verus catholicus dicta magistri Petri Lombardi in libro sententiarum sane intelligens. in sua decretali falsum et perversum intellectum damnat abbatis Ioachim in memorato libro.

De florentis dogmate. cuidam magistri Parisiensis qui vocatus est Almaricus quod dictus pontifex damnat in sua decretali. et quod eorum huius sua damnatio. Capitulum sextum.

Item damnat ibidem quoddam perversum dogma cuiusdam magistri qui Parisius magne fame fuerat in doctrina. qui vocatus est Almaricus cuius dicta in decretali non solum sunt heretica sed et insana. iudicavit enim qui inter alias blasphemias quas dixit asserit omnes creaturas in fine in deum redire et in ipsum quia ut sit unum individuum cum ipso. et quod si homo non peccasset in duplici sexum propagationis non fuisset nec generasset sed sicut angeli multiplicati fuissent. et quod in resurrectione non erit duplex sexus. et multa similia abhominabilia. unde propter sicut scriptum abhominationem. vel damnatur rex Francorum Philippus ex mandato Innocentii ut scripsit Vincentius. omnes complices istius dogmatis falsi atque perversi. qui Parisius sunt inventi captos atque convictos extra portam civitatis fecit comburi. Et quia dictus impius Almaricus iam mortuus erat. exhumavit corpus eius. et concrematum ac cineres ipsius in sterquilinium fecit dispergi.

Quomodo hic pontifex multas decretales fecit ad doctrinam fidelium et de multis aliis. qualiter promovit Othonem ad imperium capitulum vii.

Hic etiam pontifex fuit profundus theologus in suis decretalibus nobis tradidit divinam doctrinam de sacramento eucharistie aliorum elidens falsas opiniones. ut habetur de celebratione missarum c. Cum Marthe. Hic de sacramento baptismi subtilissime disputans suum dogma nobis clare reliquit sicut habetur de baptismo et eius effectu c. Maiores. Hic doctrinam nobis tradidit in restitutionibus faciendis spoliatorum ut nullus unquam summus pontifex melius sicut habetur de usuris c. Cum tu. Multas etiam decretales fecit ad mores hominum corrigendos tam laycorum quam clericorum quas habemus tamquam speculum in agendis. Scripsit etiam librum de miseria conditionis humane. Item sermones fecit secundum tempora distinctos sacra scriptura fulcitos. Nunc autem ad gesta sui regiminis properemus quia multa sunt eo quod multo tempore vixit. Primo que agenda erant de Othone quia modum et detestationem domus Suevie propter mala hereditatis que commisit contra romanam ecclesiam ut inferius quam historie dicunt. et ideo est dictum suum coronatum adhibuit. ad promotionem Othonis omnes sollempnitates adhibendo. contra Romanum qui ad unum dominum reguntur imperatore.

Quomodo Otto quartus coronatus fuit et diversis temporibus quo iuramento fecit de conservando iure ecclesie. quod non servavit propter quod excommunicatus et ab imperio depositus. capitulum viii.

Et ultimo anno domini m.cc.ix. rex in basilica beati Petri coronavit in imperatorem. Anno domini mill. c. i. coronatus ut dictum est Aquisgrani. anno domini m.cc.vi. coronam ferream suscepit in Lombardia in Modoetia ubi reges Longobardorum sepulti fuerant. Hic accepta corona iii ab Innocentio iii. fidelitatem iuravit ecclesie romane prout continetur in pontificali. Aliam autem fidelitatem iuravit in prima corona secundum formam quam fecit Otto i. per suum procuratorem Iohanni xii. quam habes in decretis lxiii di. c. Tibi domino. qui statim post coronam pugnavit cum Romanis. pro que cepit a suis exercitus spoliabat. ut scribunt Vincentius et Martinus

UVA.BHSC

[margin: ... deposuit et ... ... regis]

et contra voluntatem domini Innocentii intravit ipso anno regnum Apulie. et in magna parte abstulit Frederico nepoti suo. propter quod cum Innocentius iii. videns se deceptum ab Ottone. anno domini m. cc. xi. ipsum excommunicat. et ab imperio deponit. et comites principes et barones. a iuramento fidelitatis absolvit mandatque principibus electoribus ut ad electionem alterius procedant. Qualiter principes Ottone deposito. ex mandato pape elegerunt alium. de Almimolio quomodo intravit Yspaniam. et quomodo turpiter fugatus est. Capitulum nonum.

Anno autem domini m. cc. xii. hoc est secundum anno quiescit iii. fuit imperii. Fredericus ii. in imperatorem eligitur. Hic ponatur modo tantum. quantum ad istam historiam et respiciamus alia. que acciderunt tempore istius pontificis. Anno quoque domini m. cc. xiii. pontificatus Innocentii. anno xv. In Yspania magna novitas accidit. quia Almimolinus imperator Sarracenorum de Affrica cum infinita

[margin: Almimolinus imperator Sarracenorum venit in Yspaniam. beneficio crucis ... ... Yspanis]

multitudine Sarracenorum intravit in Yspaniam. et venit citra Toletum in die qua bellum omnibus advenientibus crucem. ex quo fit de est amoto omnium principum ... aliud ... Gallia modo quodam ... illuc venerunt Yspani non valentes sustinere rogaverunt ut redirent ad propria. et inde ... assunt pape mandatum redeunt. autem Innocentius beneficium crucis confert omnibus Yspanis. volentibus pugnam contra predictos canes. tunc congregati sunt reges Yspanie contra ipsos et cum centum Sarracenorum ... cum ... equore fregerunt cathenas. tantaque facta est strages de eis. ut rivos sanguinis fluere per ... De omnibus Sarracenorum Almimolinus nec fugit cum paucis. super unam pulchram equam ... voluntate maiore evadendi. et in Marrochiis ... et ... se transfert et ab eo tempore Sarraceni in Yspania perdiderunt principatum et magnam paulatim ad nihilum ... at cum principatu de Affrica. usque ad tempora ista. De pollutione huius pontificis. Livonia quoque est ad fidem. qualiter beato dominico. xii. annos fuit contra partes Tholosanas ad predicandum contra hereticos. ante suum ordinem confirmatum et de comite Symone qui illuc missus fuit et qualia fecit. Capitulum decimum.

Eodem tempore et pollutione ipsius pontificis. ut provincia Martinus scribit. Livonia que est provincia confinis Dacie et Polonie. pro maiori parte conversa est ad fidem. in qua dominantur fratres qui Alamani dicuntur. et qui ipsam expugnaverunt. tamen Eodem anno Didacus magnus regis Castelle. de quo dictum est supra de partibus Tolosanis recedens. vadit in Yspaniam relicto Tolose

[margin: ... regis ... ...]

beato dominico. occasione hereticorum qui in illis partibus tunc multum pullulabant. pro quorum conversatione multum ardebat. unde adiunctis sibi aliquibus viris zelatoribus. per xii. annos. fuit in partibus Tholosanis et Albiensis. ad hereses extirpandas suique religionis aut sui ordinis. confirmationem quod fuit ab annis domini m. cc. v. usque ad xvi. in quo tempore cum comite Simone montis fortis. familiaritatem contraxit magnam qui missus fuerat illuc a Philippo rege Francorum. ex mandato Innocentii contra comitem Tholosanum. qui vocatus erat. ex eo quod hereticorum fautor. quia ut Cesarius ut gesta Francorum tradunt. citatus est ab Innocentio papa. sed non comparente excommunicatus ab ipso. Post hec Innocentius mittit legatum in Franciam Gualonem nomine. sancte Marie in porticu diaconum cardinalem. ut scribit Vincentius ad predicandam crucem contra comitem Tholosanum. quod fuit anno domini mill. cc. viii. et tunc fuit missus comes Symon. contra ipsum comitem. bellumque habuit cum ipso. adiuvante comite Tholosanum rege Aragonum. qui ambo a comite Simone devicti sunt. et rex Aragonum mortuus est in bello. Qualiter tempore istius pontificis. legatus et xii abbates Cistercienses. et in eis beatus dominicus hereticos insequuntur. de passione quam fecerunt comes Symon et episcopus Tholosanus contra beatum dominicum et socios. Capitulum undecimum.

[margin: Dominicus ... ... pugnat ... hereticis]

[margin: comes ... excommunicatus]

[margin: ... ...]

Eodem anno legatus xii. abbates Cistercienses assumpsit et beatum dominicum qui tunc magne incepit esse opinionis in partibus illis vadunt per totam regionem Tholosanam. Carcassonem et Albiensem extirpando hereses. que inibi in diversis pullulabant provinciis. Et inde aut dicit historia. quod utique sunt hec intentu legatus in hereticis extirpandis. admonuit ad se omnes apparatum equorum et omnem pompam hereticis extirpandis admonuit. et simpliciter ambulabat. pedes cum abbatibus supradictis. adiunctio sibi etiam beato dominico cum sociis suis cum quibus morabatur Tholose. Unde tradunt historie. unde comes Symon beato dominico tradidit unde possent cum suis vitam competentem. et deducit ipse Fulco episcopus cum consensu capituli Tholosani. assignavit eidem decimam decime. quibus deinde post confirmationem sui ordinis in primo capitulo generali renuntiavit. hoc anno domini m. cc. xvi. Qualiter Ottone deposito et electo Frederico tempore huius pontificis. idem Fredericus vadit in Theutoniam. contra Ottonem et de expulsione Ottonis. de Ottone. contra Francie contra regem Francie cum rege Anglie. Capitulum xii.

[margin: De ... ... dominico]

Anno autem domini m. cc. xii. pontificatus Innocentii xiiii. Ottone deposito et Frederico 2° electo dictus Fredericus in Alemaniam se transfert. contra Ottonem tunc ipso existente ... amore. magnaque pugna habuit

UVA.BHSC

ne Ottone et dictum est eo quod Otto multos habebat
amicos. et plures habuisset nisi dominus summus pa-
pa fuisset contra favientes eidem. Unde et
Fredericus prevaluit contra eum. Et quamvis In-
nocentio non placuisset electio Frederici dissimu-
lavit tamen propter odium Ottonis quia dominum erat
tot principes pertubare. Voluit tamen ipsum coro-
nare simulata juventute Frederici. Unde toto
tempore sui pontificatus qui duravit per longum
VII annis. a tempore sue electionis. sua
coronatio fuit dilata. Eodem anno ut
scribit Vincencius facto concilio contra re-
gem Philippum per comitem Bolonensem. et co-
mitem Flandrie. cum Johanne rege Anglie. ad
quos se transfert relicta Theutonia. Otto
depositus et eidem fit complex in quo sancto
Innocentio favet Philippo regi Francorum in
malignitate magis videtur favere regi
Anglorum propter duas causas. Una fuit excepte
vera regis Anglie. quia prelatos expulerat
de regno suo. confiscans. ipsorum bonis. propter
quod sententiam excommunicationis contra ipsum pro-
mulgata fuit. et terra supposita est ecclesiastico
interdicto. Secunda causa fuit Otto depositus.

De pugna quam habuit Philippus rex Francie
contra predictos dispari gente. in duos exerci-
tus et victoria utriusque. capitulum. XIII.

Sed igitur Philippus suos reg-
ni vassallos. duosque fecit exer-
citus. anno videlicet M. CC. XIII. et
pontificatus Innocentii anno XVII. In uno exer-
citu. rex durante affuit. contra Fernandum
comitem Flandrie. et comitem Bolonensem. et Ot-
tone. IIII. deposito et comite alio autem
commisit filio suo Ludovico. contra Johannem.
regem Anglie. contra partes Pictavie. qui
plura ambo prevalent. contra hostes.
quia rex Philippus contra comitem Flandrie. nomine
Fernandum. et comitem Bolonensem. nomine Reginal-
dum. et Ottonem. Prostrato eorum ipsorum exercitu. cum
non modica eorum cede. captus est comes Flan-
drie. ac Parisius deductus et incarceratus mortuus.
Sed et comes Bolonensis indicto capitur filio.
Perona adductus. compeditus. et incarceratus post
ut scribit Vincencius. Otto vero cum sua confu-
sione in Saxoniam revertitur. ubi quasi in invita-
tus amoris. in fabulis de clausit extre-
mum. De ordine victorie regis Francie
et qualiter regiones aquitanie occupavit et de con-
cordia facta inter regem Francie. et regem Anglie per
Innocentium. statuta et qualiter rex Anglie factus est vassallus
ecclesie romane. XIIII.

Hanc autem Vincencius victoriam post-
ponit. Victorie Ludovici filii
Philippi. quam refert sic. Quapropter
Bononie dum rex Anglie obsidet. Umbra
stus quod dicitur rupes monachi. superveniens
exercitus Ludovici. et fugavit inde regem Johannem

ac in secutus est ipsum Ludovicus. ipseque Andegavis inde
eam eum abiciens. tota terra Ludovico subicitur.
Habita igitur victoria utriusque principis. omnes
regiones et terras citra mare occupat rex Phili-
ppus. Sed cum attemptaret transire in Angliam
rex Johannes videns se in arto. positum. redijt ad
mandatum ecclesie. restitutis bonis prelatorum. et per Innocentium
absolvitur obligans se ecclesie. tradendo censum. qui est
mille marcharum. factus est vassallus ecclesie romane. ecclesie fecit
et fidelitatem. Innocentio. pape. et hoc procedente dominum pe-
tenti per Innocentium. tractata concordia. inter regem Fran-
cie. et regem Francie. Johannem. et tunc processit regi scilicet Anglie.
restituta de ducatu Aquitanie. maior pars. eidem
remansit. ut gesta Francorum tradunt. Hec summatim
dicta sunt. de regibus Francie et Anglie. De morte
regis Castelle et filiabus ipsius et de casuali morte filii
que heredem. relinquerunt Capitulum qu-
artum decimum.

Sub eodem tempore. hoc est adhuc Innocentio
vivente rex Castelle moritur. hic ut
tradunt historie Francorum et Hispanorum.
tres filias habuit quas tribus regibus maritavit. U-
nam tradidit Ludovico filio regis Philippi. regi
Francorum jam memorato. que vocata est domina
Blanca. Hanc autem ut historie referunt. sub certis
pactis tradidisse fertur. scilicet si moreretur sine herede
masculo domina Blanca in regno succederet. Aliam fi-
liam tradidit Regi Legionensi. que vocata est domina
Berengaria. Tertiam vero tradidit regi Aragonum
que vocata est domina Helionora. Hic autem rex unum
filium dereliquit nomine Henricum qui qualem exitum
habuit est dicendum. Anno enim domini M CC XVII. rex
Castelle Henricus. adhuc juvenculus. de uno
lapillo ad fenestram sue domus. casualiter proiec-
to. mortuus in instanti percussus capite. Audiens
domina Berengaria regina Legionensis. et soror dicti
Henrici. assumpto filio suo Fernando cum bona mili-
cia. regnum Castelle intravit. et totum occupat sic re-
nitentibus comitibus terre. ipsos demum et humiliat
mortuo vero rege Legionensi domina Berengaria.
virtute magna. comitibus prostratis filium suum
Fernandum coronavit fecit in regno Castelle. et sic
regnum Castelle efficitur unum regnum. Qualiter post
mortem Henrici domina Berengaria. cum filio suo oc-
cupavit regnum. unit cum regno Legionensi de actibus
ultimis Innocentii. et qualia fecit in urbe capitulum. XV.

Quamvis igitur domine Blanche deberetur
regnum predictum et quamvis prima fuerat
inter eos. et quamvis ipsa primogenita erat
domina tamen Berengaria maiorum populi favore. pre-
valuit et quia Fernandus filius eius vir fuit ma-
gne strenuitatis maxime contra sarracenos
unde et totam Vandaliam in ore gladii eisdem
abstulit sicut jam dicetur inde magis firmatum
est regnum ipsius dissimulante Innocentio papa. unus

& de simulacione
& favore
comites capti et destructi
non de illis qui sunt ... et de illis qui obediunt faciunt penitenciam
de compositione regum Castelle et Legionis
non de favore ... bonis operibus victorie ... fecerunt successive ... non pertineret

tempore erat. per damianum magis lucidum. ¶ Alia ad inno- centium redeamus. de hiis que fecit in urbe que magna fuerunt. Primo quidem fecitur fecisse hospitale sancti spiritus pro alendis et hospitandis pauperibus et peregrinis recipiendis. quod quidem magnis dotavit diviciis et ampliavit possessionibus. quod hodie adhuc in bona perseverat hospitalitate. fecerit talia etiam. quia unicuique ecclesie cuius urbis. unam libram argenti tradidit pro calicibus faciendis. quod ascendit. iij.c libras. mandans omnibus sacerdotibus ecclesiarum dictarum ut in divinis calicibus celebrarent. nec possent aliquomodo. etiam alienare. hic etiam renovavit etiam sancti sixti. que omnia dicitur fecisse quia reprehensus fuit de quodam edificio. quod in urbe fecerat. ad similitudinem que turris comitis vocatur. cuius altitudo et latitudo omnem turrim transcendit.

De reprehensione edificii [margin]

Qualiter Innocentius concilium celebrat Rome. ad quod venit beatus dominicus pro sui ordinis confirmatione et qualiter innocentius ex visione quam habuit. concessit petitione dicti sancti. capitulum xlvij.

Anno autem domini M.CC.xv. mense novembris sui vero pontificatus xviij. concilium celebrat apud lateranum pro subsidio terre sancte. et pro bono statu universalis ecclesie. in quo concilio ut martinus scribit. interfuerunt inter patriarchas. primates archiepiscopos et episcopos et abbates. et alios prelatos M.CCC.xv. ¶ Ad hoc concilium. venit beatus dominicus. cum fulcone episcopo tholosano. cui erat specialis amor et devotione coniunctus. ¶ Ad hoc igitur venit. roma pro sui ordinis confirmatione. Jam enim multi eum sequebantur. in partibus tholosanis. cumque petitionem porrexisset domino innocentio. mediante fulcone episcopo memorato. et de statu prefato hesitaret. sequenti nocte summus pontifex talem habuit visionem. Videbatur sibi. quod ecclesia lateranensis corrueret. quam ex adverso beatus dominicus. suis brachiis sustentabat. cuius misterium visionis innocentius non ignorans. sequenti mane beato dominico summo pontifice adiit. quo viso sic annuit petitioni. mandans eidem ut tholosam rediret. ad fratres suos et de regula eligenda. et de aliquibus constitutionibus. deliberaret cum eisdem. Instante autem hoc concilio. innocentius ut scribit martinus etiam sancte marie transtiberim consecravit.

[illegible] et [illegible] pre[illegible] convenerunt [margin] — *de [illegible]* [margin] — *visione [illegible]* [margin]

Qualiter innocentius vadens in tusciam. apud perusium moritur et cui successor est honorius 3us. De doctoribus qui isto tempore fuisse dicuntur. capitulum xlviij.

Post concilium vero. recedens de urbe descendit in tusciam. ad pacificandum pisanos et Ianuenses in subsidium terre sancte et cum venisset perusium ibidem infirmatur et moritur et in ecclesia sancti laurentii honorifice sepelitur. et cessavit dies vi. procurantibus perusinis. includi collegium cardinalium. et successit honorius iij. de quo in sequenti capitulo dicetur. ¶ Sed videndum est nunc de aliquibus doctoribus et perfectis viris qui isto tempore floruerunt. [illegible] de quo ad episcopo melden. cui nomen gaufridus qui [illegible] cedit. ultra cessit. et monasterium in honore sancti victoris parisius fundavit quod est monasterium professorum quorum sunt canonici sancti regulares.

Isto eodem tempore scribit martinus quod fuit gratianus monachus de tuscia civitate clusina natus qui composuit decretum. apud bononiam in monasterio ut hugucio scribit. in suo apparatu super dictum decretum. qualis autem liber sit notum est omnibus doctoribus iuris canonici et ideo non amplius declaratur. quia per se patet bonitas et excellentia eius. ¶ Et attendebit quia martinus in isto loco ponit hoc tempore innocentii. glosa autem Io. in summa q. vij. c. forma. dicit eum fuisse ante alexandrum iij. scilicet rolandum. h. dicit eum quod gratianus tempore quo Jacobus bononiensis in legibus et alexander in theologia. fuit decretum compositum unde vix videtur quod gratianus fuit tempore alexandri. et hugucio tempore innocentii. qui copiose dictum glosavit decretum. et in gramatica vel regulas tradidit derivationum. eo etiam tempore traditur quod fuit papias. natione longobardus qui mox per nomen vocabulorum nobis clarissime tradidit.

de gratiano — *gratianus* [margins] — *de huguccione* — *hug.* [margins] — *de papia* — *papias* [margins]

De honorio 3o et clxxxiij pontifice qualiter coronavit duos imperatores. videlicet constantinopolitanum comitem altissiodorensem et romanum videlicet fredericum ij. capitulum xlix.

Anno domini M.CC.xvij. et ab urbe condita M.D.CCCC.lxviij. honorius iij in cathedra petri sedet. natione romanus ex patre almarico. sedit autem annis x. mensibus duobus. diebus xxiij. huius tempore moritur balduinus imperator constantinopolitanus et honorius petrum de comite altissiodorensem. promovit rome quem apud sanctum laurentium extra muros urbis. coronavit ut martinus scribit. [illegible] imperium [illegible] regione. Et attende qualiter pontifex magna fecit et magna acta sunt in tempore suo. Primo quidem magnum fuit de promotione istius imperatoris. quia refert martinus et [illegible] gesta [illegible]. in quo apparet auctoritas summi pontificis. quia iste [illegible] promovit quod verum est. quod imperium diffinivit quod in translatione facta per alios summos pontifices in persona magnifici principis karoli. imperium constantinopolitanum deserere [illegible]. et iste glosa super venerabile dicit. ¶ Secundum quod fecit fuit de coronatione imperatoris friderici ij. considerato ipsius genere quod fuit ecclesie odiosum. ut ex supradictis apparet. sed hoc accidit ex generositate matris. et ut videlicet regis guillelmi

de promotione [illegible] [margin]

UVA.BHSC

et quia in devotione nutritus erat per matrem. quamvis contraria haberet ad contrarium suasores. Ecclesiis autem alia tunc motiva. Sicut coronationis quia in concordia fuit electus et communia regis Friderici. Tunc ipso multum profuit. Qualiter ordines fratrum predicatorum confirmavit in primo sue creationis et multos alios ordines. Quomodo tempore suo rex Ungarie et dux Austrie. nos mirent mirum sanctum et multa fecerunt contra Sarracenos. capitulum xx.

Sed assignamus per ordinem que fecerit dictus pontifex. Anno enim primo sui pontificatus. hoc est M. CC. XVI. ordinem fratrum predicatorum confirmavit beato Dominico de quo supra redierat de Tolosa. Romam habita deliberatione cum suis fratribus et hoc fuit in festo beati Thome apostoli. Ordinem quoque fratrum vallis scolarium. qui adhuc in Francia floret et habent scolas in theologia. Parisius et magistrum in dicta facultate. confirmavit et ordinem heremitarum montis Carmeli ubi et Helias habitavit. ut Vincentius scribit. Anno autem domini M. CC. XVII. comitem Altissiodorensem Constantinopolitanum instituit. Anno autem secundo sui pontificatus hoc est M. CC. XVII. rex Ungarie et dux Austrie cum aliis diversarum nationum cruce signati. transfretantes per Ungariam et Greciam. vadunt in terram ut gesta Francorum tradunt. fortiterque cum Sarracenis pugnant. Damiatam capiunt et totam terram paganorum. recuperant ut Vincentius scribit. Sed in sequenti anno. Sarraceni Damiatam rehabuerunt. Eodem etiam tempore et anno comes Symon montis fortis ut scribit Vincentius in urbe Tholosana lapide machine percussus interiit. De morte regis Philippi qui mortuus est tempore huius pontificis. De actibus virtuosis eius. preter hoc quod adulterium tradunt sed se correxit. capitulum xxi.

Hoc eodem anno ut gesta aliqui dicunt. mortuus fuisse Philippus rex Francorum. qui fuit VI. ab Hugone et secundus eiusdem nominis mortuus autem fuit apud Medontam sed sepultus in ecclesia beati Dionysii qui multo tempore regnavit videlicet pluribus annis et magna fecit in recuperatione istius nationis a tempore Hugonis de quo genere iste fuit. In hoc tamen defecit ut scribit Vincentius quia quandam dominam habuit in uxorem nomine Ingeburgem sororem comitis. regis Dacie. quam quibusdam maleficiis inductus repudiavit. Sed postea in gratiam recepit. ad persuasionem legati Octaviani episcopi Hostiensis. repulsa tamen alia superinducta de qua filium dictum Philippum et filiam unam habuit Sed Ludovicus fuit filius Ingeburgis. qui predicto

successit. In regno qui fuit pater sancti Ludovici. et habuit in uxorem dictam Blancam dominam. ut supra est dictum que fuit filia regis Castelle. Et huic iam coronato Remis. ut aliqui historici tradunt. Anno domini M. CC. XXIII. scripsit Honorius anno VIII. sui pontificatus. tamquam pugili fidei. ut ipse super causam assumeret. contra comitem Tholosanum et contra Albigenses quam et pater suus assumpserat et comitem Simonem miserat. illuc cum milicia Gallicana. predicata quoque cruce in Francia. rex Ludovicus exercitum congregat. Sed hic attende quod Vincentius videtur dicere. quod Philippus mortuus fuit anno M. CC. XXIII. et sic sequitur quod XXIIII. Honorius scripsit Ludovico. Sed primum huic tamen quia immediate post mortem comitis Simonis. hoc est secundum Vincentium tamen magis credendum quia de patria natus et contra ista multas inveniens. De actibus virtuosis regis Ludovici. qualiter ex mandato ecclesie congregavit exercitum. et vadit contra Albigenses Tolosanos et alias nationes lingue hoc. ubi Avinionem et magna facta sunt. capitulum xxii.

Hic autem Ludovicus ut gesta Francorum dicunt. solis tribus regnavit annis. in quibus maxima fecit. venit enim contra Albigenses et contra comitem Tholosanum et auctoritate ecclesie fit processus ibidem contra hereticos quos inveniunt in quibus illas partes. vel heretici vel hereticorum fautores. sive nobiles sive burgenses. sive castrenses. aut comburuntur aut proscribuntur aut privantur bonis. et per istum modum tota regio volvitur vel devolvitur ad dominium regis. Comes autem Tholosanus videns se male positum exposuit cum rege quod fuit per aliquantulum patre quoque notatus fuerat de heresi. Unde filiam suam que unica sibi erat. auctoritate Honorii qui illuc legatum transmiserat. tradidit filio regis qui comes erat Pictaviensis et vocabatur Alfonsus talibus autem pactis ipsam accepit uxorem quod filii de ipsis descendentes in comitatu succederent. Si autem sine herede decederet comitatus devolveretur ad regnum Francie. quod factum fuit anno domini M. CC. LXXI sicut in fine ibidem videbitur. Et attende hic quia tunc Ludovicus occupavit Carcassonam Biterrim. terram Albigensem cuius maiorem partem contulit filiis comitis Simonis. vel nepotibus. et usque ad tempora hec possederunt occupavit etiam et terram quantum ad nobiles quibus imponebatur titulus heresis. Qualiter comitatus de Venesano devolutus est ad ecclesiam et de civitate Avinionensi de morte regis Ludovici. et de filiis quos reliquit et de aliquibus aliis pertinentibus ad gesta Francorum capitulum xxiii.

Occupavit etiam et comitatum Venesinum. qui pertinebat ad comitatum Tholosanum occupavit etiam Sed et Avinionem obsedit. et cepit tamen redimet de dicta civitate ut in sibi subiugata. Apud Montempancerium maxima mortem grande luctum Francis relinques

UVA.BHSC

sic de viro magne strenuitatis in bellando et multa morum honestate composito. ¶ Reliquit autem quatuor filios de domina Blanca impubilis etatis. Primogenitus fuit sanctus Ludovicus nonus rex ab Hugone qui tunc XII annorum erat et sub tutela matris. 2us fuit Alfonsus qui fuit comes Tholosanus et Pictaviensis. 3us fuit Karolus qui comes fuit Andegavensis et in comitatu Provincie successit iure uxoris et postea factus est rex Sicilie. 4us fuit Robertus qui comes fuit Atrebatensis et occisus fuit a Sarracenis apud Damiatam. ¶ Anno igitur M.CC.XXVI. Ludovicus moritur ut Vincencius scribit sed secundum alios XXVII. vel quia sibi dare plures annos in regimine regni ad saliandum cronica Vincencii in hac parte est magis credendum qui plus de talibus temporibus inquisivit ut supra est dictum. Hec de Gallicis gestis dicta sufficiant ad presens pro tempore istius pontificis. Unde tamen attendendum quod gesta comitum Tholosanorum aliter tradunt quia dicunt ista accidisse tempore sancti Ludovici filii huius V. sui regni anno de matrimonio contracto cum comite Alfonso quibus magis credendum est quia in partibus illis sunt gesta aliter in historie refertur ut supra dictum est

De Frederico quali coronatus est ab Honorio et quomodo bene se habuit in principio sed post mortem matris incipit ab ecclesia alienari. Unde monitus ab Honorio et nolens se corrigere contra ipsum fit processus. capitulum 24.

Sed hiis pretermissis accedamus ad gesta imperatoris Frederici 2i. Postquam fortificatus est in Theutonia Ottone mortuo venit Romam pro corona imperii cum honorifica comitiva. Et anno domini M.CC.XX. secundum historias Ytalicorum et Germanorum ac anno quinto Honorii dictus pontifex ipsum in basilica beati Petri ipsum coronavit in imperatorem. Erat autem tunc annorum XXVIII. quia supra scribitur quod in XCII. est natus. Hic in principio sui imperii benigne se habuit sicut filius ab ecclesia educatus. Sed in processu post mortem matris ab iniquis subvertitur. Unde in regno incipit ecclesias gravare. Ac insuper iura ecclesie [illegible]gere. Quod obtinens Honorius ipsum monet ut a talibus desistat. Sed non obtemperante contra ipsum procedit per sententiam excommunicationis. Ipso autem adhuc in malicia persistente manente et aggravat et contra ipsum Gregorius procedit sententia qua barones omnes regni Apulie et imperii a iuramento fidelitatis suo sibi absolvit ut scribit Vincencius et Martinus quod fuit anno 2o sui imperii. Ut historie tradunt iste tamen incipit tirannizare et ecclesiam persequi ab anno M.CC.XX. usque ad finem vite. De obitu beati Dominici apud Bononiam. Quomodo Tartari transierunt versus Europam. De confirmatione ordinis fratrum minorum. De victoriis quas fecit rex Castelle contra Sarracenos. capitulum XXV.

Isto anno beatus Dominicus Bononie dux et caput ordinis fratrum predicatorum migravit ad dominum nonis Augusti cum multi populi et cleri devotione grandi eius sepulture. Ipsius fama sic [illegible] interfuit dominus Hugolinus cardinalis Ostiensis tunc nuncius apostolice sedis legatus in Lombardia postea fuit Gregorius papa nonus qui ex speciali devotione ac dilectione ad ipsum ... familiaritate coniunctus. Interfuerunt etiam multi alii episcopi et prelati qui prefatum sequebantur legatum quod fuit pontificatus Honorii anno VI. ¶ Anno autem VII. anno domini M.CC.XXII. Tartari transeuntes riscos qui dividunt Asiam maiorem ab Europa in hiis montanis triplicia marchias Ungarorum perforant quas ipsi silvas vocant totam Ungariam quasi vastant nemini parcentes sive sexui sive etati ut istorie Germanorum tradunt. Anno autem domini M.CC.XXIII. et pontificatus Honorii VII. ut Francorum tradunt gesta ordo fratrum minorum confirmatur et rex Francorum Philippus moritur secundum dictas historias quamvis alie historie dicunt aliud ut supra patet. ¶ Anno domini M.CC.XXIIII. et pontificatus Honorii IX. ut gesta historiarum Hyspanorum tradunt rex Castelle Fernandus et Legionis transit Toletum ubi tunc erat Yspanorum [illegible] Sarracenorum aggreditur Ubedam capit et Cordubam que sunt de provincia Vandalie qua provincia regie in dicto libro 3a parte. Anno domini M.CC.XXX. dictus rex capit Sibiliam inde fugans Sarracenos et captivans Honorio iuxta posse favorem prebente in omnibus supradictis. Quo tempore Fredericus contrahit cum [illegible] de canibus virtuosis Honorii et de obitu ipsius. Quo tempore moritur rex Francie Ludovicus et de quibus doctoribus qui tunc floruerunt capitulum XXVI.

Et eodem anno Fredericus ut gesta historiarum tradunt non obstante repudiata [illegible] filia regis Iohannis qui rex erat Ierusalem matrimonium contrahit. Hoc eodem tempore Honorius ecclesiam sancti Laurentii extra muros urbis renovat ut ystoriarum. Hic Honorius multas decretales epistolas ad morum compositionem clericorum et religiosorum composuit et subtilibus dictis. Moritur autem anno XI. sui pontificatus anno domini M.CC.XXVI. et in ecclesia sancte Marie Maioris honorifice sepelitur. Quo tempore moritur rex Francie Ludovicus secundum gesta Francorum licet alii aliter dicant. Huius pontificis tempore floruit frater Iordanus Theutonicus et 2us magister ordinis predicatorum qui sanctitate vite et doctrina resplenduit et miraculis coruscavit. Hoc eadem tempore multa fiunt in diversis partibus miracula sed precipue in Burgundia in montibus Salmaridi ex virtute cuiusdam terremotus montes quidam se separantes ab aliis montibus et transeuntes ad montes oppositos totamque vallem in medio cooperuit ac ibidem quinque milia hominum perierunt. Huius pontificis tempore floruit magister Guillelmus Altissiodorensis qui et summam in theologia composuit

de sancto Ludovico

quomodo excommunicat primo et ipsum privat

de rege Castelle

de morte Honorii

rex Francie ac mortuus

de fratre Iordano predicatore

terremotus magnus

de Guillelmo Altissiodorensi

UVA.BHSC

reis. De eciam tempore duo floruerunt iuris canonici videlicet laurencius et vincencius quos tradunt hyspanos fuisse. Et pro magna parte autem allegantur in iure.

Gregorius ix. et lxxxv. pontifex quomodo assumptus et de prauitate unde habuerunt originem et de obitu beati francisci quo videlicet tempore hic pontifex migrauit ad dominum. Capitulum xxxvi

Anno domini M.CC.xxvi. ab urbe condita M.Dcccc.lxxviii. Gregorius ix. nacione campanus mense marcii ut scribit martinus diebus xviii. post festum beati gregorii apud septisolium electus est. Sedit autem annis xiiii. Hic vocatus fuit primo hugolinus et fuit episcopus hostiensis. Et cum per fredericum quondam suo thesauro totaliter subuertebat prouinciam lombardie, missus fuit illuc ad subueniendum et defendendum ciuitates ecclesie contra partem imperialem. Postmodum autem commutatum est nomine ghibellini et guelfi, qui fuerunt nomina duorum fratrum qui in has duas partes se diuiserunt. Quia guibellini sequebantur partem imperialem, guelfi ecclesie. Et ex hiis duobus fratribus qui valde nobiles erant partes hec sortite sunt nomina. Et fuerunt tusci, et eo ista nomina magis sunt usitata sicut albi et nigri ab uno nomine generis in pistorio quod vocatur cancellariorum. Alii dicunt quod fuerunt theutonici quia nomina hec theutonica sunt. Unde in partes istas nomina transtulit in predictas partes. Anno autem 2° sui pontificatus hoc est anno domini M.CC.xxviii. beatus franciscus dux et pater fratrum minorum vir eximie sanctitatis et perfecte humilitatis migrauit ad dominum.

Quomodo dictus pontifex cum frederico longum habuit certamen plurima certamina per ... et non cessante ab offensa renouat penam sui antecessoris de transitu frederici ultra mare ... infructuoso. Capitulum xxxvii

Hic pontifex multa bona fecit et magna. Maxime quidem cum frederico sustinuit certamina. Quem primo commonuit caritatiue ut desisteret ab inceptis malignitatibus. Sed non proficiens sententiam bone memorie renouat sui predecessoris contra fredericum anno 2° sui pontificatus. Anno autem domini M.CC.xxviii. in quo excessit pontifex in ipsum quod aperte fecit sue inmanitate in utrumque. Interim autem fredericus ultra mare transfretauit ibique coronam regni ierusalem tamquam rex uxoris suscepit. Tunc vero tradunt historie adhuc regnum prefatum sub quadam pace solum a soldano transibat. Sed a lx. annis ... consumptionem ab ipso vadens usque a redi ... non magnum fructum attulit regno illi. Adueniente quippe ... nocumentum ... nullum pro suo regno uigore ondit

Qualiter dictus pontifex canonizauit sanctam elyzabeth quomodo per fratrem raymundum compilauit decretales et quis fuit iste frater raymundus et qualia fecit. Capitulum xxxviii

Anno domini M.CC.xxxv. pontificatus sui anno 3°. Gregorius sanctam helizabeth filiam regis ungarie et relictam lantgrauii thuringie cathologo sanctorum annumerat propter suam sanctitatem. Hic pontifex per fratrem raymundum ordinis fratrum predicatorum penitenciarium et cappellanum suum ex pluribus voluminibus decretalium compilauit volumen unum nouum. Ubique doctoribus illo utendum precepit ut patet in principio decretalium. Quis autem fuit iste frater raymundus ex aliis historiis habetur quia vir magne sanctitatis et in utroque iure peritissimus per quem deus multa miracula ondit, nacione cathalanus de diocesi barchinonensi. Hic summam scripsit ad utilitatem fratrum suorum que de casibus appellatur, quia in ea confessores instruuntur in hiis que pertinent ad aliorum salutem. Unde ad hoc solum ipsius titulos ordinauit hic frater raymundus. Ad noticiam summi pontificis venit per dominum Johannem de villa abbatis qui tunc fuit legatus in yspania pro predicanda cruce contra sarracenos. Qui fratrem raymundum in sua assumens societate ac probitate considerans secum ad curiam adduxit et de ipso summo pontifici in suo reditu multa virtuosa retulerunt.

Qualiter dictus pontifex beatum franciscum et beatum dominicum canonizauit et quomodo pia caritate dictos ordines fouit et qualiter post reditum suum de ultimaris in ipsos inmanitatem aperte. Capitulum xxxix

Hic pontifex beatus pontifex beatum franciscum et beatum dominicum sub cathalogo sanctorum adnumerauit signis et portentis contestantibus propter eorum sanctitatem, quorum vitam ipse pontifex ex multa ad ipsos familiaritate probauit. Hic pontifex istos duos per ordines nimium dilexit et priuilegiis roborauit. Decretales eciam aliquas scripsit in ipsorum fauorem contra prelatos quiuimus eos grauabat, quoniam de exemptis prelatorum inimicis ... iniqua. Hic pontifex decretales multas scripsit quas voluit sue compilacioni sub diuersis titulis adnotari. Hinc pontifex post reditum frederici de ultramari immunes nouitates factas in regno apulie quod ad ipsum pertinebat ex successione matris et hoc ex mandato domini gregorii pape in adhibere conatum ad ipsum persequendum et primo quidem omnes amicos eius extirpauit de regno apulie, suam per mortem suam per proscriptionem. Filium suum primogenitum nomine henricum primogenitum legitimum quia inuenit esse fautorem de theutonia qui rex eorum in ytalia erat, in carcere constitutus iussit in apulia retrudendum in carcere squalido ibique mortuum.

Quo tempore dictus imperator primogenitum filium carceri mancipauit. De exitu quem parauit ad veniendum

Marginal notes (later hand):

duo doctores canonum floruerunt

Unde habuerunt nomen gibellini et guelfi

beatus franciscus moritur

quis fuit raymundus et quid patraret

cardinalis legatus mittitur in ... ad predicandum

decretales composuit fauore domini et ...

rex in carcerat filium

rom̄ q̄ dm̄ pontifice. et qualiter gregorius evasit capitulum xxxvi

Et attende. hic quod gesta tuscorum et germanorum dicit istud accidisse post concilium lugdunensem et per consequens ipsum fuisse venenatum morte. Cussoning aut dicit quod non veneno sed per satellites innadi suffocatus est. Deinde contra vat ad veniendo roma quod gregorius et cum appropinquaret ad urbem dnum ambaldi de ambaldeni fredericum summo pontifice consilio ut tradit. dnum neapoleonis de ursis et dnum ambaldi de ambaldeni ad conantandum post quam videbatur frederico favebat ipsi est arte. qui fecit processionem cum clero et populo a sancto johanne de laterano usque ad sanctum petrum. Cumque pervenisset illuc ascendit in umbone ubi nunc dei proposito. ipsis vero sermonis beneficio capita pauli apostolorum querela de frederico propositi. de persecutionibus in eam et de iniuriis illatis eidem. Summus pontifex capita apostolorum tenens in manibus dicit non posse pro defendendo sine virtute romanorum populi. nunquam se ponebat protectionem. quod ut populus audiunt exclamat contra fredericum ac patronum summo pontifici offerunt quod et hoc pervenit. ad fredericum statim exercitum retrocedit. ut cronica martinij refert. hoc aut fuisse dicit. anno domini m. cc xxxvi.

Qualiter gregorius volens congregare concilium. qualiter ludovicus coronatur rex. quod frederico dicentes cardinales missi ultra montes et redire fuerunt capti. qualiter ludovicus coronatus rex. et qualiter post coronationem in militiam mittit. et tractus tolosana. capitulum xxxvii

Hic gregorius concilium celebrare volens romam contra fredericum per suos complices vias claudit fredericus maris et terre. ut martinus scribit. unde venientes duo cardinales. jacobus penestrinus et oddo prosbiter tito cum missi redirent ad urbem de ultramontanis partibus. cum aliquibus de francia videlicet jacobus et alii de anglia videlicet oddo. cum pluribus prelatis per se capiuntur et in apulia mittuntur. apud melsim ubi inclusi. diu cum tinali detinentur. suspendit aut aliquos prelatos videlicet dnum petrum de colle medio archiepiscopum rotomagensem. multos abbates cisterciensium et clunyacensium. Attendendum etiam hic quod ludovicus huius nominis nonus et nonus ab hugone. eodem tempore pontificatus gregorii in regno patrem successit. et anno domini m. cc xxxvi. et adhuc sub tutela matris sue dne blanche. que multum fuit virtuose. cum regem suscepit et xxiiij. anno sue etatis coronatus est rex ut gesta francorum tradunt et tunc episcopos et milites in terram albigensem et tholosanam misit. et ipsum comitatum in deditionem accepit. ut vincentius scribit.

Qualiter tempore istius pontificis. henricus rex anglie transfretat pro recuperatione terre priorum antecessorum. sed deceptus est ille qui persuasit. puer de victoriis regum castelle et aragonum super sarracenos capitulum xxxviii

Anno domini m. cc xxx. et pontificatus gregorii anno ix. Rex anglie henricus instinctu petri comitis britannie de britannia transfretavit. pro recuperatione terrarum quas habuerat suus antecessor. et terrarum francorum tenebat sub uno presente et sic vanus redijt. et dictus petrus quibusdam gravaminibus et privatus per regem francie eidem cessit eidem. Hoc etiam eodem tempore insula maioricana magna fuit fra. ut historia tradit. Rex aragonum iacobus cum magna sui populi strenuitate bellandi contra sarracenos cepit insulas baleares que maiorica et minorica vocantur. Hoc etiam tempore fernandus rex castelle ex toto conquirit quod regnum granate. regnumque sibi tributarium fuit. sub arcus regni castelle. singulis diebus anni marabutinos aureos que per multa tempora duravit. usque ad tempora filij regis alfonsi.

De adventu tartarorum in polonia et ungaria de gravi inimicitia inter gregorium et fredericum de quo dam miraculo fuerit mirabile quod accidit in hispania et in vinea cuiusdam iudei. capitulum xxxix.

Anno domini m. cc xxxvi. pontificatus gregorii anno x. tartari subiugatis orientalibus partibus ad borealibus et occidentales se converterunt ut gesta germanorum tradunt. unde in duo se agmina dividentes. unum ungariam et poloniam intravit. ex parte tuscie contra ripam maris ponti. transeuntesque montes rifeos quos ungari silvas vocant ungariam et poloniam vastant. Sed quam tamen cum mandato gregorii predicata est crux in confinibus theutonie quod pus sed dei disponente orta est discordia inter eos et sic retrocedunt. post quorum recessum gentes reliqui pannonie. qui prope dictas habitant. silvas collati videlicet ipsius ad habitacionem cura ipsius. ita claudentes ut ulterius transire non possent. Gregorius autem isto tempore contra fredericum se munit civitates italie ad suam amicitiam provocat contra ipsum. unde fredericus descendens in tusciam et lombardiam obviam per civitatem et castra. sed cum anno apulie multos corrupit. Anno domini m. cc xxxvi. pontificatus gregorii anno xj. quodam mirabile in hyspania accidisse dicitur quoddam iudeo ut martinus scribit. Apud toletum ciuis fuit quidam iudeus qui cum inveniret una rupe pro vinea sua amplianda in medio lapidis invenit quadam concavitate in qua librum repit cuius folia lignea. hunc enim quilibet trium linguis scripta erant. hebraica videlicet greca et latina. de terra non tamen erat. quantum idest unum ppulum. hic aut liber loquebatur de prelium mundi ab adam usque ad antichristum

principium autem eius incipiebat a christo. sicut narrabat. Iustus inquit in mundo filium dei nascentem in mundo de virgine [illegible] passurum quoque pro salute hominum. quod videns iudeus statim cum tota sua familia baptizatus est. Subiungebatur etiam ibidem quod tempore regis fernandi inveniri debebat.

De pugna quam habuit fredericus cum romanis tempore gregorii. De matrimonio regis ludovici et quo tempore. et de quibusdam de filiis et filiabus quos dictus rex habuit. capitulum CCXXV.

Anno domini M.CC.XXXIII. ut scribunt gesta ytalorum. et pontificatus gregorii anno VII. fredericus pugnavit cum militia romanorum et multis aliis militibus tuscie qui venerant in adiutorium gregorii. et adiuvantibus viterbiensibus fredericum romani succubuerunt. Sed tamen venerunt de diversis partibus in succursum pape. et prevaluerunt contra fredericum. Hoc eodem anno corpus beati dominici de loco humili ad honorabiliorem translatum est. in qua translatione magna apparuerunt miracula. Sed inter alia fuit odor in corpore et etiam in ipsa terra ubi iacuerat. Propter que miracula gregorius motus est apud reate eum in sanctorum cathalogo annotare. ¶ Eodem tempore et anno. ut scribit vincentius ludovicus rex francorum XX annos etatis [illegible]. accepit uxorem filiam comitis provincie. cui nomen raymundus. dicta autem filia vocabatur margarita. que primogenita erat. Habuit enim dictus comes IIII filias dictus comes quarum quelibet fuit regina. una fuit regina francie. alia fuit regina anglie de qua natus est odardus. tertia fuit regina sicilie. Prima autem ex ludovico quinque filios habuit et III feminas. primus vocatus ludovicus qui iuvenis mortuus est. secundus philippus qui eidem successit in regno. tertius vocatus est petrus qui fuit comes de alanzone. quartus vocatus est iohannes tristis qui natus fuit ultra mare quando pater eius fuit captus apud damiatam. et hic fuit comes nivernensis. Isti duo ambo sunt mortui cum patre apud tunicium. quintus vocatus est robertus et fuit comes claramontensis. qui omnibus supervixit. ¶ Tres autem filie sue nobilibus sunt tradite nuptiis. una vocata est ysabella. que fuit uxor regis navarre et vocatus est theobaldus. qui ambo mortui sunt in via tunicii et sine liberis. alia vocata est blanca que tradita est nuptiis fernando filio regis castelle isto pacto. quod si pater moreretur prius filius suus primogenitus scilicet ipse in regno succederet. quod servatum non fuit quamvis illud pactum fuit in recompensationem fraudis facte de regno castelle per fernandum per berengariam ut supra patet.

tertia habuit dux burgundie in [illegible].

Quo tempore istius pontificis fredericus fecit filium suum curradum regem alemanie. qualiter etiam [illegible] in [illegible] et quo anno istius pontificis corona spinea domini est translata. parisius capitulum CCXXVI.

Anno domini M.CC.XXXIII. ut gesta germanorum et ytalorum tradunt fredericus non obstante sua depositione. vel excommunicatione curradum filium suum natum de uxore ultramarina. regem constituit alamanie de [illegible] ¶ Tante enim erat potentie in theutonia quod gregorius impedire non potuit. et tanto apulie et sicilie se [illegible]. ¶ Et attende hic quod alia historia dicit istud factum fuisse M.CC.XXXVII. quod forte melius est. Anno autem domini M.CC.XXXV. et pontificatus gregorii IX. dictus pontifex ordinat in festo [illegible] predicatores et minores tunc predicatorum [illegible] in [illegible] quia iam incipiebat [illegible]. Anno autem domini M.CC.XXXIX. pontificatus vero gregorii anno XIII. corona domini spinea per industriam piissimi regis francorum ludovici tunc XXVI annum agentis parisius est translata. in quibus multum fuerunt balduinus tunc constantinopolitanus imperator.

Qualiter tunc galli et veneti tenebant constantinopolim. quod penultimo anno sui pontificatus maxima fuit eclipsis III die iunii. de effectibus istius eclipsis. qui fuerit istius pape et victoria regis aragonum super valentiam. capitulum CCXXVII.

Et attende hic quia galli et veneti tunc dominabantur in constantinopoli et hoc a M.CC. usque modo. ut supra patet. insuper et tota achaya dominabantur latini sicut etiam modo faciunt. Verum est quod in LX. seu LXI. perdiderunt. perdiderunt constantinopolim prout infra patet. ¶ Hoc eodem anno III die iunii fuit eclipsis solis magis generalis quam fuit aliquis memoria. quia tanta oppositio lune obscuritatem fecerunt quod stelle videbantur in celo sicut in crepusculo diei et noctis. et ista eclipsis fuit in meridie. Concluditur de eclipsi solis in passione domini que fuit miraculosa. Verum quia de gregorio [illegible] quod multa alia de ipso dici possent laudabilia quia valde fuit virtuosus. unde historie de ipso sic refferunt quod per fredericum multis tribulationibus pro zelo ecclesie vexatus tandem bono fine ad dominum transiit. ¶ Anno domini mill. CC. XLI. mense augusti. Istius autem pontificis tempore. quamvis in constantinopoli dominarentur latini super mare tamen ponticum greci habebant dominium unde [illegible] dicit quod [illegible] dominabantur eis. Et attende hic quod notabilia contigerunt quorum dicte eclipsis unum fuit de morte istius pontificis. secundum fuit de rege aragonum iacobo quod isto tempore ut tradunt hispanorum historie cepit regnum valentie sarracenis prostratis. hiis tamen que magna fuerunt tempore istius pontificis ad alios accedendo. Circa tempora istius pontificis. floret in iure canonico magister iohannes theutonicus qui discipulus fertur fuisse hug

cepit valencia a rege iacobo de [illegible] (?)

UVA.BHSC

nomis. et apparatum fecit super decretum post ipsum
Isto etiam eodem tempore in theologia floruit propositionis
suis opiniones pro auctoritate ab aliis
doctoribus refferuntur. De celestino iiii° et de xxx
vi. pontifice cuius tempore magna fuit varia
ut aliqui dicunt. alii autem dicunt post mortem eius
sedem diustificantur in quantum tempore. xxxvii
capitulum.

Anno domini m. cc xl. eodem mense augusti
et ab urbe condita. m. decem xvi.
celestinus iiii in cathedra petri sedit.
quod intelligas si non fuit vacatio inter gregorium
et celestinum. sed si fuit vacatio. ut in ipsa dicetur.
tunc dicemus ipsum assumptum anno domini m. cc
xli. sedit autem xvii. diebus. hic ut aliqui histo
tradunt. post mortem gregorii. longo tractatu pro
curante frederico electus est. retardata quia ut vi
cenius dicit. duobus annis et tunc concordave
runt. in quendam cardinalem qui erat episcopus
sabinensis. cum nomine gaufridus. natione medi
olanensis vita et scientia multum laudabilis sed pro
vecte etatis. et quasi semper languens et inde pro
labore officii statim infirmatus est. et mortuus
et quia magne fuit opinionis. ex precentia vita
in ecclesia beati petri honorifice sepelitur. Sed
attende. circa istum pontificem quia diustifi
cantur. martinus et vicentius quantum ad tempus
et quantum ad quantitatem temporis. Quantum ad
tempus quia videtur martinus dicere. quod tanta
vacatio fuit post mortem celestini. vincentius
non dicit quod ad ista ratione. Item dicta diu o
mnium eorum. in quantum tempore quia vincentius
dicit. ii. annos martinus dicit xx menses fu
cunt autem sed postea. iii menses. cum xxvi. di
ebus. in quo tempore multum studuit fredericus. se
mina zizanie seminare qualiter fredericus isto
tempore congregavit exercitum. contra amicos ecclesie.
et principue in lombardia et ipsos depopulavit quorum potentia.
quomodo hugo comes marchie. premitur a re
ge francie. et quatuor capitulum. xxxix

Circa ista tempora fredericus exercitum
congregat contra mediolanenses
qui pro ecclesia tenebat. et in primo
insultu mediolanenses fuit devicti et carrocium
perdiderunt. multique sunt ex eis capti. multi
que omnes ibi et captus fuit filius ducis venetorum
qui erat ipsorum potestas. Inde que recedens
fredericus cum suo exercitu. vadit usque placentiam
que similiter tenebat partem ecclesie. sed in vidando
aquarum impeditus papiam redivit. que semper
fuit imperialis. Circa idem tempus vacatio
nis. ecclesie bononienses qui favebant parti ecclesie
similiter devicti sunt ab exercitu imperatoris. et eodem
tempore obsedit imperator nucem adsilim
tinum cum ipsis quia non obediebat in favore
ecclesie obsedit autem eam mensibus vii. et ultimo red
diderunt se sibi per pactionis et rebus salvis. his
consideratis cardinales. tandem concorda
runt in dominum sinibaldum. de flesco quidem ge
nere erat comitum de lavania que dicitur ripa
ria januensis de quo nunc est agendum. Eodem etiam
tempore ut scribit vincentius hugo. marchie.
comes a rege francie desistens. regem anglie
in francia sua adducit contra quem rex ludovi
cus exercitum suum in pictaviam adducens.
regiones illas occupat. repulsoque rege
anglie. comitem ipsum ad vendendum et libere
in deditione accepit.

Capitula xxii. libri hystoriae

De innocentio iiii. et clxxxxvii. pontifice
qualiter post suam electionem transfert se lug
dunum ibique gratiose receptus a rege ludovi
co. qui illum adiuvat contra fredericum. primum.
Qualiter post in favore frederici. recepit pre
latos ecclesie et unum cardinalem. euntes ad con
cilium qualiter fredericus devastat romam et de tar
taris. et de tanto cardinalium. cap. ii.
De domino hugone cardinali. qualia scrip
sit et qualia fecit. qualiter in concilio fredericus
deponitur ab imperio et privatur regno
sicilie. et ponitur causa quare capitulum iii
Qualiter innocentius privat administratione regem
portugalie. quomodo canonizavit sanctum
edmundum de canonizatione sancti petri ambillam.
de morte regis castelle. et filiis quos
reliquit et de canonizatione beati petri. quartum.
Qualiter predicatur crux in francia ad re
cuperandam regem. quod vivente frederico electus
est aliquis in imperatorem quomodo predictum pont
ifex mittit predicatores et minores ad
conversionem tartarorum ad fidem. capitulum quintum.
Quo tempore imperator proprium filium per
mortem amisit de victoria quam habuit.
legatus contra fredericum quod fuit apud
parmam et que mala fredericus passus est. vi.
Quo tempore Rex francie ludovicus fecit
passagium ultra marinum quam sarracenos
tunc in principio bene cessit sed in fine malum
fuit habitum. vel exitum capitulum vii.
De beato petro martire et doctore qualiter isto
tempore floruit. de rege enrico quomodo
fuit captus a bononiensibus qualiter fredericus re
mes florentiam partem guelforum persequi
tur et modo ponitur. capitulum viii.
Qualiter dictus pontifex mortuo lantra
vio mandat electoribus ut ad electionem
alterius procedant. etiam vivente frederico
de morte frederici et modo mortis capitulum ix.
De mora quam contraxit dictus pontifex

UVA.BHSC

in lugduno et libro que ibidem composuit
et de aliis libris. qualiter curradus venit cum
exercitu in regnum et neapolim capit. x.

¶ De morte regis curradi. et modo mortis
et de filio quem reliquit et de eius cura.
qualiter manfredus dictam curam assumpsit
et de reditu innocentii in ytaliam. capitulum xi

¶ Qualiter innocentius cum magno exercitu contra
manfredum. ibidemque infirmatus moritur.
quomodo in sequenti anno simulata mor
te curradini manfredus se coronavit in
regem. de quibusdam doctoribus qui isto tempore
floruerunt. et de pallialogo. capitulum xii.

¶ De alexandro iiii° et clxxxxiiii pontifi
ce. et operibus eius virtuosis. qualiter
dampnavit quendam libellum contra
pauperes religiosos et auctorem ipsius. dam
pnavit etiam quendam alium. qui eternum
vel eternum evangelium dicebatur. capitulum xiii.

¶ Qualiter militiam misit contra manfredum
sed et processus duros fecit. sed non profecit.
et de quodam cardinali suspecto in isto
facto. qualiter fovet petrum. prius et de le
gato quem misit in lombardiam. capitulum xiiii

¶ Qualiter manfredus expellit omnes no
biles de regno quos habebat suspectos
~~habebat~~. et novos creat. de duobus tirannis
lombardie. qui ultimo malum exitum habent.
qualiter principes alamanie duos eligunt
in discordia. capitulum xv

¶ Qualiter alexander excommunicavit senisclanum (?).
qualiter pallialogus cepit constantino
polim. qualiter ghibellini [illegible]
manfredo. et due civitates de tuscia. et de
morte alexandri. capitulum xvi.

¶ De actibus virtuosis alexandri quomodo
multas decretales fecit. suo autem tem
pore duo floruerunt in ordine predicato
rum theologi et philosophi. et cum multis ponti
ficibus convixerunt. usque ad gregorium x. frater albertus
et frater thomas. capitulum xvii

¶ Igitur primo de fratre alberto. et de actibus
virtuosis ipsius et in philosophia et in theologia
et in aliis scientiis qui fuerunt multi et copiosi. capitulum xviii

¶ Qualiter factus est episcopus ratisponensis. et quo
modo ad multam suam instantiam papa pro
curavit renunciationem. quomodo apud
coloniam lectiones resumpsit. et multo tempore
legit ibidemque in pace quievit. capitulum xix.

¶ De fratre thoma de aquino quis fuit. et quo
ordine intravit et qualiter per violentiam fu
it ordini subtractus per familiam imperatoris
frederici. capitulum xx.

¶ Qualiter ductus ad castrum sancti iohannis mul
to tempore detentus est ad ordinem relinquendum.
et non potuit adduci. quomodo ad ordinem rediens
vadit in coloniam ad fratrem albertum qualiter ibidem
renunciavit abbatiam montis cassini. de libris quos
fecit ante magisterium. capitulum xxi

¶ De hiis que scripsit in principio sui magisterii de
actibus virtuosis eius. et quantum innocentie et eleva
tionis mentis eius. de duobus doctoribus iuris canonici qui
isto tempore claruerunt. capitulum xxii.

¶ De urbano iiii° et clxxxxv pontifice. qualiter
assumptus de patriarchatu iherosolimitano. hic duos
cardinales fecit. unum videlicet nepotem suum et fratrem
anibaldum. capitulum xxiii.

¶ De reditu fratris thome in ytaliam. tempore huius pontificis
et qualia fecit suo mandato et scripsit. quomodo stu
dium generale fecit rome. ubi multa utilia scripsit
que hic patent. capitulum xxiiii.

¶ De indulgentia quam dedit dictus pontifex in die
festi quod voluit esse perpetuum in tali. et quomodo
fuit roboratum in concilio viennensi. de aliis ma
gnis et arduis que fecit dictus pontifex contra
manfredum. capitulum xxv.

¶ Qualiter ista facta sunt. in favorem regis ludovici.
et assignantur cause de morte urbani. et qualiter eo
tempore cometa magna apparuit. et magni sui
effectus fuerunt. capitulum xxvi.

¶ Qualiter tempore istius pontificis. ortum est dis
sidium in gallia. inter regem et comitem simonem
montis fortis. et de malis que ex hoc dissidio
sunt exorta. que multe fuerunt. capitulum xxvii.

¶ Qualiter urbano mortuo. eligitur in papam
dictus sabinensis. de rege alfonso rege castelle.
qualia fecit et de potentia et magnificentia
eius. et qualia fecit contra regem granate et quod
subiecit (?) et murtiam. capitulum xxviii.

¶ De clemente iiii° et clxxxxvi pontifice. quomodo
assumptus et quis fuit. de probitatibus et ipsius
operibus virtuosis. qualiter diversos status duxit (?)
memoria. capitulum xxix.

¶ Qualiter per urbanum factus est cardinalis sabi
nensis et qualiter factus est legatus in anglia. sed non tran
sit propter turbationem. qualiter electus in papam.
o[illegible] venit perusium de processu quem fe
cit contra promotionem karuli. capitulum xxx.

¶ De pactis initis per clementem inter karolum
se et suos heredibus et ecclesiam romanam qualiter sua
militia expectatur in urbe. iam factus senator et
coronatus in regem. qualiter etiam eodem anno regnum
invadit. capitulum xxxi.

¶ Qualiter karulus cum manfredo pugnat in
campo ipsumque devincit et in bello occidit
et eodem anno. quasi totum regnum obtinet.
de vicaria tuscie concessa eidem et qualiter illuc
militiam mittit et prevalet. capitulum xxxii.

¶ Quo tempore capta est antiochia de mari
scallo regis karuli. qualiter venit in tusciam. in
de postea rex karolus qualia fecit mariscallus
de sancto ellero. qualiter rex obsidet poggibon
sium et capit. capitulum xxxiii.

¶ Qualiter rex venit in montanum (?) et devastat
ipsum qualiter cepit mutronem et donavit luc(anis)

qualiter clemens grauiter reprehendit regem de malo
regimine. de aduentu corradini in ytalia. 32m
Qualiter corradinus non obediens ecclesie. venit
pisis. multaque mala ibi intulit. inuadit se-
nas et sic romam. ibique sua gente exspectat.
clemens viterbio existente. et de nouitatibus quas
fecit. papa occasione ista. capitulum xxxv m.
Qualiter clemens prophetauit de morte corra-
dini. de henrico qualiter senatum vsurpat. qualiter
exercitum congregant. isti duo et vadunt contra exercitum
regis karoli. et ipsos vincunt. capitulum xxxvj
Qualiter domini adiuuant contra presbyteros detri-
endis subito rex karolus comparet cum mag-
na acie. inuaditque ad omnes aduersarios
quos vincit. et omnes aut capit aut occidit
aut fugat. captosque de capitibus mandat. 37m.
Quomodo post istam stragem. ad reconcilia-
tionem civitatum intendit. sed cum difficultate. de
artibus virtuosis istius pontificis. qualiter cano-
nizauit quandam ducissam polonie. de obitu
istius pontificis. qui gloriosus fuit. 38m. capitulum
De operibus quantum ad doctrinam preclari doc-
toris fratris thome. que fecit et scripsit tempore
istius pontificis. vbi distinguuntur secundum materias
partes summe quas scripsit. capitulum xxxix.
De rege karolo. qualiter post mortem cleme-
ntis ad imperium constantinopolitanum aspirat.
magnaque pecunia et milicia ibidem confluit
de domino johanne bertoldi. vicario in tuscia pro
rege qualiter qualiter apud collem potentem gube-
lerna prostrauit. capitulum xlm.
De passagio regis ludowici. versus tunicam
contra sarracenos. cum maxima comitiua
et qualiter rex karolus. ad ipsum vadit quomodo
eis non prospere cessit. quia exercitus in-
uasit exercitum. capitulum xlj m
Qualiter cum tamen fuit pro tanto exercitu. de
loco redde vna facta compositione cum rege tun-
icij. sic factum quomodo isto tempore fue-
rit magnus terremotus in ytalia. qualiter phi-
lippus rex karolus. viterbium rogauerunt pro propa-
gando. capitulum xlij m
De casu detestabili quod accidit. quomodo mortem
henrici. filij regis richardi. pro quod scelus
deus omnipotens puniuit. quomodo cardina-
les post multam variationem conueniunt
in archidiaconum laodicensem :- xliij m capitulum
De innocencio quinto. et clemente vj pontifice. qualiter post
susceptionem. transfert se lugdunum ibique gro-
se receptus. a rege ludowico concilium aduocat contra
fredericum. capitulum primum

ANNO IGITUR
domini. MCCXLV. et ab vrbe con-
dita MDCCCCXCVIIJ. dominus sinibal-
dus iam dictus. et vocatus innocencius IIIJus. in
cathedra petri sedit. quod fuit in crastino

beati johannis baptiste. ut gesta francorum dicunt et
apud ananiam. de cuius electione maria fre-
derici. magna est facta leticia. quia amicus
videbatur eiusdem. sed fredericus ipsos a prefa-
ta exultatione restringit asserens ipsum
vlterius. non amicum sed inimicum habere. quod et
sic est factum. in principio enim sui pontificatus
ipsum regnum facit de concordia cum eo. sed
cum ipsum videt in sua contumacia permanere.
primo renouat excommunicationis sententiam. ut
communiter historie tradunt. et etiam auxilio ia-
nuensium. per mare in gallias se transfert. an-
no domini MCCXLIIIJ. pontificatus sui anno
ijo. veniens autem lugdunum. ibidem concilium
aduocat. et sub protectione regis francie.
se committit cum dictus princeps vir deuo-
la. occurrit eidemque ut decet honorem ex-
hibuit. ac reuerentiam facit. Ibidemque dic-
to concilio congregato. imperator et summus ponti-
fex sibi inuicem scribunt proprias scribas. et lo-
gotetas. factusque est tunc apologeticum.
in quibus motus pro innocencio est re-
sponsum. qualiter papa in fauore frederici. re-
mit prelatos ecclesie. et vnum cardinalem euntes
ad concilium. quomodo fredericus deuastat regiones
romanorum. de tartaris. et de electione cardinalium capitulum
secundum
Interim autem ij MCCXLIIJ. galee januensium.
vbi multi erant prelati. episcopi videlicet et
abbates. et vnus cardinalis videlicet
hostiensis. transeuntes per mare pisis et ad concilium
euntes. quod fuit anno domini MCCXLIIJo.
pontificatus sui anno ij. a galeis pisanis ca-
piuntur prope portum pisanum in loco qui
dicitur la meloria. in quibus fuerunt C. de bene
nuptis. januensium ciuitatis et cum de alijs.
Eodem tempore moriente petro et in desperatio-
ne. vadit roma cum exercitu magno et ipsa
deuastat morans contra ciuitatem. duobus
mensibus et tota deuastauit regione eodem tempore
tartari. aliquam partem turchie inuadunt et
ypanum deuastant eodem anno innocencius multos
facit cardinales. lugduni. Traduntque historie
cum multum collegium esset vacuatum vnde ut
vnitentur sibi multos fecit cardinales
inter quos fuit dominus oddo. gallicus de castro
radulphi. cancellarius parisiensis et frater hugo.
de sancto theuderio prior prouincialis. francie
ordinis fratrum predicatorum magister in theo-
logia in vita et doctrina. preclarus.
De domino hugone cardinali. qualia scripsit et qua-
lia fecit. qualiter in concilio fredericum deponit ab im-
perio. et priuat a regno sicilie et ponitur ratio
quare. capitulum iij m
Hic totam bibliam postillauit. et primas
concordancias super bibliam cum
suis fratribus adinuenit. Aduocato
igitur concilio. lugduni anno domini MCCXLV.
in festo sancti johannis baptiste. concilium est inchoa-
tum. vbi multa iura sunt condita. diminutaque

UVA.BHSC

concilium usque ad octavam nativitatis beate Marie in quo vii[?] in eodem concilio instituta fuerunt ut gesta francorum tradunt. ¶ In processu autem concilii hoc est xvij. kalendas augusti Innocentius Fredericum imperatorem romanorum velut hostem ecclesie condempnavit. Ipsum quoque tamquam ab imperio et a regno Sicilie et Apulie et Calabrie deposuit et privavit. et omnes vassallos a iuramento fidelitatis absolvit. sicut apparet in vi° extra de sententia et re iudicata c. sacro presente c. i. ad apostolice. ubi quatuor cause assignantur sue depositionis. Una fuit periurii. quia non servavit iuramentum quod ecclesie fecerat de imperio. et de regno Sicilie ratione feudi. 2a causa fuit sacrilegii. quia fecit capi cardinales et alios prelatos venientes ad concilium et tempore Innocentii et tempore Gregorii. ut supra est dictum. 3a causa fuit quia notatus fuit de heresi. Quarta quia novem annis censum non solvit de regno Sicilie. quod ab ecclesia tenebat in feudo quod est ut ipse Innocentius ibidem dicit speciale patrimonium beati Petri. Qualiter Innocentius privat administratione regem Portugalie. quomodo canonizavit sanctum Edmundum. de canonizatione sancti Stabillai. de morte regis Castelle. et filiis quos reliquit. de canonizatione beati Petri capitulum quartum.

Hic Innocentius regem Portugalie ad petitionem baronum ab administratione deposuit. quia negligens erat in iustitia facienda. unde regnum periclitabatur. Unde substitutus est loco eius frater suus Alfonsus qui erat comes Boloniensis. sicut patet in vi° extra de supplenda negligentia prelatorum c. grandi. Hic etiam apud Lugdunum canonizavit sanctum Edmundum archiepiscopum Cantuariensem anno domini M.CC.xlvi. Hic etiam canonizavit apud Perusium beatum Petrum martirem natione lombardum de ordine fratrum predicatorum anno domini M.CC.liij. ut patet ex bulla sue canonizationis. Canonizavit autem etiam assertum sanctum Stabillanum episcopum Cracoviensem martirem. Circa ista tempora moritur rex Castelle Fernandus. et reliquit quatuor filios. videlicet Alfonsum primogenitum qui ei successit in regno. Henricum qui longo tempore exulavit a regno quia suum fratrem Alfonsum non honorabat ut regem. 3us fuit Fredericus qui fuit malgbo[?]. et inde nepos suus rex Sancius fecit ipsum mala morte morire. 4us fuit Emanuel qui fuit honorabilis princeps et pacificus. Qualiter predicatur crux in Francia ad petitionem regis contra venientem Fredericum. electus est alius in imperatorem. quomodo predictus pontifex mittit predicatores et minores ad conversionem tartarorum ad fidem capitulum quintum.

Anno domini M.CC.xlvj. crux predicatur in Francia ad petitionem Ludovici qui ex quadam visione quam viderat in sua infirmitate in eodem anno crucem assumpserat ut Vincentius scribit et dictus Odo missus est legatus in Franciam de Lugduno ad dictam crucem predicandam. Anno autem domini M.CC.xlvij. scribitur principibus Alamanie ad quos pertinet electio imperatoris procedunt et tunc elegerunt Langravium ducem Turingie. cui electioni obviat Conradus filius Frederici quem pater eius regem Alamanie fecerat. Contra quem auctoritate Innocentii in partibus Alamanie et Picardie crux predicatur. His temporibus summus pontifex Innocentius fratres predicatores et minores mittit ad predicandum. Duo erant principales inter quos predicatores et minores duo erant principales. Quia de predicatoribus frater Azelinus Lombardus. de minoribus frater Iohannes de Plano. ¶ Isti autem iam totam occupaverant Suriam et Persidam et totam Turquiam que antea dicta est Armenia maior ubi erat Asia minor. Quo tempore imperator proprium filium primogenitum occidit. De victoria quam habuit legatus contra Fredericum quod fuit apud Parmam. et que mala Fredericus passus est capitulum sextum.

Anno domini M.CC.xlvij. ut tradunt historie Tuscorum et Germanorum pontificatus Innocentii anno v. imperator filium proprium suum primogenitum occidit eo modo et causa que dicta sunt supra. qui Henricus dictus est. Eodem tempore Innocentius legatum misit in Lombardiam contra Fredericum et suos. Quod intelligens Fredericus cum suo exercitu qui magnus erat ipsum obsidet imperator in Parma et ipsos premens ut gesta Tuscorum et Germanorum et Longobardorum tradunt. Fecerat autem imperator unam civitatem prope Parmam quam Victoriam vocabat. Inde spe capiendi eam qui in Lombardia partem tenebant ecclesie. ¶ Eodem anno in festo beate Lucie sol passus est eclipsim. Luna vero eclipsata est in nocte nativitatis domini. et eodem anno pars ecclesie Guelfa de Florentia per violentiam imperialis gentis expulsa est. Et secuta sunt mala que passus est imperator que infra innuentur domino. Anno domini M.CC.xlviij. Dum esset imperator in dicta civitate cum magna multitudine gentium et cum tripudio non modico et circa festivis solatiis subito pars ecclesie imperatorem invadit et ipse fortiter veniens quasi desperatione in fugam cum suis vertitur magnaque strages fit de suis. multis captis et multis occisis. et ipsa urbs quasi tota cum camera sua perdita. ipsique mus[?]. Quo tempore rex Francie Fredericus fecit passagium ultramarinum contra sarracenos cum in principio bene cessit sed male exitum habuit capitulum vij.

Isto eodem tempore rex Francorum Ludovicus ix. feria vj. post pentecosten de Parisius egrediens iter transmarinum arripuit ut scribit Vincentius. cum eo comitatu. cum eo comites Robertus et Karolus fratres ipsius cum multis regni baronibus. et post fuerunt in festo beati Bartholomei mare cum suis transcendens Cyprum applicuit. Eodem etiam anno Alfonsus iiii frater post regem Navarre

UVA.BHSC

ad regnum puer relicta matre. ad custodiam regni
videlicet dominam blancam. ¶ Anno autem domini m.cc.xlix. in
die ascensionis domini navem conscendens. navi-
gans ergo portum damiate capit. et ipsam civitatem.
ultra vero procedens ad expugnandum sarracenos
obviam sunt multitudine sarracenorum impossibili-
ter. ubi multi de suis occiduntur. inter quos
fuit frater suus robertus. cuius nimia voluntate
hoc malum secutum est. Ipse rex capitur et adre-
nena(?) detinetur. sed post paululum deo dispone-
te. sub certis pactis dimissus fuit. mansit autem
in syria per annos v. hoc est a ccl. usque in ccliiii.
in aliqua gente pro redemptione captivorum
sed remisit duos fratres suos alfonsum et karolum.
pro consolatione matris tradunt autem aliqui historici
quod pro se et captivis redemptis donavit civitatem in-
ita(?) flingorum. Iste anno domini m.cc.liiii. redit
in franciam cum redemptis et aliis non captis.
De beato petro martire et doctore glorioso qui isto tempore floruit.
De rege enso quomodo fuit captus a bononiensibus et qualiter
fredericus veniens florentiam partem guelfam persequitur et
modo ponitur capitulum xxiiii^m.

Anno etiam ccl(ii?). claruit in lombar-
dia in vita et doctrina ac miraculis
beatus petrus de ordine predicatorum fratrum
origine veronensis sed occisus in territorio mediola-
nensi. ab hereticis contra quos ardentissime predi-
cabat. quem postea canonizavit innocentius. ut supra.
Sed hoc eodem anno filius imperatoris rex encius
dictus a bononiensibus capitur. fuitque incarceratus
bononie toto tempore vite sue. ¶ Hoc eodem an-
no fredericus veniens florentiam furiose ex his
que acciderant sibi precedentibus annis. partem
guelfam de florentia expulsam insequitur
ut gesta tuscorum referunt. et audiens fre-
dericus eos in quodam castro habitare quod capraria
dicitur. in diocesi floren. illuc vadit. cum suis theuto-
nicis. et parte gibellina tuscie. ipsumque castrum
per violentiam capit. et omnes nobiles partis gu-
elfe vituperose tractavit. quia quosdam ma-
gnus submersit. ut comitem rodulfum dominum
dicti castri. quosdam autem excoculavit et misit
in apuliam. inter quos fuit dominus raynerius zin-
gene. de domo bondalmontis qui quasi baro-
nes erant in ea. et iste inter omnes maior
his quod temporibus hoc est a ccl(ix?). usque in l(?). fre-
dericus non cessavit persequi ecclesiam. sicut supra [illegible]
suo(?) scriptum. ¶ Qualiter dicto pontifice mortuo
lantravio(?). mandat electoribus ut ad electionem alte-
rius procedant. etiam vivente frederico de morte fre-
derici. et modo mortis capitulum xv^m.

Eodem autem anno lantravius dux turin-
gie. moritur et ex mandato summi pon-
tificis innocentii electores ut dicunt historici
ponit ad electionem procedunt et guillelmum
comitem olandie in regem alamannie eligunt
imperatorem futurum qui post modicum tempus a fri-
sonibus occiditur. iste ut dicitur bone erat(?)
imperiali. ad hunc fredericus vivente. ¶ Post
hec fredericus vadit in apuliam anno videlicet
domini m.ccl. ibique gravi egritudine oppressus
moritur apud florentiolam. ¶ Modum autem
martinus tradit. Primo quidem quia sine
sacris et penitentia et in vinculo anathematis
quem manfredus infirmante frederico naturalis
ambiens regni sicilie dominium et thesauros uno
secretario imperatoris consilio timens ne conva-
lesceret. cussino super faciem eius posito. suffo-
cavit. sicque assumit dominium super quibusdam simu-
latis causis. et omnibus sed non in toto. propter regem
conradum de quo infra dicetur. De mora quam
contraxit dictus pontifex in lugduno et libro
quem ibidem composuit. et de aliis libris suis
qualiter conradus venit cum exercitu in regnum et nea-
polim capit capitulum xx^m.

Anno ecclesie autem a ccxliiii. usque ad ccliii. lug-
duni contraxit moram quod fuit spa-
cium x annorum. ubi librum composuit
per modum apparatus decretalium. quasi totum quod
canoniste magis imitantur cum quia quociens
ut in pluribus continet que disputabantur
coram ipso. a maioribus curie et ipse magis-
ter bene librans redigebantur. in super etiam
etiam quia auctoritas summi pontificis multum
librum auctorizat. fecit et aliud librum super
decretalium. et que in concilio tradita sunt que
novellas vocavit. Dominus autem hostiensis insignis-
sime auctoritatis vocat quas omnes decre-
tales bo. in suo vi. libro collegit. fecit etiam
unum libellum de iurisdictione imperii et auctoritate
pape ubi videt presumptuosis et fastuosis
dissertationibus logothete frederici hoc est petri de
vineis qui postea excecatus fuit iussu sui frede-
rici. quem libellum voluit apologeticum appe-
llari. ¶ Anno autem domini m.cc.li. rex conradus
intrat regnum apulie et neapoli
capit. hic erat filius legitimus frederici. natus
de filia regis iohannis iherusalem. qui regni
cole libenter videbat et in neapoli castrum e-
dificavit. De morte regis conradi et modo
mortis. ac de filio quem reliquit et substituit
manfredus dicta causa assumpsit. et de reditu in-
nocentii. in ytalia capitulum xxi^m.

Anno autem domini m.cc.liiii. conradus
moritur. Reliquit autem unum
filium parvulum qui conradinus ap-
pellatus est quem mater secum in theutoniam
transportavit fuitque ibique nutritus. Marti-
nus vero dicit quod erat in theutonia cum matre et
erat duorum annorum ipso patre mortuo comitis
de tirolia. Quid autem sit factum de isto conradi-
no. infra dicetur. sed hoc sufficiat ad presens
de conrado dicto tradunt in quadam historia.
ipsum conradum a manfredo fratre suo potionatum.
per clisterem vini in quadam venatione fuisse

UVA.BHSC

venenatum. Item in castro quod opportuit fieri xx turones assignans expositis de novo ut gesta tuscorum tradunt. Rex hoc mortuus reliquit autem baylivum pueri ut scribit cussentinus Bertoldum comitem marchionem de Honeburch qui postea in baylatu cessit Manfredo. Hic gerens curam pro pupillo sub isto pretextu assumit dominium. Quod audiens Innocentius eodem anno in Ytaliam rediens de Lugduno primo venit Perusium anno videlicet domini M.cc.liiii. Ibique magnum parat exercitum ad invadendum regnum Apulie contra Manfredum.

Qualiter Innocentius cum magno exercitu vadit contra Manfredum ibidemque infirmatus moritur. Quomodo in sequenti anno simulata morte Conradini Manfredus se coronavit in regem. De quibusdam doctoribus qui isto tempore floruerunt. De Palliologo. 12m.

Anno autem domini M.cc.liiii recedens de Perusio vadit Neapolim cum exercitu magno. Cumque illuc pervenisset statim quasi infirmatus est et moritur. Sepultusque est cum honore in maiori ecclesia sancti Laurentii. De exercitu autem quilibet in patriam rediit et sic Manfredus in patria maiorem assumit audaciam. Unde M.cc.liiii anno simulata morte Conradini confirmata toque planctu ac assumptis quibusdam baronibus coronam accepit regni et tamquam regem se gerit et se regem nominari mandavit. Quod duravit annis iiii usque ad lxv ut ystorie tradunt. Anno igitur domini M.cc.liiii Innocentius iiii moritur qui sedit in cathedra per annos xi et menses vi. Ecclesia autem secundum gesta francorum vi diebus aug. sed tunc non erat nisi xi anni et ii menses. Vacavit autem mensem i diebus quattuor. Huius pontificis tempore floruit frater Alexander ordinis fratrum minorum qui grandem dictum intravit ordinem et summam in theologia scripsit valde copiosam. Floret ac bene Hostiensis(?) qui apparatum fecit super decretales qui hodie currit. Scripsit etiam super easdem vir Innocentius quartus qui fuit contemporaneus eius. Unde sub ipso apparatum fecit. Floruit etiam eo tempore Compostellanus qui apparatum fecit sed non complevit. Hoc etiam pontificis tempore Astharus ut cussentinus scribit imperator grecorum moritur qui parvulos reliquit filios et sub cura Michaelis dicti Palliologi de ipsius linea descendentis tutelam(?) erat qui ex ambitione dominandi procuravit dictos pueros excecari et ipse assumens dominium dictos pueros nobili inclusit monasterio. Dictus autem Michael vocatus est Palliologus et imperavit super mare Ponticum. Balduinus autem ii imperator latinus in Constantinopoli solum aliqua insula(?) Gallicana ac veneto(?) virtute. Nunc autem de Innocentio et de hiis

que suis sunt acta temporibus. Mirum sunt dicta.

De Alexandro iiii et Theodoro pontifice et operibus eius variis. Qualiter dampnavit quendam libellum contra pauperes religiosos et auctorem ipsius dampnavit etiam quendam alium qui eternum vel evangelium dicebatur. Capitulum xiii.

Anno autem eodem hoc est M.cc.liiii et ab urbe condita ii^m v Alexander iiii natione campanus de Anania in summum pontificem assumitur. Sedit autem annis vii ut ceteri historici tradunt. Hic fuit in elemosinis largus et ipsius pauperibus et in moribus benignus fuit et ipsos plurimis munivit. Unde quendam libellum contra pauperes religiosos mendicantes etiam predicantes verbum dei non sine instantia in publico consistorio comburi fecit tamquam dogma pestiferum et auctor ipsius cum suis sequacibus dampnatus qui dictus est Guillelmus de sancto Amore. Hic etiam aliud pestiferum libellum comburi fecit in quo asserebatur quod lex evangelii neminem ad perfectum ducebat sed lex spiritus unde sic scribebat lex evangelii ad legem spiritus sicut lex vetus ad legem gratie et quod lex evangelica post M.cclx evacuari debebat et lex spiritus subintrare. Que quidem secta pessima originem traxit ex libris Joachim et libris eius et multos habuit tunc temporis sectatores sub quadam specie spiritualitatis. Sed dictus Alexander extirpavit de terra. Unde fecit in publico consistorio comburi qui liber vocabatur a sectatoribus suis evangelium eternum. Contra impugnatores autem huius secte dictus pontifex durum fecit processum.

Qualiter militiam mittit contra Manfredum et processus duros facit sed non proficit. De quodam cardinali suspecto in isto facto. Qualiter fovet partes ecclesie et de legato quem misit in Lombardiam. Capitulum xiiii.

Hic etiam pontifex contra Manfredum qui se regem fecerat in regno et in preiudicium ecclesie sibi coronam imposuit. Ipsum primo excommunicavit mandans omnibus fidelibus quod nullus vocaret eum regem. Insuper et exercitum congregavit contra eum sed non prevaluit. Ymmo succubuit quod fuit secundo anno sui pontificatus. Cumque autem pontifex ad hoc graviorem sententiam renovat super Manfredum sed crevit sua industria et liberalitate contra ecclesie machinationes fuit et profecit. Eodem tempore gibellina pars expellitur de Florentia et guelfa populares. Unde Manfredus partem amplius in Tuscia et partem in Lombardia ipsamque fovet ... Tunc erat in curia unus cardinalis de dyocesi Florentina dicta parte fovebat cum nomine Octavianus cui fuit impositum quod fraude commisit in exercitu Alexandri contra Manfredum. Unde in isto dicti principis in multis fuit suspectus. In Lombardia vero duo erant tyranni faventes eidem. Unus vocabatur Pelavicinus alter autem vocabatur Ecelinus contra quos fuit missus legatus per Alexandrum in favore

UVA.BHSC

amicorum ecclesie. In dicta provincia et fuit archiepiscopus Ravennas homo magne strenuitatis. Hic congregat exercitum contra eos, et captus fuit in bello ab Absolino. Sicque Manfredus fortificatur in tota Ytalia. Qualiter Manfredus expellit omnes nobiles de regno quos habebat suspectos et novos creat, de duobus tirannis Lombardie qui in ultimo malum exitum habuerunt, qualiter principes Alamanie duos eligunt in discordia, capitulum xv.

Ad maiorem autem securitatem suam dominus omnes nobiles quos habebat suspectos et qui erant ecclesie favorabiles expellit de regno et loco eorum novos creat. Sicque potestas ecclesie cotidie diminuitur et potentia Manfredi crescit. Sed quamvis aliquo tempore isti duo tiranni multa gravamina intulerunt parti ecclesie, ultionem [illegible] defferunt, quia unus mala morte interiit, videlicet Absolinus toto suo genere extirpato. Aliquantum per Cremonenses, Placentinos et Brixienses ad nichilum est redactus, et sic pars ecclesie prevaluit in Lombardia. Hic vero omnes auctores introducunt, quia hoc vidimus et audivimus et manus nostre contrectaverunt. Anno autem Domini MCCLVII, pontificatus autem Alexandri anno iii, principes Alamanie imperatoris electores ad electionem convenientes diviseruntque se in duas partes, quia una pars elegit regem Castelle Alfonsum, alia vero dominum Ricardum regem Cornubie et fratrem regis Anglie. Que quidem duravit multis annis nec terminata fuit nisi per mortem utriusque. Propter quod quidem ecclesia infinita pecunia est expensa, sed precipue ex parte regis Alfonsi, qui fuit vir multum gloriosus et amator honoris. Propter quam causam multum spoliavit regnum suum. Quomodo Alexander canonizavit sanctam Claram, qualiter Palliologus recepit Constantinopolim, qualiter Gubellini communiter cum Manfredo et due civitates de Tuscia, et de morte Alexandri, capitulum xvi.

Anno Domini MCCLV, pontificatus vero Alexandri anno primo, dictus pontifex canonizavit sanctam Claram de ordine sancti Damiani, que postea fuit sancte Clare nuncupata. Anno Domini MCCLIX, pontificatus vero Alexandri anno vi, Michael cognomine dictus Palliologus iam fortificatus in grecorum domino loco filiorum Asthari, de quo dictum est supra, in predicto capitulo, per industriam imperatorem Balduinum et Venetorum Constantinopolim recepit, et Latinis aufert quod tenuerunt, quod supra patet a MCC usque modo. Sicque Palliologus in Constantinopolim coronatur et terras circumstantes sue subicit dicioni. Eodem anno Gubellini in Tuscia expulsi, ut gesta historiarum tradunt, coniunguntur cum Manfredo mediante domino Octaviano cardinali, in qua colligatione fuerunt Senenses. Propter gravamina que inferebant ecclesie per Florentinos et Lucanos. Unde iste civitates in Tuscia tenebant cum Manfredo, Pisani, Senenses et Gubellini expulsi de diversis civitatibus et castris. Anno igitur MCCLXI Alexander moritur in festo Urbani, VIII kalendas Iunii, ut certe historie tradunt, et hoc apud Viterbium, et in ecclesia sancti Laurentii honorifice sepelitur. De actibus virtuosis Alexandri, quomodo multas decretales fecit, suo autem tempore duo floruerunt in ordine predicatorum summi theologi et philosophi et multe pontificibus prefuerunt usque ad [illegible], scilicet frater Albertus et frater Thomas, capitulum xvii.

Eodem anno in septembri Manfredus mittit magnam militiam Theutonicorum in Tusciam apud Senas, contra quos veniunt Florentini et Lucani, et ab ipsis Florentini et Lucani fuerunt devicti. Ex tunc Manfredus prevaluit in Tuscia et intitulabatur victor. Hic etiam pontifex hanc famam habuit, quod fuit vir magne humilitatis et pietatis, unde tradunt aliqui historici quod fuit eius hostiarius et in domo sua [illegible] hostia et vellet. Ibique predicabat verbum Dei. Et cum ad se fatiebat predicari, ibidem quasi [illegible] clericos ordines conferebat et in causis plures subditorum assistebat sicut [illegible] suis statutis. Decretales multas fecit, que in vi° libro sub diversis titulis continentur. Pauperes religiosos in multa fuit pietate, et iniurias sublevavit et precipue in gravaminibus eisdem illatis per suos antecessores. Suo autem tempore floruerunt duo magni doctores in ordine predicatorum, licet multi alii clari fuerint in eodem et eodem tempore, tamen in vita quam in doctrina sed isti transcendunt, ideo ipsi sunt omnibus preponendi. Agitur primo de fratre Alberto, de actibus virtuosis ipsius et de libris quos composuit in philosophia et in theologia et in aliis scientiis qui fuerunt multi, capitulum xviii.

Unus fuit frater Albertus theutonicus, vir preclare vite, qui in multa innocentia in eodem ordine deservivit, qui etiam quantum ad generalitatem scientiarum et modum docendi similem in mundo non habuit. Hic commentatus est totam logicam Aristotilis, totam philosophiam naturalem et quantum ad proprietatem experientia naturarum nullus eo melius tradidit. Hic theologiam declaravit, fecit enim scripta super iiiior libros Sententiarum. Hic fecit librum de coequis, ubi disputantur mathematicales et ponuntur sub generibus physicis, quantum dicitur pertinet in physice et parum ad theologiam adaptando. Hic exposuit magnam partem biblie, quia postillavit evangelia, epistolas Pauli, prophetas maiores et minores, libros Salomonis, et nos hic summam theologie intitulavit, et non complevit. Fecit enim duo volumina, que ad diversas

niam ptinet et emanatione continuam.
Qualiter fr. de ep[iscop]us Ratisponensis et quomodo
non multa sua instantia sua promovit
renunciacionem. qualiter apud coloniam lectiones
resumpsit et multo tempore legit. ibidem
quoque in pace quievit capitulum. xix[m] et 22

Hic factus est ep[iscop]us ratisponensis.
in ducatu bavarie. qui multum honorabiliter. cepit onera ep[iscop]atus
subire. que in theutonia communis sunt multa
na. quia confinia ad nonpone imfluenti:
que sibi incubuerunt pro tempore illo. Considerans igitur statum tranquillitatis quem dimisit. et barathrum in quod incidit. non quievit donec acceptata fuit sua renunciatio.
per summum pontificem quod facilius impetravit.
ex sua magnanimitate simonis et ex sua fama
maxima. sue doctrine que totaliter probat. non
crise et latinica tunc ep[iscop]alis gravamine. Cessione quoque facta elegit scolam coloniensem ibidem
quoque elmorem. usque ad tempora mortis sue
resumpsit. quod fuit spatium viii. annorum.
vel circa. ubi multos bonos scolares fecit.
et de prediis opibus aliqua. Tandem anno
domini. m. cc. lxxx. et ipso plus quam octogenarius. beato fine quievit. Et quamvis in
pontificatu pro exemplo aliorum mens sui
tum despexit. tertia in annos a sua morte
quantum ad memoriam non autem omnes transcenderet gradu singulis. vigor tamen devotionis
ad deum non deffuit. ad faciendum que requirebat status sue religionis. De fr[atr]e thoma
de aquino qualiter fuit conversio in ordine et mirum et
qualiter providentia fuit ordo sublatus per fridericum imperatorem fredericum. capitulum. xx.

Secundus doctor fuit fr[ater] thomas de aquino qui auditor fuit fratris
alberti. origine nobilis quia de
magnis comitibus regni apulie natus
et in stirpes dilatatus. cuius progeniem in
parte fredericus destruxit. quia fideles erant
sponsalium tempore karoli. Hic mitiga in
provincia in abbacia montis cassini. quia
sit monachi in regula vel in more nobilium illius patrie ut puta de beato mauro et placido
ibidem in sua pueritia nilo spiritualibus et moralibus
optime profecit. huius semper status magnum
prius mote nobilium regionis. Cum autem
iam esset xvi. annorum habitum fratrum predicatorum assumpsit. et in eo in puericia
na vixit. lxxx. annis vel circa. In primo
autem introitu multa passus a consanguineis
non eo fr[ater] iohannes theutonicus. magister generalis predicatorum ordinis vir magne fame. pro tempore illo in orbe de neapoli fratrem thoma
educet ubi ordinem intraverat. versus parisius veniens in tuscia ad quoddam imperatoris
castrum. quod aqua pendente vocabatur ibidem fratrem
dicunt inveniet et unus germanus fratris thome. nomine
dictus dominus reginaldus vir probitatis non modice.
et inter maiores in curia frederici. quamvis postea ab ipso fuit interfectus. qui statim ut sensit
fratrem suum advenisse. frederico dissimulante. dominus
raynaldus. cum petro de vineis et suis familiis
germanum suum substraxit. prius dicto magistro imposito
equo violenta manu. cum bona comitiva
eum comitante in campania ad quoddam castrum proprium vocatum sancti iohannis qualiter ductus ad castrum sancti
iohannis multo tempore vexatus est ad ordinem religionis
redies vadit in coloniam et non potuit adhuc quoniam
ad ordinem rediens vadit in coloniam ad fr[atr]em albertum
qualiter ibidem remanavit abbas montis cassini de libris
quos fecit ante magisterium capitulum xxi.

Ibi longo tempore vexatus est. ad habitum ordinis relinquendum nec a suo
proposito avertit potuit sive minis sive
blanditiis. sed quibus cumque modis prohibebatur. accessum angelorum fratrum. sed per privatas
personas ordinavit quod fratres sui ordinis de nocte
venirent quique non sine dimitterent sed et sic fuit
ac statim mala sunt pacata. adveniens ducendum
romam inde vadit coloniam ad fratrem albertum. ubi
multo tempore fuit. et ibidem eius oblata fuit eidem
abbacia montis cassini per alexandrum quartum
pentium qui iam erant expulsi de regno sicilie
mit. ac ibidem multa audivit quamvis ex suo ingenio multa invenit quia in iuventute et in
dignitate. omnem hominem transcendit. Post hec
vadit parisius xxx. autem anno erat. cum primo parisius venit. ubi infra xxx. annum et sententias
legit. et conventum recepit. Infra autem magisterium. quatuor libros fecit. super sententias videlicet primum
secundum. tertium. quos duos libros composuit. Unus fuit
fuit quod magistrum guillermum de sancto amore qui incipit dicitur ecce inimici tui sonuerunt. Secundus fuit de
quiditate et esse. tertius fuit de principiis nature.
De hiis que scripsit in principio sui magisterii de arte
legum virtuosissima. et quanto in honore et elevatione
mentis erat. De duobus doctoribus iuris canonici qui
isto tempore claruerunt. capitulum xxiii.

Post hec ipso magistrato. fecit quodlibet
de veritate. post tres annos sui magisterii. redit in ytalia tempore videlicet urbani pape. iiii. de quo mirum agendum est cum
tempore nulla fructuosa scripsit. Eo vero tempore sic
huiusmodi mente elevatum in actua et contemplativa
ut tradunt ut quandoque tunc fuerunt parisius ut
quasi insensibilis videretur circa suos nec etiam in
divino ministerio obsequio nisi iam melior mundo. hec de ipso pro tempore illo. quo ordinem
intravit et alexandru quo multum claruit.
nunc sit dicta etiam vero. ad tres sequentes pontifices. res in quantum quod magna fuerunt et digna
memoria. Hoc etiam tempore floret in iure
canonico bartholomeus brixiensis qui ad glosam io
super decretum multum addidit et declaravit quod

hodie p(ro)scolas (?) ... fecit casus sup(er) vi. decretorum.
et determinavit q(uesti)ones ordinales. Hoc eodem tempore
floruit d(omi)n(u)s henricus. cardinalis hostiensis qui prius
fuerat archiep(iscop)us ebredunensis. hic magnus in utroque
iure. et sic bonus theologus egregius predicator ac
vir laudabilis vite fuit. in suo scripto qualia
scripsit manifestum fuit quia summam scripsit summa quam
copiosam vocavit. et fecit apparatum sup(er) decreta-
les ex iure pleno. De urbano iiii° et clxxxix
pontifice. qualiter assumptus de patriarcatu ierosoli-
mitano. hic duos cardinales fecit unum videlicet
unum videlicet nepotem suum et fratrem anibaldum ca-
pitulum xxiiii

Anno domini m cclxi et ab urbe condita [illegible]
Urbanus iiii in cathedra per-
sedit. assumptus in decollatione beati io-
hannis baptiste. Sedit autem annis iii mensibus i et vacavit
mensibus v. Hic natione gallicus. de civitate trecensi
patriarcha ierusalem tunc erat quando assumptus est.
unde et de ultra mare venit. quando factus est hic
fecit duas ordinationes in quibus fuerunt crea-
ti duo cardinales. Quorum unus fuit nepos
suus vocatus dominus ancherus alter fuit nepos
domini ricardi de anibaldis in theologia et fuit vir
magne humilitatis qui vocatus est fr(ater) anibaldus
de ordine fratrum predicatorum. qui fuit magister in
theologia. et fuit vir magne humilitatis et uti-
litatis et sanctus homo. quem fr(ater) thomas multum dilexit
fecitque scripta super sententias que intitulantur domino
anibaldo. que non aliud sunt quam abreviatio
dictorum fratris thome. De reditu fratris thome
in ytaliam tempore huius pontificis et qualia fecit
suo mandato et scripsit. quomodo studium genera-
le fecit rome. ubi multa utilia scripsit que hic
patent capitulo xxiiii.

Tunc fr(ater) thomas rediit de parisius.
de parisius [illegible] causis et
ad peticionem urbani multa fecit
et scripsit. sed precipue duo unum fuit quod
exposuit evangelia sub uno contextu diversorum
doctorum et unius auctoris quod non fuit sine ma-
gna subtilitate tradendum. Tunc florebat
in ordine fratrum minorum bonaventura parisius
et magister in theologia. de quo infra in-
fra dicetur. Hunc urbanus duo evangelia glo-
sanda commisit sed expositis [illegible] pro officio quod
habebat quia minister generalis erat idem doctor
supplevit. Isto autem tempore frater thomas
tenens studium rome. quasi totam philosophiam aris-
totilis. sive moralem sive naturalem expo-
suit. et in scriptum seu commentum redegit. sed preci-
pue ethicam et metha(phisica)m quodam singulari et no-
vo modo tradendi scripsit, tempore eiusdem
pontificis. librum contra gentiles. et quedam de-
[illegible] exposuit iob et quedam alia scripsit vel fecit
opuscula. Officium de corpore christi fecit ex

. tantum .

bo(na)ventura doctor
seraphicus || fr

mandato dicti urbani quod est secundum quod fecit
ad peticionem urbani hoc autem fecit comple-
te cum [illegible] ad lectiones. et quantum ad totum offici-
um diurnum quam nocturnum quam etiam ad missam
et quicquid illa die cantatur in qua historia
[illegible] ad verba spectant que omnes figure
veteris testamenti. in hoc officio videntur continere
luculento et proprio stilo adaptata sed ad
eucharistie sacramentum. De indulgentia quam dedit
dictus pontifex in die festo. quam nobis et
perpetuam instituit. et quomodo fuit robora-
tum in concilio viennensi. De aliis magnis car-
dinalibus que fecit dictus pontifex contra mafredum. capitulum xxv

In quo officio summus pontifex. mag-
nam fidelibus tribuit indulgentiam.
qui dicto interessent officio. perpetuo du-
raturam quod quidem officium fuit postea
sub clemente v. roboratum m ccc x in con-
cilio vienne supra rodanum celebrato.
Nunc ad alia procedendum. que urbanus
fecit que et magna fuerunt. Primo qui-
dem contra manfredum exercitum congregavit
et cruce signatos fecit. contra exercitum sar-
racenorum. quem manfredus in principio tem-
pore [illegible] sed cruce signa-
tos confusibiliter fugavit. Insuper
etiam misit legatum contra comitem iordanum
et comitem [illegible] qui vicarii erant ibi pro
manfredo. et [illegible]
ubi etiam predicata est contra predictos
vicarios ipsius manfredi. in subventione
partes ecclesie. Sed ad dictum urbanum videtur
omnino etiam deficere et manfredum proficere
ac in suis actibus prosperari. consilio habito
suorum fratrum comitem provincie [illegible]
suum auxilium fratrem regis ludovici regis
francorum [illegible] karolus et eundem dictus ponti-
fex ut ad expugnandum etiam ecclesie [illegible]
nec regnum sicilie contulit. [illegible]
Quod quidem accidit anno domini m
cclxiiii. pontificatus sui anno ii. sed
in principio [illegible]. Qualiter ista fecit sunt in favore
regis francie. ludovici. et assignatur cur.
De morte urbani et qualiter eo tempore cometa
magna apparuit et magis fuit affectus sen-
tire. capitulum xxvi.

In quo quidem facto affuit favor re-
gis francorum ludovici. et postmodum
ut dictus rex aliud retulit una fuit
reverentia. dicti principis ad romanam ecclesiam
secundum fuit amor suus [illegible]. contra honorem
augmentum eius [illegible]
tenet. videlicet karoli [illegible]
nomine [illegible] regni. [illegible] fuit quies
sui regni. quod perturbabat karolus in suis
torneamentis et aliis. Assensit igitur karolus
[illegible]. et ad prosequendum [illegible]
[illegible] de regno toto posse se paravit.
Anno igitur domini m cclxiiii urbanus moritur

apud Perusium. et in maiori ecclesia sepelitur. Scribit autem Cissensis quod tunc Urbanus parabat se ad eundum in Franciam. sed infirmitate preventus moritur. ¶ Refferunt autem historie communiter. sed precipue Vincentius scribit quod ante mortem ipsius. apparuit cometes stella admirabilis qualem tunc nullus viventium viderat. ab oriente cum magno fulgore surgens. usque ad medium celi versus occidentem. comam plurimam protrahebat. et licet in diversis partibus fore multa significaverit. pro certo tamen unum compertum est. quando plus quam per tres menses duravit. ipso primo apparente. cepit Urbanus infirmari. et eadem die qua mortuus est cometes disparuit. ¶ Potuit etiam adventum Karoli insinuare in Ytaliam ad regnum Sicilie adquirendum contra Manfredum. quod et in sequenti anno dicitur accidisse. De hoc etiam pontifice scribitur quod apud Trecas in loco ubi natus est et in menia fabricavit ecclesiam quam beato intitulavit Urbano. ipsamque dotavit. Obiit autem in festo sancti Johannis hoc est ultima die augusti. Qualiter tempore istius pontificis ortum est dissidium in Gallia inter regem et comitem Symonem Montisfortis et de malis que ex hoc dissidio sunt exorta quam multa fuerunt. capitulum xxvii.

Tempore autem Urbani fuit dissidium in Angliam inter comitem Simonem Montisfortis et inter regem. quod fuit initium et ii. anno sui pontificatus quia comes fecit arrestari regem Henricum nomine patrem Odoardi regis. opponens eidem quod regnum dilapidaretur sub ipso propter quod tamen commotus populus Odoardo adhuc puero se contra opposuit unde comite agrediuntur et prelia gerentem. succumbit comes in bello et capitur cum filio suo Henrico. iuvene magne honestatis. strenuitatis et sapientie. Ambo autem impetu populi trucidantur. et ignominiose pertractantur morte. Sicque inimicitia inter ipsos firmatam perpetuo. Hec contentiones regis et contentiones comitis. tunc tamen cognita ut infra in ... probatur. propter quam causam missus fuit per Urbanum legatus dominus Guido Sabinensis episcopus. venitque in Franciam usque ad transfretandum mare in Angliam sed transire non potuit quia non fuit permissus. Qualiter Urbano mortuo in papam dictus Sabinensis de rege Alfonso rege Castelle qualiter fecit et de magna fortuna. et quomodo eius consilio fecit regem Granate ... et ... capitulum xxviii.

Urbano igitur mortuo. iste dominus Guido Sabinensis episcopus in papam eligitur. Sed quis fuit Sabinensis iste. in sequenti capitulo est dicendum. Multa alia acciderunt tempore dicti pontificis. ut de rege Alfonso rege Castelle. qui multum conatus est imperium infirmare funderet. propter quod multa effudit in personis diversis diversarum nationum. convenientium ad ipsum sed precipue in suo imperio. fuit profusus propter quod suum regnum multum exhausit. sed in ipso parum profecit. ut infra apparebit. Fuit autem tam potentissimus inter reges Yspanie. unde contra ipsos omnes prevalebat. Fecerunt colligationem cum quodam suo germano. qui vocatus est Henricus. quem dictus rex de regno suo expulit. et longo tempore exulavit. quia non potuit inducere ad obsequium ut alii faciebant fratres. ... regni Castelle. ¶ Hic etiam regem Granate multum humiliavit. et in ipso augmentavit tributum. quia tempore patris solvebat pro tributo. omni die mille marabutinos regi. sed post istud augmentum in die ... pro ... ut duo milia daret. Hic etiam expugnavit in Vandalia. ... dictam ... que est villa in diocesi Yspalensi. nec fuit regnum. quod erat regnum Sarracenorum. Quo etiam tempore conquisitum est regnum Murcie. cum adiutorio regis Arragonum. regis Jacobi. qui erat eidem socer. Qualem autem postea exitum habuit infra videbitur cum de Gregorio agetur x. quia est memoria dignum. Hec ad presens de isto pontifice. et de gestis temporibus suis sufficiant. et ad alium pontificem accedendum. De Clemente quarto et xcix. pontifice. quomodo assumptus et quis fuit cum de probitatibus et ipsius operibus virtuosis. qualiter diversos status habuit. incipit capitulum xxix.

Anno igitur domini m.cc.lxv. et ab urbe condita ii.m.xvii. Clemens quartus in cathedra Petri sedet. Vacavit etiam tunc ecclesia post mortem Urbani mensibus v. et in festo Agathe fuit electus. ut gesta Gallicorum tradunt. Hic natione Provincialis et de villa sancti Egidii vocatus Guido Fulcodii. Sedit annis iii. mensibus ix. diebus xxi. et vacavit ecclesia annis ii. mensibus ix. ... annis iii. quod forte dicit quod eo tempore quo ... fuit. ultra montes mare se habuit etiam ut ... Hic autem communiter historie sic describitur. quod fuit vir magne probitatis. et exempli qui omni statu mundi. expertus est et in quolibet gratiose se habuit et virtuose. ¶ Primo quidem uxoratus filios quos habuit in multa ... divino adiuvante tamen in utroque iure ... regis Ludovici ... gratia habuit in affectu eius unde et ipsum de suo secreto fecit consilio. Mortua vero coniuge vitam clericalem assumit et in brevi tempore factus est propter sua merita. Aniciensis episcopus inde assumptus in archiepiscopum Narbonensem propter exemplum virtutum quas videbat in ipso. Qualiter per Urbanum factus cardinalis Sabinensis et quomodo factus legatus in Anglia sed non transiit. propter turbationem que fuit electus in papam occulte venit per ... de processu que tenuit ... promotione Karuli. capitulum xxx.

Propter que omnia predecessor eius Urbanus ipsum cardinalem Sabinensem fecit et eundem ab eodem papa Urbano in Angliam legatus mittitur propter turbationem inter regem Henricum

et comite Simone monte fortis de quo actum est su-
pra. Comes igitur in Francia quam Anglia transi-
re non potuit. in papam eligitur. sed scrutinio secre-
to mittitur pro ipso a collegio. ¶ Papa vero consul-
tus per potentiam manfredi in ytalia et regiones
guerrosas. ibidem sub habitu monachali festinat
venire perusium. et post multam precum instantiam
sibi porrectam nullatenus acceptato papatu
venit viterbum. ibique residentiam facit. ac karolum
comitem provincie et filium regis francie ac fratrem
secundum ordinationem urbanum. eodem anno in festo Jo-
hannis de laterano per quosdam cardinales coronari
mandavit. qui etiam tunc senatore urbis consti-
tuit. eidem leges tradidit. contra regnum regni
videlicet. secundum statuta regis guillielmi de quo dictum
est supra. ad que observanda ipsum sub iuramento
fidelitatis astringit. sub eodem etiam iuramento
ipsum arctat contra statum imperii. que quidem
pacta adhuc extant. quomodo dicitur se de ipso intromitte-
re. nec electioni de se facte consentire vel ipsam
prosequi. alias ipso facto cadit a iure regni.

De pacto inter papam clemente et karolum prose-
cutus hiis hedibus. et eam romam qualiter sua milicia
spectat in urbe iam factus senator. et coronatus in rege
qualiter etiam eodem anno regnum invadit. capitulum xxxi.

Et attende quia contra istam materia
est unus magnus scrupulus quia
archiums vero de curie contra debet
quod fecit prefatus pontifex. pro pace conser-
vanda. inter imperatorem et papam. et inde volunt
utrique domini. sua queque ipsorum iura certo
esse distincta. ad materiam tollendam litigii
in alterutrum sic primus ludovicus fecit ut su-
pra est manifestum. ¶ Anno igitur domini eodem. ut
supra veniens dictus karolus romam suscepit
dignitatibus per clementem sibi collatis et per verba
sibi promissis. ibidem suam expectat miliciam
que per lombardiam veniebat ipse autem cum xx
galeis. de marsilia ad urbem applicavit.
Sua igitur milicia collecta eodem anno recedit
de urbe. vadit in campaniam usque pontem
ceperanum. ubi est principium regni quem man-
fredus optime munierat gente et propugna-
culis. sed non potuerunt resistere ad impetum gen-
tis karoli. sed per violentiam belli pontem
capiunt. et aquam fluminis transeunt et gentem
manfredi aut capiunt aut occidunt aut fu-
gant. inde procedunt ad sanctum germanum. et
montem cassinum castrum munitissimum et inge-
te nobilissima. nec potuerunt resistere. Omni-
bus ergo locis perditis. karolus cum sua milicia
et populo manfredum insequitur qui se recol-
legerat in beneventum. Qualiter karolus
cum manfredo pugnat. et campo et ipsum devincit
et in campo moritur. et eodem anno quasi totum regnum
occupat et de victoria tuscie gressa eidem. et qualiter
illuc miliciam mittit et valet Capitulum
xxxii.

Venies igitur karolus cum suis ad
dictam regionem. manfredo bellum
offert. sicque spontanee utrique
acies pugnant. in beneventana plani-
cie. diuque atrociter bellant sed prevalet mi-
licia gallicana. peritia bellorum satis. an-
tiquorum romanorum modo. stetzantes manfre-
di quasi cessa est tota. sed precipue theuto-
nicorum. et ipse etiam manfredus in bello
occisus. Tunc intrant beneventum ibidem-
que residentiam faciunt et eodem anno et
sequenti totum regnum recuperatur sive sponta-
nee se subiciendo karolo sive per violentiam
belli extirpatis omnibus manfredi sequaci-
bus. et nobilibus expulsis de regno per
manfredum ex mandato summi pontificis
clementis in suis iuribus restitutis. Anno
sequenti. hoc est lxvii. mittit rex karolus
quingentos milites suos gallicos in
tusciam. et cum comite guidone guerrit
et cum alia milicia partis guelfe. ubi post
vadunt florentiam inde que guibellinos
expellunt et omnes que civitates de tuscia
ad partem guelfam se convertunt preter
pisas et aretinum. Interim autem ultra se-
natum urbis. fit vicarius in tuscia rex
karolus. autem pape clementis imperio va-
cante licet duo fuissent electi. quorum nul-
lus habuit benedictionem imperialem de quibus di-
ctum est supra. videlicet alfonsus rex castelle
et ricardus comes cornubie. et contra ista
tempora comes ricardus moritur. quomodo
capta est antiochia. de marescallo regis
karoli quomodo venit in tusciam. inde post
ea rex karolus qualiter facit marescallus de
sancto elloro quomodo rex obsidet poggibonsi et
capit capitulum xxxiii.

Anno autem domini millesimo cclxviii.
et ab urbe condita mm xx. ponti-
ficatus vero clementis anno iii. antio-
chia capitur a soldano. ante per aliquos an-
nos capta ierusalem et sic paulatim consumitur
terra sancta. incitante vitiis sarracenis.
quod multa erat. ¶ De populo autem necato anno
hoc magnum satis est extimatum aut lu-
dibrium inaudibile. Eodem anno mares-
callus regis karoli venit in tusciam et
ibidem vices regis. hic ergo cum sua milicia
gallicana et provinciali et tuscorum inse-
quitur guibellinos. ubi inde invenit un-
i in uno castro. dicto sancto elloro ubi erant in-
clusi. magnam stragem facit. castro per vio-
lentiam capto. Eodem anno guibellini
expulsi cum theutonicis. vadunt ad castrum
de poggibonzi. quod est castrum imperiale
ibidemque se affirmant. Quo audito mares-
callus exercitum congregat et illuc vadit. ad ex-
pellendum ipsos vel expugnandum. Inter hec

rex Karolus venit in Tusciam et cum magna gente castrum cingit et obsidet, sed ipsum vi capere non potuit, quia locus ipse erat munitus et gente fortissimus. Sed obsessi .iiii. mensibus redierunt ad mandatum salvis personis et rebus. Quibus fides servata est.

Qualiter rex venit in comitatum Pisarum et devastat ipsum. Qualiter cepit Mutronem et donavit Lucanis. Qualiter Clemens graviter reprehendit regem de malo regimine. De adventu Curradini in Ytaliam. Capitulum xxxiiii.

Post hec venit rex Karolus versus Pisas et comitatum devastat ipsorum, ac vadit in comitatum Lucanum in Maritima dictam Versiliam et inde castrum de Mutrone expugnat et ipsum captum Lucanis tradit, quod ante ipsi possederant, sed per violentiam victorie Manfredi eidem in dicto castro cesserunt. Nunc autem ad maiora gesta regis Karoli procedendum, in quibus sollicitabatur Clemens, quod regnum ipsius in regimine suo in quo fuit, apparent epistole, quas scripsit, ipsum sepius de malo regimine reprehendit, quia iam casus ad ipsum pervenerant ex quibus pati debebat. Ad dictum pontificis venit notitia quod Curradinus filius regis Curradi, qui fuit filius imperatoris Frederici secundi, preparabat se ad intrandum Ytaliam et de Theutonia, ubi cum matre nutritus fuerat, instigatus a Pisanis et a parte Gibellina Tuscie. Anno eodem, hoc est .lxvii., rex Karolus recedit de Tuscia et vadit in regnum ista de causa, relicto marescallo in Tuscia cum certa militia ad obviandum Curradino. Sic contingit ipsum venire. Anno autem Domini .m.cc.lxviii. Curradinus cum militia Theutonica et Lombardorum et Tuscorum subito Lombardiam intrat et venit Veronam. Quo audito Clemens mandat eidem ut caveat ab offensa ecclesie.

Qualiter Curradinus non obediens ecclesie venit Pisas multaque mala hic intulit et vadit Senas et sic Romam ibique sua gente expectat. Clemente vero hoc exponente et denuntiationibus quas fecit papa ista contra eos. Capitulum xxxv.

Quod ille contempnens de Verona transit festinanter cum modica gente ad ripariam Janue et ad locum qui dicitur Finale, ubi fuit dominus de Carretto, qui scilicet tanquam eiusdem affinis in ipsius et amicorum navigiis ipsum deduxerunt, sua militia veniente per Lombardiam et Tusciam usque Pisas. Tantaque fuit multitudo gentis que ad ipsum confluxit, quod intraverunt territorium Lucanum et tota quasi regione que est inter Pisas et Lucam a parte in dicti devastaverunt, tunc temporis expulerant Guelfos de terra sua et sic fortificatur

contra Curradinum. Quod videns summus pontifex Clemens processum facit contra Curradinum et suam comitivam aliquam dicitur quod ante fecerat, quando videlicet venit Verona. Sive tunc suo post propter inobedientiam iam inciderat in sententiam excommunicationis cum sua comitiva, propter quam tamen Clemens mandavit capitulum generale fratrum predicatorum, quod eodem anno Pisis celebrandum fuerat, in festo Pentecostes transferri Viterbium, ubi dominus papa residentiam faciebat. Recedens autem Curradinus de Pisis vadit Senas cum tam multitudine innumerabili personarum et inde festinanter Romam transiens per Tuscanellam et Vetrallam, quia Viterbienses ob reverentiam summi pontificis qui tunc erat ibi noluerunt ipsum recipere.

Qualiter Clemens prophetavit de morte Curradini. De Henrico qualiter senatum usurpat. Qualiter exercitum congregant isti duo et vadunt contra exercitum regis Karoli et ipsum vincunt. Capitulum xxxvi.

Traditur autem quod cum Clemens papa de suo palatio videret per planitiem dictam transeuntem gentem Curradini, dixisse eum quod dolendum erat de tali iuvene, quod sic seductus ducebatur ad victimam. Unde fertur prophetasse de morte eius, sicque eventus confirmavit. Tunc temporis erat Rome dominus Henricus frater regis Castelle, qui nepos erat regis Karoli in 2o gradu. Hic senatum sibi usurpavit faventibus aliquibus nobilibus Romanis et aliquibus de populi parte, qui multa mala intulit Romanis, ecclesias spoliavit thesaurum distrahens et deposita frangens. Hic Henricus coniungit se cum Curradino et statim exercitum magnum parat. Egredientes autem de urbe .xviii. die augusti anno eiusdem vadunt versus regnum contra regem Karolum. Tunc aliqui provincie civitates et castra iam incipiebant rebellare. Sed non hoc obstante rex Karolus cum sua militia venit obviam Curradino, nec expectat quod regnum intret, atque contra partes Romanas in loco que loca Tuscorum Tallia Cozzo vocat. Alie autem historie campum Palentinum appellant. Acies primum regis Karoli, que erant provincialium et Ytalicorum, acies Curradini acriter invadit. Dimicatur. Sed ultimo prevalet acies Curradini totaque acies Karoli quasi delentur. Et quia arma Karoli fuerunt inventa ibidem, crediderunt ipsum occisum. Et ex hac confidentia se dispergunt in campo et ad spolia se convertunt.

Qualiter dum adversarii essent in spoliis occupatis dispersi, subito rex Karolus comparet cum magna acie, invaditque adversarios quos vincit, et Curradinum autem capit, aut occidit aut fugat, captosque decapitari mandat. Capitulum xxxvii.

Tunc subito apparuit rex Karolus cum sua acie que occulta erat et clausis vallibus latebat. Et in die eadem, videlicet Bartholomei, invadit exercitum dispersum

UVA.BHSC

Corradinum. totumque improvisum confundit stragem prius cede post fuga. totum ad nichilatur. Omnes enim qui campo remanserant, ad pugnandum ibidem remanserunt. omnes et precipue hispani qui in comitiva fuerunt henrici. et aliqui theutonici. cum aliquibus romanis. ceteri vero fuga evaserunt. Omnes autem nobiles qui capti fuerunt de comitiva Corradini mandavit rex karolus decapitari. preter henricum qui nepos ipsius erat. voluit tamen quod maneret in apulia. in quodam claustro inclusus. Sed Corradinum et quendam. qui dicebatur dux austrie. et comitem gerardum de pisis. qui capti fuerant apud asturiam. castrum in plagiis romanis. transmitti iussit neapolim. ibidemque de consilio sapientum. quamvis alii contrarium dicerent. ipsos in plagiis neapolitanis fecit decapitari.

Anno post istam stragem ad recuperationem terre intendit. sed cum difficultate de ambobus virtuosis. istius pontificis qualiter canonizavit quandam ducissam polonie. de obitu istius pontificis cuius gloriosus fuit capitulum [illegible].

Ab inde ad recuperationem terrarum que rebellaverant intendit. sed non eas recuperavit sine magna hominum strage. et mutilatione membrorum et precipue in sicilia. et aprutio quod papa clemens non planxit. Vir enim fuit virtuosus. ac plenus omni benignitate. que quedam historie sic describunt. et martinus cum eis quod generalis clericus fuit. videlicet precipuus predicator egregius. cantor pulcherrimus contionator sine pari. carnes diu non comedit. a sponsione lecto est usus. nec vestibus lineis ad carnem utebatur. ac sic sanctissima vita duxerit meruit exaltasse parentes. tempore huius dictus hic canonizavit in ecclesia fratrum predicatorum viterbii. sanctam eduwigam ducissam polonie. miracula devotionis viduasque multas et magnis miraculis coruscavit. Hic fratres predicatorum multum dilexit. et se in ipsorum ordine in habitu et aliis observantiis devotum se gessit. Tandem autem eodem. hoc est m. cclxviii. in festo beati andree migravit ad dominum. sepultus honorifice in ecclesia dictorum fratrum predicatorum viterbii. Hic ut traditur tante iustitie fuit. quod cum pro ipsius hereditate causam cum alio commissa sibi ad iudicandum, iustissimam contra parentem. Super quo fratres sic eum dixisse feruntur. gratias tibi ago domine qui talem michi concessisti filium. qui plus in iudicio dilexit veritate. quam parentem. *De operibus que in adiutorium pertinent doctoris fratris thome. que fecit et scripsit tempore istius pontificis. vel distinguntur secundum materias partes summe quas scripsit capitulum xxxix.*

Huius autem tempore precipue claret frater thomas de aquino de quo supra facta est mentio cui dictus papa voluit conferre archiepiscopatum neapolitanum et ad debat eidem abbatiam sancti petri ad aram dicti loci. et introitibus eiusdem valentis sed recusavit recipere. Huius tempore dictus doctor scripsit summam quam in tres partes divisit. videlicet naturalem quia ibi diffinit de natura rerum et postea de deo et nono de rebus creatis. Secundam partem vocavit moralem quam divisit in duo volumina unum volumen accepit in ultimis materiis. que et prima secunde vocatur respectu philosophie moralis. aliam vero per speciales materias continet virtutum omnium viciorum. tota fundata et ornata. philosophorum dictis et rationibus. ac doctorum sacrorum auctoritatibus. quam secundam secunde idem eiusdem materie appellamus. Tertia autem pars summe. quod est tertium volumen sacralis vocatur quia in ea de sacramentis agitur et incarnatione verbi et ultima vocatur. quia ultimo fuit ut quasi finis ceterarum. Istius igitur summe 3 partes qui scripsit tempore istius pontificis et vacationis sequentis. que fuit spatium duorum annorum et 10 mensium. vel circiter ut dicit. quia in amore quia computat in vacatione tres menses. que facta precessit virtutum. a tempore suo canonis. fecit etiam tunc temporis questiones de spiritualibus creaturis. de malo et de virtutibus.

De rege karulo qualiter post mortem clementis ad imperium constantinopolitanum aspirat magnaque pecuniam et militia ibidem confert. de domino iohanne bertoldi. vicario in tuscia pro rege. qualiter apud collem pro gibellinum prostravit capitulum xl.

Anno autem domini m.cclxix. ecclesia romana vacante. et imperio similiter. rex karolus videns se in dominio prevalere cepit in appetitu usque extendere suam potentiam dilatare. Unde matrimonium pro filio suo philippo. contrahit cum filia principis achaye ex quo matrimonio principatum adquirit. tunc constituto in tuscia. suo vicario domino iohanne de bertardi. et per se suam in dicta provincia prevalente militia mittit de apulia contra palliologum. qui imperium constantinopolitanum non iusto titulo occupaverat. ut supra est dictum cum alio bene resistere ipso aliquo male. Eodem vero anno. dictus dominus iohannes cum sua militia quam habebat. vadit apud collem. vallis elsem. contra gibellinos et senenses inter quos fuit comes guido novellus. cum militia theutonica. et ducis de pugnat. et cum iam diu accriter certassent funditur pars gibellina omnibus qui theutonici in bello ceciderunt. et de aliis multis. et tunc in tuscia pars defficit gibellina. et pars guelfa regnat rege karulo eidem assistente. *De passagio regis ludovici usque tunicium contra sarracenos cum magna comitiva et qualiter rex karolus ad ipsum vadit quo ceteris non prosequente cessit. que optimam in sua per exercitum capitulum xli.*

Anno domini mill. cclxx. mense iulii et ecclesia romana vacante. ac imperio similiter rex francie ludovicus passagium facit usque tunicium cum exercitu magno ha

UVA.BHSC

burgensem seu in sua comitiva regem navar-
re nomine theobaldum. et uxorem suam filiam re-
gis francie. fratrem suum comitem tolosanum.
et pictavensem filios suos. philippum qui videlicet
ei in regno debebat succedere. et iohan-
nem tristanum alium filium. et multos alios baro-
nes. de francia cum infinita militum copiosa
multitudine. Secum habuit etiam eum. odoardus
filius regis anglie. sed iste venit in tunisium. sed
existimans forte regem francie. illuc venis-
se quod aliter fuit. Venientes ergo in car-
baginem posuerunt castra sua. in loco qui dicitur cer-
tamine. Eodem tempore rex karolus de
apulia. illuc transfretavit pro subsidio fra-
tris sui regis francie. qui statim ut intravit
regiones cartaginis. iam dictas epidimia
invadit exercitum. et ipse met infirmatur.
de qua egritudine moritur. et ipse et filius
eius iohannes tristanus. omnes quasi sibi coniunc-
ti. qui venerat cum ipso preter philippum.
qui eidem successit in regno mortuus fuit. vel
ibi vel redeundo. videlicet dictus filius iohannes
alfonsus comes tholosanus frater ipsius regina
navarre. filia eius et ipse rex navarre.
Qualiter cessavit propter tantam epidimiam de loco rece-
dentes. unde facta compositione cum rege tunisy. sic
fuit quomodo isto tempore fuerunt magni terre mo-
tus in ytalia. qualiter philippus rex. karolus vi-
terbium rogaverunt cardinales pro papa eligendo. capitulum 22

Propter tantam igitur epidimiam ex-
ercitus fuit de loco recedendum. unde facta
compositione de rege tunisy. et
accepta ab eo magna summa pecunie. rex
karolus totum exercitum francorum in ytaliam
adduxit. et cum venisset ad portum tripoli-
tanum ipsorum navigia naufragium passa
sunt. unde ipsis relictis per terram se expo-
suerunt ad redeundum. Mortuus autem pre-
dictus rex ludovicus. anno domini m. cc. lxx
viii. kalendas septembris. lxvi. anno vite
sue. et xliiii. regni eius. Eodem anno fu-
erunt terre motus magni. per diversa loca y-
talie. et ita magni fuerunt. quod in burgo sancti
sepulcri. in tuscia ruerunt domus. unde co-
acti sunt omnes de villa exire. Anno eo-
dem. quo fuit adhuc vacatio vel vaca-
tio. existente romana ecclesia et cardinalibus existenti-
bus in palatio. viterbiensi. venerunt illuc isti
duo reges. videlicet rex francorum philippus
et rex sicilie karolus. cum nobili comitiva
baronum et militum potentiumque. colle-
gio cardinalium pro electione expedienda
summi pontificis. de casu detestabili quem au-
divit circa mortem henrici filii regis ricar-
di per guidonem comitem montisfortis. quomodo
cardinales post multam vacationem que
venerunt marchidiaconum leodiensem. capitulo
xxiiii.

Tunc audivit iste. detestabilis casus in
dicta civitate. contigit enim quod illuc per ve-
nit filius regis ricardi. et comitis cor-
nubie nomine henricus Tunc similiter venit comes
guido montis fortis. qui pro rege karulo in tus-
cia vicarius erat. Audiens igitur. de dicto hen-
rico velle armata manu. contra ipsum in vin-
dicta patris. videlicet comitis simonis. occisi in
anglia. ut supra patet dictum henricum. dum de-
votus esset in quadam ecclesia in manibus sacerdotis.
missam celebrantis. nec villa benedicta fuit ex-
citata per dictos reges. cum eis presentibus fuit factum. sed
deus ipsum postea fecit. quia captus fuit in mari.
cum gente regis karuli. a rogerio de lloria et
sicilia ducto. et ut fertur. mala mittendo morte
sua etiam uxor adulteravit. et ipsius comitatus ha-
bebat rex coniugis. totus oclatus. Anno domini
m. cc. lxxi. in festo sancti egidii. hoc est in principio
septembris. cardinales ad electionem convene-
runt. marchidiaconum leodiensem. qui vocatus est
gregorius x. de quo nunc est dicendum.

Capitula. 23. libri huius historie.

De gregorio x. et eius pontifice. qualiter
factus quomodo rediens de ultramare. in regno
occurrit ei Rex karolus et pedicando deservit
eum. qualiter veniens viterbium ubi erat collegium
cardinalium. vadit romam ubi demum consecratur. j. c.
De creatione cardinalium inter quos duos fecit
magistros in theologia. et unus de ordine fratrum
predicatorum alius fuit de ordine fratrum minorum
qui fuerunt et qualia scripserunt capitulum 2.
Qualiter congregavit concilium apud lugdunum.
pro subsidio terre sancte. ubi interfuerunt greci et tartari
volantes. ad unam fidei confessionem. de constitu-
tionibus quas fecit. de electione radulfi in regem. 3. c.
De actibus virtuosis istius pontificis. qualiter
post concilium vadens. bellicandorum ad alfonsum re-
gem castelle. et quasi inde rediens viennam inde
vadens lausanam occurrit. radulphus et quid
fecit. capitulum. 4.
Reprimitur historia de rege castelle. et de
radulpho ad maiorem declarationem fidei et de suo
reditu versus romam ac de suo huius arretii graviter
sepulto. et de quibusdam que egit in vita capitulum 5.
De hiis que acciderunt tempore suo in mundo que
magna fuerunt et primo de casu quod accidit domino
odoardo. nondum regi sed existenti ultramare. cum
quo transfretaverat capitulum 6.
De actibus virtuosis ipsius pontificis. et tempore
istius pontificis rex castelle moritur et quis
fuit demum filiorum fredericus. de guerra huius
pontificis tempore inchoata inter regem karolum et ia-
nuenses. capitulo vii.
De preclaro doctore fratre thoma de aquino qualiter

vocatus a quodam domino pontifice. ad concilium via in
gravit ad dominum et in mortem incurabilem cecidit qua
de causa sui consanguinei. occultaverunt corpus.
quod a fratribus suis repertum fuit ipso non sepulto erat
in monasterio ubi erat patronus. viii. capitulum.

¶ De modo quem tenuit de voto contra instantiam
sue mortis quantum ad instantiam status sue sa
lutis. et quantum ad suam doctrinam quam parum
exposuit in maximo tormento et de ipso quam
habuit tunc temporis quidam sius frater de ipso. ix.

De miraculo quod in via venienti de roma
neapoli contra secundum suum infirmum. apud molariam
quod secundum arbitrium et in quanta etate vite sue mi
grasset ad deum. capitulum x. —

¶ Qualiter istius pontificis tempore. scripsit ulti
mam partem summe contra gentes de potentia dei. et aliqua in
philosophia quem completa reliquit sed confirmata
sunt. per unum suum discipulum scripsit etiam que
dam opuscula. que per ordinem hic traduntur. xi.

¶ Traduntur hic diversi tractatus quos dictus
doctor scripsit diversarum personarum consultationi
bus respondendo. quos auctor sub duobus capitulis com
prehendit. unicuique tamen partem tractatum
assignando. capitulum. 12 —

¶ Ponitur hic. diversorum tractatuum dicti
doctoris. quos sub alio capitulo auctor comp
rehendit. et sunt totidem sicut xiii. capitulum xiii.

¶ Ponitur hic tertia pars tractatuum. quos fecit
dictus doctor respondendo diversis personis et sunt
plures quam in prima parte vel secunda. capitulum xiiii.

¶ De quibusdam logicalibus que ad instantiam quorum
dam nobilium scripsit de quibus de quolibet et
de postillis quas super biblia notavit et
de quodam scripto super primum sententiarum xv.

¶ Quod tempore huius pontificis fuit dissidium
bononie inter lambertinos. et geremias. et
quo anno huius etiam pontificis tempore.
floruit et obiit frater romanus ordinis fratrum pre
dicatorum magister in theologia. et frater dominus matheus
rubei. de quo multa pulcra dicuntur. xvi. —

¶ De innocentio. v. et c.xcii. pontifice. qualiter in
uno anno in hac dignitate. et in eis medio
de anno moritur qualiter roma vadit et rome
consecratur. capitulum. xvii. —

¶ Qui pro brevitate temporis pauca fecit duo
tamen magna fecit unum fuit de legatis quos
misit in tusciam ad pacificandum regionem
alterum autem de eius restituto. fratribus predicatorum
super sepultura clementis. de filio rodulfi qui
liberi sub mensis est. in regno capitulum xviii.

¶ Qualiter rex karolus tunc florebat in domino quia
in regno liber. dominus. senator urbis. in tarig
in tuscia. dominus mathaya. et in toto quasi re
de monte. capitulum xix. —

¶ De adriano. v. et c.xciii. pontifice quis fuit
et qualia fecit quomodo suspendit decre
tales. gregorii. super inclusione de rodulpho re
ge. qualiter gentis sue dilatavit. xx.

¶ De iohanne xxi. et c.xciiii. pontifice. quis fuit
et qualis conditionis. qualiter constitutionem gregorii
de reclusione cardinalium simpliciter revocavit 21.

¶ Qualiter misit legatos in constantinopoli ad pali
ologum pro concordia facienda. inter latinos et
grecos. et quomodo etiam misit alios legatos. in
franciam et hispaniam. super concordia quam debebat
reges dictarum regionum. capitulum xxii.

¶ Qualiter iste ludovicus ad regem alfonsum. contra dic
tionem promissam per matrimonium contractum ex
ceptis patris inter eos. que suscitata non fuerunt
unde rege alfonso premittitur. capitulum. 23.

¶ De qualitate istius pontificis quantum ad actus
virtuosos et viciosos. quia ut traditur pa
tuit de discretione sed totus vanus et in barba
ritate moritur. huic tamen istud per unde fit
fuit. et gratiosus hominibus litteras augmentans
studiis. capitulum xxiiii. —

¶ Qualiter deturpavit statum pontificale in
temporibus urbis et unde forte incurrit mortem
de rege rodulpho qualiter pugnavit cum rege
boemie. et occidit eum in bello et de multis
nominibus. qui accidunt tempore illo. xxv.

¶ De nicholao iii. et c.xcv. pontifice. quis
fuit et de actibus virtuosis ipsius qualiter religio
sos dilexit. et ad cardinalatum promovit et
qui fuerunt et quales. capitulum xxvi.

¶ Qualiter fecit patriarcham ierusalem fratrem
iohannem de vercell. magistrum ordinis predica
torum. virum magne opinionis. et fame in
toto orbe terrarum sed renunciavit de quo ma
gne sunt historie capitulum xxvii. —

¶ Qualiter edificavit palacium multum sollempne
prope sanctum petrum et virgultum florentissimum
et similiter domos pro penitenciariis. etiam
basilicam petri quasi totam renovavit. et divinum cultum
augmentavit. et multos religiosos episcopos fecit.
et precipue contra minores multa fecit. 28.

¶ Quomodo dictus pontifex voluntate fa
cit in urbe. contra senatorem et fecit constitu
tionem quam quis transgrediens sententiam ex
communicationis incurrit. et de constitutione quam
fecit contra clericos. capitulum. 29. —

¶ De palacio lateranensi quomodo. scilicet renova
vit. sive complevit. sed contra scilicet statum ma
gna fecit. et cum magna sollempnitate. de ac
tibus virtuosis ipsius quam multa dicuntur capitulum 30.

¶ Reprehenditur hic dictus pontifex quod quamvis
fuit virtuose in multis tamen suos dile
xit. et inpretiose promovit. quibus dicit et con
tra scribitur. et qualiter male exitum sibi at
tribuit capitulum xxxi. —

¶ Qualiter dictus pontifex per constitutionem
editam. de senatu eligitur in senatorem apostolo
et se privavit rex karolus tunc victoria tuscie
qualiter dictus dominus latinus frater suus legatus in
ytalia. et dominus bertoldus. comes in romanyola 33.

¶ Qualiter dominus pontifex contra nam romam

UVA.BHSC

ole. et exarchatum regis sunt a radulpho tra
dita de parte. ad ecclesiam pertinere quod et ob
tinuit per litteras patentes. et in possessione fuit.
Qualiter eodem anno 2° videlicet sui pontificatus
radulfus suam filiam tradidit karulo marcel
lo. et quomodo nominatim tractat. cum dicto
radulpho. super diuisione imperii. capitulum 34um
Qualiter dictus pontifex. quandam con
stitucionem renouauit gregorii. x. de electione car
dinalium. qualiter ipso mortuo. corpus eius
transportatur romam et de translacione
beate marie magdalene facta per regem karolum 35
Quam plures interfuerunt dicte translacioni.
qualiter ibidem conuentum fratrum predicatorum.
rex fabricat. quod hoc tempore turriani expelli
tur de mediolano. et eodem tempore rex
francie. occupat regnum nauarre. et frater al
bertus migrauit ad dominum. ~~35um~~ capitulum 36um
De gregorio. x. et xxi pontifice. qualiter electus. quo
modo rediens de terra sancta. in regno occurrit
ei rex karolus. et precedendo deportauit eum
quousque veniens viterbium. ubi erat collegium
vadit romam. ubi demum consecratur capi
tulum primum.

Anno igitur domini

Iam dicto et ab urbe condita
ij. xxij. gregorius. x. in cathedra
petri sedet. Sedit autem. annis iiij. et dies
x. computando tempus. quo pontificatus vacauit
et. non quo fuit electus. quod fuit spacium. ij
et me. recessit. dicti. x. Hic natione lombar
dus. de ciuitate placentina. de domo vicecomitum
existens archidiaconus. leodiensis. ex deuotione trans
fretauit. in transmarinis. Cardinales igitur ipsum
diligunt. uel dirigunt vota sua ex ipsis comites
in palatio viterbiensi. Hic rediens de ultra
mare. transiuit per regnum apulie. cui occur
rit rex karolus. et ipso precedendo destruxit
contra partes capuanas. Hic veniens vit
erbium ubi tunc. erat collegium cardinalium et ac
cepto papatu vadit romam ibique coronatur
et consecratur. De creatione cardinalium inter
quos duos fecit. magistros in theologia et v
nus de ordine fratrum predicatorum alius fuit de
ordine fratrum minorum. qui fuerunt et qualia
scripserunt capitulum secundum

Hic fecit unam ordinacionem cardi
nalium. proborum virorum inter quos
duo fuerunt. magistri in theologia
quorum unus fuit de ordine fratrum predicatorum
quem ipse fecerat archiepiscopum lugdunensem. nota
et frater est hostiensis. uocatus quod est frater petrus de ta
rantasia. vir magne religionis et doctrine
qui multo tempore parisius rexit. in theologica
facultate. Scripta fecit super sentencias. et multos
libros biblie postillauit. Specialiter autem epistolas
pauli. Alius fuit frater bonauentura de ordine fratrum
minorum. qui similiter fuit magister in theologia.
et minister generalis dictorum fratrum natione tuscus.
vita et doctrina. admodum gratiosus scilicet precipue in ser
mone. fecit scripta super sentencias. et postillauit ali
quos libros biblie scilicet libros salomonis. et iob
et epistolas pauli. quem gregorius assumpsit in episcopum alba
nensem. Qualiter congregauit concilium apud lug
dunum pro subsidio terre sancte. ubi interfuerunt greci et tartari
cum laus ad unam fidei confessionem. de constitucionibus quas
fecit. de electione radulfi in regem capitulum ter
cium.

Hic 3° anno sui pontificatus. pro utilitate terre
sancte. quam personaliter visitare intendebat
lugduni sollempne celebrauit concilium. in
quo et grecorum et tartarorum celebres nuncii interfuerunt
hoc procurante palialogo. qui tunc imperabat in
constantinopoli. greci ad unitatem fidei redire pro
mittentes. in missa sanctum simbolum alta voce cum
deuocione sollempnitate. decantauerunt videlicet
filioque procedit. Nuncii uero tar
tarorum iuxta concilium babtizati ad propria redie
runt. Numerus autem prelatorum qui interfuerunt conci
lio. fuit. duo. episcoporum. abbatum. .M. aliorum prelatorum
m. Hic in concilio multa bona constituit videlicet pro
subsidio terre sancte. pro electione summi pontificis.
et pro statu ecclesie. Circa idem tempus radulfus comes
de asburch. circa partes basilee. anno domini m.
cclxxiiii in regem eligitur alamanie. quam electio
nem papa confirmauit in fauore terre sancte ipso
statim cruce signatus est. et cum eo regina francorum.
et alii barones multi. De actibus virtuosis istius
pontificis. qualiter post concilium vadens bellicadro
ad alfonsum regem castelle et quomodo inde re
diens vienna inde vadens lausanna. occurrit ei ra
dulfus et quid fecit capitulum iiiium.

Hic papa fuit ualde expiciens in
scolaribus et ualde modice litterature
uel in ceteris debat per ueritatem litteris. scilicet
parum ueritatis religiosos uiros multum dilexit
et fouit. Hic post concilium veniens. vienna de
bellicadro. ut iam patebit multos consecrauit
episcopos uel prelatos inde vadens lausanam occur
rit ei ibidem radulfus. cum regina uxore sua. fi
liis ac filiabus quibus bene erat. ornatus et cetera quibus
optime disposuit. ut infra apparebit tunc tra
dunt historie. quod iuramentum tradidit summo pon
tifici. fidelitatis romane ecclesie. de conseruando ip
sam. quod henricus dictus comes. capitaneus et dominus. tunc ecclesia
restituit ecclesie. comitatum romagniole. cum ex
archatu rauenne. Huic etiam pontifici. al
fonsus rex castelle. ad peticionem dicti gregorii in
perio cessit et in manibus eius renunciauit signo
ius habet in dicto imperio. quod prius contendebat
cum riccardo. comite cornubie. veniens eciam uo
catus a gregorio. de prouincia et occurrit pape apud bel

UVA.BHSC

Gadium quod distat a regno Castelle plusquam per xl. dietas. Resumitur hic historia de rege Castelle et de Radulpho ad mauros de Claramonte et de suo reditu usque Romam ac de suo obitu Aretii et de quibusdam quae egit in curia capitulum iiii.

Sed hic attendendum quod una cronica quam ego vidi vel legi sic exordium narrat quod Gregorius anno M.CC.LXXIIII concilio celebrato de Lugduno venit Bellicadrum et occurrit ei ibidem dictus rex Castelle et dicto summo pontifici querelam proponit contra electionem imperii quod permisisset alium eligi sua causa contra hoc non discussa declarata. Cui summus pontifex per sapientes satisfaciens ad instantiam pape redit. Exinde rediens per Viennam ut iam dictum est prefatam consummavit consecrationem. Inde veniens Lausanam illam recepit reverentiam a dicto Radulpho de qua dictum est supra. De Lausana transivit in Lombardiam et venit in Tusciam ac applicuit apud Aretium ubi infirmatus est et mortuus per quem Deus suas virtutes ostendit quod fuit ut historie tradunt iiii idus Januarii anno videlicet Domini M.CC.LXXV. Et vacavit papatus dies xxi. In ipso etiam vacante hic etiam ut historie tradunt abstulit audientiam notariis. De hiis quae acciderunt tempore suo in mundo quae magna fuerunt et precipue de casu qui accidit domino Odoardo nondum regi et existenti ultra mare cum quo transfretaverat capitulum viii.

Nunc igitur agendum est de hiis quae suo tempore acciderunt quae et magna fuerunt et memoria digna. Primo quidem de domino Odoardo filio regis Anglie cum quo Gregorius existente tunc archidiacono Leodiensi in transmarinis transfretaverat. Hic tempore electionis Gregorii dum se pararet ad recessum de Acon audita morte regis Francie et morte patris accidit ei mirabile infortunium. Quidam enim Saracenus de gente assassinorum factus est eius multum familiaris ignorante tamen ipso talis eius esse conditionis. Tantum erat eius gratiosus et mansuetus in serviendo et ministrando quod ad ipsum ex mandato principis Odoardi facilis erat introitus et exitus propter sua placibilitate. Quadam igitur die dum Odoardus surrexit a sompno venit iste Saracenus et accessit ad eum videns ipsum sine arbitris extraxit gladium assassinorum venenatum eumque in carne multis ictibus percussit. Dictus autem Odoardus sic ex sompno stupidus non habens opportunitatem suum armorum dictum assassinum tamen amplexatus cum suo gladio ipsum occidit. Et sic autem princeps adivit medicos et cirurgicos meliores quos habere potuit tunc et in talibus vulneribus magis expertos cum multa subtilitate curatus est. Sed quia venenum nimis fuit acutum in loco vulneris quamvis integratus tamen quia inquietabatur cum dolo-

ribus. Erat autem unus consilio medicorum adhuc aperte sunt plage et fomentis unguentorum cum omnibus quibus illud suspendit providentia plene curatus est. Tradunt autem quod tunc uxor sua Yspanna et soror regis Castelle ostendit in viro suo magnam fidelitatem quia plagas ipsius apertas omni die lingua lingebat ac sugebat humorem cuius virtute sic attraxit omnem materiam venenosam quod in integritatis curationibus vulnerum sensit usque plenius se curatum. De actibus virtuosis ipsius pontificis et quod tempore istius pontificis rex Encius moritur et quis fuit. De suo filio Frederici et de guerra sub pontifice ipso inchoata inter regem Karolum et Ianuenses capitulum ix.

Rediens igitur in Angliam temporibus huius pontificis regimen regni regaliter et potenter gubernans non modicum suum dominium ampliavit. Huius etiam pontificis tempore moritur rex Encius filius Frederici imperatoris et in domo fratrum Predicatorum Bononie honorifice sepelitur quem Bononienses anno M.CC.XLIX usque ad presens tempus tenuerunt captivum et ipsi eum in bello ceperant. Hic quamvis non legitimus filius Frederici ipsum tamen Sardinie fecerat regem vocatus proprio nomine Encius secundum consuetudinem ipsius fuit cognomine. Habuit enim Fredericus iii filios legitimos et iii illegitimos. Legitimi fuerunt Henricus primogenitus eius quem ipse fecit incarceratum mori, rex Conradus et Karolus. Illegitimi fuerunt Fredericus clamatus de regno natus Conradus de Antiochia, Manfredus et ipse rex Encius qui ultimo mortuus est. Huius etiam pontificis tempore videlicet anno M.CC.LXXIII guerra permaxima inchoata est inter regem Karolum et Ianuenses in qua guerra multa dampna ad invicem sunt illata et mala commissa. De preclaro doctore fratre Thoma de Aquino qui licet vocatus per dictum pontificem ad concilium in via migravit ad dominum et in morte miraculis claruit quadam fuit consanguinea ostenditur corpus quod fratres suum repetebant ipse non sepultus erat in monasterio unde erant patroni capitulum x.

Huius etiam tempore preclarus doctor frater Thomas de Aquino migravit ad dominum. Vocatus enim ad concilium per dictum Gregorium ac recedens de Neapoli ubi regebat et veniens in Campania ibidem graviter infirmatur et quia prope locum nullum ordo Predicatorum nullum conventum habebat declinavit ad unam sollempnem abbatiam quae dicitur Fossa Nova et quae ordinis erat Cisterciensis in qua sui consanguinei domini de Ceccano erant patroni ibique aggravata est sua egritudo. Ubi cum multa devotione et mentis puritate et corporis qua semper floruit et in ordine vixit quam ego probavi inter homines quos unquam novi cum sua sepius confessionem audivi et cum ipso multo tempore conversatus fui

UVA.BHSC

familiari ministerio ac ipsius auditor sui ex hac luce transijt ad dominum. Claruit autem ibidem multis miraculis claruit et multe iudiciis deus sua sanctitatem ondit propter quam causam. sui consanguinei cum sit potenores de campania. non permiserunt corpus inde transferri. ymo cum audissent quod fratres sui ordinis. hoc attemptabant corpus ipsius occultauerunt. cum corpus eius sepultum fuit valde honorifice in presbiterio altaris maioris. monasterij supradicti.

De modo quem tenuit deuote cum instantia sue mortis quantum ad statum sue salutis. et quantum ad sua doctrina. quam ipsam exposuit in manu romane ecclesie. et de visione quam habuit tunc temporis quidam suus frater de ipso capitulum xviij.

Traditur etiam monachi dicti monasterij [...] et fratres qui cum ipso erant. quando mortis appropinquaret. primo ipse [...] fidem confitetur cum multa deuotione deinde sua doctrinam asserit per ipsum traditam. et conscripta ad fidei robur et instructionem fidelium in quo modernos doctores transcendit. sub in philosophia sua in theologia sua in qua tamen [...] secundum communem hominum intellectum opinionem et demum in scola hodie professorum omnis doctor appellatur. propter sua claritate doctrine. ad maiorem cum sui securitate. et eciam cum reuerentiam. quia erat homo et errare potuit. sicut beatus augustinus dicit de se ipso. suos libros in manu et exposuit romane ecclesie sepe dicte. prout recta fides catholica et apostolica hoc exposuit. et post hec verba. in domino obdormiuit. Eodem autem tempore dum hec agerentur. quidam suus frater de apruno neapoli habitans habuit visionem de ipso. quia in sua sede scolastica neapoli ad docendum epistolas pauli. legentem in multitudine scolarum honorabili. inter quos archiepiscopus capuanus dictus dominus marinus quondam vice cancellarius romane ecclesie et doctor utriusque iuris sed et longe plus. Alius fuit archiepiscopus panormitanus dominus matheus qui utroque florebat. sapientia fulgebat. Preter hos autem multi erant clerici et religiosi [...] Interea omnibus ut sibi videbatur. subito intrabat prefatas scolas. beatus paulus cum honestissima comitiua. salutauit et scolares Quem intuens venerabilis doctor eidem exhibet debitam reuerentiam et dicta collocutione mutua. quesiuit ab eo paulo dictus doctor si epistolas suas legebat secundum suum intellectum tunc respondit ei apostolus. quod quantum in hac vita capi potuit in suis epistolis cum ipse docebat. sed videbatur vobis. ut ipsas intelligeret magis plena veritate. tunc arripiebat semicinctum cappe eius et ipsum secum ducebat et cum hoc videret dictus frater. incepit clamare in sua visione. frater [...] Succurrite inquit fratres succurrite. et sic a sompno excitatus retulit clare visionem. Post tres autem dies nuncius venit. neapolim de campania. nuncians ut transisset dictus prius et doctor.

De miraculo quod in via veniendo de roma quod neapoli quod sortitus fuit infirmum apud molariam quod [...] arbitrio. et in qua etate vite sue transijt ad dominum. capitulum xix.

Ceterum quod inde de ipso ad indicium sanctitatis eius. tacere non debeo cum ex ego. cum ipso veniret de roma. declinauit molariam ad castrum domini riccardi cardinalis. ubi predictus doctor infirmatus est de tertiana. Socius suus frater raynaldus de piperno quem [...] cum [...] apparerent in eo signa tercianae. medicus domini riccardi male iudicabat de ipso. Tunc venerabilis doctor accepit reliquias beate agnetis quas ex deuotione secum ferebat de urbe et imposuit dicto fratri. quod super se poneret. et habet plena fide in eis quod et fecit et curatus est ultra spem omnium medicorum. propter quam causam disposuerat singulis annis facere festum sollempne. de ipsa cum suis fratribus quod et illo anno fecit neapoli. sequenti vero transiuit ad deum. Obijt autem l. vite sue anno. alij dicunt. xlviij. hoc in magisterio anno xx.

Quod tempore istius pontificis ipse scripsit ultimam partem summe questiones de ipso et et aliqua in philosophia quem incompleta reliquit sed continuata sunt per unum suum discipulum scripsit etiam quedam opuscula. quod ordine hic traduntur capitulum xxi.

Hic doctor tempore huius pontificis. scripsit ultimam partem summe quod sacramentalis vocatur. quia de sacramentis ibidem agitur et de incarnatione Ubi in qua articuli fidei continentur secundum posicionem humanitatis sed non compleuit morte preueniente hoc etiam tempore disputauit quomodo de ipso dei. et tamen [...] Scripsit etiam super physicam [...] de celo et mundo super de generatione sed non compleuit. magister petrus de aluernia. fidelissimus discipulus eius. magister in teologia et magnus philosophus et de nunc episcopus claremontensis Et quamuis multa sint que scripsit. que opa sunt diffusa. ut materia requirit scripsit cum quedam opuscula. secundum consultationes sibi factas aduersus [...] responsiones que in uno volumine continentur. ut reponuntur sicut epistole augustini et eo ordine quo traduntur. hic scribuntur.

Traduntur autem dicti tractatus quos dictus doctor scripsit diuersis personis consultationibus [...] quos autor sub hoc capitulo [...] tercie partem. dictorum tractatuum assignaturum capitulum xxij.

Videlicet tractatus quidam de amoribus et operationibus occultis nature quem scripsit. ad querendum militem ultra mo

UVA.BHSC

tarum que sic incipit. Quoniam in quibusdam naturalibus corporibus. Tractatus utrum liceat uti iudiciis astrorum ad fratrem Raynaldum qui sic incipit. Quia petisti ut tibi. Tractatus de substantiis separatis ad eundem qui sic incipit. Quia sacris angelorum sollempniis. Tractatus de principiis nature ad fratrem Silvestrum qui sic incipit. Quod Nota quod aliquid vel quoddam potest esse licet non sit. Tractatus de sortibus utrum liceat eis uti ad dominum Iacobum de Burgo qui sic incipit. Postulavit a me vestra dilectio. Tractatus de ente et essentia quem scripsit ad fratres et socios nondum existens magister qui sic incipit. Quia parvus error in principio. Tractatus de rationibus fidei ad cantorem Antiochenum qui sic incipit. Beatus Petrus apostolus. Tractatus contra errorem Averroys de intellectu humano qui sic incipit. Sicut omnes homines. Tractatus de eternitate mundi utrum de novo potuit qui sic incipit. Supposito secundum fidem catholicam. Item tractatum de expositione prime decretalis qui sic incipit. Salvator noster. ad archidiaconum Tridentinum. Item tractatus de articulis fidei et ecclesie sacramentis ad archiepiscopum Panormitanum qui sic incipit. Postulavit a me vestra dilectio. Item tractatus contra errores Grecorum ad petitionem Urbani pape qui sic incipit. Libellum ab excellentia vestra. Item responsiones super 36 articulis ad lectorem Venetum qui sic incipit. Lectis litteris vestris inveni.

Pars 2a ponit alios diversorum tractatuum dicti doctoris quos sub alio capitulo auctor comprehendit et sunt tamen sic primum capitulum xvi.

Item de [illegible] quorundam casuum ad comitissam Flandrie qui sic incipit. Excellentie vestre litteras recepi. Item responsio quorundam articulorum ad fratrem Iohannem de Vercellis magistrum ordinis que sic incipit. Reverendo in Christo patri. Item responsio quorundam articulorum ad fratrem Gerardum Bisuntinum que sic incipit. Lectio [illegible] sibi [illegible]. Item tractatus de fide et spe qui sic incipit. Eterni patris filium. Item tractatus contra impugnantes religionem qui sic incipit. Ecce inimici tui sonuerunt. Item tractatus de regimine principum qui sic incipit. Cogitanti mihi quid offerrem. Quem librum scribit ad regem Cypri. Item tractatus de motu cordis qui sic incipit. Quia omne quod movetur etc. Item tractatus de fato an sit qui sic incipit. Queritur de fato an sit. Item tractatus contra retrahentes a religione qui sic incipit. Vane religionis. Item tractatus de elementis in mixto quomodo sint qui sic incipit. Dubium apud multos esse videtur. Item tractatus de absolutione et modo absolvendi ad magistrum ordinis prefatum qui sic incipit. Quidam quidem perfectionis ignari completo libello. Item tractatus de perfectione vite spiritualis qui sic incipit. Quidam perfectionis ignari

Item tractatus de lege amoris fuit nova hoc ut diceretur a lege amoris qui sic incipit. Tria sunt homini necessaria ad salutem. Et attende quod iste libellus ab aliquibus vocatur liber de decem preceptis. *Ponitur 3a pars tractatuum quos fecit dictus doctor respondendo diversis personis et sunt plures quam in prima parte vel 2a. capitulum xvii.*

Item tractatus quod beata Maria excedit angelos in plenitudine gratie qui sic incipit. Ave gratia plena. Item tractatus de expositione symboli qui sic incipit. Credo in unum Deum. Item tractatus de instantibus qui sic incipit. Quoniam omnem durationem. Item tractatus de verbo quid dicitur qui sic incipit. Quoniam circa naturam verbi. Item tractatus de principio individuationis qui sic incipit. Quoniam due sunt potentie cognoscitive in homine. Item tractatus de genere qui sic incipit. Quoniam omne cadens. Item tractatus de natura accidentis qui sic incipit. Quoniam omnis cognitio humana. Item tractatus de natura materie qui sic incipit. Postquam de principiis sermo habitus est. Item dicitur scripsisse tractatum de concordantia dictorum suorum. Item scripsit super librum Dionysii de divinis nominibus. Item scripsit super librum de trinitate Boecii. Item super librum de causis. *De aliquibus quidam in logicalibus que ad instantiam quorundam nobilium scripsit de questionibus de quolibet et de postillis quas supra biblia notavit et de quodam scripto super [illegible] sententiarum. capitulum xviii.*

Item tradidit quibusdam nobilibus artistis logicalia quedam scripsit modales et fallacias introductoria ad logicam multum clara. Fecit commentum super librum posteriorum et super librum peryarmenias. Quidam plura circa finem philosophie et theologie et admirandum quod tantum scribere potuit quia parum vixit etc. Aliorum doctorum hic etiam notavit suas questiones de quolibet in quibus multa dubia declarantur magistraque in eisdem pertractantur. Multa etiam alia scripta sunt ab eo utilia que magis habentur per modum reportationis que ipse videns postea correxit et inde ulterius approbavit ut sunt postille super epistolas Pauli post 12 capitulum ad Romanos quas ipse notavit quas ego vidi et legi. Item postillam super Iohannem de qua ipse super 5 capitula proprio stilo notavit totum aliud reportatio fuit sed correctum per ipsum. Scripsit etiam super Ysayam secundum tres primos [illegible]. Et hec de venerabili doctore dicta sufficiant. Scripsit etiam eo tempore quo fuit Rome de quo dictum est supra iam magis expositionem primum super sententias que ego vidi Luce sed inde subtractum nunquam ulterius vidi. *Quando tempore istius pontificis fuit dissidium Bononie inter Lambertinos et [illegible] et quo anno et per ea tempora huius pontificis floruit et obiit frater Romanus ordinis fratrum predicatorum magister in theologia et frater dominus Marcus.*

UVA.BHSC

tibei de quo multa pulcra dicuntur capitulo lxvi.

Huius etiam pontificis tempore fuit magnum dissidium Bononie inter Lambertacios et Jeremias quia expulsi sunt Lambertacii de civitate Bononie cum suis sequacibus qui erant gibellini et ad nichilum quasi sunt redacti anno domini m cc lxxiiii. Hec de isto pontifice Gregorio x dicta sufficiant. Reliqua que dicta et gesta sunt tempore eius inveniuntur ut gesta Gallicorum dicunt. et Jo. de Janua ut dictum est supra. Huius etiam pontificis tempore floruit frater Romanus ordinis predicatorum germanus domini Mathei rubei ac nepos Nicholai iii. Hic fuit vir magne excellentie in vita et doctrina magister in theologia cum frater Thomas parisius in cathedra resideret et sequenti anno dictus frater Romanus migravit ad dominum de quo dictus doctor frater Thomas talem habuit visionem. Apparuit autem ei frater Romanus in sompno et interrogabat ab eo de visione dei per essentiam si sic se habeat ut scribitur. Ille vero quasi subridendo respondit quod nobiliori modo et quod ipse in brevi satius erat. hoc dicto ipse disparuit. quod et rei postea probavit eventus. quia in sequenti anno gloriosus doctor migravit ad dominum. Hanc autem visionem ego Neapoli audivi ab ipso referri. De Innocentio v et xcii pontifice qualiter in uno anno tres habuit dignitates et mors et in eodem anno moritur qualiter Roma vadit et cum conseratur capitulo lxvii.

Anno autem domini m cc lxxvi et ab urbe condita ii m xxviii Innocentius quintus assumitur pontifex in festo sancte Agnetis. Cuius autem iste fuit et unde originem traxit dictum est supra. Sed quod egit nunc est dicendum. Hic enim subito fuit promotus et subito defunctus. quia in eodem anno per Gregorium prefatum de fratre fuit archiepiscopus Lugdunensis et noviter consecratus in dicta dignitate. factus est deinde episcopus Ostiensis et infra annum defuncto Gregorio apud Aretium ibidem a cardinalibus eligitur in papam. Sedit autem mense v die ii et vacavit diebus xviii. Recedens de Aretio venit Romam et in sancto Petro coronatur et consecratur. Inde secundum accessit ad ecclesiam Lateranensem et ibidem infirmatus ac in ... die iiii moritur et in magna gentis collegii ac presente rege Karolo in eadem ecclesia honorifice sepelitur. De papa Brometate tempus parum fecit. duo tamen dicta sunt unum fuit de legatis quos misit in Tusciam ad pacificandam regionem secundum autem de suis restitutionibus cum dictorum super sepultura clementis de sancto Rodulfo qualiter submersus est in regno capitulo lxviii.

Hic papa Brometate tempus in pontificatu pauca fecit. Duo tamen referuntur de ipso. unum quod misit duos legatos in Tusciam et ambaxiatoribus regis Karoli et facta est pax inter Lucenses et Pisanos per predictos legatos et ambaxiatores regis. Tunc enim quasi tota Tuscia conjurabat contra Pisanos. Sed per adventum dictorum legatorum et ambaxiatorum omnia sunt pacificata in Tuscia. Secundum quod fecit Innocentius predictus fuit quia concedit quem iudicabat etiam maiori ut videntur fratribus restitutum inveniunt apud ipsos elegisse legitime sepulturam. Dicti autem canonici memorandum corpus ac restitutum tenuerunt usque ad tempora pontificis supradicti. Huius pontificis tempore hoc est anno domini mill. cc lxxvi primogenitus regis Alamanie Renum flumen transiens casuali submergitur infortunio. Rediens enim de bello victoriosus contra comitem Sabaudie cum suis militibus quodam incedebat tripudio. Cumque se solaciaretur in barca rimosa est in flumine circa quandam voraginem alvei traditur autem quod ipse evadebat natando sed quidam miles eius adhesit nolens non ipsum invadere ambo. ambo in dicta voragine sunt submersi. Qualiter rex Karolus tunc florebat in Ytalia qui in regno libere dominus et senator urbis vicarius in Tuscia dictus in Marchia et in toto quasi Pedemonte capitulo lxix.

Eodem tempore florebat rex Karolus in partibus Ytalie in ideo qui regnum Apulie tunc in pace possidebat. nemine contradicente Senator urbis erat et in Tuscia liber dominus sive vicarius imperio adhuc vacante. Dominabatur in principatu Achaye et quasi in tota terra Pedemontana. sollicitabatur tamen non contentus de dominio suo. Sed aspirabat ad imperium Constantinopolitanum unde cum sua milicia expugnabat Palliologum et interdum prevalebat et interdum succumbebat. Et attendebat de dicto rege quantum facit ad gubernationem regni bona uxor et mala noceret. sicut patet in Isabel uxore ... Quanto eo tempore vixit prima uxor que filia fuit comitis Raymundi. unde et comitatum huius provincie. regnum bene gubernabat. Sed ipsa mortua accepit rex unam juvenculam que de regimine non curabat. licet alias non esset mala. et tunc regnum per malos officiales fuit in parte dissipatum ut iam videbitur. De Adriano quinto et xciii pontifice qui fuit et qualia fecit quomodo suspendit decretales Gregorii et inclusio de Radulpho rege qualiter gens sua dilatavit lxx.

Anno domini eodem hoc est m cc lxxvi et ab urbe condita ii m xxviii nona die julii dominus Otto bonus diaconus cardinalis in palatio Lateranensi in papam assumitur et Adrianus v vocatur. Hic de genere fuit domini Innocentii iiii parum sedit.

UVA.BHSC

in cathedra per quam solum per mensem et xv. dies
et paucis diebus. xxviii. Sacerdos non fuit et ante
tempus ordinationis mortuus. mortuus autem vi
terbii. et in domo fratrum minorum sepelitur ibidem
sine munere consecrationis et coronationis obiit
Hic missis fuit legatus in anglia. pro discordia
que ibidem orta erat. inter barones et regem.
et ad bonum pacem deduxit. Hic stans post sua
tionem constitutionem gregorii. de restrictione cardina
lium per clementem summum pontificem suspendit. ut
nullum haberet vigorem. quousque aliud provideretur
de qua nam intendebat de ipsa aliter ordinare. Huius
tempore rodulphus rex alamanie ad dilatan
dum sua consanguinitate conatur primo eius
filio suo alberto. qui postea fuit rex aleman
nie. tradit filiam comitis de trimilla. cum quo post
ea expugnavit regem boemie. ut iam videbitur.
Quinque eius filias habuit. quas nobilissime loca
vit quia unam tradidit comiti palatino qui
et dux bavarie. aliam tradidit duci saxonie
aliam autem germano marchioni brandebur
gensi. Quartam vero karulo martello. filio regis
karuli primogenito qui postea fuit rex un
garie. De johe xxi. c xxiiii. pontifice. qualis fuit
et qualis condicionis fuit qualiter constitutione gregorii
de reclusione cardinalium simpliciter revocavit
capitulum xxi.

Anno domini eodem hoc est lxxvi. et ab ur
be condita similiter circa finem septembris
dominus petrus yspanus dictus dominus petrus
juliani cardinalis tusculanus natione portu
gallensis a cardinalatu assumitur in papatum
et johes xxi. vocatus est. Hic generalis clericus
fuit et precipue in medicina unde et quedam ex
perimenta scripsit. ad curas hominum ac librum
composuit qui thesaurus pauperum vocatur
fecit et librum de problematibus iuxta modum et
formam libri aristotilis et quamvis magnus fuit
in scientia. modicum tamen fuit in discretione preceps
eius fuit in verbo. et magnam tamen in moribus quam
plus apparebat. quod familiaris ad ipsum erat ingressus
et inde patebat omnibus sue defectus quod est con
tra doctrinam philosophi quod sua principum personalia
non debet patere conspectibus hominum sed solum pu
blica in quibus principes habet populo videre se
maxime diffinit valde. Religiosos parum
dilexit. et inde creditur accidit ei male cessit. Unde
tradit historia quod eo tempore quo cameram credidit super
capite eius quedam sulmiravit super contra religiosos
Hic stans constitutione predicta gregorii x. de reclusione
cardinalium suspensa paduanam revocavit
consilio ut fertur domini iohannis gaytani. cuius maxime
tunc multa faciebat. eo quod principalis auctor fue
rat sue promotionis. Qualiter misit le
gatos in constantinopolim ad palliologum
pro concordia facienda inter grecos et latinos
et quomodo etiam misit alios legatos in
francia et yspania. super contentione qua habebat
reges dictarum regionum. capitulum xxii.

Hic johes legatos mittit ad pal
liologum ad ipsum regimentum
sperans erat obediens romane ecclesie
cum sua gente et fuerunt duo episcopi et alii sol
lemnes viri cum religiosis. ordinis fratrum pre
dicatorum qui omnes fuerunt ab ipso multum
gratiose recepti. offerens se ad omnia observan
da. que nuntiis suis in concilio lugdunensi observan
da promiserunt. Hic etiam johes legatos misit
ad regem francie et regem castelle. fratrem johem
de vercellis. magistrum ordinis fratrum predicatorum et
fratrem ieronimum ministrum generalem ordinis fratrum
minorum. pro concordia tractanda inter omnes re
ges dictos. philippum videlicet et alfonsum super
contentione qua habebat de regno castelle et quia his
toria est narrabilis congruum videtur ut radica
liter ipsam tradere. Refferunt enim et supra est
tactum. historia tam gallicorum quam yspanorum
quod domina blanca mater sancti ludovici. regis francorum
primogenita fuit regis castelle quam rex fran
cie. ludovicus pater sancti ludovici accepit uxorem
isto pacto. ut tradidit gallia quod si rex castel
le moreretur. sine legitimo filio masculo.
domina blanca tamquam primogenita in regno
succederet. Mortuus igitur rege castelle reliquit
unum filium qui henricus dictus est. qui ex infortu
nio casu. de uno lapillo percussus in capite
moritur. quo audito soror junior domine blance
que erat uxor regis legionensis dicta domina
berengaria regnum patris cum filio suo per
violentiam occupat. Qualiter sanctus ludovicus
cum rege alfonso concordat in quibus pre
missa per matrimonium contractum expressis
pactis inter eos que servata non fuerunt unde
regem alfonsum conqueritur. xxiii.

Nunc sanctus ludovicus filius domine blance
et rex francorum querelam movet
regi alfonso. pro jure matris que
quidem questio sic sedatur. quia sanctus ludovicus
dat filiam suam dictam dominam blancam. uxorem
primogenito regis castelle. regis alfonsi.
dicto fernando hac condicione quod si dicta domina bla
nca filium haberet de dicto fernando et ipse ferna
ndus premoreretur predictus filius eius in regno suc
cederet. Mortuus est igitur dictus fernandus ante
regem alfonsum patrem eius. et duos filios dere
liquit quos habuit de domina blanca. Rex igitur
alfonsus dicta pacta non servavit ad instan
tiam suorum baronum duobus exceptis. allega
ntes quod de iure regni erat. ut secundo genitus succederet
et non filii primogeniti. si premoriatur pater unde
dictam obligationem facere non potuit sine consensu

UVA.BHSC

baronum et consuetudine regni mutata. quam ob rem videns etiam senectute provecte etatis ad petitionem dictorum baronum de toto regno se expolians investivit predictum germanum filium suum dictum dominum Sanctium. filiis autem domine Blanche terras assignavit in confinio Sarracenorum sive frontaria. Propter quod tamen illi duo barones qui favebant filiis domine Blanche dominus dominus Johannes Nunionis et dominus Nunius Gundisalvi de regno exivit et rebellant regno et guerram movent et ipsis singulis annis a rege Francie pro auxilio .ll. turonensium percipiebant pro dicta guerra. Hec igitur fuit causa dicte legationis. sed parum profuit quia adhuc dictus Sanctius regnat. Punitur tamen rex Alfonsus deus in filio quia ingratus patri et inter ipsos magna turbatio est exorta. unde se traxit a filio. et in magna paupertate et tristitia moritur. Cum in sua iuventute floruerit inter omnes reges occidentales.

De qualitate istius pontificis qui ad actus virtuosos et vitiosos qualiter traditur. parum huius dedit dispositione et in hac vanitate moritur. licet in isto quod benefitus fuit et gratiosus hominibus litteratis. cuiuscumque status. capitulum xxiiii.

Nunc ergo ad historiam pape Johannis est redeundum. quia dignum est exitum pro infantie gloriantibus de suo statu et dignitate. traditur autem historie quod cum esset Viterbii in camera solus quam ipse edificaverat prope pontificale palatium ut ibi recentius moraretur dicta camera quam tamen semper continguebat eidem reponebat scriptum ac totum solvebatur in se. quia gloriantis in se ipso et tunc subito camera cecidit super eum. et inter ligna et lapides collisus. sexta die post casum expirat. sua intentione frustratus quam atte debat. et sua sapientia confidebat. sic ipse inter dum dicebat. longo tempore ista posse dignitate gaudere et quamvis imprudentia defficeret hoc tamen habuit laudabile. quamvis esset summus pontifex. et sua dignitas esset suprema. tamen inferioribus tamen non dedignabatur quicumque qualiscumque esset status dummodo esset litteratus. sive pauper sive dives esset et talibus largus fuit in beneficiis. et pro ampliori habebantur ample affectu. pre ceteris et effectu. et hoc solum fuit virtutis in ipso. Qualiter deturpabit statum pontificalem. tamen temporibus urbis et inferre meruit mortem. de rege Radulfo qualiter pugnavit contra regem Boemie et occidit eum in bello. et de multis novitatibus que acciderunt tempore illo. capitulum xxv.

In aliis autem pastoralis status multum deformabatur. in eo vel precipue temporibus urbis. et moribus in oppositis. Moritur autem Viterbii. et in ecclesia sancti Laurentii sepelitur. et tunc vacavit ecclesia per sex menses inde licet a ebdomada Penthecostes usque ad festum Katherine. anno videlicet domini m. cc lxxvii. Circa autem ista tempora. rex Rodulfus iam radicatus est in regno Alamanie ab omnibus preter sed precipue ut super rege Boemie. unde exercitum congregat contra ipsum propter iniuriam. quia occupaverat Austriam Stiriam et Chorintiam que de iure debebant ei sive toti regno Alamanie sive toti imperio pugnat contra ipsum. et occidit eum in bello. facta magna strage de suis. Tunc subiugata Austria. tradit filio suo Alberto qui ducatus erat. sive vassallo suo et ad regem Alamanie pro modo pertinebat. Item Charintie tradidit comiti de Tiralli. tunc procedit contra filium regis Boemie comminatus eidem de regno. quasi venisset contra dominum suum. sed mediantibus amicis restitutum est in gratiam. accepta filia Rodulfi in uxorem et ipsa dotata de bonis regni. fit rex ex ea sive filiis moreretur qui tamen non accidit quia due filie nate sunt ex eis et unus filius de quibus infra dicetur.

De Nicolao iiiᵒ. et cc xxv. pontifice qualis fuit et de actibus virtuosis ipsius qualiter religiosos dilexit et ad cardinalatum promovit et qui fuerunt et quales. Capitulum xxvi.

Anno domini m. cc lxxvii. in festo beate Katherine. et ab urbe condita ii. m. xxx. Nicholaus tertius in cathedra Petri sedit. hic de gente Ursinorum urbis Rome. dictus est prius dominus Johannes Gagitani. et fuit diaconus cardinalis tituli sancti Nicholai in carcere Tulliano. hic stans vadit Romam. ibique sacratus fuit in basilica beati Petri. in festo beati Stephani in die dominica. eodem autem coronatus est. Sedit autem annis ii. mensibus vi. vacante etiam imperio in Ytalia. excepto quod rex Karolus adhuc gaudebat senatu et vicaria in Tuscia. et in pede montium dominabatur. aliquibus civitatibus quas in gladii potentia adquisierat sive belli. hic fuit multum compositus homo in moribus. unde et apud multos Compositus appellabatur. de pulcrioribus clericis mundi. commendatur etiam de magna prudentia. et de maturitate responsionis. Religiosos multum dilexit et fovit et specialiter fratres minores. sed in promotione ad cardinalatum equaliter se habuit ad minores et predicatores. quia duos cardinales fecit de ordine predicatorum videlicet fratrem Latinum suum nepotem. filium sororis qui fuit vir excellentis vite. et egregius predicator et factus est episcopus Hostiensis. Alius fuit frater Robertus de Kilwarbi. magister in philosophia et magister in theologia. et super utriusque doctrinam fecit optima scripta. sed precipue super tota logica nova. hic prior provincialis in ordine suo. deinde factus est archiepiscopus Cantuariensis. et postea factus est episcopus Portuensis. fecit et duos fratres minores. unus fuit frater Bentivenga de Tuderto qui habebat familiaritatem in domo sua et confessore et inde factus est penitentiarius maior

UVA.BHSC

et episcopus albanensis aliquando fuit frater Io. qui postea fuit
nicholaus iiij^us. Cum iste autem fecerit alios quoque inter
quos fuit unus scilicet dominus Jordanus Gaytanus vir
magne excellentie, et innocentie, et dominus Jacobus
de columpna. vir magne maturitatis et reli-
gionem amplectens. Hanc autem ordinationem
celebravit. primo anno sui pontificatus.

Qualiter fecit patriarcham Jerosolimitanum fratrem Johannem
de vercellis magistrum ordinis fratrum predicatorum virum
magne opinionis et fame. in toto orbe terrarum sed
renunciavit de quo magis sicut histor. cap^m 27^m.

Eodem autem anno. fecit patriarcham fratrem
Johannem de vercellis magistrum ordinis fratrum
predicatorum virum famosum. in toto or-
be terrarum magne sanctitatis et doctrine ac magne
experientie in regimine. qui ordinem prefatum
in magisterio. xix. annis et tribus mensibus in ipso rexit
rexit. Consecrari vero patriarcha suspen-
ditur a magistri officio. ut indicta dignitate
consisteret. modo autem predicte suspensionis singulis
fuit. quia in respectu promissionis patriarcatus
vocat eum magistrum ordinis predicatorum per
quam tam sanctum. ipse cessavit ulterius ab officio.
Sed nunquam potuit induci ut dicto patriarcatui
consentiret quod videns summus pontifex. decla-
ravit quod per illud olim non intendebat ipsum
absolvere ab officio magisterii. et sic ipsum di-
mittens in suo statu. nec ulterius de patriarchatu
molestans. indicto officio magisterii. in-
super rexit annis et suum ordinem usque ad extre-
mum vite. de quo magis sicut histor. quia
summus pontifex ista fecit. sed hoc ad ipsius re-
ferat. ipsum ab officio magisterii suspendisse.

Qualiter edificavit palatium valde sollempne
prope sanctum petrum et viridarium florentissimum
et similiter domos pro penitentiariis. et in ambitu petri
fecit. et specialiter contra maiores multa fecit 28^m.

Hic nicholaus iiij^us. multas novitates fe-
cit. primo quia apud sanctum petrum
edificavit palatium multum sollempne
pontificale. ubi mandavit fieri domos pro
omnibus officialibus suis. Et specialiter pro omnibus peni-
tenciariis. qui claudebantur sub uno cancello
ibi fecit fieri unum viridarium diversis generibus ar-
boribus. et magne amplitudinis quod et muro
cinxit fortissimo. et alto et turribus munito.
Hic etiam beati petri. quam totam renovavit et in-
crementum summorum pontificum fecit designari sed et
magnates metam beati petri quod ad numerum canoni-
corum, et augmentat prebendas. Hic multos episcopos
religiosos fecit. Sed specialiter de ordine fratrum mi-
norum. quia ipsos specialiter dilexit et ipsorum pro-
tector fuit. usque ad papatum per quam tam
ipsorum clam declaravit. et quandam decre-
talem fecit. que habetur in vi^o li^o. de elect.

signe. ca^o. exiit qui seminat quod non fuit in-
congruum ut etiam declarari posset propter ipsum
et illa evangelica et apostolica dicta secundum sanctorum
doctorum sententias. Unde quia quedam dubia
in dicta illa videbantur aliquibus hoc etiam
tractari voluit in decretali predicta vel prefata.

Quomodo dictus pontifex voluit ut fieret in urbe
certum senatorem et constitutionem fecit quod quicumque
transgrediens sententiam excommunicationis incurrit et
de constitutione quam fecit contra electos cap^m 29^m.

Hic etiam summus pontifex. novitatem
fecit in urbe. circa senatum quia consti-
tutionem fecit. de electione senatoris
sive senatorum sive quocumque nomine censeatur
dignitas. ut capitaneus potestas seu patricius
quod nullus possit eligi. ad magis tempus quam unius
anni. cuiuscumque excellentie sit persona. absque
quod auctoritate apostolice sedis. hoc sic nomine romani pon-
tificis romane ecclesie ut patet per constitutionem
extra vj. di. et di. Rom. c. ego ludovicus. quod
secundum contrarium factum fuit. et electus si indicta
electione consentiat. et electores ipso facto. sententiam
excommunicationis incurrunt a qua absolvi
non possunt. sine mandato apostolice sedis. et dicta
electio ipso facto sit irrita, et nunc constitutio
habetur vj li^o. de electione c. fundamenta. Hic
etiam quandam formam contra electos tradidit sive in
concordia sive in discordia. sit electio quamvis
ad tempus. sive perpetuationis. quam habes ibidem
capitulo cupientes. Multas etiam constitutiones
fecit fructuosas pro bono statui ecclesie prout
in suis titulis continetur. Hic etiam summus
pontifex in ecclesia sancti petri capellam fieri fecit
in honore beati nicholai. ut scriptores historiarum
tradunt ubi et sepeliri voluit. quam decenter
dotavit. ut scribitur et pro die usque hodie. continuali
gesserunt.

De palatio lateranensi quomodo
renovavit sive complevit sed constructionem
magnam fecit et cum magna sollempnitate de
artibus virtuosis. et pro quo multa dixit cap^m 30^m.

Hic etiam palatium lateranense quod de no-
vo adrianus v^us inceperat. fecit perfi-
ci et novo reparavit basilicam ad seneta
sanctorum eandemque ruinosam a solo tecto opere per-
petuo. in qua ipsam plurimum vestita marmore
ac musivo opere testitudis picturis pul-
cherrimis ornatam fundari fecit capitibus
apostolorum tecavit. ... dominum in de ihesu
xpo. capillis quoque beate virginis et capite
beate agnetis seorsum positis. quarum reli-
quiarum quedam in propria capsa erant et propa-
nam eius inde in palatium ipsum novum de-
novo translatus et custodiens ibidem per
religiosas et fide dignas personas. donec
basilica fuit completa continuit. Demum
autem romano populo ubique scripsit generaliter ac
[illegible] plateis. et aliis omnibus gentibus.

ilo^o empti ibi pauli et
sti Iohis de latrano augt
[illegible] metam beati pe[tri]

UVA.BHSC

commitentibus personaliter argenteas cuppas
eas reduxit. mansit tamen eius baptiste
quam pridie nonas julij consecrauit multa
uirtuosa. eidem attribuunt ystorici quod magnis
clericis quod deuotissime celebrabat. et sepe in
missa flebat de magna prudentia. comme
datur ac in omnibus suis actibus. multum
maturus uacantes ecclesias. supra omnes
predecessores suos uelocius expediuit.
notarios etiam ut gregorius x. et johannes xxi.
asserit repulit nulla eis audiam dando.
Reprehenditur hic dictus pontifex quod quamuis
fuit uirtuosus in multis. nimius tamen suos
dilexit et impinguauit pro suis quibusdam
castra subripuit ex quo malum exemplum
sibi accidit capitulum xxxi^m

Hic etiam quamuis multum intenderit
ad cultum dei ampliandum in urbe
romana tamen fuit amator suorum
ex quod et aliqua fecit digna reprehensione
quia castra quedam quibusdam nobilibus
contra partes romam abstulit. sub pretextu
inquisitionis heretice et donauit suis. et propter
rapine sociandum de quo magni fuerunt
clamores. unde et in eodem castro. quamuis
non multum proposito. licet minimo nobilium
suppetitum. quod ab ipso distabat. per
leuca suam fecerat residentiam. in urbe
tamen constituit audiam bullatores autem
erant cum ipso. in suis litteris. dat. suum
fecit apponi. Et quia notabiliter in facto isto
errauit. notabiliter penam deus. puniuit
quia ibidem singulari et nouam mortem morte
priuatus subito sensu et motu. Et atten
dendum de ipso dignum memoria. quia tamen
fecit sanus in cuius liberatus. et optime in
complexione dispositus malo et potu admo
dum temperatus. sic tamen moriturus ut est dic
tum. nec uixit in papatu nisi duobus annis
et. vi. di. iii. ut dictum est supra.
qualiter dictus pontifex comitatum romani
ole. et exarcatum requisiuit tanquam a
radulfo. tanquam de jure ad ecclesiam pertinen
tem. quod et obtinuit inuitus ut plerius pate
tis. et impossibile fuit. capitulum xxxii^m.

Anno autem 2°. sui pontificatus
nicholaus iii. rodulfum regem
alamanie requisiuit super resigna
tionem romagniole et exarcatus rauenne
qui erat principatus super. sex. ciuitates roma
niole que a comitatu distinguebantur et
antiquitus in rauenna erat senator sicut in ur
be presidatus ciuitates. gubernabat in
quas continebatur bononia. ut patet supra
per ludouicum primum. imperatorem et benedicto pas
cali pro qui in ordine pontificum c. distin
guebatur autem comitatus ab exarcatu bo

Bononia non erat de comitatu sed de exarcatu.
hunc autem regionem karulus magnus subactis lo
gobardis donauit ecclesie. ut scribit amonius
in gestis francorum et supra est scriptum hanc
quoque prouinciam comitatus romaniole et exarcatus
rauenne prius obtentam sine temporaliter ecclesie
per gregorium x. ut supra est manifestum tunc nicho
laus. per patentes litteras adictio rege alamanie hoc
adquisiuit mandans dictus rex omnibus nobilibus
terre ac populis dicte regionis. ut ecclesie romane obedi
ant. quia dictum dominium ad ecclesiam romanam.
asserit primus. et sic dictus papa. possessionem obtinet
qualiter dictus pontifex. post constitutionem editam
de senatu eligitur in senatorem a populo et sic
priuatur rex karulus et in uicaria tuscie qualiter
dictus latinus factus est legatus in ytalia. et dominus bertoldus comes
in romaniola 33^m

Hic pontifex post constitutionem editam
de senatu a populo romano. in senatorem
eligitur ad uitam et sic priuatur rex
karolus. anno domini mcclxxviii. et eodem anno
rex karolus. per eundem uicaria tuscie priuatur
anno eodem dominus latinus ostiensis episcopus ac nepos
pape mittitur legatus in ytalia in tota tuscia
imperii. et dominus bertoldus fit comes in romanio
la. qui similiter fuit nepos suus ex sorore. in hac
autem legatione dictus dominus latinus. fecit pacem
in florentia inter gibellinos et guelfos sed parum
durauit in tuscia etiam aliquibus ciuitatibus iura
imperii recepit sed redemerunt se et hoc fecit
ex mandato pape. qualiter eodem anno 2° uidelicet
sui pontificatus radulfus filiam suam tradidit karulo
marcello et quomodo nouitates tractat cum dicto
radulfo super diuisione imperii capitulum 34^m.

Eodem anno rex rodulfus filiam
suam in uxorem karulo marcello
tradidit. quo etiam tempore ut traditur
nicholaus iii cum rodulfo et dicto tractat de no
uitatibus faciendis. ut totum imperium in quatuor diui
deret partes. uidelicet in regnum alamanie quod de
bebat posteris radulphi perpetuari. in regnum ui
ennen quod dabatur in dotem uxori karuli mar
celli. ac filie domini radulfi. de ytalia uero preter
regnum sicilie duo regna fiebant. unum in lo
bardia. aliud uero in tuscia sed quibus dare ten
tio domini erat exponendum sed suspicandum erat sanguis
sua. dum autem hec attemptantur hec cogitatio
et tractatio euanescit per mortem pape qui mortuus
in anno sequenti. qualiter dictus pontifex quandam
constitutionem renouauit gregorii x de electione cardina
lium. qualiter ipso mortuo corpus eius transportatur
roma et de translatione beate marie magdalene
facta per regem karolum capitulum 35^m

Hic autem pontifex quandam constitutionem
renouauit gregorii x. in qua ordina
uerat nullum de gente urbis promouen
dum ad statum cardinalatus. unde et de casa
domo cardinalem fecit quod sic dominum multum

miculum nocuit. et adhuc apparent vestigia. Mortuus
igitur ut iam est dictum. apud suriam apud suriam
mo. apud viterbium et corpus eius transfertur romam
et in basilica beati petri in capella beati nicholai quam
ipse edificauerat. Sepelitur. Anno domini M CC
lxxx. in octaua assumpcionis. quo anno
karolus adhuc. princeps salernitanus et postea
rex sicilie. releuauit ac transtulit. corpus beate
marie magdalene receptum in tumulo. mar-
moreo in illo suo oratorio. in quo sancti maxi-
minus eam tradidit sepulture. in illa sui
sui nominis et primum memoratus collocauit prin-
ceps in preciosa capsa. caput vero seorsum in quo-
dam pulcherrima techa. et argento et auro au-
ro. ac lapidibus preciosis. contexta. Qui fla
n in sinfuerunt dicte translacionis qualiter ibidem quae
fratrum predicatorum rex fabricauit quod hoc tempore
turrianj expelluntur de mediolano. et eodem hoc
rex francie occupat regnum nauarre et frater albertus
migrauit ad dominum. 3o

Interfuerunt autem huic translacioni. ar-
chiepiscopi narbonensis. arelatensis. et aquensis
et multi episcopi sui comitatus abbates plures
et religiosi necnon barones. et alij nobiles
in quo loco conuentum fratrum predicatorum fabri-
cauit et eas preciosas reliquias commendauit. Hoc
eodem anno etiam de mediolano expelluntur
et archiepiscopus dicitur. et vicecomites assumuntur
dominum dominantur usque ad C. M. Eodem an-
no hoc est M CC lxxxiij. rex francie contra pa-
rat ad manus nauarre pro filio suo philip-
po. qui filiam regis nauarre accepit uxorem
cui ex successione debebatur regnum predictum et co-
mitatus campanie. vadens igitur in nauar-
ram. exercitus eius pampilonam expugnat. et ci-
uitatem destruit. propter rebellionem. Insuper quidam
dam nobiles rebellantes domino francie. fugi-
unt in aragoniam et castellam. Ipse rex fran-
cie usque in hac hora. dominus est nauarre. hoc
etiam anno. dominus albertus supra nominatus ordinis
fratrum predicatorum. de quo actum est sub alexan-
dro iiij. octogenarius. et amplius. migrauit ad
dominum.

Capitula xxiiij libri huius historie.

De martino iiij. et clxxxvj. pontifice. quis
fuit et qualia fecit. et de actibus virtuosis qualiter
in sua electione excitatus est turbacio. occasione
domini mathei cardinalis de rubeis de ursinis. primum
Qualiter ex violencia illata dicto cardinali.
omnes auctores. sententiam excommunicacionis incurrunt
et ciuitas viterbium. ecclesiastico supponitur interdicto.
qualiter absoluuntur qui tunc erant. dominus
quomodo summus pontifex inde recedit. 2m

De cardinalibus quos creauit eodem anno sui
pontificatus. qualiter dictus pontifex ad
peticionem regis karuli. fecit denunciari ex-
communicatum paliologum et suos quod fuit dicto
regi causa scandali. capitulum iijm
De hijs qui fuerunt mediatores. inter regem ara-
gonum et paliologum qualiter karolus regnum
sicilie perdidit. unde papa martinus sensit
sit regi aragonum. que armata fuerat
et ab ipso certificari potuit. capitulum 4m
Qualiter processum fecerunt contra gibellinos
papa martino iubente. propter quam causam in
grauem sententiam inciderunt. sed redeunt ad mandata
qualiter sicilia rebellat. et quo anno tempore huius
pape. et quid fecit tunc rex aragonum 5m
Qualiter rex karolus exercitum congregat per ma-
rem contra siciliam et illuc transiens mes-
sanam obsidet. qualiter rex aragonum siciliam
intrat. cum sua gente et rex karolus eidem
cedit ad certam causam. capitulum 6m
Qualiter rex karolus regem aragonum requirit
de singulari certamine racione dicte offense. et
ille recusat et inde vadunt in vasconiam et
eodem anno comes guido de monte feltro
occupat. comitatum romaniole. cap. 7m
Qualiter rex aragonum ad locum veniens se
necessario vasconie regimen. veniens ibidem
pro sua proteccione. posset esse securus quo
respondetur quod non inde recedit. de alia opinio-
ne quod non venit. qualiter papa martinus le-
gatum mittit in regnum. capitulum 8m.
Qualiter princeps qui tunc erat salernitanus
galeas facit armari contra rogerium et ipse
ascendit contra inhibicionem legati pug-
nat contra rogerium. et succumbit et capitur
et captiuj liberantur. capitulum 9m.
Qualiter martinus processum facit contra
regem aragonum priuans eum regno suo
et regi francie tradit. quomodo eodem anno
inchoata est guerra inter ianuenses et pisanos
qualiter multa mala passi sunt. et de aduentu
regis karuli prefatus. capitulum xm
Qualiter facto apparatu in prouincia dum
venisset versus italiam primum audiuit fi-
lium suum captum et contristatus est. qualiter veniens
in apuliam et volens transire in siciliam in-
firmatur et moritur capitulum xjm
Qualiter mortuo rege karulo. per legatum
gubernatur et per comites atrebatensem. quem
rex francie illuc misit cum milicia gallicana
quomodo rex rodulfus misit vicarium in
tusciam. qualiter etiam papa martinus misit
legatum in franciam et quare capitulum xij
De honorio iiij. et clxxxvij. pontifice. quis
fuit et qualis condicionis et ipse est sicut qua-
ruis ambobus. corpore destitutus. in virtutibus autem
perfectus fuerit. qualiter ad urbem se transfert
et quid ibi agit capitulum xiijm
Qualiter ... creauit a nouitatibus excepto.

p aliquos ordines q fuerut. monahos
suspensi solidauit. vnum solum cardinale
facit. videlicet dominum bottamanum te pinum tus
culanum. De rege francie qualiter exercitum co
gregat. et de predicto ... tunc contra
ragonem. capitulum xvii.

De expeditione que contra ... invadit. p
quam tamen rex francie vix ultra non p
cedit. fuit tamen in valle cuchalone quedam
particularis pugna. in qua rex aragonum
letaliter est percussus. et de morte regis francie 18m

Quod aliter refertur ab aliis qui fuerunt
presentes. quia rex aragonum invade
bat solum regem cum ... militibus licet in
barones francie impedierunt regem pre
dicto letaliter percusso. capitulum xvi.

Ponitur fructus pugne. scilicet. documentum
militare quod pro ferendum bonum militem qualiter
deus assumpsit reportum gloriam in victoriam na
valis. qua habuit rogerius contra partes. quod
licet cometa illo tempore apparuit. capitulum xvii

De bello generali inter ... et partes et con
flictus partes contra potuit partes in quo bello
magna fuit eorum hominum strages. et naufragium
perdito. de adventu regis edwardi in vas
conia pro rege karolo. ad concordiam
faciendam capitulum xviii.

De morte honorii. et vacatione eius. et
unde ista vacatione processit et qualiter
multi cardinales sunt mortui. et qui de
tremotibus. qui fuerunt tempore isto. 19m

De nicholao quarto. et cxcviii. pontifice. qui
fuit de ordine minorum cardinalium quia fecit an
no primo sui pontificatus de cardinalibus suis
virtuosis. et de quodam singulari actu eius

Qualiter se transtulit ipse de statu ... xxm
reate de roma. et regnum redit. de malis
que contingerunt tempore sui pontificatus. qua
ius prope fuit longo ... et de vicario que
rodulpho. misit in tusciam et quis fuit quod
fecit. capitulum xxim 2

Qualiter huius pontificis tempore capta est
armata regis karuli. a rogero que de llo
ria que transibat in siciliam in qua multi
barones erant. quod capta est quodam ingenio 22m

Et tempore huius pontificis liberatur rex
karolus. de carcere et quo capta est arhon.
et que fuerunt causa sue captionis. que
fuerunt due predictarum voluntate 23m

Describuntur hic ... quod intra
pedite. a ... usque in l. infra. hoc est in
fra ... anni. ut exploratores tamen reffe
runt. capitulum xxiiiim 2

De castro fortissimo trepte. que al. anno
ibidem occupata fuit a sarracenis et ponitur
solum famosa. ... fit alia. cap. xxv

Quod huius pontificis tempore exorta est
turbatio inter regem francie. et dominum eduardum regem.
quod fuit guerra pessima et multum durauit. tunc
cum misit sunt duo cardinales. illuc sed parum se
cerunt. et rex rodulphus moritur. capitulum xxvi

De electione imperatoris adulphi sub tempore ho
norii sui qui dicitur comes anaxone. et post
hoc nicholaus papa moritur. quomodo de con
cordia cardinales. se transtulerunt perusium
et multum vacauit. capitulum xxviim

De magnis novitatibus que apparuerunt tempore
huius vacationis. videlicet quantum ad terremotus
et morte palliologi. de rege karulo quomodo
honoratus eius veniens de provincia cum tota sua
prole. capitulum xxviiim

De celestino v. et cxcix. pontifice. qualiter assump
tus et quis fuit. qualiter ad instantiam regis et suorum
recepit qualiter venit aquilam ubi eius et de creatione
cardinalium. capitulum xxixm 2

Qualiter cardinales mittendo decretum scripserunt
sue sitam. quod placet vere perusium sed ille re
cipit de exitudine et obitu domini latini cardinalis
hostiensis episcopi et de actibus virtuosis eius. cap. xxx

De consensu suo vel verso aquila. pro petenda
bone ... de multis castris villis. qualiter ad
roma venerunt cardinales perusium. quomodo in
operibus celestini. inveniebantur errores. in multi
plicando gratiam. capitulum xxxi.

Qualiter huius preceptis incipiunt in firmad de
terminatione nomen aut rex karolus ordiat quod
cum vadat neapoli. ubi multum simulatus de
predicto. quod promisisset quod non faceret. ad hunc
simulatur quod faciat. capitulum xxxii.

Qualiter magis mordunt et de fugitur de rom
natio quibus similis. de mercis gerentur. sed
quod facit constitutionem de renunciatione pape. 33m

Qualiter post cessionem celestini cardinales in
vigilia natalis domini. in domino benedictum gaieta
dirigunt vota sua. qualiter celestinus post
cessionem habendi ... sed non fuit permissus et de obi
tu eius. capitulum xxxivm. 2

De virtuosis operibus eius quod quemadmodum ad portio
ne in maiore et ex devotione ad romam examinata
vita eius ordine debito. cathologo sanctorum as
scribitur de guerra inter regem francie. et an
glie etiam flandrie. capitulum xxxvm

De bonifacio viii. et cc. pontifice. quali
ter assumptus. et quomodo fastuosus licet
expeditus in negotiis qualiter revocat gratias.
et quomodo de neapoli. romam se trans
fert. et quomodo gibellinos recepit eugu
bini. et qualiter duos legatos misit in franciam
et angliam. capitulum xxxvim.

De martino iiii. et cxcvi pontifice quis fuit
et qualia fecit et de actibus virtuosis qualiter in
sua electione. exorta est turbatio occasione do
mini cardinalis. dicti rubei de ursinis.
Capitulum primum.

Anno domini m.cc.lxxxj. et ab urbe condita ii.m.xxxiiij. in festo cathedre sancti Petri dominus Simon tituli sancte Cecilie presbiter cardinalis in palatio Viterbii in papam assumitur. Tunc ecclesia vacavit vi. mensibus et undecim [illegible] a morte Nicolai usque ~~ad morte~~ ad creationem Martini. Hic vocatus dominus Simon Turonensis quia inde ut tradunt historie originem traxit. Hic longo tempore fuit legatus in Francia et multas bonas ordinationes ibidem dimisit firmatas in provincialibus conciliis per eum congregatis. Hic in principiis multum fuit magnificus et cardinalis et papa et religiosorum amator sed precipue predicatorum et minorum. Et ad pietatem multum intentus. Insolentia autem sua fuit agitata [illegible] quia dominus Matheus dictus Rubeus de genere Ursinorum fuit singulariter [illegible] in qua [illegible] per officiales Viterbienses consentiente in facto domino Ricardo nobili viro comite de Anibaldis dicto [illegible] qui tunc erat dominus Viterbio. Cardinales autem tunc non includebantur ex forma constitutionis quia revocata fuit per Iohannem papam ut supra est dictum. Relique (?) electionem erit spontanea, ut de electoribus aliorum prelatorum contingit.

Qualiter ex violentia illata dicto cardinali omnes auctores sententiam excommunicationis incurrerunt et civitas Viterbiensis in casu supponitur interdicto. Quomodo absolvitur qui hoc erat quando dominus quondam summus pontifex. Unde recedit capitulum xiiij.

Ac hac igitur violentia omnes electores vel auctores sententiam excommunicationis incurrerunt et civitas Viterbiensis in casu supponitur interdicto. Et ab illo tempore curia ibidem usque modo residentiam non fecit. Durantibus istis interdictum non modicum. Dominus autem Ricardus predictus cum multis Viterbiensibus (?) sui absolutionem impetravit. Domino Matheo petente venit eum de domo propria Rome usque ad domum domini Mathei nudis pedibus et cum corrigia ad collum et genuflectens coram predicto cardinali petiit ab ipso veniam sui cognoscens delictum quod et impetravit procurante domino Matheo a summo pontifice. Qui vocatus est hic papa vocatus est Martinus iiij. Sedit autem annis iiij, ut certe historie tradunt, unam cum [illegible] nova dicit iiij. et xxxiiij. dies quibus tunc fuit a cathedra Petri usque ad iiij. feriam dominice [illegible] que fuit xx. kalendas aprilis. Hic pontifex statim recedit de Viterbio et vadit Urbe veterem ibidemque coronatur et consecratur propter iniuriam illatam domino Matheo, ut supra est dictum.

De cardinalibus quos creavit eodem anno sui pontificatus. Qualiter dictus pontifex ad petitionem regis Karuli denuntiavit excommunicatum Palliologum et suos quod fuit dicto regi causa scandali. Capitulum tercium.

Hic autem papa eodem anno sui pontificatus post suam coronationem v. cardinales constituit. Item instituit circa festum penthecostes hoc anno domini m.cc.lxxxj. videlicet dominum Hugonem Anglicum tituli sancti Laurentii in Lucina, dominum Gervasium tituli sancti Martini in Montibus, dominum Gaufridum Burgundum tituli sancte Susanne et dominum Iohannem Tholetanum tituli sancte Cecilie presbiteros cardinales, dominum Benedictum Gaytanum tituli sancti Nicholai in carcere Tulliano diaconum cardinalem. Hic pontifex in primo anno sui pontificatus ad instantiam regis Karoli Palliologum principem Constantinopolitanum qui ad obedientiam Romane ecclesie ut suis fidelibus redire [illegible] in concilio Lugdunensi hoc expromiserat per nuncios suos sollempnes ut supra patet denuntiavit fore excommunicatum allegans quod non servavit promissum. Quod idem factum fuit dicto regi Karulo causa scandali et ruine, ut iam patebit, necnon ipsi ecclesie plurimum fuit dampnosum, ut in sequentibus apparebit. Primo namque assumuntur mediatores inter Palliologum et regem Aragonum qui vocabatur Petrus qui habebat filiam Manfredi quondam in uxorem [illegible] dominam Constantiam.

De hiis qui fuerunt mediatores inter regem Aragonum et Palliologum. Qualiter rex Karolus regnum Sicilie perdidit. Unde papa Martinus scribit regi Aragonum quod armatam faciebat ut ab ipso [illegible] potuit. Capitulum iiij.

Hii autem fuerunt mediatores: unus fuit dominus Benedictus Zacharias de Ianua cum quibusdam aliis Ianuensibus qui domini erant in terris Palliologi. Alius autem fuit dominus Iohannes de Procida [illegible] per ipsum dominus Iohannes mediator fiat inter unum de maioribus principibus mundi et regem Aragonum supradictum de auferendo regnum regi Karulo. Quem tractatum ego vidi. Sed illo mortuo successit ei Palliologus [illegible] eidem [illegible] et de suo adiutorio [illegible] armatam in mari [illegible] et suspicio iam maior [illegible] de novitate aliqua fienda in regno. Propter quamdam tradunt papam Martinum scripsisse eidem regi Aragonum ad suggestionem regis Karuli quod volebat scire ad quid istud faceret apparatum. Cui dictus rex fertur dixisse quod illud quod faciebat si crederet primam camisiam [illegible] cum lingua sua hoc manifestaret, amputaret eam. Et sic delusa est sollicitudo querentis.

Qualiter Perusini fecerunt exercitum contra Fulginum papa Martino iubente propter quamdam iniuriam sibi [illegible] ad mandata. Qualiter Sicilia rebellat secundo anno predicti pape et quod fecit rex Aragonum. Capitulum v.

Eodem anno Perusini fecerunt exercitum contra Fulginum pro Martino

UVA.BHSC

eis deum prohibente quod non faceret propter quod
tam gravi excommunicatione eos puniunt sed
non destiterunt a proposito quousque fuerit
ipsa civitas iniuria destructa. Inde postea
redierunt ad mandata martini pape.
et se pro delicto redemerunt magna summa
pecunie. Reconciliatis sibi igitur perusinis
vadit illuc et magno honore
ab ipsis suscipitur anno domini m.cc.lxxx
iii. Isto etiam anno et eodem siculi rebellaverunt contra regem karolum omnes . multe
gallicos . qui erant in insula quod prius
fuit inchoatum in panormo propter multas
iniurias . quas patiebantur ab eis favente domino petro aragonensi ad instantiam sue
uxoris . que filia erat manfredi ut supra
dictum est. Eodem tempore rex aragonum
cum suo navigio vadit mafriam usque ypo
nam . que vulgariter hodie buona nova
nominatur . et applicuit apud anvillam villam
nobilem in provincia numidie constitutam
ibique aliquas regiones devastat. Inde
redit in sardinia et prope castrum castri
applicat ibique sua navigia restaurat
in pane vino et aqua et aliis necessariis.
Qualiter rex karolus exercitu congregato ex magna
parte in siciliam transiens messa
nam obsidet qualiter rex aragonum siciliam
intrat . in plagie et rex karolus eidem cedit
exercitu causa . capitulum vi.

Tunc rex karolus exercitu magno
congregato apulorum et gallicorum ac romanorum
et ytalicorum cum ipso in
siciliam transit . messanam obsidet quam cape
potuisset si voluisset . sed timuit eius destructionem
si vi belli fuisset capta. Sed ista
pietas sibi nocuit quia in isto medio ...
Petrus aragonensis de sardinia transit
in siciliam applicuitque panormum
et inde cum ... vadit usque messanam
quod audiens rex karolus ab obsidione
messane recedit. Insuper et de insula cum
toto exercitu in calabriam transit timens
ne sibi victualia precideret . et ne alie rebellarent
regiones regni. Qualiter rex karolus et
rex aragonum requisiti de singulari certamine
... ille recipit et inde vadit
in vasconiam . et eodem anno comes
guido de monte feltro occupat comitatum romandiole.
capitulum vii.

Tunc tradunt regem karolum regi aragonum
scripsisse in hunc modum . quod
mirabatur quid quomodo regnum
suum invaserat. Cui petrus rescribit ad ipsum magis
... ad evitandam
... ad singulare certamen se
invicem requirunt principes supradicti . et
in loco certo elegerunt vasconiam prope regionem

burdegalensem. Eodem anno comes guido
de monte feltro . comitatum occupavit romandiole
contra voluntatem ecclesie . adversus quem martinus papa
mittit milicia multaque expendit pecunia.
nichil profecit ubi de sanguine gallicorum multus effunditur
et cadaverum. Unde considerandum est quod
videtur deus reprobasse . siquidem contra pallialem
prolatam per quem lamnorum ... erat in regno.
anno domini m.cc.lxxxiiii. Rex karolus vadit
in vasconiam . cum bona comitiva quem dominus johannes
de grilli . curialiter recepit . qui erat senescallus
ibidem pro rege anglie. Tradunt autem quod adveniente
rege karolo . burdegalas subiectum est
regi francie cum comitiva decenti. Tradunt
autem quod adveniente rege karolo ... cum aut erat
burdegalis . verum ut tradunt aliqui rex aragonum
ad statutum locum destinato tempore et hora in suo
... alii dicunt quod cum ... simplicis militis
se videbat aut in ... militis ...
cum de ... suis. Qualiter rex aragonum ad
locum veniens senescallus vasconie requirit . utrum
ibidem per suam protectionem possit esse securus quo
respondente quod non inde recedit de alia ...
quod non venit. qualiter papa martinus legatum mittit
in regnum . capitulum viii.

Cumque pervenisset ad locum . misit senescalo
sub pretextu cuiusdam baronis
qui illuc venit . et cum cognovisset eum
consuluit ipsum utrum ipse posset eum ibidem securare.
cui respondit quod non. nec etiam ipse rex
anglie . qui est principalis dominus terre quod ille
audiens fecit suam protestationem per manum
publicam statim recessit. Tradunt autem quod electos
c. meliores milites . de tota yspania
ad pugnandum cum ipso ad contra regem karo
lum . et c. milites gallicos . secundum ordinationem
per eos dispositam ex partibus adfuerunt. Quid
quidem aut sit de hoc . alii tamen dicunt quod in qua
compunit . ad ... timens adventum
regis francie . contra reges predictos.
Eodem tempore papa martinus post recessum
regis karoli . legatum mittit in regnum ad custodiam
regis terre . videlicet dominum gerardum de parma .
et eo conte neapoli ... rogerius de lloria
admirallus regis aragonum et cum ... in portu
neapolis ... bello navale ... Qualiter
princeps qui tunc erat salernitanus galeas
facit armari . contra rogerium et ipsas ascendit
contra inhibitionem legati pugnat contra rogerium et sub
... capitur et captivus liberatur . capitulum ix.

Ad que verba filius regis karoli . qui et
karolus vocabatur . et princeps erat saler
nitanus . et postea rex provocatus
galeas armari facit . et ipsas ascendit ad
pugnandum quod cardinalis eidem qui erat
ibi legatus protestationem facit per manum pu
blicam quod contra suum consilium facit et voluntatem

UVA.BHSC

pugnans igitur cum ingenio in bello succubuit. et in portu neapolitano captus cum multis galeis. Inde castrum sancti salvatoris. Tunc galeoti supradicti ad castrum ascendunt. et ibidem intrant et captivos quos invenerunt inde educunt et specialiter filiam manfredi. cognatam regis aragonum. Alii dicunt quod galeoti non ascenderunt castrum sed commanentes mortem de principe tradiderunt predictam. Ubi considera divinum iudicium quia ab eo tempore quo rex karolus cepit eam nullum prosperum actum habuit. sicut infra magis patebit. Captus igitur princeps cum suis concaptivis in siciliam ducitur.

Qualiter martinus processum facit contra regem aragonum privans eum regno suo. et regi francie tradit quod eodem anno incitata est guerra inter ianuenses et pisanos. in qua multa mala patrata sunt. et de adventu regis karoli pisas. capitulum xv.

Eodem anno martinus papa processum facit contra regem aragonum. ipsumque a regno deponit. et ab eo dignitatem regaque tradit regi francie pro karolo iuniore dicti regis filio. totumque regnum aragonum supposuit gravissimo interdicto. At regnum aragonum alium confert sicut ipse rex aragonum regnum usurpaverat alienum. Eodem etiam tempore incoata est guerra inter ianuenses et pisanos. occasione insule corsice. ex qua multa magna mala sunt secuta. Eodem anno rex karolus vadit pisas. ad conferendum regem francie ad conferendum de ipso cum ipso de causa sua. sicut cum nepote filio fratris. Deinde vadit vadit in provinciam ad apparatum faciendum.

Qualiter facto apparatu in provincia cum venisset usque in ... pisas. audivit filium suum captum et contempsit. qualiter veniens in apuliam. volens transire in siciliam infirmatur et moritur capitulum xvi.

Quo facto cum multitudine quam navigiorum vadit usque apuliam veniens per transeuntes naucleros audivit principem filium suum esse captum ille vero in pre tristis stans advocat nobiles quos secum habebat et sic ipsos alloquitur Congratulamini inquit mihi et congaudete mecum quia hodie perdidimus unum sacerdotem qui nos impediebat regnum ac vigore bellandi. Unde nullo casu facto. nec ullo lumine ... sicut per transiit tanquam si non esset. Cum igitur in apuliam venisset. et iam pararet se ad transeundum in siciliam subito gravi febre continua infirmatur et moritur. Unde attende quanta potuit esse in ipso doloris materia considerando statum prosperum in quo fuit. quia omnia succedebant sibi ad votum suum in bellicis rebus suis in quibus in aliis et tenebat sibi fortuna. Sed post illa famam quam pallialogum promulgavit nec sibi nec ... bene cessit. Nullum enim postquam rex ultra assumpsit negotium quod non infeliciter consummavit usque ad mortem.

Qualiter mortuo Rege karolo per legatum gubernatur regnum et per comitem atrebatensem. quem rex francie illuc misit cum milicia gallicana. quomodo rex rodulfus misit virum in tusciam. qualiter etiam papa martinus misit legatum in franciam et quod capitulum xvii.

Mortuo igitur rege karulo omnia navigia sunt dispersa. legatus autem ibidem firmat. ad firmamentum regni insuper et rex francie cum milicia comitem atrebatensem illuc transmittit ad deffensionem patrie. Interim vero princeps salernitanus. hoc est filius regis karoli. qui et postea rex karolus dictus est. in cataloniam vinctus deducitur et in quodam detinetur castro. Isto tempore rex rodulfus misit in tusciam cancellarium suum et multi ex tuscis redemerunt se ab eo. Eodem anno frater iohannes de vercellis. migravit ad dominum magister ordinis. de quo dictum est supra in cronica nicholai iiii. quod fuit vir magne honestatis et sapientie. Anno autem domini m.cc.lxxxiii. dominus iohannes cholecta sancte cecilie presbiter cardinalis. mittitur legatus in franciam per martinum in favorem regis. et ad predicandum crucem contra regem aragonum et post anno .lxxxv. martinus papa moritur apud perusium iiii. feria infra octavas domini ... et in ecclesia maiori sepelitur. et vacavit tunc ecclesia solum iiii. diebus et sequitur honorius iiii. de quo in sequenti capitulo est dicendum.

De honorio iiii. et ... pontifice quis fuit et qualis condicionis ... et frater suus ... ambo corpore destituti ... quomodo curiam ad urbem se transfert. et quid ibi agitur capitulum xviii.

Eodem domini anno. et ab urbe condita eodem. honorius iiii martinus paste. alii dicunt die lune post octavas pasce. in cathedra petri sedet. Hic natione romanus de domo sabellorum que antiquum genus in urbe erat. dictus dominus Iacobus in sabello. Hic sapiens homo fuit multi lesus. sed sui bene professus. Hic habuit unum fratrem multum prudentem. et utrumque humanitate non modice. ambo autem multum podragrici. quia honorius ita impeditus in manibus et pedibus. quod celebrare non poterat nisi cum quibusdam instrumentis. Sed et frater suus dictus dominus pandulfus. sic fuit impeditus ... quod ab aliis ferebatur de loco ad locum et cum quo fiebat senator potentissimus erat. Nam quod malefactores et latrones fugebat a fine eius. et sic inveniebantur sine ... suspendebantur. Unusquisque in domum suam placeret servitate ... antiquitus. Hic honorius statum curie ad urbem se transfert et in monte aventino iuxta sanctam sabinam magnum fabricat palacium. et ibidem sedem pontificalem constituit

UVA.BHSC

4

tempore ille mos renovatum. Me dirimens

quomodo cessavit a novitatibus excepto quod duos ordines qui fuerunt in consilio suspensi solidavit. Unum cardinalem solidum fecit, videlicet dominum Iohannem Boccamacium et episcopum Tusculanum. De rege Francie quod regem Aragonum impugnavit contra quem papa crucem predicari fecit. capitulum XIII

Hic nullas novitates excepto predicte palacio. Ordinem carmelitarum solidavit, qui prius in consilio remanserat in suspenso. Hic mantellos subarratos mutaverunt in cappas albas. Hunc eciam tempore promotus est ordo augustinensis quoad magisterium Parisius, qui ex certa causa ante fuerunt impediti, et hodie in probis viris vigent. Inter quos frater Egidius magister, natione romanus, et archiepiscopus Bituricensis. Hic una sola ordinacione fecit in qua unum solum cardinalem fecit, videlicet dominum Iohannem Boccamatium, quem episcopum Tusculanum instituit. Isto eodem anno rex Francie Philippus filius sancti Ludovici exercitum maximum facit et vadit ad impugnandum regnum Aragonum. Legatus autem qui tunc erat in Francia crucem predicavit contra Aragonenses et Catalanos. Venit per Perpinianum et inde favente rege Maioricarum, sive ex timore dampni sui sive ex alia causa cuius prius erat, transit montes Pireneos et Yspaniam ingreditur, castra capit et unam civitatem que iuxta montes est dicta a parte Cathalonie, que Gerunda vocatur.

De expugnacione exercitus invadit propter quam rex Francie ulterius non procedit, sed tamen in valle Cathalonie quod pro illis pugna in qua rex Aragonum letaliter dicitur percussus, et de morte regis Francie. capitulum XVII

Volebat autem ulterius procedere, sed tanta epidimia invadit exercitum quod regi persuasum est ut ultra non procederet propter dampnum sue gentis. Si eciam suus exercitus transisset incolumis, tanta erat multitudo populi et milicie quod nullam resistenciam invenisset. Quedam tamen pars milicie descendit in vallem Cathalonie que obviavit regem Aragonum cum sua milicia, ut gesta Francorum tradunt. Pugnatur ad invicem et multi cede cadunt ex utraque parte. In quo bello tradunt Gallici regem Aragonum Petrum letaliter fuisse percussum, de quo vulnere sive ex mala custodia sive ex febre superveniente moritur. Rex vero Francie cum bello non interfuit, quia infirmus erat de quartana. In suo regno moritur, eiusque corpus Parisius defertur et in ecclesia beati Dionisii sepelitur. Cor vero in sua ecclesia fratrum predicatorum Parisius voluit sepeliri ex sinceritate dileccionis ad ipsos. Quod aliter refferetur ab aliis qui fuerunt presentes, quia rex Aragonum invadebat fodrum regis cum CCC militibus, licet tres barones Francie impedierunt, rege predicto letaliter percusso. capitulum XVI

Sed quamvis sit de ista historia sic relata, ego tamen aliter quantum ad pugnam Gallicorum cum rege Aragonum audivi referri ab hiis qui fuerunt presentes et viri erant digni fide. Quod causa pugne predicte fuit pro defensione fodri, ad quod capiendum rex Aragonum ibat cum sua milicia. Casu autem tres barones Francie separati ibant contra partes illas cum CL militibus bene munitis, inter quos tres fuerunt dominus Iohannes de Harcourt et dominus de Virgella, qui audientes regem Aragonum cum sua milicia advenisse, quam non existimabant, perdiderunt regem difficilem assumere non centum pauciores. Sed considerato dampno et verecundia regis et regni fortiores efficiuntur ad pugnandum, et in pugnando prevalent, rege Aragonum vulnerato et multis de suis militibus cesis. Dum herant agmina, fodrum transit illesum, ubi erat thesaurus regis qui erat innumerabilis, et ego vidi in doliis transportari de Francia. Item in dicto fodro erant victualia pro exercitu que nimis erant necessaria.

Ponitur fructus pugne, scilicet quomodo commodum militare est preferenda bonum militis, qualiter Deus assumpsit superbiam Gallicorum in victoria navalis quam inter Rogerium et ipsos, qualiter cometa illo tempore apparuit. capitulum XVII

Si ergo dicti barones non pugnassent, exercitus Francie erat confusus et in periculo. Unde ex illis tribus baronibus iudicium fuit non esse pugnandum, quia vita militarium verecundie preferenda est vel commodo temporali. In Tholosano tamen dictus baro cum protestatione pugnavit et maxima que fecit. Et quamvis in dicto facto Gallici fuerint gloriosi, statim tamen Deus ipsos afflixit vigilia, quia Rogerius de Loria cum suis galeis navalem exercitum regis Francie prope Narbonam fortiter invadit, et omnes quasi galeas dicti regis combussit, quia ipsas magna cura propter avariciam relinquerant inmunitas. Unde rex Francie in infirmitate constitutus magnum dolorem concepit, ex quo et mors ipsius fuit accelerata, et si vixisset ultionem sumpsisset de hiis qui curam habebant dicti navigii. Eodem anno cometa apparuit magnus, qui comam dirigebat versus occidentem et septentrionem. Et illo anno Tartari imperium invadunt Constantinopolitanum venientes de septentrione et oriente, multasque terras imperii occupant et magnam stragem de hominibus faciunt.

De bello generali inter Ianuenses et Pisanos et de conflictu Pisanorum quod portum Pisanorum, in quo bello magna fit strages hominum et navigiorum, et de adventu regis Odoardi in Vasconia pro rege Karulo ad concordiam faciendam. capitulum XVIII

Eodem anno Pisani et Ianuenses pugnaverunt ad invicem in mari generali exercitu, et post magnam concertacionem.

UVA.BHSC

pis submerguntur. quod fuit prope portum pisanum. in loco qui dicitur la meloria ubi ceperunt prelatos sicut est supra dictum de innocentio 4°. Fuit autem in bello hoc. magna hominum strages. ita quod inter captos et mortuos plus quam xvi. milia hominum fuerunt perditi. preter alia navigia. xx. galeas. preter aliquas submersas in mari. anno sequenti. hoc est anno mcclxxxvi. Odoardus rex anglie. venit in vasconiam visitaturus regem karolum. qui vinctus tenebatur in cathalonia. illuc vadit pro liberatione dicti regis quem consobrinus eligerat. de duobus sororibus nati. et cum alfonso tunc rege aragonum. primogenito petri. de concordia tractat. *de morte honorii et vacatione ecclesie et unde ista vacatio processit et qualiter multi cardinales sunt mortui et quid de terremotibus qui fuerunt tempore isto. capitulum decimum nonum*

Anno autem domini. millesimo. cc. lxxxvii. honorius moritur apud sanctam sabinam et in ecclesia beati petri in eius sepulcro. nicolai iii. honorifice sepelitur. quamvis in adhuc viveret apud sanctam sabinam continuam residentiam faceret nisi in estate quia tunc sensibiliter ... transferebat. Sedit autem annos duos cum diebus aliquibus. et vacavit tunc ecclesia circa duos quia tunc mortuus est honorius usque ad cathedram sancti petri. in qua electus est nicholaus. Quod contigit quia tunc concluserunt se cardinales. in sancta sabina et quia in estate locus ille infirmus erat multi cardinales infirmati sunt ibi et mortui. circa vi. vel vii. inter quos fuit dominus iordanus de ursinis dominus comes de mediolano. dominus hugo anglicus dominus gervasius andegavensis. et dominus ... dominus ancherus inde omnes redierunt ad propria. postquam vero recreati sunt. et resumpserunt vires. de concordia collegii. redeunt ad electionem in eodem loco. et factum est in festo cathedre nicholaus iiii. de quo nunc est dicendum. Isto tempore fuerunt terre motus. magni in tuscia. post quos multa mala. in eadem provincia sunt secuta.

de nicholao iiii. et xc viii. pontifice quis fuit de ordinatione cardinalium. quam fecit anno primo sui pontificatus. de actibus suis virtuosis. et de quodam singulari actu suo. capitulum xcviii

Anno domini m. cc. lxxxviii. et ab urbe condita. ii. xl. Nicholaus iiii. natione de marchia anconitana. de civitate esculo. in summum assumptus pontificem hic vocatus est frater ieronimus de ordine fratrum minorum quorum prius minister generalis fuit et deinde presbiter cardinalis inde nicholaus iiii. hic nicholaus cathedram ascendit in die cathedre sancti petri. Sedit autem annis iiii.

et tanto plus quantum est a cathedra petri usque ad ebdomadam sanctam. in pascate que fuit circa principium aprilis. Hic eodem anno in penthecoste. fecit unam ordinationem in qua facti sunt cardinales multi. inter quos fuit dominus neapoleo. dominus petrus de columpna dominus hugo de bellomo et dominus matheus de aqua sparta. hic fuit bonus et religiosus. et circa suos in nullo cardinalis donator. sive religionis vel aliarum. hic existens presbiter cardinalis. dum cum cardinalibus inclusi in sancta sabina ad electionem faciendam post mortem honorii dum alii cardinales fugissent de loco. propter infirmitatem ipse solus ibidem remansit in loco infirmiori. et evasit et causa fuit. quia in profunda estate semper habuit prunas copiosas in aula sua et in camera sua contra malos odores. *qualiter sedem transtulit ipse cito reate. de roma et sequitur redit de malis que contingerunt tempore sui pontificatus. quamvis ipse fuit iustus bonus homo et de vicario quem rodulfus misit et quid fuit et quis fecit capitulum xcviii.*

Hic factus papa. statim de urbe transtulit se reatem. et ibidem sua residentia facit. usque ad aliud annum. Inde redit romam. et in sancta maria maiori sua curia tenet et ibidem moritur. et in eadem ecclesia sepelitur. et quamvis bonus homo fuit multa tamen scelera in ecclesia suo tempore acciderunt. Primo quidem in urbe multa bella exorta sunt et multa mala commissa. et ipse in hoc multum deerravit quia multum uni parti adherebat in urbe scilicet colonensium. propter quam causam exorta sunt. in parte mala predicta. Anno autem secundo sui pontificatus. capta est tripolis aliqui autem dicunt. quod 2° anno omnes ibidem. et capte domus. queruntur ibidem et aliqua ludibria in eis facta sunt quod sunt incredibilia. Iudicia autem civitate principatus erunt sicut in antiochia. Eodem tempore rex alamanie. rodulfus vicarium mittit in ytalia dominum principalem de fiesco. qui dives clericus erat in amplis prebendis. quod ecclesie inimicus et omnibus respectu dictum principatum. et hac de causa factum est pauperum intentum quod coactus est vendere iurisdictionem imperii civitatibus tuscie unde lucani dederunt ei de domino imperiali. quod habebat in suo territorio xii. milia florenorum

Qualiter hic pontificatus tempore capta est armata regis karuli. a rogerio de loria que transibat in sicilia magna multi barones qui capti fuerunt quodam ingenio. capitulum xcviii.

Huius pontificis tempore in principio sui papatus alii dicunt quod tempore vacationis. hoc est lxxxvii fuit

c. nic. capte.

UVA.BHSC

runt capte. inter galeas in mari Karuli Junioris. fferant enim armati regnicole. contra Siculos et Jacobum. qui modo est rex Aragonum. In quibus galeis erant multi barones. inter quos comes Guido de Monteforte. et comes Theatinus dictus Philippus. filius comitis Flandrie. Iste galee erant in Sicilia. obviam venerunt Rogerium de Lloria cum galeis Sicilie qui invadens galeas regis quodam ingenio eas devicit. Primo quidem consideravit quo remi fluerent. et ibidem se fixit unde fluebat. quia locus altior est in mari et in eodem loco. solem enim post se habebat a tergo. galee autem regis habebant in facie. propter quam causam in pugnando succubuit et sic in Sicilia detinentur memorati comites cum sua comitiva, ibidemque moritur comes Guido. et ut dicitur bona morte. quia ab eo tempore quo occidit Henricum ut in manibus sacerdotum ut supra patet in libro in qua eadem bene cessit. Quo tempore Honorii pontificatus liberatur rex Karolus de carcere. In quo capta est Achon. et que fuerunt tales fuerunt captiones. que fuerunt due preter dictam volute capitulo xxiiii.

Pius etiam pontifex tempore anno 2o hoc est [illegible]. ut traditur liberatur rex Karolus de carcere mediante rege Anglie Odoardo datis in obsidibus pro securitate patris. Anno autem m. cc. xc. pontificatus autem Nicholai anno iii. Achon capitur a Soldano. et sic tertio et hoc [illegible] omissis et capte ibidem de Christianis plusquam xxx milia personarum. causa autem istius captionis. dum enim fertur universitas diversitas in domibus que non sibi concordabat. in regimine sue in defensione terre. Erant enim ibi xvi vel xvii dominia. videlicet templariorum hospitalariorum theutonicorum. et per [illegible] rex Cipri rex Karolus [illegible] patriarcha [illegible] diversitatem. Soldanus inualescit ad expugnandum civitates cum tamen inexpugnabilis diceretur. 2a causa sicut dicitur est pro Nicholao papa post predicationem [illegible] fecit predicari crucem per regiones. et subito transiens sine capite in Achon. non [illegible] in dicta civitate viderent Sarracenos portantes merces perimebant eos et aliquos spoliabant interdum vero occidebant. propter quam causam provocatus est Soldanus et congregavit exercitum per maximum et non quievit donec ipsam cepit et delevit et Achon deleta delentur omnes maritime regiones. et sic de regno Jherosolimitano vel de terra promissionis remansit aliquid quod non sit occupatum a Sar-

racenis. Destructe hic civitates que nunc sub Sarracenis sunt a xx usque ad l. infra hoc est infra l. annos ut exploratores terre retulerunt. capitulo xxviii.

Et attende hic. quod ut tradunt hii quidem terras explorantes regiones. ab eo tempore quo fuit capta Achon. quod fuit in xx usque ad quinquagesimum. omnes iste civitates et castra que erant Christianorum a Sarracenis sunt occupata. Prima est Jherusalem. civitas domini. 2a Ascalona. 3a est Jaffa versus Achon. 4a Nazareth. 5a est Gaza. vi est Cesarea. vii est Laterria nobilissima civitas. viii est Antiochia quasi altera Roma. 9a est Gibelletum quod antiquitus Biblium vocabatur. 10 est Tripolis civitas amenissima et delectabilis que prope Libanum juxta mare sita est. xi est Achon que antiquitus Ptholomaida dicebatur que portum maris nobilissimum habebat dominia ut supra est dictum. xii. Sur que alio nomine Tirus vocabatur civitas famosissima fuit tempore Ezechielis prophete. in insula tempore eius sed post modum per Alexandrum Macedonem continuata est terre. xiii. fuit Sidonia. que modo Sagetta vocabatur qua cum Tiro dominus in evangeliis multum commendat. xiiii. est Baruth. que suum principatum habebat per se et vocabatur dominus de Baruth. qui omnium fuit in Cipro. mortuus est. et erat frater regis Cipri. xv est Tortosa. ubi est regio Antoradus.

De castris fortissimis terre sancte que a l. annis ibidem occupata sunt a Sarracenis et pro omnibus solum famosa. cum multa sunt alia capitulo xxix.

Sed et castra nobilissima multa sunt perdita. multis ubi omissis. solum famosa ponamus. Primum quidem Montfort. a comitibus sic nominatum. edificatum castrum nobilissime munitum. 2um autem tractum de Monte regale fortissimum castrum. 3um castel Biacho castrum fortissimum. 4um Archinocha fortissima. 5um Zaffetum castrum munitissimum. 6um Archimfera castrum nobilissimum. 7um Malarrea castrum fortissimum. 8um Louzsale castrum nobilissimum vel potentissimum. 9um Cotrone castrum fortissimum. 10um Messinum castrum nobilissimum. 11um Margattum castrum potentissimum. 12um castrum Peregrinorum quod erat templariorum. castrum nobilissimum. et alia plura castra. que erant in principatu Antiochie. et aliis pluribus sed in [illegible]. precipue Armenie minoris. que fuerunt templi et hospitalis. Sola civitas insula Cipri nobis remansit Armenia vero minor que antiquitus Cilicia vocabatur et Georgia. et Armenia est sed ritu vivunt Armenorum. Christianorum omnes igitur dicte civitates et castra a m. ccl. usque in xx. sunt capta. sed tempore istius pape .5. civitates. sunt capte videlicet Tripolis. Achon. Tirus. Sidonia. et Baruth cum aliquibus castris.

Quod Honorius pontifex tempore eius exortaest turbatio inter regem ffrancie et dominum Odoardum regem

qui fuit guerra pessima et multum durauit uer
um missi fuerunt duo cardinales illuc. sed parum fece
runt. rex rodulfus moritur. capitulum xxvi.

Huius etiam pontificis tempore. anno domini
hoc est m.cc.xcix. oritur discordia inter
regem francie philippum huius nominis
v. et regem anglie odoardum. que magna fuit
et multum durauit. et longa continet hystoria.
sed ad presens dimittatur. Mittuntur autem illuc
duo cardinales per papam nicholaum. videlicet dominus
benedictus gagitanus et dominus gerardus de parma
pro tractanda concordia sed parum fecerunt ibidem.
Ista que hic acciderunt tempore istius pontificis
anno autem quarto pontificatus eius. ¶ Radulfus rex
alamanie moritur. sine benedictione imperiali. et
apud spiram sepelitur. cuius alsatie in se
pulcro imperatore. Hic fuit strenuitate eq
uis fuit primus comes. contra partes basilee et
confinis comitis sabaudie. et ex sua probitate
regnum alamanie in magna parte
possedit. xviii. annos. De electione imperatoris
adulfi. factum tempore huius pontificis qui dictus est comes
de anasoe. et post hoc nicholaus papa moritur.
qualiter de consilio concordia cardinales se trans
tulerunt. perusium et multum variatur. capitulum xxvii.

Anno autem domini m.cc.xcii. adhuc nicholao
papa viuente conueniunt electores
alamanie tam layci quam clerici. et in im
peratorem eligunt comitem adulfum de ana
sone. virum strenuum in armis. et impote
ntia de finibus quia paucas habebat in ciuita
tibus. non multum reddituatus in pecunia. sed in
corde totus fuit magnificus et virtute plenus
sicut fecit ex hijs que fecit. quibus infra dicetur. qui in
modico tempore multa fecit. ¶ Eodem anno
nicholaus iiii. in pascate rome moritur
et in sancta maria maiori sepelitur. ut dictum est
supra. tunc cardinales de concordia perusium
se transferunt. Hic mala que gesta fuerunt in ur
be. impedierunt electionem de mortibus cardinali
um. quia vii. cardinales ibidem fuerunt mor
tui. sicut supra est dictum et non voluerunt
ad concordiam. isti casu prouidere et atte
dere quia tunc constitutio gregorii non erat in suo vigo
re non [illegible] antiquo modo variatur fere etiam
post mortem nicholai. anno ii. mense iii.
De magnis nouitatibus que apparuerunt tempore
huius uacationis videlicet quo ad terremotus et mor
te palliologi. de rege karolo quomodo ho
noratus est cum ueniens est de prouincia cum to
ta sua prole. capitulum xxviii.

In ista autem vacatione multe nouita
tes apparuerunt in mundo. primo quia
in ytalia magni fuerunt terremotus.
sed maxime usque neapolim. in ualle videlicet
de binano. quia ibi ruerunt castra. et vil
le multeque persone perierunt ibidem. Gardi
na tota immutata est in domino palliologus
moritur cui succedit filius suus andronicus
tunc fuit et tumulus magnus in ciuitate regia
constantinopolitana per [illegible] palogeros. acclama
tes palliologum non debere sepeliri in monumento
quia adhesit latinis. et sic insepultus mansit
usque ad tempora ista. ¶ Tempore etiam vacationis
veniens rex karolus de prouincia transiit
per ytaliam ubi gloriosissime fuit receptus. cum uxore
et filijs inde vadit perusium ad rogandum colle
gium pro creatione summi pontificis. ubi diu moram
habuit. cum domino benedicto gagitano non
fines autem rediit in regnum. De celestino quin
to electo in pontificem. qualiter assumptus et quis
fuit. qualiter ad instantiam regis et priore re
cepit. qualiter venit aquila ubi coronatus est
et de creatione cardinalium capitulum xxix.

Anno domini m.cc.xciiii. et ab urbe condita
ii. xlvii. post festum iohannis baptiste
hoc est vi. kalendas iulii. ad persuasionem
domini latini hostiensis episcopi et post recessum regis.
vota sua dirigunt cardinales in quendam
heremitam de abrutio cui nomen frater petrus
de murrone. [illegible] in summum pontificem
eligunt qui vocatus est celestinus quintus. hic regi
karulo multum deuotus in quodam [illegible] sua
[illegible] habitationem. vir magne abstinentie et
orationis totus deo consecratus. Recepto decreto
ad instantiam regis [illegible] ac totius religio
nis papatum recepit. Veniens aquila ubi [illegible]
sua fecit sedem. ubique consecratio et coronatio
fuerunt in sua coronatione plusquam cc
mil. hominum. et ego interfui. ¶ Creauit autem statim
post hec. ad petitionem regis unam magnam
ordinationem cardinalium inter quos tres fu
erunt de regno. videlicet dominus landulfus de
neapoli. de ordine suo quintus vocatus est dominus // brig
thomas. tertius autem fuit archiepiscopus beneue
tanus. qui tunc fuerat abbas montis cassini
fecit cancellarium regis dominum guillelmum
de pergamo. fecit et dominum iohannem monachi
archiepiscopum lugdunensem. et archiepiscopum bitu
ricensem. primus uocatus dominus berardus de go
tho. et factus est albanensis. secundus est pe
nestrinus. Qualiter cardinales intendebant de
[illegible] placet venire
perusium. sed ille recusat de obitu regis [illegible] et de
[illegible] latini cardinalis hostiensis episcopi et de actibus
virtuosis eius capitulum xxx.

Sed attendens quod ipse electo pl
eno decreto cardinales habere eidem
transmittuntur. et sue sanctitati signi
ficatur. ut ad locum conuenit ubi sua fuerat
electio dignaretur venire. Ille uero ad insta
ntiam regis venire renuit. qui in primo eis dixit

UVA.BHSC

mandat ut ad ipsum veniant. Huius igitur tempore actis dominus Latinus graviter infirmatur in quo totum pondus incumbebat super electione Celestini. Hic enim dominus Latinus vir fuit magne religionis existens, et ex devotione speciali conspicuus fratri Petro de Murrone eidemque singulis annis a tempore notitie specialem etiam transmittebat super obsequiis fratres qui morabantur Rome ubi castrum habebant prope sanctum Petrum. Ex hac igitur familiari devotione et confidentia maxime fuit motus ad suadendum de ipso ut supra dictum assumeretur in pontificem. Aggravata igitur egritudine moritur Perusii, de quo magna et virtuosa dicuntur ac exemplo digna.

[illegible] ivit apud Aquilam pro petenda benedictione ipsius de civitatibus castris villis. Qualiter ad ipsum venerunt cardinales Perusini, quomodo in operibus Celestini inveniebantur errores et multiplicia [illegible]. capitulum 31m.

Sed redeundum ad Celestinum qui a principio persuaderi non potuit ut veniret Perusium sed in Aquila aliquo tempore pedem fixit. Tantus autem fuit ibidem concursus ad ipsum de villis et castris quod stupor erat videre, quod magis valebat ad suam obtinendam benedictionem quam pro prebendis acquirendis. Unde oportebat eundem sepius ad fenestram accedere ad benedicendum populum, motus pro suis clamoribus. Quod et ego vidi cum ipsis fui cum ista fiebant. Interim autem cardinales aliqui precedunt ad papam, aliqui subsequuntur apud Aquilam. Ultimus autem ad veniendum fuit dominus Benedictus Gaietanus, et dubitabatur quod non veniret quia regem Karolum offenderat in principio. Venit tamen ultimo et sic fuit deducere sua negotia quod factum est quod dicemus. Huius igitur sic deductis, quamvis Celestinus opera faceret sanctitatis, quia tamen statum pontificale non recesserat ab innocentia primi status, sed eadem simpliciter eadem permittere perseverabat in ipso modo vivendi. Et ex immutatus propter dignitatem decipiebatur tamen insufficientibus officialibus quantum ad gratias que fiebant, quorum ipse notitiam habere non poterat tum propter impotentiam senectutis quam actatis decrepite, tum propter inexperientiam regiminis quorum fraudes Thome [illegible] in quibus nunc multum vigent. Unde inveniebantur quamquam gratie alias facte tribus vel quattuor vel pluribus personis, membrana etiam vacua sub bulla. Qualiter dominus propterea incipit informari de renuntiatione. Interim autem rex Karolus ordinat quod curia vadat Neapolim, ubi multum stimulatur de predictis quomodo ipsis promisisset quod non faceret. Ad hoc stimulatus quod faciat 32m.

Hec igitur percipientes de collegio aliqui incipiunt cardinales [illegible] cessionem attendere. Ac eidem pontifici hec insinuant sub pretextu sue sanctitatis quantum ex periculo imminebat. Interim autem Karolus ut tradunt historie ordinavit cum Celestino, sive cum beneplacito collegii factum est, quod curia transferretur Neapolim. Vadens igitur illuc interim stimulatur ab aliquibus cardinalibus quod papatui cedat quia etiam ipsum [illegible], et sub eo confunditur quibus stimulis conantibus. Sed postquam hoc comprehendisset rex et clerus mandat fieri processionem a maiori ecclesia usque ad castrum regis. Cum processione ego interfui, ubi convenerunt multi episcopi regionis, omnes religiosi et totus clerus. Et cum processisset processio ad dictum castrum ubi summus pontifex morabatur, acclamamus more solito pro bono, et ipse ut pro reverentia processionis ad fenestram accessit cum tribus episcopis. Data igitur benedictione, unus episcopus processionis predicte a summo pontifice audientiam petit, loquens in persona regis et totius regni, quantum ad clerum et populum, et incepit: Supplicamus humiliter et vice et nomine predictorum, una voce altissima et tubali, quia processio convenerat in magna platea. Papa autem superius in fenestra, quatenus ad ipsorum consolationem regni nulla persuasione flecteretur ad resignandum. Ad que verba ex mandato pape unus de episcopis qui cum ipso erant respondit quod non intendebat nisi aliud appareret. Unde consequenter prefatus episcopus prolocutor pro rege et regno alte incepit Te Deum laudamus, et tota processio ipsum prosequitur usque in finem et sic inde ad propria redeunt. Quod fuit quando ut in [illegible] constat, in festo beati Nicholai. Qualiter cardinales mordaciter eidem suggerunt de renuntiare, quibus stimulis devictus consentit. Sed ante facit constitutionem de renuntiatione pape. capitulum tricesimum tertium.

Hoc autem non obstante adhuc aliqui cardinales mordaciter insistunt quod in periculum anime sue papatum teneret propter insufficientiam et mala que sequebantur ex suo regimine. Cum ergo verba mordacia sustinuisset, et sic incipit animus consulere qualiter hoc fieri posset. Inde postea ad paucos dies hoc in proposito determinat dominum papatum reddere in manibus collegii, quia ipsum in collegio dicitur accepisse. Ante tamen istam cessionem de consilio et assensu suorum fratrum constitutionem fecit quod papa posset in certis casibus resignare, quam constitutionem Bonifacius octavus successor eius approbavit, et habetur in VI libro de renuntiatione capitulo primo, et ipsum factum Clementis primi de quo actum est supra, de quo pontifice etiam fidem facit. Qualiter post cessionem Celestini cardinales in vigilia nativitatis domini in dominum Benedictum Gaietanum dirigunt vota sua. Qualiter Celestinus post cessionem heremum petens sed non fuit permissus, et de obitu eius. capitulum XXXIIII.

Post cessionem autem ad modicum tempus per XI fere dies ad electionem unius procedunt presente rege Karolo Nea-

UVA.BHSC

poli. In vigilijs nativitatis domini, in dominum Benedictum Gaytanum vota sua dirigunt et in summum pontificem assumunt, et Bonifacius VIII vocatus est, anno videlicet domini M CC XCIIII. Sedit autem Celestinus a V kalendas Julij usque ad XIII diem vel circa decembris. Volens autem de curia recedere et ad heremum redire fugam iniit. Sed Bonifacius post ipsum nuncios seu vedarios transmittit ad ipsum detinendum et inventum ipsum reducunt, ac in custodia ponitur et tenetur, precavendo scandalo veniente, quia apud aliquos instabat an cedere potuisset et sic potuit scisma in ecclesia generari. Tenetur igitur in custodia, non quidem libera, honesta tamen, in castro ut dicitur Fumonis. XIIII kalendas Julij moritur, et in quodam monasterio sui ordinis quod de sancto Antonio retro altare sepelitur, anno domini M CC XC VI ut tradunt. De virtuosis operibus ipsius quae multa, ad petitionem magnorum et ex devotione ad ipsum examinata vita eius ordine debito cathologo sanctorum ascribitur. De guerra inter regem Francie et Anglie et comitem Flandrie. capitulum XXXV.

Hic vir sanctus longo tempore vitam heremiticam duxit multosque discipulos bonos fecit. De cuius canonizatione facienda postmodum apud magnos viros in curia romana sollicitudo movebatur et longo tempore duravit. Demandatis examinatoribus in curia per Clementem ad instantiam regis Francie et aliquorum aliorum principum super vita et miraculis eius ac investigatione inventis et per collegium approbatis, dominus Clemens sanctorum cathalogo adnotavit sub nomine sancti Petri confessoris, pro quo nomen sua cessio approbata creditur. Hoc apud Avinionem anno domini M CCC XIII, a transitu eius XX vel XXI. Fuitque instituta ipsius festivitas celebranda XIIII kalendas Junij, qua die ipse migravit ad dominum. Suo autem tempore guerra inter regem Anglie et regem Francie multum fervet et multa mala sunt commissa in mari et in terra. Sed tandem prevalet rex Francie, ut totam provinciam Vasconie in manu [?] habuit; rex autem Anglie tantum ad civitatem Baionensem. Huius autem guerre occasione creata est discordia inter regem Francie et comitem Flandrie, eo quod comes contraxerat sponsalia cum rege Anglie dans filiam filio, rege Francie irrequisito. Qua de causa pater et filia longo tempore fuerunt detenti Parisius. Huius etiam pontificis tempore frater Stephanus de Bisuntio magister ordinis fratrum predicatorum et magister in theologia sollempnis migravit ad dominum Luce, vir vite venerabilis et magne religionis, qui propter immensos labores in officio magistratus sui incurrit mortem.

De Bonifacio VIII et C pontifice, qualiter assumptus et qualiter fastuosus licet expeditus in negotiis, qualiter revocat gratias et quomodo de Neapoli Romam se transfert et quomodo Gibellini receperunt Eugubium et qualiter duos legatos misit in Franciam et Angliam. capitulum XXXVI.

Anno domini M CC XCIIII et ab urbe condita II M XLVII Bonifacius VIII in cathedra Petri sedet, hic natione Campanus de Anania, civitatis [?] dictus Benedictus Gaietanus, diaconus cardinalis. Hic longo tempore experientiam habuit curie, quia primo advocatus ibidem, inde postea factus notarius pape, postea cardinalis, et inde in cardinalatu expeditor ad casus collegii declarandos seu ad expeditiones incidendum, nec in hoc habuit parem. Sed propter hanc causam factus est fastuosus et arrogans, ac omnium contemptivus. Inde ascendens ad pontificalem dignitatem in vigilijs natalis domini anno iam dicto, primum quod fecit fuit quia revocavit omnes gratias factas per Nicholaum IIII et Celestinum quintum. Eodem anno, hoc est M CC XCV, dictus Bonifacius de Neapoli curiam transfert Romam et dominum Celestinum recludit ex causa iam dicta ac superius allata. Eodem anno civitas Eugubina Tuscie per Gibellinos capitur, sed ad modicum tempus recuperatur, misso illuc legato per eundem papam, videlicet domino Neapoleone diacono cardinali. Sedit autem annos VIII et menses X. Hic duos legatos misit in Franciam et in Angliam, videlicet Penestrinum et Albanensem, propter guerram superius dictam inter dictos reges inchoatam, immo increscebat, in qua se habuerunt ut expedientes et expressi. Quia rex Francie prevalet bello campali ut in Vasconia, sed rex Anglie in mari victoriosus efficitur.

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

re

UVA.BHSC

Incipit liber de institutione morali regum principum in principatibus. Prohemium. Incipit.

REGNABIT REX ET SApiens erit et faciet iudicium et iustitiam in terram etc. Liber iste est de institutione principum.

In verbo proposito dominus per prophetam regis venturi preminentias eiusque regale fastigium valde compendiose describit, suo exemplo reges omnes et principes eleganter informat, ac quomodo quilibet qualis esse debeat et qualiter populum suum regere subiectum expediat sub verborum brevitate demonstrat. Cum et propterea quod caput est omnium salvandorum datum est omnibus in toto statu et in sermonis exemplum. Specialiter tamen in verbo premisso cuilibet regi vel principi proponitur ut speculum clarissimum ad intuendum, ut exemplar evidentissimum ad imitandum, velut forma pulcherrima cui debeat conformari tanquam norma rectissima cui oporteat adaptari. Audiant reges omnes ergo et principes et vigilanter intendant quod dominus per prophetam hic tangit, maxime in subtilitate culminis et regende rei publice sollicitudine constituto principaliter attendenda. Tangit namque statum excellentie, actum presidentie, lumen directivum et finem completivum. Primum exprimitur cum dicit rex. Secundum tangitur cum ait regnabit. Tertium additur cum ait ut subiungit et sapiens erit. Quartum ostenditur cum dicit et faciet iudicium etc. Itaque quatuor sunt necessaria nec unum sine alio sufficit. Status enim excellentie sine actu est otiosus et inutilis sicut oculus non videns, auris non audiens, [illegible] panis manens, medicus non medicans, et sicut statua vel ydolum habens similitudinem hominis viventis et non de natura et veritate hominis nil habens. Talis est rex non regnans. Item actus presidentie sine statu est temerarius, iniquus et detestabilis, ut si quis usurparet regnare super terram non suam iniquus esset. Sed bene iungit propheta ista duo: regnabit rex. Item regi necessaria est sapientia, quia nec regnare nec iudicium et iustitiam facere scit sine sapientia dirigente. Nullus enim artifex potest operari que sunt artis, immo nec artifex nominari habet sine scientia artis sue. Non enim debet nomen eius dici medicus qui non habet scientiam medicine, nec latomus nec carpentarius est qui nil novit de istis artibus. Item nec rex nec nomen regis vere dici qui non habet scientiam dirigentem. Item tria non sufficiunt sine quarto quod est facere iudicium et iustitiam in terra, ad hoc enim instituti sunt reges sicut scriptum est: Constituit te dominus ut faceres iudicium et iustitiam. Sic ergo opus debet intendere circa regimen [illegible] sacerdos celebrandum, clericus legendo, magister docere, et religiosus orare et sic [illegible] statuta [illegible]. Quia ad predicta instituti sunt, bene ergo dicit propheta Ieremias in verbo supra posito: Regnabit rex et sapiens erit et faciet iudicium et iustitiam in terra. Iuxta numerum quatuor predictorum istud opusculum in partes quatuor dividendum de quorum singulis ordine quo supra posita prosequamur. Capitula prime partis.

Prima pars huius tractatus habet capitula 38. Primum est de excellentia et dignitate status regalis. Quatuor sequentia sunt de quatuor concomitantibus regiam dignitatem propter que videtur appetibilis, que sunt sublimitas honoris et glorie mundialis, immensitas potentie stabilis, opulentia divitiarum temporalium, affluentia deliciarum corporalium. Itaque secundum capitulum huius operis est de sublimitate honoris et glorie.

3m de potentia regali.
4m de opulentia divitiarum.
5m de affluentia deliciarum.
Quatuor sequentia sunt de quatuor annexis regno et principatui propter que secundum veritatem apparet non appetibilis, que sunt vanitas, brevitas, pondus negotiorum, metus periculorum etc.
Itaque sextum capitulum est de vanitate terrene dominationis.
7m de brevitate durationis.
8m de pondere negotiorum.
9m de timore periculorum.
10 quod rex debet esse fidei virtute fundatus.
11 quod rex debet esse spei soliditate firmatus.
12m quod debet esse in dei amore perfectus.
13m quod debet esse devotus in oratione.
14m quod rex debet esse dei timore subiectus.
15m quod debet esse ecclesie reverens et benivolus.
16m quod debet esse humilis in sui reputatione.
17m quod debet esse docibilis in doctrine susceptione.
18m quod debet esse durabilis in propositi susceptione.
19m quod debet esse stabilis in operatione.
20m quod rex debet esse honestus in gressione.
21m quod rex debet esse modestus in ore et sermone.
22m quod rex debet esse strictus in gustatione.
23m quod rex debet esse discretus in locutione.
24m quod debet esse curialis in suscipiendis hospitibus.
25m quod debet esse liberalis in conferendis muneribus.
26m quod rex debet esse magnificus.
27m quod rex debet esse magnanimus.
28m quod debet esse continens in carnis delectatione refrenanda.
29m quod debet esse abstinens in corporis refectione sumenda.
30m quod regem decet clementia.
31m quod debet esse bonus et amabilis.

UVA.BHSC

C 32. quod malus est terribilis.
C 33. quod regem decet pena.

Capitulum primum. de excellencia et dignitate status regalis.

Circa primum considerandum est de primo dignitatis regie maiestatis. Sciendum est autem quod res publica sit quasi quoddam corpus compaginatum ex membris variis. Rex vel princeps continet in eo locum capitis. Senescalli prepositi vel iudices officium aurium et oculorum. Sapientes officiarii officium cordis. Milites regentes sunt ad modum manuum. Mercatores distribuentes per mundum ad modum tibiarum. Agricole et alii pauperes solo inherentes ad modum pedum. Princeps igitur in corpore rei publice est sicut caput unde Samuel dicit ad Saul. Cum esses parvulus in oculis tuis, nonne caput in tribubus Israel factus es. Et merito princeps designatur rex vel princeps quasi caput. omnibus membris superpositum et est omnium regitivum et in sublime erectum et omnibus sensibus donatum. singulari venustate effigiatum. Ita rex vel princeps omnibus suppositus et omnes habet dirigere ordine omnibus. et sicut aie debet ad celum erigi omnibus sensibus. Idem perfectione debet precellere singulari more venustate pollere. Unde merito regi vel principi omnes obediunt. sicut capiti omnia corporis membra deserviunt. Unde ait beatus

ambrosius Ambrosius. Huic i. principi quasi consultori suo omnia cetera membra famulantur et in sublimi collocatum vehunt. Videas imperatori suo omnia membra gratuito stipendio militare. alia portant alia pascunt alia deffendunt vel ministerium suum exhibent. vel parent vel principi famulantur in domino. Ex predictis advertere quod sicut caput est ceteris membris altius collocatum sic etiam est pulcrius perfectius ut intelligas quod sicut rex precellit alios magnificencia dignitatis. sic debet omnes precellere preeminencia

ber bonitatis. Quia sicut dicit beatus Bernardus Monstruosa res est gradus summus et animus infimus. sedes prima et vita yma. lingua magniloqua et manus ociosa. sermo multus et fructus nullus. vultus gravis et actus levis. ingens auctoritas et nutans stabilitas.

Idem Idem etiam dicit Symia in tecto rex fatuus in solio sedens. Pulcre et proprie loquitur quia simia quanto plus ascendit tanto plus eiusdem apparet eius turpitudo. Sic quanto in maiori dignitate sublimatur indignus tanto eiusdem manifestatur eius indignitas.

boe Ideo Boecius dicit Omni eo abiectior sit quisquam quo magis contempnitur a pluribus. Dignitas temporalis non possunt facere malos reverendos. quod quo dignitates eos pluribus ostendunt tanto despectiores faciunt. et hoc iniusto reddunt ut mali dignitatibus parem vicem quas sua contagione maculant. i. sunt ipse deturpat dignitates et eos. Ideo Iohannes quod cum rex quosdam indignos ornare voluisset mox eos honestavit pro ornamenta [?] i. dignitates deturpavit. sed per indignitate illorum. Item diligenter attende quod sicut regimen principum faciliter tribuuntur ab aliis [?] et plus movent populum ad bonum vel malum imitandum. quam exempla inferiorum. sic ideo egregia et vitiosa opera principis magis admiratur populus. et plus notat et commendat quam inferioris persone. Unde Claudianus ad Theodosium sic loquens ait. Componitur orbis regis ad exemplum. nec sic inflectere sensus humanos edicta valent quam vita regentis mobile imitatur semper cum principe vulgus. Ideo sic in libro regum legimus. bonitate vel malicia regis imitabatur plus. Quando enim reges erant boni timentes et colentes deum. populus bonus erat. Quando autem reges erant ydolatre. vel prebentes aliis [illegible] tunc et populus ad ydolatriam et ad multa scelera defluebat. Ideo summopere studendum est regi bonum esse ut multis sit exemplum et speculum bonitatis ne forte si malus sit perdicionis omnium causa eius mors omnium imputetur. Quia sicut dicit

Gregorius. Erat [?] quod tot mortibus digni sunt quot perdicionis exempla ad subditos transmittunt. Hoc autem non solum ad prelatos ecclesiasticos sed etiam ad reges et principes. Singula quoque velit habere. pelita i. meliora pulcriora preciosiora quam valent inveniri. Ubi gratia exempli tam familiam equos electos electissima iocalia. vina cibaria vestimenta et huiusmodi. Tanto magis ipsum inter electos debet esse electiores inter bonos meliores et pre omnibus excellentes. Nec debet esse contentus bonitate vel sanitate communi. nisi tantum excedat bonitas eorum quantum status eorum excedit statum omnium subditorum. Ex predictis patet quod rex vel princeps laborare debet non solum bonus esse sed melior omnibus. Non enim tanta dignitate sit indignus. et ne meliore [?] sibi imputetur et pro omnibus privatur. Sed ne omnium rerum suarum bonitas perfecta sit cum opprobrium et confusione exceptam nisi omnibus melior et electior pronunciatur. Hec de bonitate regis in generali sufficiant quia de bonitate eius in speciali infra in speciali dicemus.

Capitulum ii. de sublimitate honoris et glorie.

Regiam dignitatem communiter omnino imitantur [?] quae multum videntur hominibus appetenda. Et precipue solent appetere dominaciones terrenas sive excellencias temporales videlicet.

Sublimitas honoris et glorie.

UVA.BHSC

Immestitas volunt. et potenc sclaris
Opulencia diuiciarum s. temporaliu
Affluencia delicarum corporaliu.

Solent enim et debent. reges a subditis
honorari. sic capita corporis. sic
patres patrie. sicut duces et pa
troni. et populi protectores. per quos sit in
terra sterilitas. et habundancia fecunditatis gau
dium cordis et concordia voluntatum. pax
pulsis ipsos subditos. et securitas ab inimicis
vndique circumstantibus seruatur. Ideo dicit
beatus petrus. Regem honorificate. Item sub
diti estote omni humane creature propter deum
siue regi tanquam precellenti. siue ducibus
tanquam ab eo missis. ad vindictam ma
lorum laude vero bonorum. Vt autem reges
cognoscant. qualiter vti debent honoribus.
Sciendum debent quod in scriptura sacra. legimus
honorem inueniri multiplicem.
Honor mundialis. ex humilitate spernendus
Honor personalis ex sedulitate seruandus
Honor curialis. ex vrbanitate sua prandus
Honor principalis ex deuocione reddendus.
Honor eternalis. ex intencione querendus.
Honor mundialis. non est appetendus sed
magis parui pendendus. sicut infra dicetur
capitulo de humilitate.
Honor personalis custodiendus est. Honor
debitus anime. quo videlicet homo. debet animam
suam. integritatem suam. integritatem omnem
sollicite custodire. attendens in ea. diuine
ymaginis dignitatem. precium redemp
cionis quod est filia regis. sponsa christi. et
sponsus spiritus templum. Dicit sapiens in mansu
etudine serua animam tuam. et da illi honorem
secundum meritum suum. peccantem in animam suam quis
iustificabit. et quis honorabit exhono
rantem animam suam. Animam suam exhono
rabit aliquis. ancillam suam. i. carnem ei.
preferendo mundum. sanctis virtutibus denu
dando. sinistris videlicet. i. peccatorum sordibus.
conspurcando leonibus i. demonibus prostitu
endo. Vnde de impiis scriptum est. Nescie
runt sacramenta dei. nec mercedem sperauerunt iusti
cie nec iudicauerunt honorem animarum
sanctarum quoniam deus fecit hominem inexter
minabilem et ad ymaginem similitudinis
sue fecit illum. Diligenter attende si reg
res execrabilis diceretur qui mortuam yma
ginem crucifixi vel beate virginis conculcaret
in luto vel proiceret in cloacam. quanto
magis qui peccato fedat animam suam. viuam
ymaginem dei viui. Ideo precepit dominus custo
di te ipsum et animam tuam sollicite. Nam si
rex propter excellenciam sui status. cum multa
diligencia. et reuerencia. et sollicitudine tene

tur ab aliis. decet semper ipsum honorare. i.
honorabilem exhibere animam suam. integritate
seruando. Nam sicut dicit sapiens Exhono
rantem animam suam. quis honorabit. Quasi
diceret a nullo meretur. honorem a rege. qui ne
gligit animam suam honorare. quanto quis per
ceteris honoratur tanto animam suam. honorare
i. in maiori sanctitate. et perfeccionis culmine.
conseruare tenetur. Honor curialis ex vr
banitate. prandus est. honor debitus proximo
de quo dicit apostolus. honore inuicem preuenien
tes. Item Reddite omnibus debita. cui hono
rem. honorem. Qualiter autem rex debeat alios
honorare. dicetur infra capitulo de curialitate.
Honor ex deuocione reddendus est honor debitus
deo. de quo dicit apostolus soli deo honor et
gloria. Afferte domino gloriam et honorem Et bene
deo reddendus. quia deus preuenit nos multis
honoribus. Primo quidem in creacione. nos ad
ymaginem producendo. In incarnacione na
turam nostram sibi in vnitate persone. ineffabi
liter coniungendo. In passione. ab eterno opprobrio
nos liberando. In gubernacione in omni
necessitate nobis amicabiliter assistendo. Vnde
scriptum est In omnibus magnificasti populum tu
um domine et honorasti. et non despexisti in
omni tempore et in omni loco assistens ei. Ideo
non dominus sic exigit a nobis honorari. dicens
per prophetam Filius honorat patrem et seruus do
minum suum timebit. Si ergo pater ego sum vbi est
honor meus. Et si dominus ego sum vbi est honor
timor meus. Propter hoc ortatur nos sapiens.
dicens Honora dominum ex tota anima tua. Et in
apocalipsi Timete dominum et date illi honorem
quia venit hora iudicii eius Qualiter debeat
rex deum honorare dicemus. infra. Honor
eternalis ex intencione querendus est. honor
glorie de quo dicitur per prophetam. Exue te ierusalem sto
la luctus et vexacionis tue. et indue te decore
et honore. que a deo tibi est in gloria sempiterna.
Iste est summus honor et verus qui a summo ponti
fice coram summis principibus et gloriosis celi senatu
omnium in sublimi ciuitate ierusalem confertur. ille
verus est honor qui nulli negatur digno nulli
confertur indigno. De hoc honore insigni
ter dictum est in libro ester Hominem quem rex
honorare voluerit. vel cupit. indui vestibus
regiis iussit. et imponi super equum qui de sel
la regis est. et accipere regium diadema super
caput suum Sequitur hoc honore condignus est
quem rex voluerit honorare Hic igitur honor
toto corde et totis suspiriis et desideriis est appe
tendus. Ideo dicit beatus gregorius. Sicut lumen vi ho
noris. currens ad illam celestem patriam qua
tenus propagate. humano cordi. naturaliter
est insitus appetitus honoris. Vnde videmus
quosdam homines mundanos multum laborare et multa sus

Sapiens

aplus

gg

UVA.BHSC

tinet. multa mundi loquntur ut ab hominibus honorentur. diversas vias invenire student ut ab hominibus honorentur. vel per quas honores adquirere se confidunt. Nam aliqui statim magnis vigiliis sollicitudinibus et laboribus conantur adquirere. aliqui settando malignam. multos corporis dolores sustinet. corpus et vitam exponens periculis et animam in perditionem. transmissa obligat. subiectos gravat exactionibus iniuriis. Aliqui civitates et castra discurrit. mare et aridam circuit. regna pertransit. ut adquirat divitias temporales. aliqui in curiis regum et principum. In multa humilitate se subiunt. labores sustinet et erumpnas. hec autem omnes isti faciunt. ut ex hiis perveniant ad honores. et plerique deficiunt antequam possit pervenire. seu pertingere. vel si adepti fuerint parum aut nichil eis proficit. sed frequenter obsunt. nec diu fruuntur. Quanto enim desiderio quanto ineffabili ardore. veluti et eternum honorem deberemus appetere. quod letantur omnia maudere. quam instanter. vel constanter agit quod gratantur. tuta firma sustinere. quod instant orare quantis suspiriis gemitibus et lacrimis medium. incessanter clamare. ut ad illum mereamur pervenire. attende quod qui in hoc mundo consueverunt honorari. ne desisterunt abiectiones et obprobria sustinere longe graviora et intollerabilia extremum obprobrium. potuerunt tollerare. Currunt quod frequenter vigilent. ut de terrenis honoribus perveniant ad celestes. de temporalibus ad eternos. de fallacibus ad veraces. Capitulum iii. de potentia re gali.

Secundum quod contra imitatur regiam dignitatem et preeminentia potestatis hec eminentia eis necessaria est regibus et principibus ut pro se et sibi subiectis possint defendere. et ab inimicorum iniuriis preservare. qui autem potentior est ille maior et honorabilior reputatur. Hec autem potestas consistit in 4or. videlicet in multitudine populi. multitudine sapientum sapiens in multitudine populi. Dignitas regie quod est intelligendum si populus suum regem amet fideliter humiliter ei in omnibus obediat et letanter. de amore populi ad principem dicit seneca. inexpugnabile munimentum principis est amor civium. Curet igitur princeps amari a subditis. quia multo melius est paucos habere fideles quam innumerabiles parum fideles et modicum diligentes. Nam tales quanto plures sunt. tanto facilius contra dominum rebellant. de sua multitudine confidentes. Qualiter autem rex potest facere amabilem populo suo infra dicemus. de obedientia populi dicitur in 2o libro esdre. de tribus iuvenibus quorum unus scripsit. forte est vinum alius fortior est rex. 3us scripsit fortiores sunt

Seneca

mulieres Ille autem qui dixerat de fortitudine et potentia regis. dixit homines terram mare obtinent et omnia que in eis sunt. rex autem super omnia precellit. et dominatur eorum. et omnia que dixerit illis faciunt. Et si miserit illos ad bellatores. vadunt et demoliuntur muros et turres iugulantur et iugulant. et regis verbum non preterient. nam si vicerint afferunt quecumque predati fuerint spolia et omnia alia. et quotquot non militant neque pugnant colunt terram afferunt tributa regi. et ipse unus solus est. Et si dixerit occidere occidunt et si dixerit remittere remittunt. et si dixerit percutite percutiunt. si dixerit edificare edificant si dixerit plantare plantant et omnis plebs et virtutes obediunt. vel obaudiunt Et super hoc ipse recumbit et bibit et dormit. hii autem eum custodiunt in circuitu et non possunt recedere singuli et sua opera facere. sed in dicto obedientes sunt ei. Item regis potentia consistit in armorum apparatu copioso. et multitudine militum et virorum in arte militari probatorum et in multis bellis expertorum. Item in multitudine sapientum expertorum multum quia melior est sapientia quam arma bellica. ait sapiens Et alibi cum dispositione initur bellum Item multitudo sapientum sanitas est orbis terrarum. Item habundantia divitiarum et ingentium thesaurorum Sed de hoc dicemus statim. Talis potestas licet magna et magnifica videatur tamen modica est fragilitate ut dicam de hoc multum considera quia sicut dicitur in libro machabeorum Non in multitudine exercitus est victoria belli. sed de celo fortitudo est. Ibidem Non est difficile in conspectu dei. salvare in multis vel in paucis. Item non salvatur rex per multam virtutem. et gigas non salvabitur in multitudine virtutis sue. Adhuc multa sunt exempla in primo et 2o libro machabeorum. Item modica est potestas que estum vel frigus vel pluviam vel grandinem non potest impedire nec modicam febrem de corpore suo potest expellere. Memento de rege chanuto. qui cum maxima in prosperitate floreret sedile suum in littore maris intumescentis et ascendentis collocari precepit. et alloquens mari dixit. Impero tibi ne tu ascendens terram meam ne vestes vel membra dominatoris tui. madefacere presumas. Nichilominus mare ascendit in terram et pedes eius madefecit. quo facto ille resiliens ait. Sciant omnes habitatores orbis. vanam et frivolam esse potentiam regis. neque regis nomine quempiam dignum esse preter illum cuius nutui celum terra mare omnia que in eis sunt ~~obediunt~~ obediunt. Exinde nunquam coronam auream capiti suo imposuit sed posuit eam sub ymagine salvatoris. in crucem in laudem gloriosam et honorem regis eterni. Cum tamen rex norwegie virga

UVA.BHSC

gnie dacie et anglie Rex quod potens est tem-
poraliter et virtuti potens esse desiderat potes-
tate sua exerceat in expugnandis viciis.
et nulli temptacionum se superari permittat. Item
in operibus agendis magnificis et arduis,
ut magnifice magna et regaliter operetur.
Item in repressione malorum. promocione bo-
norum. dura in pravos. benignum se clemen-
tem in bonos. In quorum pia deffensione pau-
perum et miserabilium personarum. Item in oracionibus
suis. ut apud regem eternum prevaleat. et
~~tineat~~ obtinere de penis indulgenciam et gra-
ciam pro meritis adquirendis.

Capitulum iiii. de opulencia diviciarum.

TErcium quod concomitatur regiam
dignitatem est opulencia diviciarum
temporalium. decet enim reges ~~...~~ copiose
habere divicias. et congregare thesauros ut
necessitatis tempore possit largam donaciones
personis idoneis elargiri. et adversus hostes deffende-
re regnum suum. Nam ceteris paribus quanto quis
est dicior. tanto potencior est et plus timetur
timetur ab hostibus impugnari ne imminen-
te mortis articulo compellitur pauperes op-
primere. ne subitum sibi supplementum per exacciones
vel extorsiones varias pregravando horren-
dissimo ope. caveat reges et principes ne extra
in propria faciat sibi questum. ne querat
sibi copiam vel inopiam aliorum nec sibi singula-
rem statuat beatitudinem in calamitatem
multorum. quibus ex lege prohibentur pon-
dera metallorum. Ut enim legislator regem re-
gis describens Non habebit rex auri et argen-
ti inmensa pondera. Sed contra quidam nobis
obiciunt et salomonis opus et salomonis o-
pes. Sed commentator legis breve dictum res-
pondit. quod lex non arguit principem divitem sed
et avarum. Nam et argentum et aurum vilissime
legitur tempore salomonis. in quo purgatur
avaricia. quod non casu fodit in minimum ut tanto
carior fieret quanto vilibus rebus sub-
traherentur humanis. Sed salomonis et cesaris
magna habetur differencia. Refert enim patronus
fabrum quendam tante soliditatis vasa vitrea
fabricasse. quanta aurea et argentea pos-
sent esse. qui ut graciam cesaris obtineret. phi-
alam vitream suo fabricatam ingenio et arti-
ficio presentavit eidem. Ut autem videntes con-
verteret in stupore tandem recipiens eamque
validius in pavimentum proiciens aliquantulum
collisit. quam tamen continuo quasi malleum ducti-
lem vehementissime reparavit. Sed cesar percunc-
tato quis illi solus hoc artificium invenisset. at cum
solus sciret iussit eum interfici dicens quod si ad
alios devenaretur hoc detrimentum argentum
et aurum processu temporis ~~...~~ vilescerent
quasi lutum. Salomone autem tante re-
ditus fuisse sapiencie. quod in nichilum aurum
vel argentum postea posse vilescere. quorum
naturam familiarem videbat. propter magnam
sed nichil aliud quam pecuniam esurire. Unde et
in spiritu clamabat dolens. omnia pecunie obediunt.
Sed quamvis per insipienciam sibi sapiam. poste-
hanc avariciam malorum omnium originem et semi-
narium esse docuit. et ad contemptum pecunie doc-
trina fidelissima invitavit. Ergo quod expedit
regi copiosissime. ita tamen quod divicias suas pu-
blice reputat. quas pro communi utilitate possideat non
tamen quanto amore sui esse non debeat. sed dilata-
to cordis affectu. prosit omnium subditorum. Sed
nunc imperita velud pauliser. ad quosdam prin-
cipes convertamur. qui in limo infixi pro-
fundo conglutinato veniunt. mente
oculis capti ut talpe. radiis solis et celi lu-
minaria non videntes terram lingentes la-
biis ut serpentes quorum gustato terre est.
de terra sunt terram sapiunt. de terra loquuntur et
tum lucem ne videat quodam modo per ma-
gine in se perficiunt. supplicia infernalis. con-
tinue congregando terram. et cum tamen fames in pa-
uperes. se deservat in quibus divites regnum suum
venale proponunt. Dum nec largitatis dextera.
nec viscera pietatis. in spiritu compassionis eius
aperiunt. detestabiliter obduratam. sed ipsis gre-
gibus. ut claudunt. Cumque fame et inedia
in eorum presencia pauperum multa. per que nec eis
manum porrigant adiutrice. non mortes
omnium ab eis distringunt exigendas. quorum
non facti sunt rei. quorum vite per eorum beneficia
debuerat subvenire. Utinam verba salustii. at-
tenderent reges et principes ad liberalitatem or- salustius
tantis. Nolite inquit existimare maiores
nos. rem publicam armis ex parva mag-
nam fecisse. Si enim iam multo pulchriorem nos
deberemus habere quippe sociorum atque civium ar-
morum et equorum maior copia nobis est. Sed
alia fuerunt que viros illos magnos fecerunt
que nobis nulla sunt. domi industria fore
iustum imperium. animus in consilio liber. neque delicto
neque libidini obnoxius. Pro hiis nos habemus
luxuriam atque avariciam publice egestatem pri-
vate opulenciam laudamus divicias sequimur
inerciam. Patet igitur ex premissis. quod tam sibi quam
subditis gravis est. et dampnosa cupiditas ma-
gnatorum Exemplis etiam docemur. quod a deo
magis elongat avaricie pondus. grave
Quelibet enim creatura quanto celestibus est vicinior
tanto minora respicit. et aggregat pauciora
volatilia namque neque serunt neque metunt. neque
congregant in horrea vel cellaria. nec promp-
tuaria construunt. sed crastinum sollicitudine pror-
sus excludunt. Mures autem et reptilia que circa
in futurum sunt etiam aliqua. quibus terra pro-
betur ~~...~~ in cibum et victus. eam negli-
gens deffinat. metiuntur et verentur. In quibus

UVA.BHSC

tum procul dubio resoluatur. Et fures et auari
utrique famelici. Sed auarus tanto penuriosior
quanto semper indiget amplius et saciari non po-
test. Enim vero mentis insaciabilior vel insaci-
abilior. quam corporis et infirmitas eius insidiat im-
pleri non potest illa proluuies gurgitis infer-
nalis. Auaricia naturam grauem sed longe grauior
pestis auaricie magis agrauat corda quam corpora.
Sed tu aurum(?) nascatur in inferis. tu rubiginem
auaricie sibi compingit. Aurugine sua respec-
tens. celestes animos ad inferna demittit. Qua-
liter autem rex se habere debeat circa ipsum diuiciarum huiusmodi
dicetur infra capitulo de largitate. Hoc tamen
ad presens breuiter dicere persuadendo sufficiet quod
temporaliter diues est. laboret spiritualiter diues esse
absque eo quod temporalibus hominem diuiciis et
etiam pauperem et varia esse spiritualibus et etiam
exigit eorum. ut quanto quis amplioribus
diuiciis alios superat. tanto preciosis spiritualibus
cumulatus augeatur.

Capitulum Vm de afluencia deliciarum

Quartum quod concomittatur re-
gia dignitate est habundancia deli-
ciarum corporalium. ¶ Sciendum autem
quod in scriptura legimus delicias execrandas
que sunt viciose et culpabiles de quibus beatus
petrus dicit. aliqui sunt velut irrationabilia
pecora. voluptate existimantes delicias.
coinquinationis et macule deliciis affluentes
in conuiuiis suis luxuriantes. oculos habentes
plenos adulterii. et incessabilis delicti.
¶ Item legimus delicias moderandas. quarum
usus moderatus conceditur. abusus vero seu im-
moderatus usus reprehenditur de his dicitur in luca
qui in veste preciosa sunt et in deliciis in do-
mibus regum sunt. Istis debet uti homo ad sus-
tentacionem nature et bona corporis sanitate.
¶ Caueat tamen homo amoris et superfluus utatur
moderate nimis etiam deliciis. sed in necessita-
te corporis et exigentia temporis in quantum
sunt illa in illis minima et magis conseruatiua
sanitatis. Quanto autem minus sentitur delecta-
cio. regnaretur(?) in gloriam saluatoris. et in
desiderium deliciarum celestium homo exercetur(?)
¶ legimus delicias degustandas spirituales
delectatur autem homo in diuine sapientie studio.
et meditacione quantum ad intellectum sicut di-
cit sapiens Non habet amaritudinem conuersacio
sapientie i. hominis cum sapientia nec tedium conuictus il-
lius sed leticiam et gaudium etiam animam(?) illius
delectacio bona. et in operibus manuum illius ho-
nestas sine defectione. Iste sunt vero delicie.
hominis non brutalis. sed spiritualis in quibus
non caro sed anima recreatur. mens illuminatur
et homo de his que ad deum et ad salutem pertinent
anime eruditur. In illis potentissime reges
delectari deberet. Unde scriptum est Aser pin-
guis panis eius. prebebit delicias regibus.
Aser interpretatur diuicie uel beatitudo. et quia christus
qui est diues et beatitudo nostra aser. i. christus de pa-
ne sacre scripture. delicias prebet regibus
Quod autem scriptura sacra sit panis. ait dicit
sapiens. Cibauit illum pane vite et intellectus
addite quod iste panis hic dicitur panis vite. quia ubi
dicit dat et nutrit ad vitam. Et in auctoritate premissa dicitur
panis pinguis quia videlicet impinguat animam. Vel
iste panis potest dici. panis eucharistie. i. verum corpus christi
de quo ipso in hoc sacro benedicto animas hominis re-
ficit et impinguat. ¶ Iste sunt vero delicie spirituales
degustande. Iste etiam nobilissime delicie. non nisi
regibus i. corde et vita nobilibus. et hinc se frequentibus
conceduntur. Iste delectatur homo in deliciarum ce-
lestium contemplacione et quadam prelibacione. Rex
enim deuotus et sapiens. debet operam dare et fer-
uentius appetere. ut in deliciis illis ineffabilibus
que nobis promittuntur in gloria aliquid senciat et
degustet. ad hoc ut laboret et tedia presentis
vite facilius sustineat. et eternas illas delicias
feruentius appetat dicit enim gregorius. Spirituales deli- gg
cie. cum non veniunt in fastidio sunt. cum vero habe-
tur in desiderio sunt tantoque a comedente ampli-
us esuriuntur quanto a esuriente amplius
comeduntur. et ideo non habente. amari non
possunt. quia eorum sapor ignoratur. tantoque
amplius studium in moribus exaggerat. quan-
to magis ab experimentis illius dulcedinis. animus se elon-
gat. et eternas delicias iam non appetit. quo eas
comedere diu longeque dissueuit. Sed super na-
turas(?) contentas illas delicias. ad memorie
me oculos reuocat. Castigat nos in repromis-
sione. proponit torpore excitat. atque ut
torporem nostrum depellere debeamus. inuitat
dicens in iob. Si reuersus i. verum conuersus per me-
diatorem. ad omnipotentem edificaberis. et longe fa-
ciet iniquitatem a tabernaculo tuo. tunc super ha-
bundabis deliciis. et eleuabis ad deum faciem
tuam. rogabis eum et exaudiet te. ¶ Tertio legi- delicias
mus delicias expetendas. hec sunt delicie cele-
stes. et eterne totis precordiis appetende. de quibus
dicit per prophetam autem loquens hominibus in gloria leta-
mini cum ierusalem et exultate in ea omnes qui dili-
gitis eam. ut sugatis et repleamini ab ube-
ribus consolacionis eius et mulgeatis et deli-
ciis affluatis. ab omnimoda gloria eius.

Capitulum vi. De vanitate terrene dominacionis.

Licet autem ex premissis appareat concom-
itantia regiam dignitatem terrena do-
minacio multiplicatio bonis appe-
tatur. et a possidentibus diligatur. tamen recta
prudentia considerantibus et clare videntibus
apparet manifeste. non appetibilis non ama-
da. et hoc patet propter eius vanitatem. Vanum est enim
quod non dat firmitatem confidenti. nec stabi-
litatem innitenti. nec sacietatem appetenti. nec

UVA.BHSC

utilitate possidentium. Ex omni tamen et dominatio tem-
poralis. vana sunt propter quatuor ante dicta. Non enim
possunt dare securitatem vite. nec pacis nec victorie
nec salutis. Item non dant stabilitatem quia
sicut ipsa temporalia transeunt ita et ipsi posside-
tes. Cum ipsi possidentes cum ipsis transeunti-
gg. bus transeant. Ait enim Gregorius. qui labenti innititur
necesse est ut cum labente labatur. ¶ Item ipsa
non satiant cor hominis. Primo quidem quia non sunt
in corde. sed extra. nichil autem potest implere locum
nisi quod est in eo. ¶ 2o quia cor tante capacitatis
factum est ut nisi deo numquam possit illud impleri.
3o quia temporalia non plenitudinem sed vani-
tatem adducunt. Unde quanto plus habet pluribus nos-
citur indigere. Unde ait sapiens. avarus non
implebitur pecunia. ¶ Item non prestant utilita-
tem sed ponunt omnes dampnum et periculum mul-
tiplex. sicut infra ostendemus. Ideo dicit sapiens.
qui amat divitias fructum non capiet ex eis.
Aliquis autem in vanum est elaborat quoniam de
labore suo nullum vel modicum fructum consequitur.
Propter hec omnia dicit sapiens ecclesiastes. vanitas
vanitatum et omnia vanitas. Et infra. vidi
cuncta que sub celo sunt. et ecce omnia vani-
tas et afflictio spiritus. Sequitur magnifi-
cavi opera mea. edificavi mihi domos. et plan-
tavi vineas. feci ortos et pomeria. possedi
servos et ancillas. multamque familiam habui.
coacervavi mihi argentum et aurum. et substantias re-
gum provinciarum. feci mihi cantores et cantatri-
ces. et delicias filiorum hominum. Cumque
convertissem me ad universa opera que fecerant
manus mee. vidi in omnibus vanitatem et
afflictionem animi. Nec solum ista vana. sed etiam
diligentes se vanos efficiunt sicut dicit dominus
per prophetam. ambulaverunt post vanita-
tem et vani facti sunt. quia enim vanitates
mundi diligunt et in vanis excellentiis de-
lectantur / vani sunt quorum vanitas radi-
catur in statis visibus declaratur in prolatis
sermonibus demonstratur in operibus perpetratis.
et probatur in passionibus perpetratis. tolleratis /
De primo psalmus ait. Dominus scit cogitationes
hominum quoniam vane sunt. Consideret ergo quisque
conscientiam suam et videat quales cogitatio-
nes habet. quia si vane sunt convincitur esse
vanus. vane sunt autem si pro eo quod aliis prefertur
temporaliter reputat se esse etiam spiritualiter pre-
gg. ferendum. Unde beatus Gregorius ait. Magna est tem-
poralis potestas. que apud deum meritum suum habet
de bona administratione regiminis. non nunquam
tamen eo ipso quod preeminet ceteris elationis
cogitationibus intumescit. et dum foris immen-
so favore circumdatur intus veritate vacuatur
atque in oblivione sui in voces se spargit alie-
nas. Talem se credit. qualem foris audit
non qualem intus discernere debuit. ceteros /

despicit eosque sibi. equales ordine nature non cogno-
scit. Cunctis se existimat amplius valere.
quibus se videt amplius posse. Scriptum est enim.
Vir vanus in superbiam erigitur. Mundana enim quia
vana sunt. faciunt cor hominis frequenter evanes-
cere. non sit per grandem stabilitatem. Unde de sapientibus
huius mundi. dicit apostolus evanuerunt in cogita-
tionibus suis. et obscuratum est insipiens cor eorum.
Dicentes enim se esse sapientes. stulti facti sunt. ¶ Nota
quod alius evanescit per scientiam alius per potentiam
alius per nobilitatem generis. alius per divitias et sic
de aliis. et hec omnia vana sunt. Item declara-
tur eorum vanitas in sermonibus. quod enim latet
in cordibus frequenter in verbis ostenditur
sicut dictum est beato petro loquela tua manifestum
te facit. et dominus ait. Ex habundantia cordis
os loquitur. Scriptum est autem vana locuti sunt
unusquisque ad proximum suum. Huiusmodi vana
sunt aliquorum eloquia. scilicet verba arrogantie
iactantie. fatuitatis et immundicie. verba frivola
otiosa et huiusmodi. ¶ Item monstratur vanitas in
operibus. Nam ut plurimum histrionum et alearum
taxillorum ludis vel in aliis iocis. eque parvis
utilibus. aut in venationibus aut aucupiis
occupantur. et non est quicquid tam vanum sed
de hiis. diffusius patet in vicies ubi agitur de
vitiis carnalium. xi. x ¶ Item pro vanissima
laude faciunt festa et convivia non pro pauperibus
sed pro divitibus histrionibus [illegible] et ystrionibus
aliis. inhonestis et hoc vanissimo iudicio.
¶ Item equos sibi multiplicant. phaleratos sive
dextrarios. et alios sumentes supra modum et
ultra suppetentiam facultatum. Item [illegible]
et aliis multis multa dant. pretia vestium
pro nomine largitatis. ex hoc nomine vanitatis
Item probatur vanitas ex doloribus tolleratis.
Nam in venationibus aucupiis et divitiis mul-
tos labores sustinent. vigilias estus pluvias
paludes nives glacies. sompnum et repren-
siones. famem sitim plures alias corpore
passiones. ¶ Sicut in torneamentis vulnerantur
fustigantur et aliquando mutilantur. ut inde sibi
venderent probitatem. sed et hoc vanitatis est.
Et si pro peccatis suis eis imponeretur pena
incomparabiliter minus gravis diceret se sus-
tinere non posse. Si autem propter deum et animarum sua-
rum salute tanta gravia sustinerent magni
essent apud deum et ab omnibus dicerentur.
Item ut huiusmodi tormenta frequenter sunt expendunt
et pro faciendis expensis huiusmodi terras suas
obligant. pecunias mutuas sub usura ac-
cipiunt. expensas intollerabiles faciunt ex
[illegible]. Et in domibus suis tamen ipsi quod
eorum uxores et liberi famis inedia cruciantur.
Tandem usuras solvere non valentes. pauperes
effecti. de propriis hereditatibus expelluntur.
Certe quod de vano corde procedit vana sunt et va-
ne propter vanitatem fit vanum et vanum hominem

UVA.BHSC

ostendunt. et ad vacuitatem paupertatis perducunt

Capitulum vij. de breuitate durationis.

Secundo apparet. terrenam dominationem non
esse appetibilem. propter eius breuitatem
dicit eciam sapiens. Omnis eciam potentatus
breuis vita. hodie rex et cras moritur.
vnde solet esse consuetudo quod ipso die coronacio
nis imperatoris ostendebantur ei plura genera
marmoris vt videret de quo vellet sibi parari
88 mausoleum. vnde gregorius. super illo verbo Job. Ele
uati sunt ad modicum et non subsistent. ait
Ex quo vita nostra est uapor ad modicum ap
parens. sic dicit beatus Jacobus. Omnis caro fe
num et omnis gloria eius quasi flos feni. sic ait
ysayas. Restat quod potencia temporalis. breuis
est et gloria carnalis. que diu viret cadit. et
diu apud seculi oculos erecta repentino sic terminatur
vnde est quasi stipula. que vento rapi
tur. et quasi fumus qui ad nubila attolli
tur et sic nebula que se erigit. et sic ros qui subi
to desiccatur et sic spume aquarum bulle
que omnia dum extenduntur. ut appareant extendendo. per
95 aguntur ne subsistant. Vt ait gregorius. Audiant
reges et principes. quod scriptum est quid
nobis profuit superbia aut diuiciarum iactancia
quid contulit nobis. transierunt omnia illa velut
vmbra et tanquam nuncius percurrens et tanquam
nauis. que pertransit fluctuantem aquam. cu
ius cum preterierit non est vestigium. inuenire aut
tanquam auis que transuolat in aere cuius nul
lum inuenitur argumentum itineris eius. aut
tanquam sagitta emissa ad locum destina
tum. sic et nos nati continuo desiuimus esse
et virtutis nullum vestigium vel signum va
luimus ostendere. in malignitate autem nostra
talia dixerunt in inferno hij qui peccauerunt
Sic ergo patet quod dominatio temporalis. transitoria
est et modice durationis eius Cum enim vnum
quodque quanto est magis durabile. tanto
maioris sit precij. magis quod debeat reputari.
manifestum est omnia terrena debere modicum es
timari. et non multum debere appeti. Est
vnus lapis preciosus. propter suam pulcritudinem
et efficaciam vel virtutem estimatur valere quin
quaginta libras. aliquis forte mille. Sed si tal
pulcritudo vel virtus non duraret in lapide
nisi vno die. vel vna hora diei. quis reputa
ret eum esse tanti valoris. vel quis esset tam fa
tuus. qui eum sibi pro xiij. denarijs compararet
Omnia autem mundialia non habent certam dura
cionem. saltem vnius diei. quia aut ipsa de
ficiunt homini aut homo deficit eis

Capitulum viij. de pondere negociorum

Tercio apparet non esse appetendam dominacionem
temporalem. propter negociorum multitudinem
quo acrius mentem pungunt pacem
cordis conturbant. curis sollicitudinibus consci
enciam distrahunt. inuicem et cruciant. et quasi
fixo vulnere cruentant. vnde boecius ait. Que
inquit potestas. que sollicitudinum morsus que
formidinum aculeos. vitare nequit. de quodam
rege narratur quod cum populus elegisset eum in
regem compelleretque eum recipere regiam
potestatem cum quadam vestem purpuream hoc est
regalem. vellet induere et regium diadema
super caput suum imponere. diu considerasse
et post longam consuetudinem dixisse O pannum
nobilem et felicem. o magne dignitatis insig
ne. quem si quis penitus cognosceret quot mul
tis sollicitudinibus miserijs et periculis infra
refertum sit. nec humi iacentem tollere vellet
quasi diceret. Si quis consideraret sollicitu
dines curas et angustias terrene dignitatis
vel temporali annexas non appeteret. ymmo
oblatam respueret diligenter. sed attendat dis
crecio. quia si ab huiusmodi curis et sollici
tudinibus se subtrahit propter penales an
gustias. consolaciones autem querit et re
creaciones. forinsecus in venacionibus au
cupijs et ludis alijs obmittendo que neces
saria sunt propter illa. que vanitatis exposuit
se periculo dampnacionis eterne. Si autem
dicas quod non necesse est. quod ipse in persona omnia
tractet. et expediat quia hoc sibi esset im
portabile. sed potest aliquibus committere negocia
regni sui sicut legitur fecisse darius qui con
stituit supra regnum suum satrapas. centum
viginti ut essent in toto regno suo et super
eos tres principes. ut satrape redderent
illis racionem et rex non sustineret molestiam
sicut dicitur in daniele. Et omnes alij reges sic
ad hoc fecerunt Ad hoc respondeo. quod omnia
regni negocia committere alijs et a se totum
pondus excutere esset irresponsibilis negligen
cie et corporis. nichil autem aliquando committere
sed omnia audire et facere esset oneris impor
tabilis et laboris Propter quod et dicit rex. aliquan
do. promisso que quibus et qualiter committenda
sunt. et quantum eis conferat potestatem sicut ex
tunc dicitur in exodo. dixit Jetro. ad moysen.
Stulto labore consumeris ultra vires tuas
est negocium. solus non poteris sustinere illud
Et attende quibus committi negocia possunt. Pro
uide inquit de omni plebe. viros potentes et
timentes deum in quibus sit veritas et qui
oderint auariciam et constitue ex eis tribunos
et centuriones. et quinquagenarios et deca
nos. qui iudicent populum omni tempore. quic
quid autem maius fuerit referat ad te et ipsi tan
tum modo. minora iudicent Oportet felix esset rex

UVA.BHSC

qui tales consiliarios inveniret. scire posset tali-
bus. non solum regni negocia. sed etiam consilia com-
mittere posset. nec tamen eis omnia committantur. sed
solum minora et leviora. Sciendum igitur quod maio-
res et difficiliores causas. ut puta que verteren-
tur inter ipsum regem. et principes. vel inter prin-
cipes ad invicem. vel inter principes et prelatos.
aut causas contra eum statum regni. vel aliquam (?)
tatis tangunt. et huiusmodi. potest quidem committere
examinandum et inquirendum. Deinde modo fi-
nalis eorum determinacio. regali iudicio penitus
reservetur. Causas etiam oppressorum et pauperum
que apud iudices alios non bene audiuntur
attentissime. debent diligenter audire et pre-
diffinire videat autem quales iudices insti-
tuat. Quia si sciens malos instituit. omnia
mala que faciunt imputantur ei. Si nesciat
eos bonos esse. et tamen mali sunt diligenter inqui-
rat. seu inquiri faciat de vita. et actibus eorum.
De hoc dicetur infra capitulo de iudicio. Nota
quod graviora sunt et magis urgencia audi-
ne regis. et iudicio finientur ut intelligat
si aliquos vocet ad partem sollicitudinis. circa
tamen urgenciora et amplius principaliora resid-
ens (?) onus eum. Non potest igitur rex vel princeps sa-
na conscientia subtrahere se a sollicitudine cor- Augustinus
dis. Ait enim Augustinus. Non sunt reges assumpti
ad quietem cordis. et corporis sed ad sollicitudi-
nem et laborem. si perfecte faciant officia sua. Un-
de narrat Macrobius de Dionysio tyranno. quod
cum quidam familiaris. vitam eius beatam esti-
maret. volens ille ostendere quam perpetuo me-
tu miseria et quam plena periculis esset gladium
evaginatum. filo tenui pendentem. supra caput
eius fecit inter epulas eminere. Ille autem inter
deliciarum copias. mortis periculo gravaba-
tur. nec poterat eum consolari delicie. nec eius
animum quietare. Ait ei Dionysius. talis
est vita quam beatam esse putabas. sic enim nos
mortem imminentem videmus. Quomodo autem
felix esse potest. qui non desinit formidare. Sunt
autem reges omnibus suis sapientibus subditis
et insipientibus divitibus et pauperibus. sic esse debi-
tores ymo plus pauperibus quam divitibus quia
istos. ab illorum violenciis et iniuriis. libe-
ros tenentur. Unde Gregorius. super illud Iob. Gregorius
gigantes gemunt sub aquis. qui in hac vi-
ta assequi honorem cupiunt. sub ponderibus
laborum gemunt. Nam quanto quis aliis eri-
gitur tanto curis gravioribus oneratur
eisque (?) potius in etere (?) regimine supporta-
quibus supponuntur dignitate. capitulum xv.
de periculo et terrore 2

Quod autem non est appetenda dominacio temporalis
propter periculorum magnitudinem. Nam qui pre-
sunt pluribus. in maioribus periculis
exponuntur. tam corporum. quam etiam animarum. De
periculis corporalibus. patet. quia eos multos ha-
beat visibiles hostes et invisibiles. id est homines
et demones. et de hominibus quidem sunt occulti alii
quidem manifesti. ubique timendum est de eis. ubique
cavendum. aliquando sic et regnum exponitur periculo.
Unde Seneca ad imperatorem loquitur. possum in- Seneca
quit inequali parte (?). urbe incedere solus sine ti-
more quamvis nullus sequatur comes. nullus sit
ad latus gladius. tibi autem armato nec in pace vi-
vendum est. obsidet te turba. et quocumque in-
cedas. magnus sequatur apparatus. et hoc summe
magnitudinis periculum est. Item templo tamen vidisti (?)
tirannum Italie. corpus suum septum custodibus.
quod inquit malum fecisti. quod a tam multis
nocibus (?) custodiri. Quanta pericula quis enar-
rare sufficiat. Quanto enim maiores et sublimi-
ores sunt in mundo. tanto pluribus et gravioribus
periculis exponuntur. sicut domus vel arbor in ver-
tice montis sita. quanto altior. tanto vehemencius
ventis irruentibus impugnatur. Et navis in
medio maris fluctuans quanto plus distat
a portu. tanto desperabilius concutitur a fluctibus
et procellis. Item quanto profundius est. in
medio vorans incendii tanto difficilius liberatur.
Sic positus in medio leonum eorum morsibus vix
diu (?) laceratur. Sic maiores vel sublimiores
molestiis perturbantur. perturbacionibus in-
festantur procellosis maris fluctibus agita-
tur vehemencius ne. et in parte incendiis adu-
runtur et in medio venenatorum hominum. id est de-
tractorum et adulatorum ambiciosorum cupidorum
impiorum. constituti minus venenorum periculis
exponuntur. Item in maiori statu constitutis in-
citatur annulus (?) et de multis hec singulis nunc
que sunt sibi distractionis cordis et impedimenta
salutis. Item quanto plura et maiora. recepit
aliquis. ut puta delicias. id est divicias et honores bona
temporalia et naturalia vel gratuita tanto de pluribus
habeat coram summo iudice reddere racionem. sicut dicit
dominus Cui multum commissum est. multum exigetur
ab eo. Item non solum de peccatis propriis que com-
misit. et de bonis que omisit. verum etiam de
dampnis illatis. iniuriis irrogatis. iniqui-
tatis iudiciis perversis suorum subditorum. id est
que vel ipsi sunt subditis intulit vel eius presiden-
tes. officiales et iudices intulerunt. quam per maliciam
vel ignoranciam seu negligenciam ipse non punivit.
Advertendum autem est quod dominus iniquum fugiens de-
vanitate fugisse legitur quando populus voluit
eum facere regem. sicut dicitur in Iohanne in signum attenden-
de brevitatis noluit quod diceretur nec honorifice
recipere usque ad tempus imminentis proprie
passionis. honor enim eius non duravit nisi ante
te oliveti. usque ad ingressum eius in Iherusalem in
quo manifeste monstravit. tempus dominii brevi-
tatem. in signum sollicitudinis et curarum voluit

UVA.BHSC

corona spinea coronari in mundo voluit alia
portare corona. ut doceret quod nullus corona regi
trium potest haberi sine punctionibus sollicitudinum.
tamen unde qui spinas voluit diadema coro
nandum. i. dignitate voluit habere sine nimis pun
gentibus. non sunt consortes spinee corone domini
ideo nec consortes erunt. corone glorie regni eius.
¶ Postremo ad designandum multiplicitatem pe
riculorum. regia dignitate vel dominatione tempo
ralem. concomitantium voluit coronari in
principio undique pericula mortis eius. Ex
quibus omnibus clare liquet. dominationes ter
renas. vel dignitates. nec appetendas esse a
non habentibus nec a possidentibus diligen
das.

His aliqualiter prelibatis. descenden
dum est ad principale propositum nostrum ad os
tendendum qualis debeat esse rex.
Circa quod sciendum est. quod sicut regia ma
iestas. transcendit omnes alios excellentia
dignitatis. sic debet transcendere eminentia bo
nitatis. decet enim ut rex preeminens sit more
vetustatis consortibus. et preeminenter virtutum pre
clarus. tam virtutes quam mores in preeminentiam
maiori excellentia possideat amplius.
¶ Debet autem rex esse.
Fidei veritate fundatus. ¶ Spei soliditate
firmatus ¶ Filiali amore perfectus.
Deo ex timore subiectus. ¶ Orationi ferventer
insistere. ¶ Omnem pro Christum reverentia exhibere
¶ Humilis in sui reputatione ¶ Docilis in eru
ditione. ¶ Utilis in persuasione.
¶ Modestus in ore et sermone.
¶ In consultatione secretus.
¶ Indiscretus locutione.
¶ Curialis in hospitum susceptione.
¶ Liberalis in munere largitione
¶ Magnificus in agendis. ¶ Magnanimus in
aggrediendis. ¶ Continens in castitate.
¶ Amabilis bonis ¶ Terribilis malis.
Clementia incomparabilis. ¶ Sapientia indecep
tibilis. Iustitia inflexibilis. Potentia
inperturbabilis.
In primis igitur expedit regem esse in fidei veri
tate fundatum. Hoc est omnis spiritualis boni pri
mum fundamentum et sine fide impossibile est placere
deo. Cum igitur rex altissimum fundamentum edi
ficium spirituale construere teneatur. sic ipso con
stitutus in altissimo. statu preeminentie tempora
lis necesse est ut sit fundatissimus in catholice fi
dei veritate. Reges autem. francie cum sint
fidei. enim semper fuerunt. operante deo sancte fidei
promotores. et usque ad mortem constantissimi
defensores. unde non immerito reges christianis
simi nuncupantur. Notandum quod cum evan
gelium legendum est. in missa liber evangeliorum de
fertur regibus et episcopis deosculandus in signum

christi precipue. fidem evangelicam deffendere tenentur
et mortem pro ea. debent si opporteat. tolerare.
De hac fide. loquens prosper. ait ¶ Fides que est
christiane fundamentum. quia nulla bona precedunt
ipsa nos ab omnibus peccatis purgat mentes nostras il
luminat. deo reconciliat. cunctis principibus ter
natum nos consociat. vel consonat. Spem nobis
future remunerationis inspirat auget in nobis
virtutes suas ac nos in earum possessione con
firmat. capitulum xvi. quod rex debet esse spei solidita
te firmatus

Secundo expedit regem esse spei soliditate
firmatum. Est autem spes audacia
mentis ex divina largitate concepta. per
spem enim principaliter audacia faciendi ardua.
aggrediendi pericula. sustinendi gravamina. auda
cia petendi maiora quod nobis expedit et confiden
tia obtinendi. In omnibus istis expedit regem
esse bone spei. non de propria sapientia scilicet nec
de propria statura vel temporali nec de divitiarum pleni
tudine. nec de multitudine populi sed de sola boni
tate confidat. ait enim dominus per prophetam. Non
glorietur sapiens in sapientia sua. nec glorietur
dives in divitiis suis. Non salvatur rex
per multam virtutem. etc. et qui confidit in divi
tiis corruet ait sapiens. et maledictus homo qui
confidit in homine et ponit carnem brachium suum
cuius deus fiducia eius Et sapiens ait Respicite
nationes filii hominum quod nullus speravit in
domino et confusus est. Sicut mortalis homo
videns aliud in se non sufficere. rex ex confidentia ad
ipsum recurrere toto corde. monetur et excitatur
ei summittere. eique concedere pie quod requirit
et nolle bene in virtute deficere. Quanto ma
gis deus pius et misericors hoc. ex tota ma
gna ex ad eius in manum recurrentium. quod pie
ab ipso petitur non negabit. Ideo ait psalmista domine in
virtute tua letabitur rex. et super salutare tuum ex
ultabit vehementer desiderium cordis eius tribuisti.
Sequitur post multa et magna bona que
promittit quia rex sperat in domino. Qualiter autem
deus sperantes et confidentes in se multiplex
subvenit et de multis periculis. mirabiliter libera
vit exempla sunt innumerabilia in scriptura
sacra. specialiter in secundo libro paralipomenon. et in libro
machabeorum quorum aliqua pauca hic inseruntur.
Cum ieroboam rex israel cum octingentis milibus
virorum fortissimorum venisset contra abiam regem
iuda. habentem solum trecenta milia. abia de
dei bonitate confisus et dicens in medio exercitu dominus
deus est. filii israel nolite pugnare contra dominum
quia vobis non expedit. victoriam obtinuit om
nis et vulnerans quingentis milibus bellatorum et
reliqui fugerunt humiliati que sunt filii israel tempore illo
et vehementissime confortati filii iuda. eo quod spera
ssent in domino deo patrum suorum Item veniente za

prosp

UVA.BHSC

in ethiopie habentem in exercitu decies centena milia et currus ccc^os contra asa regem iuda. Ipse asa invocans dominum et dicens non est apud te ulla distantia utrum in paucis auxilieris aut in pluribus. Perterriti sunt ethiopes fugientes quia exterruit eos dominus et corruerunt usque ad internitionem quia domino cedente contriti sunt et eius exercitu preliante. Cumque autem contra istum eundem asa baasa rex israel venisset et muro circumdaret ramam civitatem ut nullus posset egredi vel ingredi de regno asa vocavit regem sirie in auxilium suum. In illo tempore venit anania propheta ad asa et dixit quia habuisti fiduciam in rege sirie et non in domino deo tuo ideo evasit exercitus regis sirie de manu tua. Nonne ethiopes et libies multo plures erant quos cum domino credidisses tradidit in manus tuas. Stulte igitur egisti et propter hoc etiam adversum te bella consurgent. Iste fuit dominus cum iosaphat rege quia speravit in domino deo et ambulavit in viis patris sui david. Cumque sumpsisset cor eius audaciam propter vias domini principes misit in omnes civitates iuda qui docerent populum legem domini. Itaque factus est timor domini super omnia regna terrarum que erant in circuitu iuda et non audebant pugnare contra iosaphat. Patet igitur quod ex fiducia divine potentie et pietatis que non delinquit sperantes in se debent reges esse bone spei. Preterea pauperes et ignobiles in potentia sua non sunt magnanimi nec audent aggredi facta ardua vel dicuntur excusabiles quia desunt eis civilis potentia nobilitas et divitie per que possent talia aggredi et prosequi. Reges et principes quibus adminiculantur potentia civilis nobilitas generis et habundantia divitiarum si sint pusillanimes inexcusabiles videntur. Oportet reges et principes debere esse bone spei in providendo bona futura possibilia et proficua populo sibi subdito. Expedit tamen eos cum multa diligentia investigare quid sperent et quid aggrediantur ne per incircumspectionem improvidam aliquid ultra vires aggrediantur. Talis autem aggressio evenire solet ex improvidentia vel ex aliqua passione immoderata. Unde iuvenes solent esse magne spei de quibus et in negotio sepe ultra vires bene sperant quod contingit eis ex improvidentia et quandoque ex immoderata passione et ideo aggrediuntur aliqua que consummare non possunt. Cum igitur reges non deceat esse improvidos nec expediat eis immoderata passione duci debent reges cum maturo consilio deliberato debite providere ne aggrediantur aliquid ultra vires nec sperent aliquid non sperandum. Possent enim contingere per tales aggressiones exponere se et regnum suum magno periculo nimis. Capitulum xiii quod rex debet esse in dei amore perfectus.

Tercio debet et expedit regem esse in dei amore perfectum. Sic ortatur sapiens qui dicit in omni virtute dilige eum qui te fecit. Cum enim corpus et animam et omnia ad utrumque pertinentia possideas ab eo: debes ei quicquid es quicquid sapis quicquid habes quicquid potes iure creationis. Et cum sapiens dicit dilige eum qui te fecit. Bernardus addit dilige eum qui te fecit refecit. qui te prefecit qui te in quam refecit. quod longe magis est quam primum. quia eque facile fuit te facere sic dicere. Nam de omnibus cantatur dixit et facta sunt. Sed non tam faciliter te refecit. Unde beatus bernardus ait de omnibus que sub celo sunt dixit et facta sunt. Sed in quo solo verbo fecit et cum te refecit triginta tribus annis super terram visus est et cum hominibus conversatus est. in factis habuit calumpniatores et in verbis contradictores. Pro te reficiendo agit mira. sustinuit dura non solum dura sed etiam indigna ludibria opprobria flagella sputa et huiusmodi. et quod multo plus est pro omnibus mortem crucis. Iste diligit eum qui te prefecit in regia dignitate. Sicut homo debet plus diligere eum qui eum plus honoravit et ampliora munera dedit pluribus graciisque cumulavit. multo magis rex plus aliis deum diligere quanto se videt pre aliis honoratum. copiosius ditatum amplioribusque graciis et muneribus cumulatum. Hec enim amoris indicia et diligendi auctorem vel que ad diligendum datorem ardentius incentiva. Iste diligit eum qui te perficiet sed etiam glorificabit. Nam omnia supradicta nichil essent nisi istud ultimum sequeretur. ymmo cederet in dampnum et augmentationem dampnationis eterne. Iste amor dei caritas id est cara unitas sive quia facit hominem unum cum deo. sicut ait apostolus qui adheret deo s. per caritatem unus spiritus est. O unitas nobilissima. tamen totis precordiis appetenda. Hec unitas dei cara et carissime postuletur. hinc consuetur et eam homine perfecto diligatur ut videlicet nichil supra deum. nichil equale deo. nichil etiam nisi propter deum diligatur. De hoc loquens prosper ait Caritas est recta voluntas ab omnibus terrenis presentibus aversa futuris. prorsus adiuncta iuncta deo inseparabiliter. igne quodam spiritus sancti a quo est et ad quem refertur accensa super omnia que carnaliter diliguntur egressa affectionum omnipotentissima moribus ... iuncta summa amorum bonorum salus morum. finis omnium preceptorum mors criminum vita virtutum virtus pugnantium palma victorum ... motor bonorum. Capitulum xiiii quod rex debet esse dei timore subiectus. prosper.

Quarto expedit regem esse dei timore subiectum. Unde in regula regum scribitur dictat timere deum. Eum ec

UVA.BHSC

principium sapientie sit timor domini sapientia autem
principatus et regna confirmat. Reges ergo prin-
cipes que gradus timoris domini non initiat in
amicitia et sanitate principatus. ut regnum sibi-
lubrica. extirpat. sicut scriptum est. Ipsi
regnaverunt et non ex me. principes extite-
runt et ego ignoravi. Rursus est quod in-
dicat sapiens. Timor domini. initium dilec-
tionis eius. Rex autem debet esse in dei dilectio-
ne perfectus ut dictum est. multo debet esse sum-
mo principi fideli timore subiectus. Dis-
cat ergo timere deum et sermonem audiat. de
timore. animum verbere instigat animum
studiosum magistro informat terrena principia
ponitum. ne de genere superbiat. ne de cor-
poris incolumitate lasciviat. ne de rerum
temporalium successibus insolescat ne pre-
missis ferens diversitates adversantium te-
doceret timor in gaudiis sermonem de par-
simonia. in nobilibus de pudicitia. in ta-
rum strepitu de iustitia. in colloquiis
de modestia. in moribus de memoria.
In domibus claustralium de disciplina. Re-
fert siquidem et valerius maximus damo-
clem siracusanum dionisio tiranno fuisse
admodum familiarem et amicum qui cum
dionisium continuum multis laudibus ex-
altaret et beatum assereret ait dionisius
vis saltem in hac mensa. domes mies et ma-
piterum meum ut nolo inquit ut. Et certe
statim iussu principis. plebeya veste spo-
liata. purpureis induitur vestibus. au-
ratis vestibus ut gemmis redimitis compte
margaritis. imponitur lecto aureo stra-
to serico. Cumque prandentem vina preciosa
cena gemeis vasis in ferculis exqui-
sitioribus. adderentur respicit acutissimum
gladium absque vagina. filo tenui ligatum. equi-
no pondere. imminentem et acumine formida-
bilis eius vibrantem iamque ruiturum ut vide-
batur in iugulo purpurati. Timens
igitur ille. ne cibi ingesti. potarum ingrederetur
ex vulnera. post inceptas multiplices cum
lacrimis preces tandem absolutus. statim
que solent ab ambitiosissimis concupisci.
Iugis igitur timoris materiam. nobis in hoc
exemplo monstratur. Qui semper et ubique
dissolutionem corporis et aeternae prestolamur
unde scriptum est. Terrebit eum tribulatio
et angustia. sicut regem. qui preparatur ad
prelium. Et iterum memorare novissima tua
et in eternum non peccabis. Novissimorum
enim recordatio timorem facit. timor vero
peccatum expellit. et negligentiam non admittit
sed novissima sunt timenda mortis iudicium

et gehenna. morte nihil horribilius iudicio nihil terribi-
lius. gehenna nihil intollerabilius cogitare de morte
nil de bonis temporalibus huius vite transitoriis me-
tum ferat improviso nec fuga nec resistitur. Sumus
positi fuerit ad sinistram. et damnatus ad gehennam.
ibi nec redemptio. nec consolatio poterit inveniri.
et ut sit ad propositum. dicatur. Sub timore domini volueris
discere hic consideret quantitas inde nimis.
illius severitas iudicantis sed hec est improviso pravi-
derum. nec ex timoris immensitate de venire in
desperatione. aut ex nimia securitate ligari
nec in presumptionem. Pensata ergo pietate dei
spes pavoris alacriter remittit statim. Et pensata
severitate iudicii penitus contremiscat. Qui enim
perfectiore timore tenetur. eo quo tepidior eius
animo pigrior rursus promptior. primo in eius pro-
et omnis iniquitas salus hominis in fulcior apparebit
Cum vero spe relicta amore sequitur castre. sentit
animam igne revolvit tartareum stagnum sulphu-
reum. et perpetuum intrans tenebris circumfusus
in horrendo carcere conclusus. divine misericordie
oblitus. nulla dulcedine intrinseca vel extrin-
seca exspirans. Vigilantius adiuvat. regalis
districtio. quia quanto ad maiora obligatur.
demonstratur graviora queque et periculosiora
negotia tractare et expedire compellitur
quanto quam maioribus et pluribus periculis ex-
officio mundatur ut predictum est. tanto
magis timere debet. ne contra deum contra rem
et animam sua faciat. Unde dominus offenditur
Quibus enim in tot tantis et tam arduis et
discriminosis negotiis aliud non excogitet
Quibus non per ignorantiam negligentiam amore
odium vel favore dampno proprio vel commodo
quoque declinet a iustitie rectitudine Sed in omnibus
sua velit. et possit indeclinabilem rectitudinem tam
te in iudicando. et iustitiam exercendo tenere.
Ideo dicebat Job. Verebar omnia opera mea sciens
quod non parceres delinquenti. Ideo semper quasi
timescentes super me timui deum et pondus
eius ferre non potui. Unde rex Josaphat iu-
dices a se constitutos. salubriter ortabatur di-
cens. Videte quid faciatis. Non enim exercete
hominis iudicium sed dei. et quodcumque iudicaveri-
tis in vos redundabit. Sit timor domini vobis-
cum. et cum diligentia cuncta facite. Non est enim a-
pud dominum deum vestrum iniquitas neque personarum
acceptio. nec cupido munerum. Et iterum psalmista
et nunc reges intelligite. erudimini qui iu-
dicatis terram. id est vos maiores et minores
scilicet reges et iudices intelligite. id est intus legite
per vos in lumine cordis. et erudimini per alios
servite domino in timore et exultate ei cum tre-
more apprehendite disciplinam nequando ira-
scatur dominus et pereatis de via iusta. Sciendum
est autem quod multiplex est timor. Est enim timor
humanus quo homines timent aliquis penam corpo-
ris sui et nascitur ex nimio amore corporis

UVA.BHSC

propria vel vite penis. Iste est culpabilis quia magis vellet homo peccare quam vitam perdere vel quam gravem penam sustinere vel dolorem corporis. ¶ Iste est non mundanus quo scilicet aliquis timet amittere divitias suas et nascitur ex nimio amore rerum temporalium. Plus enim vellet homo peccare quam res suas temporales amittere. ¶ Iste est non servilis quo scilicet timet homo peccare principaliter propter penam voluntate quidem habet in peccato manendi vel peccandi et peccaret nisi penam timeret. Iste est non initialis quo scilicet timet homo dei offensam et separationem quia si peccato non separaret a deo tamen abstinet a peccato ne deum offenderet. Initialis ergo separationem filialis timet offensam. Primis tribus timoribus abstinemus scilicet humano servili et mundano. Deum debemus timere non solum initiali sed filiali timore. Qualiter rex vel princeps debet facere se timeri et qualiter debet se habere circa timorem dicemus infra.

Capitulum XIIII quod rex debet esse devotus in oratione.

Quinto expedit regem devotum esse in oratione. Cum enim orationes soleant et debeant fieri ad deum pro amissione peccatorum, pro amotione malorum si que evenerint vel evenire timeantur, pro impetratione gratiarum vel aliorum bonorum spiritualium vel temporalium, aut etiam pro gratiarum actione de bonis vel muneribus iam receptis, manifestum est quod reges et principes istis quam maxime indigent. Ideo maxime expedit regem esse in oratione devotum. Debet enim horas suas et orationes alias dicere devote sine torpore, attente sine cordis evagatione, integre sine interruptione. Facere decantari sollemniter distincte et devote quantum ad locum, ordinate quantum ad tempus, reverenter quantum ad audiendi modum, ut scilicet non garriendo vel dormiendo vel litteras non legendo vel vanis locutionibus vacando nec etiam in negotiis quibuscumque temporalibus occupando. Hec omnia tamen brevissime. Profunde cogitet, vigilanter observet regalis prudentia propter reverentiam superni regis observandam, pacem cordis servandam et devotionis gratiam promerendam, exemplum bonum aliis ostendendum et scandalum evitandum. Nec istis completis debet esse contentus sed in secreto sanctis meditationibus et orationibus devotis insistere, dona beneficia recolendo, devotas gratiarum actiones exsolvendo, divina iudicia meditando, severitate iustitiam excutiendo. Horrendum est incidere in manus dei viventis. Ibi debet leges divinas et mandata recolere ut diligenter adimpleat que precepit iustissimus imperator. Ibi proprias conscientias perscrutari ne forte in eis aliquid lateat quod oculos divine maiestatis offendat. Ibi preterita peccata deflendo veniam postulare et profuturis ne veniant divinam gratiam implorare. Ibi pro bono statu regni et decus pace servanda, sedandis seditionibus et guerris, persecutionibus omnibusque periculis amovendis divinam clementiam deprecari. Pro hiis et aliis pluribus necessitatibus in quibus nec propria nec aliorum quorumcumque sapientia vel industria sufficit debet et in oratione divinum patrocinium implorare vel invocare quod solus est rector equissimus per quem reges regnant. In cuius manu sunt omnium iura regnorum. Unde dicebat ille bonus rex Iosaphat: Cum ignoramus quid agere debeamus hoc solum habemus ut oculos nostros ad te dirigamus. Moyses virtute orationis regem amalec cum populo suo devicit. Cum enim manus suas moyses levaret vincebat israel, si aliquantulum relaxaret vincebat amalech. Ut sic virtus orationis multiplicat flagellavit egyptum et divisit mare rubrum in divisiones ut filii israel sicco pede transirent. Submersit egyptios. Aquas dulcoravit amaras. Panes et carnes filiis israel impetravit. Et breviter quicquid tam pro se quam pro populo fuit expediens promeruit. Aaron extinxit incendium. Tres pueri in camino in medio ignis deum laudaverunt. Salomon orando meruit sapientiam sibi dari. Daniel sibi regis somnium revelari. Iosue fecit in celo solem stare per spatium unius diei. Ezechias retrocedere fecit. Ezechias mortis sue sententiam orando meruit revocari. Gressus sibi quindecim annos quibus supervivet. Liberationem obsesse civitatis et hostium exterminationem obtinuit. Manasses orans in carcere babilonis et de peccatis suis veniam indulgentiam et reductionem in regnum promeruit suum. Virtute orationis mutantur elementa, demones effugantur, mortui suscitantur, omnia morborum genera curantur, leones mansuetantur, angeli assistunt orationibus, deus ipse clementer obtemperat et nescit negare quod petitur. Unde dicit in evangelio: Amen dico vobis quicquid orantes petitis credite quia accipietis et fiet vobis. Multum ergo debemus orationem diligere per quam ab omnibus malis temporalibus liberationem et adeptionem omnis boni impetrare possimus.

Capitulum XV quod rex debet ecclesie et ministris reverens et divino lg

Sexto debet et expedit regem honorare ecclesiam et ministros omnes propter deum. Ait enim sapiens: Honora deum ex tota anima tua et honorifica sacerdotes. Quasi diceret deum primo et principaliter, ipsos secundario. Debes honorare toto corde et devotionis affectu. ¶ Sed si vis honorare deum honora ecclesiam et ministros eius propter reverentiam ipsius deum cuius sunt ministri deputati. Debet ergo rex devotus et humilis honorare deum et eius et divinum officium reverenter audiendo et faciendo celebrari solemniter decantari, ecclesias et monasteria visitando, sanctorum reliquias honorando, eorum festa servando, divinum cultum augmentando, monasteria capellas monasteria altaria et hospitalia construendo et etiam contra paupertates et indigentias relevando,

UVA.BHSC

vel corruencia restaurando. Exemplo dauid.
qui cultum dei ordinauit et mirabiliter am
pliauit. Exemplo salomonis qui templum
miro pulcritudinis. cum maximis expensis
et gloria edificauit. Exemplo Joas regis. qui
ruinas eiusdem templi restaurauit. et in sta
tum pristinum reuocauit. Non enim minor est
iusti. ecclesias et monasteria iam facta susten
tare. quam noua construere. Exemplo etiam
ezechie. Josie machabeorum. qui templum dei
mundauerunt a gentilibus prophanatum et diu
ino cultu in eo omissum. multo tem
pore renouauerunt. Debet etiam rex iustus
esse. propter deum reuerentiam exhibere. sic horta
tur beatus gregorius. loquens de imperatore mauricio
Non indignetur pietas sacerdotibus dominus meus. pro ex
cellenti consideratione propter eum cuius serui sunt. sic eis do
minetur ut debitam reuerentiam impendat
quia aliquo in diuinis obsequiis dii. aliquando
angeli nominantur. Jo constantinus imperator
ait Non est dignum nos iudicare. Quid mi
rum si vestra pietas illos honoret quibus in
suo eloquio honorem tribuens eos ut ange
los ut deos etiam ipse deus appellat. Si
regum et regnorum inspiciantur hystorie. et gesta
lium reuoluantur annales. inuenientur vel
inueniemus subuersos esse principatus. et
regna fuisse publicata. et translata. quando
cunt regnorum iusticia non est ab eis. deo et
eius ecclesie reuerentia debita custodita. quinymo
quanto clariores fuerunt. tanto cum aduersi
deum et eius ecclesiam incepunt timescendum viliter sunt
prostrati. Sic scriptum est. Regnum a gente in
gentem. transfertur propter iniusticias. et iniu
rias et contumelias et diuersos dolos. Rex
saulus cum filiis ignominiose decessit. quia
finis eius principio non respondit. Rex hela
filius baasa. zambri seruus eius occidit. sed cum
seruus regnaret. ipse seipsum. cum domo regia
concremauit. Azahel regem benadab. inter
fecit. et eidem in regno successit. pretermisso de
regibus joas phacea. manaem et desellum
de amasia quoque et phacee romelie. amon
joachim. sedechia quorum nomina sic similibus he
gestis narrat historia vita impia finierunt
mala morte. ¶ Quod ad gentilium hystorias
transeamus quot reges veneno vel gladio
vitam finisse. videbimus. In primis occurrit
domus romuli. quo nil gloriosius nichil potentius
fuit. Item princeps huius mundi julius cesar qui
primus officium imperatoris vsurpauit morte
intempta a bruto et cassio non euasit. Octa
uius sine temeritate magnanimus sine crudelitate
maxime corone aduenta in prosperis et ad
versis tenens constantiam. Sed quia meus corde bonum
non edificauit pietas non erit ... ner

de planta quantalis vtrique eius auctionis stabis
Tiberius cesar. tercius a julio. vitam perdidit per ve
nenum cuius morte in populo tanta fuit leticia
vt in memoriam. et deos orare ne inferno
inferis impios requiem darent vllam. Gayus
caligula. quartus imperator a suis occiditur. Tiberius
qui claudius quintus a julio. vitam veneno terminauit. Nero
sextus a julio plebis ab intimo gentibus opprobrium tur
piter inuentus turpius seipsum perimens turpissime
descendit ad inferos. et in eo omnis familia ce
sarum est consumpta. ¶ Nonus a julio vitellius
a cellula in qua se occultabat nudus deductus et ma
nus eius firmiter passim deductus vel iactatus. in
iniustissimis exterminatus ac tibi in tiberim est
protractus. Domicianus. a julio duodecimus a ves
pasiano et tito in nouissimis in perhanos grauissime
furore succensus a senatu condempnatus est et ig
nominiose sepultus. Aurelius comodus anus per
tinax. et comes eius julianus et julianum successor
antonius aurelius philippus cum suo filio phili
ppo decius cum filio. gallus cum filio. et alii multi quorum
indignum est nomina recitare. fine suo mani
festissime protestantur. quantum sit periculum au
dere aliquid in proprium creatorem attemptare
et quam grauibus etiam suppliciis experientur
vt dominus excelsus et humilis rex superbientium
humiliat omnem multitudinem se aduersus dei
potentiam extollentem non relinques virgam pec
catorum super sortem iustorum ut in ymmemor et vl
tore destruat et protegat innocentem.

Capitulum xvi. quod rex debet esse humilis in sua reputatione

Item debet esse rex humilem esse in sua repu
tatione. Si ei perfunde recogitet quid
ex conditione nature quod sit ex addi
tione. fortune. et qualis esse debeat. ex infu
sione gratie. multas inueniet vias humilia
ri et modicum reputandi. Consideremus ergo quid sit
ex conditione nature. ¶ Hec commutat oculos ad
videndam vilitatem et postmodum miseriam multifor
me. Attendat igitur primo materiam qua concepe
rit et inueniet quod vilis est. et de semine fetido. et immun
do et tamen in fetore. quod ex eius contactu alia que
cetur adeo purum sine macula. concubitus fedi
tate turpitudinem et fetore originalis peccati con
commitante pueri carne. qua sicut leprosa contra
hit lepram iniquitatis quam etiam gloriosa dei
virgo non mundetur per lauacrum baptismale.
Sicut enim ex vase corrupto. liquor infusus cor
rumpitur. et pollutum tangens corpus cor
rupolluitur. Sic ex contactu pollute semper
alia maculatur. Item consideremus quomodo nutritur
concepta in vtero. patet quod de valde vili. ¶ Item consi
deret quante sit humane conditionis vilitas ex
hiis que egrediuntur de corpore. Nam si diligenter
inspicias quid per os. quid per nares ceterosque
meatus corporis egrediuntur non vilius sterquilinium
vidisti. Herbe quippe et arbores de se pro
ducunt frondes et flores. et fructus et de te lendes
pediculos. et lumbricos emittis. Ille de se

effundit vinum et oleum et balsamum et tu deterrima stercoris et sputum. Ille spargit de se suavitatem odoris, et inde tu fetores abhominacionis. Consideret etiam miserias hominis, que licet ad multe sint, quia numerari non possunt. Omnes tamen ad quatuor reducuntur. ¶ Est enim miseria connaturalis quam nascendo contrahimus. Alia est temporalis, quam vivendo perferimus. Alia est criminalis quam peccando acquirimus. Alia gehennalis quam moriendo incurrimus. Prima est gravis. Secunda est gravior. Tertia gravissima. Quarta super gravissima. ¶ Miseria connaturalis quam nascendo contrahimus est, in qua nascimur ex utero. Omnes enim nascimur eiulantes ut futuram miseriam exprimamus. Unde augustinus: Puer a ploratu incipit, nec videre presentem, nam plorat prophetam calamitatem suam. Lacrime sunt testes miserie nondum loquentis et iam prophetat. Ideo sapiens ait de se ipso: Primam vocem similem omnibus emisi plorans. Nemo enim ex regibus habuit aliud nativitatis exordium. O quam misera est nascentis hominis condicio. Omnes nascimur sine sciencia, sine verbo, sine virtute, sine corporis indumento, etiam flebiles, debiles, compassibiles, parum a brutis animalibus distantes et in multis minus habentes. Nam bruta cum nata sunt statim gradiuntur. Nos autem nec pedibus ambulamus, nec etiam curvati manibus reptamus. ¶ Miseria temporalis est quam toto tempore vite nostre concomitatur, et est multiplex, quam nemo enim enarrare posset, adversitates et angustias temporales, infirmitates corporales, impugnaciones demonum. Miseria criminalis est quam incurrit aliquis per peccatum, et hec longe gravior est. Ad istam quam pertinet ad corpus hec autem ad animam. Sive sit culpa originalis, sive actualis. De hac psalmista: Quoniam iniquitates mee supergresse sunt caput meum. Secundum Augustinus. Rex autem magnus Salomon ineffabilis miseriam... Usque in finem. ait Bernardus: Ego quo perveni ... iniquitatem indies. Sine pro meis transgressionibus potius nec adhuc peccata cesso. Sit de die in diem peccata pono addo. Et ea pre oculis habeo nec gemo. Erubescenda video non erubesco. Dolenda video non doleo. Et hec est magna miseria. ¶ Miseria gehennalis est inenarrabilis, inexcogitabilis, inestimabilis. De omnibus miseriis predictis dicit Job: Homo natus de muliere brevi vivens tempore repletur multis miseriis. ¶ Premissis igitur vilitatibus et miseriis condicionis humane subtili cogitatione mentis hominis humiliari cogitur presumptione seu nobilitate sua valet cognoscendo. Unde dominus per prophetam Michea prophetam: Humiliacio tua in medio tui. Sic igitur patet ex predictis quod rex debet esse humilis, si diligenter consideret quid sit ex condicione nature. ¶ Secundo rex debet humilis esse si consideret ex addicione nature. Nam fortune quod licet ad plus recepit quam alii, scilicet delicias, divitias, potenciam, temporalem et gloriam mundialem. Tamen solliciter considerare debet, nec ipse qui plus ceteris in hoc mundo accepit, plurima atque magna recepit, a Creatore mundi gravius inde iudicetur. Cum enim augentur dona, rationes etiam crescunt donorum. Tanto ergo humilior et ad serviendum deo esse promptior, et quanto se amplius obligatum esse conspicit in reddenda racione simul iudici rationem. Quamvis igitur rex vestibus preciosis, iocalibus preciosis ornatus, palaciis, equis et curribus phaleratis et omni mundi gloria sublimatus honoretur, omnes principes et plebs, divites et pauperes in conspectu maiestatis eius humiliter inclinentur, ipse tamen ad minora rediens debet fragilitatem suam cognoscere et in propria dignitate unde lucernam dele et fugat honores huius et male colorate in fine gloriae. Et vanum mundo confidens, quia nudus es egressus ex utero matris tue. Numquid moriens gemmis aut sericis vestibus aut variis vel griseis pellibus adornatus aut auro gemmisque fulgente diademate coronatus. Sicut dicit hec velut misericordias quasdam matutinas velociter et citissime transeunt. A fine consideracionis tue dissipes. Et ex superfluis occurret tibi homo pauper et nudus, miser et miserabilis. Homo dolens quia homo sit, erubescens quod nudus sit, plorans quod natus sit, murmurans quod sit natus homo de muliere et hoc in reatu brevi vivens tempore, spes autem tamen repletur multis miseriis. Et ipse ea cum fletu salubris, ut cognites te regem magnum, consideres te pulverem et in pulverem non superesse. Sic esse altus sedens non altus sapiens. Sicut similia docet Boetius in metro. Nota exemplum de cornicula, quando aves constituissent super se reginam, et a singulis singulas plurimas accepisset ad ornatum mirabili pulchritudine fulgeret. In superbia elata et alias aves contempnens de regno, turpiter est deiecta. Aliis namque plumis spoliatis ab omnibus, nigra quidem remansit, ut prius despicabilior quam prius. ¶ Tertio rex debet humilis esse, si diligenter attendat qualis esse debeat ex diffinicione. Sicut enim rex omnes alios excedit excellencia temporali, in opulencia et gloria mundiali, sic alios debet excedere in bonitate et magnificencia virtuali. ¶ Iudicet igitur in corde suo semper ad tanta se sentiat obligatum quanto non plene facere potest, vix faciat, possit solvere debitum suum complementum. Semper autem quantascumque divitias aliquis bene faciat et cogitet, si plus debere quam habeat, non debet de aliquibus divitiis superbire, sed stare ex suppliciis sic semper cogitet se ad maiora teneri, quam faciat se humiliare debet. Unde augustinus ad Dioscorum sic ait: Nisi humilitas omnia quecumque bene facimus et precesserit et comitata fuerit atque etiam subsecuta, et proposita quam intueamur, et apposita adhereamus, et apposita qua reprimamur, iam nobis de aliquo bono facto gaudentibus extorquet de manu superbia. Alia quippe vicia in peccatis superbia

augustinus

et in recte factis timendum est ne illa que recte fiunt
ipsius laudis cupiditate perdantur unde pestis
hec in leuitico lepra vaga et volatilis dicitur que
nunc cunctis alibi oritur et sede mutans mel
lam sede occupat certam. in qua plenius exper
petur. Contingit enim aliquem pro abstinentia glo
riari. Sed si facultas ei subtracta fuit. scientia
de cogitacione superbit. dum se tante virtutis
attendit. que opus fuit refrenari. alios ut
dissolutos et desides iudicando presumit. diffi
cilis enim cura curando. Cum extremis sepe
contrariis. curatur. Unde et rex superbit. in
principio inde paruus in vili tunicula gloriatur
et quod est deterius inde augmentum suscipit. unde
inprimis debatur. Hoc autem regibus specialiter
prohibetur quibus humilitas suadet. Valde nam
quippe difficile est ut gradus honoris timore pariat
iudicio presidentis. Et ideo sapiens ait Quan
to maior es humilia te in omnibus. ait scilicet. Ex
sit mensura nobilitatis et humilitatis secundum mag
nitudine dignitatis humilitatis. Siquidem homines
in honoribus constituti / honor est honoris et dig
nitatis. Nec ipse dignitas in ipso nomine dignita
tis indigna se humilia dedignetur. Unde rex
humilis ille et humilitatis exemplar dauid.
ait Non veniat mihi pes superbie. Et rursum
Domine non est exaltatum cor meum Neque elati sunt
sunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis
neque in mirabilibus super me. Si non humiliter
sentiebam etc. Saltans enim et iubilans coram ar
cha domini ait Ludam et vilior fiam. plus quam
factus sum et ero humilis in oculis meis ante
dominum. De ipsius dauid mirabili humilitate sic
ait gregorius. dauid cum regni sui potentia coram ar
cha domini saltando despiceret dixit ludam et
vilior fiam plus quam fui sum et ero humilis.
que enim non extolleret. ora leonum frangere
ursorum brachia dissipare despectis prioribus
elegi. Reprobato rege ad regni guberna
cula vngi. timendum cunctis golia vno ic
tu lapidis sterneret a rege proposita ex
tinctis allophilis innumeris preputia re
portare regnum ex promissione diuina percipere cunc
tumque populum israeliticum sine vlla post mo
dum contradictione possidere. et cum in cunctis
se despicit. que in suis omnibus. se esse humilem
confitetur Si igitur virtus etiam cum agit
fortia. de se sentit ipsis. vilia sentiunt quod in pia
ex operacione dictum sit. quia sine virtute ope
ra inutilia sunt. Sed et si quis ad se bona opera
nulla sunt nisi humilitate condiantur Qui
enim sine humilitate virtutes congregat quasi qui in vento
pulverem portat. ¶ Ad uertendum est quod cor
dis humilitas et difficile sit omnibus adhibendi
longe tamen difficilior est constitutis in celsitudine
dignitatis quia profecto periclitatur pietas
in diuiciis probitas in conuiuiis. Virtus humil

tiloquio. Caritas in hoc seculo nequaquam et est
difficilis adhibendi unde bernardus non mediocris
tenera virtus. Insigne est virgo undique gratia
non oblinita humilitate Nonne magnum est esse
humilem in ambicione magna. prorsus et rara
virtus humilitas honorata. Sic etiam et ma
ioris refulgencie. ad exemplum aliis retribuendum
dum rara humilitate plegniantur. homines
et laudant in rege vel principe quam in aliis Et
per hoc efficacius excitantur. Capitulum xxvi
quod rex debet esse docilis. in doctrine susceptione

Ite expedit regem esse docilem quia nullus est
rex vel princeps. qui per suam industriam
naturalem. vel per quamcumque scienciam adqui
sitam posset regnum. vel principatus tractare negocia
difficiliora. et pericula preuidere. sine defectu
nisi diuino vel humano adminiculo dirigatur
Potest autem quis doceri. quadrupliciter. videlicet a doctore
superiori. inferiori exteriori vel interiori. ¶ Doctor
superior est ipse deus vel bonus angelus a quo peti
uit salomon eam. cum dicit Domine deus meus tu re
gnare fecisti seruum tuum pro dauid patre meo.
paruulus ignorans ingressum et introitum meum
et seruus tuus in medio populi infinitum qui numerari
non potest pre multitudine Dabis ergo seruo tuo
cor docile ut possit iudicare populum tuum et dis
cernere inter bonum et malum Placuit sermo coram
domino quod salomon huiusmodi rem postulasset. ¶ Sic
dauid petiuit. a domino dicens vias tuas domine
demonstra mihi et semitas tuas edoce me. ¶ Et
Notam fac mihi viam in qua ambulem. Sequitur
doce me facere voluntatem tuam quia deus meus es tu.
Iste doctor hominem ad se venientem humiliter et pe
tentem in oratione feruenter docet humiliter breuiter
et facile. sic ipse dicit per prophetam Ego te
dominus docens vtilia. ¶ Doctor inferior est id
quod quis secreto speculatur doctrinam mira
bile inuenerit qua doctrinam homines excogi
tant. et distracti multi non attendunt
Doctor exterior est scriptura. que eam legendo
et studendo docet hominem sic dicit apostolus Que
cumque scripta sunt ad nostram doctrinam. scrip
ta sunt. Idem. Omnis scriptura diuinitus
inspirata. vtilis est ad docendum Sed quia
scriptura est quasi vox mortua. nunquam
sufficienter sonans. in interiori aure hominis.
cordis est obscura sit vel dubia non potest
sentire in eam exponere Ideo nunc est doctor
interpretans. i. homo ut patet de illo. qui legens
in curru propheta ysaiam prophetam philippo
interroganti. putasne intelligis respondit et quomodo possum si non aliquis
ostenderit mihi. et quem leuo doctore potuit phi
lippus sensum scripture docuit prepiens instructum et
fide baptizauit. non dedignatur maiestas
regia se doceri a minoribus quia moyses prin
ceps maximus deo familiarissimus cum quo deus

UVA.BHSC

ore ad eos loquatur non despexit se doceri a ce-
teris doctrinam gratanter accepit. et eius consi-
lium impleuit. David quoque qui dicebat super
omnes docentes me intellexi. Nathan pro-
phetam se doceri et corripi non contempsit. Sic
Iosaphat Ezechias Iosias et alii reges a
prophetis doctoribus et viris prudentibus edo-
cti sunt. eorumque doctrinam informatoriam
correctoriam et increpatoriam tam gratanter quam
humiliter acceperunt. ¶ Attendat tamen regalis
industria et caueat a doctoribus qui eos do-
cent et suadent vana curiosa. nec solum
inutilia sed nociua quorum in verbis aliqui li-
benter attendunt quam verbis doctrinam veritatis
Sic ait apostolus. Erit enim tempus cum sanam
doctrinam non sustinebunt. sed ad sua desideria
coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus.
et a veritate quidem auditum auertent. ad fabu-
las autem conuertentur. Et hoc summe vi-
tandum ne vilibus tempus. dicente me quod est
breuissimum et incertum in vanis inutilibus
et multo magis in vanis consumamus
Sen. Unde ait Seneca. Si multum superesset etatis
tempus. parce dispensandum esset ut suffi-
ceret. necessariis addiscendis. Nunc autem que
dementia est. superuacua discere in tanta
temporis breuitate. Adde etiam quod hoc in
tanta rerum multitudine necessaria et diffi-
cultatibus quorum explicari ponere vel cum mul-
ta subtilitate ab intellectu attingi. vel memo-
rie mandari in negotiorum tam varia et multi-
plici occupatione. ¶ Doctor inferior est. omnis
creatura sensibilis. Nam quelibet habet in se con-
ditiones et proprietates laudabiles vel bo-
nas. Ex quibus omnibus potest elici documentum
Unde ad eorum doctrinam remittit nos do-
ctrina sacra dicens. Interroga iumenta et do-
cebunt te. ¶ Item vade ad formicam o piger et
considera vias eius. et disce sapientiam que cum
non habeat ducem. neque preceptorem nec principem pre-
parat sibi in estate cibum. Sic omnis crea-
tura ponitur nobis in exemplum docet
enim formica prouidentiam gallus vigilantiam
ouis patientiam. canis fidelitatem. columba
simplicitatem turtur castitatem. et sic de aliis
Unde sapientes antiqui proprietates rerum
sensibilium cum ingenti perscrutati magna
scientiam inde sentientes. elicere magna et
multa impleuerunt volumina que posteris
reliquerunt. capitulum xviii quod rex debet esse ductibilis
per suasionem

Item expedit regem esse ductibilem non enim opor-
tet ut proprii sensus et duri capitis
existat. in conceptionibus et imprudenti-
bus [illegible] suis. et sensus suis. [illegible]
conceptiones seu opiniones suas preferens

dictis et consiliis. omnium aliorum ait enim sa-
piens [illegible] ne sapiens sis tibi met. et dicit propheta
ve qui sapientes estis in oculis vestris et coram vo-
bis ipsis prudentes. ¶ Debent enim reges
et principes sapientes consiliarios ut eorum con-
siliis adquiescant. Sic enim nichil prodest
consilium sapientum et illud opere non implere.
Caueat ergo rex vel princeps a pertinacia cer-
uicosa. et reddat se ductilem et persuasibilem
quia cera quanto purior tanto tractabilior.
et metallum quanto minus impuritati permix-
tum tanto ductilius inuenitur. Gloriosus au-
tem [illegible] ducitur et trahatur. gloriosi vero reges
autem debent duci. diuino inspiramine sicut ho-
[illegible]. humano regimine. Primo quidem.
reges autem debent esse ductiles. inspiratione
diuina exemplo est de quo legimus. ductus est
Ihesus in desertum a spiritu. ductus est in locum
[illegible] et pene. in locum solitudinis in ea
primo certamine. Talem ductorem petebat
psalmista dicens. Deduc me domine in via tua.
¶ Et iterum. tenuisti manum dexteram meam
et in voluntate tua deduxisti me. Sed alii
non diuino sed maligno spiritu ducuntur. abies-
tis [illegible]. in desertum per deuia. et per [illegible]
trosa. per carnalia monstra contraria val-
lium et [illegible]. apud [illegible]
[illegible]. [illegible] sic vero reges vel prin-
cipes. debet esse ductile. in ratio dictamine
id est sicut recta ratio dictat. ita recto tramite ducantur
per semitas equitatis. Unde ait Seneca. Si Sen.
vis omnia tibi subicere subice te rationi multos
reges. si ratio te duxerit ab illa discas. quid
et quemadmodum agendum debeas ¶ Sed aliqui
non ratione ducuntur. sed ab imprudentia passio-
num ita sequuntur passiones. id est motus. vel
vel tristicie. doloris vel gaudii amoris vel odii
et huiusmodi que deuiare a recto regimine et vitare.
Scriptum autem est recta demum ducit ad mortem.
Item rex vel princeps. humano regimine. id est
consilio sapientium quia enim nullius regis soler-
tia. vel propria sufficit ad regendum regimen
suum. expedit quod habeat secum sapientes fi-
deles et probatos. quorum consiliis dirigatur
in dubiis ¶ Sed de hoc dicetur infra quando
agetur de consiliariis regis. Sed alii ducun-
tur quidem ab hominibus sed a eo reddunt se
ductiles. quod abeis turpiter seducuntur quod
sic adherent dictis eorum et consiliis. quod decli-
nantes a iustitia et veritate. exorbitantes
per deuia deducuntur et per tales de aliquo
malo fieri informati. nolunt informatio-
nes contrarias in eorum recipere. nec aliis dig-
nis fide quantumcumque fidelibus fidem adhi-
bere. Scriptum est autem vir pinguis lactat
amicum suum et ducit eum per viam non bonam. vir in

UVA.BHSC

quis. i. contrarius equitati lactat adulando
blandus in errore fouendo amicum suum Quia
vel amicus est. et non se simulat amicum sed non est et
ducit enim per viam non bonam. Primo multiplice
mala. i. per viam ad dampnationem. fame
denigrat viam. et iustitie subuersiuam.

ca. xix. quod rex debet esse stabilis et constans

Item regem decet esse stabilem Non debet
esse sicut arundo. in qua folium marbore(?)
nebula leuis mutat. vento ... in
temporalis. aut nauis in mediis fluctibus
aut sicut animus mulieris. Commendatur enim a domino
Johannes baptista de constantia cum turbis a deum
venientibus diceret. Quid existis in desertum
videre. arundinem vento agitatam quasi diceret
non. Unde ait seneca Si prudentiam am-
plecteris vbique idem eris. et prout rerum aut
temporum varietas exigit ita te accommodes
tempori. nec te in aliquibus mutes. sed potius
lapides sicut manus eadem. et non in palma
extenditur et in pugnum. Hoc ergo non mu-
tatur mutato tempore ex causis vel circum-
stantiis. eiusdem negotii potest rationabiliter
mutare sententiam. Nec ex hoc imputari debet
si discussa iudicauit(?) ex ante non venire leuitati
sed pro qualitate et mutatione temporum ut rei
publice possit utilitas ferre sententiam. Etiam
ipse deus cernitur immutabilis quoque mutat
sententiam sicut de destructione niniue. quia pro-
clamari fecit per Ionam prophetam sed in penitente(?)
... agentibus reuocauit. Similiter eze-
chiam regem. per ysaiam predicabat moritu-
rum. tamen in sanitate restituit Unde ysi-
dorus Nouit dominus deus mutare sententiam si tu
noueris emendare delictum Et per consequens
potest homo mutare propositum. et rex quoque mutare
sententiam vel etiam reuocare Sed etiam sicut vicio
sum esset. si quis perseuerare velit in malo.
postquam aduerterit se deceptum illud quod per-
niciter malicie quia hoc non esset constantia
sed pertinacia vitiosa. sicut vitium esset in homine
et multo magis in rege vel principe. si sine
magna causa mutat mutat propositum prohi-
bet quod precepit negat quod asseruit vel
asserit quod negauit aufert quod contulit
sententiam retractat quam protulit. Dat literas
reuocatorias earum quas ante parum ante gessit(?)
sit. Sic decet leuitas puerilis et mobilitas
muliebris. Ideo hortatur apostolus ad constantiam
dicens fratres stabiles estote et immobiles Sicut
et turpe. aliquid incipere et non perficere Sed si
non inceptum ante consummationem propinquum non
esse consummandum post non fuit inchoandum ideo sine
deliberatione vel consilio nihil magni ponderis est

Se^m

ysid.

agendum Ideo dicit sapiens. ante omnia verbum
verax precedat te. et ante omnem actum consilium stabile. Et
seneca dat notabile documentum dicens Cuiuslibet
facti causam tu inspice cum initia inueneris exitus
cogitabis. statuto te in quibus debeas perseuerare que
cepisti. quedam vero nec incipe in quibus non per-
seuerare sit nociuum Item in consiliis ad est le-
uitatis credere quibuscumque et non examinare quid
dicitur. et non aduertere quis qualis et qua intentione
loquatur. Unde sapiens ait qui cito credit leuis
est corde. Ex hac leui credulitate multa mala se-
quuntur. Nam quoque innocentes diffamantur
vel dampnificantur iniuste. et impia iudicia
proferuntur. Pharao per nimis credulus verbis v-
xoris innocentem Joseph condempnauit ad
mortem. carcere Et dauid nimis credulus verbis
semei. dimidium suum Miphiboseth auferens
iniustam sententiam dedit contra eum. Notandum
nimis leuis fuit in credendo. et nimis festinus
in sententiando. et nimis firmus in tenendo sententiam
in qua decernit non fallendo credendo. non precipi-
tanter sententiare i. per te non morata. nec tam di-
ffusa. nec irreuocabiliter sententiam male prolatam
tenere. ca. xx. quod rex debet esse honestus et [illegible]

Item decet regem esse honestum. honestas
est decus et ornatus omnium virtutum De
aut honestas quasi honoris status. quod
duobus modis potest intelligi. Uel quod honestas
reddit hominem honorabilem et nobiliter gratio-
sum. Uel quia status honoris requirit hone-
state. debent enim honestiores esse qui maiores
sunt. quia oculi omnium sunt in eos. et modicus
defectus honestatis multum denigraret et
diminuit honorem. Nota sicut pulcritudo cor-
poris requirit. pulcritudinem in omnibus mem-
bris. alioquin turpitudo unius membri deni-
grat totam pulcritudinem et diffamat Immo
facto tollit totam famam et apertio unius loci
in uno castro. debilitat totam clausuram
sic in proposito Unde ait seneca. argumentum
honestatis et morum etiam ex minimis licet ca-
pere. Impudicum motus et incessus ostendit et
manus mota ad dicendum et dum insistit
et relatus ad caput digitus et flexus oculorum
improbum. risus insanum vultus huius quam demo-
strat. Illa enim pronotas in pectus. Aduertendum
est quod modicum mutato facies. nunc leuem nunc
tristem animum. nunc dissolutum et leuem nunc fa-
tuum et verecundum. nunc impudentem et ...
Ita quoque videre potes in motu membrorum corporis
et incessus huius qualitatem per hoc experi-
dit hominem exterius compositum esse.

Se^m

ca. xxi quod rex debet esse modestus et opere et sermone

Item expedit regem esse modestum ut mo-
dum et mensuram seruet in omnibus probis

UVA.BHSC

[illegible] [illegible]

s. et factis. Hec bene docet Seneca dicens. Esto aliorum vitiorum fugax, alienorum vero ne curiosus scrutator, nec acerbus reprehensor, sed sine reprehensione corrector, ita ut admonitionem hilaritate prevenias, et errori facile veniam des. Nec extollas quemquam nec deicias. Dicentium esto tacitus auditor, requirenti facile responde, contendenti facile cede. Mobilis esto non levis, constans non pertinax. Omnes tibi facies pares, inferiores non despiciendo. Item priores superiores recte vivendo nec timeas. Esto benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus equus. Severior esto iudicio quam sermone, vita quam vultu. Ad iram tardus, ad misericordiam pronus. In adversis firmus, in prosperis cautus et humilis. Occultator virtutum sicut alii vitiorum. Vane glorie contemptor. Sit tibi tam triste laudari a turpibus quam si lauderis ob turpia. Letior esto quotiens malis et malorum estimationes pravas de te veram tibi laudationem ascribe. Monentibus pareas, reprehendentibus pareas. Verba blanda timebis non aspera. Non eris audax nec arrogans. Submittes non deicies gravitatem servata. Miscebis interdum seriis iocos, sed temperatos et sine dignitatis et verecundie detrimento. Nam reprehensibilis risus est si sit immoderatus, si puerilis effusus, si muliebriter fractus. Odibilemque facit hominem risus aut superbus clarus aut malignus et furtivus aut alienis malis evocatus. Sicut tempus iocos exigit, huius quoque te dignitate sapientie gere ut nec te nec damnet tamquam asperum, nec contemnat tamquam vilem. Ioci tui sine vilitate sint, sine cachinno vox, sine clamore incessus, sine tumultu. Capitulum xxii. Quod rex debet esse secretus in consultatione.

Item expedit regem esse secretum in consultatione. Primo quidem quia ardua sua negotia tractare non debet nisi in secretariis suis et in fidelitate probitatis. Sic docet sapiens cum dicit: Causam tuam tracta cum amico tuo, et secretum tuum extraneo non reveles. ¶ Item debet esse secretus quia secretum alterius sibi revelatum et sue fidelitati commissum nullo modo debet aliis revelare nisi de beneplacito et voluntate illius qui secretum suum sibi confidenter aperuit. Hoc enim de iure naturali ut quod alicui commissum est sub sigillo secreti clausum et sigillatum in corde perpetuo teneatur. ¶ Item quidem est in corde secretum vel etiam ut dicit vel audit dummodo officium debet esse secretus ut quieti mentis illius nullus impediat nullus ordinem vel familiare cum deo eloquium interrumpat. Sic enim aliquibus horis temporis reddit se communem populo incipiendo curialiter advenientes sermone exigentia status vel iuxta personarum. Aliis autem ad tractandum et audiendum negotia prout requirit utilitas singulorum. Aliis vero vacat laudis et solacii genere diversorum. Non magnum videtur debet et residua temporis exigui portionem deducat ad quietem cordis et in secreto loquatur exemplo Iudith que in superioribus domus sue fecit sibi secretum cubiculum in quo cum ancillis suis clausa morabatur. Capitulum xxiii. Quod rex debet esse discretus in locutione.

Item expedit regem esse discretum in locutione. Magna enim discretio requiritur in loquendo. ¶ Primo quidem debet homo bene in verbo veritatem. Sic dicit apostolus: Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo. Et sapiens ait: Ad omnia verbum verax precedat te. Et in verbis aliorum diligere debet et requirere veritatem. Nam sicut ait sapiens: Rex qui libenter audit verba mendacii omnes ministros habet impios. Et si mendacium reprehensibile sit in quolibet, in pauperis longe plus est detestabile in divite. Sicut sapiens ait: Tres species odivit anima mea: pauperem superbum, divitem mendacem, senem fatuum. Item humilitate et respectu dei. Sic dicit Abraham: Loquar ad dominum meum cum sim pulvis et cinis. Notandum quanta reverentia eloquebantur Moyses, David, Daniel et alii etc. Item utilitate et proximi. Sicut ait apostolus: Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus est ad edificationem, ut gratiam det audientibus. ¶ Item bonitate ad alliciendum benivolos et placandum offensos. Sic scriptum est: Verbum dulce multiplicat amicos et mitigat inimicos. ¶ Ideo regi Roboam consuluerunt consiliarii seniores: Si locutus fueris ad eos lenia, erunt tibi servi cunctis diebus. Sed hoc consilium non servavit, ideo maiorem partem regni perdidit. Advertat tamen regalis solercia tua quo et in quo modo debeat sic lenis loqui, quia scilicet equalibus vel superioribus vel etiam subditis benivolis, suadendo ad bonum. Sentencia correctione penitentibus promittentibus. Sic ait apostolus: Si preoccupatus fuerit aliquis in aliquo delicto, vos qui spirituales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. ¶ Item asperitate et delinquentium. Nam verba sapientium quasi stimuli. Item brevitate quia scriptum est: Stultus verba multiplicat. Et alibi: In multis verbis invenitur stultitia. Quia verba multa multiplicant vel eadem superflue replicantur vel falsa vana fama proferuntur. Dicit autem sapiens: In multiloquio non deest peccatum. Et iterum: Qui multis verbis utitur ledit animam suam. Item maturitatem. Sic scriptum est: Sint pauci sermones tui. Sic enim verbis.

UVA.BHSC

ftm

ftm

pares et absque ambitu. sic homo qui in nondum potest in lo
quendo cohibere filium suum. adolescentem precipue
decet esse paruiloquum. sicut ait sapiens. adoles
cens loquere in causa tua vix. Item debet homo
loqui submisse. sine clamore Seneca. super omnia
volo te esse breuiloquum. rariloquum et submis
sa voce loquentem. Item grauitate. debet enim
proferre cum cautela et pondere. sicut docet sapiens
verbis tuis facito stateram et frena ori tuo rec
ta. Et iterum verba prudentium statera ponde
rabuntur Item mensuraliter ita non excedere
nec excedente Referendo enim factum aliquod
vel dictum. melius minus dicere quam nimis. similiter in
laudando vel vituperando. Seneca lauda par
ce vitupera parcius Item loqui debet homo cum delibera
tione. Vnde ait sapiens qui inconsideratus est
ad loquendum. sentiet mala. Vnde Seneca verba
bum ad limam quam ad linguam aliqui nimis
precipitanter loquuntur. et prius rudere volunt
quam perfecte audiant. Contra quos audit
sapiens dicens. qui prius rudit quam audiat
stultum se esse demonstrat et confusione dignum
Et iterum vidisti hominem velocem ad loquen
dum. stultitia magis speranda est quam illius correc
tio. Item sine variatione Non enim debet homo
variare verba sua. ut modo sic dicat sic et post
ea aliter vnde dicebat dicebat dauid. ffrenum
est quod locutus est. Et apostolus sermo vester qui fu
it apud vos est in illo est et non. Pilatus enim
dixit. quod scripsi scripsi. Item sine iu
ramenti probatione sicut ait dominus dico vobis
non iurare. neque per celum quia tronus dei est
neque per terram quia scabellum pedum est. neque
per caput tuum iuraueris quia non potes facere
vnum capillum album. aut nigrum Sit autem
sermo vester est. est. non non. precipue decet
regem non iurare. quia tanta fides ad
hibetur verbo eius simplici. quanto verbo al
terius cum multis iuramentis Item sine me
brorum agitatione. aliquis in loquendo
mouet caput. alius oculos. alius rugat
frontem. alius nasum alius agitat spatulas
alius manus multiplex circumflectit. de quibus
ait sapiens. annuit oculis terit pede.
digito loquitur. homo autem prudens debet
esse immobilis in loquendo. Item plane sine
duplicitate. quia sicut ait sapiens qui
sophistice loquitur odibilis erit Item sine iacta
tia et ostentatione. ait enim sapiens laudet
te alienus et non os tuum. Item per se disper
dat dominus vniuersa labia dolosa. et linguam
magniloquam. Item sine murmuratione
ait enim apostolus. neque murmuraueritis. Et ecce
sapiens ait Loquetur verba tedii. et murmura
tionis. Item sine dolo et deceptione. quia
sicut ait propheta. lingua dolosa in corde et corde lo

cuti sunt. Et seneca ait. vir fretus deride
bit. et veritatem non loquetur. Item sine contentio
ne. sicut ait apostolus Noli verbis contendere nec
contendendo dicat quis verba improperii ait enim
sapiens homo enim assuetus in verbis improperii
omnibus diebus suis non erudietur. nec verba
opprobrii. sicut scriptum est. verba opprobrii non dicas.
Item sine adulatione. scriptum est homo qui blandis
fictisque sermonibus amico rete expandit gressibus
eius. Item sine detractione. sicut docet sapiens.
detrahentia sint procul a te. id est ne detrahas nec
audias detrahentem. Et iterum Cum detrac
toribus non commiscearis. Item non habeat homo verba
ociosa. quia de omni verbo ocioso. quod locuti
fuerint homines reddent rationem in die iudicii.
Item non vaniloqua. Contra quod psalmus. vana
locuti sunt vnusquisque ad proximum suum.
Item non turpia vel feda. sicut ait apostolus fornicatio
omnis et immunditia et auaritia nec nomine
tur in vobis sicut decet sanctos aut turpitudo aut
stultiloquium. aut scurrilitas que ad rem non
pertinet. capitulum xxiiii. quod rex debet esse curialis in suscipiendis hospitibus

Si enim hospitalitas in omnibus est
commendabilis. maxime in principibus
et regum debet igitur princeps omnes
venientes ad eum hilariter recipere affabile se pre
bere secundum decentiam status sui. et inuitare per curia
curiali honorare. Inlaudem traiani dicitur quod
cum eum argueret amici eius quod nimis et vltra
quam imperatoria dignitate vel maiestate
deceret affabilis esset. Respondit se talem velle
esse imperatorem. qualem se quilibet optasset pri
uatus. Indecens autem est quod princeps nimis
vel vilibus vel minus valentibus personis se reddat
familiarem amoris cum dat indicia. Curi
alis quoque relationes suas. ampliat et alii
maiores. et meliores et potentiores. longius
expellantur Iulius cesar. amorem militum
suorum legitur meruisse. quia illis miro
modo condescendebat. nec enim illos milites ap
pellabat. sed commilitones blandiori nomine nun
cupabat. mirroque modo diligebat eos Si
princeps curialiter recipiat aduenientes
curialiter alloquatur alloquatur sermone sicut in
imperio deberet. sed aliqualiter quasi personaliter sed
dum ex curiali condescensione. sic sanat hono
rem saluo. quod propter hoc eius auctoritas non veniat
in contemptum. Signo notabiles personas
adesse. curialiter adueniet vel per ambulando per
transitum in medio hospitum vultus talis
curialitas multum eos allicit ad amorem.
capitulum xxv. quod rex debet esse liberalis

Item expedit regem esse liberalem. maxime
nimium principi. ut ab omnibus diligatur
liberalitas autem sine larga munificentia

UVA.BHSC

magis eos faciunt hominibus amabiles. Ait enim sapiens multi colunt personam potentis, et amici sunt dona tribuentis. Unde cum princeps habeat potentiam quo subiectos possit deffendere, expedit quod habeat liberalitatem qua velit donaria larga conferre. Dicit enim sapiens divitie addunt amicos plurimos. Unde et salvatorem non legimus quesitum a populo ut faceret eum regem nisi quando eos paverat panibus. Constat enim quod multo maiora et mirabiliora mirabiliora fecit opera. nullum tamen opus ita movit eos ut instituerent eum regem. Narratur de quodam Tito nomine qui patris avaritiam sua liberalitate purgavit. Fuit amor et delicie humani generis. Dicitur ab omnibus firmissime tenebat ne aliquem venientem ad se gratia postulandi sine re vel spe permitteret a se recedere. quomodo recordatus in mensa semel quod nichil in illa die cuiquam prestitisset dolens et gemens ait O amici hunc diem perdidi. Ait Tullius largitate fiunt principes amabiles et famosi et clari. Nullum autem vitium deterius est quam avaritia presertim in principibus rem publicam gubernantibus. Avarus enim princeps et cupidus tirannus efficitur gravans et opprimens populum suum exactionibus et extorsionibus iniustis. Excogitat enim vias et adinventiones iniquas per quas possit et pecunias extorquere. Venalis fiet curia et iustitia enervatur iustitia nullum accessum habet. vel audientiam nec processum finalem reportat nisi qui dat munera. Unde homines qui pauperes quia non possunt vel homines iusti qui nolunt propter conscientiam dare munera repelluntur vituperantur et finaliter condempnantur. Inde clamor populi desolatio multorum iustorum exheredatio pauperum et miserabilium personarum. Sub tali principe regnant homines fraudulenti dolosi proditores raptores fures et populi oppressores, qui nomine et mandato calumpniis et ad principem mediationibus eorum mobilibus bonis et immobilibus bonis eos spoliare nituntur. Attendat principes et studeant quod omnium bonorum malorum. que sibi talis curia fuit reputata apud deum. Decet autem reges et principes liberales esse. Primo quidem quia decet eos liberos non suos esse. Cuius autem sit secundum peritie liberales non liberi. Quanto enim ingenui decet reges esse suos quam alios, tanto ingenuus esset ipsos esse avaros. Item sicut vas plenum vas artum non potest emittere liquorem habundanter in se contentum vas autem latum habundanter potest emittere. Sic largitas decet reges vel collatio. Quando autem habundant quis magis indigentiis plures debet participare eius influentia tanto debet esse largius

cuilibet. Regum autem et principum influentia divitiarum ad plures quam influentiam aliorum ideo decet esse eos maxime liberales. Debet autem liberalis considerare quid quantum cui quomodo quare quam intentione aliquid largiatur. Quid quia non debet dare civitatem. Quod quia non debet dare alicui civitatem vel castrum quod magnum locum tenet in regno pro defensione contra adversarios. vel unde ille vel alius possit rebellare contra ipsum dantem vel quod posset esse in periculum regni seu notabile detrimentum. Item quod suum non alienum. Non enim debet rapere vel extorquere ab aliquibus ut aliis largiatur. quia ait sapiens Qui offert sacrificium de substantia pauperis quasi qui victimat filium in conspectu patris. Cuique est auferre a pauperibus et dare divitibus non indigentibus. Quantum quia secundum statum suppetentem facultatem non ultra. Non enim debet tantum aliis dare quod ipse egeat. Cum ipsum expediat plus omnibus aliis habundare. tum quia maiora habet agere. tum quia maius esset periculum si inter suos extraneos diceretur egere. tum quia subditi sui magis ponerent ad ipsum rebellare quod egeret. Item debet considerare quantum per comparationem ad personam cui dat. Nam hoc esset indignum quod non esset aliis quia videlicet persona non esset digna tanto dono. Scientia autem respiciende sunt utrique vires facultatesque ne aut plus prestemus quam possumus aut minus. Extimanda est enim persona cui damus utriusque persona conferentis et ipsius dantem et cui donabis. Et ponit exemplum de alexandro qui dedit cuidam urbem quendam. quidam ei diceret hoc non convenire sue fortune. Respondit Non quero quid te accipere deceat sed quid me dare animosa vox et regia. sed stultissima. Videt autem seneca. Nichil enim per se decet quemquam sed refert quid cui quo et quare sed quibus sic non quia stabile exemplo. Refert idem seneca exemplum de antigono a quo cinicus petiit talentum cui respondit illud plus esse quam quod cinicus petere debet. At ille repulsus petiit denarium. Cui ille respondit minus esse quam quod regem dare deceret. Turpissima hominum cavillatio invenit quomodo neutrum daret. cum posset denarium dare tamquam cinico et talentum tamquam rex. Nam persone contemptibili pro parvo dari et non decet nobile magna dare. Item liberalis considerare debet cui det quia debet dare secundum statum vel vitam. Nam propter statum quod satis est uni parum est alii propter vitam suam. quia quam diviciis cum magno labore. ne non ad maiorum deducere sunt et in maiori sunt plus mittit tempore pessimis aut temporibus in sanitatibus male vite et in hoc istos. ecce existentibus non debet aliquid dari immo peccatum est aliquid talibus elargiri. Item considerare debet quo dat quia cito sine dilatione.

UVA.BHSC

et quo petens magis indiget. Videtur quam tunc est sibi gravius aut vilius. Ait enim sapiens Ne dicas proximo tuo cras dabo tibi, cum statim potes dare. Seneca Non est negligenter dandum nec tarde quia cum in omni officio magna estimatur voluntas dantis. Qui tarde voluit, diu noluit. Multo gratius venit quod cito defluxit, quam quod plena manu datur. Id scit demum quomodo volumus accipere, eodem omnia liberemus sine ulla dubitatione. Ingratum est beneficium quod diu inter manus dantis herebat, quod quis ergo dimittere visus est. Quasi dat tamquam sibi eriperetur. Gratissima sunt parata beneficia facilia occurrentia, ubi nulla mora fuit in accipientis verecundia. Optimum est antecedere desiderium, proximum sequi. Illud melius est preoccupare antequam rogemur, quia iam cum improbo adrogandum os concurrit et suffunditur rubor. Qui hoc tormentum requirit multiplicat munus suum. Hoc tamen ultimum intelligendum est quantum ad simplices qui verecundantur petere, non quantum ad inverecundos et improbos petitores. ¶ Item considerare debet quomodo dari debet vel deceat, quia scilicet secreto, ut nec in iudicium iactantia nec in manifestam gloriam querere videatur nec ille recipiendo verecundiam patiatur.

seneca

Seneca distinguens dicit. Quod quedam palam quedam secreta danda sunt quia infirmitati et egestati et ignominie succurrit. Item quod hilariter et iocunde. Quia hilarem datorem diligit deus. Seneca Non quid fiat aut quid detur refert, sed qua mente, quia beneficium non in eo quod fit aut quod datur consistit, sed in ipso dantis aut facientis animo. Animus est qui donaria extollit, sordida illustrat, magna et in precio habita dehonestat. Nonnumquam nos magis obligat qui dedit parva magnifice, qui regum opes equavit animo, qui magnum tribuit sed libenter, qui pre paupertate oblitus est, dum mea respexit, qui non tantum voluntatem iuvandi habuit sed cupiditatem, qui accipere reputavit beneficium dum daret. Sed contra illos qui non hilariter dant nec iocunde ait idem Seneca. Quod non tamquam aliquid accipere suspirat, est fronte abducit. Vultum avertunt, simulant occupationes, longis sermonibus et de industria non exitum invenientibus occasionem petendi abstulerunt. In angusto enim comprehensi aut distulit aut timide negavit, aut promisit sed difficile, sed subductis superciliis, sed vix exeuntibus verbis. Item quando datur debet beneficium quia non continue locis ita profundius imprimitur que in mente descendunt. Immerito illa cito defluunt, illas tenax memoria custodit. Item demum est corripere eum nudas et inferre contumeliam. ¶ Item non sunt ex offendenda beneficia, neque quicquam triste istis misericordiam siquidem erit de quo amoneri velis. Aliud tempus eligite, ne lapidosus panis dicatur quem accipere esurienti necesse sit. Et ad bonum omnium generis sit quo accipiens munus tuum adorna. Item qua intentione, pro amore dei, sed pro utilitate proximi. Seneca. Demum beneficia non feneramur. Beneficium eius quomodo expectat non pratur non nimium. Alioquin non illud damus curator urbibus prodest, medicus egris, mango venalibus. Sed omnes isti qui alienum commodum pro suo querunt non obligant eos quibus prosunt. Non est beneficium quod in questum mittitur. Si ergo das aliquid ut tantundem vel amplius recipias turpis est cupiditas. Si pro fama vel laude vanitas est. Non sunt ergo liberales quidam histrionibus, ioculatoribus, scurris, traditoribus et aliis infamibus personis. Nec sunt etiam liberales qui dant beneficia ut tedio careant vel ne infamiam vel verecundiam patiantur. Debent autem reges et principes liberales esse non prodigi. Ait enim Tullius Duo sunt genera largorum, quorum alii prodigi, scilicet qui in epulis et comessationibus et in gladiatorum muneribus, ludorum venationumque apparatu pecunias fundunt. Alii liberales qui suis facultatibus aut captos a predonibus redimunt aut es alienum suscipiunt amicorum aut in filiarum collocatione adiuvant aut opitulantur in re querenda vel augenda. Item Ambrosius Non est largitas quod uni largiaris et alii extorqueas vel dare quod noceat vel quod fit iactantie causa. Sed numeratis singulorum occulte sub veste, quia laudat os pauperis non labia sua, quia scriptum est nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Et iterum ait Tullius Liberalitate utamur que prosit amicis, nemini noceat. Nihil enim est liberale quod non est iustum.

seneca

ambrosius

tullius

Capitulum xxvi. quod rex debet esse magnificus

Intenderet rex esse magnificus. Sciendum autem quod sicut liberalis est qui facit donationes et sumptus competentes et proportionatos facultatibus suis. Unde si magnas habeat facultates facit magnas largitiones et sumptus. Sic quando oportet quantum oportet et quomodo oportet. Si vero mediocres habeat facultates mediocres sumptus et si parvas parvos sumptus, cogitur facere, voluntate tamen magnos faciendi si posset. Et sic magnificus est qui facit donationes et sumptus competentes. Unde dicitur magnificus quasi magna faciens. Debet autem magnificus primo et

principaliter. magna facere circa diuinum. i. circa cul-
tum et honorem diuinum exaltandum et ampli-
andum. sicut est construere templa. et mo-
nasteria honorabilia paramenta et sanctificia
sicut fecit dauid. maximos et mirabiles
apparatus. preparando pro edificando templo.
Et salomon filius eius. magnificus et maximus
templum edificando. Principes etiam quam-
plures qui fuerunt ante nos magna dederunt ecclesiis
et monasteriis ita ut moderni videntes ad-
mirentur eorum magnificentiam. magis
quam cupiant imitari. Ut sanctus ludouicus rex ma-
gnifice studuit exaltare honorem diuinum
etiam ecclesias honorare diuina monasteria templa
cappellas. et hospitalia plura construere. ac
venerandas tot multorum reliquias in capella
proprii pristini palacii venerabiliter collocare.
In talibus principes multi voluerunt esse magnifici.
pro honore dei et ecclesie exaltatione fidei. et pro animarum
salute earum. Moderni uero principes plus
curant ecclesias spoliare et monasteria. quam ditare
quam construere. Immo magis superfluis
et nociuis suis. magnificentiam ostentare vo-
lentes. Sed debet magnificus facere sumptus de-
centes ad totam ciuitatem. i. ad tuitionem pro-
motionem et commodum rei publice. ¶ Secundo debet fa-
cere circa personas magnas et honore dignas.
Quod debet sicut decet fieri. et magna opera facere
in hiis que respiciunt ad propriam personam.
magna autem opera possunt dici. ut que durant
per totam vitam. sicut sunt edificia. uel que circa ea
contingunt. in tota vita. sicut sunt filiorum nup-
tie. uel filiarum siue fratrum uel familiarium
de propinquo sibi attinentium personarum et
milicie et huiusmodi. debet autem magni-
ficus. huiusmodi opera facere delectabiliter.
et propter hoc non debet intendere. quales et
quantas expensas oporteat eum facere.
Sed qualiter opus optimum et decentissimum
possit esse. ut si debet aliquod templum cons-
truere in honorem diuinum uel aliqua dona
conferre. personis dignis magis debet inten-
dere. quomodo ista sint magna et laude digna
quam quantas expensas sibi oporteat pro
ipsis. Et ideo huiusmodi magna opera faciunt magni-
fici. non propter iactantiam et laudem recipiendam
uel honorem et dignitatem venabilem compa-
randum. aut condescensionem sustinendam. Videtur
in huiusmodi magnis operibus deo maxime apparere
gloriosi. et maxime laudentur ab hominibus difficile
est in talibus. non querere laudem humanam
Et ideo eidem ista sua stabiliunt in deo.
dicimus notabiliter virtuosum principem aut
prius aggreditur et in omnibus deficit quia non
intendit principaliter facere. quod decet sic

largitiones et sumptus. decentes sed totaliter prin-
cipaliter intendit. quomodo faciat paruos sumptus
quia plus appreciatur suam pecuniam quam ipsum
opus. ¶ Item si magnum opus oporteat
eum facere et magna expendere. procrasti-
nat quia difficile nimis est pecuniam extor-
quere. seu extrahere de manibus eius. ¶ Item
omnia facit cum tristicia. murmure et dolore. Et
frequenter perdit magna pro modico. sicut prouer-
bialiter dicitur quod viles homines. impinguant et to-
tum festum omnino perdunt. pro denariata pi-
peris. Et semper reputant se magna facere. quamuis
minima parua faciant. et deplorant se maiora
quam debent expendere. Cum igitur detestabile sit
regia dignitate uel maiestate circa omnia deffi-
cere. semper tardare uel prompte facere sumptus
cum dolore et tristicia. nunquam intendere quo-
modo facere opera. sed quomodo parum expenderet. magna uero
pro modico perdere. et nimis minora faciat. quam
deceret et dicere se maiora facere quam deberet. omnino
detestabile est. regem esse paruificum. Sed omnino
decet et expedit esse magnificum.

Cap. xxxvi. quod rex debet esse magnanimus.

Item regem decet esse magnanimum. Ma-
gnanimitas est virtus. per quam ho-
mo se habet decenter circa magnos ho-
nores diuitias principatus. et qualiter contra
omnia fortunia. uel infortunia non tamen est ex
principaliter circa ista. Nam principaliter est circa
honores. ex quo non est circa diuitias principatus
et tollerandum fortunia uel infortunia magnanimus
immo enim sicut lapis quadratus stans fir-
miter quia non extollitur Quilibet presumptio
sed. Unde illa sapiens thecuites multum dicit
ad dauid. Sicut angelus dei sic et dominus meus
rex ut nec bono nec maledicto moueatur.
Videtur autem quod reddit hominem magnanimum
est parum appreciari exteriora bona que communiter
sunt siue honores siue diuitie siue principatus
uel quecumque alia. Quando enim homo multum dili-
git et appreciatur exteriora bona. si de huiusmodi bonis
aliquid adquirit. videtur eum magnam aquisi-
uisse. et intumescit. Quando uero aliquid de
huiusmodi bonis perdidit videtur etiam totum perdi-
disse et deiicitur. Quando si parum appreciamur
bona. erimus magnanimi et bonas uel ma-
las fortunas. ferre scimus. Describit autem
aristoteles proprietates magnanimi. Quarum pri-
ma est. se bene habere circa pericula. i. non se
exponere pro paruis periculis. nec etiam magnis
nisi ex quibus possit consequi magna utili-
tas. ¶ Quando autem sic se exponit periculis
adeo debet esse constans. in suis negociis ut
etiam vite sue non parcat si videat expedire.
Secunda est magnas retributiones facere hiis qui
fuerunt ei uel beneficia contulerunt. Tertia est non
curare de minimis sed pauca magna et ar-
dua expedire. ¶ Quarta est apparere verecundius.

UVA.BHSC

et manifestus oditor vel amator, curare magis debet de veritate quam de opinione. Quarto est quod non multum curet de laude vel vituperio secundum quod innuit. Si habeat motivis quarto ex quo non sunt plangitur, nec deprimitur magis re res perturbatione bonorum, his autem prosperitatis superbe intelligantur. Debet reges et principes hoc docet eos reges non se exponere pro quibuslibet nimis periculis, nisi pro necessariis arduis ut pro deffensione fidei vel nunc regni pro bono communi et totum debent esse parati vitam exponere sicut dicitur expeditum. 2º debet reges et principes magnas retributiones facere, quia quanto sunt maioris status tanto magis debent alios excedere in retributionibus faciendis. 3º non debent magnam rem singulam et magis que nullius sit valoris vel modici curare et expeditum esse ipsos. Sed talia debet committere ut liberius possint intendere circa expeditionem maiorum. 4º docet eos aptos esse i. quod manifeste proferat veritatem nec amore proprio vel odio debet negare veritatem nec absconde vel celare debet eam manifeste odium vitia per se quod malos et maleficos non permittat vivere bonos vero a parte diligant et honoret. Hoc eodem modo magis ad amorem populi sibi subditum allicit.

5º docet eos non curare ut ab hominibus collaudentur. Nam in dignitatibus constituti multos habent adulatores et loquentes eis placentia qui eos laudant plus quam oportet et de quibus non oportet et non ea intentione qua oportet laudantur eo quod eos in desideriis excipiunt de hoc diremus multum diffusius. 6º docet reges et principes nullos placare nec alios deprecari pro exordiis bonis, quia in talibus hundant et debet sibi esse sufficientes de condicione magnanimi loquens seneca dicit Magnanimitas si sit mater tuo cum magna fiducia vincens. Liber intrepidus et alacer. magnum bonum ad bonum est. non timere sed sibi constare et fine intrepidum expectare. Sequitur Nemine suffodias palam agere non ages conflictum nisi indicis. Nam fraudis et doli imbecillem docent. Eris magnanimus si periculum non appetas ut temerarius nec formides ut timidus. Idem magnanimitas si se supra modum extollat, faciet virum minacem inflatum turbidum inquietum ca. xxviij
quod rex debet esse continens in carnis delectatione refrenanda.

Item expedit regem esse continentem i. purum et immaculatum simonia castitatis. Nullum eo imperium durabile nec principatus stabilis esse potest quo regnat in principe libido luxurie. Unde legimus romanum imperium exhaustum esse et divulsum a nerone imperatore cuius gula omnia devorat et maculavit libido exhausit avaricia fregit insania luxuria, cum superbia exinanivit. Nemini autem omnium gg. Cum maiores voluptati deserviunt in minoribus laxiuntur frena laxantur. Augustinus etiam dicit Tales imperatores dicimus esse felices in quibus luxuria tanto castigatior quanto possit esse liberior. Aristotiles etiam alexandro scribit ait. Noli inclinari desideria tua in comestione potu et diurno vel divino sompno. Coitus est proprietas porcorum a quo si cessaveris grandis erit tibi gloria. Si excecas vitium irracionabilium personarum et actus brutorum. Crede michi indubitanter quod coitus est destructio corporis abreviatio vite corruptio virtutum legis transgressio mores generat femineos. De hac castitate ait sapiens. O quam pulcra est casta generatio cum claritate in qua superius gens gnosis cum claritate sapientie i. principatur constituta. et cum claritate divine gratie Quoniam quod tales sint in corporis casta generatio quia pulcre et pulcriores generant. Cum autem triplex sit castitas i. virginalis. vidualis et coniugalis reges docet servare castitatem coniugalem. Secundum quod requirit coniugii decus et iudicia aptant de hoc dicetur infra quando dicetur quomodo se debeat habere ad uxorem cap xxix quod rex debet esse abstinens in corporis refectione sumenda.

Item expedit regem esse abstinentem et sobrium in comestione et potu. Hec autem necessaria est omni homini et precipue regibus et principibus multiplici racione. Primo quidem. ut fuerint sanitas et vita diuturnius prolongetur. Sic autem sapiens propter crapulam multi perierunt qui autem abstinens est adiciet vitam. Valde efficax medicina est abstinencia que sanitatem conservat amissam reparat et ab infirmitate preservat. 2º ut conservetur libertas cordis et corporis ut homo a suis operibus non impediatur. Homo enim sobrius habet liberam voluntatem tam cordis quam corporis et semper est abilis ad operandum et non impeditur a suis necessitatibus peragendis. Sic autem gregorius nazanzenus. Si ad laborandum res postulat impiger et promptus assurgis. si gradiendi vel currendi necessitas requirit levitatem et velocitatem prebebis et hoc quantum ad corporis utilitatem. si vero de deo et de divinis rebus pertractandum est quo melius est ut nullis oneribus ponderibus premitur venter et nullis sensus meatus nullis estuantibus obtundatur. Nonne cum tales sug

scta

gg

aug'

UVA.BHSC

homines sumus et similes deo esse gestimus. Credendo
non ventri deservimus, penitus pecora simus et beluis similes
esse studueris. ¶ Item Iohannes: sic semper comedat
homo ut semper esuriat, et stare possit post cibum
legere, orare et operari quelibet alia. ¶ Item adeo
debet homo uti tales et tantas sumamus escas
quibus non oneretur corpus ut libertas anime
non pregravetur. Propter quod ait Dominus: Attendi-
te ne graventur corda vestra crapula et ebrietate.
Princeps autem debet esse sobrius ut potens uti
ratione ad iudicandum et expediendum causas et
negotia subditorum et ad videndum singu-
la prout expedit et ut requirit. ¶ Nota de muliere
iniuste dampnata a quodam rege temulen-
to, que dixit libere appellare ad Philippum
regem si sobrius esset et palam diceret sententiam. Quo
audito ille causam examinans diligenter sententiam
protulit iustiorem. ¶ Ex hoc patet quod ignominiosum
et periculosum sit regem vel principem non esse so-
brium. Item ut domentur rebellio carnis et
concupiscentia domentur unde ait apostolus: Curam carnis ne
feceritis in desideriis vestris. Quod exponens
Gregorius ait: Paulus qui curam carnis in concupiscentia
non sinit procul dubio in necessitate concedit.
Discretione ergo magno moderamine carnis
cura frenanda continuat, et in tantum com-
petit ne quasi domina dominetur, et subiecto me-
ntis dominio quasi ancilla famuletur. ¶ Absurdum enim
est ancillam dominari et dominam ancillari. Herem
ancilla si propria non habeat gratiam virtutis spon-
sorum, et semper machinatur malum. Caro
enim concupiscit adversus spiritum, ait enim apostolus. Sic
Petrus apostolus admonet eius desideriis non parere
dicens: Obsecro vos tanquam advenas et pere-
grinos abstinere vos a carnalibus desideriis que
militant adversus animam. Ista militia est valde
periculosa, quia iste hostis amatur naturaliter
et fovetur. Nemo enim carnem suam odio habuit, sed nu-
trit et fovet eam, ut ait apostolus. Quanto enim plus
fovet tanto magis eam prosternit(?). ¶ Item
quia illud bellum continuum est sine interpola-
tione federis aut quietis. Unde Iohannes: Hic
hostis intus inclusus est quocumque pergimus
nobiscum portamus inimicum. Unde ait: Nullus
palmam spiritualis certaminis apprehendit qui
non in semetipso prius per afflictionem ventris [illegible]
cordis intentionem devicerit. Neque enim ad conflictum
spiritualis agonis assurgitur si non prius intra nos-
metipsos positus hostis gule, videlicet appetitus,
edomatur. Inprimis quisque contra exterio-
res inimicos in campo bellum gerit; sed in-
tra urbis menia cives insidias habentur. Istud
certamen carnis maxime est contra virtutem
castitatis. Nam sic ait Iohannes: Ventre disten-
to nobis voluptas genitalium sequitur. Inde vel

mero estuans cito despumat in libidinem. Ideo qui
castitatem suam desiderat illibatam caveat a cibis
inflammantibus. Sic dicit Iohannes: Caute corpus
inflammare potest, quod fomentum voluptatis fugi-
ens amore castitatis. Corpus enim est sic fornax, ardor
maxime iuvenile, alimenta sic fomenta inflammantia.
Unde Iohannes: Vinum et adolescentia duplex est
incendium voluptatis. Quid oleum flamme adicimus?
quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministra-
mus? ¶ Idem: Ethna ignes non vulcania tellus,
non Vesevus et Olimphus tantis ardoribus estuat,
sicut iuveniles medulle vino et dapibus infla-
mate. ¶ Idem: ut de satisfactione fiat et emenda
pro peccatis, ait enim beatus Bernardus: abstinentia vera
satisfactio est pro peccatis. ¶ Item cibus non sufficit
ad sanitatem sagittam extrahere, sed oportet vul-
neri fomenta, id est medicinas, supponere. Lascivi
sumus et ebrii sumus: eos antidoto ieiunia et abs-
tinentie ut iactura que inde facta est destruatur.
Item Gregorius: quia per cibum a paradisi gaudiis cecidimus,
adhuc quantum possumus per abstinentiam resur-
gamus. ¶ Item Iohannes: sollicite providendum
est ut quos saturitas de paradiso expulit eos
esuries reducat. Unde Dominus ait: Beati qui nunc
esuritis quia saturabimini. ¶ Advertendum autem
quod studium abstinentie quando sic quando et quomodo est ars
magna valde est notanda. De qua gloriatur apostolus
dicens: Ubique et in omnibus constitutus sum et
saturari et esurire. Super quo Gregorius ait: Nunquid
fratres ars aliqua est humiliari et habundare sa-
turari et esurire ut pro magno sciret. Iste tamen
predicator insinuet sed ars omnium magna et
virtus discipline quo toto cordis mensura nos disten-
dat. Quicumque enim alimentis acceptis non ad in-
gurgitationem ventris utitur sed ad reparatio-
nem virtutis, ne plus carni tribuat quam neces-
sitas petit, sic saturatus qui alimentorum inopiam
sine murmuratione ex necessitate sed ex volup-
tate tolleret, nec agit aliquid pro voluptate necessita-
te. Unde anima plena laqueum incurrit quasi te
esuriendo. ¶ Sciendum ergo quod in comestione queren-
dum est necessitas non superfluitas sicut docet Augustinus.
Pulcherrime refficimus cotidianas ruinas
corporis edendo et bibendo. Nam fames et sitis
quidam dolores sunt; urunt et sicut febris necant
nisi alimentorum medicina succurrit. Docuisti me
Domine ut quemadmodum medicamenta sic alimenta
sumpturus accedam. Sed dum ad quietem sacietatis
ex indigentie molestia transeo, in ipso transitu
insidiatur michi laqueus concupiscentie. Ipse enim transitus
est voluptas et non est alius qua transeatur edendi et
bibendi quo cogit necessitas tanquam possidet. ¶ Et peri-
culosa iocunditas et plerumque et plurimum preire
conatur ut eius causa fiat quod salutis mee causa fa-
cere dico vel volo. Nec idem modus est utriusque. Nam
quod saluti satis est delectationi parum est, ut
sepe incertum sit utrum adhuc necessaria corporis

UVA.BHSC

cura subsidium petat. cum voluptaria cupidita-
tis fallacia ministerium suppetat. Item augustinus
frena gutturis temperata relaxatione et con-
strictione tenenda sunt. Et quis est domine qui non
rapiatur aliquantulum extra metas necessitatis.
quisquis est magnus est magnificet nomen tuum.
Item querenda non est delectatio sed refectio cibus.
eo principaliter uti propter delectationem est bestialis
vita. Et quantum huiusmodi delectamur similes eis
sumus. in delectatione enim huiusmodi sentientes in
condicionis gloriam refferamus. Unde augustinus
ait Sapiens malo et potu non nisi salute
corporis intuetur. Qualiscumque igitur
sit cibus sive potus sapiens sit utendo.
principaliter intuetur refectionem corporis sed aut
et delectationem sentiat. Unde non inea bestialiter
delectetur. Unde sicut augustinus ait officium potest ut
sine aliquo vino cupiditatis vel voracitatis.
preciosissimo cibo sapiens utitur. Insipiens autem
fedissime gule flammam vilissimo inarde-
scat. Nam in moribus huiusmodi rebus non ex carum
rerum natura quibus utimur sed ex causa utendi et
modo appetendi. vel probandum vel impro-
bandum est. quod facimus aliquid propter varie-
tatem complexionis infirmitate vel debili-
tate corporis delicatis utitur quia sapora
sunt melius nutriunt et facilius digeruntur.
Tales scandalizat minus et multimodas ab-
stinencias antiquorum quas admirari sed
imitari non possunt modernos etiam aliquos
si videat abstinentes honorent illos et in cordibus
suis laudent dolentes quod non posse talia facere
humilient humilient sacrificia cordis contriti.
et humiliati spiritus offerentes scientes quod cor
contritum et humiliatum deus non despiciet. Est
cavenda edacitas. sicut ortatur sapiens
noli avidus esse in convivio et non effun-
das super omnem escam. Et ait augustinus Sa-
cimus in vescendo. non cibi genere sed aviditate
immodestia quecumque culpanda turpe est
admodum porcum vel canis famelicum. nimis
avide comedendo festinare buccellas gros-
sas facere os suum implere comedendo loqui
vel loquendo comedere cibum non integrum
masticare. Cibus enim si non masticatur male
digeritur. et eciam sua cruditate gravat stomachum.
malos humores generat et pessimos morbos
causat. Unde ait sapiens In nimiis escis erit infir-
mitas. et aviditas appropinquabit usque
ad coleram. propter crapulam multi obierunt. Cra-
pula secundum ysidorum est immoderata voracitas
quasi cruda epula. cuius cruditate gra-
vatur cor et stomachus. indigestione affligitur. Item
cavenda est nimiositas et hore congruitas ob-

servanda. Non enim homo vales nisi semel vel bis
in die. et horis competentibus manducando. Nam
plurimes comedere in die est puerilis vel etiam bes-
tialis. Unde sapiens ait. Ve terre cuius rex puer
est. et cuius principes mane comedunt. puer in etate
vel in moribus puerilis ait aristotiles. puerilis autem
est qui doctore indiget. sed non vult. Item qui ab aliis
ducuntur et trahuntur ad voluntatem eorum et de rege
et cum rex ipsum faciunt quicquid volunt. Item qui omni
verbo credit. et qui vult vinum tunc statim nunc iubet
aliquid. nunc prohibet nunc aliquid faciat et
cito post revocat. Ve terre cuius rex puer est.
quia ex quo male regit seipsum. male potest
alios gubernare. Item cavenda est vanitas.
honestas et maturitas attendenda. Caveant
igitur eo aliis et dissolutis risus mordicus motus pe-
dum et manuum et girovagacio oculorum etc.
Similiter cavenda est loquacitas que in solet
in conviviis habundare. aliqui enim presentibus fa-
bulantur. alii vero comedentibus scurriliter
loquuntur. Ibi solet inter epulas pauperes pre-
sentium mordere dentibus et lacerare. Et tunc car-
nes coctas comederet devorat nihilominus
carnes crudas. propheta Nonne cognoscent omnes
qui operantur iniquitatem qui devorant plebem
meam sicut escam panis. Nota panis est cibus com-
munis omnibus et alius cotidianus sine quo non comeditur
quicumque detractor comedit sicut tales detractio-
nes in mensis divitum sunt cotidiana fercula
et communia. et quia in omnibus ferculis putantur
attendant tales quod dicit Job. quod in convi-
viis habundare solet loquacitas. Ideo qui male
cruciatus est sed dives ille epulo apud infer-
num gravius. Job quod liberassem pauperem voci-
ferantem et pupillum cui non erat adiutor. bene-
dictio perituri super me veniebat. et cor vidue con-
solatus sum. oculus fui ceco et pes claudo. pater
eram pauperum et causam quam nesciebam diligentissime
investigabam conterebam molas iniqui et de den-
tibus illius auferebam predam. Sequitur cumque
sederem rex circumstante exercitu. eram autem meren-
tium consolator. Debet secundo clemens esse subiectis.
sicut pater filiis et sicut tutor pupillis. Nimis autem
iniquum est si pater filios tutor pupillum sibi com-
missum persequatur. Unde ait quidam sapiens si
potestas sunt. Rex est quasi publici pupilli tutor
persequatur vel eum suo mucrone singulari
deffensione. ab eodem tibi traditam accepisti.
Rem publicam sive vicem pupilli credere est
et nunc debet demum ut rector procedere ad
caput eius inutile se cognoscat. nisi fideliter mem-
bris eius coherat. Idem est ad subditos ma-
gistratum insurgit ac si caput in membra sevat. ut
a membris aut toto persona molestia ferri non
possit hanc passionem sine ... dolor
membrorum tollerari vel curari ... Similiter

Incurabil(is) fuit passio. sic vinc(it) qui mori(tur) miseri-
c(ordia). miseris aut(em) nichil utili(us) q(uam) caute fr(ater)nam
f(a)c(i)am. ¶ Consistit aut(em) regis clementia. ra-
dicalit(er) in corde compaciendo. miseriis subditorum
et probatur in ope correspondente. s(ecundu)m indigen-
tiam eorum. Debet enim ex precordiis intimis. compa-
ti miseriis subditorum sic caput membris compa-
titur. p(ate)r filiis. tutor pupillis. et p(ro)p(ter)ea d(omi)n(u)s
pius et miserator summe pius. Ait enim seneca.
Ita vicina est miserie. hec enim aliquid trahit(ur)
ex ea. et ponit ex(emplu)m. Imbecilles oculos hab(e)t.
ce stias(?). ad aliena lippitudine suffundu(n)t(ur)
Sed quamvis hoc sit ex defectu corporis. tamen ex
virtute est mollis cordis. sic resolvi in do-
lore visa. alterius miseria. Unde Job ait. Flebam
sup(er) eo qui afflictus erat. et compaciebatur
anima mea pauperi. Et ip(s)e d(omi)n(u)s videns civitatem
ex(?) ... p(re)videns flevit sup(er) eam dicens
quia si cognovisses et tu fleres. ¶ Sed non suffi-
cit in corde compassio. nisi monstretur in o-
pe. ostendendo quod rex d(e)bet sua(m) clementia(m) ostende(re)
in ope multipl(icite)r. ¶ Primo pauperes et mi-
serabiles p(er)sonas. deffendendo et liberando
de manibus iniquorum exemplo. de se ipso
dicentis. auris audiens. b(ea)tificabat me &c.
Require supra. ¶ 2º pauperum penurias.
relevando et eis necessaria tribuendo. sic faciebat
ludovicus. qui de paupertate mulierib(us) stun-
fer(?). donabatur viduis. aliisq(ue) pauperibus.
helemosinas mittebat et eas largas. et magis
secreto. ut eorum verecundia tegeret. et indigen-
tiam res(er)varet. relevaret. Circuibat p(er) mo-
nasteria. religiosorum pauperum. et hospitalia
visitabat. ut eis elemosinas suas s(ecundu)m eorum in-
digentias. largiretur. vestiebat. nudos.
manu sua. pascebat famelicos. aptos.
ad discendum sustentabat. in scolis. et puel-
las pauperes maritabat. ¶ De david eciam di-
citur(?) david in sua misericordia consequtus e(st) sedem. re-
gni. 3º debet esse clementia in rege. vel in prin-
cipe. in remittendo penas delinquentium vel
temperando quia dicit seneca. clementia est tem-
perantia ad imp(er)tare ulciscendi. vel superioris ad
inferiorem superiore Crudelitas vero. nichil aliud e(st) q(uam) atro-
citas. ad penas exigendas. Et idem seneca.
principes eciam non solum subditi sed honeste-
civitates agunt. nulla gloria est regi seva animad-
versione. non enim principi. turpius est.
multa supplicia q(uam) medico multa funera. quid
illud seviu(?) dolium(?). s(cilicet). in lingua ardeo p(ro)hibe-
dicit enim mitte lazarum ut intingat. extremum
digiti sui in aqua. et refrigeret linguam meam
quia crucior in hac flamma. Primo namq(ue)
consuetudinib(us)(?) simulatur culpa loquacitatis

post loquacitate. non ludendi eciam levitas sa(?)
Unde scriptum est Sedit populus manducare et
bibere. et surrexerunt ludere. In mensis divitum solent
esse histriones. ioculatores dicentes. verba va-
na in dicencia turpia. et alia huiusmodi ad risum
promovencia. vel provocancia. et tales admit-
tuntur ad convivia. ¶ Non enim non honestum. et religio-
si pauperes expelluntur. vel si duo vel tres ali-
quotiens admittuntur. respectum contempnuntur
et plus murmurat de duobus talibus illi devoracia(?)
q(uam) de multis aliis. ¶ Assistentes aut(em) de mensa.
debent audire iniurias reverenter. pacifice et
quiete. nec debent illa hora cum aliis miscere sermo-
nes sed in cordibus suis gratias agere deo. et aliquam
oracionem exsolvere ex gratiarum exsolvendis. ¶
Recedentes aut(em) de loco convivii aliqua solacia ha-
beant et aliquanto tempore recreentur ludis in-
nocentes et honestis. Huiusmodi aut(em) sobrietas de qua
dictum est non solum in cibis. sed eciam in potibus est
diligencius observanda sic docet scriptura sacra. in
multis locis. specialit(er) aut(em) sapiens. Equa vi-
ta in hominibus vinum in sobrietate potum si bibis
illud moderate. sobrius eris. Vinum in ponderatione(?)
sumptum e(st) non in ebrietate ab initio. Exultatio
anime et corporis sobrius potus vinum immoderate po-
tatum irritationem et iram et ruinas multas facit.
Exemplum de noe cui testimonium p(er)hibet deus
q(uod) erat vir iustus atq(ue) p(er)fectus cum deo ambulavit
et fecit quecumq(ue) precepit ei d(omi)n(u)s tamen bibens vinum i-
nebriatus est. et in dativis(?) genitalibus obdormivit
Loth qui inter pessimos homines s(cilicet) sodomitas bo-
nus erat. inebriatus a filiabus suis. nephandum
flagitium cum ambabus commisit. nam ipsas cum vir-
gines erant violavit Nabal inebriatus contu-
melias et probra dixit de david propter quod me-
ruit ira eius nisi sapiens abigail placasset
eum. Absalon in convivio amon fratrem suum occidit
Baltasar in convivio vidit manum scribentem
in pariete. Mane thechel phares. et in ipsa noc-
te regnum suum p(er)didit et vitam Olofernes. ine-
brians(?) a iudith. interfectus est herodes in convivio
decollavit iohannem Ex hiis quamquam antece-
dunt et aliis que frequenter accidunt patet quod vinum est
[illegible] Vinum multum potatum ru-
inas multas facit. Io(?) ait sapiens noli regibus
o Samuel. dare vinum quia nullum secretum est ubi
regnat ebrietas ne forte bibant et obliviscan-
tur iudiciorum. et mutent causam filiorum pau-
peris. cap(itulum) xxx. quod regem decet clementem esse

Iste decet regem esse clementem. ait enim sapiens
misericordia et veritas custodiunt regem. et robora-
tur clementia robur (tronus) eius. Seneca eciam
dicit. Nullum magis ex omnibus clementia quam
principem decet. Ita enim decet magnos viros
decore gloriaque fuerint sed illis salutaris potentia
non dee(?). nam pestifera vis est valere ad nocendum

UVA.BHSC

Idem principium est. crudelitas bellum est, clementia
in quacumque domum peruenit eam tranquilla et felice
prabit. Sed in regia domo quo rarior est mirabilior.
Debet autem rex clementiam suam ondere primo
pauperes. et omnes personas miserabiles deffen-
dendo. exemplo Job qui dicebat. de se ipso. Au-
ris audiens. beatificabat me. et oculus videns
testimonium reddebat mihi. et libros primo comm. qui
offensi sunt et propinqui amici. in loco singulorum
succedunt. ¶ Secundo debet esse clementia principis
in hostes deuictos consolando. et curialiter tractando
et si fuit utilitas. rei publice honorando. Sic le-
gitur de clementia pompei. quum regem arme-
nie qui contra romanos. grauissima bella
gesserat. et mitridate infestissimo hoste urbis
protexerat contra eos. in conspectu suo diutius
iacere supplicem non permisit sed benignis uerbis re-
creatum. diadema quod abiecerat in capite eius
reponere iussit. ¶ Tertio quod rebus imperans. in pri-
stinum statum seruitum restituit. eque pulchrum est in-
ducias et uincere reges et facere. ¶ Quarto quod potare be-
nigne humanitatis speculum. Narratur etiam
de clementia pauli. qui cum audisset captiuum
quendam optimum regem ad se adduci uolente
ad genua eius occurrere manu dextera alleua-
uit et ad spem ortatus latus suo proximum in
consilio sentire fecit. nec honore mensque iudicauit
indignum. Nam si eggerit hostem deiicere non mi-
nus laudabile est scire infelicis misereri. Exem-
plum euidentissimum habemus in dauid qui pluries saul
perquirit. occidere potuisset. et audita morte eius
dolens fleuit et alios ad flendum inuitauit. aris-
toteles alexandrum alloquens ait nolite crude-
lis et inflexibilis ad prendum hostes de quibus ha-
buisti uictoriam Cogita de casibus futuris Nar-
rat vegetius quod philippus phiram optimum
militem et strenuum pugnatorem a dimittendo pau-
periem peruenisse. vel deuenisse et tres filias
habens non haberet unde aliter elongatus quod ab eius
auo amicis monitibus quod non timet respondit
quod si habeam prem corporis etiam. abscinderem
temere porius quam curare De inde phiram secre-
to uocatum in rogando quod de penuria sua con-
fortauit. et magnas pecunias dedit ei ac
meliorem fideliorem quam habuit antequam esset tertur
offensus. cap. xxxi. quod rex debet esse bonus a-
mabilis.

Item expedit regem esse bonus amabile.
ad hoc enim debet uigilantia attenua et
sollicite ambulare quod ab omnibus subditis
suis diligatur letetur quod in populo et populus in
ipso ut et libenter ad uotum ei obediat fideliter
quod desiderat. et inuiolabiliter fidelitatem inma-
cu\[illegible\] custodiat ac sic capiti totius corporis rei pu-
blice gaudent potiam famulentur non ex
timore seruili sed ex amore filiali non ex uanitate
sed ex affectione non ex necessitate sed ex libera uo-
luntate. cum princeps amatur a populo. cum gau-
dio reddunt ei debita. obediunt imperanti.
subueniunt indigenti sese suaque omnia pro
ipso tempore necessitatis. exponunt Thesaurus in-
comparabilis est principi. dilectio subditorum
et inseparabile munimentum Qualiter autem se
possit facere. amabilem superius patet per predicta. si
ad memoriam reuocentur. Si enim sit tracta-
bilis. affabilis. munificus clemens et iustitiam
laudabiliter et honorabiliter a singulis sic sine
modo ab omnibus diligetur. cap. xxxii. quod rex
debet esse malis terribilis

Item expedit regem terribilem esse malis
tam subditis suis inobedientibus leges
et transgredientibus. proximis suis non
curantibus. quam aduersariis contra regnum uel in-
colas regni insurgentibus. debent enim princi-
pes primo et principaliter curam hic preten-
dere ut ametur a bonis ¶ Secundo debet cura-
re ut timeatur a malis. ut qui leges non
obseruant. nec obediunt ex amore compescat
a maliciis suis. et resiliant ex timore et quos
amor dei nec principis non arcet. a uetitis
compescat seueritas ulcionis ¶ Sic ipse rex
altissimus ligno catenarum quoniam quod uentum est
et multum sanguinis esse fundere affectu suo. uir-
tus fugari. quia alia uita esset quam si leones. ursique
regnarent. aut si serpentibus in nos. aut nocen-
tissimo. cuique daretur potestas. ipsa tamen in-
cepta. et in nos inmanitatis crimine. dampn-
nata abstinet a suis orta inter feras. similitudo
morum est. Sapiens multa remittet. multos
parum sanus. sed sanabilis. sanabit agricolas.
bonos. instituitur. qui non tantum rectas proceras
arbores colunt. illis quoque quas aliqua
depressit causa. quibus utantur applicat.
alias circumcidunt. ne proceritatem nimium pre-
mat. et quasdam in firmas loci mittunt.
quibusdam aliena nebera. umbra. laborantibus
celum aperiunt. Videbis quo ingenio qua-
re tractandum sit. quomodo in rectum praua
sectantur principe sine moribus debet esse et
moderata sequitur consilia. Tune fore medi-
cus. quum morbos curat nunc examinat
in replens nunc replemens in manus. et do-
lore cedunt nunc sauciis nunc fouent fome-
tis ¶ Infans est qui habet oculos lippien-
tes. mallet confodere quam curare et ungues
scauslendos ingerit. non resecandos et sicut
citharista. facit consonantiam non ruptis sed te-
sis cordis. proportionaliter uel remissis. sic oportet
principe moderari. nunc rigore iustitie nunc
remissione clementie. et unanimes faciet su-
ditos. Et intus corda eius remitti. quam nimis
protendi. quia que semel rupta sunt nullo
artificio reparantur. Io dicebat quando est piger
ad penas princeps. ad premia uelox. atque

dolet quotiens cogitur esse ferox. Hec enim clemen-
tia quodammodo equat i. constrat principem deo.
sic dicit quidam alius expositor alloquens prin-
cipem. scriptis in primis. nam vincitur non
opprimere. non sola deos equat clementia nam
Ideo dicebat rex assuerus. sicut deus in hester cum
multis gentibus imperarem, et universum orbem
meditionem subiugassem. nolui potentie abuti
magnitudine sed clementia et lenitate guber-
nare subiectos. ut absque ullo terrore. vitam
silencio transigentes optata cunctis mortali-
bus pace fruerentur. Ad hoc ponit exem-
plum seneca. sicut placabiles. et qui delicta
peccantium. non statim sublimibus prosequantur
quanto equius est hominem. hominibus propositum
mitte animo exercere imperium. et cogitare uter
mundi status. gratior oculis pulchriorque sit
sereno et puro die an cum fragoribus crebris
omnia quatiuntur et ignes hinc atque illinc mi-
cant. sed non alia facies est quieti moratique im-
perii. quam sereni celi atque nitentis. Aliud exem-
plum ponit. Iracundissime atque ac pro corporis
capiti. pugnacissime sunt apes et aculeos in
vulnere relinquunt. rex ipse sine aculeo est. no-
luit illud natura sevum esse. Unde magna con-
stantia peccatores. Ideo telum detraxit. et iram eius in-
hermem reliquit. Exemplar hoc magnis re-
gibus ingens. Quidam qui multis studuit ad
hostes destruendos. cum non possent quemquam
quia destruere. consuluit uxorem quid ageret
que respondit. fac ut medici solent facere
quia non consueta remedia profuit temptare
contraria. Si severitate adhuc nichil profecisti.
nunc tempta quomodo tibi cedet clementia
Ignosce. scilicet illi. gavisus annuit et sic imple-
gmlit. vit. consulit quidem illi consulatum. amicissimum
atque fidissimum habuit et heredem. Ecce quod clemen-
tia non solum subditos. sed etiam adversarios qui-
nit ad amicitiam. Et ponit exemplum aliud
quemadmodum precise arbores. plurimis ramis
pullulant et multorum genera. ut densiora
resurgunt rescindimus. ¶ Ita regia crudeli-
tas auget inimicorum numerum. tollendo pa-
rentes. principali animo velit amari pro
clementia cum timeri vult pro iusticia. Un-
de ait psalmus magnus dominus et laudabilis nimis. ter-
ribilis est super omnes deos. Et iterum dominus excelsus
terribilis rex magnus super omnem terram. Sic et
David. qui pro mansuetudine ab omnibus bonis
erat amabilis. omnibus malis tam subditis quam
non subditis. erat terribilis. adeo quod nemo eo
amabilior et nullus terribilior. Sic etiam beatus lu-
dovicus ab omnibus bonis et devotis hominibus amabatur

a iunctis non regibus tam paganis quam infidelibus
timebantur. unde scriptum est. sicut rugitus
leonis sic et regis ira. Ad rugitum leonis te-
rentur omnes bestie. trementes gradum sistunt
et omnem feritatem deponunt sic audito regis
imperio. omnes homines etiam bestiales. gra-
dum sistunt. propterea apud iniquitatibus cessant
et a sua desistunt feritate. Capitulum xxxvi. quod re-
gem decet paciencia.

Item regem decet equanimis paciencia.
quia sicut dicit gregorius. potentia animi est im-
paciencia. quam refrenare debet rex. iniuri-
as et contumelias sustinendo. et benigniter
remittendo. sic David qui semel maledicente
sibi. et contra ipsum multa improperia iaculantem
et lapides iacientem equanimiter sustinuit cum
[?] ab omisione. et omnimoda lesione defendit.
ait enim seneca magnanimi est proprium placi-
dum esse. tranquillumque iniurias atque derisiones
spernere et despicere. muliebre est furere in ira.
¶ Rege non decet seva nec inexorabilis ira
non convenit ei super eum eminet. Cum sic irascendo
exequatur. Idem. clementem vocabo. qui cum
suis stimulis exagitetur non prosiliet, qui
intelligit magnanimi esse iniurias in summa
pati. potentia. nec quicquam est esse. impune le-
so. Summe autem timendum est iracundia ma-
iore principibus multis ratione. Primo quia
deturpat. et inhonestat hominem exteriorem. sic
dicit seneca Nichil profuit ratius quam intueri
deformitatem rei. scilicet ire. nam ipsam turbat. ora
pulcherrima fedat. torvos vultus ex tranquil-
lissimis reddit quantum putat Ecce animi ymag-
go ymago tam feda. est species terribilior. vultus
intensior. impetus rupturus se inseruit. qua-
les sunt hostium vel ferarum cede madentium vel ad
cedem euntium aspectus talem nobis ira figurat
magis. Ideo dicit quidam sapiens quod iratis profuit
multum speculum aspexisse. ut ymago rei
visa ostenderet hominibus sua deformitate. Unde
etiam gregorius ait. ira accensum cor palpitat.
corpus tremit sed lingua se impedit. facies ig-
nescit. exasperantur oculi et nequaquam recog-
noscuntur noti. ore quidem verba format. sed
sensus quid loquatur ignorat. In quo itaque
ab arreptitiis qui sunt etiam amentes distat non
est. ¶ Secundo quia ingenerat. interiorem i. mentem sic
ait gregorius. cum tranquillitatem mentis ira diver-
berat dilaniatum quodammodo scissumque per-
turbat. ¶ Tertio ira vel iracundia confundit et ob-
nubilat rationem. sic ait gregorius. per iram sapientia
amittitur ut quid vel quo ordine agendum
sit omnino nesciatur. quia intellectum lumine sub-
trahimur dum mentem promovendo confundit
unde ait psalmus conturbatus est in ira oculus meus
ira enim previum oculum mentis excecat sed ra-

UVA.BHSC

p zelo turbat ¶ Ira precipitat etiam amore ia-
cundie vel iustitiam dei non operatur. Quia sicut dicit
gregorius. Dum perturbat mens, iudicium sue rationis
exasperat. Omne quod furor suggerit rectum pu-
tat. Ideo bene dicitur. Non te superet ira, ut aliquem op-
primas. ¶ Super quod glossa ait. Omnis qui peccatorum
e aliena vina corrigit. prius debet semetipsum invenire.
ne dum aliorum culpas ulciscitur ipse ulciscende
diffinod. superetur plerumque enim mente sub obtentu
iustitie. ire immanitas vastat, et dum se
vult zelo rectitudinis rabie expellit furoris.
modum sepe transgreditur. quia mensura iustitie
non frenatur. Seneca enim ait. Devitabis cru-
delitatem. et monstrum crudelitatis ira. ¶ Ira autem et
crudelitas. magis timenda est in principe, et eo
magis. cavendum est in principe. Ait enim sapi-
ens. Sicut rugitus leonis. ita et regis ira. Et
sicut ignis in ligna plus. sic ignis exardescit, et
secundum virtutem illius hominis sic iracundia illius erit.
et secundum substantiam suam exaltabit iracundiam suam. Nam
¶ Alexandrum callisthenem. aristotelis auditorem
qui ad ipsum misit aristoteles ut vitia eius
corrigeret. moresque componeret interemit. Baa-
sa rex Juda. iehu filium Janani prophetam cor-
ripiebat occidit. Joas filium Jeconie filium
Josadec. lapidavit. Asa. Annam prophe-
tam. misit in carcerem et rex Acab. Micheam
prophetam. Et herodes Johannem baptistam pro-
pter quidem misit in carcerem. et postea decollavit.
Principem enim offensum irritare. nihil aliud est
quam contra rapidum fluminis impetum conari. aut in
intumescente mari turbinibus et procellis. in-
ruptura rectum. explicari se ipsum et suam
dexteram propalat. qui intempestivum se ingerit. et sicut
more sane maris. non expectat morbus de
reg.. noli me tangere. nisi forte ora suavis se-
renior vel flavit aura frondiosior. vel ipsa fa-
ciens serenior repit arridere. Et sic de ceteris.
Quia naturalis iracundia deturpat hominem exterio-
rem. inquietat interiorem. obnubilat ratio-
nem. Cum igitur rex vel princeps modum debet
habere honestissimum. faciem placidam et tran-
quillam. pro eo quod omnium oculi in eo respiciunt
et habere animum quietum et imperturbatum. iudicium
ad iudicandum in tranquillitate et ad operan-
dum in equitate. summe debet iram cavere. et pa-
tientiam custodire. Unde sapiens ait. Qui
patiens est multa gubernatur sapientia. ¶ Item
patientiam multum admiratur. sicut ait Jacobus
patientia opus perfectum habet. ¶ Item in patientia ani-
mas suas possidentur. sicut ait salvator. In pa-
tientia vestra possidebitis animas vestras. Item per pati-
entiam eterna premia possidentur et obtinentur.
sicut ait apostolus. Patientia vobis necessaria est. ut vo-
luntatem dei facientes. reportetis promissionem.

s. hereditatem eterne. Et dominus ait. Beati qui persecutio-
nem patiuntur propter iustitiam. quoniam ipsorum est reg-
num celorum. Item expedit regem esse sapien-
tem. sed de hoc dicitur infra in 2ª parte. huius operis.
Item expedit. regem esse iustum. et de hoc dicitur infra
in 3ª parte. Utrumque enim istorum tractatum specialem
requirit. et sic patet qualis debeat esse rex vel princeps

Capitula prime partis huius tractatus habet. capitula xxxiii

¶ Capitulum primum est. quomodo rex debet regere se-
metipsum.
¶ 2m quomodo debet regere domum suam.
¶ 3m quomodo debet regere uxorem.
¶ 4m quomodo debet regere filios.
¶ 5m quomodo filii debent habere se ad parentes.
¶ 6m quomodo rex debeat se habere ad suos generaliter.
¶ 7m de distinctione specialium graduum tenendorum in curia.
¶ 8m. de confessione. ¶ 9m de capellanis.
¶ 10. de elemosinariis ¶ 11m. de camerariis.
¶ 12m de iusticialibus ¶ 13m de insatiabili ambiti-
one dignitatum.
¶ 14m de inexplebili cupiditate facultatum
¶ 15. de abhominabili simulatione sanctitatis.
¶ 16m de immoderata acceptione munerum
¶ 17m. de dolosa innectione calumpniarum
¶ 18m. de execrabili acceptione personarum
¶ 19m. de venditione officiorum.
¶ 20m. de mendosa adulatione.
¶ 21m de invidiosa detractione.
¶ 22m de proditiosa annunciatione secretorum.
¶ 23m de otiositate. et infructuosa occupatione
¶ 24m de multimoda fraudum commissione.
¶ 25m de annona
¶ 26m. de consiliariis s. quod debent esse in bonita-
te vite probati.
¶ 27m quod consiliarii debent esse sapientes et boni.
¶ 28m quod consiliarii debent esse longa experientia instructi
¶ 29. quod consiliarii debent esse veritate perditi.
¶ 30. quod consiliarii debent esse secreti.
¶ 31. quod rex debet esse magnificentior consiliariis
¶ 32m de ballivis prepositis. et aliis officiariis
¶ 33. de militibus.

Capitulum 1m quomodo rex debet regere seipsum

Expedita prima
parte. huius operis in qua osten-
sum est quod et qualis debet
esse regalis dignitatis excellen-
tie. et qualis debeat esse rex.
Nunc cum adiutorio gratie salvatoris videndum
breviter de 2ª. s. de dispensatione presidentie. quod
notandum est quod in libro supra notato. regnabit rex qui
non regnat nec exercet. actum regiminis est rex solo
nomine. non habens nominis veritatem. sicut homo pictus
non est homo sed similitudo hominis apparens tantum modo
non existens. est ergo talis sicut pater non diligens
tutor non protegens. doctor non instruens

caput sensibus non vtens. oculus non videns. aures
non audiens. manus non operans. custos castri non
vigilans. vespas propter ipsos non sustentans. et pa-
nefactor aues vel bestias non repellens. Ad
hoc autem quod rex regnet ordinate honorifice et
vtiliter. tam ad suam vtilitatem quam populi oportet et ex-
pedit quod primo studeat se regere semetipsum.
2o quod ordinate regat domum et familiam suam et
tunc 3o poterit populum sibi subiectum regere. et super
semetipsum. salubriter et ordinate regnare. Quan-
tum ad primum rex propter principalitatem non solum sibi
nomen regis vsurpet. diligenter intendat
ad regendum semetipsum et ad virtuose operan-
dum in suis passionibus. et concupiscentiis carnis
que militant aduersus animam. Quia autem sapiens ait
melior est qui dominatur animo suo expugnatore vr-
bium. Ysidorus regem describens ait. Rex dici-
tur a regendo. recte faciendo nomen regis tenetur.
peccando nomen amittitur. Rex eris si recte faci-
as. si recte non facias non eris rex. Ait etiam
Gregorius. Quando membrorum suorum motus regere sciunt
non immerito reges vocantur. qui plane mon-
bus carnis imperant. modo luxurie appe-
titum frenant. modo luxurie estum auaritie
temperant. modo gloriam eleuationis incli-
nant. modo suggestiones liuoris obruunt.
modo ignem furoris extinguunt. ¶ Reges igitur temp-
tationum suarum. motibus non seruiendo suc-
cumbunt. sed regendo preesse nouerunt. Et i-
terum reges sunt. quia sua corpora regere sciunt
qui vero desideriorum suorum motus in se temperant
super insurgentes cogitationes lege virtutis re-
gnant reges sunt quia sibi ipsis presidentes
et corpus regere sciunt. Seneca dicit etiam. Quam ma-
gnis homines tenentur erroribus ignari quod impera-
re sibi magnum imperium est. Idem. Si vis omnia
subicere. subice te. et omnes multos reges si te
rexeris. ratio ab ipsa disces quid et qua ad modum
agredi debeas. Et item ait Augustinus modo rex est.
modo tirannus. Rex est si ad honesta intenditur.
Salute commissi corporis curat. et illi nil imperat
turpe. nil sordidum. Ubi vero cupidus tepi-
dus. delicatus. transit in nomen detestabile et
fit tirannus. Parum quidem valet gentibus principari
dominari prouinciis eas regere legibus humanis
nisi prius princeps rectam in lege omnis ut di-
uinis legibus comitatur. Unde Claudianus
ad Theodosium alloquens. Theodosium imperatorem. ait
Si metuis. si praua cupis. si duceris ira seruitii
patiere iugum tolerabis iniquas in-
terius leges. tunc omnia iure tenebis. Cum po-
teris rex esse tui. proclivior vsus in peiora datur
suadetque licentia luxum. Illecebris effrena fa-
uet. compone motus ne tibi quid liceat sed quod
fecisse decebit. occurrat mentemque domet respec-
tus honesti. Et valens imperator octogenarius
et adhuc virgo. non audiuit triumphorum suorum

memoria recolit quibus fuit ille fortissimus semper vna
victoria gloriaretur requisitus qua respondet. Et
Quia animum meum nequissimum domini carne
mea sed multi vincunt hostem vinci sua cu-
piditate. et cum multos populos gaudeat se esse
subiectos aut subiciendos vix ipse se subiciat
ipse carnis sue. Unde Seneca loquens de Alexandro
ait victor tot regum populorum pre tristitia suis
finibus id egit ut omnia in potestate ponens vincat quam
se. Nulla maior victoria quam vitia domuisse.
Innumerabiles sunt qui vrbes qui populos habuerunt
in potestate sua. paucissimi qui se. Solerter ergo
caueat rex. ne regnet in eo superbia per quam luci-
fer cum omnibus angelis suis apostaticis corruit
de paradiso celesti. adam de paradiso terrestri. absa-
lon volens patrem suum expellere de regno vt
regnaret pro eo suspensus est in quercu. Nabucho-
donosor mutatus est in bestiam. antiochus de curru corruens
vilissima et acerbissima morte interiit. herodes
percussus ab angelo consumptus a vermibus expira-
uit. Item non regnet in eo inuidia sicut in rege saul
qui dauid iustum et fidelem. electum ab hominibus
et dilectum a deo. persecutus est inuidia propter quod repro-
batus est a deo et a iure regni non tota sua posteritate
priuatus. Item non ira. que si regnet in rege non
rex sed potius tirannus. ¶ Sic ut patet ex predicto
capitulo de clementia regis. Item non accidia. quia non
esset rex nisi solo nomine sicut ostensum est in principio
huius capituli. Item non auaritia sicut declaratum est in capitulo
de liberalitate. Item non gula non luxuria sicut dictum
est in capitulo de abstinentia. Propter quod dicit apostolus
Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Et
si quis regnauit peccatum in morte de cetero re-
gnet gratia per iustitiam in vitam eternam. Qua-
liter autem gratia et deus per gratiam regnet in regno vir-
tutibus adornato patet ex predictis vbi declaratum
est qualis debet esse rex et que pertineat ad regiam
dignitatem. De hoc regno ait saluator. regnum
dei intra vos est. Capitulum ij. quomodo rex
debet regere domum suam.

Viso qualiter rex debet regere semetipsum.
consequenter videndum est qualiter debeat
regere domum suam vel familiam suam.
ait enim apostolus. Si quis domui sue preesse nescit
quomodo vel poterit regere. tunc regni multo magis
quasi diceret minime. Hoc enim imponitur. Primo
quod studeat solemnia regalis ordinare et ordinate
regere domum suam. exemplo salomonis de
quo dicitur. videns regina saba omnem sapientiam
salomonis et domum quam edificauerat et cibos
mense eius et habitacula seruorum et ordines mi-
nistrantium vestesque eorum et pincernas et holocaus-
ta que offerebat in domo domini. non habebat vltra spiritum.
Cum autem in domo magna sit vxor et filii
et familia et ad istos omnes dominus se habere debeat
per familiam. quia vxor aliter est regenda. aliter filii. aliter
famuli. et ideo de hiis omnibus est prosequendum per ordinem

Capitulum .iii. quomodo debet regere uxorem.

Sciendum igitur quod inter virum et uxorem debet
esse mutua dilectio caritatis ut sit cor
unum et anima una. sicut sunt unum in car
ne una. Et hoc ortatur apostolus dicens. viri
diligite uxores vestras. sicut xpus dilexit ecclesi
am. Sequitur viri debent diligere uxores
suas. sicut sua corpora. Qui suam uxorem diligit
se diligit. Propter uxorem relinquet homo pa
trem et matrem et adherebit uxori sue. unus etiam de
alio formatus est. i. mulier de viro. ut significaretur
tantus amor et unitas. que debent esse inter virum et
uxorem ¶ Item inter ipsos debet esse fidelis observatio
castitatis ut amor qui est inter eos sit immacu
latus. et castus Non enim solum debet alter alteri
servare fidem coniugii ut nec vir ad aliam mu
lierem. nec mulier ad alium virum accedat. quod in
opere coniugali. debent mensuram apponere et servare
pudicitiam coniugalem utendo videlicet illo actu. con
gruis temporibus honeste. et non effrenato modo.
sed recta intencione. Cum enim matrimonium
institutum fuerit ante peccatum in officium. i. ut na
tura humana multiplicaretur. et peccatum vitaretur
principaliter. In utendo actu coniugii debet esse desiderium
generande prolis ut amantes suscipiantur
diligenter nutriantur. et religiose doceantur Non
igitur debent uti. ad delectationem querendam. nec
ad libidinem saciandam ne fiant sicut equus et
mulus quibus non est intellectus. Nec uti etiam.
debent sicut gentes que deum ignorant sed in timo
re dei. semper procedere formidantes. Sic enim
Jeronimus ait. adulter est in suam uxorem ama
tor ardentior. Sapiens vir iudicio debet amare
uxorem. reget impetus voluptatis. nec pre
ceps feretur in coitum Nichil est
fedius quam uxorem diligere ut adulteram Certe qui
dicunt se causa rei publice. iungi uxoribus et colere
liberos imitentur saltem pecudes. Et post
quam uxorum ventres intumuerint. non perdant
filios nec amatores. sed exhibeant uxoribus se ma
ritos Sic usus est thobias coniugio suo.
qui dicebat filii sanctorum sumus et non possumus
ita coniungi. sicut gentes que ignorant deum
Nota de .vii. viris sarre quos occidit de
mon quia luxuriose volebant uti coniugio. vel
matrimonio ¶ Item vir debet uxorem hono
rare et facere ab omnibus honorari sicut ait
petrus. Sic infirmiori vasculo mulieribus im
pertientes honorem. Non igitur debet nimis subici.
ne sit ancilla reputanda. Similiter non debet eam
permittere dominari Sic dicit apostolus non permitto
mulierem dominari in virum et sapiens ait. Mulier
si primatum habeat contraria est viro suo. sed debet
eam tenere ut sociam. In signum huius eva non for
mata est de pede ne omnino suppeditaretur
nec de capite. ne superior videretur et dominari vo
let in virum sed de costa viri ut haberet eam sicut sociam

et amica quia eva non vir de muliere sed mulier
de viro formata est. Nec vir factus est propter mulierem.
sed mulier propter virum. ideo mulier debet esse subiecta. sed vir ca
put est mulieris. non tamen debet esse subiecta subiectione
servili. sed amoris ut dicit apostolus ¶ Unusquisque
uxorem suam diligat. mulier autem virum suum dili
timeat s. timore reverentie. Et iterum mulieres
viris suis subiecte sint sicut domino. vel sicut domino quia
vir caput est mulieris sicut xpus caput est ecclesie.
et salvator corporis eius. debet eius obedire illo sicut docet
apostolus petrus. sicut sarra obediebat abrahe dominum
eum vocans. Item quia viget ingenio. ratione et sapientia
plusquam mulier. Ideo virum decet eam instruere mulier
autem discat in silencio. apostolus ait nec tamen omni eo
tempore debet eius consilium quia consilium rebecce.
plus approbavit spiritus sanctus. quam ysaac. qui tunc spiritu sancto ca
rebat. spiritu prophetie. unde eius consilio iacob be
nedictionem patris meruit obtinere. De abida ca debbora
hebreus consiliis totum populum israel. et omnes qui iudicia habebant
iudicia. veniebant ad eam ¶ Item salomon non contemp
sit sapientiam regine saba. sed conferentem cum eo
diligenter ~~aufferebat~~ audiebat ¶ Item iudith
consilium sonatur consiliis sacerdotum et seniorum ci
vium ¶ Item hester sua sapientia et humilitate totum po
pulum liberavit a morte. et ipsum suum proditorem
suspendi fecit ¶ Item abigayl sua sapientia vi
rum suum liberavit a morte. et traxit ab occisione
multorum ¶ Item micol servavit david a morte
et fecit eum fugere. quando saul rex quereret eum ad mor
tem ¶ Item sapiens mulier thecuites. procura
vit absalon revocari ¶ Item sapiens de abela
liberavit urbem suam ab exterminio. cum obsedi
sset eam ioab ¶ Item apostolus dicit quod sanctificatus est
vir infidelis per mulierem fidelem. sicut patuit in
beata cecilia et valeriano sponso ¶ Item sancta helisa
bet. sanctificavit langravium suum virum suum et
multe. innumerabiles viros suos amabiles re
ddiderunt verbis et exemplis bonis instruunt
et viam salutis inducunt. Licet enim in sin
gulis negotiis et regnorum regimine. et bel
lorum industria. non sic multum industrie. re
quiratur. tamen in spiritualibus et aliis que conscientiam
tangunt. bene consulunt frequenter vel ex industria
naturali vel a deo docte. vel ab homine informate.
tenere habentes conscientias et timentes dominum inge
niunt. De talibus ut plurimum plus quam viri.

Capitulum .iiii. quomodo rex debet regere filios

Consequenter videndum est. quomodo
rex vel princeps. debet regere filios
suos. Sciendum est autem quod cum summa
diligentia. debet eos ab infantia docere.
et facere doceri in fide catholica. de maiestate
patris de amando deum et hiis que ad deum pertinent
de reverentia exhibenda ecclesie et ministris eius.
de divino officio devote. et humiliter audiendo. In
hiis quod ab annis puerilibus informandi. aliud
inducunt eorum in ebrius imprimantur. quod sic

UVA.BHSC

ut ait sapiens. Adolescens iuxta viam suam. etiam
cum senuerit non recedet ab ea. De instructione
filiorum in spiritualibus et moribus ait sapiens. Si
filij tibi sunt erudi illos et cetera. Qui diligit
filium assiduat ei flagella. ut letetur in novis-
simo suo. Qui docet filium suum laudabitur
ab eo. Unde nobiles. et ingenui. cura et studio
filios suos doceant. in sciencijs liberalibus et mori-
bus imbutos pudicos. Industrios maturos
compositos et honestos. et circa bonam infor-
macionem puerorum sollicitos. et attentos. quod
unus sit. de hiis. qui ad deum et constanciam quem
diligendam et salutem anime promovendam. pertinet
vigilanter. doceat et efficaciter exortetur. a-
lii doceant. in sciencijs maxime in gramatica que
prima est omnium doctrinarum loquendi. et legere lecta et au-
dita intelligere. Hec enim multum docet. et ex-
pedit filijs magnatorum. alius doceat eos inter
omnes homines. i. inter magnos et paruos. prin-
cipes et milites. et prelatos seculares. et religiosos
laudabiliter conversari curiales et affabiles. ex-
celentes ad se. letanter recipiendo unicuique
quod sui status sui condecencia honorando. hilari-
tate cum maturitate. humilitate cum dignitate.
affabilitate sine voluptate. magnificencia
sine superbia. et compositate servando. Atten-
te consideret reges et principes. quanta
mala eveniant toti terre. si filij eorum per malam
doctrinam perverse moribus imbuantur. Vel ne-
gligenter bonis moribus informentur. et econtra
quanta bona quantum gaudium quanta uti-
litas rei publice tote. proveniat si bene et dili-
genter edocti et religiose fuerint educati. Omnia
mala que propter malam informacionem committuntur
filij parentibus imputantur. ¶ Exemplum de
Heli sacerdote. qui audiens filios suos multa
mala. et scandala committentes minus molli-
ter corripuit eos. ¶ Ideo perpetuo sacerdocij tanquam
reprobus. privatus est a deo. duo filij eodem die
occisi sunt in prelio. Ipse vero de sella corruens
fractis cervicibus expiravit vel exspiravit.
Exemplum de puero quinquenni blasphemo. qui blasphe-
maverat. de manibus patris demones rapue-
runt. sicut refert beatus gregorius. puer quidem propter blas-
femiam dampnatus est. cuius dampnacio patri
qui ipsum docuerat male. est imputanda. Item
narrat beatus [illegible] de filio cuiusdam [illegible] nomine
qui in dissipacione expensis omnia bona consu-
mens. et capte redemptus pluries de angus-
tia mortis. tandem captus et dampnatus ad
mortem. propter patris penuriam redimi non po-
tuit. Cumque duceretur ad mortem. voce [illegible]
la cum lacrimis. osculum a patre postulavit cuius
nasum osculando morsu dentium amputavit
dicens. Quia de minimis primis erroribus non me
in pueritia castigasti. sed tanta flagicia permi-
sisti committere ideo iusto dedecore tali coram omnibus

capio [illegible] ¶ Debent etiam parentes solli-
cite precavere. ne malum exemplum prebeant. quia
plus movent exempla quam verba. sed plus exem-
plis forum quam doctrina studeat informare. Et a-
tendant homines quam sollicite suam nutriant et
doceant bruta animalia. et aves singule fetus suos.
De aquila speculi legimus. aquila provocans ad
volandum pullos suos. et super eos volitans in
exemplo cuius discunt volare. Item opponens eos
sibi. considerat si irreverberatis oculis possent
inspicere solem. et si unquam aliquem oculi
vel defficiunt illum tanquam degenerem abicit
¶ Item legimus dixit aliquorum maximus acturus ad
filios. quod in locis inaccessibilibus locis nidos
locant. ne colubres. fetus violent amant siccum
inter pullos reponunt. que venena superant.
Nota etiam de yrundine que pullos suos si fue-
rit excecatum. per medicamentum cuiusdam herbe
sanat. et restituit eis visum. Item de pellicano
qui pullos suos serpentis morsu extinctos. san-
guine suo resuscitat. quem de corpore suo vio-
lenter exprimit. Fabulose dicitur de cancro qui cum
filios suos. quod arguet quia non recte. sed retro-
cedendo incederent dixit ei unus ex eis mater
incedo sic incedentem te vidi. exemplo tuo di-
dici sic incedere. nunc me aliter incedere vo-
luisti. Ita sic excusant filij imitatores scelere
patrorum. Si ergo carentes ratione. cum tanta
sollicitudine nutriunt et conservant fetus suos
quanta diligencia. racionabiles homines precipue
reges et principes. nutrire servare et instruere
debent filios suos. scientes quanta bona rei
publice. ex eorum bona vita et instruccione
proveniant vel de contrarijs quanta mala.

capitulum v. quomodo filij se debent habere ad parentes.

Viso quomodo rex vel princeps debet
filios suos regere. videndum est quo-
modo filij debent se habere ad parentes
Sciendum est quod quamvis filij regum et principum
debent parentes servient amare reverenter hono-
rare. et eis humiliter obedire unde dicit apostolus filij
obedite parentibus vestris in domino. hoc enim iustum est
honora patrem tuum et matrem tuam quod est man-
datum primum in promissione ut bene sit tibi.
Et iterum ait sapiens. Sicut qui thesaurizat.
ita qui honorificat matrem suam. Qui ho-
norat patrem suum iocundabitur in filijs. et ora-
tio sua exaudietur. Exemplum honoris et obediencie
parentibus exhibende. luce clarius attendamus
in filio dei. Quem enim patrem honoravit. testatur
ipse dicens. Sicut mandatum dedit michi pater
sic facio. et ubi paulus humiliavit semetipsum
obediens usque ad mortem mortem autem crucis.
Qui filius beate virginis matri sue obediens testa-
tur lucas dicens. Erat subditus illis. Quo

UVA.BHSC

quibus deus hominibus dominium quam angelis sunt.
iis et potestates obediunt. subditus erat matri. et
non tantum matri sed et Ioseph propter mariam. Sic filii
regum et principum non tantum debent humiliter obedire
parentibus. verum etiam ob parentum reverentiam.
utilitatem propriam et honorem debent preceptori-
bus et instructoribus obedire. De pietate quam de-
bent filii ad parentes suos habentur multa ut nar-
rant philosophi et sancti. specialiter refert valerius de quadam
filia. que lacte nutrivit matrem. mamilla
sua. Cum enim mater capitali crimine
condempnata. in carcere teneretur. Custos
carceris misericordia motus. dedit aditum filie ut
matrem posset corporaliter visitare. non permit-
tens ut cibum aliquem afferret existimans.
firmiter quod famis inedia moreretur. Cumque
per plures dies illam subsistere videret. curio-
sius observatus vidit filiam pabulo lactis
sui pascere matrem suam que novitas admira-
bilitatem consulibus rem sponsione pene ma-
tris debite. et liberationem matris meruit im-
petrare. ¶ Ibidem narrat de alia que patrem
suum condempnatum de per sententiam cum uberibus pascebat
vel aleret. et ille donatus est filie in memoriam
tanti premii vel prodigii. Istud refert.
de alia que patrem suum ultime senectutis velut infan-
tem. pectoris sui lacte sustentavit. Quid
mirum autem quod homines ratione pollentes paren-
tibus suis exhibeant opera pietatis et quan-
dam reverentiam. parentibus suis natura ex-
hibeant pietatem. sicut recitat ambrosius de cico-
niis. ponens exemplum que plumarum
opimitio nudatos proprios parentes fovent
et collato cibo pascunt aliisque suis sublevant
ad volandum. Unde ait beatus ambrosius. Non
est grave quod est pietate plenum non est onerosum
quod solvitur nature debito. Non recusant paren-
tes aves pascere quas non scripta lex sed
natura astringit. Ad hoc conveniunt non precep-
tores sed generale nature officium. cap. vi. qualiter rex
se debet habere ad suos suos in generali

Visis qualiter rex debet se regere ad uxorem et filios
videndum est qualiter debet se regere ad suos suos
ad cuius evidentiam debet considerare quod qui-
libet rex. vel princeps personalitate naturalis digni-
tatis. in nullo est prior ipsius. Omnes enim homines na-
tura produnt equales. Unde dominus in evangelio discipulis
ait omnes vos fratres estis. unus enim pater vester. Et
Iob ait si contempsi subire iudicium cum servo meo
Sequitur Non in utero fecit me qui et illum.
Super quo ait gregorius. potentibus magna est virtus hu-
militatis. considerata equalitate conditionis per
via quod humillime consideracionis de tinctis enim
vel timor clarioris. ¶ Considerandum ergo debet rex vel
princeps. quod ratio dominandi ordine expresso prout
augustinus dicit Conditio servitutis merito intelligitur im-
posita esse peccatori prout ipsa culpa servitutis preinde. In ita
quod illud nusquam meruit nisi iniquitas. non ego de-
bere elevari de dominari. tamen non est naturali conditione
sint dominum. Unde augustinus ait ibidem. Qui imperat
serviunt eis. quibus videntur imperare. neque enim domi-
nandi cupiditate imperant sed officio consulendi. neque
principandi superbia. sed misericordia providendi.
hic naturalis ordo prescribit. ita deus hominem con-
didit. dominamini inquit piscibus maris. et vola-
tilibus celi et bestiis terre. Rationale creaturam ad
ymaginem voluit rationalibus dominari non hominem
homini sed hominem pecori. Unde primi iusti pasto-
res pecorum. magis quam reges hominum consti-
tuti sunt. ut sic insinuaret deus quid ordo
creaturarum postulet. quid exigat meritum pecca-
torum. Hec augustinus post peccatum tamen legitime prin-
cipatibus secundum legem divinam et humanam debent homi-
nes obedire. unde ait apostolus. Servi obedi-
te dominis carnalibus cum timore in simplicitate
sicut christo. unde viri dominandi servis et condi-
tioneis ait seneca. Conversari cum servo tuo fa-
miliariter vive. hoc prudentiam tuam decet. sed
servi sunt ymo homines. servi sunt ymo humiles
amici. servi sunt ymo conservi. Si cogitaveris tan-
tundem in utrosque licere fortune. Et sequitur Sic cum
inferiore vivas. quemadmodum superiorem
tecum velles vivere. ¶ Item considerandum debet rex vel
princeps. quod quamvis dominus suorum. liber est
spirituali libertate. scilicet mentis. quia videlicet sine
peccato. Unde seneca. Servus est. sed forte liber animo.
servus est. non hoc ei nocebit. sed aliquis servit libidini
aliquis ambitioni. aliquis avaritie. hoc est turpis-
simus et vilis servitus. quia nulla servitus turpior
est voluntaria. id est qua homo se subicit. servitium vi-
tiis et medio viciorum. Cum ergo possibile sit quod dominus sit
servus viciorum. et servus sit dominus. id est liber non ser-
viens vitiis. non debet efferri. propter superbiam.
super servum qui sit superbie. Idem ait seneca.
Colant te potius servi. quam timeant.
cap. vii. de distinctione graduum tenendorum
in curia specialem

Visis quomodo regia maiestas de-
beat se habere ad suos suos. generaliter
nunc in speciali videndum est de aliqui-
bus gradibus specialiter tenendis in domo regia.
Quorum primus est confessor locum tenens
pro consilia diiudicanda. Alii sunt cappellani et
clerici qui sunt pro officio divino et domino suo cele-
brando. Alii sunt elemosinarii qui sunt pro elemosinis distri-
buendis. et prothesaurario regis. reponendo
in celo. Alii sunt camerarii. qui sunt pro camera corporis
regis in camera custodienda. Alii sunt marescal-
les. in palatio diversa officia. vel servitia exer-
centes.

UVA.BHSC

Capit. xviii. de confessore

Confessorem eligat sibi rex virum religio-
sum maturum moribus, honestum vita,
industrium et prudentem, sollicitum in con-
siliis ad animam pertinentibus, humilem, mundum et mun-
dialia contempnentem, non secularibus negociis
se ingerentem, non ditantem consanguineos nec
carnales amicos, pauperibus compacientem et eo-
rum pia negocia pro corde promoventem, qui
veritatem diligat, predicet et nulli detrahat,
nemini blandiatur, nemini parcat. Dicat veri-
tatem quam rex ipse diligat, reverenter audiat,
et talem se ei exhibeat ut possit plane et plene et in-
trepide dicere veritatem. Hunc maiestas regia liben-
ter audiat ut doctorem, timeat ut correctorem,
revereatur ut iudicem locum dei tenentem. Honoret
ut spiritualem medicum, amet ut specialem consi-
liarium et animum humiliter ei obediat in hiis que ad
forum conscientie pertinent. Sic dico. Quamvis medico cor-
poris est obediendum pro salute corporis po-
st modicum morituri, quanto devocius obedire
debet suo medico spirituali pro salute solius in
eternum victuri. Confiteatur autem humilis rex
et devotus puram mente et integre humiliter et
frequenter. Ubi maiestas regia deponet omnem
ingratitudinem et se cognoscet infirmum pecca-
torem. Quitantur recipiat penitentiam salutarem
quam pro deo et anime salute fideliter exequatur.
Non assumat secretas austeritates nec peculia-
res abstinencias nec peregrinaciones longas
absque sua conscientia et consilio confessoris.

capitulum xix. de capellanis

Capellanos habeat viros honestos,
sobrios et pudicos, humiles et ma-
turos, eligant cantantes divinum
officium distincte, devote et humiliter sollempniter
celebrantes. cap. xx. de elemosinariis

Elemosinarios habeat pios et largos
et pauperibus compassivos, qui communes
elemosinas dent letanter et sine dilacione
et tedio, qui speciales elemosinas non impediant
nec diminuant nec sua debeat diminui. Sic ele-
mosinarius pius modo dulcis eloquio medi-
ator pauperum et consolator afflictorum pro
et patronus miserabilium personarum ne tedeat re-
giam maiestatem. Pietatis sive magnificencia
alligatum elemosinario suo, quin sine scitu aliquas
nec diminuat faciat speciales elemosinas et secretas.

capitulum xxi. de camerariis

Camerarios sive cubicularios suos
eligat et affirmat regia maiestas,
viros industrios honestos moribus
ornatos virtutibus principalibus expertos. Se-

certissimos et maturos humiles et constantes non
ambiciosos, non cupidos, non carnales, ideo non
ex amore carnali filios vel consanguineos vel
nepotes promoventes indignos et iniuriam in-
ferentes, ne sint munerum acceptores nec ver-
bosi nec mendaces. nulli detrahant absenti in
auribus regie maiestatis nec aliis blandis nec
regi fictis sermonibus adulentur. Tales enim pes-
tes odit deus et tales simplicitate et bonitate
cordis rectos seducunt in periculum anime eius in
multorum preiudicium et periculum anime sue et populi
scandalum et subversionem multimodam. Vitare
tales detestabatur rex David sicut ipse testatur
dicens: Non adhesit mihi cor pravum. Detrahentem
secreto proximo suo hunc persequebar. Superbo
oculo et insaciabili corde cum hoc non edebam.
Oculi mei ad fideles terre ut sedeant mecum, am-
bulans in via immaculata hic mihi ministrabat.
Non habitabit in medio domus mee qui facit su-
perbiam, qui loquitur iniqua non direxit in con-
spectu oculorum meorum. Tales fuerunt contra
quos loquitur Ysayas dicens: Ve qui dicitis
bonum malum et malum bonum, ponentes tenebras
lucem et lucem tenebras. Ve qui iustificatis im-
pium pro muneribus et iusticiam iusti aufertis ab
eo. Exquo tales non sunt fideles deo et proprio
principi. Unde de constancio patre constantini
narratur. Constancius pater constantini perscrutatus
in aliquot tantum orbe concessit christianis suam reli-
gionem confiteri. Per hoc volens probare quos christi-
anos in palacio suo existentes sciret solidi-
ores. Precepit quod si qui vellent ad sacrificandum diis
suis haberent licentiam in palacio suo. Qui autem
nollent sacrificare de palacio suo exiret. Et si
aliquem pro sua religione promissis regnis pre-
poneret. Alii propterea sacrificando diis spiran-
tes amiciciam regis deliberantur. Rex eos ut
complices qui meliores fuerant fideles et con-
stantes alios expulit, credens iniqua contra
principes esse devotos, qui fuerant deo suo per-
fidissimi proditores. De hiis loquens beatus Bernardus
ad summum pontificem sic ait: Vetera as ad col-
laterales tuos hii seduli hii inimici tui
sunt. Quam ob rem si boni potissimum ubique
si mali eque plus tecum dubius sum dolentem
latera. Debent ergo boni camerarii dominum suum sin-
ceriter amare, fidelitatem debitam in omnibus serv-
vare, honorem eius augere, vitam eius sollicite
custodire. Ipsi si boni sint honoret et amplificet
rex magnificentia non ultra decenciam sui status.
Caveat rex industrius ne nimis eos amplifi-
cet, domos suas ne nimis promittat, domos ne
gratias alienis. De quodam rege narratur
quod camerarios suos ita sentit intimos et ad-
ulis eorum et complices adhibebat ut ne magis
et honorabiles viri de regio accessu haberent ad

UVA.BHSC

eum. ne negocium aliquod expediretur nisi per
ipsos mediantibus et intercedentibus. Et si rex ille gra
ciam quantumcumque faciebat. cuiquam per mandatum vel
alii oportebat quod per ipsis mediantibus fieret. ut non
nisi per eos facte viderentur. et sic non regi sed ipsis
grates referrentur. Unde fiebat ut omnes qui ha
bebant negocia apud nichil sperarent se facere
apud regem. nisi illi mediatores essent nec jus
ticiam sive optime. nec graciam reportare. Unde
per hunc modum obligabant sibi omnes et regem red
debat omnibus odiosum. et facientem insipientem
et inutilem reputari. ¶ Iste de quo dixi rege legitur
quod eius camerarii ab adolescencia tenentes
eum solitarium in camera. et paucis visibilem
exponentes paucisque ad eum permittentes.
aut ad silvas et riparias. quasi ad solacia
venacionis. et aucupii continuatis diebus
qui cotidie producentes. per assuefactionem per
redderent eum extraneum. et silvestrem ut tota
eius conversacio in silvis esset. Esse autem cum hominibus
aliis absque camerariis aut nesciret aut
nollet. Ad dominandum videns latebat in
accessibilis et invisibilis nisi vel quos ipsi intro
ducere voluissent. Hec autem facere videbatur
ut pauci familiaritatem haberent cum eo. et parere
possent apud eum. nisi quando illi permitte
rent aut donarent ¶ Alia racio ne nunc homines di
sceret sapienciam aut audiret per quam sciret
se. et suos regere sine ipsis. Alia racio ut ipse ab
omnibus reputaretur ignorans. nichil discere
valet vel scire sine ipsis. Alia racio ut apud eum
prosperaretur suis. impetraret quicquid vellet
et sic posset eum deducere sicut puerum ad sue
libitum voluntatis Alia racio ne excitatus ab aliis
versucias eorum cognosceret et puniret ¶ Iste
de quodam rege scribitur quod camerariorum suorum
sic erat astuciis circumventus et sic eorum verbis
fallacibus credebat. quod concessam aliquam graciam
vel concessionem. vel perpetuo super aliquo negocio.
datum et litteris regalibus roboratum sine consilio
dumtaxat eorum absencia. vel absque eorum assen
su probatam aut eciam factam si per ipsos vel suorum
aliquis ledebat. quod modicum ipsa nocte. instructo
[illegible] revocari cassari et annullari et irrita
fieri procurabat litterisque prioribus contrarias mit
tens mirantibus et aliis dolentibus destinabat
Quamobrem. regales littere irrite incipiunt vere
bantur. Nam quisque gaudebat aliquid procurasse
a rege non diu gaudere poterant videntes rega
les litteras vix sibi prodesse. propter quod contempne
bantur vilipendebantur et spernebantur ac pro nichilo
ponderabantur. De quodam eciam rege scriptum
reperitur eius camerarii videntes se firmatos

esse in amore domini mei sui regis. Timentes ne suggestionibus aliquorum veritate cognita minueretur
amor et potencia. qua apud regem se habere gaudebat
multis fallaciis sua fecerunt ei. ne fidem adhiberet ver
bis. nec audiret verba detrahencium sibi et nun
ciancium contra eos. Dicebat eis quod pro fidelita
te sua. et zelo de ipsius amore vel honore servando.
multos habebat emulos. qui ab eius libertate aba
modo tempore abstraherent. ac indignacionem eius
contra eos. inique provocaret Quibus persuasionibus
adquiescens rex. nec contra eos audire volebat.
aut fidem aliquam adhibere. propter quod audaciores ef
fecti. faciebant injusticias innumeras extorquentes
innumera extorquentes pecunias. opprimentes
pauperes innocentes. condempnantes quos vo
lebant. exaltabant in officiis quos volebant
destruebant honorabant destruebant deiciebant
ditabant. depauperabant beneficiabant et mortificabant. quia linguam eorum regalis potestatis cla
vis aperuerat Ut autem instar tirannidis potestatem suam
firmarentur et nemo posset eis nocere maxime
vel audet aliquos magnos. quos sperabant sibi
favorabiles. sine per eos admitterentur regis pre
senciam. prohibebant admitti. Cum magis
de potentibus quos clari sanguinis de corona
bat amicicias connubia contrahebant nullique
quoque. in officiis palam stare poterat. aut ad
ea admitti nisi per eos. ut omnes ubique essent
eorum deffensores. et non permitterent quod eos ali
quid attemptari ¶ Regni fideles et justicie
amatores illos emittebant ad extranea negocia
ne sine negocium permitteretur ad esse in uno
entes graciam in oculis regis. illorum graciam
offuscaret. Velle illorum mala facta videntes
aperiret regi veritatem. bonos et graciosos non
permittebat admitti. ad inmoracionem suam. ne
suorum quos preferebant insufficiencia vel condicio
nes. vituperabiles manifestaret. Ex pala
cio eciam tamquam per regnum instituebant
consanguineos et affines compatriotas et con
sentaneos. in senescallos ballivos. judices
prepositos et receptores. ut ubique extenderet su
am potestatem. in illis autem officiis preficiebat
homines insufficientes. equos et famulos mul
tiplicaret multiplicantes injusticias
exercentes. spoliantes pauperum et populo non
parcentes ¶ Iste quidam regis camerarius mor
talis domini sui percipiens graciam et ab eo supra
modum mensuram et meritum exaltatus non contentus
tantis honoribus sed semper ad maiora respiciens. omnia regni negocia per pro[illegible] sine
ipso. expediri volebat. Solus quia volens dominus
esse regis ac neminem permittens nisi per eum apud
regem invenire graciam. audienciam vel accessum
invenientes talis quod non tantum beneficiis premio vel
ipsa vita corporea dignus esset Cumque coram rege

demulcet et applausibus attestando regi annueret
defendendo. Tandem exigente iustitia ac
iustissima perurgente, damnatus ad mortem su-
spensus est in patibulo, non sine admiratione
et gaudio plurimorum. Exemplum manifestissimum
et autenticum legimus de Aman, de quo ipse rex
Assuerus sic loquitur: Aman filius Amadathi
animo et gente alienus a Persarum sanguine, et
pietatem nostram sua iniquitate commaculans,
peregrinus a nobis susceptus, et tantam in se ex-
pertus humanitatem ut pater noster vocaretur, et adoraretur
ab omnibus post regem secundus, in tantum arrogantie tu-
more sublatus est, ut regno nos privare
niteretur et spiritu, regnum Persarum transferret
ad Macedonas. Pro quo scelere ipse et omnis
cognatio eius pendet in patibulo, non nobis
sed deo reddente quod meruit. Hinc etiam
vbi que parte cum premisit digna sunt me-
moria, nulla oblivione delenda. Multa
multi inique bonitate principum et in ho-
nore que in eos collatus est abusi sunt
in superbia, et non solum subiectos regibus
nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam non
ferentes in eos a quo dedit moliuntur insidias,
nec contenti sunt gratias non agere de beneficiis
et humanitate, in se iura violant. Sed dei quo-
que cuncta cernentes se fugere posse sententiam
et in tanto vesanie prorumpunt ut medita-
ta sibi officia diligenter observant, et ita cuncta
agunt ut omni laude digni sint. Mendacio-
rum fraudulentis conantur subvertere, dum au-
res principum simplices et ex sua natura ali-
os extimantes talium fraude decipiunt. Que
res ut ex veteribus probatur historiis et ex
his que geruntur cotidie, quomodo malis quorun-
dam suggestionibus regum studia depravantur.
Hec et alia huiusmodi que individualiter contingunt principibus
acciderunt, regalis sollertia vigilanter atten-
dens et in memoria preterita reservans summo-
pere studeat caveat, ne in similia inconvenientia
et periculosa discrimina incidat. Quoquomodo
non est pretermittendum exemplum de quodam rege qui
iuste et recte regnum regeret. Per camera-
rios suos videntes barones et alii nobiles
se exponentes avaritia indignabantur quidam de
camerariis regis quamquam minus haberent.
Obtabat quod rex suis officiis haberet. Aliquando ex-
perientia docti sunt se principibus et militibus indi-
gere. Circumstantes quoque reges et principes
extra regnum, audito quod rex et regnum per tales
homines regeretur, et rex a suis baronibus ve a-
maretur, confederati invicem insurrexerunt in
eum eodem tempore, regnum undique invadentes.
Barones quoque regem ipsum exosum habentes adiuverunt.

Alii non occulte favebant hostibus, alii patenter
egerunt hostiliter contra ipsum in plures exsurgentes.
Alii ipsum neglexerunt et tradiderunt. Unde divisione multi-
plicata in regno, contentionibus et seditionibus concitatis, tur-
batum est regnum. Strages fecerunt hominum non pau-
corum.

Capitulum xii. De ministralibus

Ministrales non generaliter expedit esse fideles
et humiles et voluntarios ad servitia sua
fideliter exequenda, vite etiam bone et con-
versationis honeste. Quia scriptum est: secundum iu-
dicem populi sic et ministri eius. Studeat ergo rex vel
princeps, cum necesse sit quod eius omnes ministri eius
boni sint, et male agere metuant. Velit etiam bonos
habere ministros, sciens quod eorum bonitas in honorem
eius redundat, et malitia in ignominiam perveni-
ret. Super eos magistrum hospitii constituat, insolen-
tes coherceat, et unusquisque secundum merita retributione
digna fiat. Iste viros honorabiles letanter re-
cipiat, invitet ad convivium, et singulos secundum statum
eorum decentia et regali magnificentia studeat
honorare.

Capitulum xiii. De insatiabili ambitione dignitatum

Quamvis vitia multa nimis in curiis
principum solebant invenire que deberent
a probis extirpari, precipue tamen re-
gnant circa curiales et inter alios. Quorum primum
est insatiabilis ambitio dignitatum. 2m est inex-
plebilis cupiditas familiarium. 3m est ab hono-
ratis simulatio sanctitatis. 4m immoderatum a-
pro(?) ... 5m dolosa adinventio calumpniarum.
6m fraudulenta acceptio personarum. 7m venditio be-
neficiorum. 8m est mendosa adulatio. 9m est in-
vidiosa detractio. 10 est prodigiosa cumulatio
sermonum(?). 11m est infructuosa occupatio. 12m est
multimoda furti commissio.

Capitulum xiiii.

Primum igitur vitium invidens curiis est
insatiabilis ambitio dignitatum. In prin-
cipio se supplicant rectori ad aliqua
humilitatis officia, et sufficit eis quod pedem habeant
in curia. Nam non ingressum primum fuerint non
cessant cogitare et querentibus promoveri quod perveniant
ad maiora. In quibus non contenti adeptis hono-
ribus superiorem appetitum congerunt. Acquiruntur
mediatores, querunt intercessores, multiplicant
falsas amicitias simulant. ... tribu-
unt dona ad gradum altiorem perveniant. In hoc
aut ascensu nullus officiis, quia nullus est gradus qui
impleat appetitum. Est autem videre plures aucupes
potentis honoris avidos adherere potentibus, sed
rei publice negotiis ministeriis temptantes viam
qua se possint dilatare, vel adversus in altum tollere.
Et hoc vel expensarum vel nobilitatis vel
obsequiorum vel munerum vel importantes si-
mulationum vel fictarum dissimulationum allegan-
do se indignos esse ad officia dignitatum et ex hoc
humiles et dignos perpetuo reputentur. Et certe corpo-

UVA.BHSC

no cent assume di. s3 pong reppellendi quo de
phenduntur et ambitiosi sicut fuit de quodam
monacho qui ambitiose abbas ee data auda
principi magna summa pecunie. ut per ipsum in
naretur et per eum intruderetur. Cum ad papam ab
bandi vocaretur. ille modestiam et humilitatem simu
lans. ut audiui peteretur omnis ressugeret renu
saret honorem et se tante rei proclamaret indig-
plane inquit princeps indignus quia eam cum
impecunia emisti. sed per me non stat quo modo
pactio per me impleatur. iustitie me liberatum
ee. et iudicium redeas eo quod dignus est destitute
eme pfiratur. De ambitionis insaciabilitate
dicit btis ber9. O insinita semper ambitio. et in
saciabilis cupiditas in querendo ascendendo de gra
du in gradum. O ambitio ambientium crux.
quomodo omnes torques omnibus places. nil acerbius
cruciat nil anxius inquietat. nil apud miseros mor
tales. celebrius negotiis eius heu quod regnat
immoderatius euidentia facti clamat. erubescat
imprudentia. effrenata fidelium modernorum.
Cum gentiles antiqui. ne susciperet honores. et
refugerent. sicut de fabio maximo. qui pene inter
recusandis honoribus gessit. quam indegat in
merendis. de quodam alio refertur. qui tam
diu impii portas sustinuit quamdiu iudicatum
crispium bellum gerendum fuit. post quod obtenta
victoria. pax fuit reddita dimisit imperium
ne ultra quam unitas rei publice exigebat. dns
civium permaneret. Nota de ambitione adonie filii
dauid. qui regnare voluit regnante patre. Item
de absalon qui ambiens regnum presumptum da
uit conatus est expellere. de regia dignitate
et que excellentibus est patre volebat omnem ut
regnum pacifice collatum possideret. Item de
menses ambitione alexandri qui omnia reg
na mundi voluit subiugare nec sufficiebat.
ei dicam mirum. ut etiam dnaretur in mari.
Item de nabuc. qui totum mundo sibi voluit
subiugare. Capitulum xiiii. de inexplicabili cu
piditate facultatum.

Secundum vitium auaritie est. inex-
plebilis cupiditas facultatum multi-
rum uno solo modico fructu contibus
vel precio. recta consanguinitate. vel affinitate
sunt contenti. parum vel modicum sunt. vel
amplius. sed non cessant tendere ad altiora. ut plu
ra et maiora possit. adquirere terras domos et di
neas reddius et feuda. villas castra emere et
mensas pecuniarum copias. auri et argenti te
saureos. et vasorum diversorum genera congregare ac
capiunt et possideant vel promotoribus suis dat
pauca. ut in maioribus officiis collocentur ubi
incompatibiliter possint. ampliora committe. nec
plene in adeptis officiis permittant. Et iuste cla-
mantes contra eos fuerant obmittesse et cont
questiones que contra ipsos de eorum adeo
iniustam inplorant per iudicium iustificentur. In qu
te. et imple desservitur non sunt contenti obla
tis beneficiis nec stipendiis iam receptis unde
seneca ait. Omnis cupiditas ingrata. et nemo
eorum qui in re publica versantur quos vincat sed
a quibus vincatur aspicit. et non tam iocundum
est multos post se videre quam grave aliquem ante
se. Item vidisti inquit canem missum a domino pro
frustra panis. et carnis ore captante. quicquid
autem recipit. protinus integrum devorat. et semper
ad spem futuri inhiat. Idem evenit dno quic
quid spectante fortuna proiecit illud sine volup
tate dimittimus statim ad rapinam alterius erecti et at
tonti nunquam eum improbe spei quod dat
spei satis maiora cupimus quo maiora uenerit
multorum conatur. est auaritia in magnarum o
pum. congesta collocata et flamme insinite. alius
crescit ex lignorum maiorum incendio. Sic qua
to maior est in igne congeries lignorum tanto ve
hementior flamma consurgit. Sic est ex maiore
divitiarum volumine cupiditas ardentior inflammat
Isti sunt sanguisuge. pauperum assidue sicien
tes. sanguinem alienum canes impudentes
vivum parientes. saturitate numquam non pone
tes ydropisim patientes morbum quorum sitim
sedare difficile est. et impossibile quia quo plus pote
plus misiuntur. aq Isti sunt quasi colatoria
divitias quas ex hunt. ab alijs frequenter sed non
sponte dimiss insidentes et de excecandis adquisi
tionibus. in nihil sibi ponit per eam feculentiam te
nentes. quod eo accumulat per oppressione
pauperum dimissus redit in delicias et insignis in
iustitialibus. in tormentum Et ut maior sit ei. non e
dilinia vel facultas datur sibi ut quod ex uno
non tollit officio tollendum expoliando per ex alio
Iste etiam bruto non improprie comparatur. Sicut pro
prietatibus et aliarum reprimus quod locusta nascitur
bruchus. que bruchum vocari solent donec alas ha
beat. Deinde sumptis pennis alis. quam iam uo
litare incipit vocatur acelabus quo autem per
fecte volant locuste nomine nuncupantur bruchus
igitur utroque gravior attelabo videlicet et locusta. quo
cumque venit vel venerit inedit quod alas non habet
ibi permanet donec fruges omnes quas invenit
omnino consumat atelabus et locusta diu vola
do diuersa loca circuit diuersa insuit non inneta
inisialibus / curiarum competit hec figura na
domino frequenter efficiuntur bruchus atelabus et
locusta. bruchus ideo quia non expoliaverit pauper
non recedit ab eo donec ab eo tota eius consis
tunt facultate locusta et atelabus qui non rent
in locis plurimis. Unde scriptum est residuum eru
ce comedit bruchus et residuum bruchi comedit

UVA.BHSC

locusta. Tantam videmus hodie in latitudinem
curialium. sicut apparet in estate copia locusta-
rum. Et quia forte locusta. regis non licet i. prin-
cipis violentia vel tirannide istorum non prohibet.
id est dicitur v. mittat per terminos suos et non solum
eruptionem et introductionem semina vel germina sed etiam
gesserunt arbores fructuosas. Capitulum xv. de
abhominabili simulatione pietatis.

Tercium vicium curialium subdola simulatione
pietatis. et hoc est abhominationis et idoli
quod contaminat locum sanctum et non de-
cet magnatorum. Qui enim non confidunt se di-
gnitates posse consequi per viam sermonem pie-
tate simulat et dissimulat ypocrita est quod
est et quod non est astutus et gerit sub pectore vulpem
nam si faciem creditur petro sanctior et paulo per-
fectior reputatur. Mortificat carnem in vigiliis
ieiunat assidue. obsecrat in prelatis arguit sin-
gulos de moribus corrigendis. Sollicitat princi-
pes et potentes curie. testimonium sibi ad omnes
conscientie sue vite detrahit aliene. Lucifer sponsus et
collega. Dixit sic solium suum exaltatum in terram super
astra celi sic stupendus. In celum conscendam super
astra celi exaltabo solium meum. Tales dicunt orbi(?)
tamquam clariores timeretur. alios despiciunt
arguunt etiam et prelatos quod in temporalibus occupan-
tur et spiritualia negligunt ac fere omnes iudicant
per elationem. Indignos dicunt autem tales episcopos cum
episcopus predicare debet hortarique pigros. docere
iustos. corripere negligentes. arguere in-
solentes. fovere pauperes personas miserabiles
deffensare. ab iniuriis et oppressionibus impiorum
Alius autem dicit sic. Si essem prepositus vel ballivus
exercere iusticiam iura regalia custodire aug-
mentare rem publicam restaurare destructa.
recuperare deperdita. leges et consuetudines fa-
cerem conservari. O proth dolor. leges depereunt
consuetudines non servantur iustitia non exercetur
prevalet impius. adversus iustum perversa agitur dicitur
iudicium perversum. plus opprimuntur pauperes ditan-
tur. O utinam daret aliquis potestatem istam. sub
manu mea ut impios exterminare de terra.
quis constituat me iudicem ut recta iudicem con-
silia verba. profecit singulis secundum exigentiam officiorum
que appetit. Transfigurat se angelus satane
in angelum lucis. dum sanctitatem simulat et
fervorem zeli ostendat. Vultu demisso summisso
demissa voce tranquillo incessu. composito
gestu. ut facilius exaltetur que in loco non suo
sanctum se decenisse videtur. Talis non honorem quem
ambiciat. vel propria machinatione vel aliorum
procuratione adeptus fuerit. qualis intus fuit
exterius innotescit. non enim cum mutat honores
adquisita sed monstrat. Non est dignitatibus im-
putandum quod talis in eos appareat. quibus

antea videbatur. sed prius latens. in gradus probat. Verum
non numquam quibusdam et voluntate propria depra-
vatur. quanto magis qui in malo est non in melius effi-
ciuntur si iustis meis desistunt quanto magis mali
non proficiunt. Capitulum xvi de immoderata accep-
tione per munera.

Quartam viam hunc dans maiorem est im-
proba et inmoderata. donorum acceptio
hoc vitio diebus istis corrupte sunt
curie. adeo ut nil posset per hominem. minimus agere
sine muneribus propter quod pervertitur iustitia et iudicia per-
vertuntur. Unde Seneca non prohibet. huius
acceptiones munerum dicens. Non accipies
personam nec munera quia munera excecant pru-
dentes. et mutant verba iustorum. isti sunt mali-
gnatores. qui talibus muneribus excecant oculos
iudicum. Exemplum. advocatus quidam causam cuiusdam
pauperis assumens in iudicio deffendendam.
contra quendam militem illum iniuste vexantem.
excogitavit et scripsit rationes pro causa pau-
peris. que sibi valide videbantur videns autem
miles iniustam causam suam et debilem advoca-
tum in periculo confusionis. secreto rogavit pre-
dictum advocatum quod pro se stare vellet. quod
cum facinus abhorrente et oblata a milite pe-
cunia renuente. miles cyphum argenteum cla-
demisit in eius cameram illo penitus ignorante
quem inventum aspiciens. eiusque preciositate pul-
critudine allectus in magna fuit alacritate.
altercatione utrum retineret vel remitteret illum cyphum
interim tamen diligenter inquirens an aliquas
rationes pro causa militis inveniret plures
leges et rationes pro milite quam prius pro paupere
invenisse que etiam efficaces valde et quasi
irrefragabiles videbantur. Quo viso iudices
rediens ad cor suum et advertens se cupiditate
temptatum atque misere esse subversum iudicium recte
donum et dantem execrans. donum cum festina-
tione remisit. Non est dispendium est de suf-
fragio ipsius que muneribus pascitur. alimentum
vinbriantibus(?) munusculo sunt. et nisi fuerit
frequentata marcescunt. Hoc vicium maius habun-
dat in curiis. Nam sine muneribus vix homo potest
intrare. vix cum aliquo loqui vel accessum.
aut audientiam obtinere. Improbitas curialium
corpore innotuit ut de consilii testimonio de
odore corruptionis. de sinuositate et de torrente
eloquentie ut pro intelligente quis frustra
confidit multi curialium sunt canes quia. nisi
obiecto mansuescunt. aures eius sunt in ostio
domus. et ascendit quod indicat munera quibus in-
sis mansuescunt nec potest promissio aures mul-
cere. nisi viderit donum prius orpheus leo-
nes et tigrides lenisse. cytara suo sono. sed a-
pud curiales mobiles efficiunt nisi plumbea corda
eorum malleo aureo vel argenteo emolliere

Vora dicitur esse quidam serpens. multa habens capita
cuius uno si uno abscinditur. quo abscisso alia tres
eius succedunt. Johannes. Sic est de curialibus quo
rum uni satisfactum est. vnius voracitas est aliqua
tenus saciata. vel mitigata. tunc alij atque peiores
tales subueniunt justiciam. corrumpunt judicia.
Et euacuare pietate impossibile est. eorum furorem pes
tiua et sequi penitentiam. Unde in libro regum dicitur
de filiis samuelis declinauerunt post auari
am. acceperunt munera. et judicium peruerterunt
hec qui amarum dicit quam curia. que debet esse et solet
esse refugium pauperum et refugium afflictorum. locus
judicij libere justicie. nunc fit pauperum spoliatio.
afflictorum despectio. subuersio judicij. locus iniu
rie. et omnium bonorum desolatio. Unde dominus conque
ritur per prophetam quomodo facta est meretrix
ciuitas fidelis plena judicijs. justicia habitabit
in ea. nunc autem homicide. Sequitur tertium. in
fideles sunt socii furum. Omnes diligunt munera sequuntur
retribuciones. pupillo non judicant et causa vi
due. non ingreditur ad eos. id est veritas meretrix
quia venalis exponitur. venditur enim mea
justicia et audiam tempus id est tarda. vel festina ex
pedicio. locus vero ingressus ad locum patronum in
testimonium. consilium fauor et silencium. Sequitur
principes tui infideles. Nec mirum non enim
potest fidelis esse. domino temporali qui infidelis
est domino creatori. nec solum sunt infideles subditi. sed
etiam domino suo. quia nec fideliter diligunt nec fi
deliter consulunt. nec fideliter eius bona vel iura cus
todiunt. Nam ut modicum lucrum adquirant.
sibi vel alicui eorum. vel alij sibi dant munera
in multo non dampnificant dominum non verentur
Sequitur socii furum. Nam senescallos et balli
uos. prepositos judices collectores et alios
huius status. et promittunt recipientes et rapto
res. cosque tales instruunt procurent. fouent eos
in furtis. et deffenderunt ut sono eorum participent
pent. Exemplum. cuiusdam regis collateralis quidam
quorum fidelitatem seculo toto et regimen commisit
et de vltro statum prouexit ultra modum et
cuncta personarum insatiabili cupiditate retra
hentium ponere nescientes moribus officiis con
tinebant. complures suos etiam infames fu
res vsurarios et raptores. Omnes isti tam
maiores quam minores. quam mediocres et ma
iores illis. a populo penuas extorquentes.
mutuo se fouebant minores mediocribus
mediocres maioribus et maiores illis col
lateralibus regis dabant munera et hec erat
cathena diaboli. qua sibi inuicem erant col
ligati. Unde signo quod eorum aliquis clamor i
ponunt. alij protinus ipsum deffendebant
ne facta cius mala detegi. contingisset. et per ce
tera prorsus iniquitas. appareret. ac per hunc
modum innumerabilia fiebat et populus qui non
audebat. vel si vellet qui. non audiebantur
repellebantur confundebantur ita corporum
quam rerum periculo imminebat vel minerebat
Cum rex ad clamorem et importunam instanciam
plurimorum. viros bonos et in fidelitate pro
batos inquisitores misisset. in partem aliquam regi
sui. et super facto ballium prepositorum et aliorum offi
cialium regis inquireret multa et facinora ne
phanda. reperierunt in eis. propter que suspensionis et
mortis. judicium erat eis. ceperunt minores ac
cusare mediocres. et illi superiores adeo et isti
ad illos collaterales regis peruenit. hec no
ticia quod in hiis erant consentientes vel auctores. Quo
audito collaterales. procurauerunt apud regem
inquisitores ab huiusmodi inquisicione desis
tere. et a justicie execucione cessare. Quam ob rem
malefactores nocentissimis pristinis seruito
res efferuent. Deteriora prioribus. committentes in
desolacionem populi et destructionem terre in prejudi
cium exquirens sic facile de inquestis co
ram. vos vel aliquis ipsorum tangentibus nec
illas recepisset vel regi delata erant sopie
bant omnia ut nec execucio justicie. nec vbi
inde fieret. ac si nil penitus inde fuisset. Qua
propter illi quicquid volebant in diuersis modis per
ribus faciebant. Hec omnia virtute munerum
que illi largiter prestabant dicat. quod si unquam eorum
quare non rapere sentire aut furari non quarter
vel quarter mille libras vel hic ero quamquam decem
magnis in eis mille. in singulis et melior de
tota terra. et totum residuum in remanebit in
pace. Ad imperitatis augmentum accipiunt
munera a pauperibus afflictis. et sic inste vexatores
vendentes justiciam nec tamen justiciam facientes
Unde aut Gregorius. Ingratum vero impudens est quod a
predantes. aut afflictis. sibi propitio. munera
videantur. O quam dolosum et lamentabile quod hodie
ministri accipiant munera nec magnum gentiles
curtisani fecerunt. sic narratur quod micas mis
sus a populo romano cum donis ingentibus ad con
firmandam pacem. Neque ne mutet eius domus
aspicientur munibus quo cum munera defferebat
omnes clauserunt hostia. ne eum muneribus mita
ret. Ita narratur de quibusdam qui munera re
cipiunt ne poneret maculam in gloria sua ju
dicabat enim indignum quod accipiendo munere
perderet aut minueret sue virtutis honore
Hic iam accipiunt munera. ab infantibus et pe
ssimis hominibus quod dedignati sunt facere gen
tiles sic scitur de gayo julio qui missam
sibi pecuniam a fabiano presbitero non accepit
obiurgantibus eum amicis qui ad missam ve
bant omnibus non ad mittere. quod repu

UVA.BHSC

diasset ait Ego ab illo accipiam nummū de eius
manu nec poculū pro prīnāda accipe qui direct
nō erit ille infamis. Item maioris summe pe
cunia. sibi missam ab alio noluit accipere.
quia eius dem infamie erat. capit. xviij. de
dolosa adinuencione calumpniarum.:-

Quintum vicium hominis iniquis et
dolosa machinacio ad calumpniandum
vel alloquendum populum. iniquas leges
contra iusticiam statuendo. vel faciendo. vel
per meas iudicando. per uersas consuetudines
allegando. Insolitas vias calumpniandi. ad
inueniendo. vnde de talibus dicit dominus per pro
phetam vt opprimerent pauperes in iudicio.
Et de quolibet tali verificatur illud ps. Sedet in
insidijs cum diuitibus in occultis etc. hec aut
precipue contingit quando princeps est cupidus
et minus iustus. Tunc enim cupidi et raptores
officiales hunc et audacia. accipiunt talia fin di
gunt sicut ait sapiens. quia secundum iudicem populi sic
ministri eius. Et iterum princeps autem. qui libenter
audit. verba mendacij. omnes ministros habet im
pios. Et vt domino suo placeat. et vt ptc luc.
tales accipiat ad incrementum ad inueniunt vias
nouas populum spoliandi. Et quanto plures et adin
uenit subtiliores ille prudencior et fidelior
reputatur. Et vt tales retineantur. tota sua
ingenia et studium suum applicare conantur. Refe
riturque simplicius. suggesserunt eius ministri. et collaterales
tales ut ait apostolus suo. accipere pecunias primo
quidem sub nomine muneris. deinde sub nomine sub
uencionis. et primo in minori quantitate
exigendo postmodum maiorem et hoc totiens
replicando. populus est desolabiliter grauatus
et inductus ad intollerabilem paupertatem tantum
aut similabantur. tam raptores quam istarum ex
actionum consultores quod rex cum omnibus his
extorsionibus. semper erat indigens. et semper
erat pauperior alijs autem augebantur diuicias vltra
modum Isti studebant per modos varios pecu
nias extorquere Tandem. rex considerans sic eam
a principio. regnum suum inestimabiliter spoliatum
eo quoque non inuito. suis et subditis et odi
osum. suos spoliatores illos fecit spoliari bo
nis omnibus. Et quia bona illa non poterant dap
nificatis omnibus. pro satisfaccione condigna suffi
cere. fecit eos vxores eorum et filios. vendi
tos in seruitutem ignominiosam omnes et cum dolore
vitam finiri. Isti sunt similes lupis. deuorantibus
bus oues. et accipitribus de pellicanibus columbis
Quid facit ouis in medio luporum et quid
columba in medio accipitrum Dicit aristotiles
quod lupi non nocent venatoribus quando dant eis
aliquid. et quando non dant eis aliquid irruunt
et dissipant retia cum extenduntur ad captandum
Sic tales in se complacentes muneribus nocent

tamen et nec personalibus primo sunt lupis crude
liores Quia legitur de lupis quod aliquando infan
tes bestijs obiectos nutriuerunt sicut fuit de romu
lo quem nutriuit lupa. sicut dicitur in historijs roma
norum. Item lupus si prius videat hominem qui
eripit ei vocem. sicut ait ambrosius. Sic tales si prius
videant hominem insponemantur iuuenibus
eripiunt ei vocem ne loqui possit in iudicio. Et
lupi quanto plures filios habent. vel filias tan
to sunt rapaciores. Item eciam similes sunt casto
reo vel castori de quo dicitur quod cum inuaserit hominem
insponemantur non prius relaxat dentes. quousque
ossa resonant fracta sub dentibus. Sic et isti non
cessant. donec ossa pauperum confringantur
Sicut ait dominus per propheta de populo expoliaue
runt. et ossa confringentes et conciderunt. hij
sunt eciam crudeliores leonibus. de quibus ait ysidorus
quod tam diu non habet memoriam venandi. quamdiu
venter eorum plenus est humano sanguine. vnde
cum saturitate succedit diluuio donec memo
renouauit esuries Isti autem repleti spolijs
pauperum non cessant illos spoliare. Item si
sunt crudeliores leonibus esurientibus Clemencia
nec multa sit mediocra. in leonibus sicut dicit
solinus Prostratis ed hominibus parcunt in viros
potius quam in feminas seuiunt. Infantes non nisi
in magna fame non perimunt Predicti autem nulli par
cunt. sed quod peius est personas miserabiles in
uadunt Item sicut dicit aristoteles Non est modus ambo
eius de speciei. quod vna comedat aliam sed isti cum
sint homines deuorant alios homines. et quod crudelius est nec pauperum inedia. nec pupillorum
innocencia. nec viduarum mesticia mouet
eos ad pietatem. sed tales simplicibus impotentibus
insidiantur et calumpnias. quod sub celo gemitur
et lacrimas in moerendo vel neminem consolatorem
ponunt. ysopus moraliter parabola que potest in
proposito adaptari. Canis traxit ouem ad iu
dicium imponens ei quod ipsa comederet panem eius
ipsa autem negante adduxit in testimonium miluum
vulturem et lupum qui producti testificati sunt quod
ipsa promisit et comedat et promiserat. red
dicta compellitur ergo a iudice. reddere tum pa
nem. cum autem non haberet vnde redderet compulsa
est tondere vellus suum instante frigore yemali. quo
facto illa nudata vellere suo. multa sustinu
it incommoda yemalis algoris. et quia pre
frigore non potuit ire ad pascua. debilitate fa
me algore vel langore pressa. tandem fame
perit. et dolore. Sic isti false calumpnias im
ponentes pauperibus. et simplicibus trahunt
eos ad iudicium producunt testes falsos sepe
sibi crudeliores. Iudex non facit eis et in
pie sentencias contra eos. et cum non habeant vnde
satisfaciant eciam victum suo. vesta vendere
coguntur et sic in desolacionem viuentes.
fame et inedia moriuntur. Item lupum videm

ente ad fontem ut biberet similiter venit agnus ad aquam
ad bibendum. Cum autem biberet in inferiori parte ri-
vuli. dixit ei lupus. Quare turbas mihi aquam.
Videns agniculus cum timore. Domine non turbo vobis
aquam. quia aqua de inferiori parte non venit
ad nos. et ecce coram vobis clara est non turbata.
Dixit ei lupus in ira. sic fecit pater tuus qui
fuit mihi contrarius et multa mala fecit mihi.
tu sis eius imitator patrum criminis. pro patrio
et tuo crimine morieris. Et sic agniculum devora-
vit. Sic isti falso pretextu nonnullos simplices
expoliant. imponunt et devorant eos sine
iniuria. ¶ Item aliud exemplum leo volens ire ad ve-
nandum. duxit secum ovem capram et ursum cap-
to autem cervo dixit sociis non debemus con-
dividere predam nam ego primam partem habere
debeo quia mihi debetur nomine honoris. secundam quia
vobis sum fortior. tertiam quia multum plus labora-
vi. quartam quia nisi habuero non habebitis pacem. Sic
si simplices habent aliquid commune per adin-
ventas occasiones varias. a potentioribus
spoliantur. Unde hortatur sapiens pauperes
ne cum divitibus proprietatem habeant dicens Ditio-
ri te ne socius fueris. Quid communicabit cacabus ad ollam
quando enim se colliserint confringetur. sic communicabit
lupus agno. aliquando sic peccator homini iusto quae
communio sancto homini ad canem aut quae bona divitis ad
pauperem. Venatio leonis onager in heremo
sic pascua divitum pauperes. quod ab officialibus
curiarum pauperes opprimuntur. quod ab hoc verbo
officio quod est noceo non ab hoc nomine officium
officii. videntur officiales vocabulum mutua-
sse. nam hoc genus depredat pauperes insidi-
atur simplicibus fovet impios opprimit. immo
comites luxuriantur in lacrimis egenorum. et pau-
perum in miseria. Et quod deterius est etiam sic afflicti
non audent sic affligentium eos maliciam aperire
¶ Et si quis fecit denunciatoria prioribus sustinebit
et si tamen sua in conspectu officialium proposue-
rit. Item pauper [illegible] aulica movetur graviter.
o quam sepe simplex violentus iusto impius iu-
sto curialis sustinet Ita iudices infideles
maleficos. cohibet quis sicut vulgariter dici so-
let. Et operibus lupi congratulatur corvus
sic sepius et principes tam infideles socii
furum omnes diligunt munera sequuntur retribu-
tiones. quia cum furibus participantes currunt
[illegible] adhinnientes iniquitates sunt ut lupi.
qualemcumque recipiat sermonem qui in [illegible]
fuit pauperi. quomodo [illegible] iustitie flevit qui
decrevit subvenire. Si quis audeat contra
[illegible] herodianis convenitur reddere rationem quod
reus fuit lese maiestatis. Solertius autem atten-
dendum est quod infideles principum tam habent [illegible]

initatis consensu ut videatur procul dubio. corpus
unum sed unanimo illius de quo legimus corpus be-
hemot quasi scuta fusilia. et compactum squamis. et
[illegible] se se prementibus Nam si dixerit filius sathane. quod
pauperem innocentem hunc invenimus subverte-
re temptantem. et prohibentem tributa dari cesari. Iuge
[illegible] aliquis istum. innovans leges evacuantem
et consuetudines vetustissimas condempnantem in-
valescit officialium strepitus. et boatus clamantium
huius rei testes sumus. Si igitur [illegible] purgatur in
noticiam voluit pauper pro iustitia quicquam astru-
ere dicens ne derideat etiam offenderet. hoc fe-
cisset quia deo. et ecce magis debemus obedire quam
hominibus. sed protinus proruerit quod est odiosum frequen-
ter maioris intonabunt et dicent. quid adhuc
desideramus testes. ecce nos ipsi blasfemiam audi-
vimus. qui talia profert aut affert reus est mortis dic-
unt quo ministri conveniunt et assistunt adversus
dominum et adversus christum eius aut si patronum in-
venit propinquum aut iudicem ipsum qui semper
iustitiam condescendit [illegible] pauperis. Vociferabi-
tur Si hunc dimittis non es amicus cesaris.
Et sic frequenter christus crucifigitur. Ubi barrabas
dimittitur. Vix est excepto principe. qui tantis
malis valeat obviare quod quidam [illegible]
hodie simplex innocens quod similiter intendit
quod [illegible] consensit quod [illegible] coronæ ra-
tione. quod publice [illegible] tributa non sol-
vit. quod [illegible] infideles honorifice non suscepe-
rit. qui tamen non habet unde sibi et familie
provideat Nec enim dicitur si [illegible] fi-
deliter se excuset quia sic alibi legitur quod quis
quod sua innocentia [illegible]. In [illegible] tamen [illegible]
[illegible] verba pauperum dominus hodie verba venti. Et
istud evenit. quod contingit avibus de plumatibus.
[illegible]. quia cum [illegible] congregantur a-
ves. aucupes insidiantes eis multas aves ca-
piunt in illo. Ita quod illi iniuste spoliantur pau-
periores illi iniuste a potentioribus spoliantur sicut
postquam multos pisces devoraverit [illegible] post mo-
dum devoratur unde dominus per prophetam Ve qui
predaris nonne et ipse predaberis. tales non cogi-
tant quod durum iudicium habebunt quod secundum iudi-
cem. quia sic immisericordes fuerunt. sic iudi-
cium sine misericordia fiet illis. quia bona pauperibus
abstulerunt quasi tot accusatores habebunt
quot lacrime pauperum quot suspiria vidua-
rum. quasi tot advocati erunt contra eum
eos unde dominus per prophetam Ve qui congre-
gat avaritiam malam domui sue. quia lapis
de pariete clamabit Narrat petrus damiani
de quodam egrotante ad mortem qui clamare ce-
pit vehementer et lacrimabiliter eiulare quod per
sex denarios quos abstulerat paupercule mu-
lieri verberabatur et rapuisse de manibus sanctorum
andree et georgii dicebat etiam quod quot passus
illa fecit post eum ut eum reciperet tot ictus per

UVA.BHSC

tulit a se. Debent homines quoque cavere ab iniuriis
et pauperibus inferendis calumpniis et principes a se
a consortio et a consilio tales abicere, ne tanquam
participes vel principales auctores eorum et suppli-
ciis involvantur. Capitulum xviii. De sexto vitio scilicet de
acceptione personarum.

Sextum vicium habundans in viciis curiis
est acceptio personarum. Est autem accep-
tio persone, quando honoratur persona
propter aliquid quod iam faciat ad rationem honoris, nec
ipsam nec ipsam faciat dignam honore exhibito.
Hoc vicium frequens est in curiis. Ubi divites et
mali criminosi usurarii raptores aliique huiusmodi
propter divicias honorantur. Pauperes autem eliguntur (?)
negliguntur, expelluntur, affliguntur opprobriis
et iniuriis verberibus fatigantur. Ut autem glosa. Superbia
in eis retunditur qui in hominibus non naturam sed
ad ymaginem dei factam pre se ... sed divicias honorant.
Solent autem curiales personas accipere in bene-
ficiis conferendis, in honoribus exhibendis,
nec non in iudiciis proferendis. In beneficiis
conferendis quidem quia non pauperibus iustis
et dignis sed divitibus consanguineis nepotibus
qui omnia honores ecclesiastica seu etiam temporales
contemptis melioribus sanctioribus prudentioribus
fidelioribus ecclesie vel rei publice utilio-
ribus conferuntur indignis, id est fatuis parum
utilibus, minus fidelibus et iniustis. Videas quibus
et qualibus hodie officia conferuntur et committun-
tur in curiis principum, et in promotionibus iudi-
ciarie potestatis. Iam non queritur ut dis-
pensatores ut fidelis quis inveniatur sed ut fi-
lius nepos consanguineus vel affinis promove-
atur vel talis qui promoventi subiciatur, ut
servus aut munera mittat, aut mercemarius
ut potest pannos et equos preciosos gemmas
pecunias. Unicorum exquisitorum multa dolia
vasa aurea et argentea. Et eius modi aut qui eius
agat negotia, ut promotor vel emendo pro
eo domos et predia augendo patrimonia vel
incompabilia matrimonia procurando. In iudi-
ciis similiter fit acceptio personarum quando amore
vel odio, precio vel prece, sustinetur impius contra
iustum dives contra pauperem et potentes contra
personam miserabilem et impotentem. Unde sunt non
nulli qui ratione amoris inordinati, id est carnalis attinentie
familiaritatis aut simonie aut ingentium donorum
que iam receperunt vel iam se recepturos for-
sitan non diffidunt, sustinent in iudicio contra deum et
iustitiam causas dampnabiles fovendo fures
raptores mulierum et reum virginum oppressores
ac homicidas omnes talesque ipsi rectores insti-
tuunt, manutenent, mortiferis etiam condempna-
tos de criminibus et iniuriis. Hec autem cedunt in
dampnum et confusionem principis, subversi-
one iustitie, pernitiem civitatis, destructionem
regni, et scandalum plurimorum. Propter quod dicit

dicit sapiens: accipere personam in iudicio non est bonum
sed magnum malum, ex quo multa mala sequuntur videlicet
promotio pessimorum, dejectio iustorum, innocentium
dampnatio et liberatio dampnandorum, pupillorum
exheredatio et desolatio miserorum. Capitulum xix. De
venditione officiorum.

Septimum vicium curialium est venditio offi-
ciorum. Omnia in curiis venalia. Exponun-
tur loca, tempus, accessus, audientia, iustitia,
consilium, patrocinium, verbum, silentium, et etiam boni
vultus. Nam preces porrigende sunt, si causa exami-
nanda. Si petendum consilium, si verbum propone-
ndum, si sententia proferenda, si executionem debite de-
mandanda. Si accessus ad principem est vendendus in
muneribus interponit moribus preces suas. Cum cau-
sa pauperis agitur, si non sibi per munera consi-
liarius curialis, mandat in latrones nam verborum
distorquent suas intorquent ad singulas pro-
lationes tendiculas ponuntur, apices singuli
instanda. Queruntur diffugia, inveniuntur ampla
dilationum tempora prestituuntur. Si iustitia pauper-
i incedentem est, ut contradici non possit, longa ex-
pectatione torquentur, saltem ut quod negari
non potest, minime differatur. In hoc autem quidam
pessimum videntur. Quia libenter non expandunt fo-
vent causas simplicium et patrocinantur affectus quo
usque fuerit eorum loculus vacuatus. Nam quomodo
causa procedat, hoc agitur ut semper loculi imple-
antur licet non possit avaricia satiari. Quod
autem in nullis contractibus invenitur solus ille
vendit iustitiam qui non habet. Et quod non minus
etiam mirandum eaque non sunt in rerum natura ven-
dunt. Dum apud eos constat esse venale silentium.
Et non debitum rei requirunt dampnum similiter
ut silere(?) faucibus aureis vel argenteis alli-
gatur. Et in quo minus aguntur [illegible]. Sicut
in illis ora iactentur Demostenes non aristo-
demo inventore fabularum interrogasset qua-
ntum mercedis ab imperatore accepisset et respondi-
sset talentum at ego ait Demostenes plus accepi
ut tacerem. Talia flagitia redundat in princi-
pes, ut iusto de beatis computatur. Tu hec fieri
vel possis foveat, in talibus vel saltem non puniendo
dissimulat. Utrisque sequidem ex officii necessita-
te competit ut iustitie moribus preant inter eorum
que facienda sunt pro comparet. Ita quod id
iustum est pro nullo temporali lucro, licet fieri
non oporteat quod vero iustum est mercedis non indiget
inficientem(?) non possit fieri debeat et iniquum sit
venale fieri quod debetur. Item precipue ven-
duntque huiusmodi officia, ubi multi aut plures sunt redditus
magna et incompabili pecunie quantitate ven-
duntur et sub pretextu fidelitatis ad principem
et maiores fideliores reputatis illis qui plus offerunt
hec committuntur. Unde ut plurimum hominibus nephan-
dis et infamibus usurariis videlicet et raptoribus
qui nec deum timent nec homines reverentur. Qui
inde usuras suas vel alia volunt debita cre-
ditoribus extorquere viduas opprimere et de his

UVA.BHSC

quos oderunt ulcione expetunt. huiusmodi officia committuntur. Unde qui in peiores sunt moribus proposito presidere non statuitur. Cum autem tales magnas expensas faciant eos quos refunderes sibi multiplicent. larga dona ministris suis et fautoribus mittant. ex pauperibus ditiores. Constat hoc esse non posse nisi de rapina et extorsionibus et emendis iniustis. Capitulum xx. De mendosa adulatione

Ottauum vitium habundans in curiis est blanda et mendosa adulatio. Nam ambiciosi et cupidi superioribus adulantur ut ab eis officia et dignitates et honores assequantur. blandiuntur etiam ab aliis ut eis faveant foveant eos promoveant et commendent. Isti propter varios modos suos multiformitate sua et fallacia. chamaleonti similes esse videntur. Est enim chamaleonta animal colore varietate confusum. et corpus eius colore sibi opposito facillima conversatione mutatur. Est autem naturaliter immansuetum et quamvis infirmatur simulat se esse mansuetum. Per que congrue designantur illi. qui in domibus regiis sunt et mollibus vestiuntur qui diversis voluntatibus omnium se conformant et facillime mutant ut sic diversos et varios videntur alludere colores. detrahentibus detrahunt. cum adulatoribus adulantur. et eum quem prius detrahendo vituperando depresserunt, si afficerit laudans et ipsi collaudant. Nonnulli quidem multa sunt potentes perditi omnibus blandiuntur et immoderata insistunt adulatione. sed si potentes eos hec contingit quam affectant crudelitatem latentem in eorum cordibus opportunitate opportunitate nacta continue manifestant. Quia nonnumquam habet venenum serpens in yeme quam habet in estate. sed in frigore latet venenum. quod in calore patet estatis. Hec est etiam calliditas pollipodis fraudulenti qui cum aliquod saxum prope rectis crinibus amplexatur illius assumit colorem multique pisces illuc imprudenter elapsi velut ad saxum simpliciter se trahentes facile sunt captionem. protinus exhibentes. Tales sunt qui potentibus obsequentes assidue more varietatis imitantur ne in uno proposito perdurantes. alios atque alios se demonstrant pudicitiam cum castis cum libidinosis luxuriam exercentes et omnino qualis quisque fuerit ita propositos aptat mores. Nolendum enim est pluribus in curiis principum. genus hoc hominum palpatorum venditorum olei impinguantium capita peccatorum dum auribus delectatur corruptum adulationis instillat eisque qui blandientis linguae decipiunt qui rejecto testimonio veritatis falsitate arreptae. Isti mortiferum propinant sub melle venenum Quia sicut ait quidam sapiens venena non dantur nisi melle circumlita. milleque sunt occultiores insidie. quam que latent insulatione ostium. aut aliquo nectis ... ominibus nomine sillabarum principum se veneno aspidum insanabile. sine educentur pusillorum corda. ut verba quia sunt in separationem quibus reddenda est istorum vano. sic recondunt claudicano. Unde scriptum est verba sapientum quasi stimuli. et quasi clavi in altum defixi. Tales sub dominorum prelatorumque principibus pulvillos ponunt ubi decepti mollibus verbis. suaviter pro tempore requiescunt. Secundum quod pede vel quia sinunt in pulvinaria. sub omni cubito manus et faciunt cervicalia sub omni capite. ad capiendas animas. Sic enim ait beatus Gregorius. Quisquis male agentibus adulatur pulvillum sub cubito vel sub capite iacentis ponit. ut qui corripi ex culpa debuerat in ea fultus laudibus. molliter requiescat. Principes etiam pietes edificant quos adulatores linunt Quia ipsi illi parietes faciunt. isti ex oris trulla lingue adulatorie quasi lutum reddunt. Utinam attenderent reges et principes. consilium Salomonis a se eiecit aut vulnera diligentis quam fraudulenta oscula odientis. Quis enim debeat aut velit passim amico. unde Terentius Ita et obsequium parit veritas. non hoc facit ut agit libertate loquendi. sic gignit veritas. Nam modico verborum suorum amor ignescit et loquitur et nullos magis inuehimur quos magis diligimus conprobatur a amicorum pretere vitiis. adulatio non dilectio nec tam amicitia quam amentia sapit non arguere quos amamus adulatores autem eo amplius caveant sub quo amantis specie nomine non desistit dominum lumine oculi interioris obtundat. Sed ut ait Cicero nunquam aures clausisset vitam. ut verum audire non possent. eius salus desperanda. Adulatores omnia proferunt ad alienae libitum voluntatis. parum ad solida veritate Et de hoc ait quidam sapiens Adulator est inimicus omnis veritatis. qui clavum figit in oculis illius cum quo confert eoque magis cavendus est quo sub amantis specie nocere cupit. Comites enim habet. odio perniciosa et nota medecina expeccatione vel expectatione proximi. contemptu totius honestatis. Sed certa adulatio filius est amicitie aptis auribus accipitur. et leniter in precordia ... descendit. et ipso gressu quo ledit venit ad me pro amico blandus inimicus et luna in sub ... tu specie fugit. Adulatores cauta sit quam tam triste tibi laudari a turpibus quam ut laudaris ob turpia. Difficillimum est adulatorum assertiones. repellere quorum sermones animum quadam voluptate resoluunt Nullius per adulationem amicitia meanis nec ad tua promerenda hunc aditum pandas non acerba si blanda timebis et iniusto sunt timendi. quasi se ductores et pessimi proditores Sunt enim

UVA.BHSC

sic scorpiones facie blandientes cauda pungentes. Unde dominus ait Ezech. ii: Cum scorpionibus habitas. ¶ Sunt etiam sicut apis que mel in ore gerit, et me retro pungere querit, eius amicitia ut nolo in sociam. ¶ Item sunt sacerdotes infernales. Dicit enim Placentinus: et sicut incipientes qui vespas mortuorum que in capite [illegible] infra sepeliunt, sic impenitentes. Sepulcrum patens est guttur eorum. Gregorius: mortui mortuos sepeliunt, id est peccatores peccatores premunt favoribus. Item sunt mitres satane, quia mittunt homines in penitentes. Gregorius: adulatores lactant illos quos laudant quasi primo laudis. Unde hortatur sapiens tales mittere, dicens: Fili, si te lactaverint peccatores, non adquiescas eis. Item quia adulatores sunt hostes et stelle diaboli. ¶ Item sunt principes diaboli, mortis propinatores. Dicit enim Alexander Nequam: Adulatio est venenum melle litum. Aut venenatum unde Ieronimus: adulatorum assentationes et nova blandimenta fallacie velut quasdam pestes fuge. ¶ Tales habundant in curiis et libentius audiuntur quam predicatores evangelice veritatis, quia veritas parit odium. Et omnis qui male agit odit lucem, ait Salvator. Et apostolus dicit: Erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus, et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur. Item Seneca ait: Si invenimus qui bonos viros nos dicant, qui prudentes, qui sanctos, adquiescimus. Nec sumus modica laude contenti. Quicquid adulatio in nos sine pudore congessit quasi debitum pretendimus. Optimos esse atque sanctissimos affirmantibus assentimus, cum sciamus illos sepe multa mentiri. Adeo quoque indulgemus nobis et laudari volumus in id cui contraria facimus. Audit aliquis se laudari mitissimum cum sit crudelissimus, sapientem cum sit stultissimus, liberalissimum cum sit parcissimus, et sic de aliis laudatur, etiam malefica. Experimento dicunt eo adulatores principi rapienti: Domine vos potestis et debetis hoc facere, quia omnia vestra sunt et ipsi sunt mali [illegible]. Ecclesias spolianti dicunt: Domine optime facimus, totum est perditum quicquid isti monachi vel clerici habent, et sic de aliis. Psalmus: Laudatur peccator in desideriis anime sue et iniquus benedicitur. Augustinus: Lingue adulantium alligant homines in peccatis, et sic animas eorum trahunt ad perditionem. ¶ Rex quidam collaterales suos interrogavit dicens: Quid de me dicunt homines in regno meo? Qui dixerunt ei: Quid pro certo domine de vobis nisi de bono? Omnes laudant vos et amant, dicentes quod nunquam fuit melior princeps nobis. Rursum interrogavit eos: Vos autem quid de me sentitis? Responderunt: Domine nos dicimus quod vos

estis sapientissimus, benignissimus, largissimus, pulcherrimus atque bellicosus, deo et hominibus gratiosus. Indignatus rex videns infidelitatem eorum et fallaciam, velociter dixit eis: Si forenses qui me non noverunt qualis sim in re non vident, falso me laudant, non est mirum. Sed vos qui cotidie mecum estis et vitam meam videntes, scitis eorum contraria que in me laudatis, vos mendaces et seductores reputo, quia me usque nunc blandis sermonibus decepistis et in multis viciis enutristis. Iam non sum puer, nec decipi posse volo tales mittes. Vos dicitis me prudentem esse; ego video quod multa inutilia concupiscam, et appeta non curans salutem meam, nota omitto, committo contraria in moribus et statibus variantibus, et quod peius est in perniciosis operibus totum tempus expendo. ¶ Quare igitur in nullo laudabile laudare me dicentes mendaciter presumpsistis? Recedite a me, quia consilium et consortium vestrum vilipendo. Quomodo enim in vos confidere possum, qui a temporalibus tanquam inimici mei, infideliter operantes, qui de meis salutem anime mee tam impie seduxistis. Utinam sic facerent omnes reges et principes, quod a se abicerent tales pestes. Sapientes antiqui cautius sollicite ne adulatores regibus loquerentur. Unde orator quidam imperatori loquens Barlogus dicebat: Imperator auguste, non in multitudine laborum elucet magna prudentia tua, quia adulatores nondum te reddiderunt vel reddiderunt insanum. Quidam applaudit non modo domine, sed tibi ipso iniuriam faciat deorum, siquidem numinum reverentia quos tibi pacificant te arguunt insipiente non condicione tua repugnante nam te parem deis esse persuadere presumunt. Nota suppositionis seducunt populum cum mortales pro immortalibus persuadent esse colendos, sed meo aliquid tibi divinum esse monstrabis. Sermones istos qui dignitati tue applaudunt fraudulenter rapiscens ad tormenta. ¶ Quis enim deorum ei pareat a quo se deceptum fore intelligat? Quis non provocat meum qui aureos iovis aureos oculos erui ut argento gemmisque sublatis eum mutatur exercere. Nempe deos invisibiles et immortales arcium ucre et fallaciter parare insidias gravioris vulpe. Tu eorum ab hiis visibilium deorum fabrica sustentatur et quesitis exhibetur ipsi remuneratur. Si sapis igitur auguste in deorum hostes insurges et te deorum dicebis esse ultores sed deceptores istos extirpaveris, exercitores tuos deorum contemptores et iniuria punies vero.

Capitulum xxi. De invidia seu detractione

Bonum vicium nullum est, vicium detractionis seu invidie. Est autem invidia secundum Augustinum dolor felicitatis aliene. Invidus enim de bono proximi sui dolet, de malo gaudet; de profectu deficit, de vita moritur; de prosperitate torquetur. Utinam igitur mundi moribus mutatibus aures et oculos haberent ut de omnibus profectibus torquerentur. Invidia aliorum bona corrumpit. Est enim

UVA.BHSC

vicium venenosum. quod ideo ipsum invidencie
fuit. Deinde venenum suum tiriacaque diffinit
Sicut aranea. quicquid sugit in venenum con
vertit. Sic invidus omnia bona proximorum. in
deteriorem partem interpretando corrumpit. Gre(gorius)
Quamvis per omne vicium quod perpetratur virus hostis
antiqui humano cordi infundatur, in hac tamen
nequicia serpens tota viscera sua excutit et in
primendo nequicie peste evomit. Item
invidia pervertit iudicium. nam bonum dicit ma
lum et econverso. Contra tales dicit dominus per prophe
tam. Ve qui dicitis bonum malum et malum bonum
ponentes lucem tenebras et tenebras lucem
Tales convertunt aurum in cuprum et vinum in a
quam et aquam in lutum. diem in noctem. argen
tum in scoriam. oleum in amurcam. granum in
paleam. mel in absinthium. balsamum in ster
quilinium. rosam in spinas. electuarium in
venenum. gaudium in merore. De malis que
dicit facit invidia. dicit prosper. Quis facile
possit hoc malum verbis exprimere. quo invi
dia hominis persequitur divinum munus in
homine. cum homo amari debeat. etiam
ex ipsa institutione ¶ Invidi quicquid bonum fit
aut dicitur. aspicis audiunt. aut omnino credunt
aut res bene gestas. in malum convertunt male
interpretando. omne malum quod de illis men
dax fama iactaverit. statim tamquam scriptum
viderint credunt eos firmiter quod nec verum
probare voluerint. contradicunt omnia sub e
iusmodi fingunt pro finientibus. pertinentibus
faverit. De malis bonorum gaudent de
profectibus lugent. semper amari semper tristes. ai
n diaboli. inimici cuiusque. omnibus odiosi. inter
amicos discordias seminant discordantes
sponte in dissensione confirmant. oppro
nes bonorum. mendaciis decolorant. Demo
nes quorum sectantur facta lenificant. Vos
stos quibus sunt non contristat. tales boni
sunt cavendi. tales de societate bonorum esset
penitus expellendi. Nam multum invidia in
curiis magnatorum dolentes de promotio
nibus aliorum. et de beneficiis et graciis eis
factis murmurant. et quicumque impediunt ne
fiat de personis detrahunt et de beneficiis etiam
eiusmodi oblocuntur Omnes detractores erunt
de curiis expellendi. multiplici ratione. Primo
quidem. Primo quia detractor deo est odi
bilis. sic dicit apostolus. Detractores deo odibi
les. nos autem quod amat deus amare. et
quod odit deus odire debemus Quod autem.
Quod autem odimus a nobis procul abicimus
Item abhominatio hominum detractor ait sapiens
detractorem similis est porco. qui suo ro
paratu abhominabilia. sic nec pedi. porcus in
transeuntium. plenum floribus dimissis flori
bus currit ad sterquilinium. Item similis est cani.

de marcello. qui semper insidiantur sanguini.
et habet labia sanguine cruenta. Iste canes non so
lum de finibus … deum expellent sed etiam
de alienis i. de cordibus eorum quibus detrahunt
et qui eos audiunt Item similes sunt musce. quoniam vul
nus. in sana carne musca sanam carnem pungit. vul
neri insidet, et rostrum infigit. Detractor quoque
mordeat ut canis quod dicit ut inimicus quod a
mittet ut bedellus quod denigret et attennet et
ut inimicus Et si nihil inveniat fingit. ut tes
tis falsus. Isti sunt fures vel raptores. Tolle
rabiliores sunt fures qui aliena bona manu diri
piunt. quam illi qui lacerant famam suam. Item si
miles sunt serpenti. quod est animal venenosum
et proditiosum. Sic detractores qui etiam bona
interpretantur in malum. et convertunt omnia
in venenum. et proditiose mordent. Inde dicit
sapiens. quod si mordeat serpens in silencio
nihil minus eo habet. qui occulte detrahit.
Item isti sunt dapiferi diaboli. qui carnes
humanas proximorum hominibus. devorandas.
Unde gregorius ¶ Qui aliena detractione pascitur
procul dubio alienis carnibus satiatur.
Hec omnia non sunt audiendi. nec credendi
sed procul abiciendi. Sed quia homines libenter
audiunt. et eis familiariter credunt ideo sumunt
audaciam detrahendi ¶ Sommus scilicet nobis
diligentia. ne passim obtrectatoribus cre
deremus. iam omnis detrahendi timeret Non de
bemus … eis credere sed nec eos audire. Unde
ait sapiens. Sepi aures tuas spinis. et
noli audire linguam detrahentem. Vere detra
here et detrahentem audire. quid horum dam
nabilius sit. non facile dixerim ¶ Sommus
Nulli detrahas. nec te in hoc sanctum reputes
si ceteros non laceres. Sed ne alios non
lacero. sed aliis loquentibus facere quid pos
sum. ad compescendas confabulationes in
proximis. Ista ostendis debes eum aut duris
obiurgare. aut eos ad aliam materiam trans
ferre aut displicencie signum ostendere vel locum
relinquere Sed sic dicit Bernardus Id regnat
hoc vicium quia habet ab omnibus libenter audiri.
Cave ne linguam aut aures habeas pruri
entes. ne aut ipse detrahas. aut alios
detrahentes audientes. Et iterum ait sa
piens. Remove a te os pravum et detra
hencia labia sint procul a te. Sed heu quia
tales libenter audiuntur in curiis. quam predi
catio veritatis et familius creditur … tali
quam dicere verius sancti … contrarium quod
est contra rationem et deum. Capitulum xxxi. de
perniciosa amicitia et simone

Decimum vicium habundans in curiis
est amicicia falsa simulata. Si

UVA.BHSC

simulat enim curiales. scilicet amicos etc. et non
sunt. Ad cuius evidentiam sciendum quod triplex
est amicitia ficta. Est enim quedam quam fingit
malignitas. quo scilicet homo pretendit vere dili-
gere ut decipiat. ut eius secreta scrutetur et
diffamet. Unde scriptum est. Simulator
ore decipit amicum suum. talis filius est iu-
das qui dixit domino. Amice ad quid venisti. sub spe-
cie enim amicitie proditionem commisit. De hac
enim ait sapiens. Vir iniquus lactat amicum
suum. et ducit eum per viam non bonam lactat
iniqua per blanditias de quibus ait tullius.
Sciendum est in amicitiis nullam pestem esse
maiorem quam adulationum blanditias. Cum
enim verum omnium simulatio vitiosa sit. quia
tollit id quod attulerat. plus in amicitie
repugnat. De adulatione et malis presentibus
dictum est supra. Item sapiens ait. Qui
blandis fictisque sermonibus loquitur amico
suo. rete expandit gressibus eius. Et ieronimus
in sermone ait. Omnis amicus fraudulentus
recedit incedit in morte (?) ... iudas. Sed
plurimi nostris (?) magnatorum. Et beatus est
qui sit cautus ab eorum proditionibus fraudu-
lentis. ¶ Item est amicitia. quam fingit
carnalitas. Quidam enim pretendunt amici-
tiam. ad eos qui eos delicate pascunt. sicut
ioculatores. goliardi histriones. et alii lecca-
tores sequaces. propter curias principum
in talibus non est vera amicitia sicut docet
sapiens. Est inquit amicus socius mense. et
non permanet in die necessitatis. ¶ Idem sa-
pientis (?) amicus bonis. non dabitur in oblectati-
onibus. et in die tribulationis adversarius
erit. Errat ergo sicut ait seneca qui amicum
maior querit in convivio probat. ¶ Item
est amicitia quam fingit cupiditas. quo
scilicet quis amat alium propter commodum temporale.
Unde sapiens ait Divitie addunt amicos plu-
rimos a paupere autem et hii quos habuit separan-
tur ab eo. Qui enim amat propter utilitatem
suam. tamdiu durat eorum amicitia quamdiu
possunt assequi quod intendunt. Unde seneca
Qui utilitatis causa in amicitia assumptus
tamdiu placebit quamdiu utilis erit. Et ait
sapiens. Multiplicabuntur (?) persona potentis. et
amici sunt bona tribuentis. fratres pauperis
hominis oderunt eum insuper et amici eius recesse-
runt ab eo. De hac amicitia loquitur tu-
llius sic. Caritas est nomen amoris. ex quo no-
mine ipsum est dictum quod si ad fructum nostrum
referamus non ad illius commodum quem di-
ligimus non erit ista amicitia sed mercatu-
ra. quedam utilitatum suarum. Propterea enim ar-
va et pecudum greges diliguntur. isto modo
quod fructus ex hiis capiuntur. hominum amicitia

gratuita debet esse. et quia in curialibus omnia vena-
lia ut dictum est omnes utilitatem suam temporalem que-
runt. ideo non est in eis vera amicitia. Unde ait tul-
lius. Vera amicitia difficile reperitur in hiis
qui in honoribus reque publica versantur.

Capitulum xxiii. De otiositate et infructuosa occu-
patione

Videmus multos (?) curiales maxime
esse infructuosos. vel in otio vel in prava occupa-
tione. Nam pro eo quod sunt iugiter otiosi.
nec circa aliquid temporaliter utile. nec spiritualiter
salubre occupantur. ideo ad multa mala multa
vana perniciosa et dampnabilia dilabuntur.
Otiositas enim est. ianua malorum prebens et ingres-
sum. aperiens omnibus viciis. vel magistra omnium
viciorum. Sic ait sapiens. multa mala
docuit otiositas. Curiales siquidem. de otio et
vanitate. spiritualia parvipendunt. divinum officium et
de corde fastidiunt. predicationes negligunt. vel
contempnunt. exhortationes non audiunt. correc-
tiones non sustinent. meditationes abhorrent
vacant immoderatis comessationibus. student
inordinatis potationibus tempus in esu (?) sine
modo. et ordine non servantes. bestialem potius
quam humanam vitam agentes. Cum autem epulas et
copias. et vinorum diversitates inspiciunt (?). quia
talibus carere non possunt. unde propter ista sectan-
tur curias. et sequuntur multas miserias sustinere co-
guntur. in iniqua divitiarum cupiditate (?) negotium
et loquacitate et avaritia detinentur. Contra ta-
les loquitur dominus per prophetam dicens. Ve qui
consurgitis mane ad ebrietatem sectandam et po-
tandum usque ad vesperam. Cithara et lira
et tibia et vinum in conviviis vestris. et opus domini
non respicitis. nec opera manuum eius consideratis.
Propterea dilatavit infernus animam suam et ape-
ruit os suum absque ullo termino. De mala ista
plura invenies supra in capitulo. de abstinentia
Hic tamen ad memoriam reducimus exemplum de divite e-
pulone. qui sic sicut testatur evangelium indu-
ebatur purpura et bisso. et epulabatur quotidie
splendide. Et quia ibidem mortuus est dives et se-
pultus in inferno. Cum autem in tormentis
esset. unicam guttam aque petiit. ad refrigerium
lingue et negatum est ei. Fili recordare quia re-
cepisti bona in vita tua. et lazarus similiter mala
nunc autem hic consolatur tu vero cruciaris. ¶ O
quam care vendit sibi cena delicie. i. suavitates
ciborum varietates vinorum mollicies vestimen-
torum et lectorum. Nonne melius fuisset esurisse
et sitisse. cum lazaro pariter. Utinam hoc audi-
rent et in cordis secreto reconderent hoc homines tam
exemplum terribile. quod salubrius dormitum (?) non sic propter
abstinentiam. vel sobrietatem horrerent non
in comessationibus et ebrietatibus. insuper etiam
non sic pauperes morientes fame contempnerent
sed de suis habundantiis donarent eis et delicias

celestium merentur. Et ex principes sequuntur eorum
de die noctem et de nocte diem efficiunt dormientes ma-
gna parte diei. et nocte maiori parte in lascivis
et potacionibus. confabulacionibus variis et no-
vis. nec non in luxuriis. Vigilantes vigilias
insanas plures agentes. De quodam potente
loquens ait Seneca. Non in laudibus eius sed vituperium dicit ma-
iorem partem noctis in conviviis exigebat. et usque
ad horam tertiam dormiebat. Post comessaciones
ociositate quidem sequuntur in se ludos theatrales
histrionicos et huiusmodi. Circa ludos etiam taxillorum
alearum et ceterorum talium occupari. Scriptum est
Sedit populus manducare et bibere. et surrexerunt lu-
dere in talibus curiales. ut plurimum evanescunt.
aut in venacionibus aut aucupiis. insolescunt.
Et quod amplius est dolendum. usque ad reges
hec nova ascendit ¶ Sed dicet aliquis regi decet in-
quit regulum aut nobilium. recreare se tam venacio-
nibus. in venacionibus exercere. in manibus rex
ludere. taxillos et aleas frequentare ¶ Ad quod
dicimus quod si regem vel principem decet gestus
tamquam pueriles habere. pueri hec eis competere. pro-
vocant pruriginem levitatis. Sed ve tibi terra cuius
rex puer est. id est moribus puerilibus. Venatores
teste Ieronimo in scriptura sacra reprobantur
nisi forte feras arundineis id est aves in sup-
blime montes oberrantes. quibus sollicite et
venentur et si fidem sequamur gentis Thebana
incestibus feda parricidiis detestanda frau-
dibus insignis. Nota est iniuria huius artificii.
Vel ponis maleficii precepta congessit que
modicum ad Frigios gentem mollem et impudi-
cam transmisit. Inde iam apud nobiles no-
stros istud artificium transiit. Sic qui in hoc
assueti sunt et experti plus honorantur et ditantur
muneribus aliquorum quam milites strenui pro in-
clite probitatis. aut fideles in arduis regni
negociis. vel pro prudencia in consiliis sapien-
tes. Si in ipsa bestiola cervum aprum vel lepo-
rem. in partem predancium contingit advenis-
se tanto venantur ardore tanta sollicitu-
dine. tantisque clamoribus insectantur tantaque
manuum plausibus acclamantur ut exul-
tare putantur. qui victores capta preda quo
dividunt spolia. Caput etiam prede velut in-
signia quedam spoliis preferunt. Sic tubicines
et cornicines declarant gloriam triumpha-
ntis. qui de barbarorum gencium victis triumpha-
ntis. Hec prima sunt eorum alimenta. virtutis nobilium
gradibus scilicet et electis eorum devenerunt ad beatitudinem
ascendendam. Sed Nembroth et eorum turba. ut
filius hominum perditorum. Sed esto supersedeatur
a venatica forte regibus et principibus debetur
ut mancipiorum se exerceant et aves ambitur in-
sequantur. Fateor hanc esse infamia in pro-

re sed non imparem levitate huius artis legimus
Ulixes institutor ut generis multis sua nova pro-
pinaret. solacia levitatis. qui mente corpore ta-
bescebant. in bello troiano pendentibus in festis. sed tamen
in arte hac. proprium filium suum noluit exerceri. ar-
tem laboriosam et infructuosam ostendens. Cui non
debet immoderata notari vanitas filius Adam.
Revolve scripturam sacram a statu innocencie. re-
spice patriarchas. lege data cordis oculum duc
adducens ad iudices. progredere reges inde.
perscrutare prophetas officia. necnon studia fidelis
populi contemplando nullos invenies in talibus exerce-
ri nisi quod Iudam Machabeum quidam iactitant vena-
cionis acre actorem. Sicut bella pensantur
re exigit liquido apparebit eum recensisse huiusmodi va-
nitatem qui nec gustasse bibere noluisset. Ubi sunt
ait Baruc principes gencium et qui dominantur super
bestias que sunt super terram qui in avibus celi lude-
bant. exterminati sunt et ad inferos descenderunt et
alii in loco eorum surrexerunt. Utinam sic culices
et vespas et huius. nostri temporis aucupes vena-
rentur. Virgilius cum aucupio vellet reprimere
nepote Augusti Marcellum incubuisse eum dicitur
an avem vellet instruere in capturam avium an mus-
cam formavit in exterminacione et muscarum sed au-
gusti consilio muscam ficum pro elegit. que posuit mus-
cas abigeret. et civitate a peste gravissima liberaret
Themistocles philosophus hoc artificium improbans
nimis precipue cum in populo debent gerere prin-
cipatum aut magistratum alicuius et quibus quoque
levitatibus attendi sunt veteres puerilia ludere videbatur
et defectum suum relicta gravitate reminiscet. Scimus
namque adolescencie etatis permittuntur aliquid
subtrahit gravitati et in se clemenciores esse matu-
ritate processum rei publice utilitate compescet. Utinam
considerarent vellent reges et principes quod in iste
est fatigacio corporis. amissio temporis. nimia cura
cogitacionis expensarum maiorque labor et asti-
mo gravior de certamine minor et inutilior quam
in magis et arduis regni vel principatus negociis
peragendis. Ibi nichilominus est conculcacio segetum
dissipacio vinearum et multiplex diminucio
pauperum equorum destruccio plurimorum ¶ Alia
quoque est inconveniencia. quia non pauci possessio-
nes carent in comparabilis plus expendunt in
equis debilitatis enervatis et mortuis uno an-
no. quam in magis inmiabilibus possent acquirere
miseris. et avibus capiendis. Cum legislator
regis etiam describendo equos multiplicari
prohibeat dicens Non multiplicabit equos
sibi. ne scilicet in se fiat insolens. et subditis o-
nerosus equi tamen sunt ad miliciam necessarii. et ad ho-
nestatis usum multiplex opportuni. Si igitur pro hones-
nitate vel utilitate usibus equi multiplicari
prohibentur. et multiplex omnis impune contendunt

tur. Rursus si equos multiplicare non licet,
quomodo canes venaticos aves predandi
ad aliasque bestias. aliasque bestias non solum in-
utiles sed etiam periculosas aut nocivas mul-
tiplicare licebit. Videant igitur et perpendant
semetipsos quique maiores. habent canum
et aves predatrices. sibi multiplicant ultra
modum. et plus expendunt in talibus et in fa-
miliis qui custodiunt eos. quam valeat posset
venatione adquisita per eos. plus etiam quam deberet
aliquando pro eorum pauperibus providere. Canes etiam
huiusmodi quandoque mittunt ad monasteria et loca re-
ligiosa. ut tanquam custodes eorum sustentarentur
et de pauperum bonis deo dicatis pastibus im-
pinguantur. Qui nisi recipiuntur hilariter et pas-
cantur habunde. afficiuntur contumeliis.
accusantur negligenter. gravantur iniuriis et dap-
nis. gravibus affliguntur. Sed neque premissa
iudicantur aliquam ars venationis simpliciter esse dap-
nabilis. et in nullo casu debeat licita conce-
dari. vel iudicari. Sciendum est quod licita po-
test esse pensatis circumstantiis supra scriptis. vide-
licet causa modo loco tempore et persona. Ca-
deat. et excusabilem reddit opus si vel necessita-
te fiat vel utilitate vigeat. vel splendeat ho-
nestate. quia operi nomen imponit affectus.
Nam si sine detrimento salutis hoc opus operari
non posset, ut si stat pro arthetico filium suum non
misisset qui promissam benedictionem impensi be-
neficii obsequii tanto obtineret. Non est quaerendum salutis. in hoc
periculo arctato necessitate urgente. qui vitam
suam sic agere cohibet si vitam voles ... cum
... gerendis negotiis. membra dispo-
nit dum laboribus assuescit. Si vitiosam corporis
molem fugiens se exercitat. si dominus moribus dig-
nitatibus personarum custodit. Modus autem laudabilis
prohibetur. si habita moderatione prudenter.
et sic fieri utiliter exercetur ut nec semper nec nimis
frequenter. nec nimis ardenter. nec cum ... vel
vite dispendium frequenter. Loci similiter conside-
randa circumstantia. ut in suo vel in alieno vel in
publico fiat venatio. ut pauperum possessio-
nibus in nulla iniuria subrogetur. Locus etiam
venerandus. i. ecclesie cimiteriis et aliis locis sacris
debita reverentia conservetur. Solent autem vena-
tores passim per ortos segetes et vineas. tran-
situm suum facere. segetes conculcando et vineas dis-
sipando multaque dampna et iniurias. paupe-
ribus irrogando. In augmentum sue malicie no-
vas garennas instituunt. pascua porcorum
diminuunt usuagium in plures ab antiquis tem-
poribus assuetum auferunt. nec eos canes pro
tuendis gregibus et lupis arcendis ab eis
vel pro custodiendis domibus habere. nec campos

eorum claudere. ne vastentur a feris. Talibus
modi etiam imponunt. simplicibus quod feras fura-
tur. et commedunt. et sic multis modis causas inve-
niunt accusandi. et nocendi. Rursum observandum
est tempus in talibus. Nam etsi tollerabile sit. post
devotam auditionem missarum. et expeditio-
nem negotiorum regni vel populi. raro et brevi-
ter in talibus exerceri. Tamen est quasi cotidie et
prolixe nimis ut a mane. usque ad noctem aliquis
occupetur adeo. ut negotia sua vel populi ne-
gligantur vel penitus omittantur. aut inten-
dum cordis et odium concitantur excusabile
non videtur. Adeo quippe in cordibus aliquorum
fixa sit ista medullitus et impressa ut divi-
num officium. aut penitus non audiat aut
audiunt cum discursu. Ut dum ibi corporaliter
sint presentes. mentaliter sint in silvis. sic vulga-
riter dicitur semper habent oculum ad nemus Et
dum officio divino deberet intendere. loco ibidem
et conferunt de loco venationis et modo de ca-
nibus. et ferarum capturis et de cornibus earum.
De prolixitate non misse predicationis et omnis
divini officii conquerunt. Rursus nec aliqua
negotia. que pretermitti non possunt. retardant
vel impediantur a proposito tempore. quo di-
vinis officiis vacandum esset. illa expediunt.
Et sic domum dei domum negotiationis effici-
unt. dei iudicium non timentes. qui venden-
tes et ementes. de templo legitur eiecisse.
Ordens eudem et ex ... tales de templo
... ... propellendos et a templo ...
finaliter excludendos. qui tempore tali et loco.
tractat. et agunt negotia quae alias licite possent.
et sine culpa tractari. Si enim dominus de templo eie-
cit eos quiones et columbas. ibi vendebant. qui ad
tunc licite offerebantur in eo. Quanto magis eie-
cisset si quos ibi. de canibus ut non dicam de noxiis
eos fabulantes aut aliquid agentes illicitum invi-
nisset. Persone denique condicio. vel dignitas est in
talibus attendenda. Rex enim vel princeps. sic ca-
vere debet. ne solus aut cum paucis. aut indignis
vel vilibus. remaneat quoque non pro dignitatis
sue vel quod inhonorum est. timendum pro vul-
neratione vel oppressione sue periculum sicut constat
aliquotiens contigisse. Nullus enim rex vel prin-
ceps. qui diligatur ab omnibus nullus etiam quin habeat
hostes. aut emulos. Quo autem tempore quis
potest facilius. de adversario suo ulcionem expecte
quam quando invenit eum inermem impromptum et solum
longeque remotum. ab omnibus qui possent eum defende-
re. vel servare Caveat nichilominus debet rex vel prin-
ceps. ne faciat suam dignitatem. indignam sic
enim reputatur indignum si venator vel rusticus
assumeret ad honorem comitatum vel regnum Sic in-
dignum reputari debet si ab altitudine dignitatis sue
tanti. ad venatorum circumsistentia descendatur.
Certum est autem apud omnes non debere tam indigno

e sue celsitudinis dignitatis. tum propter periculum lesionis. Deinde que est ista magnificentia regis vel principis toto die currere post bestiam aprum vel leporem. cervum vel capream. perdicem coturnicem vel alaudam. Nonne tales bene videntur similes esse pueris post papilionem currentibus. per spinas lapides vel paludes. quamdiu cum quaque consistat fatigantur sudantur. pungantur et quique eorum vel leduntur tamen ipsi aut papilionem non capiunt aut si ceperint nichil cepisse se sentiunt. Deinde redeunt domum laceratis vestibus. caligis et sotularibus dissipatis esurientes ut canes. quandoque etiam amplius confunduntur dum a parentibus arguuntur verbis et verberibus castigantur. Consideret obsecro unusquisque talium si qua habet intelligentiam. et conscientiam suam interroget. et seposita dissimulatione. diiudicet utrum videlicet pro deum. et anime sue salute libenter tantum et talia sustineret ut porte famem sitim estus. et frigora nives. et glacies ventos et pluvias dampna rerum fatigationes corporum. lesiones membrorum. Puto quod si nullus eorum tot et tanta vellet confessor imponere diceret se facere vel sustinere non posse aut si quem forte dictante conscientia faceretur tum voluntate sibi decere pro sua condecentiam probaretur. Si multo minora faceret propter deum. magni essent ac reputarentur a bonis esse sancti. Sufficiant que dicta sunt de venationibus et aucupiis. Nunc aliquid dicamus de alea de ludo alearum et de taxillis. Sed hiis non est diutius immorandum Cum tam iura canonica quam civilia. satis arguunt ludum istum quem utilius esset dedidicisse. quam addidicisse vel docere. Nam de dampnorum et furorum. blasfemiarum verborum scurrilium et inutilium plana sunt sed etiam prohibitionis sententia mattis ... et ex aliena cupiditate. suum perdit et nulla habens patrimonii reverentiam. tum illud effundit in suum tantum labitur. et rapinam. ab eis homines avertuntur milites periurii inveniuntur. tempore consumpto insatiabiliter onerati penis. et insatiabiliores incidunt egestates. Sed dicet aliquis. apud pauperes ita. sed non apud reges et principes. Chilon lacedemonius iungende societatis causa missus corinthum duces et seniores populi eorum alea ludentes invenit. infecto negotio reversus est dicens se nolle gloriam spartanorum. hac infamia maculare. ut diceretur cum aleatoribus societatis federem contraxisse. regi demetrio. in parthis opprobrium levitatis. taxilli aurei missi sunt ut sic puerilia regia dehonestaret. quam in maiestate regis levia committere minime vereretur. ¶ Nunc vero nobilium atque servorum saepius perdidimus. Si venatica vitia que nominant. si mala instructi fuerunt sed diutine modulis et musicis instrumentis. et quod est detestabilius apparentibus transit in filios sic abusus

Quid enim faciet filius. nisi quod patrem viderit facientem. Inde est quod hodie nascuntur nobilibus heredes degeneres. et qui nobilitatis generis prodigiosa pectorum mollitie dehonestant.

Cap. xxiiii. de multimoda furti commissione

Quodecimum vitium curialium est furti commissio. Hoc vitium curialibus ut fere omnibus est commune. parvi parva. et parva furantur sicut vinaria et cibaria. mediocres mediocria. et maiores maiora. et quanto magis provehuntur et ascendunt ad maiora officia. tanto magis crescunt in cupiditate et latrocinia committunt. Nam quam cito pervenerint ad administrationem maiorem aliquorum bonorum. et emunt vel vendunt. vel pecunias tractant statim exercent latrocinia de quibus possent vestes preciosas habere equos pulcros et pingues. domos ornatas possessiones et redditus comparare evidentissimum est signum latrocinii. Et quod nichil vel prope nichil laborantes vel habentes instituuntur in officiis. brevissimo tempore fiunt divites ultra modum tanta quod emunt cumulant vel edificant. quod non possent ista facere nisi maximas pecunias haberent quas habere non possent. nisi per latrocinia vel rapinas. ¶ Iste in minoribus officiis constituti. illis invident et optantes ad similia officia pervenire ut per talem modum possint ipsi tantundem vel amplius adipisci. ¶ Incentivum autem adhoc non modicum est ipsius regis cupiditas. quia si cupidus est libenter extorquet pecunias. et in talibus extorsionibus habent occasionem vel opportunitatem furandi. quia plus extorquent quam rex precipit et multo minus reddunt regi quam debeant. Aliud incentivum est negligentia regis non punientis tales. nec de factis talium inquirentes vel stolida quedam benignitas minus faciliter remittentes. Unde tempore cuiusdam regis. multum benigni omnes ministri eius presumentes audacia nimia. et per regnum furta maxima committebant. Et non tamen fures. erat insuper omnis iniuriosus sibi faciebat suffocabat. Imo tales instituebat ut de furtis eorum participes essent. Hec et alia multa sunt vitia. que solent inundare in curiis magnatorum et nobilium que nisi rex coherceat pro viribus extirpare. nec domum suam reget utiliter. nec regnum suum sciet sapienter gubernare.

Capitulum xxv. de amicitia.

Visum qualiter rex debeat regere semetipsum et qualiter debeat domum suam nunc autem adiutorio ihesu christi videndum est quomodo debeat regere domum suam regnum suum. Quia vero nullus est homo. qui per se possit solus tanta pericula prudenter evadere. sine consilio auxilio et adminiculo aliquorum. Ideo sciendum est quod rex indiget amicis. de quorum fidelitate possit confidere. Indiget etiam consiliariis. cum quibus possit de rebus dubiis consulere. Item ballivis. et iudicibus qui debent causas decernere et populum iudicare. Item militibus pro deffensione regni. et hostium impugnatione. Primo igitur dicendum de amicis. quale debeat

rex habere dicente seneca. consapiens numquam
erit sine amico non in fine deliberatione et iudicio
discretionis est aliquis in amicitia assumen-
dus. Ait enim seneca omnia cum amico tuo deli-
bera. sed de ipso prius post amicitiam credendum
est et ante amicitiam iudicandum. Prius cogita an
aliquis in amicitiam recipiendus sit. cum placuerit toto
illum pectore admitte. Debet autem probari primo
in bonitate vite. bonum enim dicitur quod bonum est a-
mabile est. Unde unusquisque in tantum est amari
dignus. quantum habet de bonitate. Malus autem
numquam est in amicitia assumendus. Propter hoc dominus
inhibuit iudeis. ne amicitiam haberent cum cananeis
dicens Cave ne cum habitatoribus terre huius iun-
gas amicitias. que tibi sint in ruinam. ¶ Ideo
reprehenditur Iosaphat rex dicens eis impie pre-
bes auxilium. et his qui oderunt deum amicitia iun-
geris. Propterea quia de ira dei meretur qui non
amat vitam suam deum suum sed mala vita sua con-
trariatur ei quod bonum est. ¶ Secundo probari debet
in sapientie claritate. Dicit enim seneca. Solus sapi-
ens scit amare. solus sapiens amicus est. magis
est consolatio et sanitas. unum bonum et sapientem
habe amicum. qui velit constat docere monere et
hortari. efficaciter magis enim dicitur. ait enim sapiens.
Qui cum sapientibus graditur sapiens erit. amicus
stultorum similis efficietur. Et iterum fatuo non
erit amicus. et non erit gratia in bonis illius. hoc
duobus modis potest intelligi. scilicet vel quantum est
dignus amari. id est amicum habere qui ipsum diligit
vel quia nescit unum bonum aut sapientem in con-
tinui sine. vel in amicitia conservare ¶ Sequitur
quod non erit gratia in bonis illius. quia consimiliter
tribuat et dispendat tam indiscrete et personis
indignis qui non vere diligunt. ne beneficiare
cognoscit. Sequitur Qui enim comedunt panem
illius false linguent eum quoniam et quantum videbit
enim. neque ei quod directe [illegible] erit diver-
te sensu distribuit. neque quod non erat habendum
est celari potest in celatione secreti. nam amicus alicui
solet aperire cor suum et ei propria revelare secreta.
ratio philosophi docet. ut secreta celaret. ideo mo-
net sapiens. causam tuam tracta cum amico tuo
et secretum tuum extraneo ne reveles. Idem qui
revelat mysteria ambulat. fraudulenter et
dilatat labia sua. cum eo ne commiscearis. Et iterum
a [illegible] tuis separa te. et amicus tuus [illegible]
de. Et rursum qui denudat archana amici
fidem perdit. et non habet amicum ad animum suum.
Et infra denudare amici mysteria. desperatio est
anime infelicis ¶ Tertio debet esse stabilis in adversi-
tate. Nam sic ait sapiens. omni tempore dili-
git qui amicus est. Non enim est fidelis amicus
qui in prosperitate diligit. et in adversitate de-
serit. Ideo ait sapiens Non agnoscetur in bonis
amicus. et non abscondetur in malis inimicus.
unde de abraam dicitur. postquam tentatus est. et per
multas tribulationes probatus. amicus dei effe-

ctus est. Deus probat amicos suos non propter se ut di-
scat eorum constantiam. quam prius ignoraret. sed pro-
bat ut approbet. ut eorum approbatio aliis in-
notescat. Homo autem qui sola videt ea que
patent comprobare debet amicum suum ut sciat eius sta-
bilitatem. vel instantiam utrum scilicet diligat homi-
nem propter se vel propter sua. Ideo sapiens ait. si credideris
ei temptatum. Est enim amicus secundum tempus suum et non
permanet in die tribulationis. Est et amicus qui
convertitur ad inimicitiam. Et est amicus qui odium
et iram et contumeliam denudabit. Amicus si permanserit
fixus erit tibi quasi coequalis et in domesticis tuis
fiducialiter aget ¶ Quarto debet esse fidelis in operatione
ut non verbo tantum vel lingua diligat. sed opere et veritate
quia non hominem propter sua. sed propter se diligat. quia propter ami-
cum fidelem operitur illa viribus que ad amicum con-
modum pertinet et honorem. qui constanter adver-
sa sustineat. propter amicum. Nam qui diligunt
negligit dampnum. propter amicum passus est. Item
sapiens ait. amicum salutare. non confundar
et si mala mihi evenerint per illum sustinebo Item
qui ex amore corripiat sic ait sapiens. Corri-
pe amicum ne forte non intellexerit. et dicat
non feci. aut si fecerit ne iterum audeat facere. Cor-
ripe amicum sepe enim fit commissio. et non omni verbo
credas. Item eligendus est amicus qui fideliter consilia-
tur. quia dicit sapiens unguento et variis coloribus de-
lectatur cor. et bonis amici consiliis anima dulcora-
tur. Item de tali amico sic fideli dicit sapiens. Ami-
cus fidelis protectio fortis est qui invenit illum
invenit thesaurum nulla est comparatio et non est
digna comparatio auri et argenti. contra bonitatem
fidei illius. Unde boecius ait. Amicitia nobili-
ssimum genus divitiarum habet enim amicus omnes suos
amicos. ac possidet et omnia bona sua. Item
ipsius unus scilicet amicus. multiplex est. Si enim
unanimes fuerint duo vel decem. non est unus tantum
sed decies multiplicatur unusquisque eorum et cen-
ties in decem unum et in uno decem. viginti manus
habet et totidem oculos et pedes. totidem non enim por-
tatur pedibus suis. sed aliorum Non enim suis oc-
ulis. portatur pedibus suis. sed aliorum non enim
suis manibus operatur sed decem habet manus que sunt
prope sollicite. Si enim fuerint sic amici mille vel
decem milia. ideo milies. vides amoris super-
habundantiam qualiter inexpugnabilem facit
unum et multiplicat. Capitulum xxvii de con-
siliariis. scilicet quod consiliarii debent esse in bonitate
probati

Consequenter dicendum est de consiliariis.
Isti maxime sunt necessarii. nec sine
hiis potest utiliter et prudenter regnum
vel res publica gubernari. Nam sic ait sapi-
ens. ubi non est gubernator populus corruet.
Salus autem ubi sunt multa consilia. Debet enim regalis
potentia. solerter id est prudenter attendere. quales
consiliarios eligat et assumat ad consilium quia

UVA.BHSC

debet ee viri electissimi inter omnes debet aut ee in
probitate vite probati sicut ambros. qui inniq
vendis consiliis. plurimu adiungit vite pro
bitas. virtutu prerogatiua beniuolentie vsq. Q°
enim vtile aliene ee sibi ul' vite quem videt inutile
lem. vite sue. Qui sibi nequa est cui alii bo
erit. ait sapiens. Et inde monet sapiens non n
ab omnibus querere consilium dicens a malo consiliario
serua animam tuam. dicit eciam tullius Quomodo puta
bo eum ydoneum. ut det mihi bonum consilium qui no dat
sibi. Gregorius super illo vbo Job. precipitabit
eum consilium. dicit sic. hec consilia omnis iniquus
penitus appetit. cetera deserens iniusta agere. Iusta
dedere. et sic ista consilium sibi iniquus ita et alios
bonus aut et iustus no consulit nisi sm deum et ius
ticiam quia no monet eum cupiditas sed caritas
nec hoc consulit pro sua. sed pro se vnde ait gg.
nullus pot e fidelior ee ad consilium quam qui no
tua sed te diligit Tales nec timore nec amore
nec cupiditate mouentur in dandis consiliis nec
a diuina iusticia vllomodo declinat. De consta
no pre constantium mouetur Et nec enim pa
tentiu psecuciones. in aliqua tradere pte con
cessit quamuis brevem in suauiore persistere.
ex hiis probari voles quosdam comites in sua
curia ul in suo palacio. quanos si cerit ve
fideles. et in fidelitate constantes. propterea
si veniret ad sacrificandum diis suis hiis esse
in palacio sicut cura eum. Sicut sacrificare
nollent. de palacio suo expellet. Cum enim
cerit aliqui quam. qui quadam religione ppo
nerent promisse regis. alii vero prompti
cerit ad sacrificandum diis suis. sperantes ph°
regis amiciciam adipisci. deliberauit rex eis vti
consiliariis qui meliores et fideliores cerit alios
aut expulit. credens in aliqua eos et prompti
pemce deuotos. qui fuerunt sic paratissimi pro
ditores. Illi enim sunt fideles consiliarii hoies
qui sunt veri amatores dei. qui no proponunt
comodum suum comodo dei nec comodum tempora
le. comodo spuali. nec comodum hois facto dei
Tales ergo sunt in consiliariis eligendi. qui
boni sunt in vita. et tam deo quam hoi sunt fideles

Tercio debet ee sapientes et literati quia
enim principe plurima sillicitum ee
contingit. vel pp adolescentiores eta
tis lasciuia vel pp potentie in nimia. vel pp in
vincibilem ignoranciam vel pp collemu mete
prientia vel pp subortis necitatis. occupatio
nem nimia. sic sapientu et literatorum consiliis
uti debet. quia no omo expers est sapie.
quia et si no habet ocium studiorum tn ab aliis dili
genter inquirit libenter audit sedulaque mente
renoluit Rex aut tales in consilium admittat
consilium qui sic ad mores compositi consueuerit

maturi. humiles no fastidiosi. ad obedienciam parati
ad patienciam mansueti. benigni ad clementiam faci
di ad censuram. concordes ad pacem. fideles ad
dispensacionem qui sunt rerum iudicio prouidi
di in consilio. in iubendo discreti. in agendo stre
nui. in loquendo maturi. in aduersitate securi. in
prosperitate deuoti. in zelo sobrii. in misericordia remi
ssi. in ocio no ociosi. in consorcio no dissoluti.
in conuiuio no diffusi. in cura rei familiaris
no auari aliene rei no cupidi. sue no prodi
gi. vbique moribus circumspecti. quibus possint
secreta committi. prius aut probentur et probati.
dein et sepe postmodum admittantur prolacio cau
ti procedat ne processu temporis introduxisse pe
niteat In curiis boni frequenter desiciunt. quanto
magis mali no proficiunt. multi ad principum
fidelitatem admissi statim incipiunt dnari insi(m)ul
talium mas deffendere psonas. pauffiunt suas
prouehunt simas. hostes iuste vacantes eloqu
tiendo sapie. eas procellat adhiberi. impediunt
precedentes intercessiones vendunt. ambicione no
ad eos legislatores. sed ad ornamentum assumunt tribu
entis. actu callidi. fastu elati. tenent eos super
bia operitur iniquitate et impietate sua. prosu
mantur diuinis sufflacionibus. reddunt eos
ticos quamuis reputant sibi hec Isti sunt, ve enim ad
petendum facilis ad negandum importuni donec
ampiat. Ingrati ad accepcionem largissimi pro
missores. parcissimi exhibitores. blandissimi
adulatores mordacissimi detractores. simpli
cissimi. dissimulatores. malignissimi prodito
res. hii quasi ut tamen venenum i. vim aut
gratiam opes in dnum effundunt. et quanto cu
pidiores maioris potentie tanto cupidiores
petitores existunt quanto eas maiori ambi
cione. expendunt et ad potenciam narratis fuerit
in tirannide exigitur vel erigitur. Sicut
inter dnum sedem vacare contigit catedralem
instant obsequiis sollicitat blandimentis. pces
intemptat. haec imperat. et donec intentum
obtineat. contrariare no cessant. Tales namque
no cerit ad fidelitatis te principis obtinendi.

Tercio consiliarii debent ee longa experi
encia informati Nam in talibus no in(m)ia
vtilior est. experiencia quam simplex no
ticia. Et quia in antiquis est sapiencia, sicut dicit in
Job. ideo dicit ambros. quod senectus est in consiliis v
tilior. Et sapiens dicit Quam speciosa canitie
iudicium et presbiteris cognoscere consilium Et
speciosa veteranis sapiencia. et gloria eorum est consilium
sic precepit dns. moysi ut eligeret seniores ad con
silium et ut audiret mandata dei Vade inquit
congrega de senioribus. quos nosti ee senes pp
doctrina in historia romanorum Et romulus ro
dicitur nitate quia ex nomine suo romam vocauit.
centum ex senioribus elegit. quorum consilio cuncta

agerret quod seniores induxerunt non induceret et appro-
baret. Et quod maius est ab primo urbis condite
nomina eorum aureis litteris conscripta sunt. Propter quos
patres conscripti ab omnibus appellati sunt. Qui alios
sapientia, etate et affectu paterno precederet penes
istos consilium erat. et civitas et omnium publice ge-
rendorum. Unde mirum rex roboam maiorem
partem regni sui perdidit. Qui a relicto consilio se-
num adhesit consilio iuvenum. Sicut dicitur in 3o li.
regum. Nec etiam a iuvenibus propter defectum experi-
entie requiritur de iure consilium. Quia dicit philosophus nemo
iuvenes eligit duces. eo quod non constat esse pru-
dentes. Nec a fatuis sicut ait sapiens. Cum
fatuis consilium non habeas. sed a sapientibus. Sicut ait
tobias. Consilium semper a sapiente perquire. De
tali consiliario ait ambrosius. Primum (?) a quo
petitur. Quia ille qui petit consilium talis debet esse. ut
exemplo et usu paratior sit presentia solvat
pericula. futura denunciet imminentia expedi-
at. remedium ferat et paratus sit. non tamen ad con-
sulendum. sed ad subveniendum. Consilium autem a
consiliario datum est stabile. quia sapiens non
mutat consilium rebus consiliabilibus non mu-
tatis. Ideo dicit sapiens. Ante omnia verbum
verax precedat te. et omne consilium stabile.

Capitulum xxix quod consiliarii debent esse veritate pre-
diti.

Quarto consiliarii debent esse veritate pre-
diti ut veritatem diligant. veritatem in-
quirant. in veritate consulant et sola pro-
ferant veritatem illis quibus dant consilium. Falsi enim
amici pro veritate adulationem assumunt. et verita-
te contempta eorum (?). Quibus blandissime fallant ta-
les mentiuntur dicere placentia. nec secundum veritatem con-
sulunt. ut plurimum sed ad placitum eorum. Exemplum habemus 3o li.
regum. Cum acab rex israel iturus esset ad bellum et io-
saphat rex iuda. in eo exitu belli fortiter desi-
derans. congregavit quadringentos viros pro-
phetas baal et inquireret ab eis. utrum prospere si-
bi cederet in prelio. vel non. Quibus omnibus respondentibus
una voce valde prospere. et tradet dominus in ma-
nu regis omnes inimicos tuos. Vocatus mi-
cheas propheta domini et interrogatus de fine huius
negocii. respondit. Dedit spiritum mendacii in ore om-
nium prophetarum tuorum. et nullus dominus locutus est
contra te malum. Rex igitur credens plus viris
baal quam isti soli. ivit in prelium et letaliter vulneratus
mortuus est. Erant ibi quadringentos viros con-
siliarios. nec unus inventus est qui diceret veritatem.
et dicebat omnis quod regi placere sciebat. Unde
seneca ait monstrabo tibi cuius rei inopia laboret
etiam magna fastigia. quid omnia possidentibus
desit. scilicet homo qui vere dicat. Et ponit ibi exemplum
Xerses dux medorum quando bellum indixit ... (?)
... consiliariis suis. de modo et fine tanti
negotii consuleret (?) unusquisque eorum dicebat. Grecos

nomen belli non expectaturos sed ad primam sui
adventus famam. terga versuros. Alius dicebat
greciam non dari vinci. sed obrui mole exercitus.
alius dicebat timendum esse ne urbes desertas
et vacuas invenirent. Alius dicebat vix illi natu-
ram sufficere. angusta esse classibus maria. cas-
tra militibus. explicandis copiis equestribus cam-
pestria. vix celum patere sagittis. Dum in hunc
modum regem nimia exultatione concitaret dixit
damaratus. multitudo ista que tibi placet metu-
enda est. verum est etiam immodica nunquam posse
regi diu. Quod regi non potest. nihil tam ma-
gnum quod perire non posset. Accidit quod dixit
damaratus. Nam iste confusibiliter devictus est
deinde consilio (?) narratur quod iste Xerses octo-
ginta milia in regno armaverat. et de au-
xiliis trecenta et centum milia navium legitur
habuisse. Flumina quoque exsiccata ab eius exercitu,
et totam greciam vix capere eius exercitum potuisse.
Sed ipse primus in fugam postremus in prelio. in peri-
culo timidus si metus adesset inflatus. et ideo invic-
to victus est. Dicitur quod in eius exercitu equa peperit
leporem. qui est animal timidum et fugitivum. Ex
dictis patet quantum nocet adulatio in consiliis. et
quantum sit fidelis explicatio veri. Daniel non
celavit veritatem nabuchodonosor regi qui viderat
arborem maximam in medio terre sed vocem audierat
precisionem arboris precipientem. Similiter non ta-
cuit veritatem quod ipse rex esset in bestiam mutandus
et de regali fastigio deponendus. Sic balthasar
regi non tacuit veritatem. qui viderat digi-
tos manus scribentis in pariete palam mane
techel phares. et predixit illi quod regnum perderet
illa nocte. Eodem modo helias nec regi acab. nec
regi ocozie. metuit veritatem dicere. Nec iohannes bap-
tista herodi. Unde isti fuerunt fideles consiliarii
tales essent diligendi et sublimius honorandi.

Capitulum xxx quod quinto consiliarii debent secre-
ti.

Quinto consiliarii debent esse secreti. maxi-
me in causis arduis et periculosis. multa enim
et magna mala possent frequenter contingere
nisi celarentur. et tales essent domino suo pessimi pro-
ditores. De quodam dicitur cuiusdam consiliarii secreta
domini sui revelabat per nuncios et litteras speciales alii
regi adversario suo. et mandabat regnum hostibus
impugnari dicentes sic et sic proponit dominus noster
rex tali die tali loco. contra vos aliquid attemp-
tare. Hoc demandamus vobis ut vos et regno vestro
modis congruis provideatis. Et sic ille
sciebat omnia secreta ipsius et iste ... sciebat de se-
cretis illius. Audiens autem ille consiliarium suorum
pessimam prodicionem et nequissimam. alium fecit
trahi et suspendi. alterius linguam precidi. alium
membris singulis detruncari. alium vivum excorti-
cari. et sic de diversis mortibus quibus interimere
fecit quendam magni principis secretarium ...

sinere

UVA.BHSC

dens ad adiutorium eius. qui sub specie pietatis ma
nens quod illa que domino suo contra illum facere cogi
tabat. captus et cathenatus missus est ad dominum
suum. ut ipse animadverteret meum sic in pessimum
proditorem. dicebat enim ille ad quem confuge
rat. huiusmodi inveniens proditorem nec sperans in
fore fidelem. quia domino suo fuerat infidelis.
ad te remitto secundum iustitiam puniendum illum
enim debita morte mactassem. nisi forte sus
picareris quod ipsum impie et iniuste in tuo vi
tuperium occidissem. Quo facto rex perpendit ille quod
meruerat. et reges illi amici facti sunt ad invi
cem. Ex predictis apparet quantum expedit
quod homo maxime reges et principes. secreta sua
non revelet. nisi paucis fidelissimis amassis
et secretis unde ipsius. nec fatuus dicendus est
consilia. nec iudicis est consiliandum. tum quia nes
ciunt consulere. tum quia nesciunt secreta consilia
celare. Unde ait sapiens Cum fatuis con
silium habeas. Iste nec extraneis dicendum est consilium
nec ab eis consilium requirendum sicut docet sapi
ens. Consilium extraneis ne reveles. Ite
nec emulis sicut docet idem sapiens. Consilium
ex[t]raneis ne reveles. a zelantibus te absconde
consilium Et quia paucissimi inveniuntur qui
omnes predictas conditiones habeant videlicet vi
ta et conscientia. bonitate mentis fidelitate
sapientiam et experientia veritate constantia cari
tate pietate. et taciturnitate in consiliis cel
landis. Ideo dicit sapiens Consiliarius sit tibi
unus de mille. quia secundum veritatem iste unus sin
gularis et unicus posset melius proprius quam est
consiliarius admittatur. et magni consilii angelus aqui
in omnibus periculis et dubiis est consilium requirend
sicut faciebat abraam ysaac et iacob. moyses david
talis. et non tantum consilium sed etiam auxilium est ab
eo devotis precibus implorandum. capitulum
xxxi. quod rex debet esse magnificentior consi
liariis ~ ~ ~

Debet autem rex vel princeps. quantum
cumque sit sapiens. consiliari in negotiis
periculosis. et arduis. quia non debet de
sapientia sua confidere. quod sine errore et periculo
posset omnia diffinire Nec debet contempnere
audire senes. et consilia eorum in more. quia quandoque
revelat unus famoso. in sapientia quod non revelat
magis famoso. et interdum alius minoris ali
quando videt aliquid. ad quod sapientior non di
rigit aciem mentis. vel intellectus. Unde
moyses humiliter audivit consilium ietro qui
tamen minus erat illustratus sapientia divina et huma
na sanctitate longe inferior et officii. dignitate.
Cuilibet autem omnibus debet sigillare magna
discretione. discutienda tamen magna et plena
maturitate tractari hoc dicunt oportet patientia
nescia quia domino sunt contraria consilio dicit
Seneca. scilicet festinatio et ira. Iste in consiliis semper ho
nestum. prosequendum est utili. et bonum commune propo-
nendum quod est ad honorem dei. et commodum suo
proprio vel communi. Item quantumvis rex vel princeps
debeat audire consilia sapientum. ut dictum
est tamen expedit quod stat. de consiliis iudicare. et
quod utilius melius et honestius est eligere et exe-
cutioni debite demandare. Expedit etiam quod ex
se. et per se prope aliquid sciat. et non sequatur
omnino sententias aliorum ne de eo merito dicatur
quod ducitur et non ducit. regitur et non regit. De
nique multum expedit. quod si quis consular minus
bene. et minus iuste videat se princeps. et significet dis
plicentia quandoque pretendit. ut alii male vel non
recte consulere teneantur. Quid autem prodest
consilium et nescire de datis consiliis iudicare
quod videlicet istorum sit prerectius eligendum aut
quid prodest consiliari. et consiliata non exequi
Semper etiam in consiliis. debet rex vel princeps esse
magnificentior. consiliariis contempnendo
vilia et pusillanimia detestando iniusta et ini
qua. clementior horrendo. crudelia et mu
nificentior. largiendo munera. et elemosinas
erogando. Namque eius debet esse magnifi
centius. ut divine maiestati conformetur
et iustius conformius maiestati equitati ius
titie et clementie divine. conformius etiam sit
pietati divine. et munificentie divine conformius
etiam sit largitati divine quia vicarius dei
est et ymago. capitulum xxxii. de ballivis prepo
sitis et aliis iustitiariis ~ ~

Consequenter dicendum est de ballivis et prepo
sitis. et aliis iustitiariis. Officium
eorum est ordinare dirigere. et docere re
gere agenda sunt in regno. Istorum est principa
liter et propter hoc ad servandum consilia. et statuta
regis. et consilii. Isti sunt minores regi in pa
latio residentes. Illi vero minores absentes. in diver
sis regni partibus residentes Videndum igitur
quales sint instituendi in his officiis et qualiter
debeant se habere. Sciendum autem quod instituendi
sint tales qui deum diligunt. primo horreat qui
iustitia fadat qui munera non accipiat. nec
personas quasque exhibeat devotos maioribus
blandos minoribus. affabiles equalibus. beni
gnos humilibus medes penitentibus. rigidos su
perbis. inflexibiles obstinatis. qui de fami
liaritate principum aut eorum qui principi
adheret latenter. in primum fiducia non assumant
nec habeant audaciam fine dei. Est autem nimium
optales. sic instituendi sint sapientes. et
experti in iuribus. et consuetudinibus quia quandoque
in iure scripto. quandoque consuetudine est utendum
in diversis autem unius regni partibus. consuetu
dines sunt diverse. Item debet esse pius. non spoli
atores oppressores. sed ponens qui pres tutores pupillorum
et pauperum protectores Item debet esse iustus in

UVA.BHSC

Iura pauentibus. Iusti iudicium fugientes. contra-
ctores insidiancium. vel insinuancium iniustam et
omnium malignancium rigidi punitores. In quorum
manibus non titubet libra iusticie. nec moue-
antur odio vel amore. quia secundum illud ius di-
uinum. ita paruum audientes ut magnum. sicut dicit
quod sic scriptum est. Non est apud deum iniqui-
tas. nec personarum accepcio. nec cupido mu-
nerum. Vnde dicit lex. personas hominum non
accipit secundum omnes equa iudicas. nulli parcit.
Cauendum autem summopere. ne preficiantur in
talibus. homines infames conscienciam non
habentes. quia non sperandum est. quod tales bonum sit
ad regendum rem publicam. qui male se re-
gunt et male se in propriis habent. Item
non sunt preficiendi propter consanguinitatem. vel af-
finitatem aliquorum qui contra deum et iusticiam
propter vicium male fines sustinent. sed secundum
deum qui meliores sunt. et utiliores populo. sine
distinccione vel accepcione persone sunt ad talia
eligendi. qui non ex ambicione dignitatis. nec
ex cupiditate lucri temporalis nec ex appeti-
tu transitorii honoris preesse velit sed inten-
cione obediendi superiori principi iniungenti et
amore commodi rei publice. et desiderio subue-
niendi indigentibus. auxilio et patrocinio
qui non se ingerunt. sed trahantur. ¶ Item non
sunt preficiendi homines cupidi et in auaricia in-
sanabiles. sicut dicit valerius narrans de illo qui
neutrum de duobus consulibus mitti in hispaniam
consulem a senatu. quia unus eorum nichil habe-
bat. alteri nichil erat quod habebat. satis ergo
malum iudicans ad preficiendum magna in-
opia et magna auaricia. Quandocumque pre-
fertur egens. multa extorquet a populo ut sua
releuet egestatem. Ergo nec ille qui multa
habuit sed prodige consumpsit. vel suis exigen-
tibus malis factis amisit. quia iste intenderet
recuperare. quod perdidit. qui non vero est aua-
rus. multa recepit ut eius cupiditas ali-
quatenus saciaretur. ¶ Vnde narratur de imperatore
tiberio. qui vix vel numquam mutabat pro-
curatores. Inquirentibus autem causam huius res-
pondit se parcere plebicule. scientes ne se
habere prorogacionem id tempus modicum emungunt
usque ad sanguinem. Et tanto grauius quanto
breuius durantur. et qui recentes adueniunt
dissipant quicquid inueniunt. Et ponitur exemplum
de vulnerato. qui iaceret in via nec amoueret mus-
cas a vulnere alter superueniens. et existimans
quod hoc dimitteret ex imbecillitate abegit eas
ad quem ille ait. male fecisti quia ille quas
amouisti plene erant sanguine et me parum
molestabant que autem superuenient me acrius
pungent Sic balliui et alii officiales. non ita

insaciati acrius deseuiunt. in subiectos sed hoc op-
time dictum est. si in cupiditate sua terminum pone-
ret. et posset eorum auaricia saciari. In aliquibus
autem non solum videntur insaciabiles. sed fames eorum
crescere et appetitus magis ac magis augmenta-
ri. Nam prius appetunt augeri libras adquirere.
post modum tendunt ad vicenarium ad centenarium vel cen-
tenalibus. et post modum ad millenaria. Et
quidem in principio ita bene contenti sunt de
decem libris dantes eis vel pro eorum extorcionibus. sic
postea de centum. Ita bene contenti de quinquaginta equis.
in comitiua sua habendis. sic post modum de
.12m. et sic de aliis Illi quoque qui maiore fame habent
siue ex inopia siue ex auaricia. improbe ra-
pientes. et populum deuorantes. certe ab istis of-
ficiis excludendi. Hoc autem attendendum est
quod pro tanto. non sunt frequenter mutandi. quod
venientes de nouo ad huiusmodi officia. nec ista
sciunt. nec consuetudines. nec ista cognoscunt.
nisi tamen personarum. qui scilicet sunt boni et qui mali.
quia maiores qui magis vel amplius honorandi
et magis diligit populus. ideo minus peccant. Vnde
posteriores plurimum prioribus sunt peiores. Nar-
rat valerius de vetula quadam. que orabat de-
um pro vita dionisii tiranni. a qua cum ille
quesisset quo merito suo hoc faceret. Respondit
Cum non essem puella et grauem haberemus tirannum
carere eo cupiebamus quo interfecto acrior deterior
occupauit. eius dominacionem finiri nobis utile pu-
tabamus. 3o te importuniorem prioribus recepi-
mus rectorem. Timens itaque ne si tu mortuus fue-
ris. deterior in locum tuum succedat. caput me-
um pro salute tua deuoueo. tam facetam
audaciam dionisius punire erubuit. ¶ Debet
autem caueri tales a nimia pompa familie et
a multiplicacione equorum et de expensis que sunt
in grauamen populi subiecti. Exemplum antiquorum sic
narrat valerius de scipione emiliano qui po-
stquam duos adeptus inclitos consulatus tantum
cum familie paruce comitatibus. septem sequentibus
seruis officio legacionis functus est et sequitur.
Itaque non ex exteras gentes iter faceret non eius ma-
ncipia sed eius victorias numerabant. nec quantum
auri nec argenti sed quantum amplitudinis pondus
ferret semper extimabat. Item caueri debet a nimia
congregacione diuiciarum et pecunie indebite
extorte Exemplum antiquorum de quo narrat
idem valerius. de quodam valerio qui post consu-
latum populo romano acceptissimus ita pauper mor-
tuus est. quod eius patrimonium vix sufficiebat
ad exequiarum suarum expensas. Similiter narrat
de marco menenio qui fuit ita inops pecunie
ut sepulture honore careret nisi ex collata
pecunia a populo fuisset funeratus. Similiter tanta
narrat de aliis qui post consulatus suos ita
pauperes decesserunt quod non habuit unde dota-

UVA.BHSC

runt filias suas maritadas. nec unde possent sepeliri cum honore. et hoc ideo quia quilibet eorum intendebat salutem rei publice et non propriis commodis. Similiter narrat vegetius de multis. Specialiter de scipione. qui post res bene gestas in yspania. postmodum in summa paupertate decessit. nec tantam reliquit pecuniam. que sufficeret in dotem filiarum suarum. quas ob inopiam senatus dotavit. Debent etiam tales in cipibus suis de ista bene documentis. et remanere

pauperes

bene in tuendum. et proponi sibi subditos sub disciplina populum autem tractare cum reverentia et ima. scientes quia beati medes. qui ipsi misericordiam consequentur. Iudicium autem sine misericordia fiet illi qui non fecit misericordiam. Itur ita beato blasio dicitur. quod quedam muliercula accedens ad eum tanquam ad potentem apud principem regionis. rogabat eum ut scriberet principi misericordiam sibi fieri. Cui scripsit ei. hec mulier me dicit posse apud te. si ita est onde. Cui rescripsit volebam hanc facere misericordiam sed non possum. Cui iterum rescripsit. si non potuisti miserere bene res se habet. si autem potens noluisti dicat te deus ad indigentiam ut quod volueris non possis. et sic factum est. Postea captus est et liberatus intercessione beati blasii. qui gratias agens ei restituit multum plus quam dederat.

Capitulum xxxiii de militibus.

Consequenter prosequendum est de militibus. quibus regi opus est pro sui et regni sui defensione. Nam milites in corpore rei publice manibus comparantur. Sicut enim in corpore naturali sunt ad expellendam noxia. ad prebendum in substantia ad attrahendum utilia ad confirmandum omnia alia membra. et eadem defendendum. sic sunt milites in re publica. ad hec facienda. Et sic manus se opponit ad protegendum caput ne ledatur sic milites sunt in re publica ad custodiam et tutelam vite principis qui est caput regni. ut principatus ut dictum est supra. Debent autem milites esse fortes corpore. audaces corde. industrii providi. et expertis moribus honesti. vita probati. curiales in sermone placidi in verbis. Unde ut tales essent antiquitus a principibus eligebantur. qui essent alacres psalli veloces cursu. validi robore quibus esset prima facienda missilia. quibus hostis leditur aut terretur lancea feriendi. gladio cesim punctim utendi qui nihil timeat. nisi peccatum et infamiam qui estatis caumata. etiam yemis frigora. noluit sustinere unde sic ait vegetius miles debet esse in labore nutritus solis patiens umbre negligens. balneorum nesciens delitiarum ignarus. simplicis animo contentus cibo membris ad omnium malorum tollerantiam induratis.

Sed quia hodie milites non vacant. lascivijs affluunt delitijs. labores refugiunt. quietem diligunt otio torpescunt. aleis autem pijs et alijs solatijs occupantur. mollit dormiunt mollibus vestiuntur. mulierculas dissolvuntur. Ideo sunt effeminati. et viribus enervati. Sic nec labores nec inopiam. nec estus nec frigora. nec famem nec cibum durum nec durum lectum possunt tollerare sed statim deficiunt. Sciendum autem quod bonus miles. debet esse ordinatus ad deum. ad eternam ad principem. et ad rem publicam. Ad deum quidem servans fidelitatem et devotionem in bello spirituali constantiam. quia sicut ait apostolus Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem id est adversus homines. quos videtis. sed adversus principes et potestates. adversus mundi rectores tenebrarum harum contra spirituales nequitias. Contra hos hominis occulta pugna nec est bellum unius diei. sed toto tempore vite durans. nec pro re temporali nec pro re vili et modica. sed pro regno felicitatis eterne. Unde ait Job. militia est vita hominis super terram. In vera translatione loco militie ponitur temptatio. ut istud videtur significare. idem in significat. Unde eam nisi pugna contra malignos spiritus. nomine temptationis exprimitur. Et quid appellatione militie nisi contra hostes exercitium designatur est quo sensu militia est vita. id est tota hominis vita est militia. vel militia est pro vita hominis spirituali et eterna defendenda. vel perdenda. Quia igitur ipsa tam magna est militia illa. ideo ortatur apostolus Labora inquit sicut bonus miles christi. Labora inquit contra otiositatem. que omnibus vitijs viam aperit et omnia mala docet. Homo autem avis ad laborem nascitur. videat igitur unusquisque ut in laboribus sibi competentibus occupetur quia sicut apostolus dicit. unusquisque mercedem suam accipiet secundum suum laborem. Sic bonus miles christi. sit strenuus fortis et constans in operibus virtuosis. et pugna spirituali. Sic etiam miles christo deo militans. milites mundum militant terreno principi. Sic etiam miles christi sollicitus est servire deo sicut milites huius mundi solliciti sunt servire principi terreno. Item miles debet esse ordinatus in se ipso per puritatem. ut videlicet sit humilis castus et sobrius. modestus benignus. et omnimodo vere iuste pietatis specialiter ab omnibus carnis feditate. permixtis alienis ad hoc ortatur apostolus petrus dicens. Obsecro vos fratres tanquam advenas et peregrinos abstinere vos a carnalibus desiderijs. que militant adversus animam. Et apostolus paulus dicit. In carne ambulantes non secundum carnem ambulamus militantes. Item debet esse ordinatus secundum eternam dei. unde reverentiam et misericordiam hunc moleuit in eternam consuetudo sollen

UVA.BHSC

nis quod ipsa die qua quisque militari cingulo de-
coratur, ecclesiam sollempniter adeat, gladioque sup-
er altari posito et oblato quasi celebri professione
se ipsum obsequio altaris devoveat et gla-
dii, id est officii sui, iugiter deo spondeat famulatum.
Non est enim ut hec profiteatur, ubi in legitima
professio fides eius videatur inserta. In hono-
rem illarum que magis arma debet nosse
quam litteras, non ex professione exigitur litterarum
sicut in hominibus litteratis, quales sunt episcopi et abbates.
Milites quoque gladium offerentes et de altari resu-
mentes quasi primitias officii sui redimunt
ab altari. Insignum quod ad honorem ecclesie et
utilitatem populi debent militare huius mi-
litie et tueri ecclesiam a perfidia impugnare,
scilicet dolum vendere(?) pauperum iniurias propul-
sare. Unde dicit dominus per prophetam: Circunda-
bo domum meam, id est ecclesiam meam, ex hiis qui
militant mihi. Ut videlicet sint milites in circuitu
ecclesie ad defendendum sicut in tempore domini cir-
cumstantes in circuitu eius et domus in circuitu pro-
prio(?). Contra professionem quoque suam faciunt mi-
lites qui guerrarum tempore invadunt vel inva-
dunt templa, frangunt ecclesias, spoliant et
incendunt, non plus deferentes deo sanc-
tis locis quam lupanaribus vel tabernis, nec
minus offendunt qui in civitate membra ecclesiarum
et monasteriorum bona diripiunt, non pro uti-
litate propria vel rei publice, sed pro expen-
sis superfluis in torneamentis vel guerris
iniustis seu vanitatibus faciendis.
Item miles debet principi obedientiam retinere
et fidelitatem. Ac humilis obsequii famulatum
corporis quoque eius sollicitate custodiam sicut mem-
bra corporis specialiter manus, que pro defensio-
ne corporis et capitis se opponit. Si guer-
re causa emergat, ad mandatum principis
milites debent esse parati. Si enim princeps ha-
beat iustum bellum, nec debet miles sic vocatus ve-
nire animo lucrandi sicut mercede conductus,
quasi propter modica periculo mortis expo-
net vitam suam. Tales autem in imminente pe-
riculo solent vel fugere vel segniter agere, aut
quod deterius est corruptis muneribus colla-
tis vel promissis ad adversarios se conver-
tunt, nec animo spoliandi quia tales sunt intendunt
spoliis rapiendis, quoniam nec custodie nec hono-
re principis nec utilitate rei publice cu-
rant intendere nec intencione vindicandi se
vel suorum aliquid, quia tales non sollicitantur
nisi quod possint consequi quod intendunt. De-
bent igitur venire vocati, intencione obediendi
principi, iustitiam defendendi, honorem prin-
cipis aut rei publice procurandi. Iste debet

miles ordinatus esse ad rem publicam, bonum
eius et pacem procurando, et populum ab hostibus deffen-
dendo, ut dictum est, et cavendo ab iniuriis
et violenciis inferendis. Unde beatus Iohannes baptista
militibus inquirentibus ab eo: Quid faciemus et nos?
respondit: Neminem concutiatis neque calumpniam
faciatis et contenti estote stipendiis vestris. Sed
multi per cupiditatem et avaritiam depravati, hii
pro pastoribus, pro custodibus sunt raptores, et pro
defensoribus hostes. Sicut bene figuratum fuit in
domini passione. Nam milites corrupti pecu-
nia Iudeorum comprehenderunt Ihesum et in pretorium
presidis adduxerunt, illuserunt et coronam spi-
neam tiaram plectentes eius capiti imposuerunt,
vestimenta eius sibi partientes miserunt. Diminuit
Iudeis militibus qui corrupti pecunia veritate
domini resurrectionis tacuerunt ac furatum corpus domini
ipsis dormientibus mendaciter dixerunt. Que
autem tunc temporis Christo milites fecerunt, hec
et similia diebus istis faciunt membris eius.

Explicit 2a pars huius operis.

Incipiunt capitula iii partis huius libri.

Primum capitulum est quod huius sapientie comparatio nobis...
2m quod sapientia nichil preciosius.
3m quod sapientia nil speciosius.
4m quod sapientia nichil delectabilius.
5m quod sapientia nichil honorabilius.
6m quod sapientia nichil fructuosius quia utilis est in diligendis consiliis.
7m est quod utilis est in conferendis consiliis.
8m quod utilis est in proferendis iudiciis.
9m quod utilis est in perferendis molestiis.
10m quod utilis est in propellendis iniuriis.
11m est quod utilis est in praecavendis insidiis.
12m quod per sapientiam cognoscimus que supra nos sunt.
13m quod per eam cognoscimus que intra nos sunt.
14m quod per eam cognoscimus que iuxta nos sunt.
15m quod per eam cognoscimus que infra nos sunt.
16m quod sapientia requiescit in corde.
17m quod declaratur in locutione.
18m quod monstratur in gustatione.
19m quod probatur in operatione.
20m quod per sapientiam debemus ordinare presentia.
21m quod per eam debemus recordari preterita.
22m quod per eam debemus previdere futura.
23m quod sapientia acquiritur audiendo legendo meditando orando.
24m de sapientia terrena.
25m de sapientia animali.
26m de sapientia diabolica.
27m de sapientia desursum descendente.
28m de pudicitia.
29m de pace temporali.
30m de pace superna.
31m de pace interna.

¶ xxxii. de pace fraterna.
¶ 33. de ira in generali.
¶ 34. quod ira tenetur propter remissionem
¶ 35. quod tenetur pene debite relaxationem
¶ 36. quod tenetur a iustitia liberationem
¶ 37. quod ad iram homo debet moveri propter divine voluntatis impletionem.
¶ 38. quod propter iniuriarum adeptionem.
¶ 39. quod propter amicorum acquisitionem.
¶ 40. de multiplici iudicio.
¶ 41. de simulatione.

Incipit 3a pars huius operis. Capitulum primum. quod habitus sapientie est maxime necessarius

Expeditis predictis gratia dei duabus partibus huius opusculi in quibus dictum est de statu dignitatis regalis excellentie et ipsius potestatis providentie. Nunc divina adiuvante sapientia dicendum est de lumine sapientie. quod licet omnibus hominibus sit necessarium maxime tamen regibus et principibus quibus incumbit cura regiminis et totum pondus iudicii non solum suorum sed etiam omnium subditorum. Unde rex qui sedet in solio regni. nullum iudicium et omne malum in intuitu suo tenetur dissipare. nullo modo debet sapientia carere. Nam homo sine sapientia certum est quod navem dat sine consilio ductore immobilem certum est. etiam sine sapientia parum differt homo a bruto. Nam sine sapientia homo brutaliter sapit brutaliter vivit. Unde psalmista. homo cum in honore esset non intellexit comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis. Nota nullus est artifex nec artificis nomen habere meretur qui ea que ad artem pertinent ignoraret. Non enim grammaticus est. nec grammaticus dici debet qui nescit grammaticam. Similiter nec medicus nec legista. nec theologus dicetur. qui scientias istas ignorat. Rex quidam romanorum regi francorum scribens. et exhortans ut liberos suos instrui faceret liberalibus disciplinis inter alia subiungit. Rex illiteratus est quasi asinus coronatus. Rex insipiens est sicut furiosus habens gladium in manu. et sicut ignarus artis gubernandi navem tenens gubernaculum in tempore tempestatis. et sicut ignorans leges sedens in loco iudicii et iudicium proferens. Capitulum ii. quod sapientia nichil pretiosius.

Multum igitur decet regem vel principem appetere sapientiam esse multiplici ratione. Primo quidem quia sapientia nichil pretiosius. Scriptum est Sapientia pretiosior est cunctis opibus et omne desiderabile ei non potest comparari. Ideo dicit sapiens. Sapientiam preposui regnis et sedibus. et divitias nichil esse duxi in comparatione illius. harena est exigua. et tanquam lutum estimabitur argentum in conspectu illius. super salutem et speciem dilexi eam et proposui pro luce habere illam. Capitulum iii. quod sapientia nichil speciosius.

Item sapientia nichil speciosius. Scriptum est enim Clara est et que nunquam marcescit sapientia. Unde claram et speciosam reddit animam sicut claritas solis vel aliarum stellarum reddit celos toti mundo speciosos. Et sicut amota claritate solari totus mundus redderetur tenebrosus et horridus. et omnes homines essent inconsolabiliter desolati. et omnia que in mundo sunt suam amitterent pulchritudinem. Sic expulsa a rege sapientia. qui plus fulget in regno sicut sol in mundo vel in celo totum regnum efficitur desolatum. Per sapientiam anima illustratur. huius et mirabiliter decoratur. Unde ait sapiens. In sapientia eius lucet anima mea. et ignorantias meas illuminavit. Capitulum iiii. quod sapientia nichil delectabilius.

Item sapientia nichil delectabilius. dat enim dulcedinem iocunditatem et pacem cordis. Unde dicit sapiens. Intrans in domum meam conquiescam cum illa. scilicet sapientia. non enim habet amaritudinem conversatio illius nec tedium convictus illius. sed letitiam et gaudium. Hanc delectationem in eorum sapientiam compendunt. sicut ait sapiens. Quia astat sapientia indeficientis hominibus et non permanebit in ea expers. Sapientia enim doctrine secundum nomen eius. id est sapientia est. et non multis est manifesta. quibus autem cognita permanet. usque ad conspectum dei. Sequitur Invenies requiem in ea. et convertetur tibi in oblectationem. Quidam stulti sunt ergo qui delectationes et solatia querunt exterius in rebus visibilibus. scilicet venationibus et aucupiis. aliisque ludis inutilibus et vanis in quibus est labor et fatigatio corporis. et plerumque periculum in pecunia. et maxima amissio destructio cordis. et finaliter nullus fructus. In sapientia autem quies mentis et corporis. delectatio ad refectionem spiritus non periculum. sed securitas. non distructio sed pacis tranquillitas. non amissio temporis sed acquisitio meritorum. Cap. v. quod sapientia nichil honorabilius

Item sapientia nichil honorabilius. Unde scriptum est sapiens in populo hereditabit honorem. Et iterum inquit sapiens. habebo propter sapientiam claritatem ad turbas et honorem apud seniores. iuvenis et acutus inveniar in iudicio et i

UVA.BHSC

in conspectu potentum admirabilis. et facies principum mirabuntur me. tacentem me sustinebunt. et loquentem me respicient. et sermocinante me plura manus ori suo imponent. Unde salomon propter sapientiam suam apud omnes nationes factus est honorabilis et famosus sicut scriptum est. Magnificatus est salomon super omnes reges terre diviciis et gloria. et sapientia et universa terra desiderabat videre sapientiam salomonis. Capitulum vi. quod sapientia nil fructuosius. quod utilis est in dirigendis.

Item sapientia nichil est fructuosius. fructus sapientie multiplex est et mirabilis sicut ait sapiens. fructus eius fructuosior est auro. preciosior est cunctis opibus. opibus et omnia que desiderantur huic non valent comparari. Possumus autem compendiose dicere. quod utilitas sapientie est in dirigendis consiliis. Sapientis enim primo et principaliter debet edificare domum conscientie. et sensuum primitus ordinare. Unde in [illegible] ait sapientis dicens. Sapiens mulier edificat domum suam. Et iterum sapientia edificavit domum. dicit enim salvator. Qui audit verba mea et facit ea. assimilabitur viro sapienti. qui edificavit domum suam supra petram que christus est. debemus edificare domum nostram. ut immobiliter permaneat. tamquam super immobile fundamentum. Super hoc potest edificari domus. pulcherrima fortis et alta. et omnibus bonis plena. Sed sicut ait sapiens. tamquam domus exterminata. sic fatuo sapientia. Quia videlicet fatuus non plus vult manere cum sapientia quam in domo exterminata. id est ruinosa que cotidie cernitur in periculum vacua miseriis. et omnibus bonis feda per immundiciam. fetida per infamiam. Capitulum vii. quod sapientia est utilis in conferendis consiliis.

Item utilis est sapientia. in conferendis consiliis. Scriptum est enim. Ego sapientia habito in consiliis. Quanto enim homo sapientior est tanto libentius tractat sua consilia cum sapientibus. Unde david habuit secum nathan prophetam et sadoch sacerdotem. et chusi arachitem qui fuerunt viri expertissimi. et sapientissimi. Et salomon similiter viros expertissimos. Et thobias docens filios suos filium suum ait. Consilium a sapiente perquire. Unde rex quantumcumque sit sapiens debet habere consiliarios suos sapientes. sicut dictum est supra. Capitulum viii. quod sapientia utilis est in proferendis iudiciis.

Item utilis est sapientia in proferendis iudiciis. Unde salomon sapientiam petens admonet ait Tu domine fecisti me regem. super populum tuum multum qui tam innumerabilis est quasi pulvis terre da mihi sapientiam et intelligentiam Quis enim potest hunc populum digne qui tam grandis est iudicare de eodem etiam dicitur Timuerunt

regem audientes sapientiam dei esse in eo ad faciendum iudicium. Capitulum ix. quod sapientia est utilis in perferendis molestiis.

Item utilis est in perferendis molestiis. Nam tribulationes et adversitates huius mundi sunt adeo sive ab hominibus inferantur multipliciter utiles et meritorie siquis ad salutem suam noverit ordinare. Unde magne sapientie est scire uti malorum. et ad salutem suam convertere. propter quod ait sapiens qui paciens est multa gubernatur sapientia de malis elicit bona. de dampnis lucra de duris suavia. de amaris dulcia. Qui autem impaciens est. sustinebit dampna quia sive sit afflictio corporis sive rei temporalis amissio sive quecumque desolatio cordis hec impacienti animo inferunt maiores angustias. et mens eius vehementius cruciatur. et nichilominus perdit meritum et sue patitur anime detrimentum. Capitulum x. quod sapientia utilis est in propellendis iniuriis

Item utilis est sapientia in propellendis iniuriis. si regi vel principi fiat iniuria magna discretione opus est in repellendo dissimulando. tollerando vel etiam vindicando quia sicut ait sapiens vir sapiens fortis est. et vir doctus robustus et validus quia cum disponitur bellum. Et iterum gubernaculis tractanda sunt bella. Unde qui sapientior est in talibus est fortior et potentior ceteris paribus. Scriptum est enim. Melior est sapientia quam arma bellica. Et iterum melior est sapientia quam vires. Capitulum xi. quod utilis est in precavendis insidiis

Item utilis est sapientia in precavendis insidiis. Nam et demones nos suis temptationibus multipliciter per maliciam circumvenire contendunt. et homines per cautelas suas nos multipliciter seducere moliuntur ideo hominem opus est esse undique circumspectum. et ex omni parte multiformiter oculatum Nam inter tot et tantas hostis antiqui insidias. et inter tam exquisitas hominum malorum versucias plures oculos nobis opus esse videtur. quod argus secundum fabulas dicitur habuisse qui in centum fingitur habuisse. Unde in apocalipsi dicitur animalia sancta plena oculis ante et retro. In ezechiele legitur. quod totum corpus eorum plenum erat oculis. Et iterum ibidem. Omne corpus eorum et colla et manus et penne plena erant oculis. Ideo scriptum est. sapiens timet et declinat a malo. tum sapientiam non vincit malicia. Unde de Jacob dicitur In fraude circumvenientium illi affuit sapientia et honestum fecit illum Custodivit illum ab inimicis et a seductoribus tutavit illum. Capitulum xii. quod per sapientiam cognoscimus que supra nos sunt

UVA.BHSC

Q Sciendu etia q p sapiam cognoscim
ea q supra nos sunt. i. deu ad dilige
ndum. qr dilectio dei honorabilis est Sa
pia docet celestia ad appetendu sic ait aplus
dicens. Que sursum sunt querite ubi xpus est
in dextera dei sedens. que sursum sunt sapite
no que sup terram. hec e vera sapia. i. cognitio
sapida. hec maxie delectabilis e. sic supius dice
batur. cap. xiii. q p sapiam cognoscimus q
intra nos sunt.

I te sapia docet que intra nos sunt. i. nos
ipos. et ea q in nob sunt. i. mores bonos
vel malos. inita vel acquisita. dei beneficia
et nra malefica. hec omnia ad humilitate incli
nat. Ubi aute humilitas ibi et sapia. hec ma
xie sapia. necia est hoc ad salute. unde gg.
Stude nosse te quia melior est et laudabili
or si te noveris. q si te neglecto. cursus sidera
vires herbaru complexiones hominu natu
ras aialiu omniumq terrestriu et celestiu here
sciam. licet enim noveris omnia mistia altare
celata tre profunda mar. et. si te nescier
eris similis hoi edificanti domu sine fun
damento. ruina facies no structura quidq
edificaveris. i. construxeris ext te erit instar
agresti pulius. verus expositi. cap. xiiii.
q p ea cognoscimus q circa nos sunt.

I te que circa nos sunt. i. proximos. ut
sciamus qui boni qui mali. qui seducto
res et duplices. qui veraces qui sapientes
qui fatui. qui amici qui inimici. et p ons qs
eligere et assumere. nobiscum. et quos vitare.
vel a nob elongare debeamus hoc maxie necessariu
e principi. ut sciat. de quib possit possidere.
qs in consiliu suu vocare vel in aliis officiis.
instruere et quos amare servicia. et honorare
Cap. xv. q p ea cognoscimus q infra nos sunt

I te que infra nos sunt. i. mundum. et
omnia mundana tanquam transitoria.
parum utilia et dilectoribus suis plerumq
nociua sapiens cens. Si dignitate reb no
ex oppione multoru sed ex earu natura cons
tituas. Nam scire debes q vere ee bona et no
sunt. et que vere ee bona et sunt. quecumq
ex eis reb transitoriis possides no inniteris
ne magni estimes qd caducu e. ne apud
te q habes. tanquam aliena suabis. sed pro
te tanquam tua. dispenses et utaris.
cap. xvi. regescit incorde sapia.

A ttendendu etia q sapia regnescit
in corde sic scriptum est. In corde sapi
entis regnescit sapia et dirigit cogi
tationes. Ideo sapiens ortatur dicens. Atte

de fili mi sapiam ut custodias cogitationes
tuas unde seneca dixit. O ppositiones tue ju
dicia sunt. cognitio tua sit stabilis. et ita sive deli
beret sive cogitat. sive ~~compleat~~ contemplem no re
cedat a vero. cogitationes sepone miles no tempi
es. quib sanum delectamus cu omnia disposuis
tristis remanebis. cap. xvii. q sapia decla
ratur in locutione.

I te declaratur sapia in locutione. na
sapia docet opportuno tempore loqui qr
tempus tacendi et tempus loquendi. aliud est
sapie tacere. sic docet sapiens. Stultus si tacuerit
sapiens reputabitur. Et iterum est tacens et sa
piens. Et iterum sapiens tacebit usq ad temp
fatuus aut no servavit tempus aut. et responsionem
cor sapiens intelligit docet etia sensate loqui.
sic scriptum est. In labiis sapientis invenitur sa
pia. quia s. cor sapientis erudit os eius. io
ps. os justi meditabitur sapiam docet etiam mo
deste loqui. quia in corde sapientum os illorum
et in ore insipientum cor illorum. Sapientes ha
bent os in corde. qr nil ore profferunt. quod no
prius deliberaverunt. ponderaverunt et examina
verunt. in corde sed fatui sive stulti. hent cor in
ore. qr ante profferunt verba sua q corde deli
beraverunt. nam in premeditati loquitur et hoc rep
henditur in scriptura no de Job. Nunquid sa
piens respondit quasi in ventum loquens. qr dicit no
solo est contempnenda. ista sapia quia sic
dicit sapiens. Non erudietur qui no est sapi
ens in illo. Sapiens aut in verbis se amabi
le facit. seneca. Sermo tuus no sit inanis. sed
aut suadeat aut moneat. aut consoletur aut
precipiat. De instructionibus in locutione suadis
dictum est supra. capitulum xviii. q sapia demo
stratur in conversatione.

I te monstratur sapia in conversatione
sic ait sapiens. in facie hois lucet sa
pientia. Quid prefatur nisi notitia i. ex
terior conversatio. p quam hoc interior innotescit
et designatur unde btus Jacobus ait. Quis sa
piens et disciplinatus inter vos. ondat conversa
tione sua in mansuetudine sapie de modo
conversationis qualiter s. rex debeat inter
hoies conversari dictu est supra. cap. 19
q sapia probatur in operatione.

I te probatur in operatione. Nam ex fructu
suo arbor cognoscitur. Ille eni vere sapiens
est. quibus se hec in suis opib exequen
dis. Io dicebat moyses ad filios isrl. Scitis
quod docueri vos precepta. atq justicias
sic fancte. et ea observabitis et complebitis o
pe. hec est enim vera sapia et intelligentia vestra populo
diligenter attende. Si rex vel princeps no
heat notitia. de agendis no e dignus tali dig.

UVA.BHSC

tate. que non est hominis sed bestie. Sicut autem notaui-
mus non operatur secundum sapientiam scientia non est di-
gnus. non propter quidem ignorantiam sed propter negli-
gentiam minus excusatum et reprehensibile vel
peruersam animi voluntatem. Unde talis in-
compatibiliter plus peccat et minus est excusatus
quam si cognitionem sapientie non haberet. aut cum bonum iam
cognoscentibus facere et non facienti peccatum est
illi. Exemplum de quodam rege qui eleganti specie
cumulatus erat intellectu animi et memorie
viuacitate pollens audiebat quidem satis be-
nigne et attente causas negotia et querelas
et in ipsa hora videbatur moueri. Sed mox post
quasi oblitus omnium nichil aut pauca exeque-
batur opere. Propter quod habebatur contemptui. nec
timebatur a malis nec amabatur a bonis. sed
ab omnibus dampnabilis iudicabatur. Et super
minimis malis que fiebant in regno merito
culpabilis dicebatur. tandem infirmitate gra-
ui correptus et in extasim raptus videbat
se trahi ad iudicium. Cui iudex aspectu terribi-
lis et incomparabiliter durus et in primis seuerus
apparuit dicens. Quare non es grauius [illegible]
Quare neglecte regni negotiis. uenatio-
nibus et aucupiis et aliis vanitatibus in-
tendisti. Quare grauatis pauperibus et oppres-
sis ad te clamantibus non misertus fuisti. Sic
oues inter lupos dimisisti. Quare talen-
tum sapientie non propter te solum sed propter populum me-
um tibi commissum abscondisti. Quare
quod videbas agendum dimisisti. Quare si-
uos tuos timuisti. et plus eos quam me ho-
norasti. quia conscientiam tuam eorum volunta-
tibus et iniquis consiliis ad quietem voluisti.
Nonne sapientiam et intelligentiam dedi tibi ut
scires ut non timeres multitudinem grauium
ut non omitteres. Et tu post tergum tuum reiectis
omnibus negligenter egisti. iniquos exactores
fures et impios exaltasti. et populum meum
opprimi permisisti. Inter hec obiurgationis
verba. tortoribus traditus dimisse et durissime
flagellatus iacens obmutuit. Iudice autem vo-
lente sententiam dampnationis proferre. Ecce
subito vnus ex multitudine albatorum sanctorum sup-
plicans rogauit iudicem. ut aliquandiu parceretur
recedente. Spatium emendandi sibi haberet. cui iudex
intercedentis precibus. Inclinatus multiplicando
medie concessit tempus penitentie grauiora. co-
minans ei supplicia. si deinceps negligenter
ageret. tamen sicut castigationis oblitus. Sed cum
rex vel princeps diligens esse in operando sit
eo scilicet. Sapiens iniquorum [illegible] mancet aliu
animi remissus habet iniqua soluere accelerat
tarda pollicia expedit dura mollit ardua
sequitur. Unde ergo in quo quanta via agendum debeat

Certo singula distincte videt. consilium presidio ex
parte obstinat. estimat. et minus magna et pro-
ximis. remota ex partibus tota. Capitulum xx. quod
per sapientiam debemus ordinare presentia

Iste senecta visa sapiens est cuius tribus
temporibus dispensatur. presentia ordina-
futura prouide. preterita recordare. Presentia
quippe debet sapiens ordinare vbi enim non est ordo
ibi est confusio. Debet ergo semet ipsum vitam suam totum
corpus suum. et omnia facta sua prudenter et utili-
ter ordinare. iustitiales in domo officiales in regno
pensans conditionibus personarum munera et cetera.
hac sapientia habuit Salomon sicut scriptum est. vi-
dens regina Saba omnem sapientiam Salomonis
domum quam edificauerat et cibos mense eius et or-
dines ministrantium vestes quoque eorum et pincernas.
et holocausta que offerebat. per singulos dies non
habebat ultra spiritum. Capitulum xxi. quod per ea debemus
recordari preterita. — 22

Preterita debet sapiens recordari. videlicet
diuina beneficia ad regimen mandata
ad exequendum iudicia districta. que iam
fecit et ultiones quas exercuit ad timendum
quando scilicet propter peccata deleuit totum mundum dilu-
uio. Sodomam et Gomorram et finitimas ciui-
tates incendio et Egiptios multiplici flagella-
uit. et tandem eos omnes filios Israel persequen-
tes submersit in mari rubro. filios Israel mul-
tipliciter flagellauit. et occidit. et in deserto et in
terra promissionis. temporibus iudicum et temporibus regum. diebus
regum sicut multa legimus exempla in scriptura.
Quibus ea recordari sufficit qualia iudicia ex-
ercuerit deus in diuersis tenuium pro temporibus. temporibus
retroactis. debet recordari peccata sua propria
ad penitendum et lacrimis diluenda sunt etiam anti-
quorum regum et principum scilicet probitates sapientiam
pietatem patientiam et timorem ad imitandum facta
etiam mala scripta sunt ad correptionem nam
ne simul facientes in penas incidamus vnde
ait sapiens. Per agrum pigri hominis transiui. et per
vineam viri stulti. et ecce totum repleuerat vrtice.
operuerant faciem eius spine. et maceria lapidum
destructa erat et exemplo didici sapientiam. scilicet
pestilente flagellato. stultus sapientior erit
Capitulum xxii. quod per ea debemus prouidere futura

Futura similiter prouidere debet vir sapiens
sicut docet Seneca. cum nichil de futuro
premeditatum inuenitur in omnia incidit.
propone autem animo tuo. et mala futura et bona
ut illa sustinere possis illa moderari. Item si
sapiens esse cupis in futura prospectum inten-
de et que possunt contingere animo tuo cuncta propone.
nichil tibi subitum sit sed totum ante prospicias. Nam

prouidus est non dicit non putaui hoc fieri. qui
non dubitat sed expectat. non suspicatur sed scit
hanc sapientiam specialiter habuit Joseph. qui contra fa-
mem futuram septem annis continuis. prouidendo
egyptum et multas regiones alias saluauit
Et ideo dixit ei pharao rex egypti. numquid sapien-
tiorem poterimus inuenire. tu eris super domum meam

Capitulum xxiiij. quod sapientia adquiritur audiendo legendo meditando orando.

Adquiritur autem sapientia per doctrinam dili-
gentem et humiliter audiendo. dicit enim
sapiens. auris bona cum omni concupiscentia
audit sapientiam. Et iterum auris sapientium
querit sapientiam ne inueniat quia sic dicit sapiens.
Si dilexeris audire sapiens eris audi tacens
simul et pro reuerentia. accedet tibi gratia bona.
Audi tacens simul et querens. Inuenitur enim Ihesus i
uentus est a parentibus in templo in medio doctorum
audiens illos et interrogans. ¶ Item adquiritur
et augetur sapientia per studium in legendo. et sub
tiliter meditando. Ideo dicit sapiens. Stude sapien-
tie fili mi. et letifica cor meum. liber enim sit pro me
morie labilis supplemento. Parum enim est audire
et interrogare sine memoria. nec memoria
sufficeret omnia retinere sine studio. ¶ Item sine do
ctrina et pericia. potest homo recordari et auditis.
In libris enim reperiuntur quamplures que homo alias
non audiuit. Preterea visus tenacior reddit
hominem. quam auditus. Verbum autem auditum tran
sit litera scripta manet. per sapientiam que in
libris est tam sacre scripture quam philosophorum
ac sapientiam antiquorum principatus et regna
reguntur ab hiis. leges latine dirigantur vel
diminuantur. Nam si res publica regenda est
sophia committenda. si castra metanda. si ma
chine erigende. si renouandi aggeres si gens
libertatis. si iusticie cultus si reuerencia legum
si sanctimonia generum ammonicio sit suadenda.
liberi sacer hoc erudiuit ad perfectum Et hec ut cla
rius elucescat procedunt de castris israel. Dauid
ezechias et iosias. qui se in sanctis litteris exer
centes. et legem domini seruauerunt. et seruari fecerunt
a subditis. ut non adseruandam a posteris re
liquerunt. Procedant de euangelio princi
pes nostri. Constantinus Theodosius Iustinianus
et leo quorum exempla et facta. principes ponunt
instruere nostri. ymo suorum dicta et verba ma
xima. sunt monumenta virtutum Quasi enim
de informi rudi alterum formauerunt dum
sacratissimis. et enucleatis legibus romanum orbem
quasi quoddam templum iusticie consecraue
runt. Addimus etiam pium et semper augustum
et preclarissimum et inuictissimum principem karolum
magnum dico cuius memoria in benedictione est.
Hic enim in lege domini meditari accepit. unde in
structus postmodum legibus suis orbem rexit
non tam formidine armorum. aut successibus
preliorum. quam pericia et militia literarum Et nunc re
ges intelligite clamat dominus per principes et prophetam
erudimini qui iudicatis terram. Nam tamen quo
modo iudicat qui legem a qua omnis lex dirivatur a
ignorat. Omnium enim legum censura est pericia. et ma
nus si non generat ymaginem sacre legis. et in nul
lis est omnis constitucio principis si non sit ecclesiasti
ce discipline conformis Ceterum quid ad beati
tudinem adquirendam sapiente sublimius ad com
mendationem idoneus. que vincat fortius. quid dignita
te laudabilius. eius excellentie nichil potest
desiderabilius comparari procul dubio literatos le
gimus. semper administracionibus rerum fuisse
prouidos subtiles in iudiciis in preceptis cau
tos. in consiliis circumspectos. Unde igitur filii
regum et principum in liberalibus ut expedit imbuantur
ut habeant principatus heredes. tamen dignitates quam
sapientie successores. Producimus et alios tes
tes. ut adminiculentur nobis exempla genti
lium. Et congregemus omnia in thesauro Ptholo
mei ut greci tradere legem dei non ingenii tam
diligencia quam eruditionis transtulisse ferunt. a septua
ginta interpretibus. de hebreo in grecum. li
bros veteris testamenti ¶ Philippus rex macedonum
fuerat est quod dicit agellius. et in multis fuit
in bellis. et in omni genere in scriptis. hic ac
philippus alexandro recenter nato. uolens erudiri
filium suum literam scripsit aristotili sub hac
forma. Philippus aristoteli salutem dicit filium
michi genitum scito. quo equidem diis habeo gratiam
non tam prouide quam natus est. quam pro eo quod
eum nasci contigit temporibus uite tue. spero
enim fore. quod eductus et eruditus a te. dignus
exsistat. et nobis et regum successione. Profeci
t sub aristotile discipulus alexander et magnus
appellatus magnificus vehementer. Quid
nomina referam singulorum cum multis de imperatori
bus aut ducibus romanorum illustrium legitur
dum res publica viguit romanorum per me
inquit sapientia reges regnant et legum conditores
iusta decernunt. per me principes imperant
Unde socrates philosophus. tunc res publicas beatas
esse asseruit cum earum rectores sapientie studere
contingit. quando tales principes. sed sapientes
res publicas regebant. Illud scipio africanus di
cebat ¶ Isti enim cohibebant malos. honora
bant bonos. ac per hoc ad melius excitabat sua
debat virtutes dissuadebat vicia. utilia et i
nutilia monstrabat horum prudentia nequid
plus deceret sagaciter prouidebat fortitudo ar
cebat pericula beneficia largitas augmentabat

UVA.BHSC

Non erat umquam iniuriandi. aliquis vel causa ad bene imperandi. bene parentur. nichilque gravius aut maius. posset rex male parentibus comminari quam ut de regno recedere cogerentur. Vere felix est res publica. quando ipsi sapientie studio. se regunt per sapientiam vel eius rectores. tunc sapientie studio occupantur. Nullus enim est quem oporteat vel plura vel meliora scire. quam principem cuius sapientia debet omnibus prodesse subiectis

Capitulum xxiiii. De sapientia terrena.

Sciendum est quod sapientia est multiplex sicut docet beatus Jacobus. scilicet terrena animalis et diabolica. et alia de sursum descendens. ¶ Sapientia terrena consistit. maxime circa divitias temporalium. Illi enim dicuntur sapientes in hoc mundo. qui sciunt per quascumque vias vel bonas vel malas. divitias aggregare. Sed sicut ait apostolus sapientia huius mundi. stultitia est apud deum. Ideo siquis vult sapiens esse in hoc mundo stultus fiat ut sit sapiens. Nam bona sua pauperibus erogare. et omnia relinquere propter deum est fatuitas apud mundum sed est sapientia apud deum. Sed sapientia ipsius pauperis contempta est. Iste est pauper et sapiens qui liberavit urbem per se ipsum mundum. per sapientiam suam. Quia non mundus non novit per sapientiam suam deum placuit ~~care~~ placuit deo per stultitiam predicationis salvos facere credentes. quia quod stultum est deo sapientius est hominibus.

Capitulum xxv. De sapientia animali.

Sapientia animalis est. in custodia carnis et corporis. et in degustatione et delectatione carnalium. Sed sic dicit apostolus quod stultum est deo sapientissimum est hominibus. Sapientia carnis mors est

Capitulum xxvi. De sapientia diabolica.

Sapientia diabolica est in oppressione pauperum in excogitatione malicie et vindicatione iniuriarum de qua sapientia loquitur Jeremias. dicens sapientes sunt ut faciant mala. bene autem facere nescierunt. Unde Gregorius. sapientia huius mundi. est cor machinationibus tegere. sensum verbis velare. que falsa sunt vera ostendere que vera sunt falsa monstrare. Hec usu iuvenibus scitur. hec a pueris premio discitur. Hanc qui sciunt ceteros despiciunt. stulti et tardi ab his vocantur quia ab eis eadem duplicitas iniquitatis nomine palliatur. diligitur dum mentis perversitas urbanitas vocatur. Hec obsequentibus preripit honoris culmina querere. adepta temporalis glorie vanitatis gaudere irrogata ab aliis mala. multiplicius reddere cum vires suppetunt. nullis resistentibus cedere. Cum virtutis possibilitas deest quicquid implere non valet per maliciam. hoc in pacifica bonitate simulare.

Capitulum xxvii. De sapientia de sursum descendente.

Sapientia de sursum descendens. est sapientia iustorum. de qua idem ait. Sapientia iustorum est. nichil per ostensionem fingere. sensum verbis aperire. vera ut sunt diligere. falsa devitare. bona gratis exhibere. mala libentius tollerare quam facere. nullam iniurie ultionem querere pro veritatem contumeliam sustinere lucrum putare. Sed hec iustorum simplicitas deridetur quia hec a mundi sapientibus. puritatis virtus fatuitas esse creditur. Quicquid enim stultius videtur mundo. quam mentem verbis ostendere. nil callida machinatione simulare. nullas pro contumelia iniurias reddere. pro maledicentibus orare. paupertatem querere. possessa relinquere rapienti non resistere. ¶ De hac sapientia beatus Jacobus ait. que autem de sursum est sapientia primum quidem pudica est deinde modesta. pudica. pacifica. persuasibilis bonis consentiens plena misericordia. iudicans sine simulatione. Ad evidentiam huius auctoritatis notandum quod sicut dicitur proverbiorum ix. Sapientia sibi meditata. edificavit sibi domum et excidit columpnas vii. Ipsa sapientia quamvis sit delectatur habitare cum homine ymmo in homine sicut ipsamet dicit proverbiorum viii. Delicie mee esse cum filiis hominum habitabit in nos nisi fuerit in nobis repugnantia voluntatis. Nos autem ei non solum consentire debemus. ymmo et devotis precibus invitare. sicut ait sapiens sapientie vii°. Invocavi et venit in me spiritus sapientie ut sic in nobis edificet domum dignam et excidit columpnas. vii. que describuntur in auctoritate predicta.

Capitulum xxviii. De pudicitia

Prima columpna. est pudicitia interiore. Nota quod sicut castitas cohibet omnem inordinatam delectationem pertinentem ad actum carnis. Ita pudicitia prohibet omnem inordinatum motum. manibus vel pedibus. vel huiusmodi factum cuius modi sunt amplexus. et oscula et huiusmodi. dicit enim sapiens Numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo. ut vestimenta illius non ardeant. aut ambulare super prunas. et non comburantur plante eius. Et qui ingreditur ad uxorem proximi sui non erit mundus cum tetigerit eam. Et iterum Qui tetigit picem. inquinabitur ab ea. Cohibet ergo sapientia pudica. omnem tactum impudicum cohibet autem omnem inordinatum aspectum dicit enim salvator. Qui viderit mulierem ad concupiscendum

UVA.BHSC

eam. iam mechatus est eam in corde suo. Ideo or-
tatur sapiens tales aspectus vitare dicens. Noli
circumspicere in vicis civitatis nec oberraveris
in plateis illius. Averte faciem tuam a muliere
compta. et ne circumspicias speciem eius alie-
nam. propter speciem mulieris multi perierunt. Ex
hac concupiscentia quasi ignis exardescit. hunc
aspectum incautum. non cavit sichem. qui ra-
puit dinam filiam jacob. propter quod ipse cum multis
aliis fuit occisus. Nec dauid. qui vidit ber-
sabee uxorem urie. concupivit eam et commisit
adulterium. et homicidium. Talem aspectum ca-
uebat Job. sollicite. qui dicebat pepigi fedus
cum oculis meis. ut ne cogitarem quidem de virgine
Cohibet etiam sapiens oculum suspectum et concretum.
et impudicum colloquium Dicit enim sapiens. Speciem
mulieris. multi admirati reprobi facti sunt.
Colloquium enim illius quasi ignis exardescit.
Et iterum Ne intendas fallacie mulieris. favus
enim distillans labia meretricis. et nitidius oleo
guttur eius. Novissima autem illius amara quasi
absinthium et lingua eius quasi gladius biceps.
Nec solum debet homo cavere. ne audiat impu-
dica verba. sed etiam ne proferat sicut ait apostolus.
Omnis sermo malus. ex ore vestro non procedat
Et iterum fornicatio aut immunditia. non nominetur
in vobis sicut decet sanctos. etc. quia sicut ait idem
apostolus. Corrumpunt bonos mores colloquia pra-
ua. Item sicut ait salvator. Ex habundantia cor-
dis os loquitur. Unde signum est quod cor hominis
non est mundum quando os suum verbis maculatur
impudicis. Sapientia ergo de pudicitia. quia facit
hominem pudicum. ut nec factis nec verbis. nec sig-
nis nec nutibus. nec modis quibuscumque
insuper nec cogitationibus appareat. ut existat
in eo aliquid contrarium. omnimode puritati.
Prima ergo columpna spiritualis edificii. est pudi-
citia illibata. Capitulum xxix de pace in ge-
nerali.

Secunda columpna est pacis tranq-
uillitas. ut dicit beatus jacobus. deinde
pacifica et verecunda. Omnis sapiens
debet pacem diligere. pacem querere. et pacem toto
viribus conservare. Nam sicut ait augustinus. tantum est
donum pacis. ut in rebus terrenis atque mor-
talibus nichil gratius soleat audiri nichil
desiderabilius concupisci. nil postremo pos-
sit melius inveniri Tanta est pacis dignitas
ut deus ipse uelit appellari peculiariter quo-
dam nomine deus pacis. Ad hanc reformandam
inter deum et hominem ipsius verbi partem fore dixi-
mus. et predicandam induxit. pacis nomine sa-
lutavit. hanc moriens discipulis iure
hereditario possidendam reliquit. Est autem
pax secundum bernardum. serenitas mentis. tranquilli-
tas animi simplicitas cordis. vinculum amoris
consortium caritatis. hec est que dissipatos colligit
bella compescit lites comprimit. superbos calcat
tristitias humiliat humiles amat discordias se-
dat inimicos concordat. cunctis complacida. q-
uerentem instruit odii sed honorem. nescit extolli
nescit inflari. dedignatur inflari. Inflari hanc q-
ui accepit teneat. qui perdidit repperat. quilibet
teneat donec de medio fiat. Est autem pax secundum
augustinum. tranquillitas ordinis. quo scilicet homo.
ordinate se habet ad omnes. quo scilicet obedientiam su-
periorum. reverentiam seniorum. amorem et concordiam
parium. et justitiam exhibet inferiorum. Notandum
autem quod est pax multiplex. est enim pax superna.
pax interna. pax externa. Capitulum xxx.
de pace superna

Pax superna est qua homines et hec de-
bemus ad deum. Sicut homo libenter su-
mat pacem dominum suum temporalis. alioquin
nec securus est de suo corpore. de rebus sic fidelis
non est. domino suo nullam quietem habebit cum eius
donec servat eum paratum quanto magis homo
debet custodire pacem sollicite cum deo cuius nec manum
effugere. nec sapientiam latere. nec potentiam superare
nec sententiam potest aliqualiter revocare. Ideo dicitur
in job. adquiesce ei. id est deo. et habeto pacem et
per hoc. habebis fructus optimos. Quis enim restitit
ei et pacem habuit. Attendat homo peccator qua-
liter debet pacem istam promtam diligere et servare
pro qua. maxime nos rogat deus etiam pro
offendimus deum. Quis enim est temporalis qui
servum suum contumacem et rebellem. roget de pa-
ce reformanda. Deus autem et cum hoc facit. princeps
regum dominus terre. dicens per prophetam pacem
facite mecum. Tantum est donum pacis ut pro pa-
ce ista reformanda. cum deo filius dei pati et mo-
ri voluit. et sicut ait propheta disciplina pacis
nostre super eum. Et sequitur tradidit animam
suam in mortem. et cum sceleratis reputatus est
Unde caute debemus eam diligere quia tam care e-
mit eterna sapientia dei patris. Cogita quam impe-
trabilis sit. quod inpreciabili precio comparata
est. Justificati ergo ex fide pacem habeamus ad deum
ait apostolus. capitulum xxxi. de pace in-
terna scilicet cordis

Pax interna est pax cordis. et consci-
entie que ad primam sequitur et sine ipsa
non habetur. Quam enim pacem potest homo
habere. in corde suo nisi pacem habeat cum deo. Unde dicitur
in job. Quis restitit ei. id est deo et pacem habuit hanc
pacem. non habent homines impii vel impii pro
posito criminis sicut dicit propheta non est pax
impiis. dicit dominus. nam hi asculis conscientie
remordentis ait enim augustinus. Jussisti domine et sic

sic est. ut si huiusmodi pena sit. omnis miseria aug
Alia ratio est multiplex sollicitudo. et labor que
contrahunt proceres. in adquirendo quod ap
petit vel dolor quo quis appetit adipisci non
potest. aut timor possessionis vel amissionis in
possidendo. vel ira vel distractio. in conser
uando vel angustia. in dimittendo. Sed soli
iusti pacem habent Et sic ait psalmista. Pax multa
diligentibus legem tuam. Et in luca Gloria in al
tissimis deo et in terra pax hominibus bone vo
luntatis. Hanc desiderare debemus et cum mul
ta vel summa diligentia custodire de qua dicit
augustinus. Tantum est bonum pacis. ut in rebus
creatis. atque mortalibus. nichil dulcius soleat au
diri. nichil desiderabilius concupisci. nichil
deinde postremo possit melius inveniri. Breui
quam hanc hec diximus hec. sicut dicit apostolus.
pacem habete et deus pacis et dilectionis erit vobiscum

Capitulum. xxxiii. de pace fraterna.

Pax fraterna. est pax et concor
dia hominis ad hominem. de qua dicit
apostolus pacem sequimini. cum omnibus
et sanctimoniam sine qua nemo deum videbit.
que sufficit potest. id est salua iustitia. et salua con
scientia. Nam aliqui sunt adeo proterui inimici
pacis et omnis iustitie. ut non possit. haberi
pax cum eis. Quidam enim aperte pacem pertur
bant. de quibus ait sapiens Homo iracundus
incendit litem. sicut vir peccator turbat amicos. et
in medio pace habentium immittit inimicitiam
alii occulte. sicut detractores. de quibus ait sa
piens. Susurro et bilinguis maledictus
multos enim turbauit pacem habentes. Psalmista
etiam loquens de talibus ait. Loquuntur pacem
cum proximo suo. mala autem in cordibus eorum
et sequitur. Da illis secundum opera eorum et secundum
nequitiam adinventionum eorum. Vnde
Jeremias propheta dicit vnusquisque se
a proximo suo custodiat et in omni fratre suo non
habeat fiduciam. quia omnis frater suppla
tans supplantabit. et omnis amicus frau
dulenter incedet. Et sequitur Sagitta
vulnerans lingua eorum. dolum locuta est in
ore suo pacem loquitur cum amico suo. et
occulte ponit ei insidias. Primi ergo sunt
cauendi. sicut aperti pacis et concordie per
turbatores. alii fugiendi. tanquam pessi
mi proditores. Cum ergo multiplex sit pax
ad deum ut dictum est ad semetipsum. et ad
proximum summe expedit reges et principes
esse pacificos istis modis. ut pacem habeant
et conseruent cum suo superiori scilicet deo. et cum suo
homine minori et cum quolibet inferiori. Summe
enim rex vel princeps. zelare debet ac etiam
laborare. ut ipse pacem habeant cum om

nibus. et omnibus et omnes eius subiecti pacem
habeant ad inuicem. et ad omnes unde dicere di
cebat rex assuerus. Cum pluribus gentibus imperarem
et uniuersum orbem. ditioni mee subiugassem.
nequaquam uolui potentie abuti magnitudine.
sed clementia et bonitate. et lenitate. gubernare sub
iectos. ut absque ullo terrore uita silentio tra
sigentes. optata cunctis mortalibus pace
fruerentur. Quantum autem laborauerunt David
ezechias Josias Josaphat et alii reges im
peratores iudices potestates pro pace procuranda
conseruanda. ac etiam deffendenda. innumera
bilia sunt exempla. tam in scriptura sacra.
quam in aliis historiis et scripturis. Ex affec
tu pietatis. et amoris ad subditos sequitur
protectio subditorum. hoc enim agere debent
precipue reges. et principes ut sibi subditos
regant et protegant ut in pacis unanimi
tate consistant. Sane sunt et alii aliquos
suos milites propter mortis effusionem iniu
ste triumphantis principes abstulit. quos
dam omissis omnibus et erogatis pro suo
regimine deo paupere mancipant Quosdam
autem qui membra sua mortificant. et in modo
castrum transeant. ut se cum christo consignet.
Principis autem proprius est. honorem requirit sed
probitas affectu. et protectionem exigit
subditorum Igitur protectione principis
taliter foveat et diligat veritatem. et corri
gatur prevaricatio. nichil ex ipse fiat odio.
Sed hoc tantum bonum geratur ut in re publica
pax reddatur. Attendant reges et princi
pes. exemplum mundi quibusdam preceptis legibus
federata consistit. nec statuta pacis federa
quibus a principio creature conditionis iniuncta. in sui
sunt ea pacis auctor dissoluit que pax quod si
defficeret. statim mundus esse desinet. celum aerem
lucem. aer terre ymbres terra victum et vitam
viventibus administrat Et in vna pace
concordie deus cuncta dispensat et ordinat
Et sic per irrationabilia per rationabilia innuit
predicans ad pacem. et concordiam nos in
vitat. Amplius si celestia sunt exemplaria ter
restrium. etiam primo videamus originem et princi
pium. unitatis unde dominatur et unitas pro
cedit in regnis. et viget unanimitas in sub
iectis. In illa ergo ineffabili et excelsa dei
tate non tantum propinqua quam pax et concordia
nam licet exclamemus fideliter et confitemur ala
criter tres personas in trinitate diuina ipsa tri
nitas unus deus est tam voluntatis quam essen
tie. hanc unitatem et pacem. secundum capaci
tatem eorum proportionabiliter distribuit crea
turis. uniuersis adeo ut appelletur peculiari
nomine deus unitatis et pacis Ex hac unitate et

UVA.BHSC

qua sup sc angli contemplatur unitas pa
cis et concordie diriuatur sic scriptum est Qui facit
concordia in sublimibus suis. ex illius simplici
unitatis eterna intuitu fit sic. unu non
sub sed consensu. a qua unitate apostata an
gelus qui in supra inesisti. se extulit descendes
factus est de luce tenebra. et pro unitate et pace in
trinsecta. dissipatus discordia. unitam a se ip
so discordat. qui alios ex habundancia discor
die et furoris in arma dissensionis insti
gat. Reges ergo et principes. qui pace et concor
diam promunt nutriunt et confirmant. in sub
ditis. tam deo quam sctis angelis. conformantur.
Qui autem dissensiones seminant et pace sub
ditorum perturbant imitantur ad hoc quod sub re
ge vel principe. sic pax in subditis. requiritur
fidelis obediencia subditorum iusto aut deo subdi
tus frequenter ut plus male obediat su
mo regi. nec ipse sub populo nec plus mese pa
cem habet. nisi et ipse subditus summo principe. fuerit
pacem unde dicit dns per propham Quis
miserebitur tui iherusalem aut quis contristabitur
pro te. aut quis ibit ad rogandum pro pace
tua. tu enim dereliquisti me dicit dns. Item in
levitico Si in preceptis meis ambulaveritis
et mandata mea custodieritis. et fecitis ea
dabo vobis etc. promittens eis habundancia
bonorum omnium pacem specialiter promittit
eis. tanquam bonum principium dicens da
bo pacem in finibus vestris et non erit qui exterre
at. Quod si non audieritis me nec feceritis
mandata mea et si spreveritis leges meas etc.
comminatur eis omnia mala. bonorum omnium
egestatem famem et pestilencias sterilitate
aeris intemperiem. ardore corrupciones
guerras. gladium et tribus et alia multa.

Cum igitur rex vel princeps. internam sua
pacem habere desiderat. cum deo pacem habere studeat
conservare et circumpositis. sit sollicitus pacem habere i
dio. pacem habere in domo cum uxore. in quorum
commendacione dicit sapiens. homines ma
gna virtute pulchritudinis studium habentes
pacificantes in domibus suis Item pacem cum
subditis. pacem cum extrimis vicinis et re
motis. si fieri potest iusticia semper salua.
Omnes de regno suo debet rex ad pacem dedu
cere. neque unquam debet cum extraneis. maxime
potentibus bellum incipere. sic nec illis provocantibus. debet guerras movere nisi pro ardua.
valde causa et necessitate urgente. vel cogente
sollicite deliberando subtiliter cogitare et pro
funde debet advertere. quanta mala fiunt in
guerris. quanta pericula immineat regi pre
tam rerum quam corporum. quanta turbacio morum
quante oppressiones pauperum. destrucciones
bonorum vastaciones vinearum et segetum.
combustiones villarum. eversiones castrorum
extimmacionum civitatum strages hominum labores cor
porum. dolores mencium rancores et inimicicie in
futurum. et dampnaciones innumerabilium animarum
hinc et aliis pluribus. districcionis libramine
ponderantis. Diligenter consideret et vigilanter
attendat prudens princeps quod imminere debet
guerris movere. vel motas ab aliis acceptare
unde dicit sapiens. Qui pacis meunt consilia
sequitur eos gaudium. Et dns in lege precepit
Si accesseris ad expugnandam aliquam civita
tem. primo offeres ei pacem. cum si consen
tire noluerit. federa cum eis pacis et amicicie
salua iusticia servabis. nisi forte fuerit adu
sarii fidei. cum quibus nec pacta pacis nec federa
amicicie debent habere fideles. dno prohibente
qui dicit. Non queras pacem habere cum illis omni tempore
3a columpna est modestia debet enim rex supi
oris vel princeps modestus esse moderet me
suram tenens in omnibus de hoc dictum est sup.
4a columpna est persuasibilitas vel suasibili
tas. seu benignitas in effectu. Sapiens
enim est consilium petere genere sanis consiliis ad
quiescere. et omnibus bonis persuasionibus consentire
ideo de suasibilis. bonis consentiens. de hoc
dictum est supra. Capitulum vicesimum de mi
sericordia in generali

Quinta columpna est pietas seu misericordia
in affectu. Ideo dicit de sapiencia plena misericordia
et opibus bonis. Sciendum est quod
misericordia duplex est. scilicet corporalis et spiritualis. Opera
misericordie spiritualis sunt .vij. sic sunt. vij. opera misericordie
corporalis. scilicet esurienti dare cibum sicienti
potum vestire nudum hospicio recipere vagum cap
tiuum redimere. infirmum vel detentum in carcere
visitare et mortuos sepelire de his omnibus
excepto ultimo habetur mt. 25o. de ultimo habetur
thob. 1o. Opera misericordie spiritualia. sunt hec videlicet ig
norantes instruere. delinquentes corrigere. vel
corripere. negligentes et pigros ad bonum ex
ortari. mestos consolari. iniuriis et offensis
peccantibus indulgere. defectus aliorum non culpa
biles supportare pro omnibus eciam inimicis
orare. Capitulum vicesimum primum quod misericordia meretur peccatorum
remissionem

Bene autem dicitur. sapiencia plena esse misericordia
quia hoc opus est magne sapie
ncie. quia misericordia meretur peccatorum re
missionem. sic dicit salvator beati misericordes quoniam ipsi
misericordiam consequentur. Date et dabitur et omnia mun
da sunt vobis. et sapiens Sicut aqua extinguit
ignem. ita elemosina resistit peccatis. Per misericordiam et

UVA.BHSC

fide purgantur peccata. Capitulum xxxv. quod misericordia meretur pene debite relaxationem

Item misericordia meretur pene debite relaxationem quam penam actu quam solvere debet homo in purgatorio per opera misericordie laxatur. Sic homo dando de suis aliqua procurat se a pena eterna liberari. Unde regi nabugodonosor consilium dedit in sompnio per visionem ostenderat et per danielem prophetam dixerat eicient te ab hominibus et cum bestiis ferisque erit habitacio tua fenum ut bos comedes etc. Dixit daniel Quamobrem rex consilium meum placeat tibi et peccata tua elemosinis redime et iniquitates tuas misericordiis pauperum. E contra servo nequam qui noluit conservo suo misereri et debitum sibi remittere dixit ei Serve nequam omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me. Nonne ergo oportuit et te misereri conservi tui sicut et ego tui misertus sum. Et iratus tradidit eum tortoribus quoadusque redderet universum debitum

cap. xxxvi. quod misericordia meretur angustia liberationem

Item misericordia meretur angustia liberationem et multimodam consolationem. Deus enim misericordes illos consolatur et liberat a tribulatione et angustia. Qui miseros consolantur eorum compacientes miseriis miserentur eorum. Unde augustinus. Beatos eos dicit dominus qui subveniunt miseris quoniam eis ita rependitur ut a miseria liberentur. Ps. Beatus qui intelligit super egenum et pauperem in die mala liberabit eum dominus

cap. xxxvii. quod ad misericordiam debet moveri homo propter divine voluntatis impletionem

Item ad misericordiam debet homo moveri propter divine voluntatis impletionem. Dicit enim salvator. luc. vi. Estote misericordes sicut et pater vester celestis misericors est. Et mt. ix. Discite quid est misericordiam volo et non sacrificium. Adverte quod signanter dicit summus magister. dicit discite quia dicit hanc lectionem specialiter vobis omnes vobis commendo et in cordibus vestris imprimi volo et opere fideliter adimpleri. Et sic patet quod homines misericordes sunt speciales summi doctoris discipuli. Sunt etiam boni summi patris. sic docet eccles. eccli. iiii. Fili elemosinam pauperis ne defraudes et oculos ne transvertas a paupere etc. Et post multa pietatis opera ad que salubriter invitatur subiungit. In iudicando esto pupillis misericors ut pater et pro viro matri illorum. Et eris tu velut filius altissimi et miserebitur tibi magis quam mater.

cap. 38. quod propter multorum adeptionem homo misericors adquirit multa magna

Item propter multorum adquisitionem. Nam magna et multa adquirit homo misericors quia pro omni misericordia proximorum quibus pie subvenit. vel pro compassione cordis metietur preterea quicquid dat pauperi deo commodat

ad usuram utpote de bono pio et iusto dicit psalmista Tota die miseretur et commodat. Et sapiens dicit prov. 19. Feneratur domino qui miseretur pauperi. Attende quantum tasit misericordia ut sapiens domino feneratur. Ipse enim fideliter solvit usuras. Immo manifestiora reponimus quod eum fenore datum. Solvit etiam habundanter quia pro quolibet obolo plus quam millesies centenas marchas. O stirpem et cupidi filii adam. quid non advertitis quam non negociamini quam non prestitis ad tantas usuras. Sine periculo et pro inestimabili lucro. quam ad fideles mercatores et innumeras questuosissimas avaricias inclinatos intrepidi et obdormimus in ea. Cum iudex cum sit legis. Dare parvum pro maximo temporale pro eterno corruptibile pro incorruptibili vile pro inpreciabili. Iam tamen Thobias exortans filium suum ad has usuras dicebat quomodo tu potueris ita esto misericors. Si multum tibi fuerit habundanter tribue. Si autem exiguum libenter impertiri stude. Premium enim bonum thesaurizas tibi in die necessitatis. quoniam elemosina ab omni peccato et a morte liberat et non patietur animam ire in tenebras. Ad hunc thesaurum ortatur dominus. mt. vi. dicens. Thesaurizate vobis thesauros in celo. ubi nec erugo consumit nec tinea demolitur. et ubi fures non effodiunt nec furantur. Et hunc dicit thobias in die necessitatis scilicet in morte et post mortem. Tunc enim maxime indiget misericordia et sola misericordia. Sola autem misericordia comes est defunctorum ait ambrosius. Unde dives ille epulo qui lazaro pauperi non est misertus dum vivit nec in morte nec post mortem misericordiam invenit. ut unicam aque guttam vel guttulam impetraret.

cap. 39. quod ad amicorum adquisitionem homo misericors amicos sibi multiplicat.

Item ad misericordiam movere debet homo propter amicorum adquisitionem. Homo namque misericors amicos sibi multiplicat. intercessores propter se ad deum obligat. et in causa sua congregat advocatos. Unde dicit dominus. Facite vobis amicos de mamona iniquitatis. ¶ Demumque debet nos multum movere ad misericordiam quod dominus in iudicio districtissimo de operibus misericordie disceptabit. sicut dicit ipse mt. xxv. In operibus enim dicit Esurivi et non dedistis mihi manducare. sitivi et non dedistis mihi bibere. etc. Et sequitur sententia nimis terribilis et horrenda. Discedite a me maledicti in ignem eternum. qui paratus est diabolo et angelis eius. Dicit beatus iacobus iudicium sine misericordia. fiet illi qui non fecit misericordiam. Misericordibus enim dicet. Esurivi et dedistis mihi manducare Sitivi et dedistis mihi bibere. etc. Et sequitur sententia valde desiderabilis et amanda. Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Unde dicit quoque beatus iacobus sapientia plena est misericordia et fructibus bonis. Attende quod omnis homo misericors est sicut arbor in orto domini id est in ecclesia unde dicit

UVA.BHSC

euangelista arbor bona fructus bonos facit mala
autem arbor. malos fructus facit. Homo uero misi
cors est. sicut oliua fructifera. huius in se fructus su
auissimos ex qua procedit. dulcissimum unimo
nis quodquidem. Valet ad mitigandum dolores
ad sanandum langores ad condimentum saporis
ad nutrimentum ardoris unde ps In persona ho
minis misericordis. dicit. Ego autem sicut oliua
fructifera in domo domini. Sane tot fructus pro
ducit. hec oliua quot exhibet opera pietatis.

Capitulum xl. de multiplici iudicio.

Sexta columpna est. maturitas delibe
racionis. unde dicitur non iudicionis.
Sed quid est quod dicitur. Nonne sapi
entis est iudicium. Nonne enim iudicium per
sapientiam regitur et sine sapientia non iudicatur.
temere ¶ Sed sciendum est. quod est iudicium discu
ssionis. presumpcionis et diffamacionis.
Judicium discussionis est. quo debet homo discu
tere scrutinium. i. mala sua ad emendandum debet
enim sapiens homo considerare omnes acciones.
affecciones intenciones et inclinaciones.
ne aliquid in eis lateat. quod oculos diuine
maiestatis offendat. videat quid proficiat quid
deficiat. quantum debet. unde ait sapiens Cogi
taciones iustorum iudicia. Cotidie debet homo
intrare consistorium et districte. iudicare se
ipsum. ne deus inueniat male. aliquid iudi
candum. Dicit enim apostolus. Si nos metip
sos iudicaremus non utique iudicaremur
Nota pro familia. conscio. discurrit et circuit
domum suam. ne aliquid eum lateat. et malefi
at et si factum sit. ut corrigat et ut ob periculum
precaueat attende quam sollicite. visitant cus
todes castrorum. singula loca ne pateat in
troitus inimicis. Et religiosi singulis nocti
bus. circueunt officinas monasterii. ne deor
dinaciones fiant in domo. et ne aliquis
sine consensu et voluntate prelati. intrare vale
at aut exire. ¶ Judicium discrecionis est.
quo discernit homo quid bonum quid ma
lum. quis bonus quis malus ut sciat que
debeat imitari quem societatem assumere. cui credere ali
quando. et qualiter unumquemque se debeat habere.
licet autem de quolibet teneatur. iudicare quod sit
bonus nisi manifeste probetur contrarium uel euiden
ter appareat. ypocritam non tamen debeo diffinire.
In hoc debent reges et principes. esse cauti ut
mores hominum agnoscant et ad eos se gerant
secundum condiciones eorum ¶ Judicium presumpcio
nis est quo quis presumit iudicare temere aliquem
non subditum sibi nec ad eius iurisdiccionem perti
nentem unde ait apostolus tu quis es qui iudi
cas alienum seruum uel quo iudicat de dubiis.

et occultis uel quo aliqua que bene uel male po
ssunt fieri interpretatur in partem deteriorem.
uel quo ex leui causa et occasione modica suspicatur
malum de aliquo et ex suspicione leui iudicat. Vel quo ali
quis iudicat iudicio extreme condempnacio
nis. quia istud iudicium solius dei est. qui solus
animas creauit solus redemit. solus iustificat. ita so
lus finaliter iudicabit De talibus iudiciis. s.
presumpcionis. interpretacionis et extre
me dampnacionis dicit saluator nolite
iudicare et non iudicabimini. De talibus est
intelligendum est ¶ Judicium diffinicionis est
quo quis auctoritatem habens subditum suum iudi
cat. secundum iuris ordinem. et regulis equitatis.
unde dicit sapiens Iudicabit populum suum.
De hoc infra diffusius differemus.

Capitulum xli. De simulacione.

Septima columpna est simplicitas in
tencionis. unde dicitur sine simulacione
Sapiens enim non agit per simulacionem
Sicut dicit beatus gregorius. Sapiencia iustorum est nichil per
ostensionem fingere. sensum verbis aperire vera
ut sunt diligere. falsa deuitare, quia ubi si
mulacio ibi fraus et decepcio. unde ait
sapiens. Simulator ore decipit amicum
suum. Et in iob dicitur Simulatores et callidi
prouocant iram dei. Iosephus et sapiens uir
eleazarus cum cogeretur carnes porcinas co
medere contra legem. et ipse penitus recusaret
astantes secreto rogabant eum ut carnes li
citas comedendo. simularet se manducare
de carnibus lege prohibitis sicut rex an
tiochus imperauerat. et sic per talem simula
cionem liberaretur a morte. At ille cito res
pondit dicens. prius mitti se velle in infer
num. O verbum constancie magne et virtutis
inuicte et admirabilis probitatis. quod noluit
aliquid simulacionis ostendere per quam se po
tuisset. a morte supplicio liberasse.

Explicit 3 pars huius operis Deo gracias

Incipiunt tituli capitulorum quarte partis huius libri

Quarta pars huius operis. continet
capitula xxix.
Primum est de instituendis iu
dicibus. s. quod expedit iudices institui.
¶ 2m est quales debent esse iudices. s. quod oportet eos
constantes esse
¶ 3m est quod iudices debent esse sapientes
¶ 4m quod debent esse experti.
¶ 5m quod debent esse bone vite.
¶ 6m quale debet esse iudicium s. quod debet esse cum aucto
ritate sine usurpacione.
¶ 7m quod debet esse rectum
¶ 8m quod debet esse tranquillum sine turbacione

UVA.BHSC

9m quod debet esse firmum sine mutatione.
10. quod in iudicio debet esse diligens discussio.
11m quod in iudicio debet esse recta discretio.
12m quod in iudicio debet esse recta intentio.
13. quod in iudicio debet esse expedita terminatio.
14m quod iudicium pervertitur timore
15m quod pervertitur inordinato amore
16m quod pervertitur cupiditate.
17m quod pervertitur malignitate
18m quod pervertitur nimia facilitate credendi.
19m quod pervertitur nimia velocitate et precipiti volatione sine
20m quod iustitia summe sit necessaria principibus.
21. de iustitia debita deo.
22m de iustitia in semet ipsum.
23m de iustitia impropria pro de iustitia commutativa
24m de iustitia vindicativa.
25m quod cavenda est negligentia.
26m quod cavenda est crudelitas.
27m quod affectus clementie non enervet effectum iustitie
28m quod iustitia debet fieri celeriter sine dilatione
29m de iustitia distributiva.
30m de iustitia retributiva

Incipit quarta pars huius libri, primum capitulum de instituendis iudicibus

Tribus partibus huius opusculi terminatis, videlicet de regalis status excellentia precellente, de regiminis actuali vigilantia diligente, et de superna diligentia, nunc ultimo restat dicere de utilitatis efficacia consequente, que notatur cum dicitur: Faciet iudicium et iustitiam in terra. Ad hoc enim constituti sunt reges. Sic Salomoni dicitur: Constituit te dominus regem ut faceret iudicium. Et de David, de quo dicitur: Faciebat David iudicium et iustitiam omni populo suo. Istorum duorum unum ordinatur ad aliud. Prius enim debet iudicium precedere, et deinde iudicata debet fieri iustitie complementum. Alioquin frustra fieret iudicium nisi executio iustitie sequeretur. Nec debet exequi vel exerceri iustitia nisi de re prius rite iudicata. Nam de facili iustitie rigor exorbitat cum non rectitudine iudicii non informat. Prius igitur dicendum est de iudicio, postmodum de iustitia. Quia vero rex non posset solus totum regni sui populum iudicare, nec est necesse quod quevis sua querela ad eius iudicium deducatur, expedit ut aliqui ad partem sollicitudinis advocentur. Sicut pulchre describitur in scriptura, ubi dicitur: Constituit Iosaphat iudices terre in cunctis civitatibus per singula loca. Et iterum cum Moyses sederet solus a mane usque ad vesperam ad iudicia decernenda, dixit ei Iethro: Cur solus sedes et omnis populus prestolatur a mane usque ad vesperum? Cui respondit Moyses: Venit ad me populus querens sententiam dei. Cumque acciderit eis aliqua disceptatio, veniunt ad me ut iudicem inter eos. At ille: Stulto labore consumeris et tu et populus iste qui tecum est. Ultra vires tuas est negotium; solus illud non poteris sustinere. Sed audi verba mea atque consilia, et dominus erit tecum. Provide de omni plebe viros potentes et timentes deum, in quibus sit veritas, et qui oderint avaritiam, et constitue ex eis tribunos et centuriones et quinquagenarios et decanos, qui iudicent populum omni tempore. Quicquid autem maius fuerit referent ad te, et ipsi tantummodo minora iudicent. Mirum certe: Moyses, longe superior dignitate, sublimior sanctitate et sapientia prestantior, consilium Iethro non contempsit, licet cum deo frequenter familiarissime loqueretur, sicut solet homo loqui ad amicum suum, sed fecit omnia que Iethro suggesserat. Hoc exemplo docentur reges et principes quod in terris suis debent instituere principes iudices, qui minora negotia et minus periculosa expediant; ad examen vero regalis iudicii referant graviora. Leviusque sit tam regi quam populo partito malorum onere.

Capitulum 2m qualiter debent esse iudices et quod debent eos esse constantes.

Quales autem debeant institui iudices iste Iethro valde bene describit, cum ait: Provide de omni plebe, et cetera. Provide, inquit, in hoc insinuans quod non sine magna deliberatione, examinatione, electione et providentia debent institui. Unde non ad votum unius hominis, sed ad consilium multorum fide dignorum et probatorum, et qui bonum generis precordialis bonum rei publice diligant et intendant. Sunt iudices instituendi de omni plebe; in quo dicit contra illos qui intendunt instituere solum illos qui sunt de patria sua vel de parentela et affinitate sua. Secundo: viros potentes, non per muliebres vel pusillanimes negligentes. Sed viros potentes non potentia seculari, qua subiectos opprimat, sed potentia virtuali, qua minus potentes deffendit et opprimentium potentiam resistat. Dicit enim sapiens: Noli velle fieri iudex nisi virtute valeas irrumpere iniquitates. Sic difficile est irrumpere et virtute penetrare forte examen malorum electorum sibi invicem copulatorum, vel sic impetum filium

UVA.BHSC

rapidissimi. vel sic condensitate personarum pungentium et mutuo complectentium. Iudices autem modernis feruentissime pauperum facta. vel personarum que non possunt se deffendere. contra eos secundum facta. agrauant et districte puniunt. diuites autem et eorum quod sunt et ponunt consilio vel sensu. se deffendere allegant vel excusant. sicut ait sapiens. ignotus firmatur ab amicis suis. huius autem non recidit expellentur et ignotis. diuiti decepto multi deceptores. ut receptatores. locutus est superbe. et iustificauerunt illum. humilis deceptus est et insuper arguitur locutus est sensate. et non est datus locus. diues locutus est et omnes tacuerunt. et verbum illius usque ad nubes perducunt. pauper locutus est et dicunt quis est hic. et si offenderit subuertent illum. Sequitur et timentes deum. quo iudex timet deum non timet ullum hominem ita quod propter eum iudicet contra iusticiam unde pro deffensione iuris pauperum. non timet insurgere contra diuites iniuriantes pauperibus quia scriptum est. Qui timet deum nichil trepidat. Iudex etiam timens deum et sciens quod si iuste iudicauit iuste iudicabitur a deo. horret iniuste iudicare. quia dicit apostolus horribilis quidem expectatio iudicii. que tortura est impiis. Et horrendum est incidere in manus dei viuentis ideo cauet iniuste iudicare. unde rex Iosaphat precipiens iudicibus dicebat. videte quid faciatis. non enim hominis exercetis iudicium sed dei et quodcumque iudicaueritis in vos redundabit. Sit timor dei vobiscum. et cum diligentia cuncta facite. Sicut autem ait Iohannes crisostomus. ffrangile deuiat a iusticia. qui in causa plus hominem quam deum formidat. Sequitur in quibus sit veritas. Iudex debet veritatem diligere veritatem inquirere veritatem habere in corde in ore. et in veritate iudicet. et in opere ut secundum libertatem iudicium execucioni demandet. Sequitur et qui oderint auariciam que peruertit iudicium sicut infra patebit. Item moyses describens iudices quales esse debeant ait. Non valeo solus iudicia vel negocia vestra sustinere et pondus et iurgia. date ex vobis viros sapientes. et gnosos vel gnaros quorum conuersacio sit probata in tribubus vestris viros sapientes et nobiles. constitui eos ex eis principes tribunos centuriones quinquagenarios et decanos precipiens eis dicens audite illos. et quod iustum est iudicate siue ciuis sit ille siue peregrinus nulla et distancia personarum ita paruum audietis et magnum nec accipietis cuiusquam personam quia iudicium est. Ex predictis aduerte quod iudicem debet esse constancia. quod notatur ad dictum viros de hoc dictum est supra. in auctoritate immediate predicta. Capitulum 3. quod iudices debent esse sapientes.

Item in iudice. debet esse sapiencia. dicit enim iudex. quasi ius dicens populo debet etiam sapienciam habere. ut sciat discernere. inter verum et falsum. inter iustum et iniustum debet scire iura et consuetudines. debet sollerter i. sagaciter et caute considerare. condiciones auctorum et rei et aduocatos et eorum astucias et fallacias aliquando fraudes decipitur in iudicio unde sapiens in libro sapiencie. de sapiencia loquens ait Scit versucias sermonum et dissoluciones argumentorum Sequitur [illegible] et acutus inueniar in iudicio. ideo scriptum est iudex sapiens iudicabit populum suum. Capitulum x^m. quod debet esse expertus.

Item in iudice debet esse experiencia quod notatur cum dicitur gnosos. i. expertos. quia quamplures debent iudicare secundum consuetudines que non possunt sciri nisi per longam experienciam habent etiam iudices deffinire particularibus iudicia in quibus requiritur experiencia ideo dicitur in Iob. in antiquis est sapiencia Et iterum dicit sapiens. Qui non est expertus pauca cognoscit. Capitulum v^m. quod debet esse bone vite.

Item in iudice debet esse vite bonitas et fame claritas. Quod notatur ibi. Quorum conuersacio sit probata. Nam homo male vite et districte conscientie solet in iudicio a iusticia deuiare. Quomodo enim credendum est quod recte iudicet qui non recte viuit. Et ait sapiens. Qui sibi nequam est cui alii bonus erit. Quid ergo dicimus sunt reges. et principes qui iniustissimos homines et corruptissime vite. sibi uersos conscia diffamatos in populo instituunt iudices. super plebes sibi subiectas Et etiam in multis locis. tales hodie sunt iudices. [illegible] iudicia peruertuntur iudicia iusticia. gemit dolet et clamat populus. et non auditur. Infinita mala sunt et non corriguntur et ipsi iudices peiora faciunt quam alii et in ipsius minoribus sustinentur. Nota quomodo adduxerunt ad ihesum mulierem deprehensam in adulterio. dixit eis ihesus qui sine peccato est vestrum. primus in illam lapidem mittat. Quasi diceret. nullus vestrum dignus est ea iudicare. quia peiores estis. unde in reprehensione talium dicit apostolus Inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas. in quo enim alterum iudicas te ipsum condempnas eadem enim agis. qui iudicas. Alexander. qui piratam quemdam in mari latronem iudicasset ad mortem dicit ei pirata. Et etiam ita fit frequenter quod magni latrones suspendunt minores latrunculos.

pro

UVA.BHSC

Ita quod nunquam nocentes judicantur et nequiores sunt illi qui judicant et evadunt. Suspenditur pauper qui furatus est quinque solidos, et non suspenditur ille qui furatus fuit mille libras vel decem milia. Impium ergo valde quod tales non exterminantur de terra, sed longe peius est quod fiant judices aliorum. Capitulum vi. quale debet esse judicium. scilicet quod debet esse autenticum sine usurpatione.

Postquam visum est quales debent esse judices, nunc videndum est quale debet esse judicium. Sciendum autem quod judicium debet esse autenticum sine usurpatione, rectum sine distorsione, tranquillum sine turbatione, firmum sine mutatione. Hec autem quatuor sub brevi satis innuuntur in modo et ordine judicandi et diffinitivas sententias proferendi. Solent enim judices pro ferendo sententias in throno sedere. Unde psalmista ait: Sedisti super thronum qui judicas justitiam. Ideo paravit in judicio thronum suum. Est autem thronus proprie regalis sedes regum super alias elevata, sedentem sursum ferens et a terra removens, ingressu et stabiliter elevata. In rege considerari debes autem in judicante virtute, in sedente serenitate, in sede stabilitate. ¶ Primum ergo judicium debet esse autenticum. Nullus enim judicare debet nisi auctoritatem habens, id est judiciariam potestatem. Alioquin esset judicium usurpatum. Nullus autem usurpare debet judicium super populum non sibi subiectum, nec in messem alienam mittere falcem suam. Unde ait apostolus: Tu quis es qui judicas alienum servum. Nec debet judex plus debito suam dilatare vel extendere potestatem quam habeat et eius esse licita facere que non licet. Debet esse judicium esse autenticum, id est non auctoritate professum, ut timeatur a subditis et nequaquam contempnatur. Debet enim cavere rex vel princeps et omnis auctoritatem habens ne se contemptui permittat, ne dum non timeatur a subditis populus insolescat. Sic igitur debet princeps attendere statum proprie vel private conditionis ut deveniret gradum publice dignitatis. Sic ergo princeps personam privatam inspiciat et humilitatem diligat, sic publicam respiciet et auctoritatem teneat. Ne tristem se Neronem exhibeat, per timorem quem ponit tirannidem imitetur, pro amore sic se timendum faciat ut ametur, sic se amari appetat ut nichilominus timeatur. Capitulum vii. quod judicium debet esse rectum sine distorsione.

Debet esse judicium rectum sine distorsione. Sic enim hortatur psalmista dicens: Recte judicate filii hominum. Dominus quoque in prima regis institutione imminens regibus et principibus recti judicii formam tradens ait: Non declinabit ad dexteram neque ad sinistram. Unde judices super materialem thronum judicii presidentes conformari debent spiritualibus angelis quos thronos in scripturis sanctis vocamus, in quibus dominus sedere dicitur et per eos subiecta omnia judicando disponere. Et secundum beatum Dionysium iste ordo thronorum beatorum est inflexibilis a judicii veritate, nec personarum acceptione aut remissa compassione aut aliquo impulsivo exteriori vel interiori motivo deflectitur, nec aliquo quod possit rectitudinem judicii violare incorporaliter, se sursum ferens, intendens se divino judicio thronorum et per omnia conformare. Sic omnis qui judicat necesse est ut semper deum habens pre oculis ad rectitudinem divini judicii quasi ad stellam dirigentem intentionem consideret; alioquin dimissa stella quadrigam et lumine quo illustratur fugit, errabit in judiciis et falletur. Capitulum viii. quod debet esse tranquillum sine turbatione.

Debet judicium esse tranquillum ab omni perturbatione commotione furoris et iracundie. Exemplo judices enim quando in tranquillitate judicat. De hoc Plutarcus magister Neronis non solum verbo docuit sed etiam facto demonstravit exemplo. Cum enim servum quendam propter suum demeritum tunica detracta verberari iussisset, et ille durius verberibus cederetur, post gemitus et preces in manifestas ad verba se convertens contumeliosa commisit, clamans non ita se habere Plutarcum sicut deceret philosophum, asserens turpe esse irasci, et maxime qui de ira scriptum docuisset et librum de patientia fecit valde pulcrum prohibens, ac dicebat quod doctrinam suam sic evidenter moribus impugnaret. Ad hec Plutarcus leniter et cum magna maturitate respondit: Nunquid quia verbero te sic tibi iratus videor? Et nec ita sicut debitum recipis, nunquid ex vultu meo aut ex voce aut ex colore aut ex verbis iram me concepisse intelligis? In quibus videbat opinor neque oculi truces sunt neque os turbidum neque immane clamo, neque in spumam rubore feruesco, nec prudenda profero vel penitenda neque trepido. Hec omnia si nescis ire solent esse signa. Et conversus ad eum qui cedebat ait: Interim dum hic et ego disputamus, hoc age et sine iracundia mea similem rectum de gimnasia et nervum magis esse doceas; inquit penitere quod purgari. Ex hoc exemplo docemur cum tranquillitate justitiam exercere et iracundiam in judiciis vitandam esse, de qua dictum est supra capitulo de patientia. Capitulum nonum.

UVA.BHSC

quod judicium debet esse firmum sine mutatione.

Deinde judicium debet esse firmum sine mutatione et stabile quod judicium non debet sine examinatione esse et debita deliberatione premissa. Et ex rationabili causa prolatum. Quibus stantibus non mutatis non debet judicium mutari. Aliquando in retractatione videbitur iniquitas aut inconstantia mulieribus vel levitas puerilis. Quamvis judex falli potest. Nam solius dei est falli non posse. Ideo si judex deprehendat se fuisse deceptum et ex hoc non videat se recte judicasse, sanius est revocare judicium quam in injusta tenere sententiam. Hoc autem mature tenendum est. Si princeps ex causa judicavit quod quidem fieri potest et non fieri, si tamen sedicio vel scandalum oriatur in populo, melius est revocare sententiam quam pertinaciter obfirmare.

Cap. x. quod in judicio debet esse diligens discussio.

Post hec videndum est quod in judicio debet esse diligens examinatio. Unde dicebat Job: causam quam nesciebam diligentissime investigabam. Quod exponens Gregorius ait: hic docemur quod ad proferendam sententiam in judicio nunquam precipites esse debemus nec debere in dubia judicemus. Nec quelibet mala audita nos moveant nec passim sine probatione credamus majora aut omnia. Et tarde credenda sunt que audiuntur [illegible] cenda. Quod valenter cognoscitur insignum debere discussionem habendam in judicio. Deus ipse qui novit omnia descendit ut videret si clamorem de Sodoma et Gomorra opere complevissent. Per diligentem et cautam examinationem testium convicit eos Daniel falsum dixisse testimonium, falsos testes confutans et liberans innocentem. Injustum judicium retractavit in studiosa discussione. Narrat Valerius quod [illegible] astutia Demostenis mirabiliter [illegible] que pecuniam depositam nomine receperat a duobus hospitibus sub tali conditione quod duobus simul et non alteri tenetur reddere. Unus eorum aliquanto tempore post infecto veniens socium suum finxit esse mortuum et totam pecuniam repetiit et recepit. Superveniens autem alius pecuniam repetivit. Stupefacta mulier quia tam pecunia quam defensione carebat, jam de laqueo et suspendio cogitabat nisi Demostenes patrocinium assumpsisset. Qui pecuniam repetenti dixit: hec mulier parata est depositum reddere, sed nisi socium adduxeris tibi soli reddere non tenetur, nam tali condicione recepit ut non nisi duobus reddere tenetur. Et sic evasit mulier absoluta. Aliud narrat Petrus Alfonsi de quodam qui dicebatur refugium pauperum pro eo quod pauperes ad judicium solebat. Cum dives quidam cupidus domum vicini sui pauperis comparasset ex cupiditate quiescens quia pauperem hereditate sua penitus spoliaret, in dicta domo posuit dolia quedam plena oleo et alia semiplena. Elapso aliquanto tempore dives dolia sua visitans et quedam inveniens semiplena pauperem traxit ad judicium et crimen furti imposuit asserens illa plena fuisse. Sed furtive a paupere evacuata, sed pauperi non restituit nisi condempnatio. Cum autem ille qui refugium pauperum vocabatur advenisset, pauperem traxit in partem seorsum inquirens si vere innocens esset a crimine imposito, quo jurante se esse innocentem, ambo ad judicium redierunt. Precepit ut dolia mensurarentur et si tantum de fecibus oriretur in semiplenis quantum in plenis pauper esset [illegible] condempnatus. Si vero non esset in semiplenis nisi medietas quam esset in plenis, juste esset ab objecto sibi crimine liberandus, quia constaret quod iniquitate fuissent semiplena. Et sic factum est et sic fuit pauper a calumpnia sibi imposita liberatus. Et sic patet quam necessaria diligens inquisitio et subtilis examinatio, sine qua frequenter perversa dantur judicia, ita quod liberantur impii et innocentes dampnantur. Iste in ipsa inquisitione debet esse justus ordo. Debet autem rex judicare vel per evidentiam vel per confessionem propriam vel per dispositionem testium. Subtilis tamen inquisitio fiat tam de persona testium [illegible] quod personis vel per legitimas voces et consuetudines approbatas. Ad confessionem autem propriam potest reus induci subtiliter interrogando aut faciendo sibi gratiam, promittendo aut comminando. Sed per tormenta acerbissima et exquisitissima quibus more infliguntur vel corpus aut membra corporis enervantur omnino est illicitum et precipue inhumanum. Per duellum etiam non licet inquirere nec rex aliquem per sortes vel magicis [illegible] vel [illegible] vel magis [illegible] esse posse. Quod innocens modis licitis et rationabilibus debet varietas judicii.

Cap. xi. quod in judicio debet esse recta discussio.

Item in judicio debet esse vera discussio et recta non declinans ab equitate justicie sine personarum acceptione. Unde dominus precepit: non consideres personam pauperis nec honores vultum potentis. Juste judica proximo tuo. Et iterum: audite illos et quod justum est judicate sive civis sit ille sive peregrinus; nulla erit distantia personarum; ita parvum audietis ut magnum, non accipietis personam cujusquam quia dei judicium est. Et rursum: non in judicio plurimorum adquiesces sententie. Ut autem dives pauperis quoque non misereberis in judicio. Quoniam tamen deum videntur aspicere in judicando

UVA.BHSC

Esto pupillis misericors ut pater et pro viro
matri eorum et eris velut altissimi filius obedi-
ens et miserebitur tui magis quam mater. Secundum hec
dicimus quod in factis criminalibus illud parum vel ni-
chil prendimus est. In factis vel in causis pecuniariis
vel in factis levibus que simplicitate, ignorancia
vel infirmitate excusari, excusari potest magis
prendendum est parum quam dimittere. Item modicum in iu-
dicio plus declinandum est ad misericordiam quam ad
crudelitatem salva iusticia permanente sic misericor-
diam per immedicum enim sunt rei. sed magis esse
condignum quam ultra. Quia sicut ait beatus Jacobus:
Judicium sine misericordia fiet illi qui non fecerit misericordiam.

Cap. 12. Quod in iudicio debet esse recta intencio.

Item in iudicio debet esse recta et ordinata inten-
cio. Debet enim dari iudicium non ex passione ira-
cundie vel vindicta sed pro punicione
reorum timore et correctione malorum pace rei publice
et iusticia conservanda. Unde ait dominus: Iuste quod
iustum est exequeris. Debet ergo iudex cogitare
se ministrum esse iusticie non crudelitatis auctorem.
Narrat beatus Gregorius de quodam qui vidit post
mortem eum in loco teterrimo magno pon-
dere ligatum ac depressum dicendo rem ei quod
hec patiebatur, signum ei profitenda ulcio
iubebatur ad inferendas plagas plus ex
crudelitatis desiderio quam ex obediencia serviebat.
Debet ergo iudex cum dolore cordis et compassione
proximi iusticiam exercere. Cap. 13 quod in iu-
dicio debet esse expedita terminacio.

Item in iudicio debet esse expedita terminacio
post maturam deliberacionem sine iniuria
protelacione. Unde ait dominus per prophetam:
Preparabitur in misericordia solium eius et sedebit super id
in veritate in tabernaculo David iudicans
et querens iudicium et velociter reddens quod iustum
est. Iniquum valde videmus quod moriuntur principaliter
per multorum annorum spacia protelentur ubi pre
ipsius memoria non requirit negocii difficultas. Non
est enim aliquid tam clarum quod si aliquorum principium
ad examen fuerit devolutum quod tandem quod de-
tingest dilacione temporis protelando non re-
maneat involutum et implicitum. Unde multi
sequendo causa plus expendunt quam ea valeat
tam longo tempore prosequendo. Impetrando non
potest auditorem audienciam vel accessum vel
si impetrare potuerit parum eis prodest. Qui
post precepta regalia, post preces et litteras da-
usas et patentes sepius narratas non potest
finalem sentenciam obtinere vel corrupcione muneris
perversa iusticia. Insistunt impii et minores
condempnantur. Alii vero expensarum voragines
metuentes, fatigaciones medias et iniurias cor-
porum sollicitudines et tedia necnon et anxie-
tates animorum horrentes nescientes quanto tempore

oportet eos sequendo causa cuius ignorantes nichilominus
quo fine stringit eorum negocium terminari malunt in-
iuste in suis domibus quiescendo causam intactam
dimittere quam sub incerto tot dispendia periculaque sus-
tinere. Propter hec inquietudinem submovendam precipit
dominus dicens: Iudices et magistros constitues in portis
ut faciliter possent iudices inveniri et per eos possint ho-
mines causas expediri. Sed hodie sunt iudices inac-
cessibiles, causae interminabiles. Sic dicit dominus
per prophetam: Conversum est iudicium et quod dicimo potenter
propter hec laceratur lex et non pervenit usque ad finem iudicium
quia impius prevalet adversus iustum. Propterea
egreditur iudicium perversum. Capitulum xiiii.
Quod iudicium pervertitur timore.

Ex premissis patet potest quod iudicium perver-
titur multis modis. Primo timore
sic quo aliquis timet aliquem offendere
vel mortem vel periculum incurrere malum profert iu-
dicium. Sic Pilatus audiens quod Judei dixerunt de
Christo quod secundum legem debet mori quia filium dei se fecit
magis timuit si filium dei se fecit magis ti-
muit si filium dei iudicaret tamen illis dicentibus: Si
hunc dimittis non es amicus cesaris, plus timens cesa-
rem quam deum offendere adiudicavit fieri crucifixio-
nem eius. Quod sicut ait Crisostomus: Formale demat a iu-
sticia qui primus hominem plus formidat quam deum.
Ideo dicit sapiens: Noli velle fieri iudex nisi
virtute valeas irrumpere iniquitates sic dictum est
supra. Capitulum xv. Quod iudicium pervertitur
inordinato amore.

Item amor corrumpit iudicium. Quando si non
vult iudex facere sed personam quam diligit
iudicat pro illa eciam si debeat contra
illam iudicare. Ideo malignitatis quo debet tractari
negocium vel causa unusquisque non permittitur ali-
quis consanguineus affinis vel familiaris interesse
iudicio. De multis enim dici potest vos
secundum carnem iudicatis vel carnale amore. Di-
cit autem sapiens: Cognoscere personam in iudicio non
est bonum. Capitulum xvi. Quod iudicium perverti-
tur cupiditate.

Item cupiditate. Dicitur de filiis Samuelis:
Declinaverunt post avariciam acceperunt
que munera pervertentes iudicium. Ideo dominus
prohibuit: Non accipias personam nec munera
quia munera excecant oculos iudicum et mutant
verba iustorum. Heu hodie omnes iusticie corrupte
sunt muneribus et omnes iudices venales sunt
quis plus dat eis qualemcumque habeant causam
defendere et minores iudicantur. Unde conque-
rendo dominus dicit per prophetam: Quomodo fac-
ta est meretrix civitas fidelis quondam que plena
iudicii. Iusticia habitavit in ea, nunc autem ho-
micide. Principes tui tu deo quod regis infideles
quod ordo ipso impossibile est eum esse fidelem
qui assuetus est accipere munera. Sequitur socii

finium et in confinijs regni fines instituit. et successorum suo-
rum principes fuit. Ideo tota terra plena est fructibus.
et per fines regni et omnino se defendit. et sustinet
proximo laudante mediante promouet. et exaltant et
omnes diligunt munera. sequuntur retributiones. Sig-
nanter loquitur retributiones. i. iteratas et plures
petitiones pro receptis retributiones. sequuntur iu-
dicia et non precedunt. quia non ante dat iudicia quam
retributiones. fieret repente quia iudicet. pro re-
tributione oblivioni tradit. oculos ad sequentes. Ideo sequitur
pupillo non iudicant. et causa vidue non ingreditur ad
eos. Et bene dicitur de supra. meretricis enim quia vi-
delicet venalis impudenter. Nam omni pudore reiecto
recipit et petit. Unde ysidorus dicit. Nullus pecu-
niam cupidus in alienis quam iudex iniquus inspicit. La-
trones in latebrosis locis. insidias ponunt. Isti ra-
pacitate avaricie capiunt. Unde ait sapiens quidam
Quid faciunt leges ubi sola pecunia regnat aut ubi pau-
pertas. vincit nulla parte. Iam nunc nichil est nisi
publica merces. Rex quidam malum querendum iudi-
cem. excoriatis pellem eius fecit in sella poni. et super
eam filium suum iudicaturum sedere fecit ut insperata
nova et inaudita pena iudicet. nullus iudex
de muneribus. auderet corrumpi. Alius ob non corio-
rum quedam pessimi iudicis. suspendi fecit in domo
iudiciaria. ut omnes intuendis iudicijs. contentes
et penam similem intuentes. a recto tramite iudicij
declinare timeret. Cap. xlvi quod iudicium per-
vertitur malignitate

Item pervertitur iudicium malignitate scilicet per vel
odium. Ita enim iustitia divino operatur. pro-
inde debet imitari deum. qui cum tran-
quillitate iudicat. et malignitate et odio veritatis
iudicaverunt iudices populum. Cum omnes condempna-
verunt eum esse. reum mortis. Sola malignitate
iudicatus fuit Ieremias. quando dixerunt sacerdotes
et prophete. Iudicium mortis est viro huic pro eo scilicet
quia audebat dicere veritatem. Cap. xlvii. quod iudi-
cium pervertitur nimia facilitate credendi.

Item pervertitur iudicium nimia facilitate cre-
dendi. sic fuit pluribus nimis credulus ver-
bis uxoris. Iudicavit Ioseph ad carcerem
qui tamen erat innocens. et multa preterea. Iudicia
expediantur quando faciliter creditur. aliquis et vehementer
adhibet verbis mandantibus detractorum. ideo necessaria est
diligens inquisitio ut predictum est. Cap. xlviii. quod
iudicium pervertitur nimia velocitate et precipi-
tatione sive.

Item nimia velocitate et precipitatione. predicatione
iudicium parum valet. inquisitio nisi post noti-
ciam veritatis matura sequatur deliberatio. Exemplum
de theodosio imperatore Qui cum audisset quod apud
thessalonicam civitatem aliquos iudices fuissent lapida-
ti. Indignatus theodosius. passim puniri iussit. ubi
septem milia sunt occisi. non precedente deliberatione
consilij vel iudicij. Hanc cladem audiens beatus am-
brosius. theodosium venientem mediolanum sancte

plus sollempniter intrare volentem prohibuit dicens
ei. Nescis imperator perturbationis quanta magni-
tudo sit. neque post causam tanti furoris. mens
tua molem presumptionis agnoscit. sed forte re-
cognoscere cognitione peccati. prohibet potestas imperij de-
cet ut vincat ratio potestatem. Sic exclusus ab ecclesia ge-
mens et deflens ad regalia remeavit. Octo mensibus
transacto spacio. ad beatum ambrosium veniens. veniam
petens et gratiam ait ei. Non insurgo adversus ec-
clesiasticas sanctiones. neque iniquam ingredi limina
sancta contendo. sed te solvi vincula mea deposco.
Cui sanctus ambrosius quam satisfactionem post iudicium tam
iniustum. Et non tunc protulit sententiam. sed ponens legem
dicta scribe legem. quod furore cavetur. ut post .xxx. di-
ebus sententia necis atque proscriptionis inferius tan-
modo maneat. et iudicium rationis expectet. qui-
bus transactis diebus. in vidit iam cessante
ira causa iudicas. apud semetipsum quae cognitio-
ne sine potestate cognoscat vel disponat. Ita igitur
pervertitur iudicium falsa vel fatua pietate. quod quod
ait dominus. Pauperis non misereberis in iudicio.
et non consideres personam pauperis. nec honores
vultum divitis Capitulum xx. quod iustitia est sum-
me necessaria principibus

Quia iudicium ordinatur ad iustitiam iu-
sticia vero est finis et complementum iudi-
cij Postquam dictum est de iudicio dicendum
est de iustitia. Est autem iustitia secundum philosophos et stoicos
virtus nobilitatis ad suum meritum reddens unicuique
quod suum est. Inter omnes virtutes. hec potissime
decet regem. Nam alie virtutes perficiunt hominem
in se ipso sicut patet de temperancia prudencia et forti-
tudine. et de alijs. Iustitia autem perficit hominem
in ordine ad alios ut infra patebit. Cum
igitur rex non sit persona singularis tantum sed in medio quod rex
est .i. in medio unde dignitate habet et excellentia
sit persona communis ad totius regni regimen ordinata.
precipue decet regem habere iustitiam per quam regat
et per quam subditos. ordinet Unde sapiens ait di-
ligite iustitiam qui iudicatis terram. Item iustitia
est quedam equalitas secundum philosophum sed nullitatem de-
cet magis equitatem servare et facere servari quam ad
regem tam in iudicio quam in contractibus quam omnibus ne-
gocijs que tractari solent in re publica cum caput
principium esse regem. Item iustitia est quedam rec-
titudo. Iustitia est directe. Rex autem est regula a-
ctionum in agendis. quod patet lex est regula agendorum
multo magis rex debet esse regula quia regis est
leges condere. Unde rex est quedam lex animata sic est
lex quidam princeps inanimatus Quanto igitur animatum
superat inanimatum tanto rex superat legem. Unde rex debet
esse tante iusticie ut possit ipsas leges dirigere Cum
igitur regula recta sit ad cuius rectitudinem alia dirigunt
patet quod rex debet esse rectissimus equitate. Sicut regula
deffinat a rectitudine nec rectamen erit rectum ita
si rex sit iniustus disponit ad equitatem ut in eo nulla
iustitia confluent. Summe igitur decet regem studere servare

UVA.BHSC

iusticiam quia iniusticia eius dat occasionem et apit
viam omnibus malis. de regno et aufferat ab eo
regiam potestatem. Nam rex iniustus et sup potentia
dicitur nec tunc est dignus regio diademate. pro
quod dicebat Job. Justicia induti sum et vestivi
me sicut vestimento et diademate iudicio meo.
Quasi dicit. Justicia me facit dignum purpura
que est vestis regia. et iudicium me facit dignum
diademate regio, nec aliter dignus essem. Ideo
dicit dominus per prophetam Erit iniusticia regnabit
rex. Exemplo david regis de quo dicitur. Quod
faciebat iudicium et iusticiam omni populo. Item
secundum philosophum iusticia preclarissima virtutum videtur
et neque vesperus neque lucifer est ita admirabilis.
sicut ipsa cum ergo venus que dicitur lucifer sit pulchrior
stellarum. vult dicere philosophus quod stellarum omnium
pulcritudo non est ita admirabilis sicut iusticie
pulcritudo. Ideo dicitur benedicat tibi dominus pulcri
tudo iusticie Augustinus reges. decet habere precla
rissimas virtutes. patet quod reges potissime
decet habere preclarissimam virtutem iusticie. Item
beatus augustinus dicit. dicit hoc esse verissimum. sine
iusticia rem publicam regi non posse. nec posse etiam
permanere. Remota enim iusticia quid sunt regna
nisi magna latrocinia. Et ponit exemplum de pirata.
que alexander rex capiens condempnavit
ad mortem Cui dixit alexandro. Tu qui ubique
magna exerces latrocinia ubique in terra et mari
et regna rapis. spolias et predaris. iudicas
me qui non nisi parva exerceo latrocinia. Circo
sit autem duplex iusticia secundum philosophum. scilicet iusticia legalis
et iusticia equalis. primam non est aliud quam observacio
legis. et ista est generalis iusticia que est quodammodo
omnis virtus et omnes virtutes comprehendens.
2a. scilicet iusticia equalis est virtus specialis distincta
contra virtutes alias. et est una de quatuor cardinalibus
Nam manifestum est quod sine iusticia legali. non posset stare
primo non esset res publica ¶ Namque non servaretur
legis non esset communio societatis humane sine iu
sticia equali. Sic non posset stare res publica.
Sicut ait tullius quod ubi convenit et eam lo
cant et conducunt. contrahendisque negociis i
plicantur in mercatione ad rem gerendam iusticia
nunc tanta vis est ut neque illi. qui ex male
ficiis et scelere vivunt et pascuntur possunt sine
ulla particula iusticie vivere. Unde et leges latro
nes esse quibus pareant quas observant in rapine
partitione predarum. Cum ergo tanta virtus
sit vis iusticie ut etiam latronum opes firmet
et augeat quantum eius vim. inter leges et iudicia
in custodienda et servanda res publica stare po
ssent. Ex quo sequitur quod summe necessarium est
reges et principes iustos esse. Cum ergo iusticia
sit virtus. reddens unicuique quod suum est. tribuere
et reddere. et reddere quod ratio dictat et ratio dictat
et equitas iubet. sicut ait quidam sapiens ius

ticie regis est neminem per potentiam opprimere sine
personarum acceptione. inter virum et proximum recte
iudicium advenis. pupillis viduis. deffensorem
esse furta cohibendo. vel cohibere. et omnia maleficia
punire. iniquos non exaltare. impios de terra
perdere egenos deffendere iustos. super negocia regni
constituere senes sapientes. sobrios consiliarios
habere patriam fortiter et iuste. contra adversarios deffe
ndere. per omnia in deo confidere Justicia regis est
pax populorum tutamentum patrie immunitas
gentis. gaudium hominum temperies. aeris sere
nitas maris. terre fecunditas. pauperum he
ditas. solacium miserorum. et sibimet ipsi spes
eterne beatitudinis Ambrosius autem dicit. quod prima
pars iusticie est in deum fit in principium. 3a in proximum
4a in parentes Deinde in omnes. capitulum xxi

De iusticia debita deo 2

Debet autem iustus reddendo deo quod ius
tum est. et equum ipsum propter eius semissam
equitatem metuere. quia sic propter deus
iudex iustus fortis et paciens. numquid irascitur
per singulos dies. Nisi conversi fueritis gladium suum
vibravit. arcum suum [crossed out] tetendit et paravit
illum. et in eo paravit vasa mortis etc. Item
pluit super peccatores laqueos ignis sulphur
et spiritus procellarum pars calicis eorum. quoniam iu
stus dominus et iusticias dilexit. etc Hunc exem
num iusticie. Jam in tempore aliquantulum sen
ciebat. ille rex impius antiochus. iustum est
subditum esse deo. et mortalem non paria deo sen
tire. 2o debemus ipsum. perfectissima bon
tate diligere. Quidem iusticie est. quod toto cor
de tota anima tota virtute eum diligere qui pro sa
lute nostra animam suam posuit. ut lavaret nos
a peccatis nostris in sanguine suo. Unde beatus petrus ait
Christus semel mortuus est pro peccatis nostris iustus pro
iniustis. Et beatus paulus ait. Commendat autem
caritatem suam in nobis. quoniam sicut peccatores essemus.
Christus pro nobis mortuus est. multo magis nunc
iustificati in sanguine eius salvi erimus ab ira per
ipsum. Si enim inimici cum essemus reconciliati sumus
in venia ipsius de hoc dictum est supra. prima parte
ubi ostensum est. quod rex debet esse in amore dei perfectus
3o propter summam dominacionis sue potentiam debemus eius
mandata humiliter obedire. et leges sollicite custo
dire. sicut reges et principes. et omnes domini tem
porales. volunt sibi a suis subditis obediri.
leges suas et statuta inviolabiliter observari.
aliquin ipsi puniunt transgressores. Quanto
magis iustum est. regi regum diligenter et devote
moribus obedire et leges eius iustissimas. quibus iu
stos iustificat custodire sollicite. Debet ergo rex iu
stus esse et leges divinas servando et subditos. ad eque
observanciam. tam exemplo suo quam modis aliis. inducendo
contrarias similias puniendo. nichil illis contrarium sta
tuendo. leges iustas legi divine conformes. subditis
imponendo. quia sapiencia dei dicit per me reges

reges regnant. et legum conditores iusta decernunt. Unde beatus Augustinus ait: Rex quia rex est, servit deo legem divinam servando, et leges iustas precipientes et prohibentes contraria sanciendo. Sic ergo patet quod rex vel princeps et cetera debet habere iusticiam quoad deum.

Capitulum .22. De iusticia in semetipsum

Secunda pars iusticie ~~cuius~~ secundum Ambrosium est in seipsum et quantum ad hoc dicitur penitencie iusticia. Secundum primam que est de penis preteritis. Iusticia enim requirit ut qui peccavit solvat emendam. Sponte autem peccator hanc emendam solvet condignam penitenciam faciendo. aut deus eam invitus exiget in futuro. Ideo dicit Augustinus: Humanum dico propter infirmitatem carnis vestre sicut dicit: Non proprio vobis rem impossibilem vel que mensuram vestris excedat. Sicut exhibuistis membra vestra servire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire iusticie in sanctificationem. Alia est iusticia que consistit in cavendis futuris. Sic enim est qui iuste solvit emendam pro iniusticia perpetrata, non in iusto iustus dicitur. qui iustificat iusticiam ut sic iusticia non agitur. Unde dicebat Job: Iusticiam quam cepi tenere non deseram, neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. Et psalmus: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo et cetera. Qui ingreditur sine macula et operatur iusticiam. Et in evangelio: Serviamus illi in sanctitate et iusticia coram ipso.

Capitulum 23 de iusticia in proximum et primo de iusticia commutativa

Tercia pars iusticie secundum Ambrosium est in patriam, id est in rem publicam. Ad hanc precipue tenendam et servandam tenentur reges et principes, et ad hoc sunt specialiter instituti. De hac dicit beatus Gregorius: Summa laus est in rebus iusticiam tenere, suavitatemque in causis et in publice non sinere. quod potius est corrigi secundum quod principes custodire. De hac potuisse videtur quia sine ipsa impossibile est regna durare vel rem publicam permanere. Sciendum est autem quod est iusticia commutativa que consistit in contractibus faciendis. Iudicialis que consistit in criminibus puniendis. Distributiva que consistit in munimentis beneficiis conferendis. Retributiva que consistit in ~~[illegible]~~ meritis reddendis. Commutativa iusticia consistit in emptionibus et vendicionibus, locationibus, conductionibus, et mutuis contrahendis. Sicut enim nullus est homo qui omnes gracias et perfectiones sparsim omnium creaturarum habeat, nulla est civitas que careat omnibus. Sed dictiones gracias divisit. Nullus eciam artes omnes mechanicas novit aut que omnibus vivendi deberet. Et unus indiget alio in civitate vel regno. Sic in regione una habundat vino ut careat blado, aliquis econtra. unus habens pecuniam non habet vinum vel bladum, alius ~~[illegible]~~ habens ista caret pecunia, et sic de aliis. Sic eciam una regio habundat aliquibus usui humano necessariis et caret aliis que habundant in alia regione. Et per istum modum res publica unius civitatis communicat. Verum eciam regiones et regna. In iure communi iuste emptionibus et vendicionibus debent reges et principes servare iusticiam et facere conservari. Sed servitores regum et principum fraudes et iniurias faciunt multis modis, aliquando circa substanciam rerum venalium quia vendunt mala pro bonis, corrupta pro sanis. ¶ Item circa precium contractum quia vendunt carius debito, maxime pauperibus qui pre egestate coguntur emere res venales pro precio quale illi volunt imponere, et subditus pauper quoniam non audet contradicere. Emunt autem vili imponentes rebus precium quale volunt. Item circa solutiones maximas fraudes et iniurias faciunt. quia aut omnino non solvunt, aut non integre aut non plene, sed per partes aut tarde solvunt. faciendo post multum tempus vendentes expensas facere, corpora fatigare, tedia dampna et gravamina sustinere, insuper contumelias multas audire. Unde multi plus vellent perdere quod debetur eis quam per dicta incommoda sustinere. ¶ Item in dominiis multis habent empciones nomine rebus omnino eis necessarias quibus carere non possunt sine magno detrimento. Nota hic exemplum de quodam qui infirmatus ad mortem positus in extasi, assistentibus Andrea et Gregorio, fuit dixisse verbatim quod pro sex denariis quos debebat cuidam vidue ferebat ea secundo rursus laborare et recognovisse tot sentibus recepisse quot pus(?) in illa ferat differendo post eam. Nota eciam exemplum de quodam nobili qui postquam audivit quod servientes sibi non solvebat sed tarde et male solvebat, allato coram se cibo quem libenter solebat comedere quesivit si solutum erat precium. et responsum est quod non. Quo audito gustare noluit sed precepit dari pauperibus mandans incontinenti satisfieri creditoribus. Ex tunc tempore in consuetudine ut nec sibi nec alicui rei ipsius vellet aliquid emi nisi precio integro soluto iuste et racionabiliter estimato. ¶ Item reges et principes prepositurias et alia officia vendunt que dari deberent. Et quod peius est vendunt ea plus quam valeant pro incomparabili carius. Sed quod est gravissimum omnium, vendunt ea hominibus infamibus et iniquis qui utilitatem rei publice non diligunt sed comoda sua querunt, id est ut possint furari, rapere et populum spoliare et debitis quos oderint vindicare.

Capitulum 24. De vindicativa iusticia.

Vindicativa iusticia consistit in sceleribus comprimendis. Unde eam regie potestatis est ut mala timore coherceat, nec simulando vel dissimulando crimina non recte

regendo nomen regis amittat. Et inde eis quos corrigere debuit reatum dampnationis incurrit sicut eum augus. Nos certe scelestos quos nobis potestas est ante oculos nostros perpetrare scelera permittamus rei cum ipsis erimus. Invigilet ergo sollicitudo regia circa regimen regni sui. aspiciat intelligentie sue sagacibus oculis et consideret mala que fiunt que non possunt pre multitudine numerari. Non dico occulta eorum que non habent inspectorem nec iudicem nisi dominum. sed notoria et manifesta que non possunt aliqua tergiversatione celari. Nam superbia inflat ambitio inflamat ira precipitat. luxuria inquinat. Sed si ad specialia descendere volueris videbis terram clausam latronibus maria obsessa predonibus. madet orbis effuso sanguine suscitantur discordie. Unus trucidat alterum et inprimis pravi de suis maleficiis collaudantur. et qui peior est in eis. et vias pravorum ad inveniendum maleficia subtilior ille. sapientior iudicatur. leges conculcantur iura contempnantur. Et quod potest alter malefacere. hoc legem sibi reputat aut decretum. Sic scriptum est facies homines sicut pisces maris. et quasi reptilia non habentia ducem. Sicut inmensum latissimum mala linguis replentur omnia. Spoliantur ab hereditatibus suis iusti. et eorum bonis ditantur usurpant aliena. Nullus est de legibus. motus de iudice pavor modicus modicum aut nullum non tenent quod pecunia redimi. non puniuntur qui possunt punire. Et ut breviter concludam. Et consensu imperii. cepit ~~libitum~~ licitum esse quod placitum est. legum sanctitas violatur. consuetudines inducuntur. iudices pro voluntate arbitrio statuta dictant. dicta quellunt. innocentes dampnant. reos absolvunt sepius quoque proficientes in peius. verecundia abijt periculum non metuunt. Dei timore postponunt. inducunt blasfemias horrendas. ore sacrilego iocundantur obduratisque cordibus. nec deum timent nec eius reverentur. excommunicationem contempnunt nec dictum non formidant. secularia spiritualibus anteponunt ecclesiasticas personas impugnant et eius libertates violant. alicubi ecclesie cremantur monasteria spoliantur. res pauperum rapiuntur. et a clero questus per violenciam extorquentur. et alia mala tam in populo quam in clero multipliciter perpetrantur. Que est autem causa quod mala sic ultra modum et immensum cumulantur. Respondeo. Una ratio est. quia deum non timent. Scriptum est autem quia non proferuntur contra malos sententia ideo absque ullo timore filii hominum perpetrant mala. Alia ratio est quia non est qui corrigat. Scriptum est enim in diebus illis non erat rex in Israel sed unusquisque quod volebat hoc faciebat. Sed aut est intra regem aut non est. vel regali potestate non utitur. nec iusticiam exercet. Sed procul dubio negligentie regum vel principum quod subditis tot flagicia committantur et tot modis reipublice. quot mala impedire potuerunt et non impediverunt. Et que mala iam commissa debuerunt punire et minime punierunt attendamus ergo in eis zelus caritatis. tineatur severitas equitatis. Induatur iusticia pectore et accingatur gladio regie potestatis. iuxta illud accingere gladio tuo super femur tuum potentissime. ut si non amore divine clementie saltem timore humane iusticie cessent impii a pravis et sic grata pace letetur innocencia. et malignantium temeritas arceatur. Regis enim et principis officium est furta et rapinas et omnes iniurias prohibere transgressores legum punire. Nullum quod suum est auferre. nec auferri permittere. Unde scriptura ait. Iusticia ut scis. non solum non nocebis sed etiam nocentes prohibebis. Nam nichil nocere non est iusticia sed abstinencia alieni ab aliis ergo inique. ut non auferas. ut ad maiora proveharis. et ablata restituas. raptores quoque ipsos ne aliis timendi sint castiga et prohibe. Officium enim regis est litigantes concordare. discrepantes audire. et examinare causas. Pauperes et miserabiles personas defendere iniurias propellere. ad totius reipublice pacem efficaciter laborare hoc autem fit iusticiam exercendo. Sic dominus per prophetam ait. Erit opus iusticie pax. Ubi enim non servatur iusticia quam corrigantur crimina, maleficia puniantur et scelera extirpentur non potest esse pax nec securitas rerum nec corporum. Quia scelerati homines sumunt audaciam malignandi. Ad hoc enim debet rex perambulando terram sollicite laborare. ut iusticiam faciens iniuriam patientibus. et malefactores puniens. in locis singulis pacem ponat. Unde regi iusto et iusticiam exercenti. dicit dominus per prophetam. Ponam visitationem tuam pacem. Quasi diceret ego faciam. quod per visitationem tuam. quia facies iusticiam per terram pax et concordia fiet ubique. Sequitur. Et prepositos tuos iusticiam. id est tales dabo prepositos. quod iusti sint et iusticiam faciant. Et hoc est quod promittit dominus tamquam bonum maximum postquam Ierusalem depravatam per principes increpavit dicens. Quomodo facta est meretrix civitas fidelis. plena iudicii. iusticia habitavit in ea. nunc autem homicide. principes tui infideles socii furum omnes diligunt munera sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant et causa vidue non ingreditur ad illos. Post ista in reparationem subiungit divinam promissionem dicens. Et restituam iudices tuos ut fuerunt prius. et prepositos tuos sicut antiquitus. Quasi diceret. Sic per maliciam iudicum et prepositorum iusticia perit regnat iniquitas. subvertuntur iudicia et pauperes opprimuntur. Ita per in-

UVA.BHSC

dices institutos. existimantes impunis omnia
corrigentium quod ergo non ponit nisi sublatis im-
piis. capit. xli. quod cavenda est negligentia.

Regibus et principibus summe cavenda est
tepiditas. ut videlicet pusillanimitate
vel negligentia vel falsa quadam pietate de-
lusi. puniant vel dissimulent malefici-
parcant impiis ut puniant peccatores. Nam et
deus dicit. Maleficos non patieris vivere super
terram. Terribile quod dictum est achab. Quoniam
dimisisti virum dignum morte. erit anima tua pro
anima illius. Item quod heli sacerdos sciens filios su-
os mala multa committere. ideo reprehensus a domino.
de sacerdotio eiectus. tanquam reprobus necato
prosperitate sua. Item sapiens ait. Audite re-
ges et intelligite. quoniam cum essetis ministri regni
dei. non recte iudicastis nec custodistis legem
iustitie nec secundum voluntatem dei ambulastis. hor-
rende cito apparebit vobis. quoniam durissimum iudicium
in his qui presunt fiet. exiguo enim conceditur
misericordia. potentes autem potenter tormenta patientur.
Attendant reges quod filii heli non arcentur
a patribus. devorat eos et sic herbe nocive. non
evellantur a segetibus segetes suffocantur. ita
nefarii nisi extirpentur. aucta multiplica-
tur. gravant et opprimunt innocentes. ideo dicit
in psalmo. Iustitiam non servimus iniquitatem ideo te-
nuerunt habitatores eius. i. malefactores.
cap. xlii. quod cavenda est crudelitas

Item regibus et principibus summe cavenda
est crudelitas. ne populum opprimant. ne
corrigendo corrumpant. ne excessum alio-
rum puniendo mensuram equitatis excedant.
Unde dominus per prophetam dicit. Ponam in
pondere iudicium et iustitiam in mensura. Et
dominus in institutione forma regis israel. dixit
Non declinet iudex ad dextram vel sinistram.
i. nec ad remissionem quia hoc contra iustitiam.
nec ad nimiam punitionem quia hoc esset contra cle-
mentiam. Sic ergo debet esse iustus ut clementiam
non omittat. sic clemens ut iustitiam non dere-
linquat. Et ex hoc optime dicitur in psalmo propter veri-
tatem et iustitiam et mansuetudinem etc. Qualiter
autem rex iustus. possit et debeat tenere medium
inter negligentiam et severitatem docet seneca dicens.
Iustitia eo mediocritatis iure tenenda est ne
ductu levi immota. sive ad remissionem negligentia
subsequatur. sive neque de magnis. neque de
minimis criminum viris corrigendis cura
geris sed veniam petendi. aut illudentibus et
blande. aut illudentibus proterve promptitus
non tunc sit nimia rigiditate et asperitate in

eius verme resonans. aut benignitati humane so-
nent. dimiserit appareas. Ista ergo iustitie regula te-
nenda est. ut reverentia discipline eius neque in
nimia negligentie conivente despecta vilescat neque se-
veriori austeritate durata. gratiam humane affa-
bilitatis amittat. Item gregorius ait. Regat disci-
pline rigor mansuetudinem et mansuetudo
ornet rigorem. et sic alterum commendetur ex altero
ut nec rigor vel rigor sit rigidus. nec mansuetu-
do dissoluta sit amor. sed non emolliens. sit
vigor sed non exasperans. sit zelus sed non im-
moderate seviens. sit pietas sed non plus quam
expedit parcens. hoc est magisterium discipli-
ne. in ullo pro se et recte parce. et pie reservare.
Dolet ergo princeps. non vel vindicta nisi pro re
exigentibus faciendam depositum. Et vindictam
agit. iustitie dextra similetur. Non libidino-
se vindicte zelo. feraliter in sanguinem de-
bacchetur. Sit piger ad penas princeps.
ad premia velox. qui dolet quoties cogitur esse
ferox. Ait enim sapiens. misericordia et veritas custodiunt
regem et firmabitur clementia thronus eius. Sic mi-
sericordia temperet iustitiam ut lex clementie sit
in lingua eius. Sic misericordia sequatur iustitiam.
ut loquatur iudicium lingua eius. et si ad alterum
magis inclinari oportet. magis debeat ma-
gis ad misericordiam inclinari. salva iustitie re. Prin-
ceps enim. aut propria punit iniuria aut
vindicat aliena. Si propriam. aut temperat
aut condonet. exorabilior sit in propriis. quam
in iniuriis alienis. non statim proplecat. nec
propriis exagitetur stimulis. Solet enim vilio-
ri ab his cavens fieri. aut ut habeat solamen aut
ut exhibeatur severitas. in futurum Sed prin-
cipis amplior est prosperitas. quam ut egeat
isto solatio. Unde ait quidam sapiens imperator.
Siquis modestie nescius et pudoris ignarus.
improbo petulanti quod maledicto nomina nostra la-
cessenda. crediderit aut temulentia turbulentus
temporis sui obtrectator extiterit. pene nolumus
subiugari. neque durum aliquid. nec asperum
sustinere quoniam si id ex levitate processit contem-
nendum est. si ab insania miseratione dignissimum.
si ex iniuria remittendum. Unde integris omnibus
hoc ad notitiam referamus. ut ex personis
hominum dicta pensemus utrum pretermitti aut
exequi debeat censeamus. Aristippus philosophus a
maledicente se dixisse legitur. ut tu lingue tue.
sic ego aurium sum moderator. Et antistenes cui-
dam dicenti maledictus es tu ille. Non michi inquit
sed illi qui mihi. quod ille nil pat agnoscit. Et si
ni maledicebat. non ineo quia auditus lingua
sed esse robustior. ut singulis hominibus lingue
singule aures autem bine. aliquotiens tu in ore. quod

UVA.BHSC

corpore me fatetur. superiore ee quod superioris persone v
sy e detractionibus subiacere. inferioris insectare gau
derent utique nisi urgente necessitate hoc compaterer
infelix. Xenofon quoque ait. Tu maledicta
didicisti. ego uero didici maledicta contempnere.
Cum antigonus pedagogus alexandri. citaram
eius fregisset. et fractam abiecisset dicens. Etati
tue iam regnare conuenit. pudeatque in cor
pore regni. uoluptate luxurie dominari. Ale
xander tam patienter. quod distorte dictum ptulisse
atque respondisse. Si me etati congrueret regnare
etiam vos tanquam consiliario et magistro obe
dire ex eorum compescere quod primi motus fuerit
rubescere. Multa sunt exempla talia que scribe
longum esset. magis quod ad huius opusculi pertine
at breuitatem. Princeps quod etiam lesi animi
impotate teneat. vim contineat furorem ad
non ostendat. etiam sistit virtute. sic prendo puni
at et commenda permittat. ne videat magis propas
iniurias vindicare quod male iniustos emendare
Nam princeps punit peiores. et pungit
et corrigit mediatis actu. non pimento a
fectu. prestoletur Sic ergo patet. quomodo
rex vel princeps. debet proprias punire
iniurias. vel etiam condonare. de hac materia
Re supra in tripto de patientia regis hic tamen ad
memoriam reduco exemplum de alexandro.
qui cum persas suo subiugasset imperio. aristotiles
scripsit epistolam cum consiles inhet verba. Si
doctor egregie cultor iustitie. prudentie tue
significo me inuenisse. in terra persas gentes
quasdam habentes. rationem et intellectum pene
trabiles studentes. super alios dominari et regnare
adquirere. unde nos proposuimus interficere om
nes eos. Quicquid agendum super hoc decreue
ris. significare digneris. Cui aristotiles sic res
pondit. Si potes illius terre mutare aerem
atque aquam instrue et dispone ciuitatum
imple suum desiderium. sin autem dominare super
eos tamen bonitate. et exaudi eos tamen benignitate.
Quod si feris fiduciam gero. tamen deo ad puto
omnes erunt tibi subiecti. ad tuum beneplacitum
et preceptum. Et per amorem quem habebunt. ad te
dominaberis. in eis pacifice cum triumpho. A
lexander autem hac epistola recepta. eius consilium ad
impleuit. et erant ipse magis obedientes
eius imperio. quam omnes alie nationes. Sed
etiam pretermitti debet exemplum de roboam filio
salomonis. Nam quia dure respondit populo. in
principio regni sui. comminans quod gra
uius dominaretur eis quam salomon pater eius ma
ior pars regni eius recessit ab eo. i. decem
tribus et diuisum est regnum ita quod sub eius
dominatione non remanserunt. nisi tantummodo
due tribus. Si quis alienas ulciscitur in
iurias. hoc intendat ut eum quem punit cor
rigat. vel per penas eius ceteros meliores reddit.
sublatis criminibus. viuatur securius. et res publica
in tranquillitate consistat. Capitulum xxi. quod affectus
clemencie. non eneruat virtutem iustitie.

Sed esse contra predicta quidam obiciunt
dicentes. quod pulcritudo virtutis si desit seueri
tas. pulcritudinem iustitie reddimus
eneruari. per affectum clemencie. Quis enim filius
quem non corripiat pater. Quis est discipulus quem
non castigat verberibus magister. Inmeta similiter du
coguntur. Carnes putride. ferro acutissimo
prescinduntur et totum corpus sanitati restituitur. vel
redditur. Si semper infirmo medicus blandiatur
augetur infirmitas. et nec sanitas recuperatur.
Sic nisi exerceatur iustitia crescit audacia maligne
nocendi. et diues pauperem. impius innocentem
et potens opprimet impotentem. nulla erit
de rebus. vel corporibus securitas. quia regn
nabit iniquitas. quod dum stabit impunitas
Et ut sic ad unum dicam. adeo multiplicabuntur
scelera. quod res publica destruetur. Ad hoc breuiter
respondemus. quod nisi exerceretur iustitia seque
rentur inconuenientia quedam. Sed si in
moderantius fiat. non erit iustitia sed seuitas. et
tyrannides quoque dampnanda. Si uero non fiat.
non erit clemencia. sed remissio detestanda.
Quid igitur dicemus quod rigor iustitie est. per affec
tum clemencie temperandus et sic reseranda.
sunt vitia. quod homo sit diligendus. et infir
mitas sit curanda. Et tamen infirmus egritudi
nem patiens est fouendus Certe si filius patrem
leuiter offendit non statim pater filium
exheredat aut occidit Quin ymo in mag
nis iniuriis. patria pacientia longanimiter. ubi filius
cum monere videt. aut fecit non imitatur ad
inferenda supplicia. nisi tunc iam defferent
conscripta remedia. Non discipulum magister ex
coriat. si quod audiuit ignorat Sed eum re
ducere prius monitionibus et verecundia magis
temptat. Serui autem et magnus. dominum de
bent imperare. et dominari moderate quod et si serui
sunt in nihilo. sunt homines. ex nobis dicit erit ut
habeamus eos siue amicos humiles. siue hostes
sicut omnes. ex elementis omnibus. orditur eodem
celo fruentur. spirant viuunt. et consimili moriuntur
unum habentes patrem et dominum eisdem ingstat ministe
riis eodem redempti pretio. et eidem domino re
sapimus. ad idem tendimus. quia non est seruus nec
liber in domino. sed omnes sumus unum in christo.
Inmeta quod ad penas et contumelias. nata sit
si rogantur seuitia vel eis et dominibus quod sit anima
lia generosa. Equum indomitum si magistri industria
blandiente tactu demulceat. tractabile eum red
dit. Si uero verberibus. eum impeuerit con
tumacem et formidolosum facit In hominum ge
nere. maiori industria indigemus et arte carnes
putride bene sunt ferro vel cultello conscindende.

sic tamen quod sine quod sine tanta diligentia sit servande.
infirmis etiam. non semper divinus blandiendum
sed iniquitati rasperendum. et in infirmitatibus sed potius
et medendum. Molle medicinam quidam mor-
bi desiderat et medicinam dulcem non de asperitu-
dine sperante. quia non tamen curam habet salutis. sed
etiam honeste curatis. ex vulnere remanentis. me-
dicorum optimi. circa eos quos viderit tabe con-
suetudinis prolixioris afflictos. agentes indicis
remissius. vigore temperant medicine. Et deus
erga peccatores inveteratos agit. quos benig-
nus. ne incipiat desperare. ipse enim iustus et mi-
sericors puniendo parcit et parcendo punit.
Ex predictis patet expediendo iustitiam non exceden-
do equitatem. magis potest et debet inclinari ad
benignitatem clementie. quam ad severitatem iustitie.
De claritate et etiam quasi fervore clementie non eva-
cuat virtutem iustitie. Capitulum 28 quod iustitia
debet fieri celeriter sine dilatione.

Item debet fieri iustitia. celeriter sine dilatione
Unde dominus per prophetam. preparabitur in
misericordia solium eius. et sedebit super illud in verita-
te in tabernaculo David iudicans et querens.
et querens iudicium et velociter reddens. quod iustum
est. non est tamen ita festinandum. quod precipitanter
et sine debita deliberatione sententia proferatur.
nec tam diu differendum quod iudicium interminabi-
le videatur. Nota hic exemplum de traiano impera-
tore qui cum iam ascendisset equum profecturus
ad bellum. clamavit ad eum vidua quedam petens
vindictam de his qui eius filium occiderant sic
dicens. Cui dixit ego cum rediero satisfaciam tibi.
Dixit illa. Quid si non redieris. Respondit suc-
cessor meus satisfaciet. Et illa quid tibi si alius
benefecerit tu mihi debitor es. mercedem pro opere
recepturus. fraus utique est nolle reddere. quod debe-
tur. successor tuus pro se tenebitur. iniuria patientibus
te non liberabit iustitia aliena. bene aget successor
tuo si liberaverit semetipsum. Quibus au-
ditis imperator de equo descendit. et principaliter
causam examinans. consolatus est viduam satisfac-
tione debita sibi facta. Narratur de rege phi-
lippo. quod ipse per terram suam deambulans cada-
ver hominis recenter mortui. repperit iuxta viam.
quod undique transfossum multis vulneribus
laniatum. ac per hoc astutie gravibus contra-
rio unum sed plures sese fortiter defendendo
tot vulnera recepisse. Veniens ad consilium
quo postquam de equo descenderat. iuit ad
domum dei qui motus pietate visitaturus in-
firmos. nec tamen aliud contineret visis omnibus
tandem invenit unum plurimas plagas habentem
casusque a conspectu regis prout poterat abs-
condendo. sed rex illas dissolvens inquirens
quomodo ubi et quo et a quibus sic atrociter esset vulneratus

pdeut

hic recognitione extorsit vidua quod ipse cum
multis aliis incisoribus quedam quasi se vult
defendens usque ad x. vel amplius vulneravit
occidisset isto ergo suspenso. rex omnes cirurgicos
quotquot solet inquisivit ab eis quos quot
et quales infirmos haberent. inventa exceptis fuit
x. vel circiter. qui omnes partes fuerant inter
fortes homines ante dicti. ipsos ergo inimicos dom-
ini sui existentibus. rex suspendi precipiens.
impios exterminavit a terra. Vallinus quidam
possessionem alicuius altius habere desiderans nolentem
tamen sibi vendere. quod dum vixit nocte quadam post
quam ille mortuus fuerat et sepultus. veniens ad sepul-
chrum eius cum duobus viris. extraxit eum. coram qui-
bus. de sepulcro dicens illi. Martine vendas tu
mihi possessionem talem. Ille autem cum violenter eleva-
tus esset et sedens in cathedra manibus astantium
teneretur. pro eo quod caput inclinaret. dicebat
ballinus. Vos videntes quod caput inclinans ostendit
se consentire. Factis autem multis interrogatio-
nibus. sicut fieri solet in tali contractu. illoque
inclinante caput ad singulas. ballinus astan-
tibus ait vos testes estis. omnique vidistis.
quomodo possessionem talem. iste vendidit mihi.
Quibus actis reposito cadavere in sepulcro bal
linus eam tenuit. et in   intravit. post
ad clamorem autem relicte predicti mortui pro
dicti mortui ballinus a predicto rege philippo
vocatus venit cum testibus antedictis. et interrogatus
quare et quo titulo. terram illam teneret respondit quia
a mortuo emerat iusto pretio. et pecuniam in ma-
nu sua receperat. sic viderunt illi testes. Rex vero
fraudem suspicatus sine mora testes exa-
minavit per hoc modo vocans unum qui
simplicior videbatur seorsum interrogavit
eum si sciret orationem dominicam. et precepit quod sibi
diceret quo facto misit eum in aliquem locum
longe seorsum. ne quis aliorum testium loqueretur
cum eo. Tunc rex secundo vocato dixit te
cognoscere veritatem de plano quia scias quod iste
primus dixit fideliter veritatem. timens ille
reprehendi in mendacio et credens quod primus
totum factum sceleris retulisset. unde coram rege re-
cognovit omnia supradicta sic. et omnes
alii per ordinem evocati. Tunc rex sedens in
consistorio coram baronibus fecit eos recog-
noscere omnia que sibi dixerant in secreto. et sic
ballino condempnato ad mortem restituta est
hereditas vidue mulieri. Ex his patet quod prefatus
taliter ingerebat quod celeriter expediebat et
rigide iustitiam exercebat. Capitulum
XXIX. De iustitia distributiva

UVA.BHSC

Iustitia distributiua consistit in muneribus conferendis. Iustitie est ut qui in rebus temporalibus plus habundat alterius suppleat egestatem. sicut ait apostolus. vestra habundantia eorum inopiam suppleat. ut et illorum habundantia vestre sint inopie supplementum. Vos qui in temporalibus non habundatis. sicut forsitan in spiritualibus habundatis conicite temporalia vestra illis qui non habent. Quos et divites in spiritualibus reputatis. ut in eorum spiritualibus possitis esse consortes. De hac iustitia ait psalmista. dispersit dedit pauperibus. Iustitia eius manet in seculum seculi. Et iterum mutuabitur peccator et non solvet. Iustus autem miserebitur et tribuet.

Capitulum 3m. De iustitia retributiua.

Iustitia retributiua consistit in meritis rependendis seu supplicijs persoluendis. Iustitie enim est ut qui regibus et principibus fideliter servierunt vel pro bono rei publice laboraverunt fiat eis condigna retributio. tam in honoribus conferendis quam in copiosa largitione bonorum temporalium secundum iusta personarum. Quanto enim fideliores et tempore longiori servierunt amplius et in maioribus laboraverunt. iustitie est quod remunerationem recipiat ampliorem. Videmus autem sepe fieri aliter. Nam qui boni sunt simplices. honesti verecundi. et non improbi petitores. semper serviunt semper egent. nec eis rependitur secundum fidelitatis impensi servitij exigentiam et laboris. Alij autem minus bene minus fideliter. et in minoribus officijs servientes. inverecundi petitores. per adulationes suas et mendacia et per intercessores. quos submittunt tempore brevissimo. fiunt divites et potentes. honores quibus sunt indigni. et dona maxima reportantes. et hoc est iniustum et contra rectum iudicium rationis. Dicit enim apostolus. Domini quod iustum est et equum servis prestate. scientes quod et vos dominum habetis. Unde psalmista Retribuet michi dominus secundum iustitiam meam etc. Et apostolus. Reposita est michi corona iustitie quam reddet michi dominus in illa die iustus iudex. hanc coronam vite perpetue. coronam immense pulcritudinis et coronam glorie celestis. Nobis indignis supplicibus et summo exoptantibus iustitie que serimus nobis sed ex immense bonitatis et misericordie munere largiri dignetur misericors deus. Qui in trinitate perfecta vivit et regnat per infinita secula seculorum amen. Explicit liber de instructione regum et principum intitulatus

Ciprianus.

Que pertineant ad bonum principem. ostendit Ciprianus in libro de xij. abusionibus claustri vel seculi. hijs verbis. Iustitia regis est. neminem iniuste per potentiam opprimere. sine acceptione personarum. inter virum et proximum suum iuste iudicare. Advenis et pupillis et viduis defensorem esse. Cohibere furta. adulteria punire. iniquos non exaltare. impudicos et histriones non nutrire. Impios de terra perdere. Parricidas et periurantes non sinere vivere. ecclesias defendere. pauperes elemosinis alere. Iustos super regni negotia instituere. Senes et sapientes. et sobrios consiliarios habere. Magorum et ariolorum phitonissarum superstitionibus non intendere. Iracundiam suam differre. Patriam fortiter et iuste contra adversarios defendere. In prosperitatibus animum non elevare. Cuncta adversantia patienter tollerare. Fidem catholicam in deo habere. Filios suos non sinere impie agere. Certis horis orationibus insistere. Ante horas congruas non gustare cibum. Hec regni prosperitatem in presenti faciunt et regem ad celestia perducunt. Et bis quidem summum in regibus bonum et iustitiam colere ac sic omnia iura sua servare et in subditos non sinere quod potestatis est facere. sed quod equum est custodire. Tunc bene regitur cum regnandi gloria non datur. Restringendi sub ratione potestas est regentis. quia agendum est prius quod gratia ad tranquillitatem mentes revocat quam commodum nominis tenere. Iustitia putat pro quo desint heredes. Septem sunt que valent principi quo principes a deo amentur. Primum est sapientia. Sapientie 7o. Nemo namque diligit deus nisi eum qui in sapientia inhabitat. Secundum est munditia mentis et corporis quia est sapientia Jacobi 3o. que sursum est sapientia primum quidem pudica est. i. pudicos facit. Et munditia est iohannis evangeliste cuius que diligit deus pro puritate eius delectatur. et in mo familiaris est. Tertium mansuetudo. que multum assimilat deo. bonitate cuius longanimitatis non perturbat. Moyses quia mansuetissimus fuit. super omnes homines qui morabantur super terram. Quartum est liberalitas. que etiam assimilat deo. qui liberaliter facit quicquid facit. hilarem enim datorem diligit deus. Quintum humilitas propter quam david electus fuit secundum cor dei. Sextum dilectio diligit enim deus qui ipse diligit. Unde Ieronimus in epistola. libentius divinum amorem quem prevenit subsequitur. Septimum est contemptus temporalium unde seneca. nemo dignus deo. qui opes non contempsit. Liber ergo omnia temporalia amans. indignus est dei amore. Et sic est finis.

UVA.BHSC

BIBLIOTECA DE SANTA CRUZ DE VALLADOLID

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC